

Bevezetés

Doktori disszertációm témája a gyulafehérvári 9-11. századi temetők monografikus régészeti feldolgozása, amely elengedhetetlen a város területén és közvetlen térségében élt kora középkori népesség eredetének, betelepedésének, életmódjának, gazdasági tevékenységének és kulturális kapcsolatrendszerének megértéséhez.

Az értekezés gerincét a gyulafehérvári Mentőállomásnál feltárt temető (Stația de salvare) képezi, amely Erdély legnagyobb kiterjedésű kora középkori köznépi temetője. A 30 éve történt feltárás leletanyaga mind a mai napig közöletlen maradt.¹ Az évek során született kisebb terjedelmű jelentések, közlések és kiállítási katalógusok ma is zavaros képet nyújtanak a temető térbeli elhelyezkedéséről, leleteiről, belső időrendjéről és kulturális képéről.

Dolgozatom nem jelenhetett volna meg Dr. Horia Ciugudean régész, a gyulafehérvári Nemzeti Múzeum (Muzeul Național al Unirii Alba Iulia) egykori igazgatójának segítségével és nagyvonalú támogatása nélkül, aki 1981-1985 között feltárta a szakirodalomban „Stația de salvare/ Mentőállomás” néven ismerté vált kora középkori sírmezőt. A Horia Ciugudeannal kötött tudományos együttműködés eredményeként lehetőségem nyílt a temető doktori disszertáció keretében történő rajzoltatására, értékelésére, feldolgozására. A Horia Ciugudeantól kapott térképek, ásatási naplók, sírrajzok, fényképek és a leletanyag segítségével, feladatom a temető részletes elemzése volt. A dolgozat célkitűzése a Mentőállomás temető és a gyulafehérvári kora középkori sírmezők bemutatása, illetve a 9-10 és 10-11. századi temetőrészek közti kontinuitás, vagy disszkontinuitás kérdésének vizsgálata volt a Mentőállomás temetőben.

Eredetileg a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőnek nemcsak a régészeti leleteit, hanem a humán csontanyagát is fel szerettem volna dolgozni, s azon molekuláris biológiai vizsgálatokat is végeztetni (pl. DNS, stabil izotópok). Mende Balázs Guszáv régész-antropológus kolléga, a MTA BTK Régészeti Intézete Bioarchaeológiai Témacsoportja vezetőjének segítségével 2008-ban tavaszán megtekintettük a Mentőállomás temető humán csontanyagát, amely a Iași Antropológiai Intézet (Institutul de Antropologie Iași) raktárába került a felárásokat követően. Ott azonban a helytelen tárolásmód miatt a csontanyag szinte teljesen megsemmisült (könnyezőgombával fertőződött), így elemzésre alkalmatlanná vált.

---

¹ Az 1979-1980 és 1981-1985 között feltárt temető leletanyaga kiállítás kötetek és kötelező ásatási jelentések keretében került részleges bemutatásra. A sírok egységes elemzése és bemutatása elmaradt (BLĂJAN-POPA 1983, 375-380; BLĂJAN et al. 1990-1993, 273-290; BLĂJAN 2006, 54-57; CIUGUDEAN 1996; CIUGUDEAN 2002; CIUGUDEAN et al. 2003; CIUGUDEAN et al. 2006; CIUGUDEAN 2007, 243-262.)

Az antropológiai elemzés ezért a Iași Antropológiai Intézet regisztereiben talált, 1979-1980 között felvett, gyulafehérvári Mentőállomásról származó adatok feldolgozására és a később feltárt (Brândușei, Poklisa, Profi, OMV temetők) 10-12. századi temetők csontanyagának a vizsgálatára, mint reményeim szerint reprezentatív mintára szorítkozik (a felárt sírok csontanyagának kb. 25%-a).

2006-ban nyertem felvételt az Eötvös Loránd Tudományegyetem Történelemtudományok Doktori Iskolája Régészeti Doktori Programjára vállalva nemcsak a a Mentőállomás temető, hanem az összes gyulafehérvári kora középkori temető leletanyagának feldolgozását is.

A dokumentáció tanulmányozása és a leletanyag felvétele érdekében évről-évre, három-négy alkalommal elutaztam Marosvásárhelyről Gyulafehérvárra. A gyulafehérvári tartózkodásom alatt több hetet töltöttem a leletanyag felkutatásával, a leltári könyvek tanulmányozásával, a leletek lerajzolásával és fényképezésével. Ez úton szeretném megköszönni Gabriel Rustoiunak, a gyulafehérvári Nemzeti Múzeum igazgatójának támogatását a leletanyaghoz való hozzáférésben, Horia Ciugudeannak a szállásban nyújtott támogatásért. Külön köszönet illeti Valentin Deleanu, Constantin Inel és George Bounegru gyulafehérvári régészeket, akik segítettek a leletanyag felkutatásában, hisz nélkülük nehezen jutottam volna be a múzeumi pincék, raktárak eldugott zugaiba.

A leletanyag feldolgozását azonban több külső tényező hátráltatta: számos tárgy esetében a leltáriszám eltért a leltárkönyv adataitól, több alkalommal pedig a tárgy nem volt a megadott helyen, számos lelet pedig máig nem került elő, lappang. E probléma hátterében az utóbbi évtizedekben szervezett időszakos kiállítások állhatnak. Több lelet a kiállítások lebontása után máig nem került vissza eredeti helyére, így jelenlegi helye ismeretlen.

A temető feldolgozása során számos kolléga volt segítségemre, akik tanácsai, útmutatásai nélkül a jelen dolgozat nem jöhetett volna létre. Köszönettel tartozom témavezetőmnek, Vida Tivadarnak, aki körültekintően és aprólékosan vezette kutatásaimat. A leletanyag értelmezésében nyújtott önzetlen segítségéért köszönettel tartozom Takács Miklósnak, Révész Lászlónak, Kovács Lászlónak, Bollók Ádámnak, Langó Péternek, Gáll Erwinnek, a cserépedények feldolgozásában nyújtott tanácsaiért pedig hálával tartozom Merva Szabinának. A temetkezési szokások elemzéséhez hasznos tanácsokat kaptam Tóth Zoltán, Bodri Máté és Gulyás Bence régészekről. A dolgozat nyelvi pontosításáért, javításáért Györfi Zalának tartozom köszönettel. Hálával gondolok családom tagjaira, hiszen az értekezés készítése során mindig biztos lehettem támogatásukban.

2. Gyulafehérvár és környéke természetföldrajzi viszonyai

Gyulafehérvár az Erdélyi-medence délnyugati részén fekszik, a Maros folyásának középső szakaszán.²A földrajzi zártság (Kárpátok vonulata, kevés átjáró, szorosok, stb.) a történelem során védettséget és bizonyos fokú elzártságot kölcsönzött a vidéknek. Ahoz hogy megértsük, miért alakult ki a 9-11. században ilyen magas temető koncentráció a város területén és közvetlen környezetében, szükséges áttekinteni a mikrorégió természetföldrajzi viszonyait.

A régió egyediségét a sóban, vasércben (réz, zink, ólom) és nemes fémércekben (arany, ezüst) gazdag kőzetek adják, amelyet már az őskortól kezdődően kibányásztak és értékesítettek a különböző népek-népcsoportok. A tengeri üledékes kőzetben kialakult *sótömzsöket* Marosújváron (Ocna Mureș), Désaknán (Ocna Dejului) és Parajdon (Praid) termelték ki és termelik ma is.³ A legkorábbi sóbányászatra utaló nyomok Marosújváron találhatók.⁴

A Maros és Szamos vízrendszeréhez tartozó folyóvizek a viszonylag puha üledékes rétegekbe könnyen bevágódtak, kialakítva a völgyek és dombvonulatok mai arculatát.⁵ Ezért az Erdélyi-medencére a tagolt, dombos felszín a jellemző.

A Közép Maros vidéke északon az Aranyos Marosba ömlésétől indul és Gyulafehérvárig tart (ahol az Ompoly patak a Marosba ömlik), létrehozva egy jellegzetes tájegységet (a Maros Gyulafehérvár felett 5-10km széles orsószerűen kitáguló síkságot hoz létre).⁶ A Maros középső folyásának morfológiai szempontból medence jellege van, amely beékelődik az Erdélyi Szigethegység (a román elnevezés szerint Nyugati Havasok) és a Küküllő-dombság közé, létrehozva alacsony dombokat, kötényeket, emeletes teraszokat és nagykiterjedésű árterületeket⁷. A Maros enyhén kelet irányú folyása Gyulafehérvár elhagyásával nyugat felé

---

² FRISNYÁK 2000, 81-84.

³ ÚJVÁRI 1972, 307.

⁴ A középső bronzkorra keltezhető (Wiettemberg kultúra) leletek, kőbalták kerültek napvilágra, felszíni sókitermelő gödrökből (ROSKA 1942; WOLLMANN 1996; CAVRUC-CIUGUDEAN-HARDING 2006, 41-49.).

⁵ ÚJVÁRI 1972, 299.

⁶ GYÖRFFY 1987, 101-102.

⁷ A 19. századig a Kárpát-medence 15%-a áradások által súlytott terület (FRISNYÁK 1990, 123-124.).

fordul és fokozatosan belép az Erdélyi Érchegység és a Déli-Kárpátok közé létrehozva egy völgyszöröst.⁸

A Maros középső szakasza a bele torkolló folyókkal (Aranyos, Sebes, Kudzsir) termékeny dombságot képez, amely az ókori civilizációkig visszamenően kedvező feltételeket teremtett a zöldség, gabona, gyümölcsstermesztésnek, borászat megjelenésének (a várostól kelet-északkelet irányban húzódó Küküllő-dombság Erdély legjelentősebb borvidéke ma is).⁹

Gyulafehérvár az Erdélyi-medence délnyugati részén fekszik, a Maros jobb partján, 220-250m tengerszint feletti magasságban, az Ompoly és Sebes patakok Marosba ömlésénél.

A régió a nagykiterjedésű erdőknek köszönhetően gazdag volt nagytestű vadakban (szarvas, őz, barnamedve, róka, farkas, hűz, borz), madarakban, és vízivilága is jelentős.

Az Erdélyi-medence klímája mérsékelt kontinentális, meleg nyarakkal és enyhe telekkel. Az évi várható csapadékmennyiség a Közép-Maros régióban relatív alacsony, az évi átlaghőmérséklet 8,5°C, ezt erősen befolyásolja a domborzati adottságnak köszönhető dinamikus széljárás.¹⁰ A 9-13. század során Európában meleg időszak uralkodott, száraz nyarakkal, ritkábban volt feljegyzés hideg telekről.¹¹ Ez az éghajlatváltozás nagy mértékben meghatározta a kora középkori Európa fejlődési irányát a mezőgazdaságban.¹² Valószínűleg optimálisan hozzájárult a mezőgazdasági forradalom kibontakozásához is.

A honfoglalás kor idejére a Kárpát-medence 75%-a füves pusztává vált, ez által a helyi lakosság elősegítette a honfoglaló magyarságnak is kedvező kelet-európai sztyeppékre emlékeztető tájforma kialakulását.¹³ A 10-11. században a honfoglaló magyarság élettere egybeesik a lösz-jellegű üledéken kialakult barna erdőtalajok és csernozjomok, illetve a gyertyános és tatárjuharos tölgyesek elterjedésével. Ezeken az ármentes területeken jelennek meg a kis sírszámú kora középkori temetők.¹⁴

---

⁸ Déva elhagyásával a Maros összeszűkül és sebessége felgyorsul, vadvízi jelleget kölcsönözve a folyónak. Ez a megfigyelés azért fontos, mert a Maros, mint Erdély egyik legfontosabb kereskedelmi útvonala ezen a szakaszon veszélyes és szinte használhatatlan hajózásra (tele van sziklakkal és sekély), szinte teljesen alkalmatlan só- és faszállítótutajok levontatására (több szakaszon nem lehet a part mentén lovakkal haladni). Elképzelhetően a tavaszi hóolvadáskor fellépő vízszintemelkedés idején bonyolíthatták le a legtöbb árukereskedelmet. Ez komoly logisztikai és szervezési készséget feltételez a mindenkor helyi hatalmom részéről. Erre a praktikus jelenségre Révész László hívta fel figyelmemet, amikor a sókereskedelemtől beszéltünk, ez úton is köszönöm hasznos észrevételét.

⁹ CSÁVOSSY 2012, 72-75.

¹⁰ POSEA 1982, 183.

¹¹ KISS 2000, 249-263.

¹² RÁCZ 2008, 26-29.

¹³ SOMOGYI 1996.

¹⁴ GÁLL 2013, 32.

A Közép-Maros medence a jelentős geológiai és mezőgazdasági potenciálja mellett fontos stratégiai szereppel is bír, hiszen a Marosnak köszönhetően az Erdélyi-medencének kapcsolata van a külvilággal, itt található Erdély fő kereskedelmi útvonala Közép-Európával.

3. Történeti keretek. Gyulafehérvár a kora középkorban

Gyulafehérvár 9-10. századi történetének, régészeti emlékeinek, embertani és demográfiai viszonyainak áttekintéséhez elengedhetetlen a Közép-Maros völgy történeti kronológiájának felvázolása. A Maros, mint az Erdélyi-medence elsőszámú kereskedelmi útvonala, a mindenkori hatalom számára kulcsfontosságú stratégiai szerepet játszott. A legkorábbi sóbányászatra utaló nyom a középső bronzkorból származik, Marosújvárról.¹⁵ A Római Birodalom, Dacia megszállásával kiaknázták a Közép-Maros völgyének a közlekedési hálózatban és a bányák közelségében rejlő előnyeit. A környező sóbányák kitermelése mellett fontos szerepet kapott a zalatnai arany- és ezüstabányák feltárása is.¹⁶ Ennek köszönhetően a Maros jobb partján létrejött római városok (Colonia nova Apulensis – Dacia Superior majd Dacia Apulensis központja; Municipium Aurelium Apulense – Marospartos alatt, Gyulafehérvártól délnyugatra) és légiós tábor (a gyulafehérvári vár helyén)¹⁷ megalapozta a mikrorégió jövőbeli gazdasági és politikai viszonyait. Apulum politikai hatalmát és gazdasági sokszínűségét jól mutatja a Colonia nova Apulensis mellett feltárt két római temető is. A sírok leletanyaga gazdag és változatos.¹⁸

A római kori Dácia lakosságának a túlnyomó része¹⁹ vagy talán egész népessége²⁰ a gazdasági és politikai központ megszűnése után elhagyta Erdélyt, teret engedve a Kárpát-medencébe behatoló gót csapatoknak. A helyi népesség számának megcsappanását és a gazdasági élet megszűnését az éremforgalom lecsökkenése szemlélteti a legjobban.

¹⁵ ROSKA 1942; WOLLMANN 1996; CAVRUC-CIUGUDEAN-HARDING 2006, 41-49.

¹⁶ MACREA 1969; TÉGLÁS 1989, 38-40, CAUUE et al. 2003, 471-530.

¹⁷ RUSU 1979; BENKŐ 1994, 245-246; Repertoriu 1995; BENKŐ 2000, 369-372.

¹⁸ Az utóbbi három évtizedben a Mentőállomás temető alatt, a Profi-Üzletláncnál, az OMV benzinkútnál és a Dealul Furcilor nevű lelőhelyen két nagyterjedésű római temetőt tártak fel, amelyre rátevéődnek 8-11. századi temetkezések (BLÁJAN-POPA 1983, 1983, 375-380; OTA 2009, 209-218). M. Drâmbărean gyulafehérvári régész szerint nem kizárt egy harmadik római temető léte Maros-Partos alatt, mivel az utóbbi két évtizedben számos szarkofág töredék került napvilágra: DRÂMBĂREAN 1999, 241-249. Azonban Drâmbărean nem számolt azzal, hogy mi a sírkőtöredékek térbeli viszonya a környező római temetőkhez (Gyulafehérvár északi részén) – annak részei is lehetnek – ugyanakkor a 3. század végétől már megindult a helyben talált köépületek, sírok elbontása és újrahaznosítása is. Erre az eshetőségre Vas Lóránt római koros kolozsvári régész hívta fel a figyelmemet.

¹⁹ HOREDȚ 1958, 11; PROTASE 1966, 158-159; PREDA 1975, 441-442; BLÁJAN 1985, 105.

²⁰ A román és magyar történetírás talán egyik legtöbb vitát kavarázó kutatási területe a római Dácia felhagyása után élt helyi lakosság etnikai hovatartozásának meghatározása és a helyi népesség kontinuitásának vagy diszkontinuitásának kimutatása Erdélyben. A régészeti és történeti kutatások mellett (BÓNA 1986, 111; VÉKONY 1989; HARHOIU 1998; BÓNA 1999/1; BENKŐ 2000, 369-372) nyelvészeti munkák is foglalkoztak a kérdéssel. Az erdélyi "romanizált" lakosság kontinuitásának megkérdőjelezésével több nyelvész foglalkozott, itt kiemelendő Goffrid Schramm munkássága aki rávilágított arra, hogy a nyelvi emlékek alapján nem lehet a 3. század után latin, romanizált helyi népességet kimutatni Erdélyben, a vízrajzinevek és helységnevek eredete nem tartalmaz latin gyökereket, annál inkább germán, szláv és bolgár eredetre utalnak (SCHRAMM 1997).

A gótok erdélyi jelenléte rövid ideig tartott, mert 400 körül a húnok támadásai elől elvonultak kutatott területünkről. Elhagyott erdélyi szállásterületeikre a Felső-Tisza-vidéken tartózkodó gepida kori népesség érkezett.

A gepidák gyulafehérvári jelenlétéről kis sírszámú, soros, 5-6. századi gepida temető árulkodik.²¹ A 18 rabolt, csontvázas temetkezés Apulum falai és a Gyulafehérvár-Mentőállomás temető közötti – addig régészetileg ismeretlen – területen fekszik. Az ásatás során 10. századra keltezhető földbemélyített ház, gödör és két tűzhely is előkerült (hullámvonal-köteges edény töredékek, rombusz alakú nyílcsúcs és vaskés töredék került napvilágra).²²

A gótokéhoz hasonló átmeneti és rövid ideig tartó dominanciájukat követően az 567-es avar invázió után a gepidák avar uralom alá kerültek. A hun periódus idején bevált behódolási taktika az avar helyhatóság idején is eredményesen működött. Míg a gepida előkelőréteg részt kapott az avar vezetésben, a lakosság fokozatosan átvette az avar hagyományokat.²³

A szláv törzsek erdélyi jelenléte először a 7. századtól ragadható meg régészetileg (Marosgombás, Székelyhíd, Vecel) Erdélyben.²⁴ Első alkalommal avar-gepida kori településeken jelentek meg (Baráthely, Malomfalva, Marosgombás, Marosnagylak),²⁵ majd fokozatosan kelet felől beáramlottak Erdély területére és az akkor többnyire lakatlan, erdős területeken hozták létre településeiket.²⁶ A szlávok korabeli erdélyi jelenlétéről talán egy írásos feljegyzés is értekezik a Bajor Geographus feljegyzéseiből, aki a Kárpát-medence keleti felének 8-9. századi eseményeiről írt, az abodridákról.²⁷

A szláv települések a 8. században jelenhettek meg Gyulafehérvár területén. A telepések földbemélyített házakat építettek a városi Stadiontól délkeletre a vár platóján. Az ásatás során 5 földbemélyített házat sikerült feltárni. A kőkemencés házakból és a telep feltöltődéséből kézzel készült és lassúkorongolt edénytöredékek, hálónéhezékek, és nagymennyiségben állatcsontok kerültek elő (juh, marha, sertés, kis számban ló- és szárnyas csontok).²⁸ Az

---

²¹ „Propietatea Staicu” gepida temető, Cristian Popa gyulafehérvári régész ásatása, POPA et al. 2004; GÁL 2007, 67-71.

²² POPA et al. 2004, 211-212.

²³ DOBOS 2010-2011, 377-403; DOBOS 2013, 93-116.

²⁴ BÓNA 1993, 91.

²⁵ BÓNA 1993, 91.

²⁶ BÓNA 1993, 92.

²⁷ GEOGRAPHUS BAVARUS, Descriptio pagorum Slavonum 2, BÓNA 1993, 95.

²⁸ Az állatcsontok elemzését Paul Georocanu és munkatársai végezték el (GEOROCANU et al. 1986, 169-185).

állatcsonttöredékek magas száma azt sugalja hogy a település lakosságának fő foglalkozása az állattartás volt.²⁹

Az avarok két és fél évszázados uralmának (amely politikai szempontból először egyesítette a Kárpát-medencét)³⁰ a frank és bolgár hadjáratok vetettek véget.

A 9. századi események jelentős része ismeretlen, a Bolgár Cárság valós terjeszkedéséről a Kárpát-medencében elég ellentmondásosak az információk. Az első Bolgár állam kárpát-medencei jelenlétéről kevés írásos emlék maradt fenn: Suda Lexicon,³¹ Annales Regni Francorum,³² Vita Methodi,³³ köbe vésett feljegyzések Pliskáról.³⁴ A Bolgár cárság hatalmi térnyeréséről Dél-Erdélyben a 864. évi Tulln-i szerződésből és egy 892. évi adatból tudunk következtetni, mely szerint Arnulf király „Laodimir” (Vladimir) bolgár kánhoz küldött követei útján kéri, hogy „ne engedélyezze a sóvásárlást (illetve -szállítást) a morváknak” („Ne coemptio salis inde Maravanis daretur”: *Annales Fuldenses* a. 892).³⁵ A kutatás érdekessége, hogy jelenleg a legtöbb régészeti lelet is megfogható, bolgárookra utaló bizonyíték Erdélyből származik (lásd 4. 1. fejezet). A 9. századi régészeti leletek elsősorban Dél-Erdélyre koncentrálódnak.

Habár az írásos források ellentmondásosak, a régészeti adatok egyértelműbb értelmezést engednek. A bolgár jelenlét célja az erdélyi só-, illetve aranybányák birtoklása volt, amely gazdasági és politikai erőforrást biztosított a cárságnak. A politikai stabilitás és ellenőrzés megőrzése érdekében határőrszervezetet létesítettek, felhasználva a helyben talált földvárakat, volt római épületeket.³⁶

A 9. század során letelepedett bolgár lakosság települést hozott létre a Vár területén, melynek legsűrűbben lakott része a volt római légiós tábor helyén alakult ki.³⁷ Maroskarnán sikerült megfigyelni hasonló települési nyomokat.³⁸

---

²⁹ Az 5 földébélyített házból 322 darab állatcsontot gyűjtöttek össze a régészek (GEOROCÉANU et al. 169).

³⁰ GYÖRFFY 1987, 105.

³¹ OLAJOS 2001, 50, 10. századi Suda Lexicon, „Bulgárok”; SZŐKE 2011.

³² BÓNA 1994, 102; SZŐKE 2011, 134.

³³ JIREČEK 1876, 160.

³⁴ FEHÉR 1931, 146. SZŐKE

³⁵ *Annales Fuldenses sive Annales regni Francorum orientalis. Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum separatim editi.* Ed.: Kurze, Friedrich, 1891, 121-122; VÉKONY 2004, 656-657.

³⁶ BÓNA 1993, 98; VÉKONY 1997, 1161. Itt meg kell említeni Kurt Horedt 1968-as és 1986-os munkáit, ahol a sóbányák környezetében feltárt avar lovastemetkezések alapján (Torda, Marosújvár, Kisakna) azt feltételezte, hogy avar hatalom ellenőrzése alatt állt az erdélyi sóbányászat (HORED 1968, 108; HORED 1986, 72). Vékony Gábor szerint Horedt a földrajzi közelség alapján vont le következtetéseit, nem tanulmányozta a korszakra utaló forrásokat, helyneveket, stb. (VÉKONY 2004, 656, 658).

³⁷ BLÁJAN 1983; HEITEL 1995, 407; BENKŐ 2000, 369-372. HORED 1966

³⁸ HORED 1966, 261-291.

A 9. századi viszonyok megértéséhez fontos kiemelni a Keleti-Frank birodalom hatását is a Kárpát-medencére és részben az Al-Duna vidékére.³⁹ A vizsgált régió a 9-10. században két kulturális hatás ütköző zónájában helyezkedett el: a Bizánci birodalom és a Keleti-Frank királyság között. Itt több régészeti lelet és temetkezési szokás értelmezéséhez elengedhetetlen a hatások ismerete: helyi hagyományok (kőkazettás és kőpakolásos temetkezések magas aránya – a 6-11. században Bajorországtól az Al-Dunáig számos temetőben megjelenik), a Karoling-peremkultúra hatása (kisméretű, tojásdad alakú edények, mozaikgyöngyök, millefiori gyöngyök, többtagú rúdgyöngyök, stb),⁴⁰ bizánci hatás (granulációval díszített gyűrűk, fülbevalók, granulációval díszített ezüstgombok, keleti rítusú mellkeresztek, stb).⁴¹

A 10. század folyamán honfoglaló magyarok érkeztek Gyulafehérvár területére, jelenlétüket a helyi népességhez (bolgárok?) köthető házak felégetése jelzi. Ezt a tényt a felégetett bolgár kunyhók és az egyik ház omladékába ácsott lovas temetkezés jelzi szemléletesen.⁴²

A 10. század második felében a honfoglaló magyarság megtelepedése mellett továbbra is számolnunk kell a szláv népesség jelenlétével. Ezt a feltevést írásos emlékek is bizonyítják, a Gyulafehérváron létesült ispánsági vár vezetőjének titulusa - Györffy György felfogása szerint – a szláv „vojavoda” lehetett, amelyből utóbb az erdélyi vajda és méltósági cím alakult ki.⁴³

A magyar és román történetírás egyik legnagyobb vitája a 10. század második felében élt Gyula személye körül bontakozott ki. 952-955 között az erdélyi Gyula megkeresztelkedett Bizáncban, Bíborbanszületett Konstantin császár udvarában és új hite megerősítésének jeléül magával hozott egy keleti rítusú térítőt, Hierotheoszt, aki főpapként keleti rítusú püspökséget hozott létre Dél-Erdélyben, talán Gyulafehérvár székhellyel.⁴⁴

A század utolsó évtizedeiben Gyula kisebbik fia, Thietmár vagy Zombor (szláv neve Prokuj – „maradék”) képviselhette a hatalmat a városban,⁴⁵ aki I. Szent István édesanyjának, Saroltnak volt a bátyja. 1003 táján I. Szent István országa egyesítése során legyőzte anyai

---

³⁹ FIEDLER 1992.

⁴⁰ SZŐKE 2000, 324; SZŐKE 1992, 60-73; MÜLLER 1994, 63-82.

⁴¹ BLÁJAN 2006, 427-434.

⁴² BLÁJAN, POPA 1983; HEITEL 1995; 407, 415; BENKŐ 2000, 369-372.

⁴³ GYÖRFFY 1983, 1987.

⁴⁴ BENKŐ 2000, 369-372. Ezt a történeti feljegyzést nem lehet bizonyítani.

⁴⁵ Anonymus szerint Gyula kisebbik fia Thietmár, míg Györffy György szerint Zombor (GYÖRFFY 1983).

nagybátyját és Gyulafehérvár székhellyel várispánságot és nyugati rítusú püspökséget hozott létre. Gyulafehérvár első ispánja Erdőelvi Zoltán volt (valószínűleg I. Szent István rokona).⁴⁶

A gyulafehérvári leletek értelmezését a 11. század második évtizedére tehető (1015-1017 táján) besenyő támadás teszi bonyolultabbá.⁴⁷ Az ispáni vár a XIII Gemina légio táborának fehér kváder falain létesült (innen ered a magyar „Fehérvár” és bolgár „Bálgard” kifejezés is) és ellenállt a besenyő támadásoknak. Régészetiileg a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 10-11. századi része⁴⁸ és a szászvárosi "Böhmberger/Dealul Pemilor X2" temető⁴⁹ elemzésében több fegyveres sír és lovas temetkezés esetében felmerült a besenyő hatás is.⁵⁰

A Magyar Királyság létrejöttével, a 11. század folyamán I. Szent István nyugati, latin rítusú egyházi központot hozott létre Gyulafehérváron. Két templom is épült a Vár területén. Az első egy körkápolna, ami a későbbi, 13. századi székesegyház kereszthajója alatt található. A második egy kisméretű, egyhajós templom félkör-záródású szentéllyel, amely a székesegyház nyugati homlokzata előtti téren épült.⁵¹ A gyulafehérvári egyházmegye első püspöke Frank/Franco lehetett (1071-1081).⁵²

Az elemzés során arra keresek választ, hogy a Gyulafehérváron feltárt 9-11. századi temetők leletanyagában és a helyi populáció különböző temetkezési szokásaiban miként fogható meg a népesség történetileg adatolt sokrétű kulturális és etnikus eredete. Kimutathatók-e a régészeti leletek közt a honfoglaló magyarság megjelenésének idején a továbbélő avar, szláv és bolgár népességre utaló hagyományok. A történeti és a régészeti adatok alapján rekonstruálható képet a dolgozat végén kiegészítem a megmaradt emberi maradványok részletes antropológiai elemzésével.⁵³

---

⁴⁶ BENKŐ 2000, 369-372.

⁴⁷ BENKŐ 2000, 369-372.

⁴⁸ Lásd 28. és 38. táblák.

⁴⁹ PINTER-LUCA 1995, 18-44; C.c.A. 2003; C.c.A 2004; C.E. 2006; GÁLL 2013, 464-471.

⁵⁰ PLETNĚVA 1958, 162; PETKES 2013, 231-246.

⁵¹ MARCU 2008,

⁵² BENKŐ 2000, 369-372.

⁵³ Lásd 10. fejezet.

4. Kutatástörténet

4. 1. Dél-Erdély 8-9. századi régészetének kutatástörténete

A dél-erdélyi medence és Gyulafehérvár kora középkori kutatása a 19. század közepére nyúlik vissza, a korabeli feltárások eredményeit csak évekkel később közzétették, mivel akkor nem tulajdonítottak nagy fontosságot az előkerült leleteknek.⁵⁴

A korabeli feltárások közt kiemelkedő jelentőségűek a Maroslapádon (Lopadea Nou) feltárt temetkezések 1905-ből. A sírokat közlő Bodrogi János és Fogarasi Albert a honfoglaló magyarság hagyatékaként értelmezte a leleteket,⁵⁵ utóbb Kurt Horedt a sírok egy részét az avar lakossághoz kötötte és a 8. századra keltezte.⁵⁶

A romániai régészeti kutatást korábban meghatározta az erős etnikus szemlélet és a nemzeti-romantikus történeti önkép igzolásának a tendenciája.⁵⁷ A II. világháború után szovjet nyomásra megnőtt a szlávok kiumtatása iránti - adott esetben a leletek túlzó, illetve félreértelmezésétől vissza nem riadó - igény, majd 1958-ban a szovjet hadsereg romániai kivonulásával előtérbe kerül a román etnogenezis kutatása. A 3-4. századi dák és római lakosságot összekapcsolták a kora középkori 8-10. századi, helyinek minősített népességgel. A „kontinuitás” elméletben a gót, gepida, avar, szláv, bolgár népesség és a honfoglaló magyarság⁵⁸ csak rövid epizódszereplőként jelenik meg. Een értelmezés szerint a helyi „romanizált” lakosság ellenállt volna a „vándornépek” támadásainak és hatalmi térnyerésének.⁵⁹

Kurt Horedt korai etnogenezist kutató munkái mellett Mircea Rusu publikációit kell kiemelni (lásd a marosnagylaki temető feltárásáts).⁶⁰ Rusu szerint a Maros mellett feltárt avar leletek nem a Mezőbánd-Marosveresmart típusú lelethorizonthoz, hanem egy későbbi csoporthoz tartoznak, amely ezt a környéket a helyi „romanizált” és germán népességtől a szlávok szövetségében szerezte meg. Rusu az avar-szláv és a „helybéli romanizált lakosság”

---

⁵⁴ HORED T 1966, 291-321.

⁵⁵ HAMPEL 1905, 345.

⁵⁶ HORED T 1958, 67.

⁵⁷ HORED T 1966, 291-321.

⁵⁸ A legfontosabb kutatók: Ion Nestor (NESTOR 1958), Eugenia Zaharia (ZAHARIA 1967; 1977), Ligia Bârz u (BÂRZ U 1991). De olyan elismert régészek is követték e felfogást, mint Kurt Horedt (HORED T 1954) vagy Radu Harhoiu (HARHOIU 1987, 119-129).

⁵⁹ HORED T 1960. A politikai doktrinák alakulásáról szemléletesen ír Dobos Alpár (DOBOS 2011, 179-186) .

⁶⁰ A marosnagylaki temető részleges feltárását 1962-ben végezte (RUSU 1962, 288-291; RUSU 1964, 40-43)

együttélésének perdöntő bizonyítékát a gyorskorongolt edényekben látta (Tövisen, Marosgombáson, Dobokán és Marosnagylakon).⁶¹A későbbi publikációkban, történeti források alapján a sírokat a bolgárokhoz kötötte.⁶²

1961-1962. között K. Horedt leletmentő ásatás keretében 9-10. és 10-11. századi temetőt tárt fel Maroskarnán. Az 1966-ban megjelent publikációban a Blandiana A (9-10. századi) temető anyagát a Dridu kultúrához és "balkáni-dunai" kultúrhorizonthoz kötötte.⁶³

Ion Nestor 1969-es cikkével a Románia területén feltárt 8-11. századi leleteket az ún. Dridu kultúrába sorolta be, amely magába foglalta volna a szlávnak tartott medgyesi birituális temetőt is. Ez az elmélet általánossá vált a román kora középkor kutatók körében. Ennek alkalmazásával Eugenia Zaharia publikációiban már teljesen lehetetlenné vált a valós, tehát érveken alapuló etnikai meghatározások kialakítása⁶⁴

A román szakirodalom először a 70-es években beszélt az ún. „Medgyes-csoport”-ról, amely Kurt Horedt szerint a teljes 7-9. századi birituális lelethorizontot magába foglalja.

1966-1969 között Szenterzsébeten (Gușterița, Szeben m.) Thomas Năgler tárt fel birituális temetőt, melynek leletanyagát a 8-9. századra keltezte.⁶⁵A sírok nincsenek rendszerezve viszont segítségünkre van a temetőterkép. Véleménye szerint a Medgyes-csoport és a Maros középső folyásán élt avar csoport között nem volt kapcsolat. A leletek zavaros bemutatását tetézi, hogy szerinte a kerámia (amit dáko-rómainak vélt) a temetőben a szlávok és egy helyi romanizált lakosság kapcsolatát mutatja.

Fontos leleteket jelentetett meg 1973-ban Ioana Hica és Mihai Blăjan. Közölték az oláhtordosi (Turdaș, Fehér m.) hamvasztásos temető anyagát, amelyet a Medgyes típusú temetkezések korai szakaszára kelteztek.⁶⁶A temetőben urnás és szórthamvas sírok kerültek napvilágra, az urnák kézzel és lassú korongon készültek, díszítésük vonal- és hullámköteg díszítésből áll. Mihályfalván (Boarta, Szeben m.) is feltártak egy birituális temetőt, melyet szintén a Medgyes-csoportba soroltak be. A mellékletek hiánya megnehezíti a pontos kelteztést, a datálás így a temető területén előkerült kemencén és egy amfora peremtöredékén alapul (a leletnek Maroskarna A fázisban található meg a párhuzama). A mű szerzői egy bolgár-szláv népesség jelenlétét feltételezik.⁶⁷

---

⁶¹ RUSU 1971, 721.

⁶² RUSU 1975, 137-138; DOBOS 2013, 96.

⁶³ HOREDTE 1966, 286.

⁶⁴ ZAHARIA 1971, 269-287; ZAHARIA 1977.

⁶⁵ NÄGLER 1971, 63-73.

⁶⁶ HICA- BLĂJAN 1973, 641-652.

⁶⁷ DUMITRAȘCU-TOGAN 1974, 93-108.

1974-ben Horia Ciugudean egy avar sírt tárt fel Muzsnaházán (Măgina, Fehér m.), a leletek alapján a sírt a 7. század végére és a 8. század elejére datálta.⁶⁸

1975-ben elkészült az első átfogó antropológiai mű a Románia területén élt lakosságról és első alkalommal vizsgálják a temetkezési szokásokat az embertani elemzések fényében.⁶⁹

Kurt Horedt 1976-ban rendszerezte az általa Medgyes-csoportba sorolt leletanyagot, azonban az időskálán széles határok között tárgyalt minden birituális és hamvasztásos temetkezést (7-9. század),⁷⁰ nem figyelve fel az ilyen temetkezések körében mutatkozó regionális csoportokra.

1977-ben jelent meg Eugenia Zaharia monografikus feldolgozása a baráthelyi 2. temetőről (Bratei, Szeben m.). A szerző szerint a temető a 7-9. századi román lakosság erdélyi jelenlétének bizonyítéka, és csupán két edény esetében feltételezi, hogy avar-szláv elemről lenne szó.⁷¹ Fő érvként a cserépedények készítmény technológiájára, az ezekben megbúvó római hatásokra hivatkozik. Nem figyelt fel arra, hogy az edénykészítés egyes technológiái a korai középkorban szélesebb kultúrtörténeti vetületben szemlélendők, semmint, hogy minden technológiai sajátosságot továbbélő római hatásként lehessen értelmezni. Sőt azt a kérdést sem érintve, miért kellene az edénykészítési technológia egy-egy sajátos vonásának az adott korban és földrajzi tájon összefügnie egy-egy nyelv, vagy etnikai tudat fennmaradásával.

Kurt Horedt 1986-ban adta ki Bonnban Erdély kora középkoráról szóló monográfiáját. Munkájában a 7-8. században három kultúrhorizont jelenik meg: a Medgyes-, Marosgombás-, és Szilágynagyfalu csoport.⁷² A mezőbándi temető betelepülési rendjének elemzése során egyértelműen kimutatta hogy az avarokra jellemző korongolatlan kerámia csak az utolsó fázisban jelenik meg. Emellett fontos észrevételt tesz: a medgyesi, baráthelyi és vizaknai leletekben feltűnnek a fenékbélyeges edények, amelyek a 9. század végét is megérik. Így viszont a Medgyes-csoport egykorúvá válik a Maroskarna A, Csombord és Mentőállomás I. temetők horizontjával.⁷³ Művében a Medgyes-csoport egyértelműen a szláv népességhez kötődik. Ugyancsak fontos kiemelni, hogy véleménye szerint a Marosgombás horizont a 7. század közepétől indul, szinte egyidőben a Medgyes csoporttal. A Marosgombás horizont megszűnését az avar birodalom bukásával hozta összefüggésbe, így e lelethorizont a 8.

---

⁶⁸ CIUGUDEAN 1974, 457-459.

⁶⁹ NICOLAESCU-WOLSKI, 1975.

⁷⁰ HOREDTE 1976, 35-57.

⁷¹ ZAHARIA 1971, 269-288; ZAHARIA 1978.

⁷² HOREDTE 1986.

⁷³ HOREDTE 1986, 88.

század végén szűnik meg. A Szilágynagyfalu lelethorizontba a halom alatti hamvasztásos sírokat sorolta (pl. Apahida, Szamosfalva, Szilágynagyfalu). A tárgyak (kézzel formált prágai típusú urnák) a 7. századtól indulnak és összefüggésbe állnak a Szlovákia felől behatoló szlávság anyagi kultúrájával.⁷⁴ A Közép-Maros menti temetők kutatásában Radu Harhoiúnak is fontos szerep jutott. Egy 1987-es publikációjában kifejtette, hogy a mezőbándi, marosnagylaki és talán a marosgombási temetkezések is a késői gepidáknak tulajdoníthatók, akik tulajdonképpen átvették az avar hagyományokat és „avarizálódtak”. A szerző elméletének alapját Kurt Horedt és Ion Nestor teremtette meg. A marosnagylaki és marosgombási temetőt pedig Bóna István is avar-gepidaként említett.⁷⁵

A 80-as évek erdélyi kutatásában mérőöldkőnek bizonyult Bóna István 1986-os szintézise, amelyben tárgyilagosan bemutatta gepida és szláv környezetben az avar kerámia feltűnését. A szerző szerint az Avar Birodalom közép avar kori újjászervezése után Dél-Erdély területén is megjelennek az újonnan beköltözöttek sírjai (Aranyosgyéres, Csákó, Oláhgorbó, Székelykeresztúr, Felenyed, Marosnagylak, Tövis). A megtelepedést tükröző nagykiterjedésű falvak elszaporodása mellett a 7. század végétől indulnak az ismert nagy avar kori temetők is. Bóna István egyik fontos megfigyelése, hogy, a kutatás jelenlegi állása szerint, az avar településterület Erdélyben a 8. században az Aranyostól délre és a Nagy-Küküllőtől nyugatra eső Maros-völgybe és a körülötte elterülő síkságokra koncentrálódik. Az avar telepek dél-nyugat erdélyi sűrűsödése és az előkerülő lovas- fegyveres sírok arra utalhatnak hogy az adott régió népessége katonai jellegűvé vált. Ennek okát a szláv telepek egyre erőteljesebb nyugati terjeszkedése sejteti. Ezt a megfigyelést támasztják alá az új magányos avar fegyveres sírok is, mint pl. a Felvincen 2008-ban feltárt gazdag mellékletű avar lovas temetkezés.⁷⁶ Fontos viszont kiemelni, hogy továbbra is az avar az uralkodó elem. Erre a legmegfelelőbb bizonyíték a Baráthely 2. szláv urnatemető amelyből avar lovastemetkezések és avar viseletben eltemetett avarok is előkerültek, így a 8-9. századi régészeti emlékekanyag jellegzetessége a birituális temetők anyagában fogható meg. Erdélyben ilyen temetőt találunk még Bervén, Medgyesen, Mihályfalván, Nagyekemezőn, Nagyszeben-Szenterzsébeten és Vizaknán.⁷⁷ Hasonló birituális temetőket találhatunk az Al-Duna vidékén, mint pl. Sultana,

---

⁷⁴ HORED T 1986, 72.

⁷⁵ BÓNA 1993, 91; DOBOS 2011, 178-179; DOBOS 2013, 93-118.

⁷⁶ RUSTOIU 2008.

⁷⁷ BÓNA 1986, 182-184.

Izvoru-Giurgiu, Frățești-Giurgiu, Obârșia, Istria-Capul Viilor. E temetőket a bolgár, és nyomában a közép-európai kutatás bolgár-szláv népességhez köti.⁷⁸

A bolgár területek leletanyagának megismerésében jelentős segítséget nyújt Živka Vážarova 1976-ban kiadott összefoglalása.⁷⁹ A bolgár fazekasság témakörében alapvető mű Ljudmila Dončeva-Petkova anyagfeldolgozása.⁸⁰ Valerij Grigorov ékszeritológiája és a tárgykategória monografikus feldolgozása alapvető munka az al-dunai viseleti tárgyak megismerésében.⁸¹ Egy másik megkerülhetetlen munka az al-dunai bolgár leletanyag feldolgozásában Uwe Fiedler kétkötetes monográfiája, amelyben az összes ismert al-dunai bolgár lelőhelyet feldolgozta a 6. századtól a 9. századig.⁸² Művét utóbb egy 2012-es cikkében újabb adatokkal bővítette ki.⁸³

Ungyancsak Uwe Fiedler nevéhez fűződik a Medgyes csoport és a Csombord csoport temetőinek kronológiai összehasonlítása.⁸⁴ Az erdélyi bolgár jelenlét kutatásában a fentebb már utalt maroskarnai temető⁸⁵ (Blandiana, Fehér m.) alapvető fontossággal bír. A temetőből az újabb leletekkel együtt mintegy 54 ép edény került napvilágra,⁸⁶ mindegyik fazekaskorongon készült. Formájuk, technikájuk, díszítésük nem vezethető le a korábbi erdélyi avar és szláv fazekasságból. R Heitel szerint a maroskarnai temető korai szakaszának vége (Blandiana A) egykorú a gyulafehérvári „Mentőállomás” (Stația de salvare) temető első szakaszával és a csombordi, oláhgorbói temetők leletanyagával (9. század vége, 10. század eleje). A maroskarnai temetőben előkerült ékszerek a 9-10. századi bolgár leletanyaggal egyeznek: sodrott bronz karperecek, egyszerű drót fülbevalók, aranyozott ezüst fülbevalók filigrán díszítéssel – szőlőfürt alakú fülbevalók, stb. A sírokban megjelenő ételmelléklet/állatáldozat (szarvasmarha, juh/kecske) pedig avar hagyományokat tükröz.

A Közép-Maros menti bolgár leletanyagot egészíti ki az 1991-1994 között feltárt szászvárosi "Böhmerberg/Dealul Pemilor X8" temető (Orăștie-Dealul Pemilor-punctul X8, Hunyad m.),⁸⁷ amelyben nyugat-kelet tájolású sírok kerültek napvilágra. 7 sírban találtak

---

⁷⁸ FIEDLER 1992.

⁷⁹ VAŽAROVA 1976.

⁸⁰ DONČEVA-PETKOVA 1977.

⁸¹ GRIGOROV 2007.

⁸² FIEDLER 1992.

⁸³ FIEDLER 2012.

⁸⁴ FIEDLER 2008, 154-162.

⁸⁵ ALDEA-CIUGUDEAN 1981, 145-149.

⁸⁶ HEITEL 1983, 106.

⁸⁷ PINTER-BOROFFKA, 1999, p. 145-153.

mellékletet: bronzfülbevalók (Kopfschmuckringe), üveggyöngyök, ezüst fülbevalók, bronz karperecek és vas kések.

A 9-10. századi telep és temető kutatást gazdagítja a 2009-ben feltárt ompolyfelfaludi (Micești, cartierul Orizont, Alba Iulia) 9-10. századi telep és temető. Az ásatást vezető Gabriel Bălan és Radu Ota régészek lekerekített sarkú négyzet alakú, sarkában kőkemencével ellátott házat, besimított hálódíszes edény töredéket és egy kőkazettás urnás temetkezést tártak fel.⁸⁸ A feltárás helyszíne 5 km távolságra található az Ompoly patak és Maros összefolyásától. A leletek szoros al-dunai kapcsolatokat feltételeznek, ezt a megfigyelést erősíti a birituális temetőkre jellemző kőkazettás urnás temetkezés jelenléte. Sajnos egyelőre több sír nem került napvilágra így nem lehet tudni biztosan, hogy birituális temetővel állunk-e szemben.

A 8-11. századi al-dunai temetők kutatásában megfigyelhető egy rítusbeli földrajzi elhatárolódás. A kizálag csontvázas temetők Dobrudzsában, a dunai limes mentén találhatók (8-9. század), míg a birituális temetők Munténia és Olténia területén kerültek elő (a sírok túlnyomó része csontvázas, a temetők a 8-9. és 10-11. századra keltezhetők).⁸⁹

4. 2. Erdély 10. illetve 11. századi régészetének kutatástörténete

A dél-erdélyi 10-11. századi leletek kutatása a 19. század második felére vezethető vissza, a legkorábbi feljegyzés W. Fr. Schuster tollából való, aki 1865-ben két csontvázas temetkezést tárt fel Szászsebes határában (Sebeș, Szeben m.). Az előkerült vas kést és kerámia edényeket a szászsebesi tanár a 9-10. századra keltezte.⁹⁰

1894-ben újabb feltárássra került sor Déva (Deva, Hunyad m.) déli határában. Az ásatás során csontvázas temetkezések kerültek napvilágra nyílhegyekkel, I. (Szent) László éremmel datálva, a sírok a 11. századra keltezhetők.⁹¹

1898-ban Marosgombáson találtak 5 csontvázas temetkezést Marosgombás-Măguricea lelőhelyen. A leletek a nagyenyedi múzeumba kerültek, melyeket utóbb Herepey Károly közölt le.⁹² A terület kutatása 1901 és 1911-1912 között folytatódott⁹³ és újabb 5 temetkezés

---

⁸⁸ BĂLAN, OȚA 2012, 54-57, XIV. tábla.

⁸⁹ CORBU 2006, 49.

⁹⁰ SCHUSTER 1967, 3-16.

⁹¹ POPA 1988, 59.

⁹² HEREPEY 1895, 420-430.

⁹³ HAMPEL 1905, 531.

került napvilágra. Az ásatást Roska Márton 1913-ban átvette és újabb sírokat tárt fel. A temetkezések nyugat-kelet tájolásuak és gazdag melléklettel rendelkeznek.⁹⁴

A gyulafehérvári kora középkori temetők gerincét a Mentőállomás (Stația de salvare) temető jelenti, amelynek kutatása a 20. század elejére nyúlik vissza. 1904-ben Cserni Béla,⁹⁵ a gyulafehérvári Katolikus Főgimnázium tanára, kora középkori sírokat azonosított 400 méterre a gyulafehérvári vártól, a zalatnai aranybányák felé vezető út mentén. A feltárás során 7 csontvázas temetkezés került napvilágra, azonban a további kutatás abbamaradt és csak több évtized múlva került újra a figyelem középpontjába.

1912-ben Várfalván (Moldovenesti) báró Jósika Gábor birtokán tártak fel újabb csontvázas sírokat. A véletlenszerűen előkerült leletek hírére Roska Márton ásatást szervezett és számos temetkezést sikerült megmentenie.⁹⁶

Az 1918 decemberében bekövetkezett impériumváltás sajnos nemcsak Dél-Erdélyben, hanem Erdély más részein is évtizedekre megakasztotta a korai középkor éppen szárba szökkenő régészeti kutatását. Az alábbi adatok önmagukért beszélnek.

A dél-erdélyi feltárásokkal párhuzamosan érdemes kitérni az 1911-ben először említett kolozsvári Zápolya utcai temetőre. A sírok első közlésére az 1941-1942-es ásatás után került sor, melynek eredményeképpen 11 csontvázas temetkezés került napvilágra. A gazdag fegyvermellékletes sírok és lovastemetkezések a honfoglaló magyarság fontos erdélyi nyomait bizonyítják.⁹⁷ A temető közlésére sokáig nem került sor politikai megfontolások miatt.⁹⁸ Sajnos a temető csak részlegesen került feltárássra, László Gyula feljegyzéseiben háromszorosára becsülte a temető tényleges nagyságát (kb. 36 sír).⁹⁹ Gáll Erwin a Zápolya utcai sírokról szóló összefoglaló munkájában arról írt, hogy helyszíni szemle alapján nem lehet pontosan következtetni a temető tényleges nagyságára, ugyanakkor felhívta a figyelmet a fegyveres- és lovastemetkezések magas arányára, valamint a viseleti tárgyak viszonylagos szegénységére.¹⁰⁰ A fegyveres sírok statisztikai elemzését nehezíti az a tény, hogy nem ismerjük a temető egészét.

---

⁹⁴ NAGY 1913, 269; HOREDT 1954, 503; HEITEL 1987, 77; MOGA/CIUGUDEAN 1995, 100; BALTAG 2000, 171; MADGEARU 2001, 152; IstRom 2001, 241.

⁹⁵ NAGY 1913, 268.

⁹⁶ ROSKA 1914, 125-167; 168-187.

⁹⁷ KOVÁCS 1942, 85-115.

⁹⁸ LÁSZLÓ 1942a, 578-584; LÁSZLÓ 1943; LÁSZLÓ 1945, 1-15; BÓNA 1993, 117-119; GÁLL-GERGELY-GÁL 2010, 130-133.

⁹⁹ LÁSZLÓ 1942a, 579.

¹⁰⁰ GÁLL 2013, 291-292.

1948-ban újabb kora középkori temetőt tártak fel Kolozsváron a Kalevala utcában (Str. Semenicolui). A feltárások értelmezését nehezíti, hogy számos tárgy leltározatlan maradt és nem lehet beazonosítani a temető pontos helyét.¹⁰¹

1954-ben Kurt Horedt első alkalommal közöl 10. századi edényeket a Maroskarna (Blandiana) határában, a Maros bal partján talált leletegyüttesből. Csak évtizedek múlva kerül sor a temető feltárására.

1957-ben Dankanits Á. és Ferenczi I. leletmentő feltárásokat végzett Csombord mellett (Ciumbrud), az előkerült gazdag leletanyag (elsősorban ékszerek) a temetőt a 10. századra keltezi. A román kora középkori kutatás morva jelenlétet feltételez a leletekben és az ú.n. Staré Mešto kultúra részének tekinti azokat.¹⁰²

1961-1962 között Kurt Horedt Maroskamán két temetőt tárt fel amelyek később Blandiana A és B néven váltak ismertté a szakirodalomban. Az első temetkezések (Blandiana A) leletanyaga a 10. századra keltezi a sírokat, míg a második sírmező a 11-12. századra keltezhető (Blandiana B).

1962-ben Ópiski határában (Simeria Veche Săulești, punctul „În vii”) újabb kora középkori temető feltárására került sor, melynek leletanyaga a 11-12. századra keltezi a sírokat.

1968-1977 között nagyszabású ásatásokra került sor a gyulafehérvári székesegyház körül. Az ásatást vezető Radu Heitel egy 10. századra keltezhető magányos lovastemetkezést tárt fel itt.¹⁰³

1962-ben Gyulafehérvár északi felén, az Állatkórház (Spitalul Veterinar) és C.F.R. Kanton (Canton C.F.R.) területén bővítési munkálatok során leletmentő ásatásra került sor. A régészeti mentés nyomán 5 kora középkori temetkezést tártak fel. A régészeti leletek és temetkezési szokások a 9-10. századra keltezték a sírokat. Az átfogó ásatást mellőző Mircea Rusu¹⁰⁴ nem fedezte fel, hogy a sírok a később feltárandó, nagyterjedésű Mentőállomás temetőhöz tartoznak.¹⁰⁵

1975-ben D. Lazăr és I. Andrițoiu Dénán a Micro 15 nevű panelnegyed építése során 6 vagy 7, a leletek tanúsága szerint a 10. századra keltezhető fegyveres sírt tárt fel.¹⁰⁶

---

¹⁰¹ GÁLL-GERGELY-GÁL 2010, 124.

¹⁰² DANKANITS-FERENCZI 1959, 605-615; HEITEL 1994-1995, 408, fig. 5; MADGEARU 2001, 190.

¹⁰³ HEITEL 1985, 225.

¹⁰⁴ RUSU 1979, 58. DRAGOTĂ et al. 2004.

¹⁰⁵ DRAGOTĂ 2004, 169-182.

¹⁰⁶ RUSU 1975, 210; HOREDTE 1986, 86.

1979-ben nagyszabású építkezésekre került sor Gyulafehérvár északi felében, a mai Mócok útja és a Győzelem sugárút mentén, a Platoul Romanilor lakónegyedben. A munkálatok helyszínét Stația de salvare, azaz Mentőállomás névre keresztelték. Az építkezés során sírokat bolygattak meg a munkások, így került újra a régészek célkeresztjébe e terület. Az ásatás során (1979-1985) nagyterjedésű sírmezőt tártak fel, a 2. századtól a 12. századig terjedő időszakból.¹⁰⁷ Az ásatást több régészeti csoport vezette, a gyulafehérvári Egyesülés Múzeum irányítása alatt.

Első alkalommal 1979-1980 között került sor ásatásra Mihai Blăjan és Alexandru Popa vezetésével. Az ásatás során római és kora középkori temetőt tártak fel.¹⁰⁸ Annak ellenére, hogy az építési munkálatok javában folytak sikerült megmenteni 450 8-10. századi sírt, amelyből 270 a temető északi felében található (4 hamvasztásos és 266 csontvázas temetkezés, amelyek nagy része kőpakolásos temetkezés). A temetőtől délkeletre pedig 11-12. századi sírok kerültek elő, amelyek később a Vadászok úti temető részeként váltak ismertté (a mai napig közöletlen temető).¹⁰⁹

1981-ben új ásatási csapat jött létre Horia Ciugudean és Vasile Moga vezetésével. A feltárások 1985-ig folytak, melyek során hozzávetőlegesen 1500 sírt tártak fel. A temető közlésére a mai napig nem került sor, csupán kisebb terjedelmű kiállítás katalógusokra és a kötelező érvényű ásatási jelentésekre támaszkodhatunk.¹¹⁰

Ugyancsak 1981-ben Horia Ciugudean és Gheorghe Anghel újabb ásatást szervezett Maroskarnán. Az ásatás során 8 új csontvázas temetkezést tártak fel, a sírok között külön figyelmet érdemel egy gazdag lovastemetkezés, mivel a lócsontok mellett gazdag ételmelléklet nyomai is előkerültek (szarvasmarha, juh/ kecske csontok). A leleteanyag a 9-10. századra keltezi a sírokat (Blandiana, A temető).¹¹¹

1992 és 1994 között és 2000-ben 71 temetkezést tártak fel a Szászváros-Böhmerberg /Dealul Pemilor X2 temetőben. A temetőnek csak töredékét közölték.¹¹² A leletanyag alapján a sírok a 10. század második felére keltezhetők és számos hasonlóságot mutatnak a Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 10-11. századi fegyveres temetkezéseivel.

---

¹⁰⁷ BLĂJAN-POPA 1983, 375.

¹⁰⁸ BLĂJAN-POPA 1983, 378.

¹⁰⁹ BLĂJAN-POPA 1983, 377-378.

¹¹⁰ CIUGUDEAN 1996, CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2002, CIUGUDEAN-PINTER-RUSTOIU 2006.

¹¹¹ CIUGUDEAN-ANGHEL 1983; ANGHEL-CIUGUDEAN 1987.

¹¹² PINTER-LUCA 1995, 18-44; C.c.A. 2003; C.c.A 2004; C.E. 2006; GÁLL 2013, 464-471.

1997-ben újabb fontos kora középkori temető került napvilágra a Iuliu Hossu, korábban Brândușei utcában. A temető leletanyaga a 9-10. századra keltezi a sírokat.¹¹³ A feltárásokat újabb ásatások követték 1999, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005-ben. A több mint 200 síros temető két lelethorizontra oszlik: 9-10. és 11. századi temetőkre.

2002-2006 között újabb 2 leletmentő ásatásra került sor Gyulafehérváron, az OMV benzinkúthálózat helyi munkálatai során római sírok kerültek felszínre.¹¹⁴ A feltárássra 2002. március 13. és április 30. között került sor. A leletmentés során 192 csontvázas temetkezést tártak fel a gyulafehérvári régészek. A sírok 10%-át jelentő 6 kora középkori temetkezés fordul elő, míg a többi sír a 2. századra keltezhető. A vizsgált sírok K-Ny tájolásúak, a sírgödör lekerekített sarku téglalap alakú, a sírmélység 0,80-1,20m között változik. A terep vizsgálata során világossá vált, hogy a sírok az 1979-1985 között feltárt Mentőállomás temetőhöz tartoznak, pontosabban a kora középkori temető keleti széléhez. 2002 őszén (augusztus 21-október 31) és 2003 nyarán (április 21-augusztus 15) a Profi Üzletlánc helyi építése során leletmentő ásatásra került sor. A feltáráskor 381 csontvázas temetkezést fedeztek fel, amelyből két sír kora középkori volt, a többi a 2-3. századra keltezhető.

2000 és 2006 között újabb fontos 10. századi sírokat tárt fel Gyulafehérváron. Mihai Blăjan gyulafehérvári régész, a Császárforrás (Izvorul Împăratului – Crăicuța) elnevezésű lelőhelyen¹¹⁵ 70 csontvázas sírt tárt fel. A temető több mint fél hektáros területen fekszik a Maros második teraszán. A leletek (üvegpaszta gyöngyök, granulációval díszített ezüst fejegyűrű, gömbsorcsüngős fülbevaló, mellkeresztek, stb.) a 10. századra kelteznek a temetőt. Az ásató régész a helyi őslakosság (románság) továbbélésének kézzelfogható bizonyítékát látta a leletekben, a három mellkeresztet pedig a keleti rítusú kereszténység tényezésével magyarázta.¹¹⁶

---

¹¹³ DRĂMBĂREAN-RODEAN-GLIGOR-MOGA 1998, 187-204.

¹¹⁴ DRAGOTĂ-RUSTOIU 2003a, 132.

¹¹⁵ BLĂJAN 2006, ran.cimec.ro/sel.asp?imgid=37807.

¹¹⁶ BLĂJAN 2002, CCA, Buziaș, 2002. május 28 – június 1.

5. Katalógus

5. 1. Gyulafehérvár – Mentőállomás temető (1961-1962; 1979-1980; 1981-1985; 2002-2006)

A temető elhelyezkedése

Az Ompoly patak és a Maros találkozásánál, 400 méterre északnyugatra a római Apulum és a középkori földvár romjaitól, Gyulafehérvár területén található Erdély legnagyobb kiterjedésű kora középkori temetője.¹¹⁷ A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető¹¹⁸ a Maros nyugati partján, a folyó első teraszán húzódik, hozzávetőlegesen 2,6 ha területen.¹¹⁹

A temető sajátossága, hogy nem a domb tetején, hanem a terasz északnyugati lejtőjén helyezkedik el, hasonlóan Erdély számos kora középkori temetőjéhez: Gyulafehérvár-Vadászok út¹²⁰, Kolozsvár-Farkas utca, Kolozsvár-Zápolya utca¹²¹, Sepsiszentgyörgy-Epresterő,¹²² Szászváros-Böhmerberg/Dealul Pemilor X2¹²³, Vajdahunyad-Kincseshegy¹²⁴, Várfalva¹²⁵ és Zilah-Pálvár¹²⁶.

A 10-11. századi köznépi temetők vízfolyások közelében, emelkedő dombokon találhatók. A temetkezési domb északi felét a legtöbb esetben üresen hagyták. Ezzel a hagyománnyal ellentétben Gyulafehérváron a temetők a középkori földvár és Apulum római város romjainak vonzáskörébe települtek. A temetők nagy száma a terület gazdasági szerepével hozható összefüggésbe (a só útja a Maroson és a zalatnai arany-ezüst bányák közelsége).

---

¹¹⁷ BLÁJAN 1983; BENKŐ 2000, 369-375.

¹¹⁸ CIUGUDEAN 1996, 22.

¹¹⁹ A sírmező összképének értékelését több külső tényező gátolja: a temető nyugat felé a „Platoul Romanilor” lakónegyed vágja, így nem tudjuk meghatározni a temető tényleges határait.¹¹⁹ Számos sírnak elveszett a rajza, fényképe, több tárgy esetében egyedüli fogódzónk a leltári szám, néhány esetben pedig csak annyit tudunk, hogy a tárgy a Mentőállomás temetőből származik. A temető átláthatóságát e mellett a szelvényenként külön alkalmazott sírszámozás is nehezíti (I/1, ...VI/1, ...XXI/2...stb.). A sírrajzok 1:20 méretarányban készültek 15 darab A0-ás papírra,¹¹⁹ ami megnehezítette a temetőtérkép összeillesztését és a sírok horizontális elhelyezkedésének elemzését.

¹²⁰ BLÁJAN, 1983, 375.

¹²¹ KOVÁCS, 1942, 87.

¹²² SZÉKELY 1945, 1-15; KISS 1987, 193-211; GÁLL 2013, 442-443.

¹²³ PINTER 1998, 21-52.

¹²⁴ HOREDŰT 1986, 101.

¹²⁵ ROSKA 1914, 121-187.

¹²⁶ BĂCUEȚ 2003, 34.

A Mentőállomás temetőt mozaikszerűen tárták fel és az alábbi feltárások leletanyaga mind a temető részét képezik: Állatkórház-Spitalul veterinar, C.F.R. Kanton-Canton C.F.R.,¹²⁷ Mentőállomás-Stația de salvare (1979-1980; 1981-1985),¹²⁸ OMV, Profi,¹²⁹

A temető környezetében a következő sírmezők kerültek napvilágra: Vadászok úti temető-Str Vânătorilor¹³⁰ (186 sír), Izvorul Împăratului-Császárkúti temető¹³¹ (139 sír), Brândușei utcai temető¹³² (230 sír), Poklisai-Păclișa temető¹³³ (14 sír), Gyulafehérvár-Római-katolikus székesegyház. Elemzésük, említésük elengedhetetlen a Mentőállomás feltárt temető leletanyagának megértéséhez

Állatkórház-Spitalul Veterinar és C.F.R. Kanton-Canton C.F.R. (1961-1962)

A leletmentő ásatás során 5 csontvázas temetkezés került napvilágra. A két régészeti feltárás 150m távolságra található egymástól, azonban mindkét felfedezés a 20 évvel később feltárt Gyulafehérvár-Mentőállomás temető területén található. A sírok csontvázas temetkezések.

C.F.R. Kanton (1961-1962)¹³⁴

?sz. sír

Mélység: -. Tájolás: NY-K.

A sírgödör lekerekített téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan.

Csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.).

Mellékletei:

1. Három töredékes négyszög átmetszetű vasszeg. Két szeg felső harmada enyhén kiszélesedik, ltsz. 7662.
2. Kör átmetszetű, nyitott bronz karperec (1a. típus). Méretei: átmérője = 5,3cm, húzalvastagság = 3mm, ltsz. 7663.

¹²⁷ POPESCU 1963, 453; RUSU 1973, 58; MOGA-CIUGUDEAN 1995, 35; DRAGOTĂ et al. 2004, 169-182.

¹²⁸ BLĂJAN-POPA 1983; BLĂJAN-BOTEZATU 2000; CIUGUDEAN 1996, 2007, COSMA 2009.

¹²⁹ DRAGOTĂ-RUSTOIU 2003, 79-88.

¹³⁰ BLĂJAN-OPROIU-POPA 1989, 36.

¹³¹ RUSU 1979, 58; BLĂJAN 2001, 2006.

¹³² DRAGOTĂ 2009, 27-78.

¹³³ CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2001, 269.

¹³⁴ DRAGOTĂ 2004, 169-182.

3. Fonott, mindkét oldalán kampós végű bronz karperec, keresztbe hajlított végekkel (4. típus). Méretei: átmérője = 5,6cm, huzalvastagság = 3mm, ltsz. 7664.
4. Körátmetszetű, bronz huzalgyűrű (1a. típus). Méretei: átmérő = 1,7cm, szélessége = 5mm, huzalvastagság = 1mm, ltsz. 7665.
5. Egy töredékes, fonott, állatfejes ezüst karperec (5c. típus). Nincs pontos leírás a leletről.

3. sz. sír

Mélység: -. Tájolás: NY-K.

A sírgödör lekerekített téglalap alakú

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus).

Melléklete nem volt.

5. sz. sír

Mélység: -. Tájolás: NY-K.

A sírgödör lekerekített téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus)

Állatkórház-Spitalul Veterinar¹³⁵

2. sz. sír

Mélység: -. Tájolás: NY-K.

A sírgödör lekerekített téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus).

Mellékletei:

1. Egy lencseátmetszetű, vas "láncszem". Méretei: átmérője = 1,7cm, huzalvastagság = 3mm-4mm, ltsz. 7659.
2. Vaskés. Méretei: hossza = 10cm, szélessége = 1,1-1,5cm, vastagsága = 3mm. Töredékesen maradt fenn, hiányzik egy darab a markolatból (jelenleg 1,5cm hosszú), ltsz. 7660.

---

¹³⁵ DRAGOTĂ 2004, 169-182.

3. Kör átmetszetű bronz hajkarika (1a. típus). Méretei: átmérője = 1,2cm, huzalvastagság = 2mm, ltsz. 7661.

4. sz. sír

Mélység: -. Tájolás: NY-K.

A sírgödör lekerekített téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus).

Mellékletei:

Két darab kör átmetszetű bronz hajkarika (1a. típus). Méretei: átmérője = 1-1,2cm, huzalvastagság = 1mm, ltsz. Gy. E. N. M. 7657, 7658.

Ltsz. 6609. Sírszám ismeretlen. Kisméretű cserépcsésze. Kézzel formált, szája enyhén kihajló, pereme egyenesen levágott, alja egyenesen kihúzott. Az edény válla és középső harmada lazán, szabálytalanul bekarcolt vonalköteggel díszített. Redukált égetésű, szürkés-fekete. Méretei: magasság = 15,1cm, szájátmérő = 8,5cm, fenékátmérő = 8cm, legnagyobb szélesség = 11cm.¹³⁶

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető (1979-1980)

Az 1979-1980-as leletmentő ásatás során kora középkori sírok kerültek napvilágra, amelyeket Apulum római város 3. századi temetőjére ástak rá. A két temető sírjai 0,5 km-es területen terülnek el. 1980 tavaszára összesen 450 sírt tártak fel: 270 sír a temető északi feléből származik, amelyből 266 csontvázas és 4 hamvasztásos temetkezés, a fennmaradt 180 sír a később feltárt Vadászok úti temető sírjaival áll rokonságban (11-12. századi temetkezések kerültek napvilágra).

A sírok kis csoportokban (feltehetően családokban) különülnek el a temetőn belül. A sírgödör lekerekített téglalap vagy trapéz alakú, a sírmélység 30-200cm között változik. A halottakat háton fektetve, nyújtott pozícióban helyezték a sírba, karokkal a törzs mellett vagy kezekkel a medencén és a mellkason. Számos sírba újrahasznált római téglát és mészkövet helyeztek el a koponya és a váll körül. Koporsós temetkezésre 4 esetben volt példa. A sírok ÉNY-DK tájolásúak, de megfigyelhetők K-NY és DK-ÉNY tájolású sírok is. A sírok nagy

¹³⁶ Lásd 109. tábla. Horia Ciugudean szóban említette, hogy a fent említett edény az Állatkörház melletti ásatásból származik.

része mellékletet tartalmaz. A mellékletek az alábbi csoportokba sorolhatók. Ékszerek: fülbevalók, gyöngyök, medálok (pl. félhold alakú bizánci típusú medál), gyűrűk (bizánci fonott ezüst gyűrű), karperecek; munkaeszközök (vaskések, agyag orsógombok, vascsiholók és tűzkövek); cserépedények; fegyverek (egy tegez maradványai és 6 nyílhegy); ételmellékletek: tojáshéj illetve állatsontok (sertés, bárány és szarvasmarha maradványok). A régészeti mellékletek a 9-10. századra kelteznek a koraközépkori sírokat.¹³⁷

További 180 temetkezés a Vadászok út közelében került elő, 300m távolságra a 9-10. századi temetőtől. A temetőben soros temetkezések figyelhetők meg és hasonlóan a 9-10. századi sírokhoz, a sírgödrök lekerekített téglalap alakúak, mélységük 25-100cm között változik. A sírok NY-K tájolásúak, néhány esetben ÉNY-DK irány is megfigyelhető, évszaktól függően. A halottak háton fektetve, nyújtott pozícióban fekszenek, karokkal a medencén (hasonlóan a korai sírokhoz). A sírok nagy része melléklet nélküli, de néhány esetben 11-12. századi leletek figyelhetők meg (fülbevalók, gyűrűk, gyöngyök, karperecek és 11-12. századi pénzérmék).

Az alábbi leletek ismertek a Mentőállomás temető 1979-1980-as ásatásából:

63. sír. Lunula alakú csüngő, ezüsből (2. típus). A függesztőfül szerkezete hiányos (két ovális fül maradt meg). A tárgy sarkai három-három kiemelkedő granulációs körrel díszítettek, középen pedig „V” alakban elrendezett körök találhatók. Méretei: átmérője = 3,2cm, szélessége = 3,4 cm, vastagsága = 2mm. Ltsz. 7641.¹³⁸

304. sír. Bronz csat. (2c. típus, G4. típus).¹³⁹ Az övbújtató ovális körből és egy téglalap alakú keretből áll. Méretei: hossza = 3,2cm, szélessége = 2,3cm, vastagsága = 2mm. Ltsz. 7461.¹⁴⁰

497. sír. Cserépfazék. Közepesen soványított (csillámmal és apró kavicsal), kézikorongon formált, tojásdad alakú. A száj enyhén kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. Az edény felülete sűrűn bekarcolt vonalköteggel díszített. Szürkésbarna

---

¹³⁷ BLÁJAN 1983, 213-218. Az 1983-as ásatási jelentésen kívül nincs részletes publikáció a 9-10. századi sírokról, ezért a temető ismertetését a szűkös információk miatt összevonva tanulmányozzuk (sírléírás és temetkezési szokások egyben).

¹³⁸ BLÁJAN 2004, 52, 144.; CIUGUDEAN 2006, 28, 15. ábra. Lásd 108. tábla.

¹³⁹ SCHULZE-DÖRRLAMM 2010, 359.

¹⁴⁰ BLÁJAN 2004, 55, 156.; CIUGUDEAN 2006, 28, 19. ábra. Lásd 108. tábla.

színű. Méretei: magasság = 12cm, szájátmérő = 7cm, fenékátmérő = 5,2cm, legnagyobb szélesség = 9,8cm.¹⁴¹

501. sír. Lunula alakú csüngő (2a. típus).¹⁴² Felületét granulációval díszített rombuszok borítják. Felső végén hengeres kialakítású függesztőfül található. Méretei: hossza 3,2cm, szélessége 3,6cm, vastagsága 2mm. Ltsz. 7571.¹⁴³

601. sír. Lóra alakú bronz csat (2b. típus;¹⁴⁴ G4. típus).¹⁴⁵ Az ovális övbujtató kiemelkedő vonalakkal díszített. Méretei: hossza = 2,2cm, szélessége 2,4cm, vastagsága = 2mm. Ltsz. 7523.¹⁴⁶

Ltsz. 7441. Ismeretlen sírszámú kör alakú bronzveret (1a. típus).¹⁴⁷ A veret szélén egy függesztő lyuk figyelhető meg. Méretei: átmérője = 2,3cm, vastagsága = 2mm.¹⁴⁸

6576. ltsz. ismeretlen sírszámú, amforaszerű korsó, kisméretű, kétfülű, (GI/1. típus).¹⁴⁹ Közepesen soványított, kézikorongon formált. Az edény szája egyenes, pereme hengerszerűen lekerekített, alja egyenesen levágott. Az edény felülete fényezett és az alján fenékbélyeg figyelhető meg (keresztmotívum), redukált égetésű, szürkésfekete színű. Méretei: magasság = 9,8cm, szájátmérő = 4,7cm, fenékátmérő = 4,3cm, legnagyobb szélesség 6,1cm.¹⁵⁰

---

¹⁴¹ Lásd 108. tábla.

¹⁴² GÁLL, 2013, 317. tábla.

¹⁴³ BLÁJAN 2004, 52, 145.; CIUGUDEAN 2006, 28, 16. ábra. Lásd 108. tábla.

¹⁴⁴ GÁLL 2013, 317, tábla, 2b.

¹⁴⁵ SCHULZE-DÖRRLAMM 2010, 359.

¹⁴⁶ BLÁJAN 2004, 55, 158.; CIUGUDEAN 2006, 28, 20. ábra. Lásd 109. tábla.

¹⁴⁷ GÁLL 2013, 324. tábla.

¹⁴⁸ BLÁJAN 2004, 53, 143.; CIUGUDEAN 2006, 28, 17. ábra. Lásd 109. tábla.

¹⁴⁹ FIEDLER 1992, 147.

¹⁵⁰ CIUGUDEAN 2006, 27, 7. ábra. Lásd 108. tábla.

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető (1981-1985)

1. sz. sír (32/I. szelvény).

Sírmélység: 0,14m.

Mellékletek (amelyeket a leletanyag átvizsgálása során nem sikerült megelélni, illetve azonosítani):

1. Egy cserépedény (nem találtam adatot őrzési helyéről).
2. Állatcsontok.

2. sz. sír (49/I. szelvény)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: É-D.

A sírgödör trapéz alakú (h. 1,60m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Melléklet:

1. Gömbtestű fazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált. Az edény nyaka egyenes, szája enyhén kihajló, pereme gyűrűszerűen lekerekített, alja egyenesen levágott, fényezett felületű, szürkésbarna színű. Méretei: szájátmérő 12cm, magasság = 16cm, legnagyobb szélesség = 16cm, fenékátmérő = 8cm.¹⁵¹
2. Kétfülű, töredékes amforaszerű korsó a koponya mellett. Jól soványított, szája hiányzik, alja egyenesen levágott. Az edény felülete függőleges és vízszintes besimított vonalakkal díszített. Szürkésfekete. Méretei: legnagyobb átmérője = 15cm, fenékátmérő = 6cm (6913. ltsz.)¹⁵²
3. Vaskés (nem találtam adatot őrzési helyéről)

3. sz. sír (51/I. szelvény)

Sírmélység: 1,65m. Tájolás: -.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus).

Melléklet:

---

¹⁵¹ Lásd 1. tábla.

¹⁵² Lásd 1. tábla.

1. Cserépedény a koponya mellett. Közepesen soványított, kézikorongon formált. Az edény szája kihajló, pereme lekerekítet, alja egyenesen levágott. Vörösesbarna színű. Méretei: magasság = 13,5cm, szájátmérő = 9,5cm, fenékátmérő = 6,2cm, legnagyobb szélesség = 12,5cm.¹⁵³
2. Amforaszerű korsó a koponya mellett (nem találtam adatot őrzési helyéről)
3. Vaskés, a halott lábfejénél (nem találtam adatot őrzési helyéről)

4. sz. sír (1/II. szelvény)

Sírmélység: 0,48m. Tájolás: -.

A sírgödör ovális alakú (h. 0,30m, sz. 0,26m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.).

Melléklet:

1. A koponya mellé egy mészkövet helyeztek (nincs rajz vagy fénykép a kő pontos helyéről).
- ~~2.~~ Cserépfazék a koponya mellett. Kompakt anyagú, csillámmal és apró kavicsal közepesen soványított, kézikorongon formált. Az edény szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. Az edény felületének kétharmada hullámvonal-köteggel és egyenesvonal-köteggel díszített. Szürkésfekete színű. Méretei: M = 12cm, Szájátmérő = 8cm, Fenékátmérő = 7cm, Legnagyobb szélesség = 11cm.¹⁵⁴
3. Amforaszerű korsó a koponya mellett (nem találtam adatot őrzési helyéről)

5. sz. sír (22/II. szelvény)

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,30m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat, valószínűleg felnőtt. H: 1,65m.

Melléklet:

1. Egy cserépedény (nem találtam adatot őrzési helyéről)
2. Gömbtestű cserépedény. Kompakt állagú, kézikorongon formált. Az edény szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. Fényezett felületű, szürkésbarna.

¹⁵³ CIUGUDEAN 2007, 257, VII/3. tábla, 6918. ltsz.; COSMA 2011, 147, 17/74. tábla. Lásd 1. tábla.

¹⁵⁴ CIUGUDEAN 1996, 10, 25. sz.; DRAGOTĂ, CIUGUDEAN 2002, 37, 57. sz.; CIUGUDEAN 2006, 27, 8. sz.; CIUGUDEAN 2007, 257, 6890. ltsz.; COSMA 2011, 147, 17/75. tábla. Lásd 1. tábla.

Méretei: magasság = 14cm, szájátmérő = 12,5cm, fenékátmérő 6cm, legnagyobb szélesség = 13,5cm (7025. ltsz.)¹⁵⁵

3. Vaskés a koponya mellett (nem találtam adatot őrzési helyéről)
4. Állatcsontok a lábfejnél (2 kecske koponya és egyéb hosszú csont töredékek).¹⁵⁶

6. sz. sír (23/II. szelvény)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,10m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (InfansI.). H: 0.84m.

Melléklet:

1. Két cserépedény a koponya mellett ((nem találtam adatot őrzési helyéről)
2. Állatcsontok (kecske/juh koponya és csontok) a lábfejnél.

7. sz. sír (28/III. szelvény)

Sírmélység: 0,45m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör trapéz alakú (h. 1,93m, sz. 0,64m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,73m.

Mellékletei:

Gömbtestű, kétfülű fazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált. Szája enyhén kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A fazék felülete hálós besimítással díszített, alján fenékbélyeg figyelhető meg (átlókkal tagolt négyszög motívum). szürke színű
Méretei: magasság = 11,4cm, szájátmérő = 9cm, fenékátmérő = 7,4cm, legnagyobb szélesség = 12,6cm.¹⁵⁷

8. sz. sír (11/III. szelvény)

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör trapéz alakú (h. 2,10m, sz. 0,60-0,85m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,67m.

---

¹⁵⁵ Lásd 2. tábla.

¹⁵⁶ Az állatcsontok meghatározását Paul Georocanu végezte.

¹⁵⁷ CIUGUDEAN 2007, 257, III/6. tábla, 6922. ltsz.; COSMA 2011, 147, 17/76. tábla. Lásd 2. tábla.

Melléklet:

1. Két cserépedény a koponya jobb oldalán (nem találtam adatot őrzési helyéről)
2. Állatcsontok a lábak mellett (nem találtam adatot őrzési helyéről)

9. sz. sír (22/III. szelvény)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,56m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Mellékletek (amelyeket a leletanyag átvizsgálása során nem sikerült megelni, illetve azonosítani):

1. Egy vaskés
2. 4 nyílhegy
3. Egy gyűrű a jobb kar mellett
4. Egy gomb a bal vállon
5. Madárcsontok a jobb láb mellett.

10. sz. sír (10/VII. szelvény)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz.0,90m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,76m.

Mellékletei:

1. Amforaszerű korsó (GIX/2. típus).¹⁵⁸ Jó soványítású, kézikorongon formált, négyszögletes testű, vállmagasságban lépcsőzetesen kiszélesedő, kétfülű (hurkos kialakítású fülekkel), vörössárga. Méretei: magasság = 29,5cm, szájmérő = 6cm, fenékmérő = 8cm, legnagyobb szélesség 12,6cm.¹⁵⁹
1. Cserépfazék. Csillámmal közepesen soványított, kézikorongon formált, kisméretű, tojásdad alakú. Az edény szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A váll felső harmadában csigavonallal, az edény felülete vonalköteggel díszített,

---

¹⁵⁸ FIEDLER 1992, 147.

¹⁵⁹ CIUGUDEAN 1996, 10, 21. sz.; DRAGOTĂ-CIUGUDEAN 2002, 36, 52.sz. ; CIUGUDEAN 2006, 27, 23. sz.; CIUGUDEAN 2007, VI/5. tábla, 7071. ltsz.; COSMA 2011, 147, 18/78. tábla.

vörösesbarna. Méretei: magassága = 12,2cm, szájátmérő = 8,6cm, fenékátmérő 6,5cm, legnagyobb szélesség = 11cm.¹⁶⁰

11. sz. sír (22/VII. szelvény)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,56m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Melléklet:

1. Egy lándzsahegy a koponyatető mögött (nem találtam adatot őrzési helyéről)
2. Egy gyűrű (nem találtam adatot őrzési helyéről)
3. Amforaszerű korsó (GVIII/2. típus).¹⁶¹ Jól soványított, feltehetően gyorskorongolt vagy masszív kéziorongon készült, kétfülű. Az edény szája enyhén kihajló, pereme egyenesen levágott, alja egyenesen levágott. Az alján kör alakú fenékbélyeg vagy a korong lenyomata figyelhető meg. Hálóbesimításos díszítésű, oxidált égetésű, sárga színű. Méretei: magassága 20,7cm, szájátmérő 6,5cm, fenékátmérő 4cm, legnagyobb szélesség 12,4cm.¹⁶²
4. Állatcsontok (nem találtam adatot őrzési helyéről)

12. sz. sír (68/X. szelvény)

Sírmélység: 0,68m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,30m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans II.). H: 1,10m.

Melléklet:

1. Egy kétfülű fazék (nem találtam adatot őrzési helyéről).
2. Kisméretű edény a térdek között (BI/1. típus).¹⁶³ Soványítása közepes, kéziorongon formált. Az edény szája nagyobb mint az edény legnagyobb szélessége, díszítése hullámkötegből áll és az edény testét borítja, falvastagsága egyenletes. Szürkésbarna

¹⁶⁰ CIUGUDEAN 2007, VI/4. tábla, 7049. ltsz; COSMA 2011, 149, 18/79. tábla.

¹⁶¹ FIEDLER 1992, 147.

¹⁶² CIUGUDEAN 2007, 257, IV/1. tábla, 8799. ltsz; COSMA 2011, 149, 18/79. tábla.

¹⁶³ FIEDLER 1992, 131.

színű. Méretei: magassága 11,5cm, szájátmérő 10,4cm, fenékátmérő 6cm, legnagyobb szélesség 10,2cm (ltsz. 6897)¹⁶⁴

3. Egy fülbevaló a koponya bal oldalán (nem találtam adatot őrzési helyéről)
4. Egy vascsat (nem találtam adatot őrzési helyéről)
5. Egy meghatározatlan tárgy bronzból és vasból (nem találtam adatot őrzési helyéről)
6. Fa maradványok a bal szákapocs csont mellett.

13. sz. sír (14/XI. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: -.

A váz hiányzik.

Melléklet (csak a sírfotó maradt meg):

1. Három egyfülű, amforaszerű korsó (nem találtam adatot őrzési helyéről)
2. Egy mély füles (?) tál (nem találtam adatot őrzési helyéről)

A sír kialakítása római temetkezésre is utalhat: az edények az elhunyt körül vannak elhelyezve, a korsók kialakítása (perem, nyak, fül) is római jelleget sugal.¹⁶⁵ Egyedüli eltérő elem a peremmel lefele fordított mély tál jelenléte.¹⁶⁶

14. sz. sír (31/XI. szelvény)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,05m, sz. 0,75m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,85m.

Melléklet:

Állatcsontok (nem találtam adatot őrzési helyéről).

15. sz. sír (2/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,35m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,05m, sz. 0,75m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,85m.

---

¹⁶⁴ Lásd 4. tábla.

¹⁶⁵ RUSU-BOLINDET 2007,

¹⁶⁶ Takács Miklós a meglehetősen rossz minőségű fénykép tanulmányozása során találta a római edényektől eltérőnek. Lásd 4. tábla.

Mellékletek (amelyeket a leletanyag átvizsgálása során nem sikerült meglegelni, illetve azonosítani):

1. Két cserépfazék
2. Egy kétfülü amforaszerű korsó a koponya mellett.

16. sz. sír (9/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,45m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,05m, sz. 0,75m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Kettős temetkezés (anya és gyermek). A vázak rossz megtartásúak.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (15a) és gyermek (15b).

Melléklet:

1. Egy bronzcsüngő. Méretei: átmérő 2,6x2,8cm, falvastagság 1mm. Felülete függőleges vonalakkal van díszítve.¹⁶⁷
2. Kecske és szarvasmarha koponya.

17. sz. sír (12/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,05m, sz. 0,75m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 0,80m.

Mellékletek (nem találtam adatot őrzési helyéről):

1. Egy cserépcsésze
2. Egy fényezett gömbtestű fazék a koponya jobb oldalán.

18. sz. sír (13/XII. szelvény)

Sírmélység: 1,02m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,70m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus).

Mellékletek (amelyeket a leletanyag átvizsgálása során nem sikerült meglegelni, illetve azonosítani):

---

¹⁶⁷ Lásd 5. tábla

1. Egy cserépedény
2. Állatsontok a jobb láb mellett
3. Gyöngyök a nyaknál
4. Egy ezüsthuzal fülbevaló a bal halánték mellett.

19. sz. sír (24/XII. szelvény)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, az alsó végtagok megsemmisültek.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklet:

Cserépedény (BX/4. típus).¹⁶⁸ Közepes soványítású, kézikorongon formált. Tojásdad alakú, szája enyhén kihajló, pereme levágott. Felülete vonal és hullámvonallal díszített. Szürkésbarna. Méretei: magassága = 21,3cm, szájátmérő = 12,6cm, fenékátmérő = 7cm, legnagyobb szélesség = 15cm (ltsz. 7032).¹⁶⁹

20. sz. sír (40/XII. szelvény)

Sírmélység: 1,05m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett karokkal a medencén, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 1,50m.

Melléklet:

Virágcserep alakú tál a bal lábfej mellett. Közepesen soványított, kézikorongon formált. Virágcserep alakú, alja egyenesen levágott. Díszítetlen. Redukált égetésű, szürkésfekete színű. Méretei: magasság = 11cm, legnagyobb szélesség = 16cm, fenékátmérő = 9cm.¹⁷⁰

21. sz. sír (42/XII. szelvény)

Sírmélység: 1,27m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

---

¹⁶⁸ FIEDLER 1992, 133.

¹⁶⁹ Lásd 5. tábla.

¹⁷⁰ CIUGUDEAN 1996, 9. 4.sz.; DRAGOTĂ, CIUGUDEAN 37, 54. sz.; CIUGUDEAN 2006, 27, 5.sz.; CIUGUDEAN 2007, 258, 1/VI. tábla, 6898. ltsz.; COSMA 2011, 149, 19/81. tábla. Lásd 107. tábla.

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, karokkal a medencén, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Melléklet:

Edény/csésze a jobb láb mellett. Kisméretű, gömbtestű, közepesen soványított, kézikorongon formált, szürke színű fényezett felületű. A száj kihajló, pereme lekerekített, az edény alja egyenesen levágott. Méretei: magassága = 12,7cm, szájátmérő = 10,5cm, fenékátmérő = 9cm, legnagyobb szélesség 15,6cm.¹⁷¹

22. sz. sír (10/XIII. szelvény)

Sírmélység: 1,60m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör trapéz alakú (h. 1,52m, sz. 0,42-1,22m). Téglakazettás temetkezés (0,39 x 0,27 x 0,04m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,20m.

Melléklet:

1. Kisméretű cserépcsésze (AIV/1. típus).¹⁷²Közepesen soványított, kézikorongon formált. Az edény szája enyhén kihajló, pereme lekerekített. Az edény alján mesterjegy figyelhető meg (egy plasztikus kereszt, egy halvány lekerekített sarkú négyzet). Felülete fényezett, oxidált égetésű, vörösesbarna színű. Méretei: magasság = 9,9cm, szájátmérő = 7,5cm, fenékátmérő = 6cm, legnagyobb szélesség = 9,8cm.¹⁷³
2. Vaskás a szelvényen kívülről – nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről
3. A fej mellett található egy kecske/juh koponyája
4. Szarvasmarha koponya és tojáshéj a lábaknál (a szelvényen belül).

23. sz. sír (31/XIII)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,60m, sz. 0,35m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatott. Csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklet:

Két cserépedény a lábfejnél (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

---

¹⁷¹ CIUGUDEAN 2007, 2/III. tábla, 6910. ltsz.; COSMA 2011, 149, 19/82. tábla. Lásd 6. tábla.

¹⁷² FIEDLER 1992, 127.

¹⁷³ CIUGUDEAN 2007, 258, 5/III. tábla, 6916. ltsz.; COSMA 2011, 149, 19/84. tábla. Lásd 6. tábla.

24. sz. sír (40/XIII. szelvény)

Sírmélység: 1,60m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,80m.

Melléklet:

Egy vaskés a koponya mellett (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)

1. Egy vascsat a medence jobb oldalán (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).
2. Egy csiholóvas a jobb kézben (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).
3. Állatcsontok a lábaknál (nem találtam adatot az állatcsontok típusáról).
4. Cserépfazék. Kompakt, csillámmal soványított, kézikorongon formált. Szája kihajló, pereme függőlegesen levágott, alja egyenesen levágott. Az edény válla hullámvonalköteggel, középső harmada vonalköteggel díszített. Redulált égetésű, fekete színű. Méretei: magasság = 17cm, szájátmérő = 11cm, fenékátmérő = 8cm, legnagyobb szélesség = 14,5cm.¹⁷⁴
5. Cserépfazék. Kompakt, csillámmal soványított, kézikorongon formált. Szája kihajló, pereme lekerekített, femeke egyenesen levágott. Az edény válla hullámköteggel, középső harmadának felső része vonalköteggel díszített. Redukált égetésű, fekete színű. Méretei: magasság = 17cm, szájátmérő = 11cm, fenékátmérő = 8cm, legnagyobb szélesség = 14cm.¹⁷⁵

25. sz. sír (5/XIV. szelvény)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklet:

1. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált, tojásdad alakú. Az edény szája kihajló, pereme lekerekített, femeke egyenesen levágott. Az edény fala egyenletesen épül fel, a perem belső oldalán látszik az illesztés vonala. Hullám és

¹⁷⁴ CIUGUDEAN 1996, 9, 18. ábra; CIUGUDEAN 2007, 258, ltsz. 6894.; COSMA 2011, 156, 42/ 180. tábla. Lásd 6. tábla.

¹⁷⁵ CIUGUDEAN 1996, 9, 19. ábra; CIUGUDEAN 2007, 258, ltsz. 6895.; COSMA 2011, 156-157. Lásd 6. tábla.

vonalköteggel díszített (az edény egész felülete), redukált égetésű, szürke színű. Méretei: magasság = 20cm, szájátmérő = 14cm, fenékátmérő = 8,2cm, legnagyobb szélesség = 18cm.

2. Cserépfazék koponya mellett (típus DVIII/2. típus).¹⁷⁶ Közepesen soványított, kézikorongon formált fazék. Az edényszáj kihajló, a perem ferdén levágott. Az edény felső kétharmada – 6 laza sorban – csigavonallal díszített. Redukált égetésű, fekete színű. Méretei: magasság = 16,5cm, szájátmérő = 10,5cm, fenékátmérő = 8cm, legnagyobb átmérő 15 cm (ltsz. 6895).¹⁷⁷
3. Egy vaskés (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
4. Juhkoponya, juhcsontok

26. sz. sír (11/XIV. szelvény)

Sírmélység: 0,93m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,55m). Római téglával szegélyezett temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,98m.

Melléklet:

1. Amforaszerű korsó (GVII. típus)¹⁷⁸a koponya jobb oldalán. Jól soványított, gyorskorongolt vagy masszív kézikorongon készült, kétfülű. A nyak a perem felé enyhén kiszélesedő és a perem egyenesen levágott, az alja egyenesen levágott. Az edény felülete fényezett és vállmagasságban egy jel figyelhető meg (háromfele ágazó ágminta),¹⁷⁹ oxidált égetésű, sárga színű. Méretei: magassága = 26cm, szájátmérő = 6cm, fenékátmérő = 9cm, legnagyobb szélesség 14,5cm.¹⁸⁰
2. Egy bronzcsüngő (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
3. Állatcsontok (kecskekoponya és lábcsonatok).

27. sz. sír (16/XIV. szelvény)

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,35m, sz. 0,55m).

---

¹⁷⁶ FIEDLER 1992, 139.

¹⁷⁷ CIUGUDEAN 1996, 10, 20. ábra; CIUGUDEAN 2007, 258, ltsz. nincs; COSMA 2011, 149, 19/84. tábla; Lásd 6. tábla.

¹⁷⁸ FIEDLER 1992,

¹⁷⁹ Lásd 7. fejezet, kerámiaelemzés.

¹⁸⁰ CIUGUDEAN 1996, 10, 22. sz.; DRAGOTÁ, CIUGUDEAN 2002, 36, 53. sz.; CIUGUDEAN 2006, 27, 4. sz.; CIUGUDEAN 2007, 260, 7030. ltsz.; COSMA 151, 25/107. tábla; Lásd 7. tábla.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Melléklet:

1. Cserépfazék (CIII. típus)¹⁸¹a koponya jobb oldalán. Közepesen soványított, kézikorongon formált. A szája kihajló, a perem felső szélé egyenesen levágott, profilból lekerekített, az edény fala közepesen vastag, alja kissé homorú, alján fenékbélyeg figyelhető meg (plasztikus körbezárt kereszt) Felülete vízszintes besimításokkal díszített. Redukált égetésű, szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 13cm, szájátmérő = 12,5cm, fenékatmérő = 9,8cm, legnagyobb szélesség = 15,3cm. 8797. ltsz.¹⁸²
2. Egy vaskés (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
3. Egy nyílhegy a bal combcsont mellett (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
4. Állatcsontok (kecske és szarvasmarha csontok).

28. sz. sír (22/XIV. szelvény)

Sírmélység: 1,60m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,55m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,14m.

Melléklet:

1. Egy gyöngysor (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
2. Egy pár lunula alakú, gömbsorcsüngős ezüst fülbevaló (9. típus).¹⁸³ Méretei: a fülbevalók szélessége = 2,9cm, magassága = 7cm, a kapocs átmérője = 2cm, a lapok vastagsága = 4mm. A félholdcsüngő két ezüst lapból tevődik össze, amelyhez 8 ezüstláncot erősítettek és rajta kis ezüst rombusz alakú lemezek lógnak (az első fülbevalón két, a másodikon egy esetben őrződött meg a rombusz alakú lemez). Nincs leltári szám.¹⁸⁴
3. Gombok (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
4. Egy bronzcsüngő (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)

---

¹⁸¹ FIEDLER 1992, 120. Hasonló edényt tártak fel a topolai temetőben (DONČEVA-PETKOVÁ 1988; DOBRUDŽA 1990, 64, 3-6. tábla.)

¹⁸² Lásd 8. tábla.

¹⁸³ GRIGOROV 2007, 153, 16. tábla, 9. kép. Lásd 8. tábla.

¹⁸⁴ CIUGUDEAN 1996, 8; CIUGUDEAN 2006, 34. kép; Lásd 8. tábla. Hasonló fülbevaló típus ismert a csombordi temetőből, a tárgy ltsz. 21532 (DANKANITS-FERENCZI 1959, 608, 4/10. kép, HOREDTE 1986, 78, 36/15. kép).

5. Egy bronz fülbevaló (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
6. Egy vastárgy (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
7. Cserépfazék a koponya jobb oldalán. Közepes soványítású, kézikorongon formált, talpas, gömbtestű. Az edény szája kihajló, pereme lekerekített, az edény talp kiszélesedő, egyenesen levágott. Az edény felülete fényezett, díszítetlen, alján fenékbélyeg figyelhető meg (plasztikus küllőskerék motívum). Szürkésbarna színű. Méretei: magassága = 13,6cm, szájátmérő = 12,5cm, fenékátmérő = 12cm, legnagyobb szélesség = 16,5cm. 7094. ltsz.¹⁸⁵
8. Cserépfazék a koponya jobb oldalán. Közepes soványítású, kézikorongon formált. Szája enyhén kihajló, pereme ferdén levágott, alja egyenesen levágott, az edény felületét hullám- és vonalköteg díszíti a váll magasságában, az edény alsó kétharmada vonalköteggel díszített. Redukált égetésű, szürkésfekete színű. Méretei: magasság = 17,2cm, szájátmérő = 14,8cm, fenékátmérő = 8cm, legnagyobb szélesség = 19,2cm. 7097. ltsz.¹⁸⁶
9. Állatcsontok a koponya jobb oldalán (kecske koponya és egyéb csontok).

29. sz. sír (31/XIV. szelvény)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,40m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,90m.

Mellékletei:

1. Cserépfazék (EII/2. típus).¹⁸⁷ Közepesen soványított, kézikorongon formált, kétfülű. Felülete besimított hálóval díszített, pereme profilban hengerszerűen lekerekített, alja egyenesen levágott. Oxidált égetésű, sárgászöld színű. Méretei: magassága = 18,5cm, szájátmérő = 12,5cm, fenékátmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség = 17,5cm, ltsz. 7039.¹⁸⁸
2. Állatcsontok a lábnál és a bal térd vonalában (2 juhkoponya).

30. sz. sír (32/XIV. szelvény)

Sírmélység: 1,60m. Tájolás: Ny-K.

¹⁸⁵ Lásd 9. tábla.

¹⁸⁶ Lásd 9. tábla.

¹⁸⁷ FIEDLER 1992, 131.

¹⁸⁸ Lásd 10. tábla.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,55m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

1. Cserépedény. Közepesen soványított, kézikorongon formált, gömbtestű, hengeres nyakú (enyhén felfele kiszélesedő). Pereme egyenesen levágott, alja enyhén homorú. Felülete fényezett, alsó harmadán (az edény legszélesebb pontja) két vízszintes vonalból és rajta függőleges vonalakból álló rácsminta figyelhető meg. Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 17,5cm, szájátmérő = 8,5cm, fenékátmérő = 9,5cm, legnagyobb szélesség = 17,5cm.¹⁸⁹
2. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált gömbtestű. Az edény szája enyhén kihajló, pereme hengerszerűen lekerekített, alsó harmadán kiszélesedő, alja egyenesen levágott. Az edény fala közepesen vastag. Felülete fényezett, díszítetlen. Redukált égetésű, szürke színű. Méretei: magassága = 15cm, szájátmérő = 10,5cm, fenékátmérő = 8,5cm, legnagyobb szélesség = 16,5cm. 8663. ltsz.¹⁹⁰
3. Egy vaskés (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
4. Állatcsontok (juh/kecske koponya és szarvasmarha koponya).

31. sz. sír (25/V. szelvény)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,50m). Téglakeretes temetkezés. Egy korábbi római sírt vág.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz, karokkal a medencén.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,80m.

Melléklet: nem volt.

32. sz. sír (7/XV. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: -.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. A váz szinte teljesen elporladt.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklet:

---

¹⁸⁹ CIUGUDEAN 1996, 6, 9. sz.; CIUGUDEAN 2007, 258, 3/V. tábla, 6914. ltsz.; COSMA 2011, 149, 20/85. tábla. Lásd 10. tábla.

¹⁹⁰ Lásd 11. tábla.

Két amforaszerű korsó töredéke a koponya tájékán és még egy a gödör középső részén (nincs több információ a leletekről).

33. sz. sír (35/XV. szelvény)

Sírmélység: 1,50m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 1,60m.

Melléklet: nem volt.

34. sz. sír (42/XV. szelvény)

Sírmélység: 1,95m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz, jobb kar a törzs mellett, bal kar a medencén.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,72m.

Mellékletei:

1. Cserépedény a koponya bal oldalán (CIII. típus).¹⁹¹ Közepesen soványított, kézikorongon formált gömbtestű edény. Szája kihajló, profilban hengerszerűen lekerekített, alja egyenesen levágott. Felülete fényezett. Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 13,5cm, szájátmérő = 11,5cm, fenékátmérő = 8cm. 6910. ltsz.¹⁹²
2. Cserépfazék a koponya jobb oldalán (EII/1. Típus).¹⁹³ Közepesen soványított, kézikorongon formált, kétfülű kerámia. A száj kihajló, pereme lekerekített, a kisméretű (átmérő 3x2,5cm), kör alakú fülek a perem alsó pontjához és a váll felső harmadához kapcsolódnak, az edény alja egyenesen levágott. Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 15cm, szájátmérő = 11,5cm, fenékátmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség 14,8cm. 6907. ltsz.¹⁹⁴
3. Egy vaskés (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).
4. Szarvasmarha lábszárcsontok és koponya sípcsontok felett.

---

¹⁹¹ FIEDLER 1992, 138.

¹⁹² Lásd 12. tábla.

¹⁹³ FIEDLER 1992, 141.

¹⁹⁴ Lásd 12. tábla.

35. sz. sír (43/XV. szelvény)

Sírmélység: 1,60-185m. Tájolás: K-Ny.

Padkás sír (h. 2,10m, sz. 0,70m). Alja lépcsősen van kialakítva.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei (amelyeket a leletanyag átvizsgálása során nem sikerült meglelni, illetve azonosítani):

1. Két cserépedény a koponya mellett.
2. Egy állatcsont a koponya mellett.
3. Két gömbcsüngős fülbevaló a koponya két oldalán.
4. Egy vastárgy a jobb vállon.
5. Két gyöngy a jobb combcsont proximális epifízise mellett.
6. A lépcsőn juh/kecske koponyák vannak elhelyezve, egy másik állatkoponya pedig a jobb combcsont mellett található.

36. sz. sír (44/XV. szelvény)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés, a sír mészkővel van beborítva, köveket helyeztek el az elhunyt jobb oldala mentén.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Mellékletei:

1. Két kővel fedett cserépedény a koponya mellett:
  - a. Cserépedény. (CI. típus).¹⁹⁵ Közepesen soványított, fényezett felületű, kézikorongon formált gömbtestű edény (CI. típus).¹⁹⁶ Szája egyenes állású, pereme enyhén lekerekített, alja egyenesen levágott. Redukált égetésű, szürke színű. Méretei: magassága = 10,5cm, szájátmérő = 9,5cm, fenékatmérő = 8cm, legnagyobb szélesség = 14,5cm.¹⁹⁷
  - b. Cserépcsésze. (BVII/9. típus).¹⁹⁸ Közepesen soványított, kézikorongon formált, tojásdad alakú. A szája kihajló, pereme levágott, alja egyenesen levágott. Felülete vonalköteggel díszített. Az edény alján fenékbélyeg

¹⁹⁵ FIEDLER 1992, 138.

¹⁹⁶ FIEDLER 1992, 138.

¹⁹⁷ CIUGUDEAN 1996, 10,23. sz.; CIUGUDEAN 2007, 258, VIII/1. tábla, 7086. ltsz.; COSMA 2011, 149, 20/86. tábla. Lásd 12. tábla.

¹⁹⁸ FIEDLER 1992, 132.

figyelhető meg (plasztikus küllőskerék motívum). Vörösesbarna színű. Méretei: magasság = 12,7cm, szájátmérő = 10cm, fenékátmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség = 11,4cm.¹⁹⁹

2. Állatsontok a fej mellett, egyéb állatsontok a lábak és a szárkapocscsont mellett.

37. sz. sír (11/XVII. szelvény)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,72m.

Mellékletei:

1. Cserépcsésze (VIII/9. típus).²⁰⁰ Durva soványítású, kézzel formált, egyenetlen-, és vastag falvastagságú. Szája enyhén kihajló, pereme ferdén levágott, alja egyenesen levágott. Az edény felülete három, bekarcolt csigavonallal díszített. Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 15,2cm, szájátmérő = 13cm, fenékátmérő 7,5cm. 7095. ltsz.²⁰¹
2. Állatsontok (nem találtam adatot a csontok típusáról).

38. sz. sír (41/XVII. szelvény)

Sírmélység: 1,80m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Mellékletei:

1. Amforaszerű korsó (GVI/1. típus).²⁰² jól soványított, kézikorongon formált, kétfülű. Pereme enyhén kihajló, a fülek a nyak felső harmadából indulnak és a váll felső széléhez kapcsolódnak (fülátmérő 7x3cm), az edény alja egyenesen levágott. Az edény felülete fényezett és besimított vízintes vonalak díszítik alsó felét. Redukált égetésű, barnásfekete. Méretei: magasság = 20,6cm, szájátmérő = 4cm, fenékátmérő = 7,4cm, legnagyobb szélesség = 11,9cm.²⁰³

¹⁹⁹ CIUGUDEAN 2007, 258, VIII/2. tábla, 7087. ltsz.; COSMA 2011, 149, 20/87. tábla. Lásd 12. tábla.

²⁰⁰ FIEDLER 1992, 132.

²⁰¹ Lásd 13. tábla.

²⁰² FIEDLER 1992, 146.

²⁰³ CIUGUDEAN 2007, 258, IV/2. tábla, ltsz. 6911; COSMA 2011, 149, 21/89. tábla. Lásd 13. tábla.

2. Egy vaskés (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
3. Állatcsontok (nem találtam adatot a csontok típusáról).

39. sz. sír (8/XVIII)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,35m.

Mellékletei:

1. Egy ezüst, nyitott pántgyűrű (5. típus). Felülete vízszintes sávokkal díszített. Méretei: átmérő = 2,5x2,8cm, szélesség = 0,8cm, vastagság = 1mm, ltsz. 6825.²⁰⁴
2. Egy kerek átmetszetű, nyitott ezüst hajkarika, egymáshajlító végekkel, (1b típus).²⁰⁵
Méretei: átmérő = 2,4x2,5cm, vastagság = 1mm, ltsz. 6826, súlya = 0,48 gramm.²⁰⁶
3. Egy kerek átmetszetű, nyitott ezüst hajkarika, egymáshajlító végekkel (1b típus).
Méretei: átmérő = 2,5x2,3cm, vastagság = 1,5mm, ltsz. 6827, súlya = 0,40 gramm.²⁰⁷
4. Egy kerek átmetszetű, nyitott ezüst hajkarika, végei egymással szemben (1a típus).
Méretei: 2,8cmx2,5cm, vastagsága 1-1,2mm, ltsz. 6828, súlya = 0,50 gramm.²⁰⁸
5. Egy kerek átmetszetű, nyitott ezüst hajkarika, végei egymással szemben (1a típus).
Méretei: átmérő = 2,7x2,8cm, vastagság = 1-1,5mm, ltsz. 6829, súlya = 0,79 gramm.²⁰⁹
6. Állatcsontok a fej körül és a lábnál (nem találtam adatot az állatcsontok elemzéséről).

40. sz. sír (11/XVIII)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: NyDNy-KÉK.

A sírgödör trapéz alakú (h. 2,00m, sz. 0,40m). Téglakazettás sír.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

1. Két cserépedény
2. Egy vaskés a koponya mellett,

²⁰⁴ Lásd 13 tábla.

²⁰⁵ Gáll Erwin karika tipológiája szerint. GÁLL 2013, 641.

²⁰⁶ Lásd 13. tábla.

²⁰⁷ Lásd 13. tábla.

²⁰⁸ Lásd 13. tábla.

²⁰⁹ Lásd 13. tábla.

3. Állatcsontok a koponya mellett és a lábak körül.

41. sz. sír (5/XXII)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,77m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Mellékletei:

1. Amforaszerű korsó a koponya mellett (GVII/2. típus).²¹⁰ Jól soványított, gyorskorongolt vagy masszív korongon készült, kétfülű (fülátmérő 5,1x5cm), A száj enyhén kihajló, pereme mélyen bevagdosott, a nyak és fül találkozásánál két vízintes besimított vonal figyelhető meg, az edény felülete fényezett, az edény alja egyenesen levágott. A váll vonalában jel/motívum figyelhető meg. Redukált égetésű, barnásfekete színű. Méretei: magasság = 27,1cm, szájátmérő = 5,2cm, fenékátmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség = 15cm.²¹¹
2. Egy vaskés (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
3. Kagylóhéj a koponya mellett (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
4. Állatcsontok a jobb láb mellett (nem találtam adatot az állatcsontok elemzéséről).

42. sz. sír (22/XXII)

Sírmélység: 1,13m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,55m, sz. 0,65m). Téglakeretes temetkezés, a koponya téglával és mészkővel van körbe rakva.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 0,76m.

Mellékletei (amelyeket a leletanyag átvizsgálása során nem sikerült meglegelni, illetve azonosítani):

1. Egy cserépedény
2. Egy vaskés a lábak mellett.

43. sz. sír (4/XXIX)

Sírmélység: 1,60m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör formája meghatározatlan.

---

²¹⁰ FIEDLER 1992,147.

²¹¹ CIUGUDEAN 2007, V/3. tábla, 8800. ltsz.; COSMA 2011, 150, 21/90. tábla. Lásd 14. tábla.

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei:

Egy cserépedény a szárcapocs csontok között (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

44. sz. sír (1/XXX)

Sírmélység: 2,20m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör ovális alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Mellékletei:

Egy cserépedény a jobb váll mellett (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

45. sz. sír (18/XXXII)

Sírmélység: 1,50m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,60m, sz. 0,60m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,78m.

Mellékletei:

1. Két kerámia fazék a jobb láb mellett
2. Egy vaskés
3. Állatcsontok a lábfejnél.

46. sz. sír (30/XXXII)

Sírmélység: 1,55m. Tájolás: KDK-NyÉNy.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,70m, sz. 0,42m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,25m.

Mellékletei:

1. Cserépcsésze (BVI/7. típus).²¹² Közepesen soványított, kézikorongon formált, kisméretű. Szája kihajló, pereme ferdén legávott, alja egyenesen levágott, fala közepesen vastag. Az edény felülete vízszintes és bekarcolt vonalakkal díszített.

---

²¹² FIEDLER 1992, 131.

Vörösesbarna. Méretei: magasság = 10cm, szájtátmérő = 7,5cm, fenéktátmérő = 5,5cm, legnagyobb szélesség 9,2cm.²¹³

2. Mély tál. Közepesen soványított, kézikorongon formált. Pereme enyhém kihajló, széle lekerekített, az edény alsó harmada kiszélesedő, alja gyűrűstalpban véződik. A perem alatt vízintes vonal húzódik, az edény felső harmadán és legszélesebb pontján ferde, mélyen bekarcolt vonalak találhatók. Redukált égetésű szürke színű. Méretei: magassága = 13cm, szájtátmérő = 8cm, fenéktátmérő = 10,5cm, legnagyobb szélesség = 15,3cm.²¹⁴
3. Egy bronz füles lemezgomb (1. típus).²¹⁵ A gomb két félgömb összeillesztéséből tevődik össze, felső végén egy függesztő lemezkampóval. Méretei: átmérője = 2,2x1,2 cm, a csüngő egy kis felületen hiányos, a lemez vastagsága = 1mm. Ltsz. 7942.²¹⁶
4. Egy üvegpasztáz gyöngyfűzér (ltsz. 7941):²¹⁷

A gyöngysor legszebb példánya egy millefiori gyöngy (Andrae 5/0871. típus). A gyöngy henger alakú, zöldeskék színű, központi motívuma egy piros sávval körbe zárt fehér kereszt, apró piros pöttyökkel kiszínezve, a gyöngy két végét sárga és piros sávok szegélyezik. Méretei: hossza = 1,3cm, a henger vastagsága = 7mm.

12 sötétkék, négytagú rúdgyöngy (Andrae 6/9. típus). Méretei: hossza = 1,4cm, vastagság = 4mm.

5 sötétkék, háromtagú rúdgyöngy (Szilágyi 3-4. típus; Andrae 6/10. típus). Méretei: hossza = 6,5mm, vastagság = 4mm.

26 fehér csorgatott spirálcsikkal díszített, barna bikónikus gyöngy (Szilágyi 45-46). Méretei: átmérő = 7x6mm.

2 henger alakú, csorgatottan bordázott gyöngy (Andrae 62. típus). Méretei: hossza = 1,1cm, vastagsága = 4-4,5mm.
5. Állatcsontok (nem találtam adatot a csontok típusáról és őrzési helyéről).

47. sz. sír (8/XXXIII)

Sírmélység: 1,75m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2.45m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés.

²¹³ CIUGUDEAN 2007, 259, VII/2. tábla, 7074. ltsz.; COSMA 2011, 150, 22/95. tábla. Lásd 15. tábla.

²¹⁴ CIUGUDEAN 2007, 258, VII/1. tábla, 7072. ltsz.; COSMA 2011, 150, 22/94. tábla. Lásd 15. tábla.

²¹⁵ FIEDLER 1992, 193. Analógiák ismertek Sultana 131. sírjából (MITREA 1988).

²¹⁶ CIUGUDEAN 1996, 12, 13. sz.; CIUGUDEAN 2006, 28/29, 35. sz.; 117/25. tábla. Lásd

²¹⁷ CIUGUDEAN 2006, 28, 24. kép; DRAGOTĂ et al. 2011, 128. Lásd 15. tábla.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

1. A koponya körül 3 amforaszerű korsó került elő
2. Egy vaskés
3. Egy zabla
4. Egy kengyel
5. Vascsat
6. Egy "láncszem"
7. Állatsontok a koponya körül.

48. sz. sír (11/XXXIII)

Sírmélység: 1,16m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör formája meghatározatlan (h. 1,35m, sz. 0,30m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,90m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

1. Két cserépedény a koponya mellett
2. Állatsontok a lábaknál.

49. sz. sír (12/XXXIII)

Sírmélység: -. Tájolás: -.

A sírgödör formája meghatározatlan.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, valószínűleg gyermek.

Mellékletei:

Cserépfazék (DVI/1. típus).²¹⁸ Közepesen soványított, kézikorongon formált Szája kihajló, pereme vízszintesen levágott, alja egyenesen levágott. Az edény teste hullám- és vonalköteggel díszített. Redukált égetésű, szürke színű. Méretei: magasság = 12cm, szájátmérő = 10cm, fenékátmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség = 14cm.²¹⁹

---

²¹⁸ FIEDLER 1992, 139.

²¹⁹ Lásd 17. tábla.

50. sz. sír (15/XXXIII)

Sírmélység: 1,13m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,10m, sz. 0,30m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,80m.

Mellékletei:

1. Kisméretű cserépedény a koponya jobb oldalán (DII/1. típus).²²⁰ közepesen soványított, kézikorongon formált kerámia. Az edény szája kihajló, pereme ferdén levágott, alja egyenesen levágott. Az edény felszíne laza hullámkötegekkel. Méretei: magasság = 13,5cm, szájátmérő = 11,5cm, fenéktmérő = 8cm, legnagyobb átmérő 12,5cm. 7061. ltsz.²²¹
2. Lókoponya és lólábszárcsontok a bal lábfejnél (Bálint II. csoport).²²²

51. sz. sír (2/XXXIV)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,77m, sz. 0,50m). A halottat egy kőlapra helyezték.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,16m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

1. Két cserépedény a fej mellett
2. Állatcsontok a lábnál.

52. sz. sír (8/XXXIV)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz, karokkal a medencén, összeérő lábfejekkel.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

Cserépfazék a medence bal oldalán.

---

²²⁰ FIEDLER 1992, 139.

²²¹ Lásd 17. tábla.

²²² BÁLINT 1969; GÁLL 2013, 620.

53. sz. sír (16/XXXIV)

Sírmélység: 1,03m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,77m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. A sírt a 18/XXXIV temetkezés vágja.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei:

1. Amforaszerű korsó a koponya jobb oldalán (GIX/1. típus).²²³Jól soványított, gyorskorongolt vagy masszív/ nagyméretű kézikorongon készült, kétfilű. A száj enyhén kihajló, pereme egyenesen levágott, alja egyenesen levágott. A fülek a nyak alsó szakaszán és a váll felső harmadán kapcsolódnak az edényhez (fülátmérő = 2,6x3,5cm). Az edény vállán két jel figyelhető meg (egy „A” és egy fektetett kerek zárójel). Fényezett felületű, redukált égetésű, szürkésfekete. Méretei: magasság = 16,2cm, szájátmérő = 4,7cm, fenékátmérő = 4cm, legnagyobb szélesség = 7cm.²²⁴
2. Gyöngysor a nyaknál (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

54. sz. sír (6/XXXV)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. A csontváz részlegesen megsemmisült, mivel a 789. sz. sír (15/XXXV sír) gödre megbolygatta. A koponya, a jobb felkarcsont és a jobb combcsont néhány darabja maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

Egy cserépedény a jobb váll mellett.

55. sz. sír (9/XXXV)

Sírmélység: 0,84m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

---

²²³ FIEDLER 1992, 147.

²²⁴ Lásd 18. tábla.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei: (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

Két cserépedény a koponya mellett.

56. sz. sír (11/XXXV)

Sírmélység: 0,91m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú. Téglakazettás temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

Két cserépedény a koponya mellett.

57. sz. sír (14/XXXV)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,77m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

1. Két cserépedény a koponya bal oldalán.

58. sz. sír (17/XXXV)

Sírmélység: 1,50m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,50m, sz. 0,48m). Téglakazettás temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Rossz megtartású, bal oldalára zsugorított váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,44m.

Melléklete nem volt.

59. sz. sír (24/XXXV)

Sírmélység: 0,45m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,15m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

1. Két cserépedény a koponya jobb oldalán
2. Állatcsontok a lábnál.

60. sz. sír (25/XXXV)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,96m, sz. 0,44m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei:

1. Amforaszerű korsó a koponya jobb oldalán (GVIII/1. típus).²²⁵ Jól soványított, gyorskorongon formált, kétfülű (fülátmérő = 7x4,6cm). Az edény szája megsemmisült, az edény alja egyenesen levágott. Fényezett felületű. A váll magasságában két besimített vízszintes vonal húzódik. Redukált égetésű, szürkésfekete. Méretei: fenékátmérő = 8cm, legnagyobb szélesség = 13,5cm.²²⁶
2. Egy cserépedény a jobb váll mellett (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
3. Állatcsontok a lábnál (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

61. sz. sír (26/XXXV)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,55m, sz. 0,38m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,20m.

Mellékletei:

1. Két cserépedény a koponya bal oldalán (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
2. Egy üvegpaszta gyöngyfűzér (ltsz. 8403):
Egy fehér háromtagú rúdgyöngy (Szilágyi 4. típus, Andrae 6/13. típus).
Méretei: hossza = 1,7cm, vastagsága = 4mm.
65 fekete kása alakú gyöngy (Szilágyi 37. típus). Méretei: átmérője 4,5-6mm.
50 sárga kása alakú gyöngy (Szilágyi 37. típus). Méretei: átlag átmérő = 7-8mm.

---

²²⁵ FIEDLER 1992, 147.

²²⁶ Lásd 19. tábla.

Egy világoskék, kéttágú rúdgyöngy (Szilágyi 3-4. típus, Andrae 6/9-10. típus). Méretei: hossza = 8,5mm.

Három, gömböjű, fehér csorgatott spirálsávval díszített gyöngy (Szilágyi 41. típus). Méretei: átmérő 7-8mm.

3. Egy függesztőfüllel ellátott, kör alakú ólom medál (4. típus).²²⁷ A medál közepén egy kereszt látható (a medál kialakítása pénzürmére emlékeztet). Méretei: átmérője = 2cm, vastagsága = 1,5mm. Ltsz. 8404.²²⁸
4. Egy üvegedény 2 darabja (egyik a mellkason, a másik a két szárcapocs csont között fekszik – nincs információ a leletekről).
5. A sírgödörből széntöredékek is előkerültek.

62. sz. sír (30/XXXV)

Sírmélység: 1,70m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú, egyik oldala lépcsősen volt kialakítva, a gödör felső része trapéz alakú (h. 2,60m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

Mellékletei:

1. Amforaszerű korsó. Jó soványítású, masszív korongon készült, kétfülű, A száj enyhén kihajló, pereme egyenesen levágott, alja egyenesen levágott. Az edény váll magasságában és az edény alsó harmadán egy-egy jel figyelhető meg ("IYT" és egy fektetett "Θ" jel). Fényezett felületű. Redukált égetésű, szürkésfekete. Méretei: magasság 21,7cm, szájátmérő = 6cm, fenékátmérő = 7,9cm, legnagyobb szélesség = 15,7cm.²²⁹
2. Egy vaskés a koponya jobb oldalán (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
3. Állatcsontok a lábnál (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

63. sz. sír (32/XXXV)

Sírmélység: 0,74m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,81m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

²²⁷ GRIGOROV 2007, 251, 132. tábla, 4. kép. Lásd 20. tábla.

²²⁸ CIUGUDEAN 1996, 12, 17. sz.; CIUGUDEAN 2006, 29, 28. sz.; 20 DRAGOTĂ et al. 2011, 108/28; Lásd 20. tábla.

²²⁹ CIUGUDEAN 2007, 259, IV/4, ltsz. 8801.; COSMA 2011, 150, 23/97. tábla. Lásd 20. tábla.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,62m.

Mellékletei:

Egy cserépedény a jobb váll mellett (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

64. sz. sír (34/XXXV)

Sírmélység: 1,55m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,30m, sz. 0,30m). Kőpakolásos temetkezés, három római téglát helyeztek el a csontváz alatt és egy-egy téglát a koponya és a lábak mellett.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

Két cserépedény a fej mellett (egy a szelvény belsejében, egy pedig a téglakereten kívül).

65. sz. sír (11/XXXVI)

Sírmélység: 0,58m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör formája meghatározatlan

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei:

Cserépfazék. Csillámmal soványított, kézikorongon formált. Az edény szája ferdén levágott, alja egyenesen levágott. A váll és a fazék középső harmada bekarcolt vonalköteggel díszített, a díszítés alsó szakaszán a vonalak lazábban és szabálytalanul vannak bekarcolva. Redukált égetésű, szürke színű. Méretei: magasság = 11cm, szájátmérő = 9cm, fenékatmérő = 5,5cm, legnagyobb szélesség = 10,3cm.²³⁰

66. sz. sír (13/XXXVI)

Sírmélység: 1,35m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,75m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz, bal karral a medencén, jobb karral a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,48m.

Mellékletei:

---

²³⁰ CIUGUDEAN 2007, 258, X/8, ltsz. 7026.; COSMA 2011, 157, 43/186. tábla. Lásd 21. tábla.

1. Amforaszerű korsó. Apró kavicszal közepesen soványított, fényezett felületű, kézikorongon formált, kétfülű (fülátmérő = 6x4,8cm). A száj enyhén kihajló, pereme egyenesen levágott, alja egyenesen levágott. A váll magasságában két besimített függőleges vonal figyelhető meg. Oxidált égetésű, sárgászörös színű. Méretei: magasság 29,5cm, szájmérő = 7cm, fenékátmérő = 9cm, legnagyobb szélesség = 14cm.²³¹
2. Egy gyöngy a lábfejnél (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
3. Egy vaskés a bal vállon (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
4. Állatcsontok vannak elhelyezve a lábakon (szarvasmarha, kecske koponya és hosszúcsontok).

67. sír (15/XXXVI)

Sírmélység: 1,56m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör ovális alakú (h. 2,13m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

Mellékletei:

1. Cserépfazék (EII/1. típus).²³² Közepesen soványított, kézikorongon formált, kétfülű. Az edény felső harmada hálós besimítással díszített, a válltól lefele vízszintesen besimított vonalakkal díszített. A fazék szája enyhén kihajló, pereme egybenyúlik a fül felső részével, alja egyenesen levágott. A fülek átmérője 2,5x2,2cm. Az edény alján fenékbélyeg található (plasztikus körbezárt kereszt). Redukált égetésű, szürke színű. Méretei: magasság = 16cm, szájmérő = 9cm, fenékátmérő = 9,5cm, legnagyobb szélesség = 17cm.²³³
2. Cserépfazék (DV/2. Típus).²³⁴ Közepesen soványított, kézikorongon formált. Szája enyhén kihajló, pereme egyenesen levágott, alja egyenesen levágott. Az edény teste hullám- és vonalköteggel díszített. Szürkésbarna színű edény. Méretei: magasság = 19,5cm, szájmérő = 13,5cm, fenékátmérő = 9cm, legnagyobb szélesség = 18,5cm.²³⁵
3. Egy vaskés (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)

²³¹ CIUGUDEAN 1996, 9, 7. sz.; DRAGOTĂ, CIUGUDEAN 2002, 36, 51. sz.; CIUGUDEAN 2006, 27, 2. sz.; CIUGUDEAN 2007, 259, 7031. ltsz.; COSMA 2011, 150, 23/98. tábla. Lásd 21. tábla.

²³² FIEDLER 1992, 141.

²³³ CIUGUDEAN 2007, 259, VII/2. tábla, 6915. ltsz.; COSMA 2011, 150, 24/100. tábla. Lásd 22. tábla.

²³⁴ FIEDLER 1992, 139.

²³⁵ CIUGUDEAN 1996, 9, 9. sz.; CIUGUDEAN 2007, 259, VII/5. tábla, 7032. ltsz.; COSMA 2011, 150, 23/99. tábla. Lásd 22. tábla.

4. Állatsontok a koponya bal oldalán, kecske és madárcsontok a lábánál.

68. sz. sír (20/XXXVI)

Sírmélység: 1,25m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,40m, sz. 0,60m). Téglakeretes temetkezés, téglákat helyeztek el a gödör két szélén és a lábak alatt.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,44m.

Mellékletei:

1. Cserépfazék (BXI/2. típus).²³⁶ Közepesen soványított, kézikorongon formált A száj enyhén kihajló, pereme ferdén levágott, alja egyenesen levágott. Az edény teste nyaknál hullámvonalköteggel díszített, a fazék kétharmada vonalköteggel díszített. A száj belső pereme hullámvonalköteggel díszített. Oxidált égetésű, vöröses színű. Méretei: magasság = 17cm, szájátmérő = 12cm, fenékátmérő = 8cm, legnagyobb szélesség = 15cm.²³⁷
2. Egy vaskés a bal kéz mellett (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
3. Állatsontok a koponya jobb és bal oldalán (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

69. sz. sír (24/XXXVI)

Sírmélység: 1,65m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,30m, sz. 0,95m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Mellékletei:

1. Amforaszerű korsó (GIII/2. típus).²³⁸ Jól soványított, gyorskorongolt vagy masszív korongon készült, kétfülű (fülátmérő 8x4,6cm). Nyaka hengeres kialakítású, pereme enyhén kihajló, lekerekített. A fülek a nyak alsó szakaszához és a vállhoz kapcsolódnak. Az edény alja egyenesen levágott, rajta fenékbélyeg található (plasztikus küllőskerék motívum). fényezett felületű. Oxidált égetésű, sárgászöld

---

²³⁶ FIEDLER 1992, 133.

²³⁷ CIUGUDEAN 1996, 9, 8. sz.; CIUGUDEAN 2007, 259, ltsz. 7028.; COSMA 2011, 149, 24/101. tábla. Lásd 23. tábla.

²³⁸ FIEDLER 1992, 147.

színű. Méretei: magasság = 25cm, szájátmérő = 4,5cm, fenékátmérő = 8,5cm, legnagyobb szélesség = 15cm.²³⁹

2. Cserépfazék (EII/1. típus).²⁴⁰ Közepesen soványított, kézikorongon formált, fényezett felületű, kétfilű. A száj kihajló és pereme függőlegesen levágott. A fülek a nyak felső szakaszához és a vállhoz kapcsolódnak (fülátmérő 2,2x1,8cm). Az edény alja egyenesen levágott, bal szélén egy fenékbélyeg található (plasztikus kereszt motívum). Szürkésbarna. Méretei: magasság = 13cm, szájátmérő = 9cm, fenékátmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség = 13cm.²⁴¹
3. Két bronz tárgy (egy a koponya bal oldalán, egy a jobb kézben)
4. Állatcsontok a lábaknál (szarvasmarha koponya és juh csontok).

70. sz. sír (25/XXXVI)

Sírmélység: 1,06m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,54m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,52m.

Mellékletei:

1. Szürkésfekete, közepesen soványított, kézikorongon formált csésze (CV típus).²⁴² A száj kihajló, pereme ferdén levágott, alja egyenesen levágott, az edény teste mélyen tizenhárom bekarcolt vonallal díszített. Méretei: magasság = 11cm, szájátmérő = 10cm, fenékátmérő = 6,5cm, legnagyobb szélesség = 11,5cm.²⁴³
2. Egy vaskés a medence bal oldalán (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
3. Állatcsontok a koponya mellett és a lábaknál.

71. sz. sír (26/XXXVI)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: -.

A sírgödör formája: -

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

²³⁹ CIUGUDEAN 1996, 9, 5. sz.; DRAGOTĂ, CIUGUDEAN 2002, 36, 50. sz.; CIUGUDEAN 2006, 27, 1. sz.; CIUGUDEAN 2007, 259, VII/1. tábla; COSMA 2011, 150, 24/102. tábla. ásd 24. tábla.

²⁴⁰ FIEDLER 1992, 141.

²⁴¹ Lásd 25. tábla.

²⁴² FIEDLER 1992, 138.

²⁴³ CIUGUDEAN 1996, 10, 27. sz.; DRAGOTĂ, CIUGUDEAN 2002, 38, 59. sz.; CIUGUDEAN 2006, 26, 10. sz.; CIUGUDEAN 2007, X/7. tábla, ltsz. 7036.; COSMA 2011, 157, 43/157. tábla. Lásd 25. tábla.

Mellékletei:

Két cserépedény (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

72. sz. sír (3/XXXVII)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,05m.

Mellékletei:

Állatcsontok a fej mellett (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

73. sz. sír (6/XXXVII)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: NYDNY-KDK.

A sírgödör formája meghatározatlan

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya egy része maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei:

1. Két cserépedény (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
2. Kecske csontok a koponya mellett.

74. sz. sír (8/XXXVII)

Sírmélység: 1,80m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Mellékletei:

1. Egyfülű, jól soványított, sárgászöld, fényezett felületű, masszív korongon készült vízkiöntő korsó/kancsó (FXV/3. típus).²⁴⁴ A szájperem tölcészerűen kitüremkedik a füllel szembeni olalon, a fül átmérője 3,5x2,5cm (metszete lekerekített téglalap alakú). Az edény méretei: magasság = 17,5cm, szájátmérő = 5,8cm, fenékatmérő = 7,9cm, legnagyobb szélesség = 12,2cm. Ltsz. 7007.²⁴⁵

---

²⁴⁴ FIEDLER 1992, 145.

²⁴⁵ CIUGUDEAN 2006, 28, 21. sz.; CIUGUDEAN 2007, 260, VI/3. tábla, ltsz. 7007; COSMA 2011, 150, 25/105. tábla. Lásd 23. tábla.

2. Egy töredékes vaskés a jobb váll mellett (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

75. sz. sír (10/XXXVII)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett rossz megtartású váz, az alsó végtagokat a 19/XXXVI temetkezés elvágta.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 0,75m.

Mellékletei:

1. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált, tojásdad alakú fazék. Az edény szája és nyaka hiányzik. Az edény válla 4 mélyen bekarcolt vonallal díszített. A fazék alja egyenesen levágott és egy fenékbélyeg található rajta (plasztikus körbezárt kereszt motívum). Szürkésbarna színű. Méretei: fenéktátmérő = 5,5cm, legnagyobb szélesség = 12,5cm.²⁴⁶
2. Egy vaskés (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
3. Állatcsontok a koponya körül (nem találtam adatot a csontok típusáról és őrzési helyéről).

76. sz. sír (11/XXXVII)

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,80m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 0,70m.

Mellékletei:

1. Két cserépedény a koponya mellett (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
2. Egy fülbevaló a koponya jobb oldalán (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
3. Gyöngyök (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
4. Egy vaskés a nyaknál (3. típus). Méretei: a kés 9,1cm hosszú, a penge szélessége 8mm, a markolat szélessége 6mm, a penge metszete háromszög alakú, a markolat metszete pedig téglalap alakú, erősen korrodálódott tárgy. Ltsz. ?²⁴⁷
5. Egy kerek átmetszetű bronz zárt karika/hajkarika (4. típus).²⁴⁸ Méretei: átmérője 2,1x2,3cm, vastagsága 2-3mm.²⁴⁹

---

²⁴⁶ Lásd 26. tábla.

²⁴⁷ Lásd 26. tábla.

²⁴⁸ GÁLL 2013, 643.

6. Állatsontok a fej körül (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

77. sz. sír (15/XXXVII)

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,45m, sz. 0,58m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans II.). H: 1,15m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

1. Két cserépedény a koponya mellett
2. Egy fülbevaló a koponya bal oldalán
3. Állatsontok a fej jobb oldalán.

78. sz. sír (2/XXXVIII)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: -.

A sírgödör formája meghatározatlan.

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

1. Két cserépedény
2. Egy vaskés
3. Két gyöngy
4. Állatsontok a koponya körül.

79. sz. sír (5/XXXVIII)

Sírmélység: -. Tájolás: -.

A sírgödör formája meghatározatlan

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

Két cserépedény.

80. sz. sír (12/XXXVIII)

---

²⁴⁹ Lásd 26. tábla.

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,45m.

Mellékletei:

1. Cserépfazék (BVII/10. típus).²⁵⁰ Közepesen soványított, kézikorongon formált, tojásdad alakú. Szája kihajló, pereme ferdén levágott, alja egyenesen levágott. Az edény nyaka hullámvonal köteggel díszített, a nyaktól az edény aljáig sűrű vonalköteggel díszített. Redukált égetésű, barnásfekete színű. Méretei: magasság = 17cm, szájátmérő = 10cm, fenékátmérő = 8cm, legnagyobb szélesség = 14,3cm.²⁵¹
2. Cserépfazék (BVII/6. Típus).²⁵² Közepesen soványított, kézikorongon formált, tojásdad alakú. Az edény szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A nyak hullámvonalköteggel díszített, a nyaktól lefele sűrű vonalkötegdísz figyelhető meg. Redukált égetésű, szürkésfekete színű. Méretei: magasság 17,5cm, szájátmérő = 13cm, fenékátmérő = 8,5cm, legnagyobb szélesség = 16cm.²⁵³
3. Egy vaskés a fej mellett (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
4. Juh/kecske a koponya és a lábfejnél, madárcsontok a bal váll mellett.

81. sz. sír (13/XXXVIII)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,46m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,55m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

1. Egy cserépcsésze és egy amfora a fej mellett
2. Egy vaskés a fej mellett
3. Egy vastárgy a jobb váll mellett
4. Állatcsontok a lábknál (nem találtam adatot a csontok típusáról és őrzési helyéről).

82. sz. sír (10/XXXIX)

---

²⁵⁰ FIEDLER 1992, 132.

²⁵¹ CIUGUDEAN 1996, 10, 30. sz.; CIUGUDEAN 2007, 260, nincs leltári szám; COSMA 2011, 150, 25/106. tábla. Lásd 27. tábla.

²⁵² FIEDLER 1992, 132.

²⁵³ Lásd 27. tábla.

Sírmélység: 1,05m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör ovális alakú.

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

1. Két cserépedény a fej mellett
2. Állatcsontok a fej mellett és a jobb csípőn.

83. sz. sír (11/XXXIX)

Sírmélység: 1,35m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,45m, sz. 0,58m).

Csontváz temetkezés, bolygatott

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei:

1. Két cserépedény (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
2. Egy gyöngy (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
3. Egy kisméretű, bronz harang.
4. Állatcsontok.

84. sz. sír (14/XXXIX)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m, sz. 0,40m). Téglakeretes temetkezés. Datálása bizonytalan.

A váz hiányzik.

A csontváz neme és kora: -.

Melléklete nincs.

85. sz. sír (3/XL)

Sírmélység: 1,75m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m).

Csontváz temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett rossz megtartású váz, kezekkel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei:

1. Egy erősen korrodálódott vastárgy a jobb csípőn
2. Állatcsontok a fej mellett.

86. sz. sír (9/XL)

Sírmélység: 2,40m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,35m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

1. Két cserépedény a fejtető mellett
2. Egy vaskés
3. Állatcsontok a koponya jobb oldalán, a lábakon egy szarvasmarha koponya és egyéb állatcsontok.

87. sz. sír (15/XL)

Sírmélység: 2,05m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör ovális alakú (h. 2,25m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,80m.

Mellékletei:

1. Cserépfazék (BIX/3. típus).²⁵⁴ Közepesen soványított, kézikorongon formált A száj kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A nyak és a váll találkozásánál hullámvonalköteggel díszített, az edény középső harmada vonalköteggel díszített. Barnászöröses színű. Méretei: magasság = 15cm, szájátmérő 11cm, fenékatmérő = 8,5cm, legnagyobb szélesség 14,5cm.²⁵⁵
2. Cserépfazék (EIII. típus).²⁵⁶ Közepesen soványított, kézikorongon formált, kétfülű A száj enyhén kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. Fényezett felületű, redukált égetésű, szürke színű. Méretei: magasság 13cm, szájátmérő = 9,5cm, fenékatmérő = 8cm, legnagyobb szélesség 14cm.²⁵⁷

²⁵⁴ FIEDLER 1992, 133.

²⁵⁵ CIUGUDEAN 1996, 9, 1. sz.; CIUGUDEAN 2007, 260, nincs ltsz.; COSMA 2011, 150, 26/108. tábla. Lásd 28. tábla.

²⁵⁶ FIEDLER 1992, 141.

²⁵⁷ CIUGUDEAN 1996, 9, 2. sz.; CIUGUDEAN 2007, 260, nincs ltsz.; COSMA 2011, 150, 26/109. tábla. Lásd 28. tábla.

3. Egy vaskés (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
4. Állatcsontok a koponya körül, állatcsontok a lábfejen (nem találtam adatot a csontok típusáról és őrzési helyéről).

88. sz. sír (1/MV6 Tömb)

Sírmélység: 0,78m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör lekerekített téglalap alakú (h. 1,00m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans II.).

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

1. Fülbevaló a koponya jobb oldalán
2. Egy gyöngysor 2 bronz félhold alakú csüngővel a nyaknál
3. Egy vaskés a jobb csípőn
4. Egy cserépedény a lábknál.

89. sz. sír (1/Bl. B7)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör formája meghatározhatatlan.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,54m.

Mellékletei:

1. Amforaszerű korsó (GIX/3. típus).²⁵⁸ Jól soványított gyorskorongolt, kétfülű. Szája enyhén kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. Vállmagasságban jel figyelhető meg rajta (fordított "Y"). Fényezett felületű. Redukált égetésű, szürkésfekete színű. Méretei: magasság = 23cm, szájátmérő = 4,8cm, fenékatmérő = 6cm, legnagyobb szélesség 7cm.²⁵⁹
2. Egy üveggyöngy az alsó állkapocs alatt (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
3. Kecskecsontok a lábknál.

90. sz. sír (1/I. szelvény, 187,5x 1,5m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: ÉNy-DK.

---

²⁵⁸ FIEDLER 1992, 147.

²⁵⁹ Lásd 28. tábla.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés, a koponya mellé követ helyeztek el.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

1. Egy hajkarika
2. Egy nyílhegy
3. Egy vaskés.

91. sz. sír (2/I. szelvény)

Sírmélység: 1,02m. Tájolás: É-D.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz, bal karral a hason, jobb karral a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,75m.

Melléklete nem volt.

92. sz. sír (3/I. szelvény)

Sírmélység: 0,30m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,55m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

Egy töredékes cserépedény.

93. sz. sír (4/I. szelvény)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Melléklete nem volt.

94a. sz. sír (5/I. szelvény)

Sírmélység: 0,35m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés, a sírba követ helyeztek.

Kettős temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

94b. sz. sír (5a/I. szelvény)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,56m.

Mellékletei:

1. Egy gyöngy (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről)
2. Egy kéttagú csüngős bronz veret alsó része. A veret cseppalakú, stilizált növényi mintával (10a1. típus).²⁶⁰ Méretei: 2x3,1cm, vastagsága 2mm.²⁶¹

95. sz. sír (6/I. szelvény)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,62m, sz. 0,58m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,76m.

Mellékletei:

1. Egy kerek átmetszetű, zárt, ezüstkarika/hajkarika (4. típus).²⁶² Méretei: átmérő = 1,8x1,7cm, vastagság= 1-1,2mm.²⁶³
2. Egy cserépedény a lábnál (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről).

96. sz. sír (7/I. szelvény)

Sírmélység: 0,83m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,62m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,40m.

---

²⁶⁰ GÁLL 2013, 707.

²⁶¹ Lásd 29. tábla.

²⁶² GÁLL 2013, 643.

²⁶³ Lásd 29. tábla.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgyak őrzési helyéről):

1. Két bronz karperec
2. Hat karika
3. Két fülbevaló
4. Egy bronz veret / dísz
5. Egy vastárgy.

97. sz. sír (8/I. szelvény)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,58m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,66m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgyak őrzési helyéről):

1. Egy fülbevaló
2. Egy csüngő.

98. sz. sír (9/I. szelvény)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,62m).

Kettős temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz, a térdek között egy újszülött rossz megtartású váza feküdt.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt.

Mellékletei(nem találtam adatot a tárgyak őrzési helyéről):

1. Két gyűrű
2. Egy nyílhegy
3. Két fülbevaló
4. Egy vastárgy.

99. sz. sír (10/I. szelvény)

Sírmélység: 1,07m. Tájolás: KDK-NyÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,45m, sz. 0,58m). Kőpakolásos temetkezés

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nics adat. H: 1,22m.

Mellékletei(nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

Egy fülbevaló.

100. sz. sír (11/I. szelvény)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,88m, sz. 0,62m). Koporsós temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgyak őrzési helyéről):

1. Egy huzalgyűrű
2. Egy csiholóvas
3. Egy vaskés
4. Egy kör átmetszetű, kampós-hurkos záródású, bronz huzalnyakperec (1. típus).²⁶⁴Méretei: átmérő = 11cm, vastagság = 2mm. A nyakperecen egy kis pödört bronz medál található (méretei: átmérője = 1,9cm). 7548. ltsz.²⁶⁵

101. sz. sír (12/I. szelvény)

Sírmélység: 0,83m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,80m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Az elhunyt zsugorított pozícióban feküdt, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,66m.

Mellékletei:

1. Egy kör átmetszetű, bronz huzalnyakperec (1. típus).²⁶⁶ Méretei: átmérője = 80mm, a huzal vastagsága = 3mm, metszete kör alakú. Ltsz. 8489.²⁶⁷

102. sz. sír (16/I. szelvény)

Sírmélység: 0,83m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,62m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Zsugorított pozícióban feküdt a sírban, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,25m.

---

²⁶⁴ GÁLL 2013, 668.

²⁶⁵ DRAGOTĂ et al. 2011. A katalógusban nincs oldalszám (!). Lásd 29. tábla.

²⁶⁶ GÁLL 2013, 668.

²⁶⁷ Lásd 29. tábla.

Melléklete nem volt.

103. sz. sír (17/I. szelvény)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,15m, sz. 0,68m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,66m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

Egy fülbevaló.

104. sz. sír (18/I. szelvény)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: KDK-NyÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,15m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,78m.

Melléklete (nem találtam adatot a tárgy őrzési helyéről):

Egy csiholóvas.

105. sz. sír (21/I. szelvény)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,05m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Az elhunyt zsugorított pozícióban feküdt, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans II.). H: 0,85m.

Melléklete nem volt.

106. sz. sír (22/I. szelvény)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,28m, sz. 0,80m). Kőkazettás temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,85m.

Mellékletei (nem találtam adatot a tárgyak őrzési helyéről):

1. Tojás
2. Egy cserépedény.

107. sz. sír (24/I. szelvény)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,64m). Köpakolósos temetkezés, rátevődik a 25/I. sírra.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,56m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy cserépedény
2. Egy vaskés
3. Egy csiholóvas.

108. sz. sír (25/I. szelvény)

Sírmélység: 0,45m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,82m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,40m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

109. sír (26/I. szelvény)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,28m, sz. 0,80m). Köpakolósos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak az alsó végtagok maradtak meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,85m.

Mellékletei: nincs adat.

110. sz. sír (27/I. szelvény)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,28m, sz. 0,80m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,62m.

Melléklete nem volt.

111. sz. sír (28/I. szelvény)

Sírmélység: 0,45m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,64m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,68m.

Melléklete nem volt.

112. sz. sír (29/I. szelvény)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,60m). Kőpakolásos sír.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,96m.

Mellékletei:

1. Egy kör átmetszetű bronz karperec (2a. típus). Méretei: átmérő = 5,2x5,4cm, vastagság=2mm.²⁶⁸
2. Két bronz fülbevaló (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről).

113. sz. sír (30/I. szelvény)

Sírmélység: 0,45m. Tájolás: Ény-DK.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Melléklete nincs adat.

114. sz. sír (31/I. szelvény)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott, a koponya darabjai és néhány borda maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei:

1. Állatcsontok (nem találtam adatot a csontok típusáról és őrzési helyéről).

---

²⁶⁸ Lásd 29. tábla.

115. sz. sír (33/I. szelvény)

Sírmélység: 1,35m. Tájolás: D-É.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett váz, a felsőtest jó állapotban maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,00m.

Melléklete nem volt.

116. sz. sír (34/I. szelvény)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,62m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei: nincs adat.

117. sz. sír (36/I. szelvény)

Sírmélység: 0,58m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,74m, sz. 0,54m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,48m.

Mellékletei:

Egyszerű, tömör, bronz fülesgomb (1al. típus)²⁶⁹Méretei: átmérő = 1,5x1,4cm, fülátmérő = 4mm.

118. sz. sír (37/I. szelvény)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,64m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei:

1. Egy bronz fejcsigolya (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Egy fülbevaló (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)

---

²⁶⁹ Lásd 29. tábla.

3. Egy bronz nyaklánc: rajta egy szarvasfog és egy ezüst füles lemezgomb. A lemezgomb két üreges ezüst félgömbből tevődik össze, a fül és a két lemezfélgömb összeforrasztásánál granulációs díszítés figyelhető meg. A füles lemezgomb átmérője = 2,9cm, a fül átmérője = 70mm.

119. sz. sír (39/I. szelvény)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett rossz megtartású váz, a sírt a 41/I. temetkezés bolygatta meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 0,70m.

Mellékletei:

Egy meghatározatlan vastárgy.

120. sz. sír (40/I. szelvény)

Sírmélység: 0,53m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, megmaradt néhány csonttöredék.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,68m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény darabjai.

121. sz. sír (41/I. szelvény)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,06m, sz. 0,52m). Kőkazettás temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,58m.

Melléklete (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Egy cserépedény a lábánál.

122. sz. sír (42/I. szelvény)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,40m, sz. 0,62m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,82m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy cserépedény
2. Két bronz fülbevaló.

123. sz. sír (43/I. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: -.

A sírgödör formája meghatározatlan.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

124. sz. sír (44/I. szelvény)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei: nincs adat.

125. sz. sír (48/I. szelvény)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,05m, sz. 0,30m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,65m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

2 cserépedény.

126. sz. sír (52/I. szelvény)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,52m, sz. 0,20m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,40m.

Mellékletei: nincs adat.

127. sz. sír (2/II. szelvény)

Sírmélység: 0,55m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,65m.

Mellékletei:

Egy egyszerű, tömör, öntött bronz fülegomb (1a1. típus).²⁷⁰ Méretei: átmérő = 7x8mm, fülátmérő 6mm.²⁷¹

128. sz. sír (3/II. szelvény)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,67m.

Mellékletei: nincs adat.

129. sz. sír (4/II. szelvény)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei: nincs adat.

130. sz. sír (5/II. szelvény)

Sírmélység: 0,48m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz. 0,68m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Mellékletei: nincs adat.

131. sz. sír (6/II. szelvény)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: É-D.

---

²⁷⁰ GÁLL 2013, 698.

²⁷¹ Lásd 30. tábla.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,64m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,30m.

Melléklete nem volt.

132. sz. sír (7/II. szelvény)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,70m, sz. 0,35m).

Csontváz temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,60m.

Mellékletei: nincs adat.

133. sz. sír (9/II. szelvény)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör ovális alakú (h. 0,55m, sz. 0,30m).

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Bal oldalára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,37m.

Mellékletei: nincs adat.

134. sz. sír (10/II. szelvény)

Sírmélység: 1,14m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,70m).

Csontváz temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus).

Mellékletei:

1. Cserépedény. Közepesen soványított, kézikrongon formált. A száj kihajló, pereme függőlegesen levágott, alja enyhén homorú. A nyakon bekarcolt hullámdísz figyelhető meg, az edény vállán és középharmadán bekarcolt laza vonalak találhatók. Barnásvörös színű. Méretei: magasság = 12,5cm, szájátmérő = 9,5cm, fenékatmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség = 11,5cm.²⁷²
2. Egy gyűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).
3. Két csüngő (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)

---

²⁷² CIUGUDEAN 2007, 257, IX/4. tábla, 7044. ltsz.; COSMA 2011, 150, 40/169. tábla. Lásd 30. tábla.

4. Két szőlőfürtcsüngős fülbevaló (1a1. típus).²⁷³ Méretei: átmérő= 4,1cm és 4,3cm, a huzal vastagsága = 0,2cm, a huzal metszete kör alakú. Ltsz. 8700, 8701.
5. Egy sima, egymáshajló végű, nyitott, bronz karika/hajkarika (1b. típus). Méretei: átmérő = 2,1cm, huzal vastagság = 0,2cm. Ltsz. 8400.²⁷⁴
6. Egy átfűrt, köralakú, mészkőgyöngy. Méretei: átmérő 12,5x12mm, vastagág 4,5mm.²⁷⁵

135. sz. sír (11/II. szelvény)

Sírmélység: 0,64m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,70m). téglával és kővel kirakott temetkezés.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott. Rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat. H: 1,00m.

Mellékletei: nincs adat.

136. sz. sír (13/II. szelvény)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,70m, sz. 0,40m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei (nincs adat a leletről):

Egy vaskarika.

137. sz. sír (14/II. szelvény)

Sírmélység: 0,74m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,73m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

138. sz. sír (15/II. szelvény)

Sírmélység: 1,04m. Tájolás: Ny-K.

---

²⁷³ CIUGUDEAN 1996; CIUGUDEAN 2006; GÁLL 2013, 661. Lásd 30. tábla.

²⁷⁴ Lásd 30. tábla.

²⁷⁵ Lásd 30. tábla.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,58m). Koporsós temetkezés, a koporsó mellé követ helyeztek.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, jobb kézzel a mellkason, bal kézzel a medencén.

A csontváz neve és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

139. sz. sír (16/II. szelvény)

Sírmélység: 1,02m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,62m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,74m.

Mellékletei (nincs adat a leletről):

1. Egy cserépedény
2. Öt hajkarika.

140. sz. sír (17/II. szelvény)

Sírmélység: 1,08m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,08m, sz. 0,54m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,63m.

Mellékletei:

1. Egy masszív, rombusz alakú nyílcsúcs (3a1. típus).²⁷⁶Méretei: hossza = 12,6cm, vágóél legnagyobb szélessége 2,9cm.²⁷⁷
2. Egy tegezmelevítő (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Egy töredékes vaskés. A kés markolala és a vágóél alsó szakasza maradt meg. Méretei: hosszúsága = 5,1cm, szélessége = 9mm, vastagsága 3,5mm.²⁷⁸
4. Egy vaskarika (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)
5. Egy bronzgomb (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről).

141. sz. sír (18/II. szelvény)

---

²⁷⁶ GÁLL 2013, 728.

²⁷⁷ Lásd 31. tábla.

²⁷⁸ Lásd 31. tábla.

Sírmélység: 1,05m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,72m, sz. 0,54m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Mellékletei:

1. Hat hajkarika (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)
2. Két mészkőgyöngy (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)
3. Négy üveggyöngy:
  - a. Egy hengeres alakú bordázott gyöngy 6853. ltsz (Szilágyi). Méretei: hossza = 1,9cm, vastagsága = 8mm.
  - b. Egy hengeres alakú bordázott gyöngy (Szilágyi 15. típus). Méretei: hossza = 1,7cm, vastagsága = 1,3cm.
  - c. Két lapított szemesgyöngy (Szilágyi 568. típus). Méretei: átmérő = 1,9cm.
4. Egy bronztárgy (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
5. Egy csüngő (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
6. Egy gyűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
7. Egy cserépedény (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről).

142. sz. sír (19/II. szelvény)

Sírmélység: 1,18m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,98m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a hason.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklete nincs adat.

143. sz. sír (20/II. szelvény)

Sírmélység: 0,49m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, kezekkel a hason.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

2 karika.

144. sz. sír (24/II. szelvény)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: D-É.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,08m, sz. 0,54m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

145. sz. sír (25/II. szelvény)

Sírmélység: 0,56m. Tájolás: É-D.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

2 hajkarika.

146. sz. sír (26/II. szelvény)

Sírmélység: 0,87m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklete nincs adat.

147. sz. sír (27/II. szelvény)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,68m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)

Egy bronz karperec.

148. sz. sír (28/II. szelvény)

Sírmélység: 1,24m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,40m, sz. 0,61m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans II.). H: 1,22m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy huzalgyűrű
2. Egy hajkarika

149. sz. sír (1/III. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: KDK-NyÉNy.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, kezekkel a medencén, a fej a jobb oldalára fordulva.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,42m.

Mellékletei: nincs adat.

150. sz. sír (2/III. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, jobb karral a csípőn, bal karral a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,58m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény a bal láb mellett.

151. sz. sír (3/III. szelvény)

Sírmélység: 1,08m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, kezekkel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

2 cserépedény.

152. sz. sír (4/III. szelvény)

Sírmélység: 1,08m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,08m, sz. 0,54m).

Csontvázás temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,90m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy vaskés.

153. sz. sír (5/III. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázás temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, bal kézzel a medencén, jobb kézzel a mellkason.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Két bronz fülbevaló.

154. sz. sír (6/III. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázás temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, a fej balra néz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Ezüst fülbevaló
2. Egy gyöngy.

155. sz. sír (7/III. szelvény)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m, sz. 0,50m).

Csontvázás temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, kezekkel a medencén.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 0,75m.

Melléklete nem volt.

156. sz. sír (8/III. szelvény)

Sírmélység: 1,08m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy csiholó vas.

157. sír (9/III. szelvény)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,08m, sz. 0,54m). Kőpakolásos temetkezés

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,60m.

Melléklete nem volt.

158. sz. sír (10/III. szelvény)

Sírmélység: 1,05m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,08m, sz. 0,54m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Melléklete nem volt.

159. sz. sír (12/III. szelvény)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,08m, sz. 0,54m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Melléklete (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Egy vaskés.

160. sz. sír (13/III. szelvény)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,08m, sz. 0,54m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Bal oldalára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,49m.

Melléklete nem volt.

161. sz. sír (14/III. szelvény)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek. H: nem lehet meghatározni.

Mellékletei: nincs adat.

162. sz. sír (15/III. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: É-D.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés, az elhunytat fakoporsóba helyezték.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,50m.

Melléklete nem volt.

163. sz. sír (16/III. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú. Kő- és téglapakolásos sír.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,25m.

Melléklete:

Egy töredékes bronz karika (1a. típus). Méretei: a megmaradt rész átmérője = 1,9cm, huzal vastagság = 1mm.²⁷⁹

164. sz. sír (17/III. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: -.

Kő- és téglapakolásos temetkezés.

A csontváz hiányzik, a sír keltezése kérdéses.

---

²⁷⁹ Lásd 32. tábla.

165. sz. sír (18/III. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett, oldalra dölve.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,85m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy vastárgy
2. Egy töredékes cserépedény.

166. sz. sír (19/III. szelvény)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: KÉK-NyDNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,86m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, keresztbe tett lábakkal.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

167. sz. sír (20/III. szelvény)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: ÉK-NDNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,00m, sz. 0,80m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,63m.

Melléklete (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

168. sz. sír (21/III. szelvény)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,80m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, bal kézzel a törzs mellett, jobb kézzel a mellkason.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,72m.

Melléklete (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Egy bronz fülbevaló.

169. sz. sír (23/III. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: É-D.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 1,10m.

Melléklete nem volt.

170. sz. sír (24/III. szelvény)

Sírmélység: 0,55m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,00m, sz. 0,80m).

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, a sírt elvitte a 23/III. temetkezés gödre.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklete: nincs adat.

171. sz. sír (25/III. szelvény)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,50m, sz. 0,40m). Köpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,27m.

Melléklete nem volt.

172. sz. sír (26/III. szelvény)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,70m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, kezekkel a medencén.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,72m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy nyílcsúcs.

173. sz. sír (27/III. szelvény)

Sírmélység: 1,03m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,30m, sz. 0,58m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,25m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Fülbevalók
2. Gyöngyök
3. Gyűrűk
4. Nyaklánc (összesen 16 tárgy?)
5. Egy cserépedény darabjai.

174. sz. sír (28/III. szelvény)

Sírmélység: 0,38m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,72m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy henger alakú smaragdgyöngy
2. Egy bronz tárgy
3. Egy töredékes edény.

175. sz. sír (29/III. szelvény)

Sírmélység: 1,33m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

1. Nyitott, kör átmetszetű, végein elkeskenyedő, bronz huzal karperec (2. típus).²⁸⁰
Méretei: átmérő = 6,1x6,9 cm, a huzal vastagsága = 0,3-0,4cm. Ltsz. ?²⁸¹
2. Töredékes vaskés.²⁸² Méretei: hossza = 14cm, a penge szélessége = 1cm, a markolat vége hiányzik, a markolat vastagsága 0,8cm, az él vastagsága 0,2-0,3cm.²⁸³

---

²⁸⁰ GÁLL 2013, 677.

²⁸¹ Lásd 32. tábla.

²⁸² Kialakítása hasonló a Szöke Bél Miklós által közölt Garabonc temető I. 75. sírjával (SZÖKE 1994, 310)

²⁸³ Lásd 32. tábla.

176. sz. sír (30/III. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: -. , jobb kézzel a medencén, bal kézzel a mellkason.

Mellékletei:

Cserépfazék a koponya jobb oldalán. Közepesen soványított, kézikorongon formált. A száj kihajló, pereme függőlegesen levágott, alja egyenesen levágott. Az edény vállán bekarcolt vonal és vonalköteg található. Redukált égetésű, barnásfekete színű. Méretei: magasság = 10,5cm, szájátmérő = 9,6cm, fenékmérő = 6,6cm, legnagyobb szélesség 9,8cm.²⁸⁴

177. sz. sír (33/III. szelvény)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,85m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy gyöngy
2. Egy csüngő.

178. sz. sír (1/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 1,30m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,30m, sz. 1,20m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Mellékletei:

1. Vöröses színű, jól soványított, feltehetően gyorkorongolt korsószerű edény. Az edény nyaka mélyen bekarcolt vonalakkal díszített (6 sorban), vállán hullámvonal és a váll alatt 2 vízszintesen bekarcolt vonal található. Méretei: magassága 17cm, szája hiányzik, fenékmérő = 6,4cm, legnagyobb szélesség = 13cm.²⁸⁵
2. A 8827 és 8850. ltsz. edények elvesztek

²⁸⁴ CIUGUDEAN 2007, 257, 6892. ltsz.; COSMA 2011, 40/170. tábla. Lásd 33. tábla.

²⁸⁵ CIUGUDEAN 2007, 257, V/2. tábla, ltsz. 7088.; COSMA 2011, 156, 40/171. tábla. Lásd 33. tábla.

3. Fokosbalta (3. típus).²⁸⁶A balta egyélű és a csúcsával egy irányba hajlik a fokos. Méretei: a balta hossza 14,1cm, szélessége 12,5cm metszete négyzet alakú, a nyél kialakítására szolgáló lyuk átmérője 2cm. Ltsz. 7991.²⁸⁷
4. Vaskés (3. típus).²⁸⁸ Méretei: hossza = 10,5cm, legnagyobb szélessége = 12mm. Az él hossza 7,4cm, vastagsága 5mm, metszetenyújtott háromszög. Markolat hossza = 3,8cm, szélessége = 5-6mm, markolat metszete táglalap alakú.
5. Vascsiholó. Jó megtartású. Méretei: hossza = 8cm, magassága 3,4cm, vastagsága 6mm.²⁸⁹
6. Kovakő (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
7. Két huzalgýűrű (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)
8. Állatcsontok (ló koponya és ló láb - Bálint II. csoport).

179. sz. sír (3/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 0,55m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,47m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Melléklete:

Egy fekete cserépedény.

180. sz. sír (4/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: D-É.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott. A váz megsemmisült.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

181. sz. sír (5/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,70m).

²⁸⁶ GÁLL 2013, 747.

²⁸⁷ CIUGUDEAN 1996, CIUGUDEAN 2006. Lásd 34. tábla.

²⁸⁸ Szőke Béla Miklós 1994-es publikációjában a Garabonc I. temető 74. sírjában találtak hasonló leletet (SZŐKE 1994, 310.)

²⁸⁹ Lásd 32. tábla.

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb kézzel a medencén, bal karral a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Mellékletei(nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy veret
2. Egy bornz fülbevaló
3. Egy csiholóvas
4. Egy kőkés.

182. sz. sír (6/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 0,7 0m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,45m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázaz temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

1. Két töredékes, nyitott, bronz karika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérő 1,8cm, huzalvastagság =2mm.²⁹⁰
2. Egy téglalap alakú, lekerekített végű hevedercsat (2. típus).²⁹¹Méretei: hosszúsága = 4,6cm, szélessége 3cm, a tövis hosszúsága =5,1cm.²⁹²

183. sz. sír (7/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,85m, sz. 0,35m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 0,65m.

Mellékletei: nincs adat.

184. sz. sír (8/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 0,55m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,75m, sz. 0,27m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz. Az 1/IV. sírt ráásták.

---

²⁹⁰ Lásd 35. tábla.

²⁹¹ GÁLL 2013, 784.

²⁹² Lásd 35. tábla.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,65m.

Melléklete nem volt.

185a-185b. sz. sír (9-9a/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Kettős temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású vázak.

185a. Sírmélység: 0,90m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,35m.

Melléklete nem volt.

185b. Sírmélység: 0,90m. Tájolás: KDK-NyÉNy.

A sírgödör téglalap alakú.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,85m.

Melléklete nem volt.

186. sz. sír (10/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,75m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett, kersztbe tett lábakkal.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,83m.

Melléklete nem volt.

187. sz. sír (11/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,81m, sz. 0,90m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Melléklete nem volt.

188. sz. sír (12/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 0,55m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,16m, sz. 0,80m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a mellkason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Melléklete nem volt.

189. sz. sír (13/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 1,42m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,16m, sz. 0,80m). Kőpakolásos temetkezés

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,67m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy tojás.

190. sz. sír (14/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Bal oldalára fektetett, jó megtartású váz, bal karral a törzs mellett, jobb kézzel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

191. sz. sír (15/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 0,20m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,00m, sz. 0,45m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,60m.

Melléklete nem volt.

192. sz. sír (17/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 0,90m.

Melléklete nem volt.

193. sz. sír (18/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,65m).

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Mellékletei:

Töredékes edény.

194. sz. sír (19/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 1,25m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,75m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb karral a törzs mellett, bal karral a mellkason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

Melléklete nem volt.

195. sz. sír (20/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,80m.

Mellékletei:

1. Ezüst, nyitott, kerek átmetszetű, egymásra hajló végű, huzal karika (1b. típus).²⁹³
Méretei: átmérő = 1,7x2cm, huzalvastagság = 2mm, ltsz. 6794.²⁹⁴
2. Ezüst, zárt, kerek átmetszetű huzal karika (4. típus).²⁹⁵ Méretei: átmérő = 1,6x1,7cm, huzalvastagság = 1mm, ltsz. 6797.²⁹⁶
3. Zárt, fonott ezüst huzalgyűrű (1b. típus).²⁹⁷ Méretei: átmérő = 1,7x1,7cm, huzalvastagság = 2mm. ltsz. 6795.
4. Ezüst, spirálisan sodrott, szalagos fejesgyűrű (3i. típus).²⁹⁸ Méretei: átmérő = 1,8x1,8cm, a fej átmérő = 8mm, huzalvastagság 1mm, a sodrott ív vastagága = 3mm, ltsz. 6796.²⁹⁹

---

²⁹³ GÁLL 2013, 641.

²⁹⁴ Lásd 37. tábla.

²⁹⁵ GÁLL 2013, 643.

²⁹⁶ Lásd 37. tábla.

²⁹⁷ GÁLL 2013, 687.

196. sz. sír (21/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,40m, sz. 0,95m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,10m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy vaskarika
2. Egy silex.

197. sz. sír (23/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,75m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, bal karral a törzs mellett, jobb karral a medencén, keresztbe tett lábakkal.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Négy nyílhegy
2. Egy kés
3. Egy csiholóvas és egy vastárgy.

198. sz. sír (24/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a medencén.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két bronz fülbevaló
2. Két karika.

199. sz. sír (25/IV. szelvény, 85x 1,50m)

---

²⁹⁸ GÁLL 2013, 690.

²⁹⁹ Lásd 37. tábla.

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

200. sz. sír (52/IV. szelvény, 85x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,52m, sz. 0,20m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,40m.

Melléklete nem volt.

201. sz. sír (1/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,63m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,73m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb karral a medencén, bal karral a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Melléklete nem volt.

202. sz. sír (2/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,37m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,62m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

4 fülbevaló.

203. sz. sír (3/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,58m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Mellékletei:

Ezüst, spirálisan sodrott, szalagos fejesgyűrű (3i. típus). Méretei: átmérője = 2,4x2,5cm, fejátmérő 7,2mm, a huzal sokszögátmetszetű, vastagsága = 1,5-2mm, a spirálisan sodrott ív vastagsága = 3mm, ltsz. 6798.³⁰⁰

204. sz. sír (4/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,06m, sz. 0,67m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,74m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

205. sz. sír (5/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,45m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklete: nem volt.

206. sz. sír (6/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,25m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,95m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,78m.

Mellékletei:

Cserépedény (CIV. típus).³⁰¹ Közepesen soványított, kézikorongon formált, kétfülű. A száj enyhén kihajló, pereme egyenesen levágott, alja egyenesen levágott, a fül lekerekített négyzet alakú (fülátmérő = 1,4x1,3cm, a fülszalag vastagsága = 4mm). Fényezett felületű. Redukált

---

³⁰⁰ Lásd 37. tábla.

³⁰¹ FIEDLER 1992, 138.

égetésű, szürke színű. Méretei: Magasság = 18cm, Szájétmérő = 11,5cm, Fenékátmérő = 8,5cm, Legnagyobb szélesség = 14cm.³⁰²

207. sz. sír (7/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,25m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,20m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,78m.

Melléklete: nem volt.

208. sz. sír (8/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,37m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,95m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklete: nem volt.

209. sz. sír (9/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,35m.

Melléklete: nem volt.

210. sz. sír (10/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,37m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,70m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans II.). H: 1,25m.

Melléklete: nem volt.

211. sz. sír (11/V. szelvény, 99x 1,50m)

---

³⁰² CIUGUDEAN 1996, 9, 10. sz.; CIUGUDEAN 2007, 257, 7019. ltsz.; COSMA 2009, 147, 18/77. tábla.

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,75m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,54m.

Melléklete: nem volt.

212. sz. sír (12/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Melléklete: nem volt.

213. sz. sír (13/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,77m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,52m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,57m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy római érme.

214. sz. sír (14/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,20m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,87m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,70m.

Mellékletei: nem volt.

215. sz. sír (15/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 1,05m. Tájolás: KDK-NyÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,75m). Kőpakolásos és koporsós temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,62m.

Mellékletei:

1. Egy nyílcsúcs (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Töredékes S-végű, ezüst hajkarika (5a. típus).³⁰³ Méretei: átmérője = 2,1x1,8cm, huzalvastagság = 2-3mm. Az „S”vég töredékesen maradt fenn, nem lehet elemezni.³⁰⁴
3. S-végű, vastag huzalú, kisebb átmérőjű karikával ellátott, ezüst hajkarika (5b. típus).³⁰⁵ Méretei: átmérő = 2,1x2,2cm, huzalvastagság = 3-4mm, az s-vég átmérője = 4mm.³⁰⁶
4. Töredékes, ovális vagy körte alakú ezüst hajkarika (2b. típus). Méretei: átmérője = 1,9x1,5cm, huzalvastagság = 2mm.³⁰⁷
5. Két "láncszem" (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)
6. Tojáshéj.
7. Kisméretű vaskés. Méretei: hossza = 6,1cm, legnagyobb szélessége = 7mm, vastagság = 3mm, a vágóél hossza = 4,5cm, a töredékes markolat hossza = 1,6cm. A vágóél metszete nyújtott háromszög alakú, a markolat átmetszete keskeny téglalap alakú.³⁰⁸

216. sz. sír (16/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,80m, sz. 0,20m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 0,75m.

Melléklete nem volt.

217. sz. sír (17/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,60m, sz. 0,30m). Kazettás temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Bal oldalára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,45m.

Melléklete nem volt.

218. sz. sír (18/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: -.

---

³⁰³ GÁLL 2013, 643.

³⁰⁴ Lásd 38. tábla.

³⁰⁵ GÁLL 2013, 643.

³⁰⁶ Lásd 38. tábla.

³⁰⁷ Lásd 38. tábla.

³⁰⁸ Lásd 38. tábla.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,63m). Kőpakolásos temetkezés.
Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.
A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: -.
Melléklete nem volt.

219. sz. sír (19/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,15m, sz. 0,62m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Melléklete nem volt.

220. sz. sír (21/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,65m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: -.

Melléklete nem volt.

221. sz. sír (23/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

222. sz. sír (26/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,53m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,65m, sz. 0,53m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,48m.

Melléklet (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

223. sz. sír (27/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,75m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1, 60m.

Melléklete nem volt.

224. sz. sír (28/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör ovális alakú (átmérője 0,58m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Zsugorított fekvésű, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,35m.

Melléklete nem volt.

225. sz. sír (29/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 1,03m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Melléklete nem volt.

226. sz. sír (30/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,65m, sz. 0,72m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklete: nincs adat.

227. sz. sír (31/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,30m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 0,95m.

Melléklete nem volt.

228. sz. sír (32/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,20m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,41m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,80m.

Melléklete nem volt.

229. sz. sír (33/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,65m, sz. 0,42m). Kőkazettás temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,42m.

Melléklete nem volt.

230. sz. sír (34/V. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú. Kőkazettás temetkezés.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

231. sz. sír (1/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,14m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,42m.

Melléklete nem volt.

232. sz. sír (2/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m sz. 0,53m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz. Az elhunyt jobb sípcsontja mellett közvetlenül egy kisgyermek csontváza található (valószínűleg utólag ásták rá a 232. sírra).

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,90m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Egy csiholóvas a medencén.

233. sz. sír (3/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,50m.

Mellékletei: nem volt.

234. sz. sír (4/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,43m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,66m sz. 0,20m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,42m.

Mellékletei: nem volt.

235. sz. sír (5/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,35m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (sz. 0,36m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,75m.

Mellékletei:

Négyszet átmetszetű, töredékes vaskarika. Méretei: átmérője = 4,3cm, vastagsága = 3-4mm.³⁰⁹

236. sz. sír (6/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: Ny-K.

---

³⁰⁹ Lásd 40. tábla.

A sírgödör trapéz alakú (h. 2,20m sz. 0,80m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Mellékletei:

1. Körte alakú kengyel.³¹⁰ Méretei: magassága = 16cm, a hurok átmérője = 3,2cm, a szár vastagsága = 6mm, a talp hosszúsága = 10cm, a talp szélessége = 2,4cm (ltsz. 7912).³¹¹
2. Hurkos fülű trapéz alakú kengyel. A hurok a kengyel szárából van kialakítva (6. típus).³¹² Méretei: magassága = 15,2cm, a hurok átmérője = 3,4x2,6cm, a talp hosszúsága = 10,4cm, a talp szélessége = 2,4cm (ltsz. 7011).
3. Kerek-ovális átmetszetű, nagy karikával ellátott, zabla (2a. típus).³¹³ Méretei: a karikák átmérője = 5cm, a szájvas hossza = 15cm.
4. Egy csiholó (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)
5. Egy cserépedény (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)
6. Két nyílhegy (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)
7. Két vastárgy (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)

237. sz. sír (8/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú. Téglakeretes temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,76m.

Mellékletei: nem volt.

238. sz. sír (9/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,43m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,66m sz. 0,20m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a hason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,64m.

Mellékletei: nem volt.

³¹⁰ GÁLL 2013, 327. tábla. Lásd 40. tábla.

³¹¹ CIUGUDEAN 1996, 2006, . Lásd 40. tábla.

³¹² GÁLL 2013, 327. tábla. Lásd 40. tábla.

³¹³ GÁLL 2013, 768, 324. tábla. Lásd 40. tábla.

239. sz. sír (10/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,80m sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,60m.

Melléklete nem volt.

240. sz. sír (11/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,42m.

Melléklete: nincs adat.

241. sz. sír (12/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,94m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,66m sz. 0,20m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Jobb oldalára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,25m.

Melléklete nem volt.

242. sz. sír (13/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,17m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,98m sz. 0,64m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a hason.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,81m.

Melléklete (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1 karika.

243. sz. sír (14/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,88m sz. 0,54m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, jobb kézzel a hason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans II.). H: 0,70m.

Mellékletei:

1. Egymásra hajló végű, nyitott, kör átmetszetű, ezüstkarika (1b. típus).³¹⁴ Méretei: átmérője = 2,1cm, huzalvastagság = 2mm.³¹⁵
2. Egymásra hajló végű, nyitott, kör átmetszetű, ezüstkarika (1b. típus).³¹⁶ Méretei: átmérője = 2,2x2,2cm, huzalvastagság = 2mm.³¹⁷
3. Vas láncza a bal felkar mellett (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

244. sz. sír (15/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,15m sz. 0,40m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,10m.

Melléklete nem volt.

245. sz. sír (16/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,74m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,55m sz. 0,45m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy csiholóvas
2. Egy kőkés
3. Három gyöngy
4. Egy vaskés
5. Egy vaskarika.
6. Egy edény darabjai a bal kar mellett.

246. sz. sír (17/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

³¹⁴ GÁLL 2013, 641. Lásd 41. tábla.

³¹⁵ Lásd 41. tábla.

³¹⁶ GÁLL 2013, 641.

³¹⁷ Lásd 41. tábla.

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,35m sz. 0,38m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz. Kezekkel a hason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, fiatal egyén (Juvenis). H: 1,23m.

Melléklete:

Egy kis kerámia fazék a jobb combcsonton (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

247. sz. sír (18/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,54m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,04m sz. 0,30m). Kazettás temetkezéssel.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,86m.

Melléklete nem volt.

248. sz. sír (19VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,78m sz. 0,34m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, behajlított lábakkal.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,65m.

Mellékletei:

1. Töredékes bronz karika. Méretei: átmérő = 1,7x2,1cm, huzalvastagság = 1-1,5mm.
2. Négy átfúrt kör alakú agyaggyöngy. Méretei: átmérő = 0,9x0,9cm, 1x11cm, 1,2x1,2cm, 1,2x1,1cm.³¹⁸
3. Átfúrt, töredékes, lekerekített téglalap alakú, kő darab (átfúrt fenőkö, medál?). Méretei: hosszúság = 2,4cm, szélesség = 13mm, vastagság 4mm.³¹⁹

249. sz. sír (21/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m sz. 0,30m).

---

³¹⁸ Lásd 41. tábla.

³¹⁹ Lásd 41. tábla.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz. A sírt vágja a 17/VII. temetkezés.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,70m.

Mellékletei:

Két karperec (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről).

250. sz. sír (23/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,14m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

251. sz. sír (24/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör alakja meghatározhatatlan (h. 1,82m sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, Iuvenis. H: 1,62m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy karika
2. Egy vastű.

252. sz. sír (25/VI. szelvény, 97,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,65m sz. 0,75m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Bal oldalára zsugorított, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Melléklete nem volt.

253. sz. sír (1/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, zsugorított váz, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

254. sz. sír (2/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,30m, sz.0,45m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans II). H: 1,05m.

Mellékletei:

Töredékes kampós végű bronz fülbevaló (13. típus).³²⁰Méretei: átmérő = 3,8cmx4,1cm, huzalvastagág = 2-3mm.³²¹

255. sz. sír (3/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz.0,90m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,57m.

Melléklete nem volt.

256. sz. sír (4/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz.0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Négy fülbevaló
2. Két gyűrű.

257. sz. sír (5/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,20m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

---

³²⁰ FIEDLER 1992, 173.

³²¹ Lásd 41. tábla.

Mellékletei: nincs adat.

258. sz. sír (6/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,83m, sz.0,58m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy töredékes cserépedény
2. Gyöngyök
3. Három fülbevaló
4. Egy csüngő.

259. sz. sír (7/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,00m, sz.0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Zugorított, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,60m.

Melléklete nem volt.

260. sz. sír (8/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz.0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Jobb oldalára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,63m.

Melléklete nem volt.

261. sz. sír (9/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,68m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,46m, sz.0,78m). Kőkazettás temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,60m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy bronztárgy.

263. sz. sír (10/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz.0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,67m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Két cserépedény.

264. sz. sír (12/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,86m, sz.0,75m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 0,70m.

Melléklete nem volt.

265. sz. sír (13/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz.0,85m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,44m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy fülbevaló.

266. sz. sír (14/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz.0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. A váz részlegesen maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei:

1. Gyöngyök (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Egy gomb (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

3. Töredékes vaskés (3. típus).³²² A markolat átmetszete téglalap alakú, hossza = 3,9cm, a vágóél hossza 7,2cm, átmetszete nyújtott háromszög alakú, vastagsága 3mm.³²³

267. sz. sír (15/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,62m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz.0,48m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Mellékletei:

1. Vas hevedercsat (3. típus).³²⁴ Méretei: hossza = 2,8cm, szélessége = 3mm, vastagsága = 3mm, a tövis hossza = 1,6cm.³²⁵
2. Egy csüngő (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Vaskés (3. típus). Méretei: hossza = 8,3cm, markolat hossza 2,6cm, markolat átmetszete téglalap alakú, a vágóél hossza = 6cm, a vágóél átmetszete nyújtott háromszög alakú.³²⁶
4. Kisméretű vaskés (4. típus). Méretei: hossza = 10,7cm, markolat hossza 3mm, markolat átmetszete téglalap alakú, a vágóél hossza 7,6cm, a vágóél átmetszete nyújtott háromszög alakú.³²⁷

268. sz. sír (18/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz.0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Mellékletei:³²⁸

1. Gömbtestű edény (CIV. típus).³²⁹ Közepesen soványított, kézikorongon formált, fényezett felületű, A nyak hálómintás besimítással díszített, az edény alsó kétharmada vízszintes besimított vonalakkal díszített. Redukált égetésű, szürke színű. Méretei: .

³²² GÁLL 2013, 755, 323. tábla.

³²³ Lásd 43. tábla.

³²⁴ GÁLL 2013, 324. tábla.

³²⁵ Lásd 43. tábla.

³²⁶ Lásd 43. tábla.

³²⁷ Lásd 43. tábla.

³²⁸ Lásd 44. tábla.

³²⁹ FIEDLER 1992, 138. Lásd 268. tábla.

2. Kerek átmetszetű, nyitott ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérő = 1,9cm, huzlavastagság = 1,5mm, ltsz. 6800.

269. sz. sír (19/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz.0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,80m.

Mellékletei:

1. Ezüst, kör átmetszetű, nyitott karika, végei egymással szemben (1a. típus).³³⁰
Méretei: átmérő = 2,5x2,3cm, huzlavastagság 1mm. Ltsz. F7280.³³¹
2. Ezüst, kör átmetszetű, nyitott karika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérő = 1,9x2cm, huzlavastagság = 1mm. Ltsz. F7281.³³²
3. Ezüst, kör átmetszetű, nyitott karika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérő = 1,9x2xm, huzlavastagság = 2mm. Ltsz. F7282.³³³
4. Töredékes, kör átmetszetű, nyitott karika, végei egymással szemben (1a. típus). Nincs leltári száma.³³⁴
5. Töredékes, kör átmetszetű, ezüstkarika, két darabja, egyik része meghajlított. Sajnos nincs elég darab a tárgy pontos rekonstruálásához.³³⁵
6. Rombusz alakú nyílcsúcs (3a. típus).³³⁶Méretei: hossza 7,2cm, vágóél legnagyobb szélessége = 1,8cm, vastagsága 3mm.

270. sz. sír (21/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 0,92m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz.0,85m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Három fülbevaló

---

³³⁰ GÁLL 2013, 641.

³³¹ Lásd 44. tábla.

³³² Lásd 44. tábla.

³³³ Lásd 44. tábla.

³³⁴ Lásd 44. tábla.

³³⁵ Lásd 44. tábla.

³³⁶ GÁLL 2013, 728.

2. Egy gomb
3. Tojáshéj.

271. sz. sír (24/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,05m, sz.0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek felnőtt (Infans I.). H: 0,60m.

Mellékletei:

1. Kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, egymásra hajlított végekkel (1b. típus).
Méretei: átmérő 1,8cm, huzalvastagság = 2mm, ltsz. 6805.³³⁷
2. Kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei:
átmérő = 1,7, huzalvastagság = 1mm, ltsz. 6806.³³⁸
3. Kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, egymásra hajlított végekkel (1b. típus).
Méretei: átmérő = 1,7cm, huzalvastagság = 1mm, súlya 0,63 gramm. ltsz. 6807.³³⁹
4. Vas "láncszem" (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

272. sz. sír (25/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 1,30m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,50m, sz.0,50m). Köpakolósos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs, felnőtt (Adultus). H: 1,33m.

Mellékletei:

1. Töredékes vastű. Méretei: hossza 5cm, vastagsága 3mm.
2. Vasár.³⁴⁰Méretei: hossza = 5cm, alsó részének vastagsága = 4mm, felső részének vastagsága 2,5-3mm.³⁴¹
3. Henger alakú, akasztólyukkal ellátott, díszítetlen madárcsont tűtartó (1. típus).³⁴²Méretei: hossza 6,1cm, henger átmérője = 1,2cm, függesztőlyuk átmérője = 3,5x4mm.³⁴³

³³⁷ Lásd 44. tábla.

³³⁸ Lásd 44. tábla.

³³⁹ Lásd 44. tábla.

³⁴⁰ Hasonló típus ismert a Garabonc I-II. temető 12. sírjából (SZŐKE 1994, 317.)

³⁴¹ Lásd 45. tábla.

³⁴² FIEDLER 1992, 211; RÉVÉSZ 2000, 7-32.

³⁴³ Lásd 45. tábla.

4. Kisméretű vaskés (4. típus). Méretei: hossza = 7,1cm, markolat hossza = 2,3cm, vágóél hossza = 4,8cm, vágóél átmetszete nyújtott háromszög alakú, markolat átmetszete téglalap alakú.³⁴⁴

273. sz. sír (26/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 1,50m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz.0,57m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

Egy cserépedény (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

274a. sz. sír (29/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 1,17m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,40m, sz.0,30m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,20m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy nyílhegy
2. Egy karika.

274b. sz. sír (29a/VII. szelvény, 99x 1,50m)

Sírmélység: 1,16m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz.0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz. Ráásták a 29/VII. sírra.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,80m.

Melléklete nem volt.

275. sz. sír (1/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,30m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,30m, sz.1,20m). Kőpakolásos lovas temetkezés.

---

³⁴⁴ Lásd 45. tábla.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Mellékletei:

1. Jól soványított, kompakt állagú, gyorskorongon formált korsó. A nyak öt vízszintesen bekarcolt vonalköteggel díszített, a váll két bekarcolt vonallal, míg a nyak és a váll között egy bekarcolt hullámvonal található. Barnás-vörös színű. Méretei: magassága = 17cm, szájméret = ?, fenékméret 6,4cm, legnagyobb szélesség = 13cm.³⁴⁵
2. Egyélű fokosbalta, csúcsával egy irányban hajló fokossal (3. típus).³⁴⁶ Méretei: hossza = 15cm, szélessége = 37cm, átmetszete négyzet alakú. Ltsz. 7318.³⁴⁷
3. Egy vaskés (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
4. Egy csíholóvas és kovakő (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)
5. Sokszögátmetszetű, nyitott huzalgűrű (2b. típus).³⁴⁸ Méretei: átmérő = 2,9cmx3cm, huzalvastagság = 3-4mm.³⁴⁹
6. Kerek átmetszetű, nyitott, bronz karika, egymáshajló végekkel (1b. típus). Méretei: átmérő = 2,8x2,9cm, huzalvastagság = 2-2,5mm.³⁵⁰
7. Lókoponya és lócsontok a lábnál.

276. sz. sír (2/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,82m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,50m, sz.0,42m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklete nem volt.

277. sz. sír (3/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,32m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m, sz.0,30m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,54m.

Melléklete (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

³⁴⁵ CIUGUDEAN 2007, 257, V/2. tábla; COSMA 2011, 156, 40/171. tábla. Lásd 46. tábla.

³⁴⁶ GÁLL 2013, 747.

³⁴⁷ CIUGUDEAN 1996, CIUGUDEAN 2006. Lásd 46. tábla.

³⁴⁸ GÁLL 2013, 687.

³⁴⁹ Lásd 46. tábla.

³⁵⁰ Lásd 46. tábla.

2 karika.

278. sz. sír (4/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,17m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,30m, sz.1,20m). Rátevődik a 278. sírra.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Melléklete nem volt.

279. sz. sír (5/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,76m, sz.0,58m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy nyílhegy.

280. sz. sír (7/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,42m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör trapéz alakú (h. 1,93m, sz.0,80m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a hason.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,44m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két fülbevaló
2. Egy karika
3. Egy bronz gomb
4. Egy bronzcsüngő
5. Egy gyöngy.

281. sz. sír (8/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,05m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz.0,47m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

2 karika.

282. sz. sír (9/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: É-D.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,30m, sz. 0,20m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,20m.

Melléklete nem volt.

283. sz. sír (10/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz. 0,45m). Kő- és téglapakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, bal kézzel a hason, jobb karral a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Melléklete nem volt.

284. sz. sír (11/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (sz. 0,47m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Melléklete nem volt.

285. sz. sír (12/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,30m, sz. 1,20m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,30m.

Melléklete nem volt.

286. sz. sír (14/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,85m, sz. 0,40m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,60m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy karika.

287. sz. sír (15/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,02m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,73m, sz. 0,34m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,48m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy kés
2. Egy vasár.

288. sz. sír (16/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,89m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör trapéz alakú (h. 1,72m, sz. 0,56m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,51m.

Mellékletei:

1. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált fazék. Szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. Az edény nyaka hullámköteggel díszített, válla és középső harmada 4 vonalköteggel díszített. Az alján fenékbélyeg található (körbezárt kereszt). Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 9cm, szájmérő = 10cm, fenékmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség = 11,5cm.³⁵¹
2. Madárcsontok (nem találtam adatot a csontok elemzésére és őrzési helyéről).

289. sz. sír (17/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: KDK-NyÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

---

³⁵¹ Lásd 47. tábla.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a hason.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy vaskés.

290. sz. sír (19/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,34m. Tájolás: -.

Urnás temetkezés. Nem sikerült további információt gyűjtenem az adott sírról.

291. sz. sír (20/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,94m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,35m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a hason.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy csiholóvas és kovakő.

292. sz. sír (21/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,53m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, bal karral a hason, jobb karral a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy csat a medencén
2. Egy kés
3. Egy fenőkő
4. Egy megmunkált csonttárgy.

293. sz. sír (22/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: ÉÉNy-DDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,67m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a hason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,67m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Négy karika.

294. sz. sír (23/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: ÉÉNy-DDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,95m.

Melléklete nem volt.

295. sz. sír (24/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,93m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, jobb kézzel a mellkason, bal kézzel a hason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

296. sz. sír (25/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,43m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a hason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklet nem volt.

297. sz. sír (26/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m, sz. 0,40m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,63m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy töredékes vaskés.

298. sz. sír (27/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,54m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a mellkason.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,42m.

Melléklete nem volt.

299. sz. sír (28/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: NyDNy-KDK. A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a mellkason.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,52m.

Melléklete nem volt.

300. sz. sír (29/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,450m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb kézzel a medencén, bal kézzel a mellkason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Melléklete nem volt.

301. sz. sír (30/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,50m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a hason.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Négy karika
2. Két huzalgűrű.

302. sz. sír (31/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a mellkason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,45m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Két karika.

303. sz. sír (32/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz. 0,48m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,30m.

Melléklete (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Egy nyílhegy.

304. sz. sír (35/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz. 0,57m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb kézzel a hason, bal kézzel a mellkason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy huzalgyűrű
2. Három karika.

305. sz. sír (36/VIII. szelvény, 135,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,22m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,84m, sz. 0,66m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,36m.

Mellékletei:

1. Cserépfazék a koponya bal oldalán. Közepesen soványított, kézikorongon formált. Szája kihajló, pereme függőlegesen levágott, alja egyenesen levágott. Díszítetlen.

Barnás-vörös színű. Méretei: magassága = 9cm, szájmérő = 7,5cm, fenékátmérő = 5cm, legnagyobb szélesség = 8,9cm.³⁵²

2. Egy csat (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Három "láncszem" (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)
4. Négy nyílcsúcs:
  - a. Töredékes vágóélű, rombusz alakú nyílcsúcs. Méretei: hossza = 10,6cm, legnagyobb szélessége = 3,2cm.³⁵³
  - b. Nagyméretű, rombusz alakú nyílcsúcs. Méretei: hossza = 13cm, legnagyobb szélessége = 3,7cm.³⁵⁴
  - c. Töredékes, rombusz alakú nyílcsúcs, csak a vágóél maradt meg. Méretei: hossza 7,1cm, legnagyobb szélesség = 2,7cm.³⁵⁵
  - d. Rombusz alakú nyílcsúcs. Méretei: hossza = 10,3cm, legnagyobb szélessége = 2,7cm.³⁵⁶
5. Egy vaskés (4. típus). Méretei: hossza = 10cm, markolat hossza = 3,4cm, átmetszete téglalap alakú, vágóél hossza = 7cm, átmetszete nyújtott háromszög alakú, vastagsága 1,3cm.³⁵⁷
6. Egy töredékes vaskarika. Méretei: átmérő = 3,8x3,9cm, vastagsága = 4mm. F7269.
7. Egy íjtegez zárólemeze (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

306. sz. sír (2/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,65m). Kő- és téglapakolásos temetkezés (tégla a fejnél, felette egy kő).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, kezekkel a medencén, fej balra billenve.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,80m.

Melléklete nem volt.

307. sz. sír (3/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,32m. Tájolás: NY-K.

---

³⁵² CIUGUDEAN 2007, X/4. tábla. COSMA 2011, 156, 40/172. tábla. Lásd 51. tábla.

³⁵³ Lásd 50. tábla.

³⁵⁴ Lásd 50. tábla.

³⁵⁵ Lásd 50. tábla.

³⁵⁶ Lásd 50. tábla.

³⁵⁷ Lásd 50. tábla.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,78m). Kőpakolásos temetkezés (kövek a fej mellett és felett).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,90m.

Mellékletei:

1. Egy cserépedény (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Egy nyílcsúcs a jobb kar mellett (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)
3. Íjmerevítő csont lemezek. A 2 lemez darab koncentrikus körökkel van díszítve. Méretei: az egyik lemez 16cm hosszú és 2,2cm széles, míg a másik 7,6cm hosszú és 2,5cm széles. Ltsz. 6864.³⁵⁸
4. Lókoponya és lócsontok.

308. sz. sír (4/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,04m. Tájolás: KDK-NYÉNY.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,45m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, kezekkel a medencén. Fej balra billenve.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy cserépfazék a jobb láb mellett
2. Állatcsontok
3. Egy huzalgűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
4. Egy bronzkarika (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

309. sz. sír (5/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

310. sz. sír (6/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: -.

---

³⁵⁸ CIUGUDEAN 2006,32. Lásd 52. tábla.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,45m). A 12/IX. sír megbolygatta.

Csontvázas temetkezés, bolygatott.

A csontváz neve és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

311. sz. sír (7/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: É-D.

A sírgödör ovális alakú (h. 0,90m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. A 13/IX. sír megbolygatta. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat. H: 0,73m.

Mellékletei:

1. Egy csiholóvas (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Egy nyílhegy.

312. sz. sír (8/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör téglalap alakú alakú (h. 1,75m, sz. 0,55m). Kő- és téglapakolósos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, fej balra billenve.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Mellékletei:

Egy nyílhegy a hasüreg vonalában (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

313. sz. sír (9/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör téglalap alakú alakú (h. 1,40m, sz. 0,30m). Kő- és téglapakolósos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy bronz huzalgűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Egy vaskés
3. Egy cserépedény.

314. sz. sír (10/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,45m. Tájolás:-.

A sírgödör alakja meghatározhatatlan.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz, kezekkel a mellkason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,43m.

Melléklete nem volt.

315. sz. sír (12/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: ÉK-DNY.

A sírgödör ovális alakú alakú (h. 0,45m, sz. 0,30m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,36m.

Melléklete nem volt.

316. sz. sír (13/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sírgödör ovális alakú alakú (h. 1,80m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, Adultus. H: 1,65m.

Melléklete nem volt.

317. sz. sír (14/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: -.

A sírgödör ovális alakú alakú (h. 1,80m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, csak a kopona maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

318. sz. sír (15/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: KDK-NYÉNY.

A sírgödör meghatározhatatlan alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat.

Melléklete nem volt.

319. sz. sír (16/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: K-NY.

A sírgödör ovális alakú (h. 0,80m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

Egy cserépedény (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

320. sz. sír (17/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör ovális alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,81m.

Melléklete nem volt.

321. sz. sír (18/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,48m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,29m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Öt bronz karika
2. Egy ezüstkarika.

322. sz. sír (19/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,47m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,43m, sz. 0,86m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,79m.

Mellékletei:

1. Egy bronzcsat a mellkason (nincs adat a leletről).
2. Vas, oldalpálcás, négyszög átmetszetű zabla (3. típus). Méretei: hossza 12,5cm, a szájvas két tagból áll, hossza 15,2cm. Ltsz. 8007.³⁵⁹
3. Boltozatos talpú, boltozatos szárú, négyzetes átmetszetű kengyel (6. típus).³⁶⁰ A hurok lekerekített négyzet alakú és egy nyak segítségével kapcsolódik a szárhoz. A hurok és a szár átmetszete négyzet alakú. A talp 3,7cm széles és boltozatos kialakítású, alja bordázott. Méretei: hossza 17,1cm, szélessége 12,5cm. Ltsz. 8006.³⁶¹
4. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált. Szája kihajló, pereme ferdén levágott, alja egyenesen levágott. Az edény felső harmada (nyak és váll) vonalköteggel és rajta két hullámvonalköteggel díszített. Barnászöröses színű. Méretei: magassága = 9,5cm, szájátmérő = 8cm, fenékátmérő = 5,5cm, legnagyobb szélesség = 10,4cm.³⁶²
5. Egy ló csontjai az elhunyt jobb oldalán.

323. sz. sír (20/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,50m, sz. 0,45m). Kőpakolásos, koporsós temetkezés (követ helyeztek el a koponya fölött és a sír fa deszkával volt kibélelve).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,30m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

324. sz. sír (23/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, bal kézzel a hason, jobb kézzel a mellkason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

³⁵⁹ CIUGUDEAN 2006, 30; GÁLL 2013, 768. Lásd 53. tábla.

³⁶⁰ GÁLL 2013, 780. Lásd 53. tábla.

³⁶¹ CIUGUDEAN 2006, 29, 7038. ltsz. COSMA 2011, 156, 41/174. tábla. Lásd 53. tábla.

³⁶² CIUGUDEAN 2007, 257, X/6. tábla.

Egy huszonhat üvegyöngyből álló gyöngyfűzér, agyag hálónehezékekkel.³⁶³A hálónehezék átmérője 2,3x2,5cm, vastagsága 1,5mm.

A gyöngyfűzér darabjai:

7 henger alakú gyöngy (Szilágyi 11. típus). Méretei: hossza = 2cm, vastagsága = 9mm.

1 bikónikus gyöngy (Szilágyi 23b. típus). Méretei: hossza = 1,8cm, szélessége = 1,4cm.

10 lapított alakú szemesgyöngy (Szilágyi 58. típus). Méretei: átmérője 10x8mm.

5 bordázott gyöngy (Szilágyi 10. és 15. típus). Méretei: átmérő = 8x6,5mm.

3 apró kása gyöngy (Szilágyi 37. típus). Méretei: átmérő = 5,6mm.

325. sz. sír (24/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,55m. Tájolás: ÉÉNY-DDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,43m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Melléklete nem volt.

326. sz. sír (25/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,87m.

Melléklete:

Egy ezüstkarika (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

327. sz. sír (26/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz. 0,58m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,51m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

---

³⁶³ Lásd 54. tábla.

1. Egy cserépedény
2. Tojáshéj.

328. sz. sír (27/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,07m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,47m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, bal karral a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,56m.

Mellékletei:

Egyvastárgy (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről).

329. sz. sír (30/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör ovális alakú (h. 2,00m, sz. 0,90m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,20m.

Melléklete nem volt.

330. sz. sír (33/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,03m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,68m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, kezekkel a mellkason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,54m.

Melléklete nem volt.

331. sz. sír (34/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,95m, sz. 0,33m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,72m.

Melléklete nem volt.

332. sz. sír (36/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,90m, sz. 0,48m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,72m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy vaskés
2. Egy cserépedény.

333. sz. sír (37/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,85m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, Adultus. H: 1,54m.

Melléklete nem volt.

334. sz. sír (38/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,45m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Csak a koponya és a bal váll maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.).

Mellékletei: nincs adat.

335. sz. sír (39/IX. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör formája nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Bal oldalára zsugorított, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, Infans I. H: 0,93m.

Melléklete nem volt.

336a.-b sz. sír (1-1A/X. szelvény, 93x 1,50m)

Sírmélység: 0,55m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,75m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés (követ helyeztek a koponya mellé és a csontváz felett).

Kettős temetkezés, bolygatatlan (felnőtt és gyermek). Hátukra fektetett, jó megtartású vázak.

A gyermek maradványait a felnőtt mellkasára helyezték (337b, a váz rossz megtartású).

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,65m. 337b: nincs adat, gyermek (Infans I).

Melléklete:

Egy karika a gyermek mellett (nincs adat a leletről).

336c.-d. sz. sír (3/X. szelvény, 93x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: DK-ÉNY (felnőtt), ÉNY-DK (gyermek).

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,95m, sz. 0,33m). Közvetlenül a 337a.-b. sz. sír felett található.

Csontvázas kettős temetkezés, bolygatatlan (felnőtt és gyermek). Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus), nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 1,65m, 0,46m.

Melléklete nem volt.

337. sz. sír (2/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör ovális (h. 0,90m, sz.0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, bal kézzel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklete:

Egy karika.

338. sz. sír (3/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m, sz.0,40m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,70m.

Mellékletei: nincs adat.

339-339A. sz. sír (4-4A/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,50m, sz.0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas kettős temetkezés, bolygatatlan (felnőtt és gyermek). Hátára fektetett, rossz megtartású váz, a gyermek maradványai szinte teljesen megsemmisültek.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus), nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,70m (gyermek csontváz).

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Két cserépedény.

340. sz. sír (5/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,08m, sz.0,47m). Téglapakolásos temetkezés (téglát helyeztek el a koponya fölött).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,75m.

Melléklete nem volt.

341. sz. sír (6/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,08m, sz.0,47m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, csak a koponya, néhány borda és a felső végtagok maradtak meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.).

Mellékletei:

Cserépfazék. Közepesen soványított, kompakt állagú, kézikorongon formált. Szája kihajló, pereme enyhén lekerekített, alja egyenesen levágott. Az edény nyaka és középső harmada fésű bekarcolással díszített. Redukált égetésű, szürkésbarna színű. Méretei: magassága = 12cm, szájátmérő = 8mm, fenékátmérő = 7mm, legnagyobb szélesség = 11cm.³⁶⁴

342. sz. sír (7/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,81m. Tájolás: É-D.

---

³⁶⁴ CIUGUDEAN 1996, 12, 83. sz.; CIUGUDEAN 2007, 258, 7064. ltsz. Lásd 57. tábla.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,10m, sz.0,32m). Kőpakolásos temetkezés (követ helyeztek el a lábnál).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,89m.

Melléklete nem volt.

343. sz. sír (9/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz.0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,76m.

Melléklete nem volt.

344. sz. sír (10/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,08m, sz.0,47m). Kőpakolásos temetkezés (követ helyeztek el a lábnál).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb kézzel a hason.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Melléklete nem volt.

345. sz. sír (11/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: KDK-NyÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,65m, sz.0,28m). Kőpakolásos és koporsós temetkezés (követ helyeztek el a koponya mellett).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,58m.

Melléklete nem volt.

346. sz. sír (13/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,58m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz.0,46m). Kőpakolásos sír (követ helyeztek el a csontváz felett és mellett).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, jobb kézzel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

347. sz. sír (14/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,35m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,20m, sz.0,64m). Kőpakolásos sír (követ helyeztek el a csontváz mellett).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

1. Egy karika (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Hét juhasztragaloszról álló nyaklánc. Három asztragalosz esetében a csont kör alakú lyukakkal díszített (a lyukak átmérője = 1x1mm). A csontok méretei: átmérő = 2,4x2,6cm, ltsz. 6865-6874.
3. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált. Szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A nyak és a váll vonalköteggel és hullámvonalköteggel díszített, az edény teste sűrűn bekarcolt vonalköteggel és rajta egy csigavonallal díszített. A fazék alján fenékbélyeg figyelhető meg (plasztikus körbezárt kereszt). Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 9cm, szájátmérő = 7cm, fenékatmérő = 5,5cm, legnagyobb szélesség = 9,3cm.³⁶⁵

348. sz. sír (15/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör ovális alakú (h. 2,20m, sz.0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

349. sz. sír (17/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,23m. Tájolás: KDK-NYÉNY.

---

³⁶⁵ CIUGUDEAN 2007,258, IX/3. tábla, 7045. ltsz.; COSMA 157, 42/182. tábla. Cosma kerámiás könyvben ez az edény az 501. sírban jelenik meg helytelenül (10/XIV. szelvény). Lásd 58. tábla.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz.0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,70m.

Mellékletei:

Három vékony szálból sodort, hurkos-kampós végű, bronz nyakperek (torques – 3a. típus).³⁶⁶

Méretei: átmérő = 16,5X17,6cm, szállvastagság = 3-4mm.³⁶⁷

350. sz. sír (18/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,27m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,45m, sz.0,33m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,31m.

Melléklete nem volt.

351. sz. sír (19/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,20m. Tájolás: KDK-NYÉNY.

A sírgödör formája nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,48m.

Mellékletei: nincs adat.

352. sz. sír (20/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,27m. Tájolás: -.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Melléklete nem volt.

353. sz. sír (21/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,27m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör alakja nem ismert.

---

³⁶⁶ GÁLL 2013, 668.

³⁶⁷ Lásd 59. tábla.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, csak a vállak maradtak meg.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei: nincs adat.

354. sz. sír (22/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,97m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör téglalap alakú (2,07m, sz. 0,67m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,85m.

Melléklete nem volt.

355. sz. sír (23/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,07m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (2,00m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés (követ helyeztek el az elhunyt fölött és mellett).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

356. sz. sír (24/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (1,70m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés (követ helyeztek el a koponya körül és az elhunyt fölött).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Nyolc bronzkarika
2. Állatáldozat a lábánál.

357. sz. sír (25/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (1,70m, sz. 0,58m). Kőpakolásos temetkezés (követ helyeztek el a koponya fölött).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,45m.

Melléklete nem volt.

358. sz. sír (26/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (1,50m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Mellékletei (nincs adat a leletről):

Egy karika.

359. sz. sír (27/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (2,55m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, kissé behajlított lábakkal.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,80m.

Melléklete nem volt.

360. sz. sír (28/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (2,00m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Bal oldalára zsugorított rossz megtartású váz, alsó része hiányzik, a jobb kar a bal vállon nyugszik.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus).

Melléklete nem volt.

361. sz. sír (29/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (0,95m, sz. 0,44m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy gyűrű
2. Egy bronzkarperec.

362. sz. sír (30/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,22m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (0,95m, sz. 0,44m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg. Keltezése bizonytalan.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.).

Mellékletei: nincs adat.

363. sz. sír (31/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör ovális alakú (0,90m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.).

Melléklete nem volt.

364. sz. sír (33/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör téglalap alakú (1,30m, sz. 0,40m). Kőpakolásos temetkezés

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans II.). H: 1,20m.

Melléklete:

Egy vaskés (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

365. sz. sír (34/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (1,55m, sz. 0,45m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans II.). H: 1,14m.

Mellékletei:

1. Két bronzgyűrű (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről).

2. Egy szarvasfog-amulett.³⁶⁸ Méretei: magasság = 1,7cm, szélesség 1,6cm, hosszúság = 2,1cm.³⁶⁹
3. Három szálból sodort, hurkos-kampós végű bronz nyakpereg (torques – 3a. típus). Méretei: átmérője = 14cm, vastagsága = 3mm, a huzal vastagsága 1mm. Ltsz. 8030.³⁷⁰

366. sz. sír (35/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (0,66m, sz. 0,25m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,50m.

Melléklete nem volt.

367 sz. sír (36/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (2,20m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés (követ helyeztek el a koponya mellé).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

Mellékletei:

1. Egy gyűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Cserépfazék. Kompakt, csillámmal közepesen soványított, kézikorongon formált fazék. Az edény szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A nyak hullámvonallal, az edény középső harmada sűrű, vonalköteggel díszített. Az edény alján fenékbélyeg figyelhető meg (plasztikus körbezárt kereszt motívum). Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 10,5cm, szájátmérő = 9cm, fenékátmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség = 11,5cm.³⁷¹

³⁶⁸ DRAGOTĂ et al. 2011. Valori ale Patrimoniului Românesc. Podoabe și accesorii vestimentare din secolele X-XI.

³⁶⁹ Lásd 61. tábla.

³⁷⁰ DRAGOTĂ et al. 2011, 130.

³⁷¹ CIUGUDEAN 1996, 12, 85. sz.; CIUGUDEAN 2007, 257, IX/5. tábla, ltsz. 7054.; COSMA 2011, 156, 41/175. tábla. Lásd 61. tábla.

3. Két csontból készült íjmerevítő oldallap. Méretei: első lap hossza = 9,2cm, szélessége 1,8cm, második lap 3 kisebb darabban őrződött meg, hossza összeragasztva = 6,2cm, szélessége 1,6cm.³⁷²

368. sz. sír (37/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (1,95m, sz. 0,60m). Kőpakolásos, koporsós temetkezés (a váz szenesedett faágyon fekszik).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy bronz gyűrű
2. Két arany karika
3. Egy cserépedény.

369. sz. sír (38/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör ovális alakú (0,78m, sz. 0,45m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,68m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy kis bronzharang
2. Egy vas karperec
3. Két gyöngy
4. Egy vas nyakék.

370. sz. sír (39/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör trapéz alakú (1,65m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,47m.

Mellékletei:

---

³⁷² Lásd 61.tábla.

Két karika (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

371. sz. sír (40/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (1,80m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Mellékletei:

1. Két bronz karika
2. Egy gyűrű
3. A térdek között csontok (sajnos nem ellenőrizték és nem lehet tudni gyermek, vagy állatcsont).
4. Cserépfazék. Csillámmal közepesen soványított, kézikorongon formált, kisméretű, gömbtestű. Az edény szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. Fényezet felületű, szürkésbarna színű. Méretei: magassága = 11cm, szájátmérő = 12cm, legnagyobb szélesség = 16cm, fenékátmérő 9cm.³⁷³

372. sz. sír (42/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (0,85m, sz. 0,45m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy karika
2. Egy bronzcsörgő.

373. sz. sír (43/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

---

³⁷³ CIUGUDEAN 1996, 9, 4. sz.; DRAGOTĂ, CIUGUDEAN 2002, 37, 54. sz.; CIUGUDEAN 2006, 27, 5. sz.; CIUGUDEAN 2007, 257, IV/1. tábla; COSMA 2011, 149, 19/82. tábla. Lásd 59. tábla.

1. Egy kagylóhéj
2. Egy gyöngy
3. Egy bronz lemez.

374. sz. sír (44/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Melléklete nem volt.

375. sz. sír (45/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (1,90m, sz. 0,67m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz. A sír koponya felöli végét vágja a 13/X. temetkezés.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

Melléklete (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Egy karika.

376. sz. sír (46/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (1,80m, sz. 0,75m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Egy gyűrű.

377. sz. sír (47/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,55m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör ovális alakú (0,90m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,80m.

Melléklete nem volt.

378. sz. sír (48/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör ovális alakú (0,60m, sz. 0,30m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz. Keltezése bizonytalan.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Melléklete nem volt.

379. sz. sír (49/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (1,60m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,47m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy vaskés.

380. sz. sír (50/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör ovális alakú (0,85m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,62m.

Mellékletei:

3 vasszeg (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről).

381. sz. sír (52/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: -.

A sírgödör alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei: nincs adat.

382. sz. sír (54/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (1,90m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy nyílhegy
2. Egy kés
3. Egy csiholó vas, kovakő és egy fenőkő.

383. sz. sír (56/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,08m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (1,82m, sz. 0,52m). Köpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

384. sz. sír (57/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör téglalap alakú (2,05m, sz. 0,90m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

Mellékletei:

Lókoponya és lólábak a jobb combcsonton, sípcsonton és lábfejnél.

385. sz. sír (58/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,97m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (1,98m, sz. 0,57m). Kő- és téglapakolásos temetkezés..

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,57m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy karika
2. Egy gyűrű
3. Egy cserépedény.

386. sz. sír (59/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (1,65m, sz. 0,48m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott, a koponya hiányzik. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,58m.

Melléklete nem volt.

387. sz. sír (60/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör padkás kialakítású (2,45m, sz. 1,10m). Kőpakolásos temetkezés (kőkerettel van körülvéve a koponya).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

Mellékletei:

Lócsontok (az elhunyt alatt is).

Egy csiholóvas a mellkas vonalában (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

388. sz. sír (61/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,42m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör trapéz alakú (2,40m, sz. 1,06m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,30m.

Melléklete:

Egy cserépedény (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

389. sz. sír (62/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,05m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (1,70m, sz. 0,65m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,45m.

Melléklete nem volt.

390. sz. sír (63/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (2,20m, sz. 0,60m). Kőpakolásos, kazettás temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,90m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Két vas nyílhegy.

391. sz. sír (65/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (1,70m, sz. 0,65m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egycsiholóvas
2. Egy vastárgy.

392. sz. sír (66/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (1,80m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,64m.

Melléklete nem volt.

393. sz. sír (69/X. szelvény, 135x 1,50m)

Sírmélység: 0,45m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (1,95m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, csak az alsó végtagok maradtak meg. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

394. sz. sír (2/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (0,30m, sz. 0,20m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 0,30m.

Melléklete nem volt.

395. sz. sír (4/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,14m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (0,94m, sz. 0,30m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 0,80m.

Melléklete nem volt.

396. sz. sír (5/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,77m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (2,10m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,67m.

Mellékletei:

Egy karika (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

397. sz. sír (6/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,59m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (1,85m, sz. 0,60m). Kőpakolásos sír (kövel borított sír).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus).

Mellékletei:

1. Nyitott, kerek átmetszetű, egymásra hajló végekkel, ezüstkarika (1b).³⁷⁴ Méretei: átmérője = 1,1cm, a huzal vastagsága 1mm,³⁷⁵ ltsz. 8356.
2. Nyitott, kerek átmetszetű, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a). Méretei: átmérője = 1,6cm, a huzal vastagsága 1mm, ltsz. 8357.³⁷⁶
3. Állatfejes, csavart-sodort, nyitott, ezüst gyűrű (1c. típus),³⁷⁷ végei egymással szemben. Méretei: átmérője = 2,1mm, a sodort huzal vastagsága = 2mm, a végrészek egymásra vannak helyezve. Ltsz. 7981.³⁷⁸

---

³⁷⁴ GÁLL 2013, 641.

³⁷⁵ Lásd 65. tábla.

³⁷⁶ Lásd 65. tábla.

³⁷⁷ GÁLL 2013, 65. tábla.

4. Állatfejes, csavart-sodort, ezüst gyűrű, végei el vannak kalapálva (1b. típus). Méretei: átmérője = 2,1x2,2cm, a huzal vastagsága = 2mm, a végrészek széttartóak. Ltsz. 7382.

398. sz. sír (7/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,61m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (0,68m, sz. 0,34m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 0,54m.

Melléklete nem volt.

399. sz. sír (8/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,73m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (1,52m, sz. 0,36m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Melléklete nem volt.

400. sz. sír (9/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,55m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (1,52m, sz. 0,36m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,80m.

Melléklete nem volt.

401. sz. sír (11/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (1,70m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

---

³⁷⁸ CIUGUDEAN 2006, 14, 66. ábra; CIUGUDEAN 2006, 30, ltsz. 7981, 7982. Lásd 65.tábla.

1. Töredékes csiholó vas. Méretei: hossza 62mm, metszete négyzet alakú. A csiholó visszahajlított szára hiányzik. Ltsz. 8358.³⁷⁹
2. Vaskés. Közepes megtartású példány (3. típus). A markolat metszete téglalap alakú, a vágóél metszete háromszög alakú. Méretei: hossza = 9cm, a markolat hossza = 4,4cm, látszanak a nyítszegek nyomai, a penge szélessége = 4-6mm, vastagsága = 2mm. Ltsz. ?
3. Lándzsahegy (köpüsféjű nyílhegy). A markolat metszete ellipszis alakú, a vágóél metszete rombusz alakú. Méretei: hossza = 10,7cm, a markolat hossza = 5,7cm, a csúcsa pedig = 5cm, a lándzsahegy szélessége = 1,3cm, a markolat átmérője = 1,1cm, vastagsága = 2mm. A lándzsahegy rombusz alakú, közepes megtartású. Ltsz. 8358.³⁸⁰

402. sz. sír (12/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,30m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (1,60m, sz. 0,30m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 1,38m.

Mellékletei:

1. Bonzból készült félgömb kialakítású csüngő. A gömb teteje átfúrt és a külső felszíne koncentrikus körökkel díszített. Méretei: átmérője = 3,2cm, magassága = 1,7cm, a lemez vastagsága = 1mm. Ltsz. ?
2. Bronz lemez (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Bronz pödört végű pánt karperec (1d. típus).³⁸¹ Méretei: átmérője = 6,8cm, a lemez szélessége = 5mm, vastagsága = 1mm, a visszahajlított fül átmérője 2mm. Ltsz. 8366.³⁸²

403. sz. sír (13/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (0,85m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Melléklete nem volt.

³⁷⁹ Lásd 66. tábla.

³⁸⁰ Lásd 66. tábla.

³⁸¹ GÁLL 2013, 677.

³⁸² Lásd 67. tábla.

404. sz. sír (15/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,93m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (1,72m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Melléklete nem volt.

405. sz. sír (16/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,30m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (0,60m, sz. 0,30m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,60m.

Mellékletei:

1. Gyöngysor, egy átfűrt állatfoggal (vadkan agyar).

6 korong alakú agyagyöngy. Méretei: a gyöngyök külső átmérője = 6mm a belső átmérője = 4mm. Ltsz. 8368.

2. Vadkanagyardból készült medál. Méretei: hossza = 3,6cm, szélessége = 1,1cm és vastagsága = 6mm. Az átfűrt lyuk átmérője = 3mm. Ltsz. 8368.

3. Kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, egymásra hajló végekkel (1b. típus). Méretei: átmérője = 1,8x2cm, a huzalgűrű vastagsága = 1mm, ltsz. 8370.³⁸³

406. sz. sír (17/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (1,70m, sz. 0,30m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, jobb karra a törzs mellett, bal karra a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,65m.

Melléklete nem volt.

407. sz. sír (18/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (1,26m, sz. 0,38m). Kőpakolásos temetkezés.

---

³⁸³ Lásd 64. tábla.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,99m.

Mellékletei:

1. Egy töredékes cserépedény
2. Bronzgyöngy. Méretei: átmérője = 10mm, a lyuk átmérője = 4mm. Ltsz. 8371.³⁸⁴
3. Egymásra hajló végű, egyszerű, díszítetlen, bronz pántgyűrű (5a. típus).³⁸⁵ Méretei: átmérője = 16mm, a lemez szélessége = 8mm, vastagsága = 1mm. A gyűrű ráhajlított része töredékes. Ltsz. 8369.³⁸⁶
4. Zárt, kerek átmetszetű, ezüstkarika (4. típus). Méretei: átmérője = 1,8x2cm, huzalvastagság = 1mm.³⁸⁷
5. Nyitott, kerek átmetszetű, ezüstkarika, egymásra hajlított végekkel (1b. típus). Méretei: átmérője = 1,7x1,9cm, huzalvastagság = 1mm.

408. sz. sír (19/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,91m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (1,75m, sz. 0,50m). Kőpakolásos sír (kőborítású sír).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Két karika.

409. sz. sír (20/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: -

A sírgödör formája nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

410. sz. sír (21/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (1,75m, sz. 0,50m). Kő- és téglapakolásos sír.

---

³⁸⁴ Lásd 68. tábla.

³⁸⁵ GÁLL 2013, 690.

³⁸⁶ Lásd 68. tábla.

³⁸⁷ Lásd 68. tábla.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,56m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy karika
2. Egy gyöngy.

411. sz. sír (22/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,67m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (1,75m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,67m.

Melléklete nem volt.

412. sz. sír (23/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,67m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (1,75m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: -.

Mellékletei:

1. Üvegpasztából készült gyöngyfűzér (ltsz. 8369):³⁸⁸

Hét zöld hasáb alakú rúdgyöngy (Szilágyi 10. típus). Méretei: 4 példány hossza = 1,5cm, vastagsága 4mm, két példány hossza = 2,2cm, vastagsága = 1cm, egy példány hossza = 1,2cm, vastagság = 5mm.

Dinnye alakú zöld gyöngyből: Méretei: átmérő = 9mm.

Három kék hatszögletű hasáb alakú üveggyöngy (Szilágyi 31). Méretei: hossza 2,3cm, vastagság = 4mm.

Egy háromtagú, kék rúdgyöngy (Szilágyi 3-4. típus). Méretei: hossza = 1,9cm, vastagsága = 6mm.

1 kék bikónikus üveggyöngy (Szilágyi 15. típus). Méretei: hossza 1,3cm, vastagsága = 5mm.

Két fehér mészkőgyöngy. Méretei: hossza = 1,8cm, vastagsága = 1cm.

---

³⁸⁸ Lásd 69. tábla.

413. sz. sír (24/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör formája nem ismert.

Csontvázas temetkezés.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei: nincs adat.

414. sz. sír (25/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,05m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör formája nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat. Gyermek.

Mellékletei: nincs adat.

415. sz. sír (26/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,08m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (1,80m, sz. 0,48m). Köpakolósos, kazettás sír.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy kés
2. Három vastárgy.

416. sz. sír (28/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,19m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (1,74m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,54m.

Mellékletei:

1. Nyolc bronzgomb ((nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).
2. Kerek átmetszetű, egyszerű S-végű hajkarika (5a). Méretei: átmérője = 16mm, a huzal vastagsága = 2mm, az S-vég átmérője pedig 5mm.

3. Spirálisan sodrott, szalagos, fejes gyűrű (3i).³⁸⁹ Méretei: átmérője 20mm, a spirál fejjel együtt 22mm, a huzalgyűrű szélessége 3mm, vastagsága 1mm.³⁹⁰
4. Egy gyöngy (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

417. sz. sír (29/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (1,90m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,75m.

Mellékletei:³⁹¹

1. Nyitott, kör átmetszetű, elhegyesedő végű bronz huzalkarperec, végei egymással szemben (2a. típus). Méretei: átmérő = 7,2cm, huzalvastagság = 3mm, ltsz. 6876.
2. Kör átmetszetű, nyitott ezüstkarika, egymásra hajló végekkel (1b. típus). Méretei: átmérő = 1,8cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 2,5 gramm, ltsz. 6877.
3. Kör átmetszetű, nyitott ezüstkarika, egymásra hajló végekkel (1b. típus). Méretei: átmérő = 1,8cm, huzalvastagság = 1mm, súlya = 2,19 gramm, ltsz. 6878.
4. Egy vastárgy.

418. sz. sír (32/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (0,85m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Bal oldalára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,67m.

Melléklete nem volt.

419. sz. sír (33/XI. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,35m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (1,75m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

³⁸⁹ GÁLL 2013, 690.

³⁹⁰ CIUGUDEAN 2006, 30, 46. ábra. Lásd 70. tábla.

³⁹¹ Lásd 66. tábla.

420. sz. sír (1/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,30m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (1,20m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,70m.

Melléklete nem volt.

421. sz. sír (3/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,35m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör formája nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Melléklete nem volt.

422. sz. sír (5/XII. szelvény)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör formája nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

423. sz. sír (6/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,70m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz. A sír lábfej magaslatában egy másik temetkezést vág. Koporsós temetkezés.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy cserépedény
2. Egy ezüstkártya
3. Íjmerevítő csont lemez
4. Egy csíholóvas és fenőkö
5. Egy kés

6. Egy nyílhegy
7. Két bronz karika.

424. sz. sír (7/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. A 7. sír vág egy sírt. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei:

Egy bronz huzalgűrű fülbevaló töredéke (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről).

425. sz. sír (8/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Jobb oldalára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy juhcsont (asztragalosz)
2. Két ezüsthuzal fülbevaló.

426. sz. sír (10/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,45m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,70m.

Melléklete:

Egy cserépedény (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

427. sz. sír (11/XII. szelvény)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: D-É.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy bronz gyűrű
2. Egy füles edény.

428. sz. sír (14/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, részlegesen megrongálta egy másik sír.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

Melléklete nem volt.

429. sz. sír (15/XII. szelvény)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés (kőággal borított sír).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Melléklete nem volt.

430. sz. sír (16/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei: nincs adat.

431. sz. sír (17/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy bronzcsat

2. Egy vaskés.

432. sz. sír (20/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy gömbcsüngő
2. Egy bronzgyűrű.

433. sz. sír (21/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos sír (kő a koponya felett és a lábfejnél)

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy csiholóvas
2. Két nyílhegy
3. Tegez fém darabjai
4. Egy cseréptál
5. Állatcsontok.

434. sz. sír (22/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,40m, sz. 0,65m). Kőpakolásos sír (kő a koponya felett és a lábfejnél)

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, bal kézzel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy vaskés

2. Állatsontok.

435. sz. sír (23/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos sír.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

Mellékletei:

Egy vas nyílhegy.

436. sz. sír (26/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklete:

Egy cserépedény pereme (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

437 sz. sír (27XII. szelvény)

Sírmélység: 0,35m. Tájolás: DK-ÉNy

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus).

Melléklete nincs

438. sz. sír (28/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,30m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

439. sz. sír (29/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,53m. Tájolás: KÉK-NYDNY.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,53m.

Melléklete:

Egy vaskés (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

440. sz. sír (30/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: K-NY.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

1. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált. Szája enyhén kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A vál felső része és az edény legszélesebb része hullám- és vonalköteggel díszített, az edény középső harmada sűrűn bekarcolt vonalköteggel díszített. Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 15,5cm, szájátmérő = 13cm, fenékátmérő = 7cm, legnagyobb szélesség = 16,9cm. Ltsz. 7097.³⁹²
2. Körte és ovális alakú, ezüst hajkarika, végei egymással szemben (2b. típus),³⁹³ átmetszete kerek alakú. Méretei: átmérője = 2,3x2,3cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 1,55 gramm, ezüst tisztaság 800%, ltsz. 6812.³⁹⁴
3. Egyszerű, kerek átmetszetű, nyitott karika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérője = 2,4x2,5cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,82 gramm, ezüst tisztaság 800%, ltsz. 6813.³⁹⁵
4. Két darabból álló, kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérője = 2,9x3,3cm, huzalvastagság = 2mm, ltsz. 6811.³⁹⁶
5. Vastárgy (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

441. sz. sír (31/XII. szelvény)

Sírmélység: 1,35m. Tájolás: Ny-K.

---

³⁹² Lásd 71. tábla.

³⁹³ GÁLL 2013, 643.

³⁹⁴ Lásd 71. tábla.

³⁹⁵ Lásd 71. tábla.

³⁹⁶ Lásd 71. tábla.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Melléklete nem volt.

442. sz. sír (32/XII. szelvény)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus).

Mellékletei:³⁹⁷

1. Kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérője = 3x2,8cm, huzalvastagság = 2,2,5mm, súlya = 0,92 gramm, ltsz. 6814.
2. Kerek átmetszetű, nyitott, ezüst gyűrű, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérője = 3x2,7cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,85 gramm. ltsz. 6815.
3. Kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérője = 2,7x2,4cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,84 gramm, ltsz. 6816.
4. Kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei egymással szemben, egyik vége elhegyesedő (1a. típus). Méretei: átmérője = 2,2x2,4cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,72 gramm, ltsz. 6817.
5. Három vörössárga színű karneol gyöngy (Szilágyi 49). Ltsz. 6818-6819.
6818. Egy vörössárga színű, négyszög alakú sokszög karneol gyöngy (Szilágyi 49. típus). Méretei: átmérője = 1,1x1,2cm.³⁹⁸
6819. Egy vörössárga színű, négyszög alakú sokszög karneol gyöngy (Szilágyi 49. típus). Méretei: átmérője = 1,1x1,1cm.³⁹⁹
6820. Egy vörössárga színű, négyszög alakú sokszög karneol gyöngy (Szilágyi 49. típus). Méretei: átmérője = 1,1x1,2cm.⁴⁰⁰
6. Cserépedény tojáshéjjal. Közepesen soványított, kézikorongon formált fazék. Szája kihajló, pereme slégen kifelé levágott, alja egyenesen levágott. A nyak és a váll felső része hullámvonallal díszített, az edény alsó kétharmada nekarcolt vonalköteggel

---

³⁹⁷ Lásd 72. tábla.

³⁹⁸ Lásd 72. tábla.

³⁹⁹ Lásd 72. tábla.

⁴⁰⁰ Lásd 72. tábla.

díszített. szürkésbarna színű. Méretei: magassága = 13.2cm, szájátmérő = 11,2cm, fenékátmérő = 7cm, legnagyobb szélesség = 13cm. Ltsz. 6893.

443. sz. sír (34/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,46m.

Melléklete nem volt.

444. sz. sír (35/XII. szelvény)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek

Melléklete nem volt.

445. sz. sír (36/XII. szelvény)

Sírmélység: 1,35m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

446. sz. sír (37/XII. szelvény)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,50m). Kőpakolásos sír (kő réteggel van lefedve a sír).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Melléklete:

Egy ezüstkarika (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

447. sz. sír (38/XII. szelvény)

Sírmélység: 1,30m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,50m). Kőpakolásos sír.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Mellékletei:

1. Két bronz gyűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Nyitott, kerek átmetszetű, egymásra hajló végű, bronzkarika (1b. típus). Méretei: átmérője = 1,9x2cm, huzalvastagság = 1mm.⁴⁰¹
3. Zárt, kerek átmetszetű, bronz karika (4. típus). Méretei: átmérője = 1,7x1,8cm, huzalvastagság = 1mm.⁴⁰²
4. Töredékes, nyitott, kerek átmetszetű, bronz karika (1a. típus), végei egymással szemben. Méretei: átmérője = ~1,9cm, huzalvastagság = 1mm.⁴⁰³
5. Sodort, hurkos-kampós végű, bronz nyakperec (torques – 3a. típus). Mérete: átmérője = 18,1x16,5 cm, a három bronz huzalból font torques vastagsága = 3mm, hurok és kapocs segítségével volt összekötve. Ltsz. ?⁴⁰⁴

448. sz. sír (39/XII. szelvény)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adati, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Melléklete:

Egy ezüstkarika (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

449. sz. sír (1/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Melléklete:

Egy karika (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

---

⁴⁰¹ Lásd 73. tábla.

⁴⁰² Lásd 73. tábla.

⁴⁰³ Lásd 73. tábla.

⁴⁰⁴ Lásd 73. tábla.

450. sz. sír (2/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,85m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,40m, sz. 0,37m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb kézzel a medencén, bal kézzel a hason.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy gyöngy
2. Egy sima karika.

451. sz. sír (4/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,65m, sz. 0,30m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: -, gyermek (Infans I). H: 0,50m.

Mellékletei:

Cserépedény. Csillámmal közepesen soványított, kézikorongon formált. Szája kihajló, pereme ferdén levágott, alja egyenesen levágott. Az edény nyaka, válla és középső harmada vonalköteggel díszített. A fazék alján fenékbélyeg figyelhető meg (körbezárt kereszt). Redukált égetésű, szürkésfekete színű. Méretei: magasság = 11cm, szájátmérő = 8cm, fenékatmérő = 7cm, legnagyobb szélesség = 11,5cm.⁴⁰⁵

452. sz. sír (5/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés (a sír nagy kőlappal volt lefedve).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Melléklete nem volt.

453. sz. sír (6/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos sír, római sírkő darabokkal fedték le a sírt.

---

⁴⁰⁵ CIUGUDEAN 2007, IX/6. tábla, ltsz. 7096; COSMA 2011, 156, 42/179. tábla. Lásd 74. tábla.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neve és kora: nincs adat

Melléklete nincs adat.

454. sz. sír (7/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,05m, sz. 0,35m). Kőpakolásos sír, a vázat egy kőlapra temették.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Jobb oldalára fektetett, bal kézzel a mekklassen, rossz megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat. H: 0,95m.

Melléklete nem volt.

455. sz. sír (8/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,70m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jobb kézzel a medencén, bal karra a hason jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Melléklete nem volt.

456. sz. sír (9/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,76m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,10m, sz. 0,62m). Kőpakolásos sír. A csontváz kőlappal van lefedve.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Zsugorított fekvésű, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 0,92m.

Melléklete nem volt.

457. sz. sír (11/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,50m). Kőpakolásos sír.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,70m.

Melléklete nem volt.

458. sz. sír (12/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,60m). Köpakolósos sír.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,65m.

Melléklete nem volt.

459. sz. sír (13/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,66m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, kezekkel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,75m.

Melléklete nem volt.

460. sz. sír (14/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,25m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,50m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 1,10m.

Melléklete nem volt.

461. sz. sír (15/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,40m, sz. 0,43m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a mellkason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans II.). H: 1,28m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy gyűrű
2. Egy fülbevaló
3. Egy csüngő.

462. sz. sír (16/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,25m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb karral a medencén, bal karral a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,67m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két gyűrű
2. Egy csüngő.

463. sz. sír (17/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,72m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,55m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Négy gomb.

464. sz. sír (19/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,85m.

Melléklete nem volt.

465. sz. sír (21/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,30m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Három nyílhegy
2. Egy csiholóvas

3. Egy karperec
4. Egy gyűrű
5. Egy kés
6. Két vas "láncszem".

466. (23/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés. A felsőtest és a koponya kövekkel van borítva.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Melléklet nem volt.

467. sz. sír (24/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: -.

A sírgödör alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Csak a koponya maradt meg.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek.

Melléklete nem volt.

468. sz. sír (26/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,30m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,55m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,40m.

Melléklete nem volt.

469. sz. sír (27/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,30m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,85m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,70m.

Melléklete nem volt.

470. sz. sír (28/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,85m.

Mellékletei:

1. Egy bronz gyűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Egy díszítetlen bikónikus hálónéhezék vagy orsógomb. Méretei: átmérő = 4,6cm, ltsz. 6857.⁴⁰⁶
3. Egy fülbevaló (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)

471. sz. sír (29/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,78m.

Mellékletei:

Üreges, füles aranyozott ezüst lemezgomb (1b1. típus).⁴⁰⁷ A gomb két félgömbből tevődik össze, a fül és a gömbök összeforasztásánál granulációs díszítés figyelhető meg. Méretei: átmérő = 1,9x2cm, a fül átmérője = 5-6mm, súlya = 2,27 gramm, ltsz. 6923.⁴⁰⁸

472. sz. sír (30/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: D-É.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,60m, sz. 0,30m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,41m.

Mellékletei:

1. Állatcsontok (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)
2. Cserépfazék. Csillámmal közepesen soványított, kézikorongon formált. Az edény szája enyhén kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A váll felső része és az edény középső harmada laza, hullámvonalakkal díszített. Szürkésbarna színű.

---

⁴⁰⁶ Lásd 76. tábla.

⁴⁰⁷ GÁLL 2013, 313. tábla.

⁴⁰⁸ Lásd 76. tábla.

Méretei: magasság = 11,5cm, szájátmérő = 7,5cm, fenékátmérő = 6cm, legnagyobb szélesség = 12cm.⁴⁰⁹

473. sz. sír (32/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Jobb oldalára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus) H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Három nyílhegy
2. Két tegezvasalás
3. Egy gyűrű.

474. sz. sír (33/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: -.

A sírgödör formája nem ismert

Csontvázas temetkezés, bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Mellékletei: nincs adat.

475. sz. sír (34/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,30m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Melléklete nem volt.

476. sz. sír (35/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 12,25m, sz. 0,45m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

---

⁴⁰⁹ Lásd 76. tábla.

Melléklete nem volt.

477. sz. sír (36/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,45m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,20m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

2 üveggyöngy.

478. sz. sír (37/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,42m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Jobb oldalára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,15m.

Melléklete nem volt.

479. sz. sír (38/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: -.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Melléklete nem volt.

480. sz. sír (41/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: É-D.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,40m, sz. 0,25m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Melléklete nem volt.

481. sz. sír (42/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 0,75m.

Melléklete nem volt.

482. sz. sír (43/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,90m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két fülbevaló
2. Egy cserépedény.

483. sz. sír (44/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,70m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,88m.

Mellékletei:

1. Egy kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus).
Méretei: átmérője = 1,8x1,9cm, húzalvastagság = 1-1,5mm.⁴¹⁰
2. Egy "láncszem" (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Egy íj merevítőlemezei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
4. Egy gyűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
5. Egy csiholóvas (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
6. Egy vaskés (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

484. sz. sír (45/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,80m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,65m.

---

⁴¹⁰ Lásd 76. tábla.

Melléklete nem volt.

485a-b. sz. sír (46-46A/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,55m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,55m).

Csontváz kettős temetkezés, bolygatatlan (anya és gyermek). Hátára fektetett, jó megtartású váz, behajlított karokkal, kezekkel a mellkason.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,60m (felnőtt váz). **GYERMEKVÁZ ADATAI?**

Mellékletei:

Állatcsontok (nincs adat a csontok őrzési helyéről).

486. sz. sír (47/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,55m. Tájolás: DDK-ÉÉNy.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,65m.

Melléklete nem volt.

487. sz. sír (48/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,30m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,60m, sz. 0,35m).

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,50m.

Melléklete nem volt.

488. sz. sír (49/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: D-É.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,80m, sz. 0,45m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 0,35m.

Melléklete:

Egy vas "láncszem" (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

489. sz. sír (52/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. A váz bal oldalára zsugorított, jó megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két gyűrű
2. Egy karperec.

490. sz. sír (54/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: -.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott (utólagos beletemetkezés).

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt.

Melléklete nem volt.

491. sz. sír (52/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: -.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg. A váz Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt.

Mellékletei:

Egy vaskés (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

492. sz. sír (56/XIII. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: ÉÉNy-DDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,62m). Koporsós temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. A váz Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,40m.

Mellékletei:

A csontváz mentén sok vasszeg került elő (koporsószegek).

493. sz. sír (1/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,91m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,75m). Kőpakolásos temetkezés (kőborításos sír). Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H:1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy kés
2. Egy csiholóvas.

494. sz. sír (2/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: -.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

495. sz. sír (3/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: KDK-NyÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz.0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,30m.

Mellékletei:

Egy töredékes cserépfazék (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről).

496. sz. sír (4/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: -.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya néhány darabja maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

497. sz. sír (6/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,83m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz.0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: férfi, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két bronztárgy
2. Két nyílhegy
3. Egy vaskés

498. sz. sír (7/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: KÉK-NyDNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,75m, sz.0,66m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb kézzel a medencén.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,58m.

Melléklete:

Egy cserépedény (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

499. sz. sír (8/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,05m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,50m, sz.0,66m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Jobb oldalára zsugorított közepes megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nő, felnőtt. H: 1,10m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két vaskarika
2. Egy ezüstkarika
3. Egy gyöngysor.

500. sz. sír (9/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Jobb oldalára zsugorított, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két ezüstkarika
2. Egy csiholóvas.

501. sz. sír (10/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz.0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, jobb karral a hason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Melléklete:

Egy edény alja (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

502. sz. sír (12/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,30m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz.1,00m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,92m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Kerámia darabok
2. Két bronzlemez
3. Egy csiholóvas
4. Egy fenőkő
5. Egy nyílhegy
6. Szegek
7. Vas „láncszemek”
8. Tojáshéj.

503. sz. sír (14/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m, sz.0,45m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy karika
2. Csontgyöngyök
3. Egy cserépedény.

504. sz. sír (15/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,83m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Jobb oldalára zsugorított váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei: nincs adat.

505. sz. sír (17/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,02m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Mellékletei:

Tojáshéj (nincs adat a tojás típusáról).

506. sz. sír (18/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: NyDNy-KÉK.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, bal kézzel a hason, jobb kézzel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,47m.

Melléklete nem volt.

507. sz. sír (19/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,71m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 0,60m.

Mellékletei: nincs adat.

508. sz. sír (20/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz.1,00m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei: nincs adat.

509. sz. sír (21/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,97m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei:

A betöltésből egy római érem került elő (nincs információ a lelet őrzési helyéről és pontos keltezéséről).

510. sz. sír (23/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: KDK-NyÉNy.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, csak az alsó végtagok maradtak meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,80m.

Mellékletei:

Egy bronz fülbevaló (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

511. sz. sír (24/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,52m. Tájolás: KÉK-NyDNy.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,80m.

Mellékletei:

Egy bronz gomb (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

512. sz. sír (25/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,48m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz.1,00m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,43m.

Mellékletei: nincs adat.

513. sz. sír (26/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör ovális alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,62m.

Mellékletei:

Egy bronz gyűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

514. sz. sír (27/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,12m. Tájolás: NyD Ny-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,10m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy ezüst fülbevaló
2. Juh asztragalosz és állatcsontok.

515. sz. sír (28/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,30m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,92m, sz. 0,76m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

Egy vaskés (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

516. sz. sír (29/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,06m. Tájolás: É-D.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 1,00m). Koporsós temetkezés (?).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,40m.

Mellékletei:

Egy vasszeg (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

517. sz. sír (30/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,93m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Mellékletei:

1. Kerek átmetszetű, nyitott, bronz karika, egymásra hajló végekkel (1b. típus). Méretei: átmérője = 3,1cm, huzalvastagság = 2-2,8mm.⁴¹¹
2. Sokszög átmetszetű, nyitott huzalgűrű (2b. típus).⁴¹²Méretei. átmérője = 2,9cm, huzalvastagság = 3mm.⁴¹³

518. sz. sír (33/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,80m, sz. 0,35m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Bal oldalára zsugorított, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,65m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy karika.

519. sz. sír (34/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,66m.

Mellékletei:⁴¹⁴

1. Bronz karperec (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Állatsontok (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)

---

⁴¹¹ Lásd 78. tábla.

⁴¹² GÁLL, 2013, 687.

⁴¹³ Lásd 78. tábla.

⁴¹⁴ Lásd 78. tábla.

3. Kerek átmetszetű, nyitott ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus).⁴¹⁵
Méretei: átmérő = 1,9cm, huzalvastagság = 1mm, súlya = 0,5 gramm, ezüst tisztaság 800%, ltsz. 6924.
4. Kerek átmetszetű, nyitott ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei:
átmérő = 1,7cm, huzalvastagság = 1mm, súlya = 0,52 gramm, ezüst tisztaság 800%,
ltsz. 6925.
5. Kerek átmetszetű, nyitott ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei:
átmérő = 1,8cm, huzalvastagság = 1mm, súlya = 0,49 gramm, ltsz. 6926.
6. Kerek átmetszetű, nyitott ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei:
átmérő = 1,9cm, huzalvastagság = 2mm, 0,52 gramm, ltsz. 6927.
7. Kerek átmetszetű, nyitott ezüstkarika, egymásra hajló végekkel (1b. típus). Méretei:
átmérő = 1,7cm, huzalvastagság = 1mm, súlya = 0,47 gramm, ltsz. 6928.

520. sz. sír (35/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,18m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,85m.

Melléklete nem volt.

521. sz. sír (36/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Melléklete nem volt.

522. sz. sír (37/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

---

⁴¹⁵ GÁLL 2013, 641.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,85m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy cserépedény
2. Egy töredékes kés
3. Csont íjlemez
4. Állatcsontok.

523. sz. sír (38/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,25m. Tájolás: KDK-NyÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,73m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy nyílhegy
2. Egy cserépedény
3. Egy vastárgy
4. Fenőkö
5. Tojáshéj.
6. Állatcsont

524. sz. sír (39/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,30m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m). Bizonytalan keltezésű sír.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, a fej a bal oldalán fekszik.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,50m.

Mellékletei:

Egy vastárgy (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

525. sz. sír (40/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

1. Cserépfazék. Csillámmal soványított, kézikorongon formált. A szája kihajló, felülnézetben kissé hullámos, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. Az edény válla hullámvonallal-, teste vonalköteggel díszített. Szürkésbarna. Méretei: magasság = 11cm, szájátmérő = 9cm, fenákátmérő = 6,5cm, legnagyobb szélesség = 11,8cm.⁴¹⁶
2. Két bronzgomb (egy a jobb lábszár végén, a boka mellett) és egy a bal könyök mellett – nincs pontos információ a gombok típusáról).

526. sz. sír (41/XIV. szelvény, 99,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,60m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés (a sírgödör jobb oldala folyami kővel van kirakva a medence vonaláig).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,80m.

Mellékletei:

Egy cserépedény és állatcsontok (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről).

527. sz. sír (1/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,76m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,00m, sz. 0,40m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,75m.

Mellékletei:

Egy fülbevaló (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

528. sz. sír (2/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,76m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,85m, sz. 0,47m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

---

⁴¹⁶ Lásd 80. tábla. Călin Cosma kerámiás kötetében ugyanezen leltári szám alatt más edény rajzát közli (COSMA 2011, 157, 43/183. tábla).

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,50m.

Mellékletei:

Két fülbevaló (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről).

529. sz. sír (3/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,25m, sz. 0,90m). Téglakazettás temetkezés. A 4/XV. sír vágja a temetkezést.

Csontvázas temetkezés, bolygatott (rabolt sír). Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,75m.

Melléklete nem volt. Valószínűleg római kori temetkezés.

530. sz. sír (5/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,05m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, bal karral a mellkason, jobb karral a hason.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,51m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy cserépedény
2. Három fülbevaló
3. Egy gyűrű
4. Egy gomb.

531. sz. sír (6/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,05m. Tájolás: DDK-ÉÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,75m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Egy gyűrű és egy fülbevaló.

532. sz. sír (8/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, karokkal a medencén, hiányoznak a szárapocscsontok.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,51m.

Melléklete nem volt.

533. sz. sír (9/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: DDNY-ÉÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb karral a hason, bal karral a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,70m.

Melléklete nincs.

534. sz. sír (11/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,40m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Zsugorított fekvésű, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 1,00m.

Mellékletei:

Egy agyaggyöngy (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

535. sz. sír (12/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a medencén (a kézfej és a felkarcsontok hiányoznak).

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Melléklete nincs.

536. sz. sír (13/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a medencén (a kézfej és a felkarcsontok hiányoznak).

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy római érme
2. Egy csat
3. Egy kés
4. Egy fenőkö
5. Állatcsontok.

537. sz. sír (16/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: É-D.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,98m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázaz kettős temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, összeérő lábfejjel, a jobb térd mellett egy gyermek csontváza fekszik.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,68m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Három kampószeg
2. Egy vésett vastárgy.

538. sz. sír (18/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h.0,45m, sz. 0,25m).

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 0,30m.

Melléklete nem volt.

536. sz. sír (19/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: -.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázaz temetkezés, bolygatatlan. Jobb oldalára zsugorított, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Melléklete nem volt. A sír keltezése bizonytalan.

539. sz. sír (20/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,40m, sz. 0,20m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Zsugorított, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,30m.

Melléklete nem volt.⁴¹⁷

540. sz. sír (21/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,30m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, a 21/XV. síron fekszik.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,85m.

Melléklete nem volt.

541. sz. sír (21A/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, a 21/XV. sír rátevődik.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy karperec
2. Egy gyöngy.

542. sz. sír (23/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,10m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

---

⁴¹⁷ Gáll Erwin 2013-as könyvében helytelenül írja a XV. kutató árok 20. sírjába a hurkos végű, trapéz alakú kengyelt (GÁLL 2013, 780). Az általa idézett sírban zsugorított fektetésű egyént találtak a régészek, melléklet nélkül. Lásd 81. tábla.

1. Két fülbevaló
2. Egy gyűrű.

543. sz. sír (24/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: É-D.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,30m, sz. 0,20m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,20m.

Mellékletei:

Egy gyöngy (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

544. sz. sír (25/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,55m.

Melléklete:

Egy gyűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

545. sz. sír (28/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Oldalra zsugorított, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek (Infans II.). H: 1,15m.

Melléklete nem volt.

546. sz. sír (30/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,45m, sz. 0,20m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,30m.

Melléklete nem volt.

547. sz. sír (31/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,80m, sz. 0,42m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,32m.

Melléklete nem volt.

548. sz. sír (32/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,90m.

Mellékletei:

1. Cserépfazék. Csillámmal soványított, kézikorongon formált. A szája kihajló, pereme lekerekített, nyaka bordázott (két borda figyelhető meg – nem összetévesztendő a jellegzetes bordás nyakú edényekkel!), feneke egyenesen levágott. A váll hullámvonallal- és vonalköteggel díszített, az edény középsőharmadán két lazán bearcolt vonalköteg figyelhető meg (a felső három vonalból, az alsó két vonalból). Barnásfekete színű. Méretei: magasság = 11,6cm, szájátmérő = 8cm, fenékatmérő = 7cm, legnagyobb szélesség = 10,8cm.⁴¹⁸
2. Két fülbevaló (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Egy kés (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).
4. Állatsontok a lábnál (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

549. sz. sír (33/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,50m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans II.). H: 1,10m.

Melléklete nem volt.

550. sz. sír (34/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: Ny-K.

---

⁴¹⁸ CIUGUDEAN 2007, 258, IX/1. tábla, ltsz. 7043. COSMA 2007, 157, 43/184. tábla. Lásd 81. tábla.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,85m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,78m.

Mellékletei:

Egy bronz érme (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

551. sz. sír (36/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Oldalra zsugorított, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,40m.

Melléklete nem volt.

552. sz. sír (37/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

553. sz. sír (38/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör ovális alakú (h. 0,90m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,25m.

Melléklete nem volt.

554. sz. sír (39/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú. Köpakolósos temetkezés.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a medencén.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy tegez

2. Egy kés
3. Egy tegezmerítő pálca töredéke
4. Egy nyílhegy.

555. sz. sír (41/XV. szelvény, 90x 1,50m)

Sírmélység: 1,55m. Tájolás: NyDNy-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,35m.

Mellékletei:

Madárcsontok (nincs adat a madárfajtáról).

556. sz. sír (1/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,87m, sz. 0,75m).

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,43m.

Melléklete nem volt.

557. sz. sír (2/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 1,08m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,85m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,70m.

Melléklete nem volt.

558. sz. sír (3/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 1,24m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,49m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy huzalgyűrű
2. Egy csiholóvas.

559. sz. sír (4/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,83m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy vaskés
2. Gömbsorcüngős fülbevaló egy gömbje
3. Két csontlemez.

560. sz. sír (5/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 0,77m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas kettős temetkezés. Hátára fektetett, rossz megtartású váz. Rátévődik az 5A/XVI. sírra.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,47m.

Melléklete nem volt.

560a. sz. sír (5A/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 0,82m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,57m, sz. 0,30m).

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 0,47m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Három karika.

561. sz. sír (6/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés (követ helyeztek el a lábfejnél).

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy karika

2. Két huzalgyűrű.

562. sz. sír (7/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,94m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy bronz nyakék
2. Öt karika.

563. sz. sír (8/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 1,73m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú. Kőkazettás temetkezés.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,61m.

Melléklete:

Egy huzalgyűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

564. sz. sír (9/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,49m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,51m.

Melléklete nem volt.

565. sz. sír (11/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, enyhén behajlított lábakkal.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,30m.

Melléklete nem volt.

566. sz. sír (12/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,90m.

Mellékletei:

Két töredékes cserépfazék (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről).

567. sz. sír (13/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 1,21m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,70m.

Melléklete nem volt.

568. sz. sír (14/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,71m.

Melléklete nem volt.

569. sz. sír (15/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

Sírmélység: 1,08m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,05m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,76m.

Mellékletei:

1. Egy gyűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Egy kéttagú csüngős veret alsó része (cseppalakú, 10a. típus).⁴¹⁹Méretei: hossza = 2,3cm, szélessége = 1,5cm, vastagsága 2mm (ltsz. F7229).⁴²⁰

570. sz. sír (16/XVI. szelvény, 99,80x 1,50m)

---

⁴¹⁹ GÁLL 2013, 711.

⁴²⁰ Lásd 82. tábla.

Sírmélység: 1,30m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontváz as temetkezés, bolygatott. Jobb oldalára fektetett, közepes megtartású váz, térdtől lefele hiányzik.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,21m.

Melléklete nem volt.

571. sz. sír (1/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,65m). Kőpakolásos temetkezés

Csontváz as temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

572. sz. sír (2/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontváz as kettős temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,65m.

Melléklete nem volt.

573. sz. sír (3/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontváz as kettős temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz. A 2/XVII. Sír gödrében helyezkedik el.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,75m.

Melléklete nem volt.

574. sz. sír (4/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés (kőágy a sír felett).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, keresztbe tett lábakkal.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,90m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy kerámia
2. Egy fülbevaló.

575. sz. sír (5/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés (a sír kőággal van lefedve).

Csontvázas kettős temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Öt karika
2. Egy cserépedény
3. Egy csüngő.

575a. sz. sír (5A/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m, sz. 0,65m). Kőpakolásos temetkezés. Az 5/XVII. sír gödrében fekszik.

Csontvázas kettős temetkezés, bolygatatlan. Oldalára zsugorított, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,50m.

Melléklete nem volt.

576. sz. sír (6/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy huzalgyűrű gyűrű
2. Egy csat.

577. sz. sír (7/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: D-É.

A sírgödör ovális alakú (h. 0,60m, sz. 0,25m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,45m.

Melléklete nem volt.

578. sz. sír (8/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,35m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy fülbevaló.

579. sz. sír (9/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,68m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,90m.

Melléklete nem volt.

580. sz. sír (10/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,65m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Két fülbevaló.

581. sz. sír (12/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, jobb kézzel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,62m.

Melléklete nem volt.

582. sz. sír (13/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: DK-ÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,65m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Három karika
2. Egy huzalgyűrű
3. Egy nyakék
4. Gyöngyök
5. Egy csüngő.

583. sz. sír (14/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb kézzel a mellkason, bal karra a törzs mellett, a jobb láb térdben behajlítva.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy kerámia töredék a bal láb mellett.

584. sz. sír (16/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,65m). Kőkazettás temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Melléklete nem volt.

585. sz. sír (17/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: É-D.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Jobb oldalára zsugorított, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Melléklete nem volt.

586-586a. sz. sír (18-18A/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,30m, sz. 0,50m). Kő- és téglapakolós temetkezés (kő a fej felett, kő és tégl a váz mellett).

Csontváz kettős temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz (egymás melleett fekszenek).

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Melléklete nem volt.

587. sz. sír (19/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,60m).

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,70m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

588. sz. sír (22/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m). Kőpakolós temetkezés.

Csontváz kettős temetkezés, bolygatott (az 586b. sz. sír kissé megbolygatta). Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,75m.

Melléklete nem volt.

588a. sz. sír (22B/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m). Kőpakolásos, koporsós temetkezés (fa maradványok a fej mellett).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,74m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Négy ezüstkarika
2. Két bronz fülbevaló
3. Egy nyakék
4. Két karperec
5. Egy huzalgűrű.

589. sz. sír (23/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,45m.

Melléklete nem volt.

590. sz. sír (25/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,40m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a mellkason, összeérő lábfejekkel.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,55m.

Melléklete nem volt.

591. sz. sír (26/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,50m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Mellékletei:

Egy vas "láncszem".

592. sz. sír (27/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: D-É.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,20m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy vas "láncszem".

593. sz. sír (28/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,65m.

Melléklete nem volt.

594. sz. sír (29/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,50m.

Melléklete nem volt.

595. sz. sír (30/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,52m.

Melléklete nem volt.

596. sz. sír (31/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,07m. Tájolás: KDK-NyÉNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy vaskés a mellkason
2. Szénmaradvány a mellkason.

597. sz. sír (32/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: ÉNy-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két karika
2. Egy huzalgyűrű
3. Egy cserépedény.

598. sz. sír (34/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,65m). Köpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy vastárgy
2. Cserépedény töredék
3. Állatcsontok.

599. sz. sír (35/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei:

Állatcsont (nincs adat a csontok (nincs adat a csontok őrzési helyéről).

600. sz. sír (37/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: ÉÉNy-DDK.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,80m.

Melléklete nem volt.

601. sz. sír (38/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: D-É.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,87m.

Melléklete nem volt.

602. sz. sír (39/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy cserépedény.

603. sz. sír (40/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,50m. Tájolás: ÉÉNy-DDK.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,45m.

Melléklete nem volt.

604. sz. sír (43/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,75m.

Mellékletei:⁴²¹

1. Kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérő = 1,9cm, huzal vastagsága = 2mm, súlya = 2,72 gramm, ltsz. 6820.
2. Egy cserépedény (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Állatcsontok (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

605. sz. sír (44/XVII. szelvény, 120x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: KÉK-NyDNy.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 0,80m.

Melléklete nem volt.

606. sz. sír (1/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,73m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy cserépedény
2. Egy karika
3. Egy vaskés
4. Egy harci balta.

607. sz. sír (2/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,63m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,60m.

Melléklete nem volt.

---

⁴²¹ Lásd 84. tábla.

608. sz. sír (3/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,50m.

Melléklete nem volt.

609. sz. sír (4/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,54m. Tájolás: -.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklete nem volt. Keltezése bizonytalan.

610. sz. sír (5/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,53m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Melléklete nem volt.

611. sz. sír (6/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,97m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,77m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Melléklete nem volt.

612. sz. sír (7/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: NyDNy-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,77m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,62m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy kés
2. Két nyílhegy
3. Egy vascsat.

613. sz. sír (9/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: NyDNy-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei:

1. Három szálból sodort, hurkos-kampós záródású, bronz nyakperec, torques. Méretei: átmérője = 17,3x18,1 cm, vastagsága = 3mm, huzal vastagsága = 1mm, ltsz. ?
2. Töredékes, nyitott, kerek átmetszetű ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérője = 2,5x2,3cm, huzalvastagság = 1mm, ltsz. 6884.⁴²²
3. Töredékes, kerek átmetszetű, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérője = 2,3x2,3cm, huzalvastagság = 1mm, ltsz. 6885.⁴²³
4. Félkör átmetszetű, nyitott, egymásra hajló végű karikagyűrű (4a.4. típus). Méretei: átmérője = 2,2cm, huzalszélesség = 5mm, huzalvastagság = 1mm, súlya = 3,05 gramm (az ezüst tisztasága alacsony, 750%), ltsz. 6881.⁴²⁴
5. Nyitott, kerek átmetszetű, bronz karperec, kiszélesedő végekkel (2f. típus).⁴²⁵ Méretei: átmérője = 7,3x7,5cm, huzalvastagság = 3-3,5mm, ltsz. ?.⁴²⁶
6. Két gomb (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

614. sz. sír (10/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy gömbalakú bronz lemezgomb.

---

⁴²² Lásd 85. tábla.

⁴²³ Lásd 85. tábla.

⁴²⁴ Lásd 85. tábla.

⁴²⁵ GÁLL 2013, 677.

⁴²⁶ Lásd 84. tábla.

615. sz. sír (12/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,65m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,72m.

Melléklete nem volt.

616. sz. sír (13/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

617. sz. sír (14/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,30m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,86m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két karika
2. Egy vascsat a nyakcsigolyák vonalában
3. Egy csiholó és kovakő
4. Íjcsontlemez-darabok a koponya jobb oldalán
5. Tegez vasalások két nyílhegygel
6. Egy cserépedény
7. Állatcsontok,
8. Tojáshéj.

618. sz. sír (15/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,30m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,80m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két karika
2. Egy vaskés
3. Egy csiholóvas és kovakő
4. Egy csonttárgy (?).

619. sz. sír (16/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,60m.

Melléklete nem volt.

620. sz. sír (17/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: KÉK-NyDNY.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,70m.

Mellékletei:

1. Kerek átmetszetű, vékony huzallal összekötött, zárt, ezüstkárka (4. típus). Méretei: átmérője = 1,7cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,42 gramm, ltsz. 6821.⁴²⁷
2. Nyitott, kerek átmetszetű, ezüstkárka, egymásra hajlított végekkel (1b. típus). Méretei: átmérője = 1,9x2cm, huzalvastagság = 1mm, súlya = 0,22 gramm, ltsz. 6822.⁴²⁸
3. Nyitott, kerek átmetszetű, ezüstkárka, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérője = 2,2cm, huzalvastagság = 2mm, 0,20 gramm, ltsz. 6823.⁴²⁹
4. Nyitott, kerek átmetszetű, ezüstkárka egymásra hajlított végekkel (1b. típus). Méretei: átmérője = 2cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,45, ltsz. 6824.⁴³⁰

621. sz. sír (18/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

---

⁴²⁷ Lásd 85. tábla.

⁴²⁸ Lásd 85. tábla.

⁴²⁹ Lásd 85. tábla.

⁴³⁰ Lásd 85. tábla.

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: É-D.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Melléklete nem volt.

622. sz. sír (19/XVIII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott (csak a koponya maradt meg).

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei: nincs adat.

623. sz. sír (1/XIX. szelvény, 30x 1,50m)

Sírmélység: 0,62m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,00m, sz. 0,44m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,65m.

Melléklete nem volt.

624. sz. sír (2/XIX. szelvény, 30x 1,50m)

Sírmélység: 0,74m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,00m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,73m.

Melléklete nem volt.

625. sz. sír (3/XIX. szelvény, 30x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy karika

2. Egy vaskés
3. A sír betöltéséből egy római érme és egy gyűrű is előkerült, ezek más sírhoz is tartozhatnak.

626. sz. sír (4/XIX. szelvény, 30x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,00m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz. Az 5/XIX. sír rátemetődik a sírra.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,60m.

Melléklete nem volt.

627. sz. sír (5/XIX. szelvény, 30x 1,50m)

Sírmélység: 1,13m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Két bronzkarika.

628. sz. sír (6/XIX. szelvény, 30x 1,50m)

Sírmélység: 1,25m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy ezüstkarika
2. Két gyűrű a térdeknél
3. Egy vastárgy.

629. sz. sír (7/XIX. szelvény, 30x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,55m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,27m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két karika
2. Egy bronz karperec.

630. sz. sír (8/XIX. szelvény, 30x 1,50m)

Sírmélység: 1,30m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

1. Egy bronz csat (G4. típus). Méretei: hossza 3,5cm, legnagyobb szélessége = 2,3cm, vastagsága = 3mm, tövis hossza = 1,4cm, ltsz. 6852.⁴³¹
2. Egy vaskés (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Egy nagyméretű, rombusz alakú nyílcsúcs (3a. típus). Méretei: hossza 13cm, vágóél hossza = 7cm, vágóél szélessége 3,1cm, markolattövis hossza 6cm, szélessége 1cm, vége elhegyesedő.⁴³²
4. Egy cserépedény.

631. sz. sír (15/XIX. szelvény, 30x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: -.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

632. sz. sír (1/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,10m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

---

⁴³¹ Lásd 86. tábla.

⁴³² Lásd 86. tábla.

Két karika.

633. sz. sír (2/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: NyDNy-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

Mellékletei:

1. Egy kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus).
Méretei: átmérője = 2,2cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,15 gramm, ltsz. 6836.⁴³³
2. Egy kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus).
Méretei: átmérője = 2,3cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,50 gramm, ltsz. 6837⁴³⁴
3. Egy kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus).
Méretei: átmérője = 2,23cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,49 gramm, ltsz. 6838.⁴³⁵
4. Egy kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei kissé egymásra hajolnak (1b. típus).
Méretei: átmérője = 2,4cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,74 gramm, ltsz. 68396.⁴³⁶
5. Egy kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus).
Méretei: átmérője = 2,2cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,47 gramm, ltsz. 6840.⁴³⁷
6. Egy kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus).
Méretei: átmérője = 2,3cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,47 gramm, ltsz. 6841⁴³⁸
7. Egy kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus).
Méretei: átmérője = 2cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,47 gramm, ltsz. 6842.⁴³⁹
8. Három achát gyöngy (a leltárkönyv szerint eltűntek!)
9. Egy vaskés (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

634. sz. sír (3/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: NyDNy-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

---

⁴³³ Lásd 86. tábla.

⁴³⁴ Lásd 86. tábla.

⁴³⁵ Lásd 86. tábla.

⁴³⁶ Lásd 86. tábla.

⁴³⁷ Lásd 86. tábla.

⁴³⁸ Lásd 86. tábla.

⁴³⁹ Lásd 86. tábla.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,86m.

Melléklete nem volt.

635. sz. sír (4/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 0,50m. Tájolás: NyDNy-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,40m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,63m.

Melléklete nem volt.

636. sz. sír (5/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Négy karika.

637. sz. sír (6/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 1,03m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,78m, sz. 0,30m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,68m.

Melléklete nem volt.

638. sz. sír (7/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 1,30m. Tájolás: NyÉNy-KDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,66m.

Mellékletei:

Egy kerek átmetszetű, nyitott, ezüstkarika végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérő = 2,3cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 1,74 gramm, ltsz. 6846.⁴⁴⁰

639. sz. sír (8/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 1,27m. Tájolás: NyDNy-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,15m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,89m.

Mellékletei:

1. Egy kerek bronz veret (1a2. típus). A veret szegélye apró körökkel díszített, a közepén egy 3,5mm átmérőjű kör látható. A hasonló tárgyakat általában kettős csüngő részeként ismerünk.⁴⁴¹ Méretei: 1,5cm, vastagsága = 2mm.⁴⁴²
2. Lantalakú csiholóvas. Méretei: hossza = 6cm, magassága = 2,6cm, vastagsága = 3-4mm. Ltsz. 8464.
3. Egy fenőkö. Méretei: hossza 6,2cm, szélessége 5mm, magassága 1,1 cm, metszete négyzet alakú.
4. Megmunkált csont (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
5. Gomba alakú, füles, öntött, bronzgomb (1a2. típus).⁴⁴³ Méretei: hossza = 0,9cm, a fül átmérője = 2mm. Ltsz. 8598.
6. Négy darab egyszerű, öntött, füles bronzgomb (1a1. típus). A gombok hossza 1,4-1,6cm között változik, átmérőjük 0,9-1cm között változik, míg a fülek átmérője 2mm. Ltsz. 8599, 8600, 8601, 8602.⁴⁴⁴
7. Vaskés (3. típus).⁴⁴⁵ A markolat átmetszete téglalap alakú, a vágóél átmetszete háromszög alakú. Méretei: a markolat hossza = 4,8cm, a vágóél hossza = 12,2cm, szélessége 8mm, vastagsága 3mm. Ltsz. 8463.⁴⁴⁶
8. Töredékes, bronz, korong alakú, áttört, szíjelosztó (5.2.1 típus).⁴⁴⁷ Méretei: átmérője = 3,1cm, vastagsága 6mm. A közepén egy 1,1cm átmérőjű korong figyelhető meg, amely apró körökkel van díszítve. Ltsz. 8597.⁴⁴⁸

---

⁴⁴⁰ Lásd 87. tábla.

⁴⁴¹ TÓTH 2014, 214.

⁴⁴² Lásd 88. tábla.

⁴⁴³ GÁLL 2013, 698. Lásd 88. tábla.

⁴⁴⁴ CIUGUDEAN 1996, 14, 56. ábra.; CIUGUDEAN 2006, 31, 120, 55-59. ábra. Lásd 88. tábla.

⁴⁴⁵ GÁLL 2013, 760. Lásd 88. tábla.

⁴⁴⁶ CIUGUDEAN 1996, 14, 56. ábra.; CIUGUDEAN 2006, 32, 120, 64. ábra. Lásd 88. tábla.

⁴⁴⁷ GÁLL 2013, 319. tábla.

⁴⁴⁸ CIUGUDEAN 1996, 14, 56. ábra.; CIUGUDEAN 2006, 31, 120, 62. ábra. Lásd 88. tábla.

9. Tegezvasalás (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
10. Rombusz alakú nyílcsúcs (3a. típus). Méretei: hossza = 7,6 cm, szélessége 2,2cm.
Ltsz. 8462.
11. Két aranykarika (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

640. sz. sír (9/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 1,43m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,55m, sz. 0,64m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, fiatal egyén (Juvenis). H: 1,26m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Három karika
2. Egy vaskés
3. Egy csiholóvas
4. Egy cserépedény.

641. sz. sír (10/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 1,48m. Tájolás: NyDNy-KÉK.

A sírgödör trapéz alakú (h. 1,85m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés (kő a lábnál).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, kezekkel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,68m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Vascsat
2. Faszénmaradvány a gödörben (lehet koporsós temetkezés?).

642. sz. sír (11/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: ÉK-DNy.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,30m, sz. 0,30m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,53m.

Mellékletei:

Állatsont.

643. sz. sír (12/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 1,02m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,40m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,96m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Három gyöngy
2. Egy gyűrű.

644. sz. sír (13/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, jobb kézzel a medencén, bal karra a törzs mellett, jobb láb térdben behajlítva.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy csontdarab
2. Két nyílhegy
3. vaskés
4. Csiholóvas és kovakő
5. Két karika
6. Szenesedett fa maradvány (koporsós temetkezés?).

645. sz. sír (14/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 1,46m. Tájolás: NyDNy-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,58m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,73m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy gyűrű.

646. sz. sír (17/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m, sz. 0,40m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,60m.

Mellékletei:

Egy üvegpaszta gyöngyfűzér.⁴⁴⁹

Háromtagú, krémszínű rúdgyöngy (Szilágyi 3-4. típus, Andrae 6/6. típus). Mérete: hossza = 2cm, vastagsága = 7mm.

Barna, henger alakú gyöngy (Szilágyi 11. típus). Méretei: hossza = 1,2mm, vastagsága = 7mm.

Két fehér henger alakú gyöngy (Szilágyi 11. típus). Méretei: hossza = 1,2cm, vastagság = 1cm.

Két dinnyemag alakú gyöngy (Szilágyi 12. típus). Méretei: átmérő = 7x6mm.

Négy gömb alakú gyöngy (Szilágyi 8. típus). Méretei: átmérő = 2,1x1,8cm.

1 apró, ezüstfoliás, sárga kásagyöngy (Szilágyi 20. típus). Mérete: átmérő = 7x6mm.

647. sz. sír (18/XX. szelvény, 33x 1,50m)

Sírmélység: 1,05m. Tájolás: NyDNy-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,75m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Jobb oldalára zsugorított, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,95m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy huzalgűrű.

648. sz. sír (1/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,90m, sz. 0,30m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,57m.

Melléklete nem volt.

649. sz. sír (2/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,25m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör alakja nem ismert.

---

⁴⁴⁹ SZILÁGYI 1994, 91. Lásd 89. tábla.

Csontvázas temetkezés, bolygatott (a medence vonalában elvan vágva). Valószínűleg zsugorított váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.).

Melléklete nem volt.

650. sz. sír (3/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos sír (2 kő a koponya felett).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két bronzkarika
2. Egy töredékes cserépedény.

651. sz. sír (4/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,55m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,00, sz. 0,35m). Kőpakolásos sír (2 kő a koponya felett).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,70m.

Mellékletei:

Cserépfazék a koponya mellett. kompakt, csillámmal soványított, kézikorongon formált tojásdad alakú. Az edény szája kihajló, pereme egyenesen levágott, alja egyenesen levágott. Az edény felülete (a nyaktól az aljáig) vonalköteggel díszített. Redukált égetésű, szürkésfekete. Méretei: magasság = 8,2cm, szájátmérő = 10cm, fenékatmérő = 6cm, legnagyobb szélesség = 11,2cm.⁴⁵⁰

652. sz. sír (5/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,00m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,68m.

Melléklete nem volt.

---

⁴⁵⁰ Lásd 90. tábla.

653. sz. sír (6/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,97m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

Egy ezüst szőlőfürtcsüngős fülbevaló (1al. típus). Az ékszer ál-gyöngysorból és öntött huzalkarikából tevődik össze.⁴⁵¹Méretei: magassága = 3,6cm, az öntött huzal átmérője = 2,6cm, a huzalvastagság = 1mm, az ál-gyöngyök átmérője 3-4mm, súlya = 7,5 gramm, ltsz. 6887, az ezüst tisztasága alacsony (750%-os).⁴⁵²

654. sz. sír (7/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy ezüstkarka
2. Egy kés
3. Egy nyílhegy
4. Egy csiholóvas.

655. sz. sír (9/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés (3 masszív mészkővel van lefedve a sír).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb kézzel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Két ezüstkarka.

---

⁴⁵¹GÁLL 2013, 661. Szerkezetileg a IV. kategóriába sorolható (lásd GÁLL 2013, 662.)

⁴⁵²Lásd 90. tábla.

656. sz. sír (10/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,50m).

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,64m.

Mellékletei:

1. Fazék (BVIII/5. típus).⁴⁵³ Csillámmal közepesen soványított, kézikorongon formált. A száj enyhén kihajló, pereme ferdén levágott, az alja egyenesen levágott. Az edény felülete hullám- és vonalköteggel díszített. Az alján fenékbélyeg figyelhető meg (egy bekarcolt vonalon két ferdén húzódó párhuzamos vonal). Oxidált égetésű, barnászörös színű. Méretei: magassága 17cm, szájátmérő = 11,5cm, fenékátmérő = 9cm, legnagyobb szélesség 17cm.⁴⁵⁴
2. Cserépfazék (BVII/10. Típus).⁴⁵⁵ Közepesen soványított, kézikorongon formált. A száj kihajló, pereme enyhén levágott, alja egyenesen levágott. Az edény 4 csigavonalköteggel díszített. Alján fenékbélyeg figyelhető meg (egy plasztikus körbezárt keresztben egy körbezárt „X” jel), az edény belső pereme csigavonalköteggel díszített. Oxidált égetésű, barnászörös színű. Méretei: magasság = 12,2cm, szájátmérő = 8cm, fenékátmérő = 6,5cm, legnagyobb szélesség = 10,6cm.⁴⁵⁶
3. Egy bronz gömb formájú gomb (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
4. Két kagylóhéj (átmérő 1x-0,8cm – a darabok nem voltak elemezve)
5. Állatcsontok a lábnál és az egyik edényben.

657. sz. sír (11/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: KÉK-NYDNY.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,40m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 0,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Három karika
2. Egy nyakék vadkanagyardból.

⁴⁵³ FIEDLER 1992, 132.

⁴⁵⁴ CIUGUDEAN 2007, 258, VIII/3. tábla, 7093. ltsz.; COSMA 2011, 150, 21/91. tábla. Lásd 91. tábla.

⁴⁵⁵ FIEDLER 1992, 132. Hasonló díszítésű edény ismert a Garabonc I. temető 46. sírjából (SZŐKE 1994, 314.).

⁴⁵⁶ CIUGUDEAN 2007, 258, VIII/4. tábla, 7084. ltsz.; COSMA 2011, 150, 22/93. tábla. Lásd 91. tábla.

3. Báránycsigolyák (asztragalosz)
4. Kagylóhéj
5. Egy csonttárgy.

658. sz. sír (12/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,50m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, kezekkel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény a bal láb mellett.

659. sz. sír (13/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,76m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb kézzel a medencén, bal karral a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,72m.

Melléklete nem volt.

660. sz. sír (14/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,40m, sz. 0,36m). Kő- és téglapakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Infans I.). H: 1,10m.

Mellékletei:⁴⁵⁷

1. Kerek átmetszetű, nyitott ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus). Méretei: átmérő = 1,8cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 1 gramm, ltsz. 6847.
2. Kerek átmetszetű, nyitott ezüstkarika, végei egymással szemben összeérnek (1a. típus). Méretei: átmérő = 1,7cm, huzalvastagság = 1mm, súlya = 0,88 gramm, ltsz. 6848.

---

⁴⁵⁷ Lásd 92. tábla.

3. Kerek átmetszetű, nyitott ezüstkarika, egymásra hajlított végekkel (1b. típus).
Méretei: átmérő = 1,8cm, huzalvastagság 2mm, súlya = 1,04 gramm, ltsz. 6849.
4. Kerek átmetszetű, nyitott ezüstkarika, egymásra hajlított végekkel (1b. típus).
Méretei: átmérő = 1,8cm, huzalvastagság = 2mm, súlya = 0,93 gramm, ltsz. 6850.
5. Kerek átmetszetű, töredékes, nyitott ezüstkarika, végei egymással szemben (1a. típus).
Méretei: átmérő = 1,7cm, huzalvastagság = 1mm, ltsz. 6851.

661. sz. sír (35/XXI. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,26m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, jobb kézzel a medencén, térdben behajlított lábakkal.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,55m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Öt ezüstkarika
2. Tojásbéj a lábnál.
3. Egy cserépedény.

662. sz. sír (1/XXII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Öt karika
2. Tojásbéj.

663. sz. sír (2/XXII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Két ezüstkarika.

664. sz. sír (3/XXII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: KDK-NYÉNY.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,50m.

Melléklete nem volt.

665. sz. sír (4/XXII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,80m. Tájolás: ÉK-DNY.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,98m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei:

1. Egy szőlőfürtcsüngős, ezüst fülbevaló (1a1. típus). Méretei: magassága 4,1mm, átmérője 3,1mm, huzal vastagsága 1-1,5mm, huzal átmetszete kör alakú. Szerkezetileg ál-gyöngysorból és öntött huzalból tevődik össze. Ltsz ?⁴⁵⁸
2. Cserépedény (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Egy gyöngy (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

666. sz. sír (6/XXII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,25m, sz. 0,45m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,95m.

Melléklete nem volt.

667. sz. sír (7/XXII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,67m.

---

⁴⁵⁸ Lásd 92. tábla.

Melléklete nem volt.

668. sz. sír (8/XXII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,47m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,68m.

Mellékletei:⁴⁵⁹

1. Két gomb (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Egy gyűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Egy gyöngyfűzér (ltsz. 8416):⁴⁶⁰

4 agyag (típus)

3 vörösesnarancssárga, négyzet alakú sokszög karneol gyöngy (Szilágyi 49. típus).

Méretei: 1,4x1,4cm.

Két vörösesnarancssárga téglalap alakú sokszög karneol gyöngy (Szilágyi 49. típus).

Méretei: hossza = 1,5cm, vastagsága = 9mm.

Egy geometrikus mintájú, granulációval díszített ezüst bikónikus gyöngy (4. típus).⁴⁶¹

Az ezüst gyöngy metszete háromszögletű, a végei lekerekítettek, hossza = 2cm, szélessége = 1,6cm.

669. sz. sír (9/XXII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,66m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,65m, sz. 0,37m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

670. sz. sír (11/XXII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,53m). Kőpakolásos, koporsós temetkezés.

---

⁴⁵⁹ Lásd 92. tábla.

⁴⁶⁰ CIUGUDEAN 1996, 15, 75. kép; CIUGUDEAN 2006, 31, 60. kép. Lásd 92. tábla.

⁴⁶¹ GÁLL 2013, 313. tábla, 4.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,67m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy kisméretű cserépedény és famaradvány.

671. sz. sír (12/XXII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,05m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör ovális alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,65m.

Mellékletei:

Madárcsontok (a csontok nem voltak elemezve).

672. sz. sír (13/XXII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, bal karral a törzs mellett, jobb kézzel a medencén.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,70m.

Melléklete nem volt.

673. sz. sír (14/XXII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,33m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,75m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (Adultus). H: 1,90m.

Mellékletei:

1. Két gyűrű szára (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Íjmerevítő csontlemez (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Egy nyílhegy (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
4. Egy vaszeg (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)

5. Csipológvas. Méretei: hossza = 61mm, magassága = 23mm, vastagsága = 3mm, metszete négyzet alakú. Ltsz. ?⁴⁶²
6. Vas "láncszem". Méretei: átmérője = 29x25mm, a lác szélessége = 4-5mm, vastagsága = 1mm, metszete zabszem alakú. Ltsz. ?⁴⁶³
7. Vaskés (3. típus). Méretei: a kés hossza = 17,1cm, a penge szélessége = 9-10mm, a markolat szélessége = 4mm, a penge metszete háromszög alakú, a markolat metszete téglalap alakú. Jó megtartású tárgy. Ltsz. ?⁴⁶⁴

674. sz. sír (17/XXII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör ovális alakú (h. 2,00m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, kezekkel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,80m.

Mellékletei:

1. Egy kés
2. Egy vaslemez.

675. sz. sír (18/XXII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,90m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

676. sz. sír (19/XXII. szelvény, 52,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,75m. Tájolás: -.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,10m, sz. 0,40m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,75m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

---

⁴⁶² Lásd 93. tábla.

⁴⁶³ Lásd 93. tábla.

⁴⁶⁴ Lásd 93. tábla.

1. Két fülbevaló
2. Két bronztöredék.

677. sz. sír (1/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: ÉK-DNY.

A sírgödör ovális alakú (h. 0,90m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,72m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Három karika.

678. sz. sír (3/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,35m. Tájolás: K-NY.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 0,76m.

Melléklete nem volt.

679. sz. sír (4/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,65m. Tájolás: ÉK-DNY.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Melléklete nem volt.

680. sz. sír (6/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,02m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,35m, sz. 0,45m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,90m.

Mellékletei:

Állatcsontok a lábnál (a csontok nincsenek elemezve).

681. sz. sír (7/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,15m. Tájolás: ÉK-DNY.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,95m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,57m.

Mellékletei:

Állatcsontok a lábnál (a csontok nincsenek elemezve).

682. sz. sír (8/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,03m. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 0,90m.

Melléklete nem volt.

683. sz. sír (9/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: -.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,90m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy bronz "láncszem"
2. Üveggyöngy.

684. sz. sír (10/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,64m.

Melléklete nem volt.

685. sz. sír (11/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,25m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,83m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy csiholóvas
2. Két karika.

686. sz. sír (12/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: K-NY.

A sírgödör ovális alakú (h. 2,00m, sz. 0,50m). Köpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,73m.

Mellékletei:

1. Egy cserépedény darabja
2. Kovakő
3. Egy karika.

687. sz. sír (13/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: K-NY.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,25m.

Melléklete nem volt.

688. sz. sír (13/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,60m. Tájolás: K-NY.

A sírgödör ovális alakú (h. 1,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,25m.

Melléklete nem volt.

689. sz. sír (14/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,53m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,45m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

690. sz. sír (15/XXIII. szelvény, 49,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,35m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,58m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Két ezüstkarika.

691. sz. sír (1/XXIV. szelvény, 32,30x 1,50m)

Sírmélység: 0,97m. Tájolás: DDK-ÉÉNY.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,53m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, karokkal a medence jobb oldalán.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,46m.

Melléklete nem volt.

692. sz. sír (3/XXIV. szelvény, 32,30x 1,50m)

Sírmélység: 1,45m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,61m). Koporsós temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei:

Famaradványok a medence mellett.

693. sz. sír 4/XXIV. szelvény, 32,30x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,70m.

Melléklete nem volt.

694. sz. sír (1/XXV. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 2,00m. Tájolás: D-É.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,94m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Római érme
2. Egy töredékes edény.

695. sz. sír (2/XXV. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: -.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,94m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy hajkarika.

696. sz. sír (3/XXV. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 2,00m. Tájolás: D-É.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, behajlított karokkal a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy bronz spirál (?)
2. Két üveggyöngy.

697. sz. sír (4/XXV. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,50m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,80m.

Mellékletei:

Egy bronz tárgy (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

698. sz. sír (5/XXV. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,60m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,25m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,00m.

Mellékletei:

Egy töredékes cserépedény (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

699. sz. sír (6/XXV. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,13m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,50m). Téglá- és kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,13m.

Mellékletei:

Egy kés (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

700. sz. sír (7/XXV. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,70m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,05m.

Melléklete nem volt.

701. sz. sír (8/XXV. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,86m. Tájolás: K-NY.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Melléklete nem volt.

702. sz. sír (9/XXV. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,90m. Tájolás: ÉÉNY-DDK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,25m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.
Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.
A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,04m.
Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):
Négy karika
Négy üveggyöngy.

703. sz. sír (10/XXV. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,10m. Tájolás: NY-K.
A sírgödör téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 1,10m). Kőpakolásos temetkezés.
Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a törzs mellett.
A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,55m.
Mellékletei:
Egy bronz karperec a jobb alkaron (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

704. sz. sír (11/XXV. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,85m. Tájolás: NY-K.
A sírgödör téglalap alakú (h. 1,00m, sz. 0,40m). Kőpakolásos temetkezés.
Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.
A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,70m.
Mellékletei:
1. Egy karperec
2. Egy sodort bronz nyakperec (torques – 3a. típus). Méretei: átmérője = 12cm, huzalvastagság = 3mm. Ltsz. 8016.⁴⁶⁵

705. sz. sír (2/XXVII. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,50m. Tájolás: NY-K.
A sírgödör ovális alakú (h. 2,10m, sz. 0,56m). Kőpakolásos temetkezés.
Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.
A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,85m.
Mellékletei:

---

⁴⁶⁵ CIUGUDEAN 2006, 29, 32. kép. Lásd 95. tábla.

Egy cserépedény (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

706. sz. sír (3/XXVII. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,70m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,70m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Melléklete nem volt.

707. sz. sír (4/XXVII. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,90m. Tájolás: K-NY.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,35m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Jobb oldalára zsugorított, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,15m.

Mellékletei:

Nyitott, kerek átmetszetű, töredékes, bronz karika, egymásra hajló végekkel (1b. típus).

Méretei: átmérő = 1,7cm, huzalvastagság = 1mm.⁴⁶⁶

708. sz. sír (5/XXVII. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 1,20m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nő, felnőtt. H: 1,64m.

Mellékletei:

1. Hét karika (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Egy karperec (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Egy nyakék (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
4. Két ezüst gyűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
5. Két gyöngy (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
6. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált fazék. Szája enyhén kihajló, pereme ferdén levágott, alja egyenesen levágott. Az edény felülete (kétharmada) laza hullámvonalköteggel díszített, közvetlenül a fenék felett 5 sorból

---

⁴⁶⁶ Lásd 96. tábla.

pedig vonalköteg dísz figyelhető meg. Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 15cm, szájmérő = 11cm, fenékmérő = 7,6cm, legnagyobb szélesség = 14,8cm.⁴⁶⁷

709. sz. sír (7/XXVII. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,95m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör ovális alakú (h. 2,20m, sz. 0,85m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Két karika.

710a-b. sz. sír (8-9/XXVII. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: -. Tájolás: NY-K.

A sírgödör alakja nem ismert.

Csontvázas kettős temetkezés, bolygatott. A vázak teljesen szétporladtak.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei:

1. Egy karika
2. Egy bronz huzal fülbevaló töredéke.
3. A 8. sírból cserépfazék került elő. Csillámmal soványított, kézikorongon formált. A szája kihajló, pereme függőlegesen levágott, alja egyenesen levágott. Az edény teste (a válltól a fazék alsó harmadáig) négy hézagosan elhelyezett hullámköteggel díszített, az alsó harmada vonalköteggel díszített. Szürkésbarna. Méretei: magasság = 11cm, szájmérő = 9,8cm, fenékmérő = 6cm, legnagyobb szélesség = 10,5cm.⁴⁶⁸

711. sz. sír (10/XXVII. szelvény, 36,50x 1,50m)

Sírmélység: 0,94m. Tájolás: NY-K.

A sírgödör ovális alakú (h. 2,00m, sz. 0,62m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy vaskés

---

⁴⁶⁷ Lásd 98. tábla.

⁴⁶⁸ Lásd 97. tábla.

2. Tojáshéj.

712. sz. sír (1/XXVIII. szelvény 36,50 x 1,50m)

Mélység: 1,90m. Tájolás: KDK-NYÉNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,80m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontváz temetkezés, bolygatatlan. Bal oldalára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.). H: 0,82m.

Mellékletei:

1. Két töredékes, áttört, bronz hajfonatkorong (1. típus).⁴⁶⁹ A síron belüli helyzetük ismeretlen. Méretei: átmérője = 4x4,1cm és 4,1x4,2cm, a lemez vastagsága = 2mm. Leltározatlan.⁴⁷⁰
2. Nyitott, kerek átmetszetű, ezüstkarika, egymásra hajló végekkel (1b. típus). Méretei: átmérő = 1,7cm, huzalvastagság = 1mm.⁴⁷¹
3. Nyitott, kerek átmetszetű, ezüstkarika, egymásra hajló végekkel (1b. típus). Méretei: átmérő = 1,9cm, huzalvastagság = 3mm.⁴⁷²
4. Spirálisan sodrott, szalagos fejegyűrű (3i. típus). Méretei. átmérő = 1,9x2,1cm, huzalvastagság = 1mm, a szalagos fej átmérője = 9mm.⁴⁷³

713. sz. sír (2/XXVIII. szelvény 36,50 x 1,50m)

Mélység: 0,90m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,80m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontváz temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans I.).

Melléklete nem volt.

714. sz. sír (3/XXVIII. szelvény 36,50 x 1,50m)

Mélység: 1,30m. Tájolás: -.

A sír téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,80m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontváz temetkezés, erősen bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

---

⁴⁶⁹ GÁLL 2013, 671.

⁴⁷⁰ Lásd 97. tábla.

⁴⁷¹ Lásd 97. tábla.

⁴⁷² Lásd 97. tábla.

⁴⁷³ Lásd 97. tábla.

Mellékletei: nincs adat.

715. sz. sír (4/XXVIII. szelvény 36,50 x 1,50m)

Mélység: 1,80m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,40m.

Melléklete nem volt.

716. sz. sír (5/XXVIII. szelvény 36,50 x 1,50m)

Mélység: 1,35m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat

Melléklete nem volt.

717. sz. sír (6/XXVIII. szelvény 36,50 x 1,50m)

Mélység: 1,15m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, bal karral a mellkason, jobb kézzel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus).

Melléklete nem volt.

718. sz. sír (8/XXVIII. szelvény 36,50 x 1,50m)

Mélység: 1,60m. Tájolás: K-NY.

A sír ovális alakú (h. 1,82m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,52m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy karika.

719. sz. sír (1/XXIX. szelvény 16,50 x 1,50m)

Mélység: 0,90m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,65m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,75m.

Melléklete:

1. Egy cserépedény (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).
2. Egy csiholóvas és kovakő (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).
3. Kerek átmetszetű, zárt, ezüstkarika (4. típus). Méretei: átmérő = 2,1x2cm, huzalvastagság = 2mm.⁴⁷⁴
4. Félkör átmetszetű, zárt, ezüstkarika (4. típus). Méretei: átmérő = 2,3cm, huzalvastagság = 3mm.⁴⁷⁵
5. Lekerekített négyzet alakú, vas hevedercsat (2. típus). Méretei: hossza = 4,9cm, szélessége = 3,2cm, vastagsága = 3mm, a tövis hossza = 3,2cm, szélessége = 6mm.⁴⁷⁶
6. Vas "láncszem". Méretei: átmérője = 2,3x2,9cm, metszete félkör alakú, a lánc szélessége = 4mm, vastagsága 2mm. Ltsz. ?⁴⁷⁷

720. sz. sír (2/XXIX. szelvény 16,50 x 1,50m)

Mélység: 1,35m. Tájolás: ÉK-DNY.

A sír formája nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 0,70m.

Melléklete nem volt.

721. sz. sír (3/XXIX. szelvény 16,50 x 1,50m)

Mélység: 0,90m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,40m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat. H: 1,05m.

Melléklete

1. Egy cserépedény
2. Lapos pántgyűrű, bronzból (25. forma). Méretei: átmérője 21x22mm, a metszete kör alakú, a pánt vastagsága 2mm.

---

⁴⁷⁴ Lásd 98. tábla.

⁴⁷⁵ Lásd 98. tábla.

⁴⁷⁶ Lásd 98. tábla.

⁴⁷⁷ Lásd 98. tábla.

722. sz. sír (5/XXIX. szelvény 16,50 x 1,50m)

Mélység:1,20m. Tájolás: K-NY.

A sír téglalap alakú (h. 1,55m, sz. 0,40m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, Iuvenis. H: 1,30m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

723. sz. sír (6/XXIX. szelvény 16,50 x 1,50m)

Mélység:0,80m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,50m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,83m.

Melléklete nem volt.

724. sz. sír (7/XXIX. szelvény 16,50 x 1,50m)

Mélység:1,55m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sír ovális alakú (h. 1,50m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz, bal térdel behajlítva.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,20m.

Melléklete nem volt.

725. sz. sír (3/XXX. szelvény 15 x 1,50m)

Mélység:0,75m. Tájolás: NY-K.

A sír ovális alakú (h. 1,80m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Négy bronz hajkarika
2. Két ezüst fülbevaló.

726. sz. sír (1/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,75m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sír téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,16m.

Mellékletei:

Közepesen soványított, kézikorongon formált, egyfülű cserépcsésze. A fül nem maradt meg. Szája enyhén kihajló, pereme gyűrűszerűen lekerekített, alja egyenesen levágott. A nyak alatt függőlegesen bevagdosott vonalak húzódnak, az edény alsó harmadán sűrűn bekarcolt vonaldísz található. Az edény az alja felé kiszélesedik, alja egyenesen levágott, szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 7,3cm, szájátmérő = 8,2cm, fenékátmérő = 9cm, legnagyobb szélessége = 12,3cm.⁴⁷⁸

727. sz. sír (2/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység: -. Tájolás: KÉK-NYÉNY.

A sír ovális alakú (h. 1,70m, sz. 0,5 m). Koporsós temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,54m.

Melléklete nem volt.

728. sz. sír (3/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,90m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sír alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a mellkason.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Két nyílhegy
2. Egy cserépedény
3. Egy csiholóvas.

729. sz. sír (4/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,75m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír trapéz alakú (h. 1,80m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

---

⁴⁷⁸ Lásd 99. tábla.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,57m.

Melléklete nem volt.

730. sz. sír (5/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50 m)

Mélység:0,90m. Tájolás: N-K.

A sír téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, bal karral a medencén, jobb karral a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Melléklete nem volt.

731. sz. sír (6/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:1,00m. Tájolás: K-NY.

A sír ovális alakú (h. 1,20m, sz. 0,35m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,86m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy cserépedény
2. Három üveggyöngy
3. Állatcsontok.

732. sz. sír (7/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,75m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,55m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,10m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Két huzalgűrű.

733. sz. sír (8/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,60m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sír alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Zsugorított, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,52m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

734. sz. sír (9/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,55m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sír téglalap alakú (h. 1,30m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,15m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény és két hajkarika.

735. sz. sír (10/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,58m. Tájolás: KÉK-NYDNY.

A sír téglalap alakú (sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,53m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy bronz és egy kő nyakék (?).

736. sz. sír (11/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,90m. Tájolás: NY-K.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,62m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy hajkarika.

737. sz. sír (12/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,67m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,73m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy hajkarika.

738. sz. sír (13/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,95m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázás temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Melléklete:

Töredékes vaskés (3. típus). Méretei: a kés hossza 8cm, szélessége 9mm, a penge vastagsága 3mm, a markolat vastagsága 2mm, a markolat metszete vonalszerű, penge metszete pedig piskóta alakú. Ltsz. ?⁴⁷⁹

739. sz. sír (14/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:1,00m. Tájolás: KÉK-NYDNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázás temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 0,80m.

Melléklete nem volt.

740. sz. sír (15/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,25m. Tájolás: KÉK-NYDNY.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázás temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,80m.

Melléklete nem volt.

741. sz. sír (16/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:1,30m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír ovális alakú (h. 2,00m és sz. 0,60m).

---

⁴⁷⁹ Lásd 100. tábla.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,65m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy kés
2. Egy hálonehezék
3. Állatcsontok.

742. sz. sír (17/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:1,15m. Tájolás: K-NY.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Zsugorított, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Melléklete nem volt.

743. sz. sír (20/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,85m. Tájolás: NY-K.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Melléklete nem volt.

744. sz. sír (21/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:1,10m. Tájolás: ÉK-DNY.

A sír trapéz alakú (h. 1,77m, sz. 0,83m). Köpakolós temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,05m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két cserépedény
2. Egy hajkarika
3. Állatcsontok.

745. sz. sír (22/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:1,10m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sír ovális alakú (h. 1,78m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázaskemelés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megőrzésű váz, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,70m.

Melléklete nem volt.

746. sz. sír (23/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,90m. Tájolás: NY-K.

A sír alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázaskemelés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megőrzésű váz, karokkal a mellkason.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,54m.

Melléklete nem volt.

747. sz. sír (24/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység: 1,10m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír ovális alakú (h. 1,80m, sz. 0,65m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázaskemelés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megőrzésű váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

748. sz. sír (25/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,90m. Tájolás: K-NY.

A sír ovális alakú (h. 1,54m, sz. 0,43m).

Csontvázaskemelés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megőrzésű váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,65m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Két üveggyöngy
2. Egy csonttárgy.

749. sz. sír (27/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:1,20m. Tájolás: NY-K.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázaskemelés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megőrzésű váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,52m.

Melléklete nem volt.

750. sz. sír (28/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:1,20m. Tájolás: NY-K.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, hiányzik a koponya.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,03m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Öt vasszeg.

751. sz. sír (31/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:1,62m. Tájolás: NY-K.

A sír ovális alakú (h. 1,20m, sz. 0,84m). Kőpakolásos temetkezés (kövel fedett sír).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, jobb karra a mellkason, bal kézzel a hason.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Melléklete nem volt.

752. sz. sír (34/XXXII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:1,40m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,90m.

Melléklete nem volt.

753. sz. sír (1/XXXIII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,70m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Jobb oldalára fektetett, közepes megtartású váz, behajlított lábakkal.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,65m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy balta
2. Egy csiholóvas és kovakő.
3. Egyenes talpú kengyel (1 példány)

754. sz. sír (2/XXXIII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,32m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,52m.

Melléklete nem volt.

755. sz. sír (3/XXXIII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,34m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklete nincs adat.

756. sz. sír (4/XXXIII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,40m. Tájolás: NY-K.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,61m.

Melléklete nem volt.

757. sz. sír (6/XXXIII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,60m. Tájolás: K-NY.

A sír ovális alakú (h. 1,85m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,65m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy kés
2. Egy nyílhegy

3. Egy cserépedény.

758. sz. sír (7/XXXIII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,55m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sír alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,77m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy gömbcsüngős fülbevaló.

759. sz. sír (9/XXXIII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,85m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sír ovális alakú (h. 1,70m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású, karokkal a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,55m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy huzalgűrű
2. Egy karika.

760. sz. sír (10/XXXIII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,85m. Tájolás: ÉK-DNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,20m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,09m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Három karika.

761. sz. sír (13/XXXIII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,40m. Tájolás: K-NY.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,55m.

Melléklete nem volt.

762. sz. sír (14/XXXIII. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység: 0,70m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy cserépedény
2. Gyöngyök.

763. sz. sír (1/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység: 0,70m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,51m.

Mellékletei:

1. Nyitott, kerek átmetszetű, huzal karperec, végei egymással szemben (2a. típus).⁴⁸⁰
Méretei: átmérő = 5,4x6cm, huzalvastagság = 4mm.⁴⁸¹
2. Nyitott, kerek átmetszetű, huzal karperec, végei egymással szemben, végei elhegyesednek (2a. típus). Méretei: átmérő = 5x6,3cm, huzalvastagság = 4mm, a végeknél 3mm. Ltsz. ?⁴⁸²

764. sz. sír (3/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység: 1,10m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,61m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy huzalgűrű.

765. sz. sír (5/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység: 1,10m. Tájolás: DNY-ÉK.

---

⁴⁸⁰ GÁLL 2013, 677.

⁴⁸¹ Lásd 102. tábla.

⁴⁸² Lásd 102. tábla.

A sír téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású, karokkal a törzs mellett.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,51m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

766. sz. sír (7/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,70m. Tájolás: KÉK-NYDNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,40m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Bal oldalára zsugorított, közepes megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,03m.

Melléklete nem volt.

767. sz. sír (9/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,54m. Tájolás: KDK-NYÉNY.

A sír alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,33m.

Melléklete nem volt.

768. sz. sír (12/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,55m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sír ovális alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus).

Melléklete nem volt.

769. sz. sír (13/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,70m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,35m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy vaskés

2. Két karika.

770. sz. sír (14/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:1,05m. Tájolás: KÉK-NYDNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,62m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,33m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy karika
2. Egy fülbevaló.

771. sz. sír (15/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,83m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,30m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,90m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

772. sz. sír (17/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:1,31m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sír téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,35m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy gyűrű
2. Egy csüngő
3. Egy gyöngy.

773. sz. sír (18/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,50m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,63m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletekőrzési helyéről):

1. Egy karika
2. Egy huzalgyűrű.

774. sz. sír (19/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,75m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,55m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,37m.

Melléklete nem volt.

775. sz. sír (20/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,45m. Tájolás: K-NY.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,44m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

776. sz. sír (21/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,56m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,02m, sz. 0,56m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,83m.

Melléklete nem volt.

777. sz. sír (22/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,40m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 0,92m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy kés.

778. sz. sír (23/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:0,56m. Tájolás: NYDNY-KÉK.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Melléklete nem volt.

779. sz. sír (24/XXXIV. szelvény 34,50 x 1,50m)

Mélység:1,13m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sír téglalap alakú (h. 1m89m, sz. 0,85m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus). H: 1,15m.

Melléklete nem volt.

780. sz. sír (1/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,52m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,28m, sz. 0,46m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,98m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Két karika
2. Két gömb alakú gomb.

781. sz. sír (2/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:1,30m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Melléklete nem volt.

782. sz. sír (4/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,56m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sír téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,66m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy karika.

783. sz. sír (7/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység: 0,86m. Tájolás: ÉK-DNY.

A sír téglalap alakú (h. 0,82m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,70m.

Mellékletei:

Egy üvegpaszta gyöngyfűzér:⁴⁸³

11 fehér-krém színű, kéttagú rúdgyöngy (Szilágy 1-4. típus, Andrae 6/3. típus).

Méretei: hossza = 1,2cm, vastagság = 7mm.

28 sötétkék, négyélű üvegyöngy (Szilágyi 30. típus). Méretei: hossza = 6mm, vastagság = 5mm.

784. sz. sír (8/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység: -. Tájolás: K-NY.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklete nincs adat.

Keltezése kérdéses.

785. sz. sír (9/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység: 0,38m. Tájolás: NY-K.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

---

⁴⁸³ CIUGUDEAN 1996, 15, 77. ábra; DRAGOTĂ et al. 2011, 129.; Lásd 103. tábla.

786. sz. sír (10/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,60m. Tájolás: DNY-ÉNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,50m). Téglakazettás temetkezés (?).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,44m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy cserépedény
2. Egy tégl (valószínűleg egy téglakeretes sírból).

787. sz. sír (12/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,84m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sír téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Két huzalgyűrű
2. Egy karika.

788. sz. sír (13/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,77m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sír téglalap alakú (h. 1,44m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,38m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Két karika.

789. sz. sír (15/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,63m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 0,65m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,10m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Három karika.

790. sz. sír (16/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,95m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,57m.

Melléklete nem volt.

791. sz. sír (21/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,50m. Tájolás: ÉK-DNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,70m, sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,82m.

Melléklete nem volt.

792. sz. sír (22/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,55m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sír téglalap alakú (h. 1,70m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,40m.

Melléklete (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy cserépedény.

793. sz. sír (27/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:1,00m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sír téglalap alakú (h. 1,10m, sz. 0,40m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,66m.

Melléklete nem volt.

794. sz. sír (28/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:1,00m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,50m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (Infans II:). H: 1,23m.

Melléklete nem volt.

795. sz. sír (29/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,65m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklete:

Állatcsont (nem elemezték a csontokat).

796. sz. sír (31/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:1,20m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sír téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,70m.

Melléklete nem volt.

797. sz. sír (33/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:1,00m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Melléklete nem volt.

798. sz. sír (35/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,90m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 2,31m, sz. 1,00m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,79m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Két cserépedény
2. Egy kés
3. Egy római érme
4. Egy csiholó vas

5. Két arany fülbevaló.

799. sz. sír (36/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,30m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,55m, sz. 0,42m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy gyöngy
2. Egy kés
3. Egy szeg.

800. sz. sír (37/XXXV. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,50m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,65m, sz. 0,56m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,50m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy vaskés.

801. sz. sír (1/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,82m. Tájolás: K-NY.

A sír téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,56m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású, kezekkel a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Négy ezüst és három bronz hajkarika.

802. sz. sír (2/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,73m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sír téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,54m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,58m.

Mellékletei:

Két szőlőfürtcsüngős ezüst fülbevaló (15b. 16. típus ötvözete).⁴⁸⁴

1. Az első példány töredékes, alsó része hiányzik, a függesztő huzalon három töredékes, üreges lemezgömb található (egy-egy a huzalon és egy közepén a csüngő felett), a függesztő huzal átmérője = 2,7cm, a huzal vastagsága = 1mm. Ltsz. 8430.
2. A második példány is töredékes, a függesztő huzal két darabban van, nyitott és a felső részén kampó található (3. típus).⁴⁸⁵ Csak a bal odalalán és közepén maradt épen az üreges lemezgömb. A függesztő huzal átmérője = 2,8cm, a huzal vastagsága = 1mm. A csüngő négy darab granulációs ál-gyöngyből és egy nagyobb méretű ál-gyöngyből áll, hossza = 2,5cm. A teljes fülbevaló hossza = 6,1cm. Ltsz. 8431⁴⁸⁶
3. Cserépcsésze (C1. típus).⁴⁸⁷ Közepesen soványított, kézikorongon formált, fényezett felületű, gömbtestű. A száj enyhén kihajló, pereme lekerekített, alja kissé homorú. Redukált égetésű, szürke színű. Méretei: magasság = 11,5cm, szájátmérő = 12,5cm, fenékátmérő = 12cm, éleknagyobb szélesség = 13,6cm.⁴⁸⁸

803. sz. sír (3/XXXVI. szelvény 34 x 1,50 m)

Mélység:0,73m. Tájolás: ÉK-DNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,28m, sz. 0,46m).

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neve és kora: nincs adat.

Melléklete nem volt.

804. sz. sír (5/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,33m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Öt karika.

805. sz. sír (8/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

⁴⁸⁴ GIESLER 1981, 3. tábla; CIUGUDEAN 1996, 14, 62. ábra.; DRAGOTĂ 2011, 135.; GÁLL 2013, 308. tábla.

⁴⁸⁵ GÁLL 2013, 308. tábla.

⁴⁸⁶ Lásd 104. tábla.

⁴⁸⁷ FIEDLER 1992, 138.

⁴⁸⁸ Lásd 27. tábla.

Mélység:0,47m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sír téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,62m.

Melléklete nem volt.

806. sz. sír (9/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,65m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sír téglalap alakú (h. 2,05m, sz. 0,60m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy üveggyöngy.

807. sz. sír (10/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,47m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sír ovális alakú (h. 0,45m, sz. 0,22m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,58m.

Melléklete nem volt.

808. sz. sír (12/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,65m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sír téglalap alakú (h. 1,95m, sz. 0,65m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,75m.

Melléklete nem volt.

809. sz. sír (14/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,85m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sír ovális alakú (h. 0,57m, sz. 0,22m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,57m.

Melléklete nem volt. Nem keltezhető!

810. sz. sír (16/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:1,20m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,62m.

Melléklete nem volt.

811. sz. sír (17/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:1,00m. Tájolás: -.

A sír téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású, karokkal a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,48m.

Melléklete nem volt.

812. sz. sír (18/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,80m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei:

Állatcsont (nem elemezték a csontokat).

813. sz. sír (19/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,25m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei:

Állatcsont (nem elemezték a csontokat).

814. sz. sír (21/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység:0,70m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sír téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású, behajlított karokkal, kezekkel a mellkason.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Melléklete nem volt.

815. sz. sír (22/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység: -. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklete nem volt.

816. sz. sír (23/XXXVI. szelvény 34 x 1,50m)

Mélység: 0,95m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

Három agyaggyöngy.

817. sz. sír (1/XXXVII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység: 1,10m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sír téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,10m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Három karika.

818. sz. sír (2/XXXVII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység: 1,50m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sír téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,65m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,86m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy csiholóvas
2. Egy cserépedény.

819. sz. sír (4/XXXVII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység: 1,15m. Tájolás: -.

A sír téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,57m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt.

Mellékletei:

1. Egy kés (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).
2. Egy töredékes, nyitott, kerek átmetszetű, bronz karika, egymásra hajló végekkel (1b. típus). Méretei: átmérő = 1,6cm, huzalvastagság = 1mm. Ltsz.?⁴⁸⁹

820. sz. sír (5/XXXVII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység: 1,15m. Tájolás: K-NY.

A sír téglalap alakú (h. 1,45m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,05m.

Melléklete nem volt.

821. sz. sír (7/XXXVII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység: 1,20m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,66m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy nyílhegy
2. Egy kés
3. Egy töredékes cserépedény.

822. sz. sír (9/XXXVII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység: 1,50m. Tájolás: NY-K.

---

⁴⁸⁹ Lásd 104. tábla.

A sír téglalap alakú (h. 1,50m, sz. 0,50m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,30m.

Mellékletei:

1. Egy fülbevaló (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Egy csiholóvas (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Vaskés (3. típus). A markolat átmetszete téglalap alakú, a vágóél átmetszete háromszög alakú. Méretei: hossza = 9,6cm, a vágóél hossza = 6cm, a vágóél szélessége = 9mm, a markolat hossza = 3,6cm, a markolat szélessége 3-4mm.⁴⁹⁰

823. sz. sír (12/XXXVII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység: 1,40m. Tájolás: K-NY.

A sír téglalap alakú (h. 2,20m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,85m.

Mellékletei (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről):

1. Egy tegezveret
2. Két nyílhegy
3. Egy csat
4. Három szegecs
5. Egy cserépedény.

824. sz. sír (14/XXXVII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység: 1,40m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,75m, sz. 0,40m). Kő- és téglakazettás temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,86m.

Mellékletei:

1. Egy karperec (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).
2. Három szálból sodort, kampós-hurkos végű, bronz nyakperec (torques, 3a. típus).⁴⁹¹
A nyakperecen javítási nyomok figyelhetők meg (egy huzalgyűrű bog a tárgy jobb

---

⁴⁹⁰ Lásd 105. tábla.

⁴⁹¹ GÁLL 2013, 668.

oldalán – kezdetleges kivitelezésű), a kampó vége hiányzik. Méretei: átmérője = 13,4cm, vastagsága = 3-4mm, huzal vastagság = 1mm. Ltsz. 8489.⁴⁹²

3. Tíz üveggyöngy és egy arannyal futtatott lemezgyöngy (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).
4. Három kisméretű, nyitott, kerek átmetszetű, bronz karika, egymásra hajlított végekkel (1b. típus): a hajkarikák átmérője = 1,8x1,1cm, 1x1,1cm és 1x1,1cm, a metszetük kör alakú, vastagságuk 1mm, ltsz. ?⁴⁹³
5. Egy kerek átmetszetű, zárt karika (4. típus). Méretei: átmérője = 2,2, huzalvastagság = 2mm.⁴⁹⁴

825. sz. sír (3/XXXVIII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:0,56m. Tájolás: DNY-ÉK.

A sír nyújtott téglalap alakú (h. 1,20m, sz. 0,45m). Kőpakolásos temetkezés (követ helyeztek a lábához).

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Melléklete nem volt.

826. sz. sír (4/XXXVIII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:0,70m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,60m, sz. 0,40m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Jobb oldalára zsugorított, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,35m.

Mellékletei:

1. Két fülbevaló (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
2. Egy nyakék (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
3. Két bronz karperec (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)
4. Nyitott, ellipszis alakú, közepén csonkagula szerűen kiemelkedő, díszítetlen fejesgyűrű (3d. típus). Méretei: átmérője = 2,1cm, a pánt vastagsága = 2mm. Ltsz. 8397.⁴⁹⁵

---

⁴⁹² Lásd 105. tábla.

⁴⁹³ Lásd 105. tábla.

⁴⁹⁴ Lásd 105. tábla.

⁴⁹⁵ DRAGOTĂ et al. 2011, 132. Lásd 106. tábla.

827. sz. sír (9/XXXVIII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:0,70m. Tájolás: DK-ÉNY.

A sír téglalap alakú (h. 1,65m, sz. 0,55m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, bal karral a medencén.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,42m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Egy kampósszeg.

828. sz. sír (10/XXXVIII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:0,70m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,45m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,67m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

Négy karika.

829. sz. sír (11/XXXVIII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység: -. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Mellékletei: nincs adat.

830. sz. sír (15/XXXVIII. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:0,90m. Tájolás: ÉK-DNY.

A sír a lábak vonalában megsemmisült (sz. 0,35m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,64m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy bronz medál
2. Három üveggyöngy
3. Egy vastárgy.

831. sz. sír (4/XXXIX. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:0,40m. Tájolás: K-NY.

A sír alakja nem ismert. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 0,47m.

Melléklete nem volt.

832. sz. sír (5/XXXIX. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:1,30m. Tájolás: NY-K.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,80m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy cserépedény
2. Egy ezüst fülbevaló.

833. sz. sír (6/XXXIX. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:0,90m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,85m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,75m.

Melléklete nem volt.

834. sz. sír (12/XXXIX. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:0,30m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy huzalgűrű
2. Egy nyílhegy
3. Egy bronz karika.

835. sz. sír (13/XXXIX. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:0,75m. Tájolás: ÉNY-DK.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,65m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy cserépedény
2. Egy gyöngy.

836. sz. sír (15/XXXIX. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:0,90m. Tájolás: NYÉNY-KDK.

A sír téglalap alakú (h. 1,90m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,82m.

Melléklete nem volt.

837. sz. sír (1/XL. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:1,30m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,80m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,75m.

Melléklete nem volt.

838. sz. sír (4/XL. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:0,50m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Mellékletei:

Egy szeg (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

839. sz. sír (5/XL. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység:1,20m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neve és kora: nincs adat.

Melléklete nem volt.

840. sz. sír (6/XL. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység: 1,20m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott, csak a koponya maradt meg.

A csontváz neve és kora: nincs adat.

Melléklete nem volt.

841. sz. sír (7/XL. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység: 1,50m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat. H: 1,40m.

Melléklete nem volt.

842. sz. sír (8/XL. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység: 1,20m. Tájolás: ÉK-DNY.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz (a medencétől lefele a váz többi része hiányzik).

A csontváz neve és kora: nincs adat. H: 0,60m.

Melléklete nem volt.

843. sz. sír (16/XL. szelvény 27 x 1,50m)

Mélység: 1,30m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat.

Mellékletei: nem volt.

844. sz. sír (1/XLI. szelvény)

Mélység: 0,90m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

A csontváz neme és kora: férfi, felnőtt. H: 1,70m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Egy fülbevaló
2. Három kés
3. Egy nyílhegy
4. Egy fára erősített fémlemez darabja
5. Juhcsontok a lábnál és a fej mellett.

845. sz. sír (2/XLI. szelvény)

Mélység:0,20m. Tájolás: -.

A sír alakja nem ismert.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklete nem volt.

846. sz. sír (3/XLI. szelvény)

Mélység:0,45m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,54m, sz. 0,58m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 0,85m.

Mellékletei:

Egy kés (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

847. sz. sír (5/XLI. szelvény)

Mélység:0,90m. Tájolás: K-NY.

A sír téglalap alakú (h. 1,10m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,65m.

Mellékletei (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről):

1. Fülbevaló
2. Egy nyílhegy
3. Egy cserépedény

4. Állatsontok a lábnál.

848. sz. sír (6/XLI. szelvény)

Mélység:0,90m. Tájolás: K-NY.

A sír téglalap alakú (h. 1,10m, sz. 0,70m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 0,86m.

Melléklete nem volt.

849. sz. sír (9/XLI. szelvény)

Mélység:0,40m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat.

Mellékletei:

Egy cserépedény (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

850. sz. sír (10/XLI. szelvény)

Mélység:1,20m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 2,00m, sz. 0,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz. Egy római lakás betöltésébe temették a halottat, a föld savassága miatt a váz teljesen elporladt.

A csontváz neve és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,00m.

Melléklete nem volt.

851. sz. sír (12/XLI. szelvény)

Mélység:0,50m. Tájolás: -.

A sír téglalap alakú (h. 1,10m, sz. 0,70m).

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

A csontváz neve és kora: nincs adat.

Melléklete nem volt.

852. sz. sír (13/XLI. szelvény)

Mélység: 1,25m. Tájolás: NY-K.

A sír téglalap alakú (h. 1,40m, sz. 0,80m). Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, erősen bolygatott.

A csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 0,86m.

Mellékletei:

Egy gyűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről).

Hamvasztásos sírok

857. sz. sír (19/VIII. szelvény)

Nem maradt információ a sír leírásáról.

858. sz. sír (21/IX. szelvény)

Mélység: -0,60m.

A sír kör alakú (0,70x0,60m).

Melléklet nem volt.

859. sz. sír (8/XXI)

Mélység: -1,11m.

A sír kör alakú (0,70x0,70m)

Melléklete:

Egygombos római bronzfibula. Méretei: hossza = 6,7cm, vastagsága = 6mm.

Leltári számmal ellátott, ismeretlen sírszámú leletek a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben (1981-1985)

1. Viseleti tárgyak:

Karikák/hajkarikák:

Ltsz. 6713. Egy ezüst, rombusz átmetszetű, S-végű hajkarika (5c. típus). Méretei: átmérője = 2cm, huzalvastagság = 2-2,5mm, az S-vég átmérője = 4mm.⁴⁹⁶

Ltsz. 6714. Egy ezüst, kerek átmetszetű, töredékes, S-végű hajkarika (6. típus). Méretei: átmérője = 2cm, huzalvastagság = 2-2,5mm.⁴⁹⁷

Fülbevalók:

Ltsz. 6833. Töredékes szőlőfürtcsüngős fülbevaló függesztő része álgöngyök nélkül (1. típus).⁴⁹⁸Méretei: átmérője = 4,3cm, huzalvastagság = 2,2mm.⁴⁹⁹

---

⁴⁹⁶ Lásd 106. tábla.

⁴⁹⁷ Lásd 106. tábla.

⁴⁹⁸ Lásd 106. tábla.

Gyöngyök:

6808. Sötétkék színű, kéttagú rúdgyöngy (Szilágyi 3. típus;⁵⁰⁰ Andrae 8/9. típus).⁵⁰¹ Méretei: átmérője = 1,1cm.⁵⁰²

6809. Vörössárga színű, négyszög alakú sokszög karneol gyöngy (Szilágyi 49. típus). Méretei: átmérő = 1,1x1cm.⁵⁰³

6810. Sötétkék színű, háromtagú rúdgyöngy (Szilágyi 3. típus; Andrae 6/10. típus).⁵⁰⁴ Méretei: 0,9cm.⁵⁰⁵

Gyöngyfűzér:

Ltsz. 6589. Tizenkét korong alakú, átfűrt üveggyöngy (Szilágyi 8. típus). Méretei: átmérője = 9mm, vastagsága = 4mm, átmérője = 6mm.⁵⁰⁶

Ismeretlen leltárszámú gyöngyfűzér.⁵⁰⁷

Tizenöt sötétkék színű, kúpostagokból álló kéttagú rúdgyöngy (Szilágyi 3-4. típus, Andrae 8/9. típus). Méretei: hossza = 1,7-2,2cm, vastagság = 4mm.

Három sötétkék színű, háromtagú rúdgyöngy (Szilágyi 3-4. típus Andrae 6/10. típus).

A gyöngyök átlag mérete: hossza = 1,4-1,9cm, vastagság = 7mm.

Egy henger alakú, spirálvonalban csorgatott bordázattal díszített gyöngy (Dostal I. típus).⁵⁰⁸ Méretei: hossza = 1,9cm, vastagsága = 8mm.

Egy bronz süngő. Méretei: átmérője = 1,1cm.

Veretek:

F.7219. Kéttagú, csüngős veret (10a1. típus). Felső része lekerekített négyzet alakú és sarkai körökkel díszített, alsó része csepp alakú és növényi motívummal díszített. Méretei: hossza = 4,5cm, szélessége = 2mm, vastagsága = 2mm.⁵⁰⁹

---

⁴⁹⁹ Lásd 106. tábla.

⁵⁰⁰ Szilágyi Katalin gyöngytipológiája. Lásd SZILÁGYI 1994.

⁵⁰¹ Reinhard Andrae gyöngytipológiája. Lásd ANDRAE 1973.

⁵⁰² Lásd 107. tábla.

⁵⁰³ Lásd 107. tábla.

⁵⁰⁴ ANDRAE 1973, 110-113.

⁵⁰⁵ Lásd 107. tábla.

⁵⁰⁶ Lásd 107. tábla.

⁵⁰⁷ Lásd 107. tábla.

⁵⁰⁸ DOSTAL 1966, 46.

⁵⁰⁹ Lásd 106. tábla.

F.7221. Kéttagú, csüngős veret (10e. típus). Felső része kör alakú, alsó része csepp alakú és növényi motívummal díszített. Méretei: hossza = 4,6cm, szélessége = 2cm, vastagsága 2mm.⁵¹⁰

F.7229. Kéttagú, csüngős veret alsó része (10e. típus). A veret növényi motívummal díszített. Méretei: hossza = 2,9cm, szélessége = 1,8cm, vastagsága = 2mm.⁵¹¹

F.720. Kéttagú, csüngős veret (10a1. típus). Felső része lekerekített négyzet alakú és sarkai körökkel díszített, alsó része csepp alakú, csúcsosodó vége hiányzik. Felülete növényi mintával díszített. Méretei: hossza = 3,9cm, szélessége 2cm, vastagsága = 2mm.⁵¹²

Csatok:

Ltsz. 8625. Szarvból készült líra alakú csat (legközelebb kialakításban a 2a. típushoz áll). Méretei: hossza = 7,4cm, szélessége = 2,3cm, vastagsága = 2mm.⁵¹³

Cserépedények:

Ltsz. 6561. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált tojásdad alakú fazék. Szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. Az edény felülete vonalköteggel díszített. Redukált égetésű, szürkésfekete színű. Méretei: magasság = 12cm, szájátmérő = 9,8cm, fenékatmérő = 4cm.⁵¹⁴

Ltsz. 6735. Cserépedény. Közepesen soványított, kézikorongon formált, kétfülű fazék. Az edény szája enyhén kihajló, pereme függőlegesen levágott (a perem gyűrűszerű), alja egyenesen levágott. Felülete fényezett, az edény alján fenékbélyeg figyelhető meg. Redukált égetésű, fekete színű. Méretei: magasság = 14cm, szájátmérő = 10,5cm, fenékatmérő = 8cm, a fül átmérője = 4x2,5cm, csonka gúla alakú, a lyuk átmérője = 3mm.⁵¹⁵

Ltsz. 6888. Cserépedény. Közepesen soványított, kézikorongon formált, tojásdad alakú fazék. Az edény szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A fazék válla két hullám-vonal köteggel díszített, az edény alsó harmadán vonalköteg található (négy bekarcolt

---

⁵¹⁰ Lásd 106. tála.

⁵¹¹ Lásd 106. tábla.

⁵¹² Lásd 106. tábla.

⁵¹³ CIUGUDEAN 2006, 32, 72-73. kép. Lásd 109. tábla.

⁵¹⁴ Lásd 110. tábla.

⁵¹⁵ Lásd 110. tábla.

vonat). Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 12cm, szájátmérő = 8.6cm, fenékátmérő = 5cm, legnagyobb szélesség = 11cm.⁵¹⁶

Ltsz. 6889. Cserépedény. Kézikorongon formált fazék, közepesen soványított, szája hiányzik, alja egyenesen levágott. Az edény válla két hullám-vonalköteggel díszített, a középső harmada két vonalköteggel díszített. Az edény alján kör alakú fenékbélyeg található (a korong rögzítőfelülete is lehet). Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 13cm, szájátmérő = -, fenékátmérő = 7cm, legnagyobb szélesség = 12cm.⁵¹⁷

Ltsz. 6890. Cserépedény. Közepesen soványított, kézikorongon formált fazék. Szája kihajló, pereme függőlegesen levágott, alja egyenesen levágott. Az edény alsó kétharmada laza hullám- és vonalköteggel díszített. Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 12cm, szájátmérő = 10cm, fenékátmérő = 7cm, legnagyobb szélesség = 12cm.⁵¹⁸

Ltsz. 6891. Cserépedény. Csillámmal soványított, kézikorongon formált fazék. Az edény szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A váll két hullámvonalköteggel díszített, középső harmada sűrűn bekarcolt vonalköteggel díszített. Barnásvörös színű, oxidált égetésű. Méretei: magasság = 11cm, szájátmérő = 8cm, fenékátmérő = 5,5cm, legnagyobb szélesség = 11,5cm.⁵¹⁹

Ltsz. 6893. Cserépedény. Csillámmal soványított, kézikorongon formált edény. Az edény szája kihajló, pereme függőlegesen levágott, alja egyenesen levágott. Az edény felülete díszített: válla két hullám-vonal köteggel, alsó kétharmada vonalköteggel díszített. Redukált égetésű, szürkésfekete. Méretei: magasság = 13cm, szájátmérő = 11,5cm, fenékátmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség = 13,5cm.⁵²⁰

Ltsz. 6896. Cserépedény. Egy szürkés-barna, csillámmal közepesen soványított, kézikorongon formált edény. A szája kihajló, slégen kifele levágott, alja egyenesen levágott. Felső kétharmada négy vonalköteggel díszített, az edény alján fenékbélyeg található (körbezárt

---

⁵¹⁶ Lásd 111. tábla.

⁵¹⁷ Lásd 111. tábla.

⁵¹⁸ Lásd 111. tábla.

⁵¹⁹ Lásd 111. tábla.

⁵²⁰ Lásd 112. tábla.

kereszt motívum). Méretei: magasság = 11,8cm, szájátmérő = 9cm, fenékátmérő = 8cm, legnagyobb szélesség = 12,5cm.⁵²¹

Ltsz. 6908. Cserépfazék. Csillámmal és apró kavicsal soványított, kompakt állagú, kézikorongon formált fazék. Az edény szája kihajló, kifele slégen levágott, alja egyenesen levágott. Az edény válla és középső harmada négy hullám-vonal köteggel díszített, alsó harmada vonalköteggel és egy hullám-vonal köteggel díszített, alján kör alakú fenékbélyeg található (a kör átmérője = 5,2cm). Redukált égetésű, szürkésfekete. Méretei: magasság = 13,5cm, szájátmérő = 10,8cm, fenékátmérő = 7,4cm, legnagyobb szélesség = 14cm.⁵²²

Ltsz. 6917. Cserépfazék. Csillámmal közepesen soványított, kézikorongon formált fazék. Az edény szája kihajló pereme függőlegesen levágott, alja egyenesen levágott. Az edény középső kétharmada négy laza hullám-vonal köteggel díszített. Redukált égetésű, szürkésfekete. Méretei: magasság = 10,8cm, szájátmérő = 10cm, fenékátmérő = 5,9cm, legnagyobb szélesség = 10,2cm.⁵²³

Ltsz. 6921. Cserépfazék. Egy töredékes (felső harmada hiányzik), közepesen soványított, kézikorongon formált fazék. Az edény alja egyenesen levágott, középső harmada sűrűn bekarcolt vonalköteggel díszített. Oxidált égetésű, barnásvörös. Méretei: magasság = -, szájátmérő = -, fenékátmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség = 15cm.⁵²⁴

Ltsz. 6919. Cserépfazék. Csillámmal soványított, kézikorongon formált fazék. Az edény szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. Felülete hullám-vonal köteggel és alsó harmadán vonalköteggel díszített. Oxidált égetésű, vörösesbarna. Méretei: magasság = 14,8cm, szájátmérő = 11cm, fenékátmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség = 13,5cm.⁵²⁵

Ltsz. 7010. Cserépfazék. Csillámmal soványított, kézikorongon formált fazék. Az edény szája enyhén kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A nyak apró csigavonallal díszített (hat sorban), vállán vonalköteg, rajta hullám-vonal köteg figyelhető meg, az edény alsó harmadán hasonlóan vonalköteg és rajta hullám-vonal köteg húzódik. Az edény alján

---

⁵²¹ Lásd 112. tábla.

⁵²² Lásd 112. tábla.

⁵²³ Lásd 113. tábla.

⁵²⁴ Lásd 113. tábla.

⁵²⁵ Lásd 113. tábla.

fenékbélyeg figyelhető meg (egy kerék-rács motívum). Redukált égetésű, szürkésfekete. Méretei: magasság = 12,5cm, szájátmérő = 9cm, fenékátmérő = 7cm, legnagyobb szélesség = 12,5cm.⁵²⁶

Ltsz. 7015. Cserépfazék. Csillámmal közepesen soványított, kézikorongon formált fazék. Az edény szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. Az edény négyötöde hullám-vonal és vonalköteg díszítésű. Az edény alján fenékbélyeg van (kör közepén egy körbezárt kereszt). Redukált égetésű, szürkésbarna. Méretei: magasság = 12,4cm, szájátmérő = 11,8cm, fenékátmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség = 15cm.⁵²⁷

Ltsz. 7014. Cserépcsésze. Közepesen soványított, kézikorongon formált csésze. Szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A váll és az edény középső harmada hullám-vonalköteggel díszített, alsó harmada sűrűn bekarcolt vonalköteggel díszített. Redukált égetésű, fekete. Méretei: magasság = 7,5cm, szájátmérő = 9cm, fenékátmérő = 5,8cm, legnagyobb szélesség = 9cm.⁵²⁸

Ltsz. 7037. Cserépfazék. Tojásdad alakú, kompakt állagú, kézikorongon formált fazék. Az edény alja kihajló, pereme ferdén levágott, alja egyenesen levágott, válla két hullám-vonal köteggel díszített, középső harmada 7 bekarcolt vonallal díszített. Oxidált égetésű, barnászörös. Méretei: magasság = 12,5cm, szájátmérő = 10cm, fenékátmérő = 6cm, legnagyobb szélesség = 11,8cm.⁵²⁹

Ltsz. 7040. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált fazék. Az edény szája kihajló, pereme kissé elvékonyodva lekerekített, alja egyenesen levágott. A nyak hullám-vonal köteggel díszített, az edény középső harmada négy vonalköteggel díszített. Az alján fenékbélyeg figyelhető meg (körbezárt kereszt, a kereszt sávjai a korábban megszokott modelltől eltérnek, kiemelkednek az edényaéj szintjéből és vastagabbak). Méretei: magasság = 9,5cm, szájátmérő = 9,5cm, fenékátmérő = 6cm, legnagyobb szélesség = 11,5cm.⁵³⁰

---

⁵²⁶ Lásd 113. tábla.

⁵²⁷ Lásd 114. tábla.

⁵²⁸ Lásd 114. tábla.

⁵²⁹ Lásd 114. tábla.

⁵³⁰ Lásd 114. tábla.

Ltsz. 7041. Cserépedény. Közepesen soványított, kézikorongon formált, kisméretű. Szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A nyak csigavonallal díszített, a váll és a fazék középső harmadának felső része tizenegy bekarcolt vonallal díszített. Oxidált égetésű vörösesbarna színű. Méretei: magasság = 10cm, szájmérő = 9cm, fenékmérő = 8cm, legnagyobb szélesség = 11cm.⁵³¹

Ltsz. 7046. Cserépfazék. Csillámmal soványított, kézikorongon formált, kisméretű. Szája kihajló, pereme lekerekített, alja gyűrűszerűen kialakított. A váll felső része hullám-vonal köteggel díszített, az edény középső harmada három vonalköteggel. Az alján fenékbélyeg található (körbezárt kereszt motívum). Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 7,5cm, szájmérő = 7cm, fenékmérő = 5,2cm, legnagyobb szélesség = 8cm.⁵³²

Ltsz. 7047. Cserépedény. Csillámmal soványított, kézikorongon formált, tojésdad alakú. Szája hiányzik, alja egyenesen levágott. Töredékes. A váll csigavonallal és három mélyen bekarcolt vonallal díszített. Oxidált égetésű, vörösesbarna színű. Méretei: magasság = -cm, szájmérő = -cm, fenékmérő = 5,1cm, legnagyobb szélesség = 10cm.⁵³³

Ltsz. 7083. Cserépcsésze. Közepesen soványított, kézikorongon formált, kisméretű. Szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A nyak alatt mélyen bekarcolt három vonal húzódik, az edény testét négy mélyen bekarcolt vonal és egy slégen húzott vonal díszíti. Redukált égetésű, szürkés-fekete színű. Méretei: magasság = 11cm, szájmérő = 7,8cm, fenékmérő = 5,5cm, legnagyobb szélesség = 10cm.⁵³⁴

Ltsz. 7085. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált. Szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. Az edény válla három bekarcolt vonallal díszített, az edény felülete kompakt és tompa fénye van. Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 12cm, szájmérő = 10cm, fenékmérő = 6cm, legnagyobb szélesség = 12,3cm.⁵³⁵

Ltsz. 7091. Cserépedény. Csillámmal soványított, kézikorongon formált. Szája emyhén kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A nyak és a váll lazán elhelyezett,

---

⁵³¹ Lásd 115. tábla.

⁵³² Lásd 115. tábla.

⁵³³ Lásd 115. tábla.

⁵³⁴ Lásd 116. tábla.

⁵³⁵ Lásd 116. tábla.

bekarcolt vonalakkal díszített, az edény alsó harmada vonalköteggel és egy vonallal díszített. Oxidált égetésű, vörösesbarna színű. Méretei: magasság = 11,5cm, szájátmérő = 8,9cm, fenékátmérő = 5,5cm, legnagyobb szélesség = 11,8cm.⁵³⁶

Ltsz. 7092. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált. Szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A fazék válla hullám-vonallal, középső harmada hullám-vonallal köteggel és vonalköteggel díszített. Redukált égetésű, szürkésfekete színű. Méretei: magasság = 13,8cm, szájátmérő = 12,8cm, fenékátmérő = 7,8cm, legnagyobb szélesség = 15cm.⁵³⁷

Ltsz. 8664. Cserépfazék. Csillámmal soványított, kézikorongon formált. Szája kihajló, pereme ferdén levágott, alja egyenesen levágott. Az edény teljes felülete hullámvonal-köteggel és vonalköteggel díszített. Redukált égetésű, szürkésfekete színű. Méretei: magasság = 13cm, szájátmérő = 11,5cm, fenékátmérő = 7,8cm, legnagyobb szélesség = 13,5cm.⁵³⁸

Ltsz. 8665. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált. Szája kihajló, pereme ferdén levágott, alja egyenesen levágott. Az edény felülete (a nyaktól az edény alsó harmadáig) bekarcolt vonalakkal díszített. Redukált égetésű, szürke színű. Méretei: magasság = 12,6cm, szájátmérő = 10,5cm, fenékátmérő = 7,3cm, legnagyobb szélesség = 14cm.⁵³⁹

Ltsz. 8666. Cserépcsésze. Kézikorongon formált, kisméretű. Szája kihajló, pereme kifele lejtősen levágott, alja egyenesen levágott. Az edény válla három mélyen bekarcolt vonallal díszített. Redukáltégetésű, szürke színű. Méretei: magasság = 11,5cm, szájátmérő = 10,5cm, fenékátmérő = 7,5cm, legnagyobb szélesség = 12cm.⁵⁴⁰

Ltsz. 8667. Cserépedény Csillámmal soványított, kézikorongon formált, töredékes. Az edény szája kihajló, pereme ferdén levágott, alja hiányzik. A belső perem csigavonalköteggel díszített, az edény nyaka, válla és középső harmada csigavonalköteggel és vonalköteggel

---

⁵³⁶ Lásd 116. tábla.

⁵³⁷ Lásd 116. tábla.

⁵³⁸ Lásd 117. tábla.

⁵³⁹ Lásd 117. tábla.

⁵⁴⁰ Lásd 117. tábla.

díszített. Oxidált égetésű, vörösesbarna színű. Méretei: magasság = -cm, szájátmérő = 11cm, fenékátmérő = -cm, legnagyobb szélesség = 14cm.⁵⁴¹

XIV/? sír. Cserépfazék. Közepesen soványított, kézikorongon formált. Szája kihajló, pereme lekerekített, alja egyenesen levágott. A váll felső része egy-egy hullámvonal-köteggel díszített, az edény középső harmada vonalköteggel díszített. Az edény oldala (legszélesebb pontján), valószínűleg a korongról való levételkor, benyomódott. Szürkésbarna színű. Méretei: magasság = 12,5cm, szájátmérő = 10cm, fenékátmérő = 7cm, legnagyobb szélesség = 11,8cm.⁵⁴²

Az OMV Üzemanyagtöltő állomás, Gyulafehérvár (2002) (Stația OMV 2002)

A 2002. március 13. és április 30. között leletmentő ásatás során 192 temetkezés került feltárára. Az ásatást Constantin Inel, Matei Drâmbărean, Adrian Gligor, Aurel Dragotă és Gabriel Rustoiu gyulafehérvári régészek végezték. A sírok 90%-a a 3. századra keltezhető, a fennmaradt sírok kora középkoriak és a Mentőállomás temető keleti szélén találhatók⁵⁴³.

A sírok csontvázas temetkezések (3, 4. és 8. sz. sírok), a sírgödör lekerekített téglalap alakú, egy esetben újrahasznált római téglakazettás temetkezés került napvilágra (4. sz. sír). A sírok tájolása K-Ny, nagyrésztük bolygatott. A sírok részletes leírása nem jelent meg.

Profi Élelmiszerüzlet lánc, Gyulafehérvár (2003)⁵⁴⁴

A középkori sírok száma nem ismert, nagyrésztük a római korra keltezhető. H. Ciugudean szóbeli közlése alapján legkevesebb 1 sír biztos a 10. századra keltezhető, az elhunyt mellett vasöntéshez alkalmazott vastárgyat és egy átfurt érmét, obulust találtak.⁵⁴⁵

---

⁵⁴¹ Lásd 117. tábla.

⁵⁴² Lásd 117. tábla.

⁵⁴³ INEL, DRÂMBĂREAN, RUSTOIU 2002, 39.

⁵⁴⁴ DRAGOTĂ, PLANTOS, RUSTOIU 2002, 19.

⁵⁴⁵ DRAGOTĂ, RUSTOIU 2003, 79-88.

5. 2. A Brândusei utcai temető (1997-2008)

A temető elhelyezkedése és kutatása

A Brândusei utcai temető a Poklisa fele vezető megyei úton található (107A megyei út). Több ízben került már sor leletmentő ásatásra:

1993-1997 között M. Drâmbărean⁵⁴⁶ és A. Gligor 24 9-10. századi temetkezést tárt fel.⁵⁴⁷

Az 1999-es ásatási idénnyel Aurel Dragotă⁵⁴⁸ és D. S. Brânda régészek vették át a leletmentő ásatást. A feltárások során 23 10. századi sír került napvilágra⁵⁴⁹ Groza Tiberiu telkén.

2001-ben folytatódtak a feltárások Ceuca Mihai kertjében, itt 10 temetkezés jelent meg.

Kis szünet után 2004-ben újra lendületet kapott a leletmentés, ez alkalommal Bodea Ioan kertjében került elő 35 sír, amelyek a 11. századra keltezhetők⁵⁵⁰.

2006-ban Bozdog Dumitru Flaviu telkén folytatódott a feltárás, a régészek 2 temetkezést tártak fel (152. és 154. sír). Ezt követően 2007-2008 során sikerült behatárolni az ásató régészeknek a temető nyugati határát, az utolsó feltárások során újabb 45 sír került napvilágra a 10-11. századból.

A temető nagy részét feltárták, viszont a teljes temető feltárására nem kerülhetett sor, mivel számos sír a főút alatt és magánházak alatt húzódik. A régészeti ásatások során 231 kora középkori csontvázas temetkezés és két 4. századi sír került napvilágra.⁵⁵¹

---

⁵⁴⁶ DRÂMBĂREAN 1998, 3-4.

⁵⁴⁷ DRÂMBĂREAN 1998b, 187-205.

⁵⁴⁸ DRAGOTĂ 2005, 21-26.

⁵⁴⁹ DRAGOTĂ, BRÂNDĂ 2001, 289-294.

⁵⁵⁰ DRAGOTĂ et alii 2005a, 217-228.

⁵⁵¹ DRAGOTĂ 2009; GÁLL 2013, 114-184.

5. 3. A Poklisai temető-Pâclișa (2000-2001)

A temető elhelyezkedése és kutatása

A poklisai temető kutatása vissza nyúlik a 70-es évekre, amikor a Poklisából kivezető út mentén, a „La izvoare” (A forrásnál) nevű helyen földcsuszamlás következtében három csontvázas temetkezés látott napvilágot. Gherorghe Anghel a leletmentés során több S-végű hajkarikát sikerült megmentsen a bolygatott sírokból.⁵⁵²

Szervezett ásatásra 2000 őszén került sor Horia Ciugudean és Aurel Dragotă régészek vezetésével. A feltárás során három szelvényt nyitottak (S1, S2, S3), amelyekben vaskori leletek találtak és megásták a három bolygatott kora középkori sírt is. 2001 őszén leletmentő ásatás keretében újabb 14 csontvázas temetkezést tártak fel.⁵⁵³

Szórványleletek 1970-ből

1. S-végű hajkarikák bronzból:⁵⁵⁴

1. Kisméretű, vastag huzalú, S-végű, töredékes bronz hajkarika (5b. típus). Méretei: átmérő = 1,2cm, huzal vastagsága = 2mm, ltsz. 6340.
2. Kisméretű, vastag huzalú, S-végű bronz hajkarika (5b. típus). Méretei: átmérő = 1,3cm, huzal vastagsága = 2mm, S-vég szélessége = 5mm, ltsz. 6341.
3. Kisméretű, vastag huzalú, egyszerű S-végű hajkarika (5b. típus). Méretei: átmérő = 1,7x1,3cm, huzal vastagsága = 2mm, az S-vég szélessége = 5mm, ltsz. 6342.
4. Kisméretű, vastag huzalú, egyszerű S-végű hajkarika (5b. típus). Méretei: átmérő = 1,7x1,4cm, huzal vastagsága = 3mm, az S-vég szélessége = 5mm, ltsz. 6343.
5. Kisméretű, vastag huzalú, egyszerű S-végű bronz hajkarika, töredékes végekkel (5b. típus). Méretei: átmérő = 1,7x1,4cm, huzal vastagsága = 3mm, az S-vég szélessége = 5mm, ltsz. 6344.
6. Kisméretű, vastag huzalú, egyszerű S-végű bronz hajkarika, töredékes végekkel (5b. típus). Méretei: átmérő = 1,6x1,4cm, huzal vastagsága = 3mm, az S-vég szélessége 5mm, ltsz. 6345.

⁵⁵² CIUGUDEAN-MOGA 1995, 147.

⁵⁵³ CIUGUDEAN-Dragotă 2001, 176.

⁵⁵⁴ GÁLL 2013, 203, 86. tábla.

7. Kisméretű, vastag huzalú, egyszerű S-végű bronz hajkarika, töredékes végekkel (5b. típus). Méretei: átmérő = 1,8x1,4cm, huzal vastagsága = 3mm, az S-vég szélessége = 5mm, ltsz. 6346.

8. Kisméretű, vastag huzalú, egyszerű S-végű bronz hajkarika (5b. típus). Méretei: átmérő = 1,8x1,4cm, huzal vastagsága = 3mm, az S-vég szélessége = 5mm, ltsz. 6346.

1. sír. (2000).

Sírmélység: -. Tájolás: K-Ny.

Csontvázas temetkezés, felnőtt, bolygatott (az in situiban talált csontok alapján).

Csontváz neme és kora: nincs adat.

Melléklet nem volt.⁵⁵⁵

2. sír. (2000)

Sírmélység: -. Tájolás: K-Ny.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, karokkal a medencén.

Csontváz neme és kora: nincs adat, fiatal gyermek (Iuvenis). H: 1,60m.

Melléklet:⁵⁵⁶

1. I. Szent István (1001-1038) H1. típusú ezüst dénár obulusként. Méretei: átmérő = 1,7cm, ltsz. 10655.

2. I. András (1046-1060) H8 típusú ezüstdénára, a fel- és az alkar behajlításából keletkezett szögben. Méretei: átmérő = 1,7cm, ltsz. ismeretlen.

3. I. András (1046-1060) H9. típusú ezüstérme a fel- és az alkar behajlításából keletkezett szögben. Méretei: átmérő = 1,7cm, ltsz. ismeretlen.

4. Kisméretű, vastag huzalú, S-végű egyszerű bronz hajkarika a koponya mellett (5a. típus). Méretei: átmérő = 1,3cm, huzalvastagság = 2mm, az S-vég szélessége = 5mm, súlya = 1,1215 gramm.

5. Egy sodrott bronzgyűrű a jobb kéz egyik ujján (1c. típus). Méretei: átmérő = 2,4cm, huzalvastagság = 4mm, súlya 3,0252 gramm.

3. sz. sír (2000)

Sírmélység: -. Tájolás: K-Ny.

---

⁵⁵⁵ CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2001, 176, 268-288.

⁵⁵⁶ GÁLL 2013, 204, 86. tábla.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

Csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek. H: 1,14m.

Melléklet:⁵⁵⁷

1. Egy töredékes, kör átmetszetű, vastag huzalú, S-végű ezüsthajkarika (5a. típus). Méretei: átmérő = 1,4cm, a huzal vastagsága = 2mm, súlya 1,31 gramm.
2. Egy rossz minőségű, vastag huzalú, S-végű hajkarika (5a. típus). Méretei: átmérő = 1,6cm, a huzal vastagsága = 2mm, az S-vég szélessége = 6mm, súlya 1,022 gramm.
3. Egy három szálból sodrott ezüstgyűrű (1c. típus). Méretei: átmérő = 2,3cm, a huzal vastagsága = 2mm, súlya 2,96 gramm.

4. sz. sír (2001)

Sírmélység: 0,34m. Tájolás: K-Ny.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz, karokkal a medencén.

Csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Melléklet: nem volt.

5. sz. sír. (2001)

Sírmélység: 0,56m. Tájolás: Ny-K.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus).

Melléklet:

1. Egy sodrott ezüstgyűrű a bal combcsont alatt, a IV. kézközépcsonton (1c. típus). Méretei: átmérő = 2,1cm, a huzal vastagsága = 3mm, súlya 2,74 gramm.

6. sz. sír (2001)

Sírmélység: 0,44m. Tájolás: Ny-K.

Csontvázas temetkezés, bolygatott. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, karokkal a medencén.

Csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Melléklet: nem volt.

---

⁵⁵⁷ CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2001, 269-288.

7. sz. sír (2001)

Sírmélység: 0,30m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, a koponya jobb oldalra dölve.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt (Adultus).

Melléklet:⁵⁵⁸

1. Orseolo Péter (1041-1046) H6. típusú ezüstdénár, obulusként, a jobb lapocka mellett. Méretei: átmérő = 1,7cm, ltsz. 10660.
2. Vékony huzalú, S-végű ezüsthajkarika (5a. típus) a bordák között. Méretei: átmérő = 1,7cm, huzalvastagság = 1mm, az S-vég szélessége = 1mm, súlya = 0,56 gramm.

8. sz. sír (2001)

Sírmélység: 0,30m. Tájolás: K-Ny.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, karokkal a medencén.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Melléklet:⁵⁵⁹

1. A fogak közül egy vasszeg. Méretei: hossza = 1,5cm, szélessége = 5mm, súlya = 0,15 gramm.⁵⁶⁰
2. Kisméretű, vastag huzalú, S-végű bronz hajkarika a bal halánték mellett (5b. típus). Méretei: átmérő = 1,7cm, huzal vastagsága = 2mm, az S-vég szélessége = 4mm, ltsz. ismeretlen.
3. Kisméretű, vastag huzalú, S-végű bronz hajkarika a halánték bal oldalán (5b. típus). Méretei: átmérő = 1,5x1,3cm, huzal vastagsága = 2mm, az S-vég szélessége = 4mm, ltsz. ismeretlen.
4. Kisméretű, vastag huzalú, S-végű bronz hajkarika a halánték jobb oldalán (5b. típus). Méretei: átmérő = 1,5x1,3cm, huzal vastagsága = 2mm, az S-vég szélessége = 3mm, ltsz. ismeretlen.

---

⁵⁵⁸ GÁLL 2013, 204, 86. tábla.

⁵⁵⁹ GÁLL 2013, 204, 87. tábla.

⁵⁶⁰ A vasszeg nem jelenik meg Gáll Erwin 2013-as katalógusában. Lásd CIUGUDEAN-DRAGOTÁ 2001, 269-288.

5. Kisméretű, vastag huzalú, töredékes, S-végű bronz hajkarika a halánték jobb oldalán (5b. típus). Méretei: átmérő = 1,2x1 cm, huzal vastagsága = 2mm, ltsz. ismeretlen.

6. A jobb térden egy vastárgy. Méretei: hossza = 1,5cm, szélessége = 8mm, súlya 1,91 gramm.⁵⁶¹

9. sz. sír (2001)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,60m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, kezekkel a medencén.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Melléklet: nem volt.

10. sz. sír (2001)

Sírmélység: 0,32m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 0,86m).

Csontvázas temetkezés, bolygatott, csak a koponya maradt meg, a medence csontjai és a combcsontok.

Csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Melléklet: nem volt.

11. sz. sír (2001)

Sírmélység: 0,40m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,06m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.⁵⁶²

12. sz. sír (2001)

Sírmélység: 0,36m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz.

---

⁵⁶¹ Egy kisméretű vastárgy a jobb térd vonalában – nem jelenik meg Gáll Erwin 2013-as könyvének katalógusában. Lásd CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2001, 269-288.

⁵⁶² CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2001, 269-288.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Melléklet: nem volt.⁵⁶³

13. sz. sír. (2001)

Sírmélység: 0,82m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, rossz megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt.

Mellékletei:

I. András (1038-1041, 1044-1046) H8. típusú ezüstdénára, obulusként aól (0,98m mélyen).

Méretei: átmérő = 1,5cm, ltsz. 10659.⁵⁶⁴

14. sz. sír. (2001)

Sírmélység: 0,37m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör lekerekített téglalap alakú (h. 2,04m, sz. 0,78m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású megtartású váz, karokkal a törzs mellett.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H:1,40m.

Melléklet

A bal halánték mellett egy kisméretű, kerek átmetszetű, ezüst hajkarika (2a. típus). Méretei: átmérő = 1,1cm, huzal vastagsága = 1mm, súlya = 0,41 gramm, ltsz. 9048.⁵⁶⁵

15. sz. sír. (2001)

Sírmélység: 0,62m. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör lekerekített téglalap alakú (h. 2,14m, sz. 0,70m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, jó megtartású váz, karokkal a csípőn.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,59m.

Melléklet

Egy I. András (1038-1041, 1044-1046) H8. típusú ezüstdénára, a III. és IV. borda között.

Méretei: nincs adat.⁵⁶⁶

---

⁵⁶³ CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2001, 269-288.

⁵⁶⁴ GÁLL 2013, 204, 87. tábla.

⁵⁶⁵ GÁLL 2013, 204, 87. tábla.

⁵⁶⁶ CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2001, 269-288.

16. sz. sír. (2001)

Sírmélység: 0,36m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör lekerekített téglalap alakú (h. 1,66m, sz. 0,50m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, karokkal a medencén.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,56m.

Melléklet nem volt.⁵⁶⁷

17. sz. sír. (2001)

Sírmélység: 1,00m. Tájolás: DNy-ÉK.

A sírgödör téglalap alakú (h. 1,04m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz, karokkal a mellkason.

Csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek.

Melléklet: nem volt.⁵⁶⁸

Szorzványleletek (2001-ből):

Egy bronzcsörgő a IV. kutatóárokából. Méretei: magasság = 2,9cm, szélesség = 2,2cm, súlya = 8,15 gramm, ltsz. 9044.

Kisméretű, 2b. típusú bronz hajkarika. Méretei: átmérő = 1,1cm, ltsz. 8806.⁵⁶⁹

3.2.2. Leletek értékelése

A sírokból előkerült tárgyak a 10-11. századra kelteznek a temetőt (sima hajkarika, S-végű hajkarikák, sodrott ezüst- és bronzgyűrűk). A sírok tájolása és az elhunytak elhelyezése szoros hasonlóságokat mutatnak a Mentőállomás és a Brândușei utcai temetőkkel. E mellett érdemes kiemelni a sodrott ezüst gyűrűt, amely jelen van a Mentőállomás temetőben, a Római-katolikus Katedrális ásatásán előkerült 209. sírban⁵⁷⁰ is.

A három ezüst dénár a 2. sírből és a sodrott ezüstgyűrű⁵⁷¹ a 11. század első felére kelteznek a temetőt.

5. 4. A Vadászok úti temető – Strada Vânătorilor

⁵⁶⁷ CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2001, 269-288.

⁵⁶⁸ CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2001, 269-288.

⁵⁶⁹ GÁLL 2013, 204, 87. tábla.

⁵⁷⁰ HEITEL 1986, 243.

⁵⁷¹ Kovács 1985, 207. Szőke 1962, 97.

(1979-1980)

A temető elhelyezkedése és kutatása

Az 1979-es városfejlesztési munkálatok során Gyulafehérvár nyugati felén, a Maros második teraszán, a Vadászok utca északi részén kora középkori sírok kerültek felszínre. A leletmentő ásatás során 1979 és 1980 között 186 csontvázas temetkezést tártak fel 0,5ha területen.⁵⁷² Ásott 1979-1980 között 1979-1981 között 738 sír, 186 XI sz. Str. Vanatorilor, 186 római kori sír (II-III. sz.) és 362 kora középkori sír amit a Mentőállomás keretében ásott.

3.3.1. Sírleírás

A sírokat 0,50-1,12m (gyermekek) és 0,50-2,15m (felnőttek) mély gödörbe ásták, a sírgödör méretei az elhunyt magassága szerint 0,45-0,75m és 0,74-1,60m között változik korcsoportonként.

Az elhunytakat két temetkezési rítus szerint helyezték el a sírban: egyszerű gödörbe (175 sír) és kövekkel kirakott gödörbe (11). Egy esetben lehetett megfigyelni koporsó jelenlétét, a 15. sír esetében.

A csontvázak 99% Hátára fektetett, nyújtott pozícióban került a sírba (180 temetkezés), egy esetben a 254-es sír esetében az elhunyt zsugorított helyzetben feküdt a sírban. A legtöbb esetben magányos sírok kerültek felszínre, egy esetben volt kettős temetkezésre példa, a 107a és b. sírban

A sírok tájolása túlnyomó részt Ny-K (118 sír, a temető 63,44%), a fennmaradó 68 temetkezés esetében (a temető 36,55%), évszaktól függően, a tájolás kissé eltér a Ny-K tengelytől.

A Dan Botezatu által végzett embertani elemzés során a 186 csontvázból 180 esetben lehetett vizsgálatokat végezni, amely során 58 gyermek (Infans I., II Iuvenis korú egyének) és 122 felnőtt maradványai különíthetők el. Nem meghatározást 177 esetben lehetett végezni: 64 férfi, 58 nő, 32 kisgyermek és 25 kiskorú leány.⁵⁷³

Az alábbi sírok az Apulum 1990-1993-as számában jelentek meg:

Sírleírás

1. sz. sír. (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

⁵⁷² BLĂJAN, STOICOVICI, BOTEZATU 1990-1993, 274-275.

⁵⁷³ BLĂJAN, STOICOVICI, BOTEZATU 1990-1993, 274.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (25-30 év).

Melléklet:

Egy I. Salamon (1063-1074) dénár a mellkas bal oldalán.

12. sz. sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (25-30 év).

Melléklet:

Egy I. András dénár (1047-1060) a koponya körül.

101. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (maturus egyén).

Melléklet:

Egy rossz megtartású érem a halott szájában.

114. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (45-50 év).

Melléklet:

Két töredék egy I. László (1077-1095) dénárból az alsó álcsontról, a mendece vonalában pedig egy I. András (1047-1060) dénár töredékes példánya.

121. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nő, felnőtt (35-45 év).

Melléklet:

A csípő bal oldalán egy ezüst I. László (1077-1095) érem.

122. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nő, felnőtt (40-45 év).

Melléklet:

Az alsó állcsont bal oldalán egy I. Salamon (1047-1060) dénár.

133. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: férfi, felnőtt.

Melléklet:

Az alsó állcsont bal szára mellett egy I. László (1077-1095) dénár.

134. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nincs adat, serdülő korú egyén, Juvenis (15-16 év).

Melléklet:

A jobb csecsnyúlvány alatt egy I. Salamon (1047-1060) dénár.

139. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek (5 év).

Melléklet:

Egy I. László (1077-1095) dénár az alsó állcsont mellett.

148. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek, Infans II. (8-9 év).

Melléklet:

Egy I. Béla (1060-1063) dénár a szájbán.

152. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nő, felnőtt (40-45 év).

Melléklet:

Egy I. András (1047-1060) érem darabja a szájbán.

155. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nő, felnőtt, maturus.

Melléklet:

Az alsó állcsont jobb oldalán egy I. András (1047-1060) dénár.

165. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (45-50 év).

Melléklet:

A szegycsont felett egy I. Béla (1060-1063) dénár (H11. típus).

167. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (30-35 év).

Melléklet:

Az alsó állcsont mellett egy I. Szent László (1077-1095) dénár.

172. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nő, felnőtt (45-50 év).

Melléklet:

Az alsó állcsont jobb oldalán egy rossz megtartású ezüst érem.

178. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nő, idős, senilis (60 felett).

Melléklet:

A felső állcsont alatt egy I. Salamon (1063-1074) dénár.

180. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nő, felnőtt (45-50 év).

Melléklet:

A mellkas jobb oldalán egy meghatározatlan típusú érem három darabja.

182. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: férfi, felnőtt (25-30 év).

Melléklet:

A csípő jobb felső oldalán egy I. András (1047-1060) dénár.

205. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nő, felnőtt (45-50 év).

Melléklet:

Az agykoponyából egy I. András (1047-1060) dénár.

208. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nincs adat, gyermek, Infans II. (7-8 év).

Melléklet:

A száj vonalából egy I. András (1047-1060) érem (?) darabjai (méretei: 8,5x8,2 mm).

220. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nő, felnőtt (35-40 év).

Melléklet:

A mellkas jobb oldalán egy I. Géza (1064-1074) dénár fele.

225. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nő, felnőtt (45-50 év).

Melléklet:

A jobb vállon egy I. Salamon (1063-1074) érem kétharmada.

235. sz. Sír (1979-1980)

Sírmélység: -. Tájolás: Ny-K.

A sírgödör téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nő, felnőtt (35-40 év).

Melléklet:

Az alsó állcsont jobb oldalán egy meghatározatlan típusú érme.

3.3.2. Leletek értékelése

A sírmelléklet változatos, előkerültek ékszerek, használati tárgyak, fegyverek, cserépedények és pénzérmék (23 sírba helyeztek 24 kora- Árpádkori érmét: I. András, I Béla, Salamon, I. Géza és I. Szent László érméket). A leletek és érmék a 11. századra kelteznek a temetőt. A temetőből nem kerültek elő bizánci érmék.

5. 5. A Császár forrás - Izvorul Împăratului temető (2001-2006)

A temető elhelyezkedése és kutatása

A Császárkúti temető⁵⁷⁴ a Gyulafehérvár- Poklos megyei út (DJ 107A) jobb oldalán található, a Maros második teraszán, 200-300m-re a Brândușei utcai temetőtől. A régészeti feltárásokat M. Blăjan vezette a Gyulafehérvári Egyesülés Nemzeti Múzeum részéről 2001-2005 között és utóbb 2006 nyarán.

3.5.1. Sírleírás

A közel 1 ha területen 139 csontvázas Ny-K és K-Ny tájolású temetkezést tártak fel. A csontvázakat nyújtott pozícióban háton fektetve temették el téglalap és négyzet alakú sírokba. A 65. sír esetében az elhunytat zsugorított helyzetbe temették el. Szuperpozíció is

---

⁵⁷⁴ BLĂJAN 2006, 54-57.

megfigyelhető a temetőben: a 69. sír sekély gödrét ráásták a 66. sírra. A 124. sír hasonlóan bal oldalára zsugorított, sekély gödörbe ásták (0,34-0,48m) és a 125. sír felett helyezkedik el. A 86. sírba az egyén lábai béka pozícióban voltak, a sír déli végében pedig egy folyami kövekkel határolt tűzhely található. A sírok mélysége 0,28-0,80m között változik.

3.5.2. Leletek értékelése

A leletek típusai: munkaeszközök (vaskések, orsógombok, csiholó vasak), kagyló és csiga ékszerek (*Cypraea moneta*), egyéb ékszerek (bronz és üveg gyöngyök, ezüst bizánci típusú szőlőfürtcsüngős fülbevalók – 1 pár –, granulációval díszített bizánci típusú ezüst gyűrű, fonott bronz nyakperek, kör és rombusz alakú veretek, cserépedények a fejnél vagy a lábnál, tojás héjj, szárnyas csontok, nagytestű állat csontjai – koponya és lábak), a 81. sírban bizánci típusú kettős keresztet helyeztek, a 89. sírba pedig kis bronz keresztet (2 *Engolpion*). 3 kereszt került napvilágra a temetőben, a harmadik (ugyancsak *Engolpion* kereszt) sírszáma nem ismert.⁵⁷⁵

Több esetben kőpakolásos sírok kerültek napvilágra (folyami követ, mészkövet és római téglát helyeztek a váz köré, a fej mögé, vagy kövekkel fedték be a sírt). E mellett több esetben koporsós temetkezést és kő- téglakazettás sírt tártak fel: 49., 54., 55., 56., 57., 64., 66., 79., 80., 88., 98., 107., 110., 114. és 120. sírok. A 60. sír esetében a sírgödör DNY-i sarkába a koponya mellé római téglát helyeztek, a 65. sír esetében pedig a sír felső részének betöltésébe raktak durván megmunkált követ (30x47x62cm). A 87., 90., 114. és 116. sír hosszanti oldalán homokkő lapokat és folyami köveket helyeztek, míg a sír két végébe római téglát helyeztek vízszintes pozícióba.

A leletek kialakítása, a temetkezési szokások jellemzői a 10. század első felére kelteznek a temetőt és Gyulafehérvár szoros bizánci kapcsolatait bizonyítja.

Mihai Blăjan az alábbi leleteket közölte a Horia Ciugudean által szerkesztett 2006-os Kiállítás Kötetben.⁵⁷⁶

2. sír. Egy ötszirmú virágot ábrázoló motívummal díszített, bronz pántgyűrű (5d2. típus). Méretei: átmérő = 2,15cm, ltsz. 9119.⁵⁷⁷

7. sír. Egy kerek átmetszetű, nyitott, ezüs karika, egymásra hajló végekkel (1b. típus). Méretei: átmérő = 2,44x2,22cm, húzalvastagság = 1mm, ltsz. 9122.⁵⁷⁸

⁵⁷⁵ CIUGUDEAN 2006, 55.

⁵⁷⁶ CIUGUDEAN 2006, 55-56.

⁵⁷⁷ CIUGUDEAN 2006, 55, 126. kép.

⁵⁷⁸ CIUGUDEAN 2006, 55-56, 127. kép.

16. sír. Egy töredékes vaskés (3. típus). A markolattövis hiányos, a vágóél közepén széles, a csúcsa fele íveltlen elkeskenyedő, átmetszete háromszög alakú. Méretei: hossza = 8,55cm, ltsz. nem volt.

Egy lant alakú csiholó, vasból. Méretei: hossza = 7,7cm, szélessége = 3,73cm, ltsz. 9149.⁵⁷⁹

17. sír. Két szőlőfürtcsüngős fülbevaló (1a. típus). Méretei: átmérője = 3,82cm, ltsz 9129 a második fülbevaló átmérője = 4,18cm ltsz. 9129b.

Egy 3 szálból sodort hurkos-kampós záródású bronz nyakperec (3b. típus). Méretei: átmérő = 17,1cm, vastagság = 3,1mm, huzalvastagság = 1mm, ltsz. 9133.⁵⁸⁰

Egy granulációval díszített, nyitott, ezüst fejesgyűrű (3a1. típus). A gyűrű feje granulációs gyöngyökkel díszített, a pánt forrasztásának két oldalán három-három granulációs gömb található, körbe a pánt és a fej illesztése mentén újabb kilenc granulációs gömb. Méretei: átmérő = 3,27cm, magasság = 33mm, ltsz. 9130.

24. sír. Két darab *Engolpion* mellkereszt (I. típus). Két öntött bronz lemezből kialakított, vasnitszeggel összeillesztett mellkereszt. A kereszték felső végén függesztőfül figyelhető meg. A kereszték előlapján a keresztrefeszített Jézus látható, míg a hátlapon Szűz-Mária képe, kitárt karokkal (orans pozíció). Méretei: hosszúság = 6,5cm, szélesség 2,5cm, vastagság 4mm.

30. sír. Egy ólom bizánci mellkereszt (típus). Felülete díszítetlen, a felső végén függesztőfül található. Méretei: hossza: 5,8cm, szélessége 3,2cm, vastagsága 2mm.⁵⁸¹

57. sír. Egy barnás-tégla színű, oxidált égetésű, közepén átlukasztott bikónikus hálónéhezék. Méretei: magassága = 2,3mm, átmérője = 3,34cm, ltsz. nem volt.⁵⁸²

5. 6. Gyulafehérvár - Dealul Furcilor (Orange Állomás)

(2003-2007)

⁵⁷⁹ CIUGUDEAN 2006, 56, 129. kép.

⁵⁸⁰ CIUGUDEAN 2006, 55, 118-119. és 122. kép.

⁵⁸¹ BLĂJAN 2006, 427-434.

⁵⁸² CIUGUDEAN 2006, 55, 121. kép

A temető elhelyezkedése és kutatása

Két alkalommal tártak fel kora középkori sírokat a gyulafehérvári *Dealul Furcilor* lelőhelyen. Először 2003-ban került napvilágra kora középkori csontvázas sír egy Orange mobiltelefon antenna elhelyezése során.⁵⁸³ Az ásatás során 4 temetkezést tárt fel Radu Ciobanu, amelyből a 3. sír a kora középkorra keltezhető (11. század). Második alkalommal pedig egy 2007-es ásatás során került elő 2 temetkezés 27 római sír társaságában.⁵⁸⁴

3. sz. sír. (2003)

Sírmélység: -. Tájolás: NY-K.

A sírgödör lekerekített téglalap alakú (h. 1,72m, sz. 0,80m).

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: 1,60m.

Melléklet (nincs pontosabb leírás a leletről):

1. Egy gömbtestű fazék (vonaldísz a vállon és körbezárt kereszt alakú fenékbélyeg az alján).

9. sz. sír. (2003)

Sírmélység: -. Tájolás: K-NY.

A sírgödör lekerekített téglalap alakú. Kőpakolásos temetkezés.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: -.

Melléklet: nem volt.

28. sz. sír. (2003)

Sírmélység: -. Tájolás: NY-K.

A sírgödör lekerekített téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: -.

Melléklet:

1. Egy huzalgyűrű.

2. Egy huzal karperec.

---

⁵⁸³ CIOBANU 2003, 25.

⁵⁸⁴ MOGA-BOUNEGRU-FRUNZĂ 2007, 34.

29. sz. sír. (2003)

Sírmélység: -. Tájolás: NY-K.

A sírgödör lekerekített téglalap alakú.

Csontvázas temetkezés, bolygatatlan. Hátára fektetett, közepes megtartású váz.

Csontváz neme és kora: nincs adat, felnőtt. H: -.

Melléklet: nem volt.

3.6.2. Leletek értékelése

A régészeti kutatások során feltárt csontvázas temetkezések hasonló jeleket mutatnak a Brândușei utcai temető és a Mentőállomás temető sírjaival. Az előkerült tárgyak (gömbestű fazék, bronz huzal karperec és huzalgűrű) a 10. század közepére keltezi a temetőt.⁵⁸⁵

---

⁵⁸⁵ C.C. 2004; MOGA-BOUNEGRU-FRUNZĂ 2007, 34; GÁLL 2013, 193.

5. 7. Római-Katolikus Katedrális

A katedrális a gyulafehérvári vár dél-keleti részén helyezkedik el. Az első leletmentő ásatásra 1984-ben került sor, Radu Heitel bukaresti régész a templom mögötti területen egy 10. századi temetkezést tárt fel (H10. sz. sír).⁵⁸⁶ A sír ÉNy-DK tájolású, mélysége 60cm. A csontváz erősen bolygatott (csak néhány koponya töredék és hosszúcsont darab őrződött meg). A betöltésben talált lókoponya lovas temetkezésre enged következtetni. 2002-ben újabb ásatásra került sor, ez alkalommal Marcu Daniela brassói régész szervezett ásatást a katedrális környékén, amely során két lovastemetkezést tárt fel.⁵⁸⁷ A II. sz. sír bolygatott, a hiányos ásatási jelentés nem tér ki a lókoponya és lócsontok pontos helyére (a rendelkezésre álló fényképek rossz minőségűek). A temetkezés érdekessége hogy a sír betöltéséből szarvasmarha csontok is előkerültek (az arheozoológiai elemzések alapján egy 2,5 éves marha csontjai).⁵⁸⁸ A második temetkezés (III. sz. sír) hasonlóan bolygatott, 12. századi temetkezések bolygatták meg. A sírgödör alján lókoponyát találtak. A sírok hiányos dokumentációja miatt a leletek értelmezése nehézkes. Elképzelhetően egy 10. századi, stratégiai jól védhető helyen álló, település és temető állhatott a katedrális helyén. A ló csontok és lószerszámok egy kisebb rangos, lovastemetkezéses temetőre engednek következtetni.

---

⁵⁸⁶ HEITEL 1985, 225.

⁵⁸⁷ MARCU ISTRATE 2008, 108-109.

⁵⁸⁸ GÁLL 2013, 194.

6. Temetkezési szokások

6. 1. Temetkezési szokások elemzése: elmélet és módszer

Az elhunyt sírba helyezését övező komplex temetési rituálé (temetési szertartás, sír kialakítása-struktúrája, a halott elhelyezése a sírban, az „útravaló” mellékelése, száma és minősége) számos információt hordozhat az elhunyt társadalmi helyzetéről, státuszáról. A kutató a feltárások során a rítus végeredményét ismeri meg és ebből próbál következtetni a halott közösségekben betöltött szerepére, rangjára, gazdagságára, vallási ideológiájára, stb.⁵⁸⁹

A sírok feltárása során megfigyelt jelenségek kulcsfontosságúak a temetők elemzésénél, önmagukban a tárgyak sokat veszítenének értékükből. Ezért a régészeti kutatásban elsődleges szempont a temetkezési szokások szakszerű elemzése, különösen a kevés mellékletet tartalmazó sírok tanulmányozásánál.⁵⁹⁰

A kutatás komplex mivoltának megértéséhez fontos röviden áttekinteni a temetkezési szokások kutatástörténetét, amelynek hatása nagyban befolyásolja napjaink régészeti elemzőmunkáját is.

A temetkezési szokások tanulmányozása már a 19. század folyamán fontos szerepet kapott az angol-amerikai és német régészeti kutatásban egyaránt. Azonban a 20. század végéig az angol-amerikai és német kutatás egymással párhuzamosan haladt és az eredményeket nem ütköztették egymással.⁵⁹¹

A német kutatás az 1960-as években a korai történeti sírok és temetők tanulmányozása során vallási- és jogi interpretációkat adott. A vallási interpretáció alapján a temetési rítus a halott túlvilágról alkotott hitét tükrözi,⁵⁹² míg a jogi értelmezés szerint a szertartás során az elhunyt mellé helyezték társadalmi és jogi helyzetének megfelelő személyes javait, így hozzátartozói nem örökölték meg azokat.⁵⁹³

Az 1960-as évek második felében számos kritika fogalmazódott meg a fenti elméletek ellen. H. Steuer szerint a sírban talált tárgyak (pl. fegyverek) a halott társadalmi pozícióját

---

⁵⁸⁹ UCKO 1969, 262-280; PARKER PEARSON 2001, 5; BARBIERRA 2005, 5-6. BODRI 2013, 28-17. Szakdolgozat.

⁵⁹⁰ Ez úton is szeretném megköszönni Bodri Máté önzetlen segítségét a társadalomrégészeti kutatások elemzésénél (Bodri Máté 2013, Szakdolgozat).

⁵⁹¹ HÄRKE 2000, 369, 377.

⁵⁹² PAUELSSEN 1967.

⁵⁹³ REINECKE 1925.

tükrözik, igaz csak áttételesen. Hasonlóan vélekedett R. Christlein is annyi pontosítással, hogy szerinte a temetkezésből feltárt tárgyak a közösség aktuális gazdagságát tükrözi, a hozzátartozók megpóálták mindazon javakkal elhalmozni az elhunytat, ami fontos volt számára élete során.⁵⁹⁴ A 70-es évektől H. Härke hívta fel a figyelmet a mellékleten kívüli a régészeti jelenségek részletes elemzésének fontosságára: pl. a sír kialakítására, formájára, mélységére, struktúrájára. A temetkezés kialakítása hasonlóan jól tükrözi az eltemetett társadalmi pozícióját (sírmélység, sírépítmény-szarkofág, kőpakolás, körárok, stb.).⁵⁹⁵

A német iskola egyik legfontosabb képviselője S. Brather, aki tanulmányozta a temetkezési szokások és a identitás kapcsolatát a Meroving-korban. Szerinte a melléklet társadalmi pozícióra és különböző identitásokra utal, ugyanakkor megjegyzi hogy a temető képe nem jelzi reálisan az akkori társadalom szerkezetét.⁵⁹⁶

Az angolszász és amerikai iskola szemléletét a kulturális régészet és az ősrégészet alakította. Napjaink kutatási szemlélete ideológiailag az ú.n. „New Archeology” =processzuális és az azt követő postprocesszuális irányzat körébe tartozik (alapja a modern néprajzi kutatás).⁵⁹⁷ A processzuális elmélet előtt a szakma úgy vélekedett hogy a vallási normák határozzák meg a temetési rítust. Az újítás a processzuális iskola megjelenéséhez köthető.⁵⁹⁸ R. Binford szerint a temetkezés feltárása során összegyűjtött adatokat a kulturális normák eredményének kell tekinteni. A temetési rítus összhangban állhat a közösség társadalmi struktúrájával. J. A. Tainter szerint minél magasabb pozícióban hunyt el egy egyén, annál komplexebb temetési rítus és sírszerkezet kötődik hozzá.⁵⁹⁹ A processzuális iskola másik fontos képviselője J. A. O’Shea, aki észak-amerikai indián temetők társadalmi szerkezetét vizsgálta. Szerinte a temetők belső szerkezete komplexebb mint ahogy korábban gondolták és a sírok kialakítása nem tükrözi pontosan a valós társadalmi struktúrát (fontos tényezőként emelte ki az etnikai különbségeket).⁶⁰⁰

A postprocesszuális iskola lényege hogy a temető a társadalom közvetett tükröződése amelyet az a felfogás torzít el mely szerint a hozzátartozók a halottat a lehető legjobb fényben próbálták feltüntetni.⁶⁰¹

---

⁵⁹⁴ HÄRKE 1997, 20; CHRISTLEIN 1973.

⁵⁹⁵ HÄRKE 2000, 373.

⁵⁹⁶ BRATHER 2005; 2008A; 2008B, 241-307.

⁵⁹⁷ HÄRKE 1989, 185.

⁵⁹⁸ BINFORD 1971.

⁵⁹⁹ TAINER 1975, 2.

⁶⁰⁰ O’SHEA 1984.

⁶⁰¹ PARKER PEARSON 1982.

A brit iskolán belül két másik fontos irányzat is megfigyelhető: a szimbolista és a szociológiai irányzat. Az első irányzat minden temetkezési rítushoz köthető információt jelként és szimbólumként értelmez,⁶⁰² míg a szociológiai irányzat szerint a temetkezési rítus a társadalom folyamatos formálódásának a lecsapódása.⁶⁰³

Fontos kiemelni hogy a magyar régészeti kutatást elsősorban a német nyelvterület régészeti iskolái befolyásolták. Fejlődéstörténetében pedig törést okozott a kommunizmus, amelynek eredményeként meg sem ismerte és nem csatlakozott soha a később kialakuló nyugati, angolszász és amerikai ú. n. „új régészet” irányzathoz.

A honfoglalás korral foglalkozó, első régészeti publikációk legismertebb jellemzője hogy elsősorban a gazdag mellékletű sírokat tartották a honfoglaló magyarok hagyatékának, míg a szegényes sírokat helyben talált szlávként értelmezték.⁶⁰⁴ A temetők értelmezésében újítás László Gyula⁶⁰⁵ és Szőke Béla⁶⁰⁶ munkásságához fűződik. László Gyula nagycsaládi modeljében horizontálisan tagolt nemzeti társadalmat képzelt el, míg Szőke Béla a temetőket és az elhunytakat három kategóriába sorolta: vezőréteg, középréteg és köznép (a Hampel által szegényes szláv népességének tartott egyéneket a köznéphez sorolta). Szőke Béla temetkezésekben talált mellékletet az egyén társadalomban betöltött szerepével kapcsolta össze. Szőke módszerének hibája az volt hogy a temetőtípusokat sírszám alapján különítette el. Az elkövetkező évtizedekben a társadalmi kategorizálás mellett teret kapott a hitvilág rekonstrukciója⁶⁰⁷ és az etnikai kutatás.⁶⁰⁸

A honfoglalás kor első átfogó temetkezési szokásokat tömörítő munkája Tettamanti Sarola nevéhez fűződik.⁶⁰⁹ Művében a Kárpát-medence 10-11. századi temetkezéseit vizsgálta és adatbázisban rögzítette a temetkezési szokásokat. A dolgozat összeállítása a korszak szemléletét tükrözte és a Szőke Béla féle társadalmi struktúra szerint gondolkodott.⁶¹⁰ Az elemzés logikai felépítése a temetési folyamattal indult (temető fekvése, sírgödör alakja, mélysége, tájolás, stb.), ezt követték a rituálisnak tartott tárgyak elemzése (pénz, edény, élelemadás, állattemetkezés) és végül a gazdasági, viseleti sírmelléklet tanulmányozása (ékszerek, ruhadíszek, fegyver, munkaeszközök, lószerszámzat, stb). A korszak rögzült ideológiája (az adatbázis alapja a hiedelemvilág lecsapódása a temetkezési

---

⁶⁰² RICHARDS 1987.

⁶⁰³ SAMSON 1987.

⁶⁰⁴ HAMPEL 1905.

⁶⁰⁵ LÁSZLÓ 1944; LÁSZLÓ 1950.

⁶⁰⁶ SZŐKE 1962.

⁶⁰⁷ DIENES 1963.

⁶⁰⁸ BÁLINT 1969; BÁLINT 1971.

⁶⁰⁹ TETTAMANTI 1975.

⁶¹⁰ BODRI 2013, 16.

rítusban), ellenére már társadalomtörténeti megfigyelésekkel is kibővült a dolgozat.⁶¹¹ A mű nagy hiányossága hogy nem tér ki elméleti és módszertani elemzésre (nincs hivatkozás magyar vagy nemzetközi szakirodalomra). Ez annak is betűthető hogy a régészeti kutatás a 80-as években elszigetelődött a nemzetközi kutatástól. Mindezek ellenére Tettamanti Sarolta munkája fontos kiindulópontnak minősül a temetkezési szokások vizsgálatánál.

A 2000-es évek elején módszertani megújulás vette kezdetét a magyar régészeti kutatásban.⁶¹² Ezt az is elősegítette hogy a nagyberuházások során felgyülemlett régészeti leletanyag új távlatokat nyitott a temetkezési szokások és leletek értelmezésében. A leletek elemzése pontosabbá vált, az új analógiák megjelenése új tipológiák kidolgozásához vezetett. Ennek eredményeképpen a Magyar Nemzeti Múzeum korpuszszorozatának újraindulásával előtérbe kerültek a regionális vizsgálatok (új módszer a felgyülemlett leletanyag szakszerű feldolgozásához).⁶¹³

A regionális elemzésekben sikerült helyi jelenségeket tanulmányozni, ugyanakkor addig kevésbé fontosnak tartott temetkezési szokásokat összehasonlítani más régiók anyagával.⁶¹⁴ Megjelentek az első regionális összefoglaló munkák.⁶¹⁵

Erdély kora középkori kutatásának megújulásában ki kell emelni Gáll Erwin kutatói munkáját.⁶¹⁶ Doktori disszertációjától kiindulva szerepet kap a postprocesszuális és az etnoarhaeológia (mint a megfigyelések értelmezésére alkalmas módszertan) a leletek értelmezésében.

Doktori disszertációmban a Mentőállomás temető elemzésével (elterjedési térképek tanulmányozása, a temetkezési szokások és a sírmelléklet elemzése) szeretnék hiteles képet nyújtani a gyulafehérvári kora középkori temetők világáról.

6. 2. Temetkezési rítus

Régészeti eszközökkel egy közösség kulturális és etnikai besorolása a temetkezési szokások elemzése alapján végezhető el a leghitelesebben. A Gyulafehérvár–Mentőállomás

---

⁶¹¹ TETTAMANTI 1975, 79.

⁶¹² LANGÓ 2007, 37.

⁶¹³ Temetőelemzések: KISS 2000: Ikervár-Virág utca, Sorokpolány-Berekalja; ISTVÁNOVITS 2003: Ibrány-Esbóhalom; temetkezési szokások elemzése: ISTVÁNOVITS 2003: Rétköz; RÉVÉSZ 2008: Heves megye.

⁶¹⁴ BENDE – LŐRINCZY – TÜRK 2002; LAKATOS 2003; LANGÓ – TÜRK 2004; PETKES 2008; PAP 2010; KRIZSÁN 2010; LŐRINCZY – TÜRK 2011.

⁶¹⁵ TÓTH 2008; GÁLL- GERGELY 2011, HORVÁTH 2012, TÓTH 2014.

⁶¹⁶ GÁLL 2013.

temetőben (1979-1980, 1981-1985) kis számban hamvasztásos (a temető 0,44%-a) és túlnyomó részt csontvázak sírok kerültek napvilágra.

A hamvasztásos temetkezési rítus a szláv törzsek temetkezési szokásával terjedt el,⁶¹⁷ míg a csontvázak az avarok és a 9. század végén megjelent erdélyi bolgár lakossághoz köthető, majd a magyar honfoglalás után vált uralkodó temetkezési rítussá.⁶¹⁸

A Gyulafehérvár-Mentőállomáson egy nagy kiterjedésű római sírmező felett sikerült feltárni korai középkori sírokat és ezek két kora középkori temetőhöz tartoznak: egy 9-10. századi és egy 10-11. századi temetőrészhez.

6. 2. 1. Hamvasztásos temetkezések

E csoportba tartoznak: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető (1979-1980):⁶¹⁹ 256, 456. és 522. sír; Gyulafehérvár-Mentőállomás temető (1981-1985): VI/7, VII/27, VII/28, VIII/6, VIII/34, IX/1, IX/2, IX/28, IX/31, X/16, X/19, X/53, XII/25, XX/15, 857, 858 és 859. sír; valamint a Gyulafehérvár – Ompolyfalfalud (Horizont lakónegyed) nevű lelőhelyen egy kőkeretes, urnás temetkezés (C99).⁶²⁰

A hamvasztásos temetési rítusnak két változata terjedt el Gyulafehérváron: a szorthamvas és az urnás temetkezés. A Mihai Blăjan által 1979-1980-ban feltárt temetőben 266 csontvázak és 3 urnás temetkezés került napvilágra (azaz a sírok 1,3%-a volt hamvasztásos).

A Horia Ciugudean és Vasile Moga vezette ásatás során 852 csontvázak és 16 szorthamvas vagy azonosítatlan urnás sír került napvilágra (a temető 1,87%-a). Azonban csak három esetben feltételezhetjük kora középkori temetkezés létét (857, 858. és 859. sír).⁶²¹ Így összesen 1118 temetkezésből mindössze 6 esetben feltételezhetjük 8-9. századi hamvasztásos temetkezés létét (a feltárt temető 0,53%-a).

A Mihai Blăjan által feltárt temetőrészben a sírok magasan jelentkeztek (0,20-0,40m mélységben), így több esetben a sírfolt megsemmisült. Két esetben nyílt lehetőség megfigyelni a sírfoltot: a 256. sír alakja ovális, míg az 522. sír kerek alakú. A Horia Ciugudean vezette ásatásból hasonlóan magasan jelentkeztek a hamvasztásos sírok (0,14-0,60m – 90%-a bolygatott a síroknak), a 858. sír formája lekerekített négyzet alakú, a többi temetkezés esetében lekerekített téglalap és kerek alak figyelhető meg.

---

⁶¹⁷ FIEDLER 1992, 274.

⁶¹⁸ BÓNA 1994. 102-106.

⁶¹⁹ BLĂJAN-BOTEZATU 2000, 453-470.

⁶²⁰ BĂLAN-OTA 2012, 54-57, XIV. tábla.

⁶²¹ Lásd Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető térképe.

Az 1979-1980 között feltárt urnás sírok mellett kerámiadarabokat (256. sír, italáldozat) és kagylótöredékeket találtak (456. sír, 220 darab apró kagylóhéj). Az urnák töredékesen maradtak fenn, a 256. sír esetében az edény alsó harmadának egy része, a 456. sír esetében pedig az edény alsó harmada maradt meg. Az urnák hullámvonal-köteggel díszítettek, színük szürkés-fekete, redukáltan vannak kiégetve és kézikorongon készültek.⁶²²

Az 1981-1985 között feltárt hamvasztásos sírok feltehetően szorthamvasak, nincs információ urnák léte. A 16 hamvasztásos sír jelentős része római kori (mécses- és tányértöredékek a sírban). Három sír esetében feltételezhetjük 8-9. századi rítus jelenlétét: a 857. sír,⁶²³ a 858. sír (a sír horizontális elhelyezése az al-dunai birituális temetőkre jellemző fektetési rendet követi: a hamvasztásos sír közvetlenül a 383. csontváz as sír bal sarkában helyezkedik el. Az al-dunai birituális temetőknél hasonló horizontális temetkezési rend figyelhető meg: Bdinci,⁶²⁴ Devnja,⁶²⁵ Kjulevča, Novi Pazar (Bulgária), Frătești,⁶²⁶ Izvoru,⁶²⁷ Sultana⁶²⁸ (Románia) és a 859. sír (másodlagosan felhasznált római egygombos bronz fibula került elő) esetében.⁶²⁹

Annak ellenére, hogy kicsi a valószínűsége egy birituális temető létének (a hamvasztásos sírok aránya csupán 0,53%) nem szabad elfelednünk, hogy több al-dunai birituális temető esetében is nagyon alacsony a hamvasztásos sírok száma: Izvorul (100 sírból egy hamvasztásos), Bdinci (178 sírból 17 hamvasztásos).⁶³⁰

M. Țiplic a Mentőállomás temetőben feltárt urnás temetkezéseket a dél-erdélyi, 8-9. századi, ún. Medgyes csoportba sorolta (lásd az alábbi táblázatot).⁶³¹

Lelőhely	Periódus	Hamvasztásos temetkezések	Csontváz as temetkezések
Gyulafehérvár-Mentőállomás temető (1979-1985) ⁶³²	8-9. század	6	-

⁶²² Mihai Blăjan szerint Medgyes típusú urnák (BLĂJAN-BOTEZATU 2000, 468-470).

⁶²³ Horia Ciugudean szóbeli közlésére alapozva (nincs kézzelfogható információ a sírról).

⁶²⁴ DIMITROV 1972, 51.

⁶²⁵ U.ő., 1971, 57.

⁶²⁶ DOLINESCHU-FERCHE 1970, 423.

⁶²⁷ MITRE 1989, 147.

⁶²⁸ U.ő., 1988, 97-99.

⁶²⁹ Lásd F7198 ltsz. fibula.

⁶³⁰ FIEDLER 1992, 282.

⁶³¹ ȚIPLIC 2006, 34-35.

⁶³² A Mentőállomás temető esetében az urnás temetkezéseken kívül egy alkalommal dokumentáltak 8-9. századi, kézzelformált edényt tartalmazó sírt (37. sír – lásd 13. tábla). A temetkezések többi része 9-10. és 10-

Berve – In Peri	7-9. század	360 (?)	?
Baráthely – 2. temető	7-8. század	210	34
Mihályfalva	8-9. század	33	2
Nádasdarác	6-7. század	2	-
Oláhgorbó	9-10. század	11	9
Medgyes	7-8 (9). század	14	3
Vizakna	8-9. század	120	15
Nagyszeben – Gusterița fântâna Rece	8-9. század	79	1
Mezőszopor	8-9. század	2	-
	9. század	13(14)	-
Nagyekemező	8-9. század	31	5
Prázsmár	9. század	1	?
Tordos	8. század	18	-
Csongva	8-9. század	42	?
Ompolyfalfalud	8-9. század	1	?

1. Ábra. Az ún. Medgyes csoporthoz tartozó birituális temetők elterjedése Dél-Erdélyben (M. Ţiplic nyomán)

A dél-erdélyi, ún. Medgyes típusú birituális temetők és az al-dunai birituális temetők között a legszembevetőbb különbség az, hogy a Medgyes csoport temetőiben a sírok túlnyomó része urnás, míg az al-dunai sírmezők esetében az urnás és szorthamvas temetkezések száma alacsony.⁶³³

A sors firtora, hogy a Mentőállomás temetőn belül nem sikerült direkt párhuzamot vonni az al-dunai birituális temetőkkel, viszont a 2012-es Apulumban közzétett középső-bronzkori telepen, Gabriel Bălan és Radu Ota gyulafehérvári régészek feltártak az ásatás „melléktermékeként” egy kőkeretes, urnás temetkezést (hullámvonal-köteg díszes, ún.

11. századra keltezhető, így megkérdőjeleződik egy birituális sírmező léte a Mentőállomás temetőben. Azonban a temető nyugati szélét nem sikerült megásni, ezért a kérdés egyelőre megválaszolatlan marad.

⁶³³ HARHOIU 2011, 60.

Medgyes típusú urnával – C99),⁶³⁴ amely viszont közvetlen kapcsolatot mutat az al-dunai birituális temetőkkel.⁶³⁵ Így Gyulafehérváron mindkét birituális horizont képviselve van.

6. 3. Bolygatott temetkezések

A bolygatott temetkezések kialakulásuk alapján két fő kategóriába sorolhatók: korabeli- és modern bolygatások. A korabeli bolygatott síroknak a szakirodalom három típusát tartja számon: sírrablás, rituális bolygatás és utántemetkezés.⁶³⁶

A sírrablás lehetőségét ki lehet zárni az elemzésnél, mert a legtöbb bolygatott sírban a melléklet érintetlen, ugyanakkor a kerámiától az ékszerekig minden megtalálható a vázak mellett. A bolygatott sírok túlnyomó része gyermektemetkezés. Ezek eleve magasan jelentkeznek és kívannak téve a bolygatás veszélyének (modernkori mélyszántás, stb). Más esetekben az utántemetkezés és szuperpozíciók során sérültek meg a sírok.

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben több típusú bolygatott sír jelenik meg:

Erősen bolygatott sírok (csak a váz nyoma vagy csak a koponya maradt meg): 4, 23,25, 49, 73, 78, 79, 113, 120, 123, 142, 171, 180, 199, 226, 230, 250, 253, 257, 276, 309, 317, 341, 393, 609, 616, 710a-b, 755.

Bolygatott sírok (nincs pontosítva az ásatási naplóban, csak a bolygatás ténye): 5, 85, 90, 109, 113, 114, 179, 182, 208, 209, 241, 249, 244, 284, 285, 307, 314, 325, 403, 202, 406, 466, 474, 491, 494, 495, 496, 498, 532, 570, 579, 591, 612, 644, 650, 655, 690, 701, 716, 720, 723, 724, 725, 749, 767, 785, 803, 804, 806, 816, 829, 830, 838, 840, 843, 845, 850, 851, 852.

Bolygatott gyermeksírok: 83, 92, 124, 266, 282, 315, 334, 351,352, 353, 362, 372, 374, 378, 411, 412, 414, 451, 467, 503, 504, 507, 508, 510, 512, 514, 620, 649, 664, 660, 683, 689, 713,722, 727, 733, 737, 771, 817, 835, 842.

Utántemetkezés során bolygatott temetkezések: 121 sír vágja a 119. sírt, 169. sír vágja a 170. sírt, a 178. sír vágja a 184. sírt, 313. sír vágja a 311. sírt, 627. sír vágja a 626. sírt, a 773. sír vágja az 53. sírt, 789. sír vágja az 54. temetkezést, 813. sír vágja a 75. temetkezést.

⁶³⁴ BĀLAN-OTA 2012, 2012, 41-62.

⁶³⁵ KOMATAROVA-BALINOVA 2008, 141.

⁶³⁶ SZABÓ 1975.

6. 4. Tájolás

A sírok tájolása fontos információkat szolgáltat az elhunytak hitvilágáról és világképéről. Az avar temetőikkel ellentétben a 9-11. századi temetőkben a tájolás szabályszerűsége kissé fellazult. Ez annak is betűthető, hogy a helyszínen két időrendi alapon elkülönülő temetőkről van szó. Hasonló, összetett képet nyújt egyes, 9., illetve 10-11. századi, köznépi temető tájolása is. Éry Kinga⁶³⁷ a békési, sárbogárdi temetőkben a különböző korú és nemű halottak eltérő tájolási tendenciáit mutatta ki. Szőke Béla Miklós viszont a Garabonc-Ófalu I-II. temetőkben azaz két 9. századi soro temetőben mutatott ki törvényszerűséget a tájolás alapján.⁶³⁸ Szőke szerint a korabeli lakosság hitvilágtól, napszaktól, évszaktól, nemtől és kortól függően helyezte el végső nyugalomra halottait.

A Gyulafehérvár- Mentőállandóság temetőben a sírok tájolása nagyon változatos, a NY-K tájolású sírok mellett nagyszámban fordulnak elő a NY-K iránytól eltérő tájolású sírok (hasonlóan az al-dunai 8-10. századi és a késő avar kori temetőkhez): DNY-ÉK, ÉNY-DK, NYÉNY-DKD és NYDNY-NYKNY temetkezések. E mellett számos fordított tájolású sírt (K-NY) és a megszokottól eltérő tájolású sírt is találunk (É-D és D-É):

NY-K tájolású sírok. A sírok túlnyomó része NY-K tájolású, a csontváz fejjel a felkelő nap irányába „néz”. Hasonló a helyzet más 9., illetve 10-11. századi temetőkben a Kárpát-medence területén: Garabonc-Ófalu I-II,⁶³⁹ Bihar-Somlyóhegy,⁶⁴⁰ Bukovapuszta-III. és IX. halom,⁶⁴¹ Gyulafehérvár-Vadászok utcája,⁶⁴² Hodony-Pociroane,⁶⁴³ Kismajtény-Messzelátó dom,⁶⁴⁴ Kolozsvár-Zápolyai utca,⁶⁴⁵ Marosgombás-Kiss Magura nyergén,⁶⁴⁶ Maroskarna „B” temető,⁶⁴⁷ Marosnagylak-Vízpompá,⁶⁴⁸ Nagykömlös-Község É-i oldala,⁶⁴⁹

---

⁶³⁷ ÉRY 1967-68, 94.

⁶³⁸ SZŐKE 1994,252-253.

⁶³⁹ SZŐKE 1994, 252-253.

⁶⁴⁰ HOREDT 1968a, 422-428; GÁLL 2013, 51-60.

⁶⁴¹ KISLÉGHINAGY 1904, 418-418; KISLÉGHINAGY 2010, 78-86; KISLÉGHINAGY 1911, 322. kép; GÁLL 2013, 70-72, 81-83.

⁶⁴² BLÁJAN et al. 1990-1993,273-290; GÁLL 2013,196-197.

⁶⁴³ BEJAN-MOGA 1979, 154, 168; DRALOVEAN et al. 1996, 34-54, LV-LXIX; GÁLL 2013, 228-235.

⁶⁴⁴ NÉMETI 1987, 111-112, Fig. 21. 5, 7-11; GÁLL 2013, 246-250.

⁶⁴⁵ KOVÁCS 1942, 85-117; LÁSZLÓ 1943; LÁSZLÓ 1945, 1-15; GÁLL 2013, 268-292.

⁶⁴⁶ HEREPEY 1895, 426-431; ROSKA 1936, 164-166; GÁLL 2013, 320-328.

⁶⁴⁷ HOREDT 1966, 276-283; GÁLL 2013, 329-336.

⁶⁴⁸ GÁLL 2013, 339.

⁶⁴⁹ KISLÉGHINAGY 1911,318, 319. kép; GÁLL 2013, 349.

Nagylak-Téglaégető,⁶⁵⁰ Nagyszalonta-Halom domb,⁶⁵¹ Nagyvárad-Szálla terasz-Jégverem,⁶⁵² Németszentpéter-G.A.S. területe,⁶⁵³ Óbesenyő-I. és V. halom,⁶⁵⁴ Pusztavizezsdia (Vizesd)-III. halom 2. dűlő, X. halom,⁶⁵⁵ Sajtény-falu DK-i határa,⁶⁵⁶ Sikló-Gropoiaie,⁶⁵⁷ Szalacs-Vidahegy,⁶⁵⁸ Szászváros-Böhmerberg/Dealul Pemilor X2,⁶⁵⁹ Szerbcsanád-görög keleti hitközség földje,⁶⁶⁰ Temesvár-Csóka erdő,⁶⁶¹ Vajdahunyd-Kincseshegy,⁶⁶² Várfalva-Jósika Gábor kertje,⁶⁶³ Vejte,⁶⁶⁴ Világos-Balta Jâtei,⁶⁶⁵ Zilah-Pálvár,⁶⁶⁶

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 852 temetkezésből 253 sír NY-K tájolású, azaz a temető sírjainak 29,69%-a: 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 19, 20, 29, 30, 33, 36, 39, 43, 44, 45, 51, 52, 57, 59, 60, 61, 66, 77, 80, 92, 94a, 96, 100, 103, 107, 108, 109, 111, 125, 127, 129, 130, 132, 134, 136, 137, 138, 144, 146, 147, 148, 151, 158, 159, 165, 172, 173, 180, 182, 183, 187, 188, 189, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 202, 203, 204, 205, 206, 217, 222, 223, 224, 228, 234, 235, 236, 237, 238, 243, 245, 246, 247, 248, 251, 260, 263, 265, 266, 267, 271, 274b, 280, 281, 283, 288, 292, 295, 296, 297, 301, 302, 307, 321, 322, 323, 328, 333, 344, 346, 348, 355, 356, 357, 358, 369, 372, 376, 377, 378, 383, 386, 387, 388, 396, 402, 419, 420, 421, 422, 425, 428, 430, 432, 433, 434, 436, 441, 442, 444, 446, 450, 451, 458, 459, 469, 473, 474, 476, 478, 483, 487, 500, 501, 502, 507, 508, 515, 517, 518, 519, 520, 521, 530, 535, 539, 542, 544, 554, 558, 560, 560a, 567, 568, 574, 575, 575a, 576, 579, 580, 581, 584, 556, 556a, 557, 558a, 590, 594, 598, 604, 607, 610, 627, 632, 651, 660, 663, 666, 684, 685, 690, 693, 698, 699, 700, 703, 704, 705, 706, 708, 709, 710a-b, 719, 721, 723, 725, 732, 736, 738, 743, 746, 749, 751, 756, 769, 776, 785, 789, 794, 798, 799, 800, 822, 824, 825, 828, 832, 833, 834, 837, 844, 846, 849, 850, 852. sír

⁶⁵⁰ GÁLL et al. 2007, 107-144; MĂRGINEAN 2007; GÁLL 2013, 352-365.

⁶⁵¹ LAKATOS 2005, 481-492; GÁLL 2013, 370-374.

⁶⁵² HARHOIU et al. 2010, 217-259; GÁLL 2013, 387-400.

⁶⁵³ DÖRNER 1970, 457; GÁLL 2013, 408-412.

⁶⁵⁴ KISLÉGHINAGY 2010, 97-98; KISLÉGHINAGY 2010, 100-101; GÁLL 2013, 420-421, 422-423.

⁶⁵⁵ KISLÉGHINAGY 1911, 321-322; KISLÉGHINAGY 2011, 56-58; GÁLL 2013, 437, 438.

⁶⁵⁶ MĂRGHITAN 1965, 581-586; GÁLL 2013, 439-441.

⁶⁵⁷ RUSU-DÖRNER 1962, 705-712; GÁLL 2013, 444-457.

⁶⁵⁸ LAKATOS-BALLA 2008, 23-44; GÁLL 2013, 459-463.

⁶⁵⁹ PINTER-LUCA 1995, 18-44; C.C.A. 2003; C.C.A. 2004; C.E. 2006; GÁLL 2013, 464-471.

⁶⁶⁰ KISLÉGHINAGY 2010, 138; GÁLL 2013, 474-475.

⁶⁶¹ RĂDULESCU-GÁLL 2001, 155-194; GÁLL 2013, 481-497.

⁶⁶² ROSKA 1913, 166-198; GÁLL 2013, 507-521.

⁶⁶³ ROSKA 1914, 121-144; GÁLL 2013, 522-536.

⁶⁶⁴ MEDELEȚ et al. 2001, 99-104; GÁLL 2013, 537-541.

⁶⁶⁵ BLĂJAN-DÖRNER 1978, 128-129; GÁLL 2013, 544.

⁶⁶⁶ COSMA 1994, 323-329; BĂCUEȚ-CRIȘAN-BĂCUEȚ-CRIȘAN 2003, 40-44; GÁLL 2013, 545-549.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: NY-K tájolású az 1-2, 7-8, 10, 12, 17, 20, 22, 31, 34, 37, 39, 42, 45, 48, 50, 51, 58, 59, 60, 62-69, 71, 72, 75, 76, 81-84, 88, 90-93, 95-100, 102, 108, 110-112, 114, 115, 117, 119, 127, 128, 132, 134-139, 143, 145-148, 150, 152, 154, 156, 158-161, 164, 165, 168-170, 172, 179-183, 185-188, 192, 194-196, 198, 204, 205, 208, 212, 216, 217, 219, 222, 223-226, 229, 231. sír.

Gyulafehérvár-Poklisai temető: NY-K tájolású az 5, 6, 9, 14, 15. sír.

Gyulafehérvár-Dealul Furcilor: NY-K tájolású a 3, 9, 28, 29. számú sír.

Évszaktól és napszaktól függően a következő tájolások fordulnak elő a temetőben:

DNY-ÉK tájolású sírok. Hasonló tájolású sírok ismertek: Bukovapuszta-VIII. halom,⁶⁶⁷ Gyulavarsánd-Laposhalom,⁶⁶⁸ Óbesenyő-VI. halom,⁶⁶⁹ Óbesenyő-Dragomir halma.⁶⁷⁰

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: a 852 sírból DNY-ÉK tájolású 71 temetkezés, azaz a temető sírjainak a 8,33%-a: 17, 18, 42, 69, 70, 72, 76, 88, 128, 133, 186, 231, 232, 252, 264, 303, 340, 399, 401, 405, 406, 410, 414, 416, 417, 423, 426, 429, 435, 445, 448, 457, 497, 499, 505, 532, 556, 559, 561, 562, 569, 606, 618, 619, 623, 627, 628, 629, 630, 636, 643, 646, 654, 659, 668, 669, 670, 673, 680, 699, 703, 788, 792, 797, 806, 807, 808, 814, 817, 818. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: DNY-ÉK tájolású a 4, 18, 38, 40, 47, 55, 57, 89, 94, 104, 116, 122, 123, 125, 149, 151, 155, 173, 175, 191, 193, 197, 199, 200, 201, 206, 207, 209, 210, 227, 228. sír.

ÉNY-DK tájolású sírok ismertek még az alábbi lelőhelyről: Csák-, „Gheorghianu” (C.A.P.), Gyulafehérvár-Római Katolikus Székesegyház környéke I-II. sír,⁶⁷¹ Gyulavarsánd-Laposhalom,⁶⁷² Hodony-Pocioroane,⁶⁷³ Kolozsvár-Zápolya utca,⁶⁷⁴

⁶⁶⁷ KISLÉGHINAGY 1904, 418-418; KISLÉGHINAGY 2010, 78-86; KISLÉGHINAGY 1911, 322. kép; GÁLL 2013, 70-72, 81-83.

⁶⁶⁸ POPESCU 1956, 128-132; ROSKA 1941, 45-61; MEDGYESI 1995, 98-118; GÁLL 2013, 207-225.

⁶⁶⁹ KISLÉGHINAGY 2010, 97-98; KISLÉGHINAGY 2010, 100-101; GÁLL 2013, 420-421, 422-423.

⁶⁷⁰ TĂNASE et al. 2005, 27-43; GÁLL 2013, 427-431.

⁶⁷¹ HEITEL 1985, 225; MARCU ISTRATE 2008, ; 108-109; GÁLL 2013, 194-195.

⁶⁷² POPESCU 1956, 128-132; ROSKA 1941, 45-61; MEDGYESI 1995, 98-118; GÁLL 2013, 207-225.

⁶⁷³ BEJAN-MOGA 1979, 154, 168; DRALOVEAN et al. 1996, 34-54, LV-LXIX; GÁLL 2013, 228-235.

⁶⁷⁴ KOVÁCS 1942, 85-117; LÁSZLÓ 1943; LÁSZLÓ 1945, 1-15; GÁLL 2013, 268-292.

Marosgombás-Kiss Magura nyergén,⁶⁷⁵ Marosakna „B” temető,⁶⁷⁶ Nagylak-Téglaégető,⁶⁷⁷ Újszentes-Elkerülő út,⁶⁷⁸ Vejte, Zilah-Pálvár.⁶⁷⁹

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: a 852 sírból NYÉNY-KDK 74 temetkezés, azaz a temető sírjainak a 8,68%-a: 22, 24, 26, 28, 56, 58, 64, 74, 85, 89, 90, 93, 113, 140, 155, 160, 168, 174, 176, 177, 178, 184, 209, 213, 227, 239, 249, 250, 258, 269, 277, 279, 298, 305, 315, 327, 329, 330, 332, 334, 336a-b, 336c-d, 338, 339a-b, 341, 343, 353, 354, 370, 384, 393, 398, 400, 403, 408, 415, 455, 461, 536, 538, 557, 570, 572, 734, 772, 782, 787, 789, 790, 793, 802, 806, 809. sír.

NYÉNY-KDK tájolású sírok ismeretek az alábbi lelphelyekről: Arad-Csálya,⁶⁸⁰ Gyulavarsánd-Laposhalom,⁶⁸¹ Kolozsvár-Zápolya utca.⁶⁸²

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 852 sírból 48, azaz a temető sírjainak az 5,63%-a: 27, 48, 50, 87, 152, 153, 163, 261, 262, 272, 276, 284, 291, 306, 312, 320, 324, 326, 337, 347, 350, 363, 365, 368, 371, 374, 375, 379, 382, 390, 495, 500, 503, 511, 512, 525, 526, 626, 638, 661, 724, 726, 745, 768, 835, 836. sír.

NYDNY-KÉK tájolású sírok.

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 852 sírból 51, azaz a temető sírjainak az 5,98%-a: 40, 41, 47, 299, 304, 330, 360, 361, 506, 514, 555, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 633, 634, 635, 639, 640, 645, 647, 652, 653, 655, 656, 658, 662, 667, 671, 672, 674, 689, 692, 713, 715, 717, 728, 729, 737, 741, 747 753, 3, 764, 765, 773, 777, 778. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: 4. sír.⁶⁸³

KÉK-NYDNY tájolású sírok.

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: a 852 sírból 17, azaz a temető sírjainak az 1,99%-a: 166, 167, 439, 498, 511, 665, 621, 657, 665, 727, 735, 14, 739, 744, 766, 770. sír.

KDK-NYÉNY tájolású sírok.

⁶⁷⁵ HEREPEY 1895, 426-431; ROSKA 1936, 164-166; GÁLL 2013, 320-328.

⁶⁷⁶ HOREDTE 1966, 276-283; GÁLL 2013, 329-336.

⁶⁷⁷ GÁLL et al. 2007, 107-144; MĂRGINEAN 2007; GÁLL 2013, 352-365.

⁶⁷⁸ DRAȘOVEAN et al. 2004, 65-66; GÁLL 2013, 502-5-4.

⁶⁷⁹ COSMA 1994, 323-329; BĂCUEȚ-CRIȘAN-BĂCUEȚ-CRIȘAN 2003, 40-44; GÁLL 2013, 545-549.

⁶⁸⁰ DÖRNER 1970, 445; GÁLL 2013, 40-43.

⁶⁸¹ POPESCU 1956, 128-132; ROSKA 1941, 45-61; MEDGYESI 1995, 98-118; GÁLL 2013, 207-225.

⁶⁸² KOVÁCS 1942, 85-117; LÁSZLÓ 1943; LÁSZLÓ 1945, 1-15; GÁLL 2013, 268-292.

⁶⁸³ DRAGOTĂ 2009, 27.

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: a 852 sírból 19, azaz a temető sírjainak a 2,51%-a: 46, 99, 104, 118, 149, 185a, 215, 289, 308, 318, 345, 349, 351, 495, 523, 596, 664, 712, 767. sír.

ÉK-DNY tájolású sírok.

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: a 852 sírból 34, azaz a temető sírjainak a 3,99%-a: 53, 115, 126, 141, 212, 219, 233, 241, 244, 256, 315, 335, 366), 395, 431, 481, 484, 503, 564, 565, 566, 624, 637, 640, 642, 677, 720, 760, 783, 791, 803, 830, 842. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: 25, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 35, 36, 43, 46, 53, 56, 107, 109, 120, 174. sír.⁶⁸⁴

DK-ÉNY tájolású sírok.

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 852 sírból 37, azaz a temető sírjainak a 4,34%-a: 68, 206, 210, 211, 220, 221, 268, 273, 285 300, 316, 336b, 339b, 340, 437, 438, 443, 449, 460, 462, 477, 482, 489, 548, 553, 563, 573, 697, 733, 779, 780, 781, 796, 821, 826, 827. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: 16, 52, 54, 184. sír.

Fordított tájolás, K-NY tájolású sírok.

A fordított tájolás a honfoglalás és kora Árpád-kori temetőkben kis számban mutatható ki, a magyar szakirodalom a halott visszajárásától való félelemmel magyarázza.⁶⁸⁵ A 9. századi avar kori és al-dunai temetőkben a fordított tájolás és a megszokottól eltérő tájolás mód nagyobb százalékban jelen van.⁶⁸⁶

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 855 sírból 111, azaz a temető sírjainak a 13%-a: 21, 31, 35, 37, 38, 62, 65, 67, 86, 95, 97, 101, 102, 105, 106, 110, 112, , 114, 122, 124, 150, 154, 156, 175, 178, 205, 208, 216, 229, 240, 254, 255, 259, 270, 275, 278, 286, 287, 319, 359, 367, 389, 391, 392, 407, 411, 418, 440, 447, 452, 463, 464, 465, 466, 468, 470, 471, 493, 496, 513, 522, 527, 528, 529, 534, 540, 541a, 545, 546, 547, 549, 551, 571, 578, 583,

---

⁶⁸⁴ DRAGOTĂ et al. 2009, 28, 38, 69.

⁶⁸⁵ SZABÓ 1964, 120-129; TETTAMANTI 1975, 91; KISS 1983, 158; K.K. 1996, 39; GÁLL 2013, 597; TÓTH 2014, 171.

⁶⁸⁶ FIEDLER 1992, 353.

588, 589, 593, 595, 599, 602, 608, 611, 625, 648, 649, 678, 686, 687, 701, 707, 718, 722, 731, 742, 748, 757, 761, 771, 774, 775, 784, 801, 820, 823, 831, 837, 847, 848. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: 5, 6, 13, 15, 21,24, 26, 41, 44, 103, 177, 203. sír.

A megszokottól eltérő tájolású sírok:

É-D tájolású sírok. Hasonló leletek ismertek a Kárpát-medencéből (Kismajtény-Messzelátó domb,⁶⁸⁷ Kolozsvár-Szántó utca,⁶⁸⁸ Szalacs-Vidahegy)⁶⁸⁹ és az al-dunai temetőkben (Histria-Capul Viilor).⁶⁹⁰ Annak ellenére hogy az É-D tájolás elsősorban az al-dunai temetőkre jellemző, a Kárpát-medence területén, a 10-11. században, különböző gyakorisággal előfordul e tájolás mód.⁶⁹¹Érdemes kiemelni hogy a késő avar kori temetőkben kis számban fordul elő.⁶⁹²

Gyulafehérvár-Mentőálmás temető: a 852 sírból 15, azaz a temető sírjainak az 1,76%-a: 2, 91, 131, 145, 162, 169, 282, 311, 342, 480, 516, 537, 543, 585, 622. sír.

D-É tájolású sírok.

Gyulafehérvár-Mentőálmás temető: 852 sírból 12, azaz a temető sírjainak az 1,4%-a: 115, 144, 180, 427, 472, 485a-b, 488, 577, 592, 601, 694, 696. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: , 6, 16, 22 A-B, 26, 41, 44. sír.

A Kárpát-medencében a 9. illetve a 10-11. században nem ismert olyan temető, amelyben ilyen nagy százalékban fordulnak elő K-NY tájolású sírok. A K-NY tájolás az ÉNY-DK, É-D és D-É irány mellett gyakori tájolási forma a kora-közép vagy késő avar kori temetőkben⁶⁹³. A kora avar periódusban a Tiszától keletre eső területen gyakori jelenség a fordított tájolás.⁶⁹⁴ A legközelebbi párhuzamok Erdélyben a Medgyes -Villadombon feltárt 3. sz. sír és a Marosaknán talált 8. sz. temetkezés,⁶⁹⁵ Oláhgorbón DK-ÉNy tájolású sírok.⁶⁹⁶ Érdemes

⁶⁸⁷ NÉMETI 1986-1987, 111-112, Fig. 21. 5, 7-11; GÁLL 2013, 246-250.

⁶⁸⁸ KOVÁCS 1942, 85-117; LÁSZLÓ 1943; LÁSZLÓ 1945, 1-15; GÁLL 2013, 268-292.

⁶⁸⁹ LAKATOS-BALLA 2008, 23-44; GÁLL 2013, 459-463.

⁶⁹⁰ ZIRRA 1963, 355-412.

⁶⁹¹ TETTAMANTI 1975, 91.

⁶⁹² SZŐKE 1994, 252.

⁶⁹³ JUHÁSZ 2006, 54.

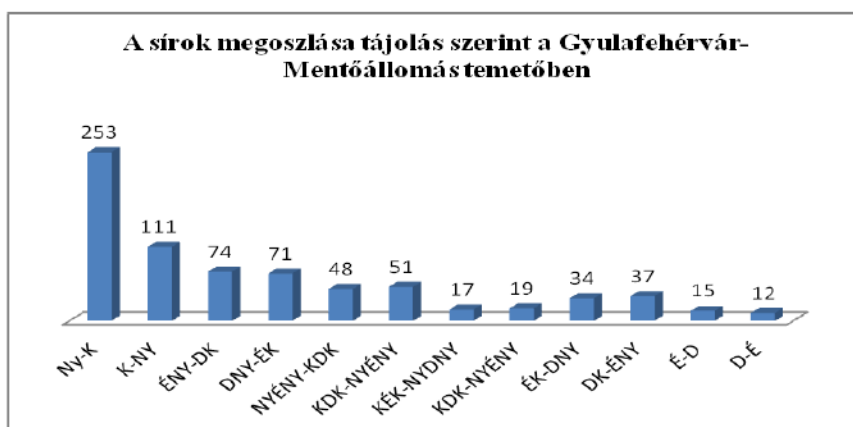
⁶⁹⁴ LŐRINCZI 1998; LŐRINCZI 2001, 161-172; GÁLL 2013, 598.

⁶⁹⁵ HOREDT 1965, 7-23; PROTASE 1965, 153.

⁶⁹⁶ ANGHEL 1997, 263, Fig. 1; GÁLL 2013, 598.

megemlíteni a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőt is ahol kis számban (12 sír) de megjelenik a fordított tájolás 10. századi temetkezésekben. A Kárpát-medence északi részén is találunk jól dokumentált fordított tájolású temetkezéseket (Bélapátfalva,⁶⁹⁷Csekej-Čakajovce).⁶⁹⁸

Az Al-Duna menti 8-10. századi temetőekben hasonlóan gyakori a NY-K iránytól eltérő tájolás: K-NY, É-D, D-É irányítás. Az al-dunai temetőekben azonban a K-NY tájolás kis számban fordul elő: a Frătești temetőben⁶⁹⁹ 5 sír, a birituális Izvoru temetőben⁷⁰⁰ 1 sír, pár eset ismert az Obârjia Nouă temetőben,⁷⁰¹ Sultana⁷⁰² ugyancsak 1 temetkezés. A Bulgária területén feltárt Devnja, Kjulevča temetőiben is kis számban fordulnak elő fordított tájolású sírok. Itt ki kell emelni, hogy a fordított tájolású sírok jelentős része kőpakolásos temetkezés, ez a jelenség hasonló a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben tapasztaltakkal (50 temetkezés a 270 kőpakolásos sírból). Az É-D, D-É tájolás csak 8 esetben fordul elő a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben. Az al-dunai temetőekben az É-D, D-É tájolás szinte minden temetőben jele van (Sultana,⁷⁰³ Obârjia Nouă,⁷⁰⁴ Frătești-Giurgiu,⁷⁰⁵ Izvoru-Giurgiu,⁷⁰⁶ Istria "Capul Viilor"). A domináns tájolás a NY-K irány, a legtöbb K-NY és É-D tájolású temetkezés az Istria "Capul Viilor" temetőben figyelhető meg, a sírok pontos száma nem ismert, mert a temető nincs leköszölve.⁷⁰⁷

⁶⁹⁷ SZABÓ 1987, 83-98; GÁLL 2013, 598.

⁶⁹⁸ REIHOLCOVÁ 1995.CXXXIII. tábla, 3, 6. sír; CXXXVI. tábla 4-5. sír; GÁLL 2013, 598.

⁶⁹⁹ FIEDLER 1992, 353.

⁷⁰⁰ I.m. 354.

⁷⁰¹ MITREA 1988, 284.

⁷⁰² U.ő. 1989, 287.

⁷⁰³ MITREA 1988, 91-139.

⁷⁰⁴ TOROPU-STOICA 1972, 163-188.

⁷⁰⁵ DOLINESCU-IONESCU 1970, 419-430.

⁷⁰⁶ MITREA 1967, 145-219.

⁷⁰⁷ ZIRRA 1963, 355-412.

6. 5. Csontvázas sírok

6. 5. 1. Aknasírok

A csontvázas temetkezések 99%-a aknasír. E sírtípusokat formai kialakításuk alapján három alegységekbe oszthatjuk: lekerekített téglalap, ovális és trapéz alakú sírok.

A Kárpát-medence területén számos helyen feltártak hasonló temetkezéseket, így a halimbai temetőben⁷⁰⁸, a kérpusztai⁷⁰⁹, sárbogárdi temetőkben⁷¹⁰, stb.

Lekerekített sarkú, téglalap alakú sírok:

A legelterjedtebb sírforma a Kárpát-medencében. A sírok kialakításánál a formát és méretet a halott magassága határozta meg. A lekerekített sarkú, téglalap alakú sírformák legáltalánosabb típus, nem lehet nemi hovatartozás, sem gazdagság alapján ragszorolni őket.⁷¹¹

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temetőben: 5, 6, 11, 14, 18, 21, 24, 26, 27, 28, 34, 35, 36, 37, 41, 42, 45, 50, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 80, 81, 85, 90, 93, 97, 99, 103, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 116, 118, 119, 121, 122, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 147, 150, 155, 160, 166, 167, 168, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 220, 221, 222, 223, 225, 226, 227, 228, 231, 232, 233, 234, 235, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 252, 253, 254, 256, 257, 259, 260, 261, 262, 266, 267, 268, 270, 271, 273, 274a-274b, 275, 276, 277, 279, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 289, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 301, 302, 303, 304, 305, 307, 308, 312, 321, 322, 323, 325, 327, 336a.bA, 336c-d, 338, 339a-b, 340, 342, 343, 345, 346, 350, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 361, 364, 365, 366, 367, 368, 371, 372, 375, 376, 379, 382, 383, 354, 385, 386, 387, 389, 390, 391, 392, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 410, 413, 416, 417, 419, 420, 423, 425, 429, 432, 433, 434, 435, 436, 439, 442, 447, 449, 450, 451, 452, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 475, 476, 477, 478, 480, 481, 482, 483, 484, 485a-b, 486, 487, 489, 492, 493, 495, 497, 498, 499, 500, 502, 503, 510, 514, 515, 517, 32, 518, 519, 521, 524, 527, 528, 530, 531, 532, 533, 534,

⁷⁰⁸ ERDÉLYI 1961-62, 17.

⁷⁰⁹ KRALOVÁNSZKY 1967, 85.

⁷¹⁰ TETTEMANTI 1975, 83.

⁷¹¹ TÓTH 2014, 171.

535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 554, 555, 556, 557, 559, 560, 560A, 561, 562, 563, 564, 566, 568, 569, 570, 571, 574, 575, 575a, 576, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586-586a, 587, 588, 588a, 589, 591, 606, 611, 613, 617, 618, 623, 624, 627, 628, 629, 630, 632, 633, 634, 635, 638, 639, 642, 643, 645, 646, 647, 648, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 668, 669, 670, 673, 679, 685, 690, 691, 692, 696, 697, 698, 699, 700, 702, 703, 704, 706, 707, 708, 713, 715, 719, 721, 722, 723, 730, 732, 734, 735, 738, 739, 750, 752, 758, 760, 765, 766, 769, 770, 772, 774, 776, 779, 780, 781, 782, 783, 785, 786, 787, 788, 789, 791, 792, 793, 794, 796, 798, 799, 800, 801, 802, 805, 806, 808, 811, 814, 815, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 833, 834, 836, 837, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben: 1, 2, 3, 5, 7, 9, 12, 13, 16, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 59, 63, 68, 70, 72, 78, 79, 80, 87, 88, 89, 94, 95, 96, 99, 101, 102, 103, 104, 108, 109, 110, 111, 116, 113, 115, 116, 118, 119, 121, 124, 126, 127, 128, 132, 133, 134, 135, 137, 144, 146, 148, 149, 150, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 165, 167, 169, 170, 171, 173, 174, 175, 176, 178, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 188, 189, 191, 192, 193, 195, 196, 194, 197, 198, 199, 200, 201, 206, 207, 210, 214, 215, 216, 219, 220, 223m 224, 225, 226, 227, 228, 229, 231. sír.

Trapéz alakú sírok:

A trapéz alakú sírok késő avar kori, illetve 9. századi temetőkben (Sopronkőhida,⁷¹² Kaposvár)⁷¹³ honfoglaláskori (Óbesenyő-Dragomir halma)⁷¹⁴ és kora Árpád-kori sírokban (Pusztaszentlászló)⁷¹⁵ egyaránt megjelennek, korlátozott számban. A legtöbb esetben a koponya felé szélesítették meg a sírt.⁷¹⁶ Nemek alapján csupán egy temetőben lehetett törvényszerűséget kimutatni, a morvaországi Velké Bílovice-i temetőben, ahol a sírok 60%-a trapéz alakú és túlnyomó része férfi sír.⁷¹⁷

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető: 2, 7, 8, 9, 40, 236, 263, 370, 614, 665, 744. sír. Hasonló sírforma ismert a szászvárosi Dealul Pemilor X2 temetőben.⁷¹⁸

---

⁷¹² TÖRÖK 1973, 8-31.

⁷¹³ BÁRDOS 1985, 6-11, 30-42.

⁷¹⁴ GÁLL 2013, 426-432.

⁷¹⁵ SZÖKE-VÁNDOR 1987a, 48-49.

⁷¹⁶ Hurbanovo (TOČIK 1971, 184-190)

⁷¹⁷ MĚŘÍNSKÝ 1985, 90-127.

⁷¹⁸ PINTER-LUCA 1995, 18.

Ovális sírok

Ez a sírforma többnyire gyermektemetkezések és hamvasztásos sírok esetében jelentkezik (hasonló sírforma található pl. Erdélyben Zilah-Pálvári temetőben,⁷¹⁹ Felvidéken Komáromszentpéteren).⁷²⁰ A Mentőállomás temetőben csontvázas, gyermeksírok esetében jelentkezik.

Gyulafehérvár-Menőállomás (1981-1985) temető: 4, 12, 44, 45, 46, 67, 82, 87, 133, 272, 280, 288, 306, 311, 315, 316, 319, 320, 328, 330, 331, 332, 333, 2, 347, 348, 363, 369, 378, 380, 387, 513, 553, 577, 651, 652, 666, 671, 671, 675, 676, 677, 680, 681, 686, 687, 705, 712, 718, 724, 725, 727, 731, 741, 745, 747, 748, 751, 757, 759, 762, 768, 807, 825. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: 27, 31, 39, 60, 64, 65, 66, 67, 69, 73, 74, 77, 81, 84, 86, 93, 98, 100 106, 105, 120, 141, 151, 153, 158, 166, 168, 172, 177, 179, 184, 204, 205, 208, 209. sír.

6. 5. 2. Padkás sírok

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben két padkás temetkezés került napvilágra a 9-10. századi temetőrészben. A 35. sz. sírba a koponya köré két agyagedényt helyeztek és állatsontokat. A sírgödör alja bal oldalán lépcsősen volt kialakítva, erre juhkoponyákat helyeztek el, a jobb combcsont mellé pedig egy másik juhkoponyát helyeztek. Ugyancsak a 9-10. századi temetőben a 62. sz. sír padkásan van kialakítva. A sír melléklete egy fazék és egy kétfülű amforaszerű korsó a koponya körül, a lábak mellett állatsontok és vaskés.⁷²¹ Mindkét temetkezés fordított tájolású (K-Ny irány) és a sírmellékletalapján az al-dunai temetőkkel mutat hasonlóságot (a 62. sírban talált kétfülű amfora szerű korsón bolgár rituális jelek jelennek meg, „IYT” – az ún. Tengri „monogramja”).⁷²²

A Gyulafehérvár- Mentőállomás (1981-1985) temető 10-11. századi részében nem tártak fel padkás temetkezést.

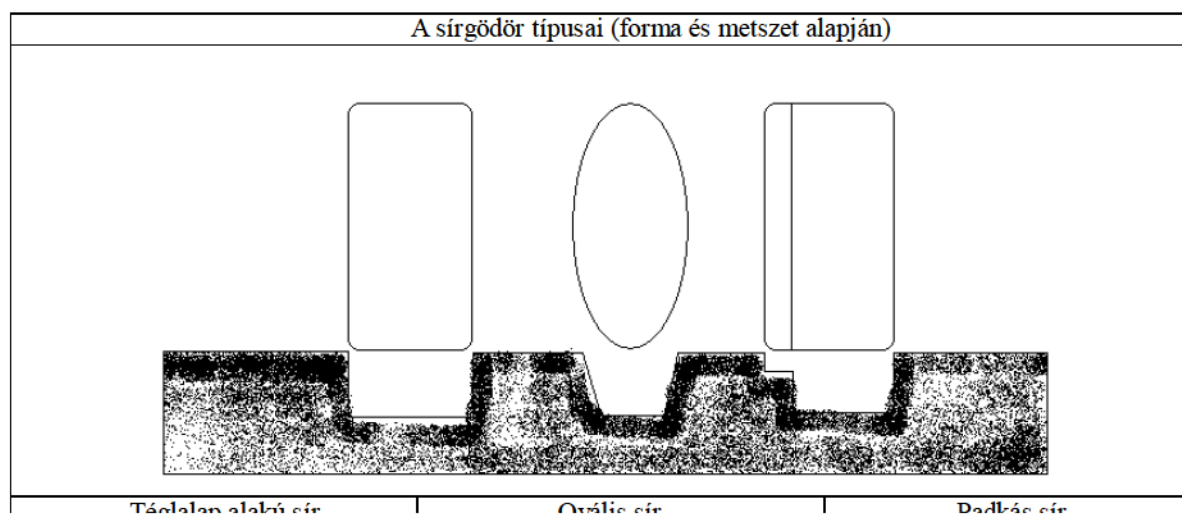
---

⁷¹⁹ GÁLL 2005, 342.

⁷²⁰ SZŐKE 1962, 28.

⁷²¹ Lásd 20-21. táblák.

⁷²² DONČEVA-PETKOVÁ 1977; RAŠEV 2007, 598 CXLV. tábla. A jel fontosságára Széke Béla Miklós is felhívta a figyelmet.

3. Ábra. Sírformák a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben

6. 5. 3. Mészkölap, folyamkavics és /vagy kő- és téglapakolások, kőkeretes és téglakeretes temetkezések Gyulafehérváron.

A Mentőállomás temető és Gyulafehérvár környezetében (Gyulafehérvár-Brândușei utca, Gyulafehérvár-Császár forrás, Gyulafehérvár-Vadászok utca, stb.) feltárt kora középkori temetők legjellegzetesebb eleme a kőpakolásos vagy kőmelléklettel ellátott temetkezés.

A 20. század során nem tulajdonítottak nagy jelentőséget e „sírépítmények”⁷²³ kutatásának, ugyanakkor a közöletlen leletek magas aránya miatt nem is nyílt lehetőség egy átfogó elemzés készítésére.⁷²⁴

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető kőpakolásos sírjainál fontos megfigyelni az eltemetett egyén és a kövek viszonyát. Az esetek 99%-nál a köveket az elhunyt felett legalább 0,30-0,40m távolságban helyezték el, vagyis nem rakták közvetlenül a halottra. Az 1981 és 1984 között felgyűlt sírrajzok mélységadatai szépen mutatják a kőpakolásos „sírkonstrukciók” létét. A téglakeretes sírokhoz hasonlóan a sírgödör alján fekszik a halott és feltöltve földdel boltozatosan helyezkednek el a kövek, majd ezt követően véglegesen feltöltötték a sírgödört.

⁷²³ A közelmúltig kevés publikáció foglalkozott a kőpakolásos temetkezések témájával. Tettamanti Sarola 1975-ös munkájában, a templom körüli temetők elemzése kapcsán tért ki röviden a kő mellékelés problematikájára. Annak ellenére hogy felületesen kezelte a témát (kevés információ állt rendelkezésére), már akkor felhívta a figyelmet arra hogy csak a gyulafehérvári és bátai leletek között találni római kori téglákat (TETTAMANTI 1975, 95).

⁷²⁴ GÁLL 2013, 602-606.

A közölt Brândușei utcai temető⁷²⁵ sírjait összevetve a Mentőállomás temető anyagával, a következő két fő temetkezéstípusra tudjuk osztani a kő- és téglapakolásos, kő- és téglakeretes sírokat:⁷²⁶

1. Kő- és téglapakolásos temetkezések

2. Kő- és téglakeretes temetkezések.

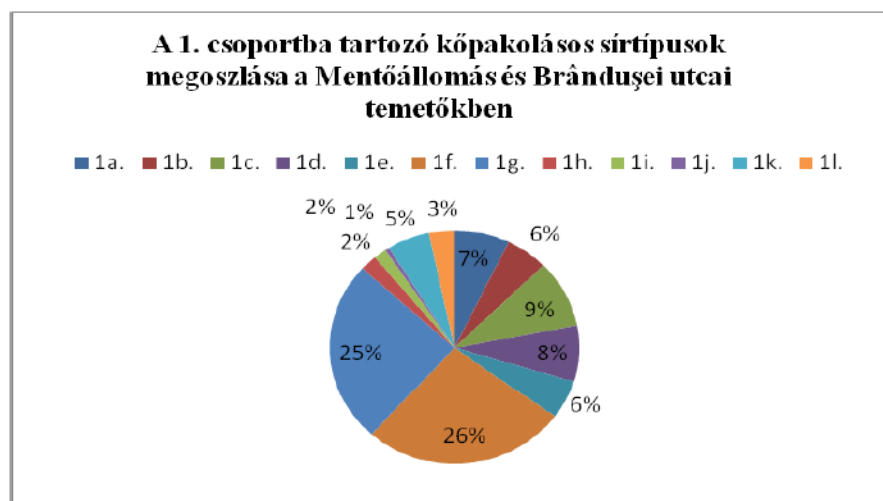
1. Kő- és téglapakolásos temetkezések. A kő mellékelése során megfigyelhető egy szerkezeti „fejlődés”:

- a. Egy folyami követ, mészkövet vagy téglát helyeztek a sírba (a fej mögé, a fej jobb vagy bal oldalán, a lábfejnél, a törzs mellett): *Mentőállomás temető*: 90, 94a, 270, 323, 344, 435, 699, 728. sír. *Brândușei utcai temető*: 58-59, 75, 79, 93. sír.
- b. Egy folyami követ, mészkődarabot vagy téglát helyeztek a sírba (a koponya mellé): *Mentőállomás temető*: 4, 288, 357, 367, 530, 576, 591, 816. sír. *Brândușei utcai temető*: 164, 197. sír. A Brândușei utca 25. sírjában, a Kolozsvár-Zápolya utca 4. sírjában, a Maroskarna „B” temető 11. sírjába egy követ az elhunyt feje alá helyeztek (temetési fejtámasz?).
- c. Egy mészkőlapot helyeztek a sírba (az elhunyt alá vagy az elhunyt felett): *Mentőállomás temető*: 51, 342, 407-408, 454, 456, 573, 639, 703, 713. sír. *Brândușei utcai temető*: 14, 29, 55, 57, 159, 189. és 219. sír.
- d. Két folyami követ vagy mészkövet helyeztek a sírba (a fej mögé, a fej jobb vagy bal oldalán, a lábfejnél, a törzs mellett): *Mentőállomás temető*: 319, 332, 634, 680, 704. sír. *Brândușei utcai temető*: 101-102, 132, 139, 143, 152, 179, 208, 220. sír.
- e. Három vagy háromnál több folyami követ vagy mészkövet helyeztek a sírba (a fej mögé, a fej jobb vagy bal oldalán, a lábfejnél, a törzs mellett): *Mentőállomás temető*: 307, 381, 466, 527, 643, 706, 738. sír. *Brândușei utcai temető*: 56, 89, 138. sír.
- f. Két-három vagy több követ és mészkődarabot helyeztek a sírba (az elhunyt felett): *Mentőállomás temető*: 213, 215, 220, 222, 225, 237, 247, 253-254, 257, 268-269, 272, 281, 285, 338-339a-b, 363, 365, 372, 376, 383, 385, 388,

⁷²⁵ DRAGOTĂ et al. 2009; GÁLL 2013, 114-184. Sajnos a Gyulafehérvár-Császárförrás temető közöletlen, így az ott említett, kőpakolásos temetkezésekkimaradtak az elemzésből.

⁷²⁶ A bonyolult megfogalmazásmód oka az, hogy a „kőpakolásos temetkezések” kifejezés megtévesztően hat és nem határolja be helyesen e temetkezési formát.

- 390, 392, 396, 446, 451, 493, 502, 635, 638, 702. sír. *Brândușei utcai temető*: 1, 18, 25, 37-39, 41, 44-45, 52, 56, 116, 120, 160. és 219. sír.
- g. Folyami kővel és mészkődarabokkal fedett sírok: *Mentőállomás temető*: 188-189, 191, 194-195, 216, 230, 238, 255, 256, 258, 273, 275, 276, 291, 292, 295, 296, 322, 329, 336a-b, 354, 355, 369, 387, 397, 410, 423, 428, 464, 503, 536, 554, 574-575, 640-641, 642, 674,-675, 681, 684, 685, 751, 764. sír. *Brândușei utcai temető*: 119. sír
- h. Római szarkofág- és sírkődarabokkal fedett sírok: *Mentőállomás temető*: 398, 452, 453, 700. sír.
- i. Folyami kővel és kerámiatöredékekkel „szőnyegszerűen” fedett sírok: *Mentőállomás temető*: 242, 289, 472. sír.
- j. Római téglával fedett sírok: *Mentőállomás temető*: 340. sír.
- k. Folyami kővel, mészkődarabokkal, vagy római téglákkal határolt sírok (a fej körül, törzs mellett, lábfejnél): *Mentőállomás temető*: 26, 64, 68, 347, 401, 660. sír. *Brândușei utcai temető*: 110, 149, 155-156. sír.
- l. Sírkamrát imitáló kőpakolásos sírok (kövek a csontváz körül és 0,30-0,40m-el magasabban folyami kővel és mészkő darabokkal/ lapokkal borított sírok): *Mentőállomás temető*: 36, 306, 346, 356, 371, 712. sír.

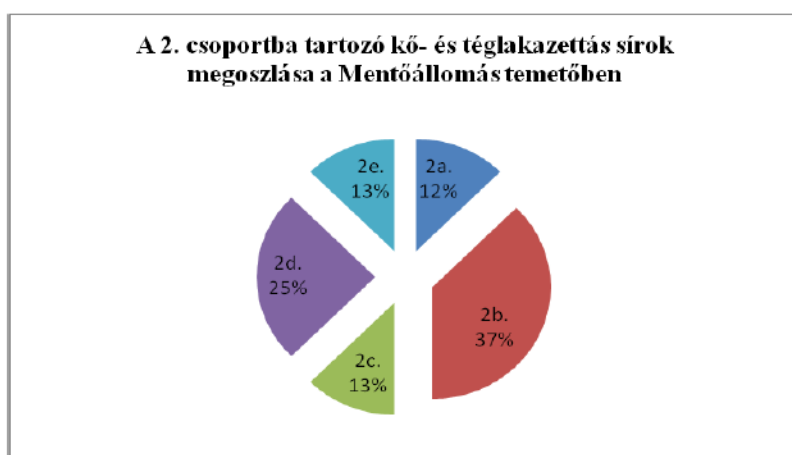

4. Ábra. Az 1. csoportba tartozó kőpakolásos sírtípusok megoszlása a Mentőállomás és Brândușei utcai temetőben

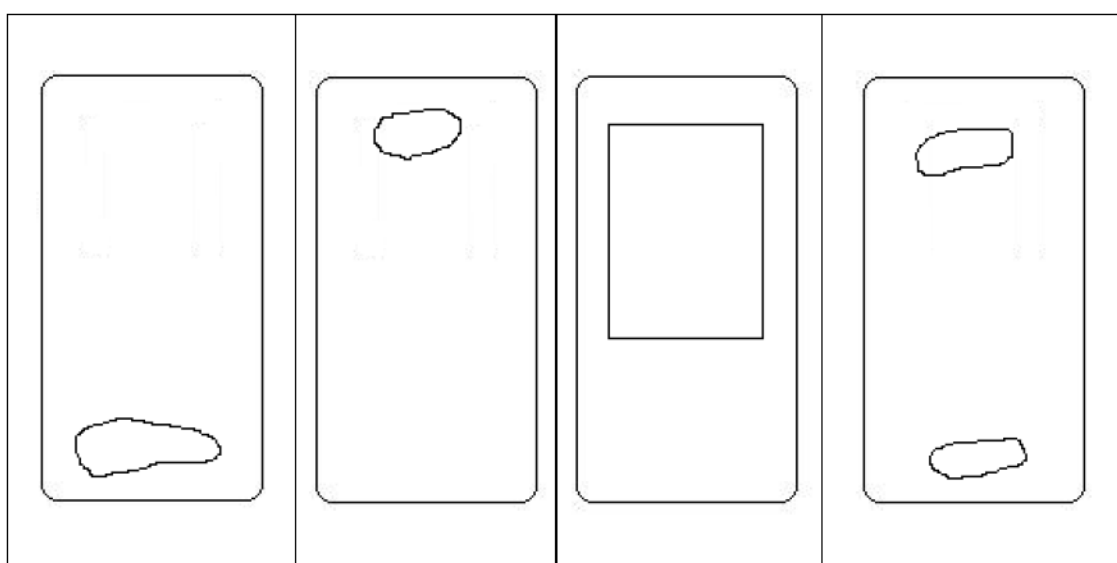
- 2. Kő- és téglakeretes temetkezések.** A gyulafehérvári „sírkonstrukciók” csúcsát a kő- és téglakeretes sírok jelentik. A temetőt létesítő népesség vagy önerőből egy közelben talált római szarkofágok, esetleg sírkövek darabjait használta fel a keretes sír

kialakítására, vagy egyszerűen egy kiásott római kori szarkofágból eltávolította a csontvázat és bele helyezte a halottat. Az alábbi altípusokat lehet elkülöníteni a Mentőállomás temetőben (szerkezeti „fejlődés” alapján):

- Kő- és téglakerettel határolt koponya: *Mentőállomás temető*: 42. sír.
- Kőkerettel határolt, fedett sír: *Mentőállomás temető*: 121, 259, 467. sír.
- Kőkerettel határolt urnás temetkezés: Ompolyfalfalud kőkeretes urnás temetkezés, C99).⁷²⁷
- Újrahasznosított római téglával kialakított „szarkofág” (téglakeretes temetkezés): *Mentőállomás temető*: 22, 28. sír.
- Római szarkofág újrahasznosítása: *Mentőállomás temető*: 31. sír.

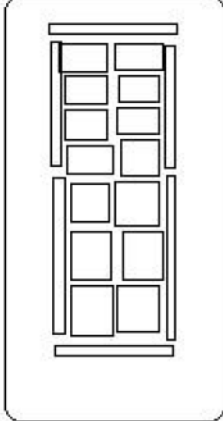
5. Ábra. A 2. csoportba tartozó kő- és téglakeretes sírok megoszlása a Mentőállomás temetőbe

⁷²⁷ BĀLAN-OTA 2012, 54-57, XIV. tábla.

1.a	1.b	1.c	1.d
1.e	1.f	1.g	1.h
1.i	1.j	1.k	1.l
2.a	2.b	2.c	2.d

	
2.e	

6. Ábra. Kőpakolásos sírok típusai a Gyulafehérvár-Mentőállomás és Brândușei utcai temetőben

Az ásatási naplóban megjelenő, pontos leírást nem tartalmazó, rajz és fénykép nélküli temetkezések: 40, 47, 107, 109, 112, 125, 131, 133, 134, 146, 151, 157-158, 161, 168, 171, 175, 178, 180, 216, 218, 226, 253, 254, 255, 262, 271, 287, 292, 297, 308, 312, 318, 322, 332, 397, 398, 400, 398, 400, 404, 407, 408, 424, 425, 429, 442, 443, 452, 453, 456, 457, 458, 465, 470, 476, 488, 500, 502, 513, 517, 518, 522, 526, 528, 543, 547, 548, 544, 558, 564, 571, 576, 577, 580, 581, 590, 594, 599, 602,-603, 614-615, 617, 613, 614, 615, 617, 619, 620, 625, 629, 630, 633, 634, 638, 646, 647, 653, 657, 661, 666, 670, 673, 676, 680, 682, , 693, 698, 700, 705, 707, 708, 711, 719, 720, 721, 722, 725, 730, 732, 735, 744, 745, 753, 758, 760, 767, 769, 770, 777, 801, 805, 808, 814, 815, 818, 822, 826, 831, 846, 847, 848. sír.

A kőpakolásos temetkezések eredetét homály fedi. Azt tudjuk hogy Erdélyben elsősorban a kőben gazdag vidékeken jelentek meg.⁷²⁸ Ezt azért fontos kiemelni, mert hasonló, kőben gazdag területen, Napoca romjainál is tártak fel honfoglaló sírokat (Kolozsvár-Zápolya utca 3. sz. sír, Kolozsvár-Fő tér 1, 3-5, 8-14. sz. sír, Kolozsmonostor 92-93. sz. sír) de itt nem helyeztek követ a halott mellé.⁷²⁹

Az Al-Dunánál valószínűleg késő-szarmata közvetítéssel terjedt el a protobolgár és szláv közösségekben.⁷³⁰ Szorványosan az Avar Kaganátus temetőiben is feltűnik.

⁷²⁸ TETTAMANTI 1975, 121.

⁷²⁹ IAMBOR-MATEI 1983, 144.

⁷³⁰ RASHEV 2008. 424.

Kiss Attila a kőpakolásos sírok eredetét a Keszthely-kultúrához kötötte és a 6-7. századi késő antik népesség temetkezési szokásának tartotta.⁷³¹

A kövek sírba helyezésének szokása nagy földrajzi területet fog át, az Al-Dunától,⁷³² Erdélyen át, a mai Csehországon⁷³³ keresztül, Bajorországig⁷³⁴ számos helyen megtalálható.

A kérdés megválaszolására a helyi, mikroregionális sajátosságok tanulmányozása adhat választ.

A gyulafehérvári esetek fontosságát emeli a római város, Apulum romjainak közelsége. A 9-10. századi helyi lakosság előszeretettel használta fel a római város romjainak falait a temetkezések során (a castrum mészke falait és a belső épületek tégláit).

A gyulafehérvári temetők fő sajátossága, hogy a kőpakolásos sírok magas százalékban vannak jelen:⁷³⁵ a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 852 sírból 270 temetkezés kőpakolásos (a temető 31,7%), a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben 229 sírból 45 temetkezés (a temető 18%-a).⁷³⁶ E mellett a Mentőállomás temetőben 50 kőpakolásos temetkezés fordított tájolású is (a sírok többsége K-NY és ÉK-DNY tájolású). Az Al-Dunai temetőkben az É-D, D-É tájolás dominál a kőpakolásos sírokban.⁷³⁷

E jelenség megértéséhez fontos áttekinteni a 9-10. és 10-11. századi kőpakolásos temetkezések tájolását és a sírok leletanyagát.

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető, 9-10. századi sírok:

NY-K tájolású sírok: 36. sz. sír.

K-NY tájolású sírok: 31. sz. sír.

ÉNY-DK tájolású sírok: 26, 56, 58, 64, 293, 294, 325, 492, 597, 600, 603, 702. sír.

DK-ÉNY tájolású sírok: 68. sz. sír, 486, 531, 582, 691. sír.

DNY-ÉK tájolású sírok: 42. és 533. sír.

DNY-DK tájolású sírok: 40 és 47. sír.

---

⁷³¹ KISS 1977, 22.

⁷³² DIMITROV 1978, 51-94.

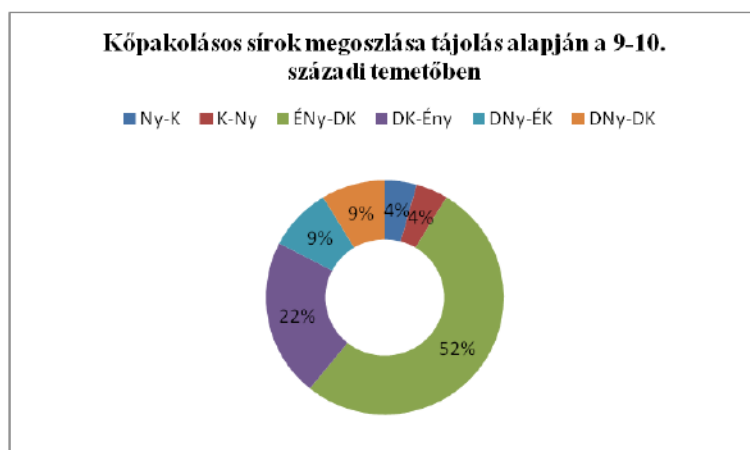
⁷³³ HRUBY 1950, 2-4; BRATHER 2001, 27.

⁷³⁴ PÖLLATH 2002, 129. tábla, 119-126. sír, 267. tábla, 64-67, 60. sír.

⁷³⁵ A Maroskarna "A" temetőben is regisztráltak kőpakolásos temetkezést, a 11. sírban egy nagyméretű követ helyeztek az elhunyt feje alá (HOREDIT 1966, 279).

⁷³⁶ DRAGOTĂ et al. 2009.

⁷³⁷ DIMITROV 1972, 58.

7. Ábra. Kőpakolásos sírok megoszlása tájolás szerint a Gyulafehérvár-Mentőállomás 9-10. századi temetőjében

10-11. századi sírok:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető, NY-K tájolású sírok: 94a, 103, 107, 109, 125, 8 (II), 10 (II), 136, 146, 151, 157, 158, 182, 187, 189, 191, 194, 195, 217, 222, 237, 238, 247, 281, 288, 292, 295, 296, 297, 307, 322, 323, 344, 355, 356, 357, 369, 372, 376, 383, 387, 396, 424, 428, 430, 433, 442, 444, 446, 458, 476, 500, 502, 508, 517, 518, 530, 547, 554, 558, 574, 575, 576, 579, 580, 581, 584, 586-586a, 590, 598, 15 (XXI), 660, 684, 685, 693, 698, 699, 700, 703, 704, 705, 706, 708, 711, 719, 721, 722, 725, 730, 732, 738, 746, 769, 822, 824, 825, 846. sír.

DK-ÉNY tájolású sírok: 99, 185b, 215, 289, 308, 318, 345, 346, 712. sír.

ÉK-DNY tájolású sírok: 620, 657, 735, 744. sír.

ÉNY-DK tájolású sírok: 179, 185a, 262, 276, 291, 306, 312, 347, 368, 365, 368, 371, 374, 390, 525, 526, 638, 661, 758. sír.

NYDNY-KÉK tájolású sírok: 613, 614, 615, 617, 633, 634, 639, 641, 647, 653, 655, 713, 728, 753, 763, 764. sír.

K-NY tájolású sírok: 105, 106, 112, 116, 122, 150, 175, 178, 179, 216, 229, 254, 255, 259, 270, 275, 286, 319, 328, 332, 58, 387, 391, 392, 407, 425, 447, 452, 464, 465, 466, 470, 493, 513, 522, 528, 529, 571, 578, 588a-b, 599, 602, 625, 707, 801, 831, 847, 848. sír.

ÉK-DNY tájolású sírok: 256, 503, 564, 640, 642, 720, 760. sír.

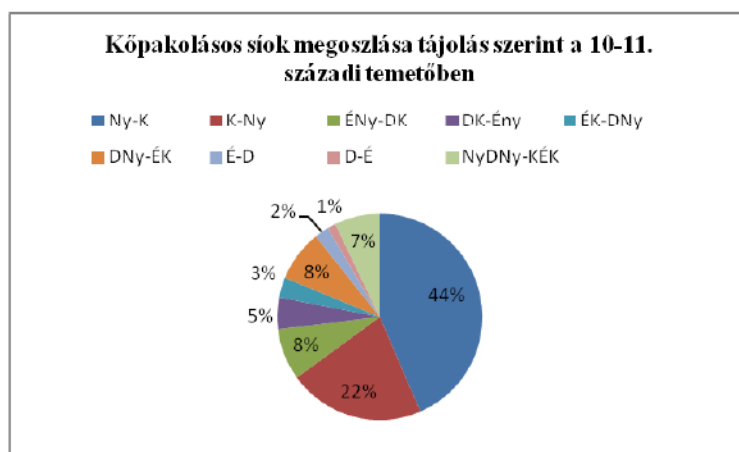
DK-ÉNY tájolású sírok: 120, 162, 220, 225, 285, 426, 443, 548, 563, 573, 826. sír.

ÉNY-DK tájolású sírok: 168, 242, 258, 329, 331, 332, 336a-b, 336c, 354, 364, 398, 400, 408, 413, 454, 536, 572, 806. sír.

DNY-ÉK tájolású sírok: 406, 429, 435, 456, 457, 559, 561, 618, 619, 629, 630, 670, 673, 680, 805, 808, 814, 818. sír.

É-D tájolású sírok: 131, 342, 543, 643, 646. sír.

D-É tájolású sírok: 472, 488, 577. sír.

8. Ábra. Kőpakolásos sírok megoszlása tájolás szerint a Gyulafehérvár-Mentőállomás 10-11. századi temetőjében

A Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben 23 db. 9-10. századi sír és 260 db. 10-11. sz-i kőpakolásos sír került felszínre, amely összességében a temető 35,7%-át adja. A 9-10. századi csekély számú téglakeretes és kőpakolásos sírok között az ÉNY-DK tájolás a leggyakoribb. A 10-11. századi síroknál pedig két domináns tájolás figyelhető meg: a NY-K és a fordított, K-NY irány. A többi jóval kisebb számban előforduló tájolás valószínűleg az évszakok és napszakok okozta eltérések a NY-K tengelytől.

Érdemes kiemelni, hogy két temetkezés, a 178. és 275. sír K-NY tájolású (tekintettel nyugat felé), részleges lovastemetkezés és kőpakolásos (1g. típus). Hasonló temetkezés Erdély területén nem ismert. Ellenben előfordul Dabas (Gyón)-paphegyi temető 1. sírjában.⁷³⁸ E mellett a 307. sz. lovastemetkezés ugyancsak kőpakolásos sír, a tájolása viszont NY-K irányú. (tekintettel kelet felé). Mindhárom temetkezés a 10. századra keltezhető, a 9. századi hagyományok tovább élnek a 10. századi temetkezésekben (kő mellékelése, fordított tájolás).

A kőpakolásos sírok valószínűleg szoros kapcsolatban álltak az eltemetett egyén társadalmi helyzetével. A gazdagon eltemetett egyének valószínűleg szarkofágokban nyugszanak, míg a közepes melléklettel ellátott sírokban csak kis számban találunk

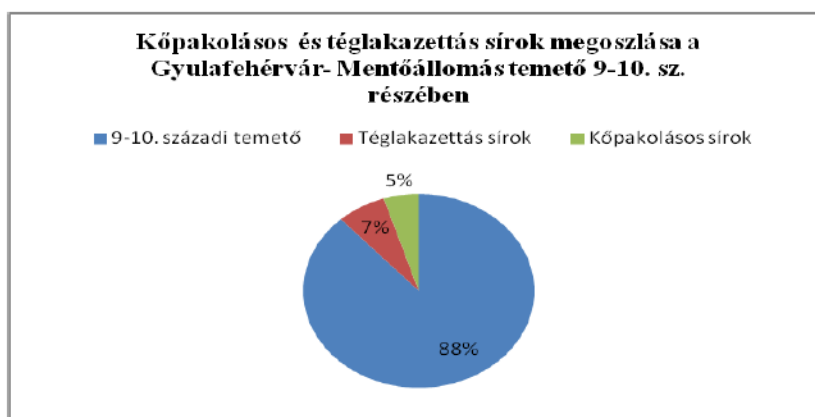
⁷³⁸ KOVÁCS 1985, 373.

mészkövet, folyami követ vagy római téglát, rendszertelenül elhelyezve vagy beledobva az elhunyt sírgödrébe. Olyan sírok is előkerültek amelyek kőpakolásosak, de nem helyeztek útravalót az elhunyt mellé (pl. a 216. sír mészkőlapokkal fedett temetkezés – 1g. típus).

A kőpakolásos sírok létrehozásáról megoszlanak a vélemények. Egyes elméletek szerint a halott hazajárását megakadályozandó helyeztek követ a mellre, fejre, lábra (hasonlóan a keresztbe tett lábú és hasra fektetett csontvázakkal).⁷³⁹ Számos hasonló esetről számolt be Dimitrov az al-dunai temetőkben.⁷⁴⁰ Ezt a megállapítást vonják kétségbe a Mentőállomás temetőben talált sírok. A sírok kialakítása során a kövek nem kerültek közvetlenül az elhunyra, hanem 0,30-0,40m magasságban a sír betöltésében jelennek meg.

Más megfigyelés szerint a kőpakolás a deszkakeret megtámasztására szolgált.⁷⁴¹ A Kárpát-medencei 9. sz. lelőhelyeken és a környező szláv területeken gyakori szokás, egész a 11. sz. első harmadáig végigkövethető⁷⁴² (nem összetévesztendő a 12. századi templomkörüli temetőkben található téglakeretes sírokkal).

9. Ábra. Kő- és téglapakolásos sírok megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 9-10. századi részében

⁷³⁹ TETTAMANTI 1975, 112.

⁷⁴⁰ DIMITROV 1972, 58.

⁷⁴¹ TETTAMANTI 1975, 113.

⁷⁴² DONCHEVA-PETKOVÁ 2005, 408.

10. Ábra. Kőkeretess és kőpakolásos sírok megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 10-11. századi részében

Párhuzamok az Al-Duna mentén a 8-11. századból:

1. Istria-Capul Viilor temető⁷⁴³ (Románia): 17 kőpakolásos sír, amelyből 4 keretes temetkezés. (a sírok túlnyomó része É-D, ÉÉNY-DDK tájolású).
2. Sultana⁷⁴⁴ (Románia): 3 temetkezés (a sírok NY-K tájolásúak, ez szokatlan a többi bolgár temetőkkel szemben).
3. Razdelna⁷⁴⁵ temető (Bulgária): 5 kőpakolásos sír.
4. Devnja 1⁷⁴⁶ (Bulgária): az 53 síros temetőből 39 temetkezés kőpakolásos (a sírok nagy része É-D fekvésű).
5. Devnja 3⁷⁴⁷ (Bulgária): 21 kőkeretes temetkezés (É-D tájolású).
6. Várna⁷⁴⁸ (Bulgária): kőlapokkal határolt 17. sír.
7. Odartsi 1-2⁷⁴⁹ (Bulgária): a temetkezések túlnyomó része kővel szegélyezett, kővel fedett vagy szegélyezett és kővel fedett (keretes temetkezés), a 11. századra keltezhető temetők a besenyő invázió idején létesültek a 11. század első harmadában.

Kőpakolásos sírok Magyarországon (9. század):

1. Sopron-Présháztelep:⁷⁵⁰ (2 temetkezés)
2. Sopronkőhida⁷⁵¹ (130. sír)

⁷⁴³ ZIRRA 1963, 356; FIEDLER 1992, 246-249, Fig. 76-79, 427-432.

⁷⁴⁴ MITREA 1988; FIEDLER 1992, 260-262, Fig. 94-97, 447-451.

⁷⁴⁵ FIEDLER 1992, 107.

⁷⁴⁶ DIMITROV 1971, 63.

⁷⁴⁷ DIMITROV 1972; DIMITROV-MARINOV 1974; FIEDLER 1992, 262-266.

⁷⁴⁸ DIMITROV 1976; FIEDLER 1992, 512-515.

⁷⁴⁹ DONČEVA-PETKOVÁ 2005.

⁷⁵⁰ TOMKA 1969, 64., 4. ábra; 67, 6. ábra; 72, 8. ábra.

⁷⁵¹ TÖRÖK 1973, 29.

3. Keszthely-Fenekpuszta⁷⁵² (9. század, 210 temetkezés az 1967-2000 közötti feltárások során)

4. Zalavár (Magyarország).⁷⁵³

*Kőpakolásos sírok Bajorországban (9. század).*⁷⁵⁴

1. Weismain, Lkr. Lichtenfels (64-69. sír)

2. Thurnau-Allendorf, Lkr. Kulmbach (17-21, 55-60, 119-126. sír)

A kőpakolásos temetkezések tanulmányozása során (a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben) megfigyelhető egy kontinuitás a 9-10. századi és 10-11. századi temetők között: fordított tájolás gyakorlása, húsmelléklet- és állatáldozatadás, kövek mellékelése a sírba. Ezt a legszemléletesebben az alábbi sírok leletanyaga mutatja meg:

A 22. sír ÉNY-DK tájolás, sírgödre trapéz alakú, melléklete AIV/1. típusú kézikorongon formált csészéből, vaskésből, húsmellékletből (kecske és juh csontok) és állatáldozatból áll (kecske/ juh koponyák az elhunyt feje mellett, szarvasmarha koponya a lábfejnél).

28. sír ÉNY-DK tájolású, sírmelléklete két lunula alakú ezüst fülbevaló (9. típus) és két szörkés-barna színű, kézikorongon formált edény (egy talpas, fenékbélyeges és egy tojásdad alakú, hullámvonal és vonalköteggel díszített edény).

A 31. sír K-NY tájolású, melléklete nincs (k).

A 36. sír NY-K tájolású, melléklete 2 kővel lefedett fazék (CI. és BVII/9. típusú edények), húsmelléklet a lábnál (kővel borított sír).

A 121. sír DK-ÉNY tájolású, nincs melléklete (téglakeretes sír)

A 175. sír K-NY tájolású, melléklete kör ütmetszetű hurkos-kapós végű karperec)

A 178. sír K-NY tájolású, kőpakolásos lovastemetkezés, melléklete gyorkorongolt vörös színű korsó, fokos balta, vaskés, csiholó és állatáldozat (ló koponya és lócsontok a lábnál)

A 259. sír K-NY tájolású, nincs melléklete (újrahasznosított római szarkofág)

A 275. sír K-NY tájolású, kőpakolásos lovastemetkezés. Melléklete barnás-vörös színű, kézikorongon formált fazék, fokosbalta, sokszögátmetszetű huzalgyűrű (2b. típus), nyitott, kör átmetszetű bronz hajkarika (1b. típus), állatáldozat (ló koponya és lócsontok a lábnál).

397. sír ÉK-DNY tájolású, melléklete nyitott, köt átmetszetű ezüskarikák, állatfejes csavart-sodrott nyitott ezüstgyűrűk (1c. típus).

⁷⁵² MÜLLER et al. 2010

⁷⁵³ SZŐKE 1992, 125-158; SZŐKE 1994, 252-317; SZŐKE 2007, 411-428.

⁷⁵⁴ PÖLLATH 2002, 129, 137, 147. és 167. tábla.

447. sír K-NY tájolású, melléklete ezüskarikák (1a, 1b. és 4. típus), egy hurkos-kampós három szálból sodort nyakperec (torques).

A fenti sírok emlékanynyaga alapján elmondható hogy a kőpakolásos temetkezések a 9. század első felétől indulnak és a 11. század első harmadában is jelen vannak.

6. 5. 4. A sírgödör mélysége és méretei

A sír mélysége különböző régészeti korokban nagy fontossággal bírt, amely összefüggésben volt az eltemetett társadalmi helyzetével (pl. mélyre ástott temetkezések magas rangú egyén maradványait rejtették számos gepida temetőben,⁷⁵⁵ a mélység és rang leglátványosabban a langobárd temetkezésekben fogható meg).⁷⁵⁶

A kora középkori köznépi temetőkben a sírmélység meglehetősen változatos képet mutat. A sírmélység tanulmányozásánál figyelembe kell venni a temető topográfiáját és az ásatás körülményeit: időben észrevették-e a régészek a sírfoltot, humuszosítás során mekkora földterületet távolítottak el, stb. Mindenesetre a sírmélység kapcsolatban állhatott a temető demográfiai képével (nem, kor). Szőke Béla Miklós⁷⁵⁷ összefüggést mutatott ki a pusztaszentlászlói temető sírjaiban a sír mélység és az eltemetettek neme, kora között. Így a gyermek sírok 0,30-0,60m mélyen, a női sírok 0,60-0,80m mélyen, míg a férfi sírok többsége 0,50-0,80m mélyen fordult elő.

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőn belül a sírmélység elég változatos képet mutat: a gyermek sírok többsége sekély gödörben, 0,14m- 0,65m mélyen fekszik, de számos esetben 0,80-0,95m mélyre, sőt egy esetben az eltemetett gyermek 1,90m mélyről került elő (712. sír). Ezzel szemben a felnőtteket közepesen mély gödörbe helyezték (a legtöbb sír 0,90-1,00m mélyen fekszik, de került elő felnőtt sír 0,45m mélyen is).

A 9. századi felnőtt sírokat meglehetősen mélyre ásták a Mentőállomás temetőben, 1,35-1,65m mélységben (5. sír 1,40m, a 22. kőkeretes temetkezés 1,60m mélyre ásták). Ezzel szemben a 10. századi felnőtt temetkezések mélysége ugyancsak változatos: 0,45-1,33m. A régészeti leletek alapján a férfi sírokat mélyebbre ásták (1,15 m-1,30m – pl. a 178. fordított tájolású, lovastemetkezést 1,30m mélyre ásták), mint a női temetkezéseket (0,80-1,10m – pl. a 656. sírt 0,90m mélyre ásták). A Gyulafehérvár-Brândușei utcai sírokban is hasonló az átlag

⁷⁵⁵ A magyarfenesi (Vlaha-Pad) gepida temetőben a gazdag melléklettel eltemetett egyének sírjai 1,5-1,8m mélységben kerültek elő (STANCIU et al. 2006, 399).

⁷⁵⁶ VIDA

⁷⁵⁷ SZŐKE, 1984, 258.

sírmélység (0,73m). A poklisai temetőben 0,32-0,67m között változik a sírok mélysége,⁷⁵⁸ míg a Császár-forrás temetőben 0,50-1,80m között alakul.⁷⁵⁹

A csontvázas temetkezésekkel párhuzamosan megfigyelhető, hogy a hamvasztásos sírokat 0,14-1,10m mélyre ásták, többségük 0,14-0,60m mélységben nyugszik.

A sírgödör átlag szélessége a 9. századi temetkezésekben 0,35-0,40m gyermekek esetén és 0,50-0,85m felnőttek esetében.⁷⁶⁰ A 10. századi sírokban gyermekeknél 0,45-0,60m, míg a felnőtt egyedek esetében 0,60-0,70m.

A sírhossz a csontváz hossza és a melléklet elhelyezése alapján változik: 9. századi síroknál 1,10-2,50m között mozog, 10. századi temetkezéseknél 0,68-2,20m között váltakozik (a nagyobb sírmélység a hagyományörzőnek számító, 9. századi temetőkben figyelhető meg, pl. Sopronkőhida vagy Velký Grob temetőjében 2m-él mélyebb sírok is előfordulnak).⁷⁶¹

A Mentőállomás temetőben az átlag sírszélesség gyermekek esetében 0,35-0,60m, a felnőttek esetében 0,70-1,20m. A sírok szélességét a kőpakolás (kövek, kő- és téglakeretek mérete) és a sírmelléklet elhelyezése befolyásolja (pl. 22. sír trapéz alakú, a fej vonalában 1,30m széles, a 178. és 275. kőpakolásos lovastemetkezések is 1-1,20m szélesek).

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben számos sír esetében ki lehetett mutatni a sír gazdagsága és a sírmélység közti kapcsolatot. Minél gazdagabb a sírmelléklet, annál mélyebb a sír: pl. a 22, 28, 178, 275, 712. sírok mind 1,30m-1,90m mélységben feküdtek. Ez a megfigyelés azért fontos, mert a 712. sírba Infans korú kisgyermek feküdt, de 1,90m mély sírba temették, viszont melléklete gazdag (2 áttört ezüst hajfonatkorong, nyitott, kerek átmetszetű ezüst karikák és spirálisan sodrott, bronz spirálfejesgyűrű).

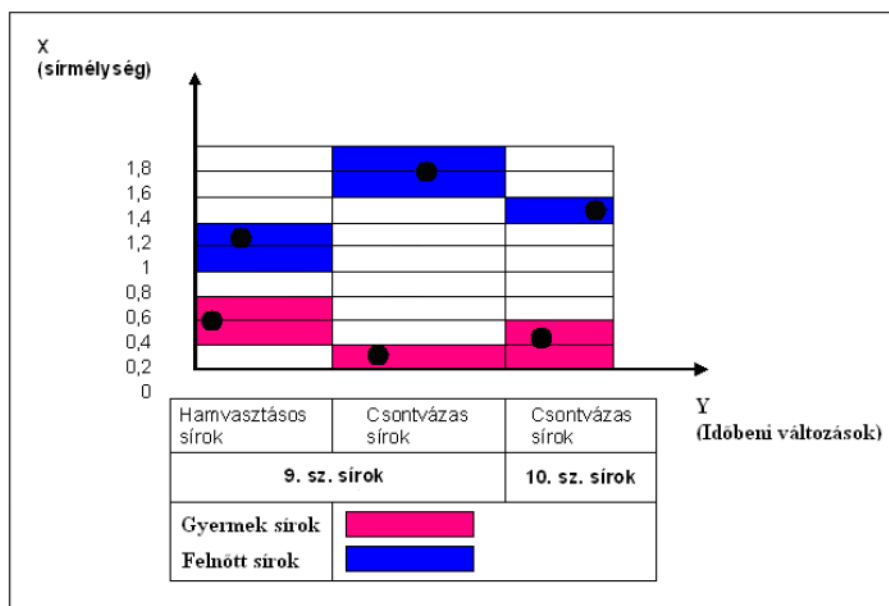
⁷⁵⁸ CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2001b, 269-288.

⁷⁵⁹ BLÁJAN 2006b, CCA 40, 70.

⁷⁶⁰ SZŐKE 1994, 252.

⁷⁶¹ TÓTH 2014, 171.

11. Ábra. A sirmélyesség változásai a 9-10. és 10-11. századi temetkezésekben a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben

6. 6. Koporsók

Három típusát tárták fel a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben: egyszerű, szegeltlen faktörzsből kivájt koporsók, fém elemeket tartalmazó szögelt koporsók és kőpakolásos, koporsós temetkezések.

Egyszerű fagerendából készült koporsók:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető (1981-1985) 100, 138, 162, 215, 323, 345, 368, 423, 588, 596, 632, 641, 644, 670, 692, 727, 747. sír (hasonló leletek kerültek elő a Kolozsvár-Pata utcai 21. sírból és a Várfalvi Józsika Miklós birtok 16. sírjából).

Gyulafehérvár-Császárforrás temető (2006) 65. sz. sír.⁷⁶²

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 19. sír.

Fém elemeket (koporsószeget) tartalmazó koporsók:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 380, 492. sír.

Kőpakolásos koporsós temetkezések:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető (1981-1985) 215. sír.

A koporsó használata a 10. század második felétől terjedt el széles körben, viszont már a 8-9. században is ismert szokás volt. A 9. századi, avar kori temetőkben is jelen van, de

⁷⁶² BLÁJAN 2006.

számuk alacsony.⁷⁶³ Erdélyben a csombordi temető 32. sírjából 3 temetkezésben is találunk koporsót (3-5. sír),⁷⁶⁴ a szászvárosi Dealul Pemilor X8 temetőben is regisztráltak koporsós temetkezést (8. sír). A Kárpát-medence területén feltárt temetők közül a legtöbb szegeletlen koporsó a Felső-Tisza vidékén került napvilágra.⁷⁶⁵ A koporsók zöme a Tisza-Maros-Körösök közéről származnak.⁷⁶⁶

A Mentőállomás temetőben kevés koporsós temetkezést tártak fel, egyfelől a temető korai 9-10. századi részében nem tártak fel koporsós temetkezést, másrészt a mentő feltárásokkal járó, gyors és felületes ásatás (kevés információ maradt fenn az ásatás menetéről) és a talaj magas savassága miatt.

Szemben a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 21. sírjával a Mentőállomás temetőben a koporsós sírokban melléklet is került az elhunyt mellé: a 100. sírba kampós végű huzalnyakperect, a 215. sírba vadkanagyart, 1 nyílhegyet és tojást helyeztek, a 323. sírba követ helyeztek a koponya fölé, vagy a 644. sírba 2 nyílhegyet, csiholó vasat és vaskést is találunk (hasonlóan fegyveres sírban dokumentáltak koporsó nyomokat a Kolozsvár Szántó utca és Bukovapuszta IX. halom sírjában).⁷⁶⁷

A sírmelléklet alapján feltételezhető, hogy a Mentőállomás temetőben elsősorban férfiak esetében használtak koporsót. Gyermeksírból egy esetben került felszínre koporsóra utaló nyom: a 380. sírban 3 koporsószeget találtak.

A leletek alapján elmondható, hogy a Mentőállomás temetőben a 10. század közepétől jelennek meg a koporsós temetkezések (kampós végű huzalnyakperect).

A koporsós temetkezés általános szokássá a 11. század végén vált, mikor megjelentek a templom körüli temetők.⁷⁶⁸

6. 7. Az elhunyt sírbahelyezésének módja

6. 7. 1. Csontvázak helyzete

A halottak elhelyezése is adhat információkat a közösség hitvilággal kapcsolatos elképzeléseiről. A föld súlya és a rágcsálók okozta bolygatások mellett a köznépi temetőkben számos temetési pozíciót lehet megfigyelni. A sírok tanulmányozásánál figyelembe kell venni a karok, lábak helyzetét és a rendellenes csontvázak elhelyezését. A vázak döntő

---

⁷⁶³ SZŐKE 1994, 254.

⁷⁶⁴ DANKANITS-FERENCZI 1959, 605-612; GÁLL 2013, 602.

⁷⁶⁵ TÓTH 2014, 171.

⁷⁶⁶ TETTAMANTI 1975, 93.

⁷⁶⁷ GÁLL 2013, 602.

⁷⁶⁸ GÁLL 2013, 670.

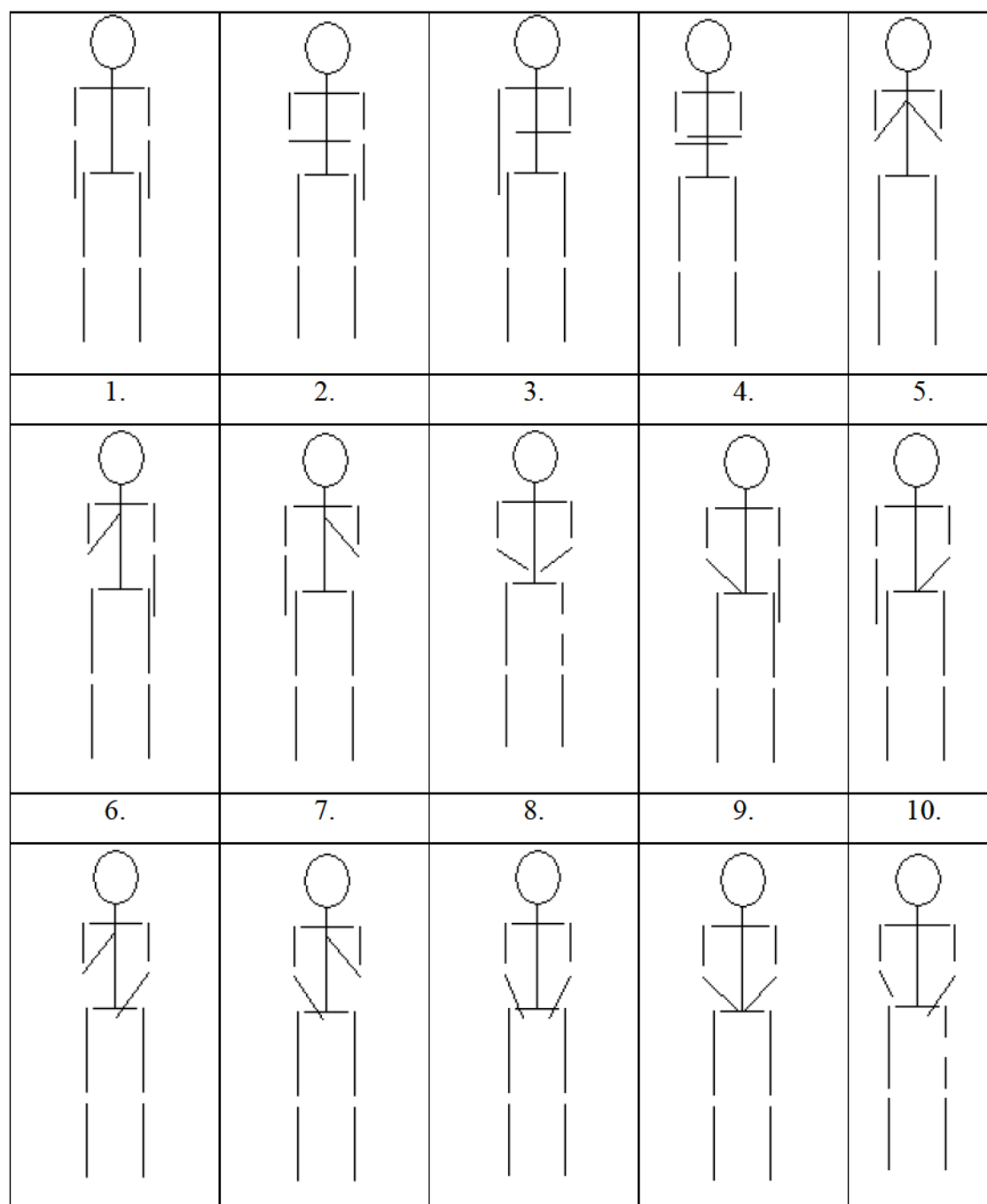
többsége hanyatt fektetett, nyújtott helyzetben feküdt. A koponya, alkarcsontok és lábszárcsontok helyzete változó volt.

A koponya helyzete

Az ásatási leírások szerint az egyenesen fekvő helyzettől az oldalt fekvő helyzetig minden variáció megtalálható, de ennek semmi esetre sem a temetkezési rítus az oka.

A karok helyzete

A vázak elemzése során 16 karhelyzetet figyelhető meg a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben:

11.	12.	13.	14.	15.
				
16.				

12. Ábra. Karhelyzet megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben

1. pozíció, karok a törzs mellett:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 9, 30, 38, 68, 150, 152, 154, 156, 158, 159, 18, 165, 179, 186, 203, 205, 240, 249, 251, 273 274, 288, 294, 306, 307, 311, 312, 313, 315, 316, 322, 327, 332, 333, 356, 376, 385, 424, 432, 442, 446, 447, 448, 508, 513, 516, 517, 519, 522, 523, 527, 556, 559, 561, 564, 567, 568, 570, 571, 589, 593, 606, 613, 615, 618, 627, 633, 648, 654, 703, 739, 745, 757, 765 775, 776, 777, 778, 779., 1, 781, 786, 787, 790, 791, 795, 796, 821, 822, 831, 832. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: 6, 8,9, 12, 21, 35, 36, 40, 63, 65, 89, 107, 108, 109, 110, 119, 120, 127, 131, 132, 139, 140, 142, 143,179, 181, 183, 189, 207, 221, 231. sz. sír.

2. pozíció, jobb kar a hason, bal kar a törzs mellett: 153, 187, 208, 245, 309, 501. sz. sír.

3. pozíció, bal kar a hason, jobb kar a törzs mellett: 91, 222, 292, 328. sz. sír.

4. pozíció, behajlított karok a mellkason: 152, 188, 298, 299, 302, 330, 461, 485a, 590, 725, 746, 814. sír.

5. pozíció, összekulcsolt kezek a mellkason: 330. sír.

6. pozíció, jobb kar a mellkason, bal kar a törzs mellett: 168. és 295. sír.

7. pozíció, bal kar a mellkason, jobb kar a törzs mellett: 176, 194, 354. sír.

8. pozíció, karok a hason: 2, 20, 142, 143, 232, 246, 269, 280, 291, 293, 295, 296, 301, 304, 40. sír.

9. pozíció, jobb kar a medencén, bal kar a törzs mellett: 189, 197, 201, 218, 219, 275, 289, 300, 323, 390, 391, 433, 462, 498, 644, 655, 659, 672. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: 194, 195. sír.

10. *pozíció*, bal kar a medencén, jobb kar a törzs mellett³⁴, 72, 190, 198, 300, 301, 359, 337, 383, 406, 434, 730, 827. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: 16, 20, 24, 25, 37, 40, 70, 75, 87, 104, 133, 190, 192, 196, 197, 201, 206, 209, 222a. sír.

11. *pozíció*, jobb kar a mellkason, bal kar a medencén: 153, 246, 455, 583. sz. sírok.

12. *pozíció*, bal kar a mellkason, jobb kar a medencén: 151, 300, 454, 506, 530, 717, 746. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: 191, 193. sír.

13. *pozíció*, karok a medencén: 18, 29, 33, 52, 149, 151, 156, 165, 172, 174, 185a-b, 198, 258, 306, 308, 357, 431, 459, 507, 522, 525, 535, 554, 641, 658, 674, 691, 696, 801, 811. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: 3, 4, 13, 15, 17, 34, 43, 92, 59, 64, 77, 78, 79, 96, 111, 126, 180, 182, 186, 199, 200, 204, 214, 215. sír.

14. *pozíció*, összekulcsolt kezek a medencén: 151, 209, 213, 232, 493, 539. sír.

15. *pozíció*, jobb karral a csípőn, bal karral a medencén: 152, 280, 344. sír.

16. *pozíció*, bal karral a csípőn, jobb karral a medencén: 427. sír.

17. *pozíció*, jobb karral a mellkason, bal kézzel a hason: 751. sír.

Ismeretlen karhelyzet a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben: 2, 7, 10, 11, 14, 23, 26, 27, 30, 31, 39, 42, 50, 53, 54, 58, 61, 62, 74, 203, 205, 208, 211, 212, 217, 218, 219, 220, 224, 226, 227, 229. sír.

A leggyakoribb karhelyzet a 1, 9. és 13. *pozíció*. A legtöbb sírban a karok a törzs mellett helyezkednek el. Annak ellenére, hogy a legtöbb lovastemetkezésben a karok a törzs mellett találhatók, a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben csak a 322. sz. sírban találunk hasonló karhelyzetet, a többi temetkezésben megfigyelhető jobb kar a medencén, bal kar a törzs mellett vagy jobb kar a hason és bal kar a törzs mellett *pozíció* (275. sír). Mellkason összekulcsolt csontvázat csak néhány esetben találtunk és ezen sírokban nincs melléklet. Ez a karhelyzet a keresztény temetkezésekre jellemző (imádkozásra összekulcsolt kezek – orans *pozíció*)⁷⁶⁹ és a 11. században válik általános szokássá.⁷⁷⁰ E karhelyzet több szakmai vita alapjául szolgált az elmúlt 30 év során. A kérdés megválaszolásával többek között Török Gyula, Szabó János Győző, Kiss Attila,⁷⁷¹ Važarova⁷⁷² és Takács Miklós foglalkozott.⁷⁷³

⁷⁶⁹ SZABÓ 1978-79, 79.

⁷⁷⁰ TÖRÖK 1962 14.

⁷⁷¹ KISS 1983, 34.

⁷⁷² VAŽAROVA 1979, 69.

⁷⁷³ TAKÁCS 2005, 86.

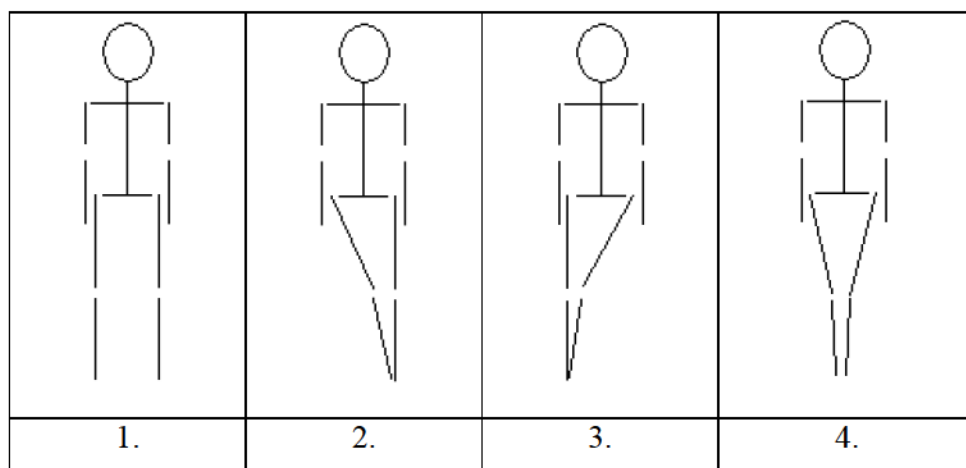
Szabó a keleti kereszténység rítusával hozta kapcsolatba a karok helyzetét, míg Kiss Attila a majsi temető feldolgozása alapján szkeptikusan állt a jelenséghez. Takács Miklós adatbázisa alátámasztja Važarova azon elméletét, hogy a Kelet-Balkánon a felsőtesten különböző módon elhelyezett alkarok, különösen a medencén vagy a mellkason összekulcsolt kezek az elhunyt kereszténységére utalnak, igaz csak áttételes formában.⁷⁷⁴

A szóban forgó sírok DNY-ÉK tájolásúak és nem tartalmaznak keresztet vagy egyéb kereszténységre utaló nyomot.

7 temetkezés esetében figyelhető meg az alkarok elhelyezése medencén vagy mellkason. 3 esetben a sír melléklet nélküli (205 sz. K-NY tájolású sír, 330. sz. NyDNY-KÉK tájolású sír és 532. sz. kőpakolásos sír), 1 temetkezésbe agyagedényt és követ helyeztek (151. sz. kőpakolásos sír), 1 temetkezésbe csiholó vasat (232. sz. sír), 1 esetben vaskést és csiholóvasat helyeztek (493. sír, K-NY tájolású sír) és egy alkalommal római érme került elő a sírból (213. ÉNy-DK tájolású sír). A megfigyelések alapján egy esetben sem feltételezhető a kereszténység jelenléte. A melléklet nélküli sírok vagy fordított tájolásúak vagy kőpakolásos temetkezések. Az étel- italmelléklet, pogány szokás !

A lábak helyzete

Hét pozíció különíthető el, ebből a 2. és 3. pozíciók kérdőjellel elemzendők, mert a csontok utólagos elmozdulása is kiválthatta. Ami biztos lábhelyzetet jelent az 1, 4, 5, 6, 7. pozíciók. A legtöbb esetben a lábak nyújtott helyzetben fekszenek, vagy a lábfejek összeérnek, ami arra utalhat, hogy a halottat valószínűleg halotti lepelbe csavarták. Néhány esetben a lábfejek keresztben vannak elhelyezve, ami tudatos cselekedetre utal.

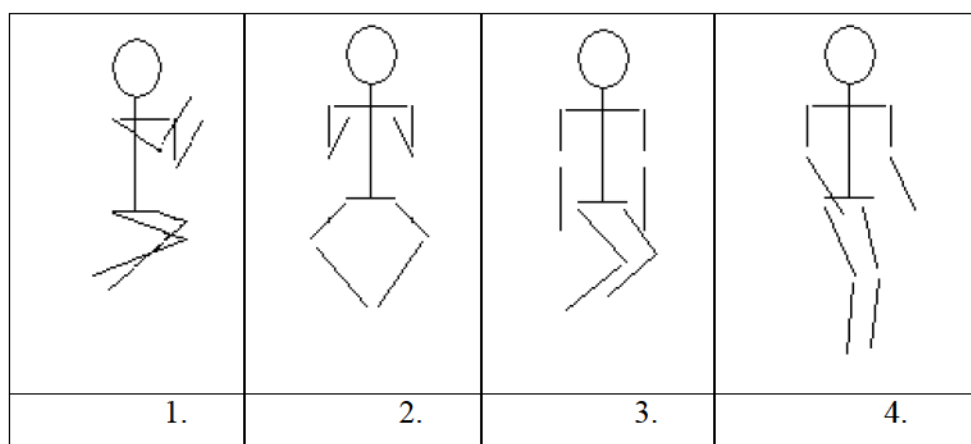

⁷⁷⁴ TAKÁCS 2005, 91.

13. Ábra. Lábhelyzet megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben

1. *pozíció*, nyújtott lábak: 11, 37, 47, 68, 152, 154, 156, 159, 165, 186, 194, 195, 201, 203, 208, 255, 260, 261, 265, 306, 319, 326, 328, 332, 354, 356, 371, 424, 432, 502, 517, 522, 527, 571, 593. sír.
2. *pozíció*, bal láb nyújtott, jobb láb a térdben behajlítva, a bal lábhoz érve: 420, 644. sír.
3. *pozíció*, jobb láb nyújtott, bal láb térdben behajlítva, a jobb lábhoz érve: 724. sír.
4. *pozíció*, egymáshoz érő lábfejekkel: 158, 357, 384, 495, 537, 564, 580, 590, 654, 656. sír.

6. 7. 2. Szabálytalan, rendellenes pozíciójú sírok

14. Ábra. Szabálytalan, rendellenes pozíciójú sírok a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben

1. Zsugorított váz:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 21, 101, 102, 108, 196, 210, 211, 224, 442, 252, 259, 335, 360, 456, 492, 499, 500, 504, 518, 534, 20, 539, 30, 546, 575a, 585, 647, 649, 707, 733, 789. sír.

Gyulafehérvár- Császárforrás temető: 65, 124. sz. sírok.

A zsugorított pozíció a kora középkorban köznépi temetőkben jelenik meg⁷⁷⁵, vannak párhuzamok az alföldi temetőkben (Derecske, Szarvas)⁷⁷⁶ és a Felső-Tisza mentén (Tiszanána-Cseh tanya)⁷⁷⁷. A honfoglaláskori vezetőréteg nem gyakorolta ezt a temetési módot. A zsugorított helyzet okát többféleképpen képzelték el a kutatók: a túl kicsire ásott

⁷⁷⁵ TETTAMANTI 1975, 101.

⁷⁷⁶ SZABÓ 1964-65, 61.

⁷⁷⁷ DIENES 1972, 16.

sírgödör, büntetés, szolgastátusz, visszajáró halottól való félelem, stb.⁷⁷⁸ Tettamanti Sarolta szerint csak a köznépi temetőkben fordulnak elő zsugorított temetkezések és azok mind melléklet nélküliek.⁷⁷⁹ Szőke Béla pedig az avarság hatásaként értékelte e szokás elterjedését a morva-szláv népesség körében.⁷⁸⁰ Kovrig Ilona is foglalkozott a zsugorított helyzetbe eltemetettek kérdésével és szerinte nem mutatható ki olyan összefüggés a temetőkben, mely alapján a zsugorított testhelyzetű szolga lett volna.⁷⁸¹ Ugyanakkor azt sem tartja kizártnak hogy egyszerűen gondatlan fektetés következménye is lehet, a halott megmerevedett és így temették el. Szőke Béla is gondolt hasonló okokra, szerinte a 10-11. századi temetőkben a térdben felhúzott egyének fektetésének oka egyszerűen a túl rövidre méretezett sírgödör is lehetett. A zsugorított fektetés okairól Révész Lászlónak az a véleménye hogy az eltemetett halottak „rabszolgák” vagy szolgasorsú egyének lehettek.⁷⁸² Ezt az érvelést korábban Dienes István tollából is ismerjük és érdekes okfejtés figyelhető meg. A szerző szerint elképzelhető hogy a köznépi temetőkben a szegény sorsú vagy szolgarendű egyének kerültek zsugorított testhelyzetben a földbe. A halottakat a korabeli temetési szokás szerint rövidesen a halál beállta után elhantoltak, így elképzelhetően a hullamerevség állapotában került sor a szertartásra (a hullamerevség 2 napig is eltarthat). A hullamerevség cataleptikus formája (hullagörccs) pedig az elhunytat abban a helyzetben rögzíti amelyben a halál pillanatában állt.⁷⁸³ A módosabb egyéneket általában haláluk előtt gondozták, így volt idő előkészíteni a ravatalt, míg a szolgarendű személyek esetében megeshetett hogy csak az elhalálozást követően találtak meg és temettek el, így már nem volt mód a halott előkészítésére a ravatalra.

Mégis a zsugorítás tudatos szertartásra enged következtetni, mivel a halál beállta után nem egyből áll be a hullamerevség így a hullagörccselmélet megkérdőjelezhető és inkább követhető az, hogy a zsugorított fektetés tudatos temetési szertartás eredménye.

A zsugorított egyének mellé a legtöbb esetben nem helyeztek mellékletet a túlvilági életre. Ezt az elképzelést támasztja alá két temetkezés viszonya a Mentőállomás temetőben. A 252. sz. sírban található zsugorított csontváz medencetáján a 181. sz. sírban található váz mellett fekszik. A zsugorított vázat rejtő 252. sz. sír melléklet nélküli. Azonban megeshet, hogy csak érinti a 181. sz. sír gödrének szélét és nem volt kapcsolat a két egyén között. E

---

⁷⁷⁸ TÓTH 2014, 172.

⁷⁷⁹ TETTAMANTI 1975, 101.

⁷⁸⁰ SZŐKE 1992, 125-158.

⁷⁸¹ KOVRIG, ALATTYÁN 1984, 79-81.

⁷⁸² RÉVÉSZ 2001-02, 282.

⁷⁸³ SZABÓ 1976, 69.

mellett számos kisgyermeket zsugorítva temettek el, alvó pozícióban. (pl. 191, 253, 271, 335, 363. sír).

A zsugorított vázak és a padkás sírokban elhelyezett halottak tipikus temetkezési formái a birituális al-dunai temetőknek (7-9. század).⁷⁸⁴

A zsugorított pozícióhoz kissé közel áll az oldalra fektetés és a felhúzott lábak szokása. 12 temetkezésben figyelhető meg oldalra fektetett vázat. Ezek többsége is lelet nélküli sír.

2. Békapozíció:

Gyulafehérvár-Mentőáalomás temető: 234, 315, 472, 518. sír.

Gyulafehérvár- Császárforrás temető: 86. sír.

A béka pozíció gyermektemetkezésekben fordul elő. Viszont itt ki kell emelni hogy az Infans I. koru egyének combcsontja anatómiai sajátosságukból adódóan eleve kissé felhúzott és széttartó jellegű. Így kisgyermekes esetében az ún. békapozíció vagy széttartó láb vizsgálata csak nagy kérdőjellel fogadható el. A békapozíciónak (lovagló helyzet) késő avar kori hagyományai vannak, női és férfi halottak esetében egyaránt tapasztalható, főleg a tehetősebb társadalmi rétegekre jellemző temetési pozíció.(Stare Mesto—Na valacs 15/48. sír Hruby 1955, Obr. 9.⁷⁸⁵).

3. Felhúzott lábakkal fektetett vázak: 248, 359, 565. sír.

4. Oldalra fektetett vázak: 133, 160, 190, 211, 217, 242, 260, 270, 418, 562, 712, 753, 826. sír.

5. Keresztbe helyezett lábakkal: 166, 186, 197, 574. sír.

6. Hasra fektetett vázak: 682. sír.

A Mentőáalomás temetőben egy esetben fordult elő hasra fektetett csontváz. Ez a szokás is csak köznépi temetőkben figyelhető meg (pl. Magyarhomorog,⁷⁸⁶ Szarvas).⁷⁸⁷ E furcsa temetési mód kapcsolatban állhat a keresztbe helyezett lábak szokásával, a halott „visszajárása” ellen alkalmazhatták.⁷⁸⁸ Ez a temetési mód hiányzik a rangosabb honfoglaló temetkezésekből.

---

⁷⁸⁴ FIEDLER 1992, 356.

⁷⁸⁵ SZŐKE 1994, 254.

⁷⁸⁶ RF 1962, 61.

⁷⁸⁷ SZABÓ 1964-65, 71.

⁷⁸⁸ SZABÓ 1964-65, 71-72.

6. 7. 3. Szuperpozíciók

Gyakori jelenség a köznépi temetőkben. Két típusa figyelhető meg a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben. Az első az egyszerű rátemetkezés. A sír metszi a korábbi temetkezést, több esetben fel is dülja, ebben az esetben nincs kontinuitás a két közösség, két csoport között. Ilyen több 9. századi sír viszonya 10. századi temetkezésekkel (19. és 429. sz. sírok). A legtöbb rátemetett sírban a temetést megelőzően gondosan összegyűjtötték a korábbi egyén maradványait és utána került sor a temetésre. A másik típus a rátemetkezés. Ebben az esetben a szuperpozíció oka egyszerű helyhiány vagy az előző temetkezés feledett volta. Hasonló eseteket találunk a Brândușei utcai temetőben,⁷⁸⁹ Komáromszentpéteren,⁷⁹⁰ Halimbán,⁷⁹¹ stb. A Mentőállomás temetőben a 336a-d. sz. sír a leglátványosabb, itt négy egyén, 2-2 felnőtt egyén maradványait temették egymásra, párban. A családi rátemetkezés egyik sajátos esete mikor egy felnőtt egyén, feltehetőleg nő, sírjára kisgyermek maradványait temették (a 631. sz. sírban található csontváz jobb sípcsontjára van ráásva a 630. sz. sír).

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 108, 162-172, 239-246-249, 274a-b, 336a-b, 336c-d, 346-375, 194-29, 442-445, 494-503, 27-497, 505-509, 516-517, 524-525, 526-446, 626-627. Négy esetben figyelhető meg, hogy 10-11. századi sír vág 9-10. századi temetkezést (265-11. sír, 429-19. sír, 497-27. sír, 517-516. sír), a többi esetekben 9-10. századi sír vág 9-10. századi temetkezést (30-16. sír). A többi esetben részben elkülönülve és egymás mellett fekszenek a sírok.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: 5-6, 59-89, 106-107 és 105-119. sír.

Gyulafehérvár-Császárforrás temető: 69-66, 124-125. sír.

Sírszám		Tájolás	Sírmelléklet	Időhatár
1.	265. sír	NY-K	Egy fülbevaló (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről)	10. század
	11. sír	NY-K	GVII/2. típusú, amforaszerű korsó	9. század

⁷⁸⁹ DRAGOTĂ-ET AL. 2003, 213.

⁷⁹⁰ BAKAY 1997, 64.

⁷⁹¹ KISS 1983, 43.

2.	429. sír	DNY-ÉK	Kőpakolásos temetkezés, melléklet nincs	10. század
	19. sír	NY-K	BX/4. típusú, tojásdad alakú fazék	10. század
3.	497. sír	DNY-ÉK	Nyílcsúcs (nem találtam adatot a leletek őrzési helyéről)	10. század
	27. sír	NYÉNY-KDK	IIB/4. típusú edény ⁷⁹²	9. század
4.	517	NY-K	Nincs lelet	10. század (?)
	516	É-D	vasszeg	9. század (?)
5.	30. sír	NY-K	Fényezett felületű, gömbtestű fazék	9. század
	16. sír	NY-K	Kettős temetkezés, bronzcsüngő, állatáldozat (szarvasmarha koponya)	9. század

15. Ábra. Szuperpozíciók a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben

6. 7. 4. Kettős temetkezések

A kettős temetkezés három változata ismert a temetőben: anya gyermekével, két felnőtt (feltehetően férfi és nő) és két gyermek.

9-10. századi temető (Gyulafehérvár-Mentőállomás temető):

Felnőtt és gyermek: 16. sz. sír.

10-11. századi temető (Gyulafehérvár-Mentőállomás temető):

Felnőtt és gyermek: 98, 214, 231, 232, 319, 336a-b, 336c-d, 339a-b, 485a-b, 4. sír (XII), 444, 519, 537, 541a-b, 572a-b, 586-586a, 588a-b, 626-627. sz. sírok.

Két felnőtt: 185a-b, 710a-b. sz. sírok.

⁷⁹² Lásd 2. Kerámia tipológia tábla.

Két gyermek: 560a-b. sz. sír.

10-11. századi temető (Gyulafehérvár-Brândușei temető): 222. sír (anya-gyermek).⁷⁹³

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 9-10. századi részében egy kettőssírt tártak fel, annak ellenére, hogy az Al-Dunánál gyakori jelenség a kettős temetkezés (Izvoru, Obârjia Nouă,⁷⁹⁴Sultana)⁷⁹⁵ A 16. sírba egy felnőtt egyént temettek el gyermekével. A sírba bronz csüngőt, juh és szarvasmarha koponyát helyeztek.

A 10-11. századi temetőrészről érdemes kiemelni a 319. sírt, amely fordított tájolású és a sírban anya gyermekével feküdt. Két gyermek temetésére egyetlen esetben van példa az 560. sírból.

A kettős temetkezéseknek avar hagyományai vannak a Kárpát-medencében: a Körös-Tisza-Maros közén⁷⁹⁶ és a Kisalföldön⁷⁹⁷. A kettős temetkezések aránya 1-2% a Kisalföldön, a legtöbb sír ÉNY-DK tájolású aknasír, de előfordul padkás és padmalyos temetkezésekben is. A halottakat általában nyújtott helyzetben temették el. Leggyakrabban nőt és gyermeket vagy két csecsemőt helyeztek közös sírba, jelentős a nő-férfi sírok előfordulása is. Ritka a férfi-férfi, nő-nő temetkezés.

A csontvázak egymáshoz való viszonya alapján két csoport⁷⁹⁸ különíthető el: az első értelmezés szerint a halottak elhelyezésével a közös sírban nyugvók érzelmi kötődését demonstrálták (nő-férfi és nő-gyermek sírok), a második elmélet szerint a temetést végzők a rendelkezésre álló helyet igyekeztek optimálisan kihasználni. A legtöbb sírban a halottakat párhuzamosan helyezték el, az ellentétes tájolású kettős temetkezés ritka (Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 588. sír), a legtöbb ilyen lelet a Kisalföldön fordul elő⁷⁹⁹. Ami a mellékletadást illeti, a kettős- és hármas sírokra nem jellemző, elsősorban szülő és gyermek temetkezésekben fordul elő. A sírok közel felébe állatmellékletet helyeztek. A leletek alapján a kettős temetkezések minden szociális rétegben előfordulnak, kivéve a legrangosabb sírokat. A kettős sírok többsége az avar kor második felére keltezhető a Kárpát-medencében.⁸⁰⁰

⁷⁹³ DRAGOTĂ et al. 2009, 76. Erdély területén több 10-11. századi temetőben találtak kettős temetkezést: Gyulafehérvár-Vadászok utcája 107A-B. sír, Nagyvárad-Szálla terasz XXIV (1. A-B) és XXIX. (6-7.) sír, Vajdahunyad-Kincseshegy, 16. sír, Sikló-Gropoiaie 3. sír, Szalacs-Vidahegy 4. A-B. sír (GÁLL 2013, 611).

⁷⁹⁴ DIMITROV 1978, 25.

⁷⁹⁵ MITREA 1988, 91-139.

⁷⁹⁶ BENDE 2004, oldalszámok

⁷⁹⁷ TOMKA 2003, 1-2, 11-56.

⁷⁹⁸ BALOGH 2003, 44.

⁷⁹⁹ TOMKA 2003, 22.

⁸⁰⁰

A gyulafehérvári sírok többségében anya és gyermek maradványai nyugszanak. Ezt a Kárpát-medencében folytatott temető kutatások is bebizonyították.⁸⁰¹ Több avar kori temetőben megfigyelték, hogy nem csak újszülött maradványai fekszenek női sírban, hanem serdülő korú gyermekek csontváza is. Azon személyeket, akik életük során szoros kapcsolatot ápoltak egymással és rövid időn belül egymásután elhaláloztak, valószínűleg egy sírba temettek.⁸⁰²

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben a kettős temetkezések számos avar kori temetkezési hagyományt vonultatnak fel: a sírok kialakításában (padkás sírok), a melléklet (étel- italmelléklet) és tájolás tekintetében egyaránt (ÉNy-DK, É-D és D-É és fordított, K-Ny tájolás).

6. 8. Koponyatemetkezések

A Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben több izolált koponyát dokumentáltak, de ezek magasan jelentkeztek, a sírgödör formája egyik esetben sem körvonalazódott megnyugatón, ez által a koponyatemetkezés léte is bizonytalan, elképzelhető hogy a hajdani sír egyszerűen megsemmisült.

Koponyatemetkezések Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben: 15, 309, 337, 650. sír. A felsorolt sírok közül egy esetben helyeztek köveket és agyagedényt a koponya mellé (a 650. sír). A 9-10. századi temető részben egy esetben regisztráltak koponyás temetkezést (15. sír - melléklete kétfülű, amforaszerű korsó), de itt is nagy valószínűséggel bolygatott, rossz megtartású vázzal állunk szemben.

A Kárpát-medencében kevés koponyás temetkezés ismert. Révész László a Karos II.⁸⁰³ temetőben több gyermek koponyát tartalmazó sírt tanulmányozott. Hasonló esetek a kolozsvári Pata utcai temetőben,⁸⁰⁴ Kisdobrán és Pilinyben⁸⁰⁵ kerültek napvilágra. A koponyatemetkezés szokása a 10. századi első felében terjedt el, de a Pilinyben és Kisdobrán⁸⁰⁶ a sírokban a koponyák alatt torcquest találtak az ásatók, amely alapján a 10. század végén is ismert szokás maradt.⁸⁰⁷

---

⁸⁰¹ Püspökladány-eperjesvölgyi temető 600/a-b. sír (NEPPER 2002a, 209, 176. kép; BODRI 2013, 52-53).

⁸⁰² TOMKA 2003, 17.

⁸⁰³ RÉVÉSZ 1996, 193.

⁸⁰⁴ TETTEMANTI 1975, 102.

⁸⁰⁵ NYÁRY 1902, 229.

⁸⁰⁶ TETTEMANTI 1975, 103.

⁸⁰⁷ GIESLER 1981, 116-120.

6. 9. Étel- és italmelléklet

6. 9. 1. Cserépedények a sírban

Az agyagedények mellékelése a sírban összefonódik az étel-ital mellékletadás szokásával, szertartásával.⁸⁰⁸

A kerámiamelléklet fontos kor és kulturális elem,⁸⁰⁹ ezért tanulmányozása és osztályozása elengedhetetlen a temetkezési szokások, az adott közösség kézművességének technikai színvonala, a közösség kulturális kapcsolatai szempontjából. A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben a kerámia mellékletes sírokat leletkörnyezetük és kialakításuk (technika, formázás, díszítés) alapján két kronológiai csoportra oszthatók: a 9-10. századi és a 10-11. századi temető.

9-10. századi temető

A 9-10. századi anyagi kultúra jellegzetes eleme az edénymelléklet. A sírokba két vagy három agyagedényt helyeztek. Az edényeket elsősorban a koponya köré rakták.

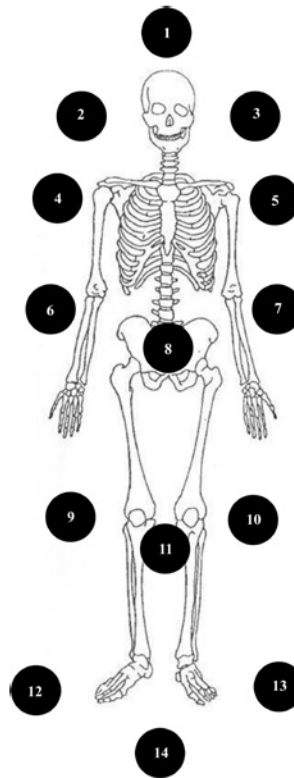
Az edények sírbeli helyzete a következőképpen alakul a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben:

1. Edény a koponya körül: 3, 4, 5, 6, 19, 22, 24, 26, 27, 29, 32, 35, 41, 47, 48, 51, 55, 64, 76, 77, 81, 86, 656. sír.
2. Edény a koponya jobb oldalán: 8, 9, 17, 26, 27, 28, 30, 50, 53, 59, 60, 68, 167. sír.
3. Edény a koponya bal oldalán: 11, 34, 57, 61, 206, 305, 526. sír.
4. Edény a jobb váll mellett: 63. sír.
5. Edény a bal váll mellett: -.
6. Edény a jobb karnál: 54. sír.
7. Edény a bal karnál: -.
8. Edény a medence mellett: 52, 82. sír.
9. Edény a jobb láb mellett: 45. sír.
10. Edény a bal láb mellett: -.
11. Edény a térdek és a szákapocscsontok között: 12, 43. sír.
12. Edény a jobb lábfej mellett: 21. sír.
13. Edény a bal lábfej mellett: 20. sír.
14. Edény a lábfej körül: 23, 42, 88. sír.

---

⁸⁰⁸ ISTVÁNOVITS 2003, 258; TÓTH 2014, 238.

⁸⁰⁹ KISS 1969, 179.

16. Ábra. A kerámia helye a sírban (Gyulafehérvár-Mentőállomás temető)

A fenti ábra alapján 54 temetkezésben tudtuk megfigyelni az edények pontos helyét. A cserépedények 77,7%-a a koponya körül helyezkedik el, a fennmaradt 22,3%-ban az edények a felső végtagok, a medence, az alsóvégtagok mellett és a lábfej körül találhatók.

Ami az edények sírbeli számát illeti:

Egy edényt helyeztek a sírba: 12, 20, 21, 23, 42, 43, 45, 52, 54, 63, 82, 88. sír.

Két edényt helyeztek a sírba: 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 17, 19, 22, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 35, 41, 47, 48, 50, 51, 53, 55, 57, 59, 60, 61, 64, 68, 76, 77, 81, 86, 167, 206, 305, 526. sír

Három edényt helyeztek a sírba: 656. sír.

A 9-10. századi temető edénytípusai változatosak: kézzel formált csészék, gömtestű fazekak, virágcserep alakú tálak, tojásdad alakú fazekak, egyfülű csészék, kétfülű fazekak, kétfülű amforák és egyfülű kancsók jelennek meg. Megoszlásuk a következő: 25 fazék (csésze, tojásdad alakú fazék, talpas fazék), 18 amforaszerű korsó, 12 gömtestű fazék, 8 kétfülű edény, 1 mélytál, 1 vízkiöntő kancsó és egy virágcserep alakú tál.

A 7-9. század során az Al-Duna mentén 2 fontos kerámia típus vált uralkodóvá:⁸¹⁰ a vöröses színű, fésű díszes kerámia (A és C típus) és a szürke, fényezett díszítésű kerámia (B

⁸¹⁰ U.o., 355.

és D típus). Mindkét kategóriánál ismert a kis- és a nagyméretű edény, ugyanakkor mindkét edény típus kézi korongon készült (a száj utólagos illesztésének nyomai az edény belsején, fenékbélyeg alkalmazása, a hurkák eldolgozásának nyoma, közepes vastagságú edényfal). A szürke típusnak több válfaja létezik, ilyen pl. a kétfülű gömbtesű edény (E típus) és a füles kancsó (F típus). E mellett külön figyelmet érdemel a jellegzetes al-dunai szürke és sárga amfora (G típus). A Gyulafehérvár-Mentőállandóság temetőben mind a 6 típus megtalálható.⁸¹¹

A 9-10. századi kerámia legfontosabb díszítés formái a bekarcolt (befésült) hullámvonal-köteg dísz, fényezés és a beszurkált pontokból álló díszítés⁸¹²(ez a díszítés a lassúkorongolt kerámián fordul elő). Mesterházy Károly szerint a beszurkált pontokból álló díszítés a 9. századtól a 11. századig használatban volt a Kárpát-medencében.⁸¹³ Az utóbbi díszítésforma megfigyelhető az edények peremén is (Gyulafehérvár- Mentőállandóság temető). Festés egy kétfülű, fekete amforaszerű korsó esetében figyelhető meg (53. sír),⁸¹⁴ ellenben a sárgás-vöröses színű és szürke edényeken gyakori elem a bekarcolás mellett a hálós besimítás.

A 9-10. századi edények érdekes eleme a fenékbélyeg vagy "mesterjegy". A szokás elterjedése valószínűleg a keramikésítő műhelyek feltűnésének időszakához köthető.⁸¹⁵ A fenékbélyegeket egy része általános típushoz tartozik, minden jelentősebb központ termékén megtalálható: plasztikus körbe foglalt kereszt, küllös kerék vagy az átlókkal tagolt négyszög motívum. A Gyulafehérvár-Mentőállandóság temető edényein is ezek a legelterjedtebb motívumok:

Átlókkal tagolt négyszög: 7, 6735. ltsz. edény. sír

Korong lenyomata (kör alakú lenyomat): 11, 6889. ltsz. edény. sír.

Plasztikus kereszt: 22, 27, 67, 6561. ltsz. edény (Mentőállandóság temető 1979-1980). sír.

Plasztikus körbe zárt kereszt: 27, 67, 75, 7015. ltsz. edény. sír,.

Küllös kerék: 28, 36, 69. sír.

Az edények rendeltetése: a kézzel formált és kézikorongon formált csészék, a kétfülű amforaszerű korsók és egyfülű kancsók valószínűleg ital tárolására készültek, míg a tojásdad alakú fazekak, fétfülű fazekak a meleg étel tárolására.

A kerámiatípusok alapján a temető használata a 8. század végén és a 9. század elején indult a kézzel formált edényekkel (jellegzetes avar kori kézzel formált edény található a 37. sírban), a 9. században megjelentek a tojásdad alakú fazekak, a század második felétől a füles

⁸¹¹ Lásd 9-10. századi kerámia típustábla.

⁸¹² MESTERHÁZY 1983, 152.

⁸¹³ U.o. 154.

⁸¹⁴ Lásd 18. tábla.

⁸¹⁵ SZŐKE 1994, 257.

kancsók, a kétfülű amfora szerű korsók, utóbbi edények a 10. század első harmadáig fennmaradtak.⁸¹⁶

Az edények formai párhuzama Erdélyben (Maroskarna „A” temető - fényezett gömbtestű fazekak, kétfülű hálóbesimításos fazekak, kétfülű amforák), az Al-Dunától délre eső területeken (Bolgár cárság - virágcserep alakú tál, fényezett gömbtestű fazekak, kétfülű hálóbesimításos fazekak, kétfülű amforák és egyfülű kiöntőcsöves kancsók)⁸¹⁷ és az Alföldön figyelhető meg (tojásdad alakú, hullámvonal és vonalkötegdíszítéses fazekak, kézzel formált kisméretű fazekak/csészék).⁸¹⁸

10-11. századi temető

A 10-11. századi edénymellékletes sírok a Kárpát-medence egész területén, minden temetőtípusban megtalálhatók.⁸¹⁹ Az edénymelléklet megjelenik gazdag mellékletes és szegényes sírokban, fegyveres-, női- és gyermeksírokban egyaránt.⁸²⁰

Az edények sírbeli helye a Dunától északra és nyugatra az elhunyt lábánál volt, a Kárpát-medence többi területén a fej mellett.⁸²¹ Az esetek döntő többségénél egy cserépedényt helyeztek a sírba, a többedényes temetkezések ritkák (pl. Čakajovce/ csekeji temető).⁸²² A halottak mellé töbnyire kisméretű fazekakat, tálat helyeztek (10-12cm magas edények), ez általánosan megfigyelhető a 10-11. századi temetőkben. A 9-10. századi sírokkal szemben kevés olyan eset ismert ahol az edény mellett húsmelléklet is került a sírba (pl. Algyő,⁸²³ Fözesabony, Szabolcs, Szolnok).

A Gyulafehérvár-Mentőállomás 10-11. százdi temetőrészében csupán 12 edény esetében van információnk az edények helyéről, a többi esetben csak azt tudjuk hogy a sírba helyezték őket:

1. Edény a koponya körül: -.

---

⁸¹⁶ FIEDLER 1992. Legközelebbi párhuzam a Maroskarna "A" temető, ahol hasonlóan gömbtestű fazekak, hálóbesimításos, kétfülű fazekak és kétfülű amforák jelennek meg (az edények megoszlását, lásd 7. fejezet, Kerámia elezés).

⁸¹⁷ FIEDLER 1992.

⁸¹⁸ SZŐKE 1994, 314-315.

⁸¹⁹ KVASSAY 2013, 499.

⁸²⁰ KISS 1980, 80; KVASSAY 2014, 501.

⁸²¹ TETTAMANTI 1975, 104. Kvassay Judit kutatásai megerősítik Tettamanti Sarolt közel 40 éve írt megfigyeléseit (KVASSAY 2014, 501). Kivétel csak a halimbai 247. sír, nyitrai 14. sír (ČAPLOVIĆ 1954, 9) és az orosházi 374. sír (TETTAMANTI 1975, 104).

⁸²² REJHOCOVÁ 1995, 22-23.

⁸²³ KÜRTI 1980; KVASSAY 2014, 503.

2. Edény a koponya jobb oldalán: *Gyulafehérvár-Mentőállomás*: 176. sír.
Gyulafehérvár-Brândușei utca: 29. sír.
3. Edény a koponya bal oldalán: 305. sír.
4. Edény a jobb váll mellett: -. *Gyulafehérvár-Brândușei utca*: 9. sír.
5. Edény a bal váll mellett: -.
6. Edény a jobb karnál: -.
7. Edény a bal karnál: 245. sír.
8. Edény a medencecsont mellett, fölött: -. *Gyulafehérvár-Brândușei utca*: 28, 189. sír.
9. Edény a jobb lábszárcsont mellett: *Gyulafehérvár-Mentőállomás*: 246, 308. sír.
Gyulafehérvár-Brândușei utca: 155. sír.
10. Edény a bal láb mellett: 150, 583. sír. *Gyulafehérvár-Brândușei utca*: 15, 16. sír.
11. Edény a térdek és a lábszárcsontok között: -. *Gyulafehérvár-Brândușei utca*: 107, 157. sír.
12. Edény a jobb lábfej mellett: -.
13. Edény a bal lábfej mellett: -. *Gyulafehérvár-Brândușei utca*: 13. sír.
14. Edény a lábfej körül: *Gyulafehérvár-Mentőállomás*: 95, 100, 121, 339, 440. sír.

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben a sírba helyezett edények száma a következő:

Egy edény a sírban: 95, 106, 107, 114, 120, 121, 122, 134, 139, 141, 144, 153, 165, 167, 173, 174, 176, 179, 193, 204, 217, 236, 245, 258, 259, 262, 268, 273, 275, 423, 440, 498, 503, 508, 515, 525, 530, 548, 566, 574, 583, 604, 606, 630, 640, 651, 669, 670, 686, 689, 698, 705, 719, 721, 722, 728, 733, 734, 736, 757, 762, 765, 771, 773, 6, 785, 786, 787, 792, 821, 823, 832, 835, 847. sz. sírok. A Gyulafehérvár-Brândușei utca temetőben minden esetben egy edényt helyeztek az elhunyt mellé.⁸²⁴

Két edény a sírban: 263, 566, 656, 744. sír.

A 10-11. századi edények zöme kisméretű fazek, ez a Menőállomás temetőre is igaz. A fazekak nyaka rövid, zömök formájúak (szemben a 9. századi tojásdad alakú, nyúlánk fazekakkal).

A leggyakoribb díszítés az edény egész felületén végigfutó spirálisan bekarcolt vonal, a vállon hullámvonalban induló majd sima vonalban folytatódó díszítés, riktábban előfordul a ferdén bekarcolt vonal és a bebökött pont.⁸²⁵ A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben is hasonló a helyzet: találunk hullámvonalban indul és sima vonalban folytaodó díszítést (176.

⁸²⁴ DRAGOTĂ et al. 2009, 108-112.

⁸²⁵ KVASSAY 2014, 507.

sír, 7037. ltsz. edény), ferdén bekarcolt vonalat (7083 ltsz. edény). A Mentőállomás temetőben több edény esetében megjelenik a belső perem díszítése is (656. sír, 8667. ltsz. edény).

Számos edény esetében megfigyelhető a korongról való leválasztás nyoma, a korongfa lenyomata (6886. ltsz. edény)⁸²⁶ és a fenékbélyeg alkalmazása. (a leggyakoribb motívum a körbe zárt kereszt – pl. 347. sír).⁸²⁷

A Mentőállomás temetőben az alábbi edényeken jelenik meg a fenékbélyeg:

Plasztikus körbe zárt kereszt: 288, 347, 367, 6896. ltsz. edény, 7046. ltsz. edény. sír.

Plasztikus kereszt: 6888. ltsz. edény.

A jellegzetes 10-11. századi edények a Mentőállomás temetőben a 10. század közepén indulnak és a 11. század első harmadáig fennmaradnak.

A 9-10. és 10-11. századi edényes sírok megoszlását a tájolás alapján is meg lehet figyelni.

Cserépedényes sírok megoszlása tájolásuk alapján

9-10. sz. sírok:

NY-K tájolású sírok: 5, 6, 7, 8, 11, 12, 15, 19, 20, 29, 30, 36, 43, 51, 45, 52, 55, 57, 59, 60, 61, 66, 75, 77, 80, 82, 148, 202 sz. sírok.

K-NY tájolású sírok: 21, 35, 37, 38, 62, 65, 67, 86 sz. sírok.

ÉNY-DK tájolású sírok: 10, 24, 25, 26, 28, 37, 38, 48, 56, 64, 74, 87, 89, 339-339A sz. sírok.

DK-ÉNY tájolású sírok: 68, 206, 268. sz. sírok.

É-D tájolású sírok: 2 sz. sír.

DNY-ÉK tájolású sírok: 17, 40, 41, 42, 47, 54, 63, 69, 70, 76, 73, 80, 88, 656 sz. sírok.

ÉK-DNY tájolású sírok: 53. sz. sír.

KDK-NYÉNY tájolású sírok: 46. sír.

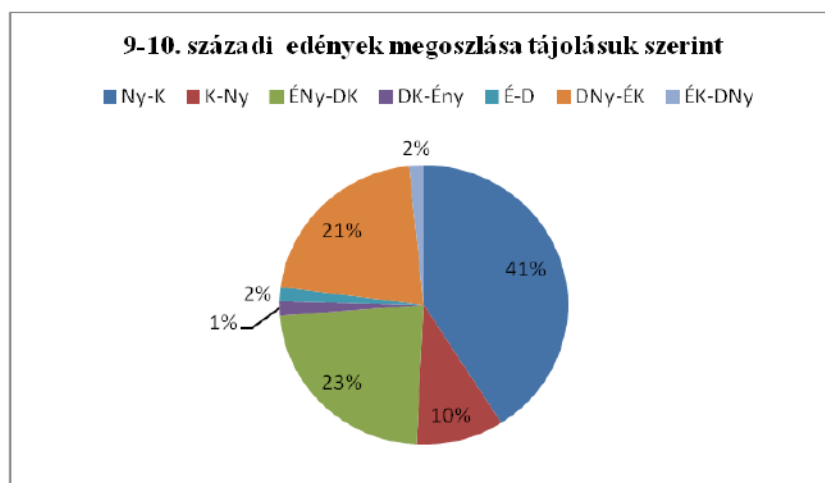
NYÉNY-KDK tájolású sírok: 50. sír.

---

⁸²⁶ Lásd 111. tábla.

⁸²⁷ Lásd 58. tábla.

17. Ábra. Cserépedények megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 9-10. századi részében

10-11. sz. sírok:

NY-K tájolású sírok: 92, 100, 107, 108, 125, 134, 151, 165, 193, 204, 222, 236, 246, 288, 307, 322, 323, 433, 436, 442, 502, 574, 575, 587, 598, 604, 699, 708, 710, 721, 771, 785, 798, 832, 849 sz. sírok.

K-NY tájolású sírok: 95, 106, 122, 139, 150, 178, 275, 319, 367, 385, 407, 440, 522, 530, 583, 602, 686, 722, 731, 757, 775, 823, 847 sz. sírok.

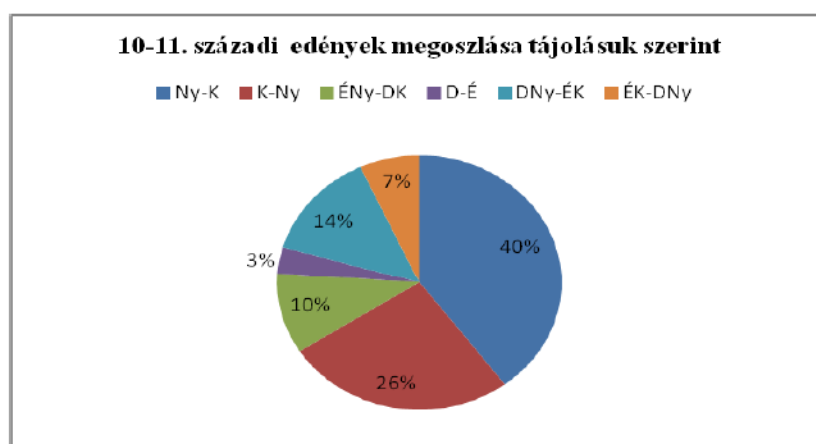
ÉNY-DK tájolású sírok: 174, 179, 305, 313, 332, 526, 597, 661, 835 sz. sírok.

DK-ÉNY tájolású sírok: 121, 268, 273, 308, 482, 495, 523, 548, 733, 821 sz. sírok.

D-É tájolású sírok: 144, 472, 694 sz. sírok.

DNY-ÉK tájolású sírok: 423, 606, 630, 658, 669, 670, 689, 728, 765, 786, 792, 818 sz. sírok.

ÉK-DNY tájolású sírok: 167, 498, 503, 640, 665, 744 sz. sírok.

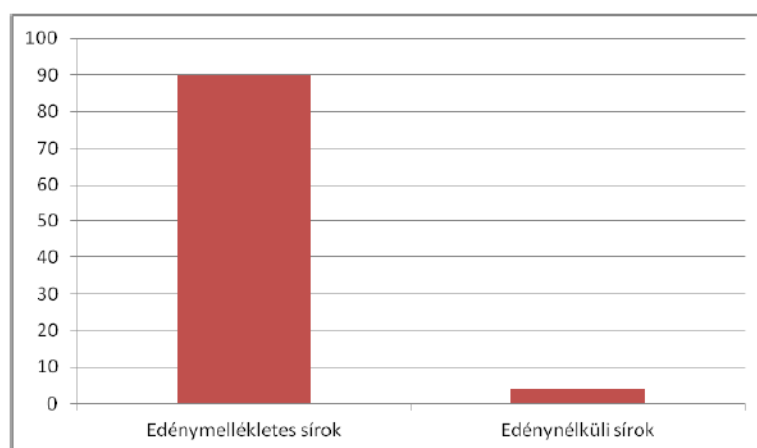

18. Ábra. Cserépedények megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 10-11. századi részében

Minkét temetőrészben a legelterjedtebb tájolás a NY-K irány. A második leggyakoribb tájolás az ÉNY-DK irány a 9-10. században, míg a 10-11. századi sírokban a fordított, K-NY tájolás. Az avar korra jellemző fordított tájolás tovább él a 10-11. századi temetőrészben is.

Az edénymellékletes sírok mélysége nagyon változatos a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben (0,40-1,65m). A 9-10. századi temetőben az edénymellékletes, gazdag mellékletű sírokat mélyre ásták (pl. 3. sír, 1,65m mélyen fekszik), ellenben a 10-11. századi temetőrészben több gazdag mellékletű sír közepes mélységben fekszik (pl. 178. gazdag mellékletű, kőpakolásos, lovastemetkezés 1,30m mélyen, 440. sír edénymellékletes, ezüstkarikás sír 0,80m mélyen fekszik). A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben az edényes sírok átlagmélysége 0,90m (pl. 13, 15, 107. sír).

Összességében elmondható hogy az edények nagyobb számban fordulnak elő a 9-10. századi temetőrészben (2 vagy 3 edény), elsősorban a koponya körül helyezték el őket, formailag nagyon gazdag (fazekak, tálak, amforaszerű korsók, kancsók, füles fazekak, stb), a fazekak a 10-11. századi edényekhez képest nyúlankabbak, tojssdad alakúak, az edények nyaka rövid, a perem öblös, kihajló, a díszítés gyakori, a fazekak esetében az edény teljes felületén megfigyelhető (hullámvonal és vonalköteg váltakozása). A 10-11. századi edények 99%-a kisméretű fazék,⁸²⁸ egy esetben találunk korsót (178. sír – feltehetőleg gyorskorongolt edény),⁸²⁹ a díszítés kevésbé változatos, főleg az edények felső kétharmadán. A Gyulafehérvár-Brândușei utcai edényes sírok csak a 10. századi temetőrészben jelennek meg. A 11. századi, Árpádházi pénzekkel keltezett sírokban már nem.⁸³⁰

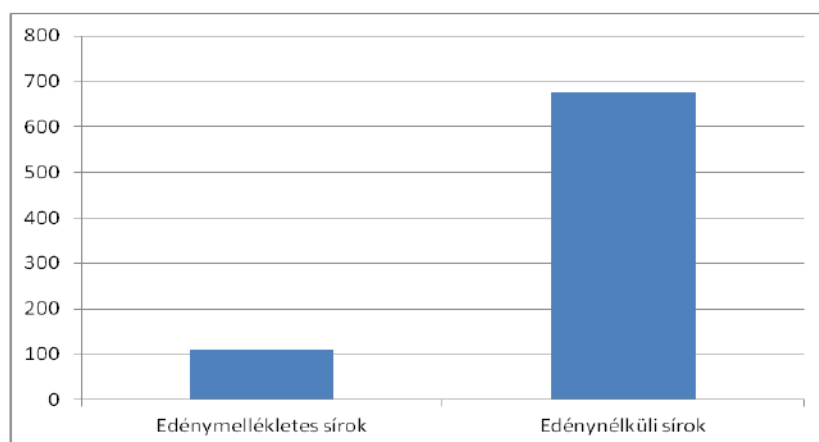

⁸²⁸ Az edények méretbeli változásának kimutatása megtalálható a 7. fejezet „Kerámia elemzés” című fejezetben.

⁸²⁹ Merva Szabinával együttműködve jutottunk erre az eredményre (az edény fala egyenletes, oxidált égetésű, apró kavicsal jól soványított edény). Ez úton is köszönöm önzetlen segítségét a cserépedények elemzésében.

⁸³⁰ GÁLL 2013, 174-176.

19. Ábra. cserépedények aránya a Gyulafehérvár-Mentőállomás 9-10. századi részében

20. Ábra. cserépedények aránya a Gyulafehérvár-Mentőállomás 10-11. századi részében

6. 9. 2. Állatcsontok a sírban

Az étel- és italmelléklet a temetkezési szokások fontos eleme, amelyet útravalóul készítenek az elhunyt számára a túlvilágra.⁸³¹ Általában a torolt állat olyan testrészeit helyezték az elhunyt mellé, amelyek húsban gazdagok.

Az állatcsontok temetkezésén belüli értelmezése az egyik legnehezebb feladat a temetők és a temetkezési szokások elemzése során. Számos kutató megfigyelte, hogy az ételmelléklet elhelyezése kulcsfontosságú a leletek értelmezésénél.⁸³² Az ételmelléklet általában a halott közvetlen környezetében található (a koporsón, kőkereten belül), elsősoban a lábfej környékén, a fej mellett és a könyök vonalában.⁸³³ A fenti elmélet alátámasztására a legszemléletesebb példa a padkás sírok lépcsőjén elhelyezett állatcsontok problematikája. A Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 35. sz. sírjába a koponya köré két agyagedényt helyeztek állatcsontokkal (húsmelléklet), míg a sírgödör alja baloldalon lépcsősen volt kialakítva, amelyre juh koponyákat helyeztek el, a jobb combcsont mellé pedig egy másik juh koponyát. Itt elég nyilvánvaló hogy az állatáldozatot egy külön speciális helyre helyezték, míg az „útravalót” a halott mellé.

A húsmelléklet és állatáldozat fogalmának megértésében Vörös István archeozoológus fontos dologra hívta fel a figyelmet. Azon csontok esetében amelyek nem vagy alig tartalmaznak húst (alsó lábszárak, önállóan elhelyezett tarsus csontok – calcaneus,

⁸³¹ TÓTH 2011, MA. Dolgozat, I. évfolyam, 12.

⁸³² SZŐKE 1970, 58-59; BENDE 2003, 319.

⁸³³ TÓTH 2011, MA. Dolgozat, I. évfolyam, 13.

asztragosz-, a juh/kecske ún. „hosszú fartöve”, stb.) kicsi az esélye hogy húsmellékletként kerültek az elhunyt mellé.⁸³⁴

A Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben számos sírba helyeztek húsmellékletet, a leggyakoribb állatfajta a juh/kecske, szarvasmarha, szárnyas/tyúk, tojás és kagyló. Ételmellékletes sírok a Mentőállomás temetőben:

6. 9. 2. 1. Szarvasmarha csontok

Gyulafehérvár- Mentőállomás temető: 27. és 35. sz. sírok.

Sajnos az ásatási naplóból nem derül ki mely részeit helyezték a sírba, így elemzése lehetetlen.

Ellenben Gyulafehérvár környezetében találunk analógiát szarvasmarha mellékletes sírokra (a torolt állat csontjai húsmellékletként szerepelnek). Az oláhgorbói temető (Ghirbom- Gruicul Măciuliilor) 1. sírjában (8-9. századi temető, Ny-K tájolású sír) a szarvasmarha csontokat a koponya köré helyezték.⁸³⁵ Az ásató régész nem jegyezte fel milyen csontok jelennek meg a sírban.

6. 9. 2. 2. Juh/kecske

Gyulafehérvár- Mentőállomás temető: 36, 47, 67, 68, 70, 72, 73, 75, 76, 77, 80, 82, 87. sz. sír.

A juh/kecske csontokat a Mentőállomás temetőben a lábfejnél (68, 69, 80, 87. sír) és a koponya körül helyezték el (70. sír). A csontok részletes elemzése nem történt meg, így részletesebb elemzés nem lehetséges.

6. 9. 2. 3. Szárnyas, tojás

Gyulafehérvár- Mentőállomás temető (szárnyas csontok): 67, 80. sz. sír.

Gyulafehérvár- Mentőállomás-temető (tojás maradványai a sírban):

1. Tojás maradványai a csuklók környékén: 106, 189, 205, 211, 215, 270. sz. sírok.
2. Tojás maradványai a medencén: 458, 502, 505, 515, 523. sz. sírok.
3. Tojás maradványai a combcsont mellett: 22, 442, 662, 711. sz. sírok.

---

⁸³⁴ VÖRÖS 1999B, 54; TÓTH 2011, .

⁸³⁵ BLÁJAN 1982, 139.

4. Tojás maradványai a bokák ízületi találkozásánál: 614, 459, 661. sz. sírok.

Gyulafehérvár- Brândușei utcai temető (tojás melléklet a sírban):

1. Tojás maradványai cserépedényben: 15. sír.

2. Tojás maradványai a bal lábfej mellett: 17. sz. sír.

3. Tojás maradványai a jobb lábszárcsont mellett: 155, 175. sír.

A tojás, mint sírmelléklet elég ritka jelenség a 10-11. századi temetőkben. Fodor István⁸³⁶ temető értelmezéseiben a tojás mellékelés szokását az újjászületés szimbólumának tartja.

Temetőnként csak egy-egy sírban találni tojást. Kizárólag köznépi temetőkben fordul elő. A klasszikus honfoglalás kori sírokba nem helyeztek tojást. Éry Kinga⁸³⁷ megfigyelései szerint a tojásokat általában az ízületi végződések és a nemi szervek tájékára helyezték el. A legtöbb példány gyermek sírból került elő (16 éves korig). A Gyulafehérvár- Brândușei⁸³⁸ utcai temető 15. és 17. sz. gyermek sírjában a tojást agyagedénybe helyezték.

A Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben 21 temetkezésben találunk tojás mellékletet. A 9-10. századi temetőben egy kőkeretes, gazdag melléklettel rendelkező sírba helyeztek tojást a combcsont mellé (22. sz. sír). A többi tojásmellékletes sír a 10-11. századi temetőrészből került elő.

A Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben a vázak többsége a melléklet alapján valószínűleg nő volt (csak egy gyermektemetkezésből került napvilágra tojás melléklet, a 662. sz. sírból). Egy esetben találunk állatcsontokat tojás maradványaival együtt, ilyen esetben ételmellékletként értelmezhető az állatcsont.⁸³⁹

6. 9. 2. 4. Kagyló

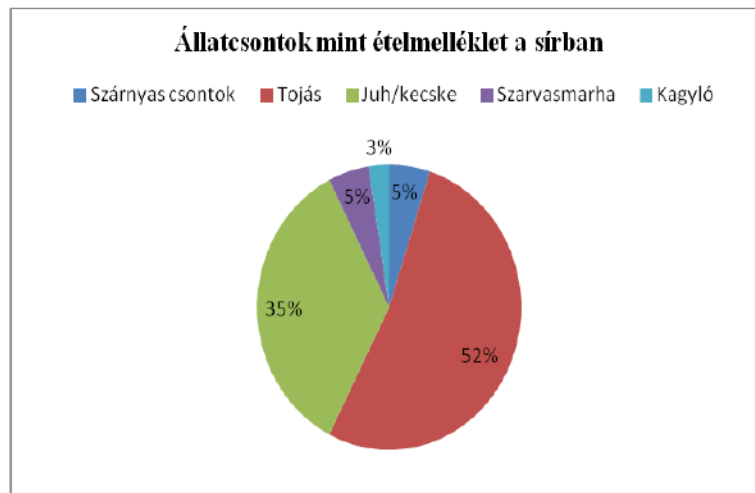
A Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben egy esetben van információnk kagyló mellékelésről: 41. sz. sír.

⁸³⁶ FODOR 1996, 74; GÁLL 2013, 636.

⁸³⁷ ÉRY 1982, 35.

⁸³⁸ DRAGOTÁ-BRÂNDA 2001, 291.

⁸³⁹ TÓTH 2011, MA. Dolgozat I. évfolyam.

21. Ábra. Állatfajták megoszlása mint ételmelléklet a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben

6. 10. Állatáldozat a sírban

Az állatáldozatadás szokásával először Lőrinczi Gábor foglalkozott behatóbban. Megállapította, hogy e szokás a Kárpát-medencében a letelepedő avar kori lakossággal jelenik meg.⁸⁴⁰

Az állatáldozat szerepét általában háziállat töltötte be. A Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben nincs adat vadon élő állatáldozatra.

Az állatáldozat két típusát tartja nyilván a kutatás: teljes állatáldozat- és részleges állatáldozat.⁸⁴¹

Az állatáldozat rituális jelentősége számos külső tényezőtől függ. A ló esetében inkább mellékletként fogható fel, a harcos felszerelésének a része, ugyanakkor státusszimbólum is (az elhunyt állattartással foglalkozott, a leölt állat gazdája volt, stb.) Az állatáldozatokat rangsorolni lehet: ló, szarvasmarha, juh/kecske, sertés és tyúk. A Kárpát-medencében az avar korban a leggyakoribb állat melléklet a tyúk.⁸⁴²

A részleges állatáldozat négy altípusát lehet megfigyelni a Kárpát-medencében:

1. koponya és végtagok a sírban
2. csak koponya a sírban
3. csak az állat állkapcsa a sírban

⁸⁴⁰ LŐRINCZI 1992, 103, 113-117.

⁸⁴¹ TÓTH 2011, MA. Dolgozat, I. évfolyam.. Ez úton is szeretném megköszönni Tóth Zoltán budapesti régésznek az önzetlen segítségét az állatáldozat adás kutatásában nyújtott értékes információkért (analógiák, temetkezési szokások, stb.)

⁸⁴² SZŐKE 1994.

4. koponya nélküli csontváz a sírban.

A részleges állatáldozat a halotti tor részét is jelenthette, ezért nagyon körültekintően kell értelmezni a leleteket. Ha az állat koponyáját a koporsón belül helyezték el, akkor az ételmellékletnek számít (pl. Visegrád- Szécsenyi ú. 19. lelőhely sírja)⁸⁴³. Az elhunyt és az állatáldozat szétválasztásának problematikáját csak a részleges állatáldozatnál kell megfigyelni. Vörös István fontos megfigyelést tett: csak bizonyos testrészeket (húsos) lehet ételmellékletként felfogni, pl. a juh asztragalosz vagy a juh hosszú fartőve nem.⁸⁴⁴ Az asztragalosz értelmezhető mint játék, e mellett szakrális, amulett szerepe is lehetett (óvó, védő funkció).⁸⁴⁵

6. 10. 1. Szarvasmarhatemetkezések

A szarvasmarha az állatmellékletes sírok egyik legvitatottabb alegysége: bizonyítható-e hogy az állati maradványok az elhunythoz tartoznak, a sírba vagy a sírgödör mellett helyezték-e el az állatáldozatot?

A szarvasmarha temetkezés (teljes és részleges szarvasmarha temetkezések) és az állatáldozat sírba tétele egy keleti eredetű temetkezési szokás amit az avarok hoztak a Kárpát-medencébe⁸⁴⁶. A kora avar korban a teljes állat áldozás volt elterjedve, a késői periódusban pedig a részleges állatáldozás és a koponyás temetkezések.⁸⁴⁷ Bende Livia Doktori Disszertációjában összehasonlította a korai és késői avar korszak állatáldozatos leleteit és arra a következtetésre jutott, hogy min két korszakra jellemző e szokás, viszont mennyiségileg a késői periódusra lecsökkent a szarvasmarhás temetkezések száma.

R. Rashev bolgár régész szerint a kőpakolás és az állatmelléklet adás szokása a Fekete-tengertől északra letelepedett szarmatáktól is származhat.⁸⁴⁸

A kora avar periódusra jellemző a részleges vagy teljes szarvasmarha temetkezés,⁸⁴⁹ a késő avar periódusban, a 9. század második felében pedig a tehén koponyáját helyezték az elhunyt mellé. Szőke Béla Miklós kutatásai alapján kimutatta hogy a teljes állatáldozatok többsége a Dél-Alföldön jelennek meg.⁸⁵⁰

---

⁸⁴³ SZŐKE 1970, 58-59.

⁸⁴⁴ VÖRÖS 1990b, 54.

⁸⁴⁵ BIRTALAN 2003, 34-62.

⁸⁴⁶ SZŐKE 1979, 96.

⁸⁴⁷ BENDE; SZŐKE

⁸⁴⁸ RASHEV 2008, 417-431; CXXV. tábla, 578.

⁸⁴⁹ BALOGH 2003, 47.

⁸⁵⁰ SZŐKE 1979, 94.

A szarvasmarha temetkezések két típusa fordul elő Gyulafehérváron: koponya áldozat és részleges állatáldozat.

A sírba helyezésük szerint az alábbi pozíciók figyelhetők meg:

Szarvasmarha koponyás temetkezések:

1. *pozíció:* a váz bal oldalán, a sípcsontok mellett: 16, 29, 34. sír.

2. *pozíció:* a lábfej körül: 25, 66. sír.

3. *pozíció:* a lábfejek felett: 22, 34, 69, 86. sír.

Részleges szarvasmarha temetkezések:

1. *pozíció:* tehén koponya a sípcsontok felett, hosszú csontok a bal sípcsont mellett: 27. és 30. sír.

Az utóbbi évtizedekben számos új szarvasmarha temetkezés került napvilágra.

A Nagylak-Pécska Autópálya 81. sírjában az elhunyt alsó végtagjai felett szarvasmarha koponyát, juhcsontokat és juh koponyát találtak. A sírmelléklet avar temetkezés jelenlétére enged következtetni. A sír érdekessége hogy környezetében több körárkos szarmata temetkezést is feltártak a kolozsvári Régészeti Intézet munkatársai.⁸⁵¹

A Szekszárd-Bogyiszlói úti avar temetőben több részleges szarvasmarha temetkezés fordul elő⁸⁵². A 742. és 316. sír esetében a szarvasmarha tetemét az elhunyt jobb oldalára temették, a koponyát és a mellső lábakat az elhunyt feje mellé, a hátsó lábait, egymásmellé téve (valószínűleg bőrbe csavarva), a halott bal sípcsontja mellé. Hasonló lelet került napvilágra Rákóczi falván, az 5. sírban (két részleges szarvasmarha temetkezés, valószínűleg bőrbe csavarva).⁸⁵³

A Sopronkőhidai⁸⁵⁴ temetőben ellenben megcsonkított szarvasmarha koponyák fordulnak elő. A tehén koponyájának elülső, homloki részét helyezték az elhunyt mellé. H. Friesinger több hasonló leletet regisztrált Lorenzberg és Zalavár temetkezéseiben⁸⁵⁵. A sopronkőhidai temető 59. sírjába a szarvasmarha koponyát egy 0,40m magas padkára helyezték el, az 53. sírba pedig csirke csontokkal együtt helyezték el a tehén koponyát, ugyancsak padkás temetkezésben.

Teljes szarvasmarha temetkezések elsősorban a Dél-Alföldön fordulnak elő a 9. században,⁸⁵⁶ Csóka 7. sírjában, Szeged- Makkoserdő 52. sírjában, Szentcsanak- Kaján 23, 52, 68.

⁸⁵¹ A feltárás leletanyaga feldolgozás alatt van, ez úton is szeretném megköszönni Sorin Cociş kolozsvári régésznek az anyaghoz való hozzáférést és a részvételt a kutatásban.

⁸⁵² ROSNER 1999, 44, 93.

⁸⁵³ TÓTH 2011, 57.

⁸⁵⁴ SZŐKE 1979, 97.

⁸⁵⁵ FRIESINGER 1971, 210; SZŐKE 1979, 102.

⁸⁵⁶ SZŐKE 1979, 94.

sírkörmében. Hasonló leletek fordulnak elő a kora avar kori Mór-Akasztódomb temetőben. Míg a szarvasmarha koponyás temetkezések a Dunántúlra jellemzők: Érsekújvár (Nové Zámky), Zsitvatető (Žitavska Toň), Deszk G, Zalavár,⁸⁵⁷ Staré Město (277/49. sír)⁸⁵⁸ Ezt a képet támasztja alá Josef Zábójník megfigyelése, hogy az állatmellékletes temetkezések jelentős hányada a Tisza alsó szakaszán, Szeged környékén található a kutatás jelenlegi állása szerint.⁸⁵⁹

A Dunántúli leletekkel ellentétben Gyulafehérváron a tehén koponyák minden esetben a lábak körül helyezkednek el. A sírok NY-K tájolásúak, hasonlóan a Szekszárd-Bogyiszlói úti sírokhoz, és a temető középső részén helyezkednek el. Több esetben a tehén koponya mellé juh koponyákat is helyeztek a Mentőárok temetőben (27. és 30. sír). A sírmelléklet minden esetben gazdag (cserépedények, vaskések, bronzcsüngők, állatcsontok), egy esetben pedig római téglakazettás temetkezésbe helyeztek juh- és szarvasmarha koponyát (22. sír). Ez ellentétben áll Madaras László azon megfigyelésével hogy az állatáldozatot tartalmazó sírok általában tárgyakban szegények (Szentesi temető).⁸⁶⁰

Erdély területén közeli párhuzam a gyulafehérvári leletekhez a maroskarnai (Blandiana A „La brod”) temető 2. sz. sírja. Az elhunyt mellé teljes ló csontvázat, egy további ló- és szarvasmarha koponyát, illetve kecske és juh csontokat helyeztek⁸⁶¹. A melléklet alapján (lira alakú csat) a sír a 10. századra keltezhető. Hasonlóan ló csontvázat és szarvasmarha koponyát helyeztek a gyulafehérvári püspöki palota előtt, a kora középkori temető nyugati végében (a római torony mellett), a 80. sírba is. A temetkezés feldúltsága sajnos pontos elemzést és analógiát nem teszi lehetővé.⁸⁶²

Az Al-Duna mentén feltárt 8-10. századi temetőkben is előfordul az állatáldozás szokása és ezen belül a szarvasmarha temetkezések: Platonești temető feltárása során elsősorban juh-kecske csontok kerültek elő (ételmelléklet), de a 299. sír esetében részleges lovas temetkezés nyomai figyelhetők meg (ló koponya és lábcsontok).⁸⁶³ Az Obârșia temető⁸⁶⁴ sírjaiban juh-kecske csontok kerültek elő, míg Izvoru temető⁸⁶⁵ feltárása során szarvasmarha, disznó és

---

⁸⁵⁷ SZŐKE 1979, 51-103.

⁸⁵⁸ ELLMERS 1970, 204.

⁸⁵⁹ ZÁBOJNÍK 2007, 356; LŐRINCZI 1992, 102 ; BENDE 2003, 319-322.

⁸⁶⁰ MADARAS 1993, 181-207.

⁸⁶¹ CIUGUDEAN 1987, 194-195. HEITEL 1994-95, 412.

⁸⁶² HEITEL, 1985, 225; GÁLL, 2001, 2-3; ISTRATE 2008, 108-109.

⁸⁶³ CRONICA 1997, 57-58, LUCA-MÂNDESCU 2001, 1-2.

⁸⁶⁴ TOROPU 1974, 1976.

⁸⁶⁵ MITREA 1978 a., 105-110.

szárnyas csontok egyaránt előkerültek. A Chirnogi,⁸⁶⁶ Izvoru és Obârșia temetők további érdekessége hogy számos temetkezésben halcsontok és tojáshéj is napvilágra került.

Érdemes kiemelni, hogy az al-dunai temetőkben (a Dunától északra) nagyon ritkán de hamvasztásos temetkezésekben is előfordul az állatáldozat adás (ételmelléklet vagy állatáldozat címen): Sihleu temetőben⁸⁶⁷ ló koponyát helyeztek az urna mellé (9. sír), míg Chiscani temetőben⁸⁶⁸ egy teljes kutya csontvázat tártak fel (12. sír, a kutya koponya kelet felé néz). Az állatáldozat, úgy a csontváz mint a hamvasztásos temetőkben, nem égett csontokból áll, csak ritkán került sor az áldozati állat hamvasztására is. Elsősorban a halotti tor során elkészített ételt helyezték a sírba.

A Dunától délre eső 8-9. századi temetőkben is több helyen megfigyelhető az ételmelléklet adás, állatáldozás szokása. A legtöbb állatmellékletes sír a Pliska környéki temetőkben került elő: ló, szarvasmarha és juh/kecske csontok (Balchik birituális temető).⁸⁶⁹

6. 10. 2. Lóáldozat

A Kárpát-medence 10. századi temetkezésiben a legelterjedtebb temetési állatáldozat a lovastemetkezés volt.⁸⁷⁰ Ennek ellenére az eddig feltárt és leközölt temetőkben a lovastemetkezések aránya nem éri el a 10%-ot.⁸⁷¹ Egy esetben figyeltek meg a 11. századra keltezhető teljes lovat tartalmazó sírt, de e jelenség hitelessége vitatott.⁸⁷²

A lovastemetkezések kutatása a múlt század első felére nyúlik vissza. Az első átfogó munka László Gyula nevéhez fűződik (művében megcáfolta a lovon való eltemetés szokását, teljes lócsontváz sírbahelyezését).⁸⁷³ Bálint Csanád, László Gyula kutatásait követve, szétválasztotta a lovas temetkezéseket és öt csoportra osztotta.⁸⁷⁴ A lovas temetkezések Bálint Csanád szerint két alapformára vezethetők vissza: jelképes lovas temetkezésekre (Bálint I. csoport) és részleges lovas temetkezésekre (Bálint II. csoport). Bálint Csanád elemzéseit az utóbbi évtizedekben Révész László karosi ásatásai egészítették ki.⁸⁷⁵

---

⁸⁶⁶ ȘERBĂNESCU 1973, 667-670.

⁸⁶⁷ CÂNDEA 1995, 43-45.

⁸⁶⁸ U.O., 36-39.

⁸⁶⁹ FIEDLER 1992, 356.

⁸⁷⁰ BODRI 2013, 77.

⁸⁷¹ TÜRK 2009, 172; VÖRÖS 2013, 327.

⁸⁷² Móra Ferenc 1932-es ásatásából való a lelet, a Kiszombor-C temető 13. sírja

⁸⁷³ LÁSZLÓ 1843, 45-47; TÓTH 2014, 178.

⁸⁷⁴ BÁLINT 1969, 108-110; BÁLINT 1971b, 87-88.

⁸⁷⁵ BODRI 2013, 77-78. Révész László a karosi temető elemzése során az összehajtott lóbőrös változatot (Bálint IV. típus) a lábhoz tett variánsaként értelmezett, ezért az első kategóriába sorolta (RÉVÉSZ 1996a, 39).

Az új adatok és ásatási megfigyelések nyomán Langó Péter és Türk Attila a lovastemetkezések újabb tipológiai osztályozását kezdte el.⁸⁷⁶ Az új adatok felvételében fontos kiemelni Gáll Erwin Doktori disszertációját is, amelyben az erdélyi, pártiumi és bánási leletek elemzésénél újabb adatokkal finomította tipológia belső határait.⁸⁷⁷

A kutatás a lovastemetkezéseket két fő csoportba osztja:⁸⁷⁸ jelképes (3 altípus) és részleges lovastemetkezésekre (4 altípus).

6. 10. 2. 1. Jelképes lovas temetkezések

A szimbólikus lovastemetkezés vagy lószerszámos temetkezés (Bálint Canád rendszerében I. csoport) az elhunyt lovának felszerelését tartalmazza (nyereg, kengyel, zabla és heveder csat) a ló eltemetése nélkül. Ez a temetkezési rítus a 10. század második felében és a század vége felé vált gyakorivá.⁸⁷⁹

A jelképes lovastemetkezések további 3 alegységre bonthatók a lószerszámok száma és típusa alapján:⁸⁸⁰

1. Nyereg és kantár a sírban:

1. *Pozíció:* kengyel a jobb sípcsont mellett, zabla 50 cm-re a bal lábtól: Szászváros-Böhmerberg/Dealul Pemilor X2 – 7. sír.⁸⁸¹
2. *Pozíció:* zabla a koponya közelében: Németszentpéter – egy temetkezés⁸⁸²
3. *Pozíció:* nyereg a lábfejek körül (kengyel pár): Sikló – 2, 10. sír⁸⁸³
4. *Pozíció:* nyereg a bal sípcsont mellett: Sikló – 11, 12. sír
5. *Pozíció:* kengyel a bal lábfej mellett: Szászváros-Böhmerberg/Dealul Pemilor X2 – 7. sír
6. *Pozíció:* kengyel a bal lábfejnél, zabla a jobb sípcsont mellett: Szászváros-Böhmerberg/Dealul Pemilor X2 – 18. sír
7. *Pozíció:* hevederkarikák és körte alakú kengyel a jobb láb mellett: Vejte – 3. sír⁸⁸⁴

2. Nyereg a sírban (a kengyel pár alapján):

---

⁸⁷⁶ LANGÓ-TÜRK 2007 TÜRK 2011, 173-178.

⁸⁷⁷ GÁLL 2013, 617-629.

⁸⁷⁸ BÁLINT 1969, 108-110; BÁLINT 1971b, 87-88.

⁸⁷⁹ GÁLL 2013.

⁸⁸⁰ BÁLINT 1969, 379.

⁸⁸¹ PINTER-LUCA 195, 18-44; C.c.A 2003; C.c.A.2004; C.E. 2006; GÁLL 2013, 464-471.

⁸⁸² DÖRNER 1970, 457; GÁLL 2013, 408-412.

⁸⁸³ RUSU-DÖRNER 1962, 705-712; GÁLL 2013, 444-457.

⁸⁸⁴ MEDELEȚ et al. 2001, 99-114; GÁLL 2013, 537-541.

1. *Pozíció:* lábaknál: Temesvár-Csókaerdő „A” sír⁸⁸⁵

2. *Pozíció:* combcsont középvonalában: Óbesenyő VI. halom, 1. sír⁸⁸⁶

3. *Pozíció:* a bal láb végénél: Sikló – 9. sír

3. Zabla a sírban:

1. *Pozíció:* a bal láb végénél: Sikló – 7. sír

2. *Pozíció:* a bal lábfej mellett: Köröstarján-Csordás domb – 21. sír⁸⁸⁷

3. *Pozíció:* a jobb lábfej mellett: Szászváros-Böhmerberg/Dealul Pemilor X2 – 6. sír

4. *Pozíció:* a heveder csatok a bal térd mellett, a zabla a lábfejek mellett: Vejte 6. sír.

A Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben a 236. sírban tártak fel jelképes lovas temetkezést (kengyel és kantár a sírban). A sír a temető közepén helyezkedik el, közel a többi lovas temetkezéshez. A sír NY-K tájolású, tekintettel K felé. Az elhunyt csontváza erősen bolygatott, csak a hosszú csontok diafizise és néhány csigolya maradt meg. A sír mellékletei: egy cserépedény a lábak mellett, egy vas hevedercsat (2. típus) a bal felkar mellett, egy csiholó, egy trapéz és egy húrkos fülű körte alakú kengyel (4. és 6. típus) – egy a medence bal oldalán, egy pedig a jobb combcsont mellett – és 1 kerek-ovális átmetszetű zabla (2a. típus) a bal térd felett.

Kérdőjellel, de meg kell említeni, hogy a 719. NY-K tájolású, kőpakolásos sírból hevedercsat és csiholó került napvilágra, ló csontok vagy egyéb állatcsont nélkül. Nem kizárt hogy ebben az esetben is jelképes lovastemetkezéssel állunk szemben.⁸⁸⁸

A jelképes lovas temetkezés hátterében Bálint Csanád szerint gazdasági vagy egyéb okok állhattak, ezért nem áldozták fel a lovat. Révész László vitatja az értelmezés hitelességét, mivel tártak fel olyan temetkezéseket, ahol jó minőségű, díszített kengyeleket helyeztek a sírba, viszont ló csontokat nem⁸⁸⁹ és találunk olyan esetet is, ahol szegényes melléklet mellett megjelennek a lócsontok (Tiszaeszlár-Bashalom-Fenyvespart I, F, illetve 23. sír).⁸⁹⁰ Az újabb kutatások viszont Bálint feltételezéseit támasztják alá, a jelképes lovastemetkezések tényleg a szegényebb rétegekre jellemző, a részleges lovastemetkezésekben talált lószerszámok minősége és kialakítása jobb.⁸⁹¹

⁸⁸⁵ RĂDULESCU-GÁLL 2001, 155-194.

⁸⁸⁶ KISLÉGHINAGY 2010, 109-110; GÁLL 2013, 424-426.

⁸⁸⁷ LAKATOS 2003, 211-227; GÁLL 2013, 298.

⁸⁸⁸ Lásd 98. tábla.

⁸⁸⁹ Ártánd-Nagyfarkasdomb köznépi temető, 6. sír (RÉVÉSZ 1996a, 39-41).

⁸⁹⁰ TÓTH 2014, 178.

⁸⁹¹ MEDELEȚ-TĂNASE-GÁLL 2011, 101, 11. j; BODRI 2013, 79.

A jelképes és részleges lovastemetkezések elterjedésében nincs időrendi különbség vagy gazdasági ok.⁸⁹² Dienes István szerint a ló lelkének másvilágra juttatásához elegendő a lószerszám sírba helyezése is.⁸⁹³

6. 10. 2. 2. Részleges lovastemetkezés

Bálint Csanád 1969-es cikkében a második fő csoportba sorolta a részleges lovas temetkezéseket (II-V. típus). Bálint Csanád, László, Gyula korábbi kutatásait tovább gondolva, 4 alkategóriába rendezte a lócsontos temetkezéseket.⁸⁹⁴

II. Lóbőrös temetkezés a lábnaál (a legelterjedtebb temetkezési forma).

III. Kitömött lóbőrös temetkezés

Erdély területén egy ilyen temetkezés ismert a kolozsvári Zápolya utcai temetőből.⁸⁹⁵

1. Pozíció: ló koponya a harcos koponyájának bal oldalán, hosszúcsontok a sír végében: Kolozsvár-Zápolya utca – 10. sír

IV. Összehajtogatott lóbőrös temetkezés

1. Pozíció: ló koponya a bal láb mellett, érintve a medence vonalát és hosszúcsontok: Kolozsvár- Szántó utca – 25. sír,⁸⁹⁶ Kolozsvár- Zápolya utca – 9. sír⁸⁹⁷

V. Kiterített lóbőrös temetkezés

A Kárpát-medence területén a legelterjedtebb lovastemetkezési forma a II. csoport, lóbőrös temetkezés a lábnaál.⁸⁹⁸ Erdély területén azonban csak a II. csoport első 3 altípusra volt példa, a 4. temetkezési formára eddig nem. A Gyulafehérvár- Mentőállomás temető elemzése során 7 részleges lovastemetkezés vált ismertté. A 7 sír közül 6 esetben a ló csontok a 4. kategória alapján kerültek az elhunyt mellé (ló koponya a jobb lábfejnél, hosszúcsontok a bal lábszárak felett):

1. Pozíció: ló koponya a jobb lábfej és sípcsont mellett, arccal nyugat felé, a hosszúcsontok pedig a bal sípcsont felett és mellett találhatók Gyulafehérvár- Mentőállomás temető – 275. sír.

---

⁸⁹² SZABÓ 1978-1979, 51.

⁸⁹³ DIENES 1978b, 224-226; DIENES 1987c, 110; TÓTH 2014, 178.

⁸⁹⁴ BÁLINT 1969, 108-112; BÁLINT 1971b, 92-97.

⁸⁹⁵ KOVÁCS 1942, 85-117; LÁSZLÓ 1943; LÁSZLÓ 1945, 1-15; GÁLL 2013, 274.

⁸⁹⁶ GÁLL 2013, 264.

⁸⁹⁷ GÁLL 2013, 274.

⁸⁹⁸ GÁLL 2013, 621.

2. Pozíció: ló koponya a jobb lábfej és sípcsont mellett, arccal kelet felé, a hosszúcsontok pedig a bal sípcsont felett és mellett találhatók Gyulafehérvár-Mentőállomás temető – 178. sír.

3. Pozíció: ló koponya a jobb térd mellett, arccal nyugat felé, a hosszúcsontok a bal sípcsont mellett: Gyulafehérvár- Mentőállomás temető – 307, 322, 384, 387. sír.

A lovas temetkezések előfordulásuk alapján 3 csoportra oszthatók: magányos sírok (Gyulafehérvár-Római Katolikus Katedrális 3 lovastemetkezés),⁸⁹⁹ közepes nagyságú temetők (Kolozsvár-Szántó utca utca,⁹⁰⁰ Kolozsvár- Zápolya utca,⁹⁰¹ Déva-Micro⁹⁰² - jelképes lovastemetkezések) és nagy kiterjedésű temetők (Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 8 lovastemetkezés).⁹⁰³

A Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben egy kivétellel mind felnőtt férfi sírokban fordul elő.

A sírok melléklete nyílcsúcsból, fokobasltából, tegez töredékből, íjlemez töredékből, vaskésből, csiholóból és lószerszámokból áll.

Az 50. lovastemetkezés a Bálint-rendszer II. csoportjának 3. altípusába tartozik (ló koponya a bal lábszár végében, a hosszú csontok a koponya alatt és felett találhatók).⁹⁰⁴ ló koponya arccal északra, a bal lábszár végében, a hosszú csontok pedig a ló koponya alatt, felett találhatók. A sírban kisgyermek maradványai fekszenek, melléklete alapján 9-10. századi temetkezés: 2 cserépedény (az egyiket sikerült beazonosítani, DII/2. típusú edény)⁹⁰⁵ a koponya körül, gyöngyök a nyaknál (nincs információ a gyöngyök típusairól) és ló csontok a lábnál (ló koponya és hosszú csontok).⁹⁰⁶ Hasonló leletek ismertek a 9. század al-dunai temetőiből, pl. Plătonești mellől.⁹⁰⁷ Ugyancsak kisgyermek sírjából került elő ló koponya és ló csontok Tiszavasvári-Nagy Gyepáros 4. sírjából (10-11. századi temető).⁹⁰⁸ A Gyulafehérvári sír egyedisége, hogy nem helyeztek lószerszámokat a sírba, így felmerül a ló csontok, mint húsmelléklet szerepe!

⁸⁹⁹ HEITEL 1986, 234; BENKŐ 2000 369-372.

⁹⁰⁰ GÁLL 2013, 261-267.

⁹⁰¹ KOVÁCS 1942, 85-117; LÁSZLÓ 1943; LÁSZLÓ 1945,1-15; GÁLL 2013, 268-292.

⁹⁰² RUSU 1975, 210.

⁹⁰³ Ciugudean nem említi a lovastemetkezések pontos számát és sírszámát a Kiállítás Katalógusban (CIUGUDEAN 2006, 16-18.).

⁹⁰⁴ BÁLINT 1971, 92-97.

⁹⁰⁵ FIEDLER 1992, 139.

⁹⁰⁶ Lásd 17. tábla.

⁹⁰⁷ LUCA-MÂNDESCU 31.

⁹⁰⁸ TÓTH 2014, 178.

A gyulafehérvári lovastemetkezések egyediségét az adja, hogy több esetben kőpakolásos lovastemetkezések kerültek elő:

A 178. sír fordított tájolású (K-NY), kőpakolásos temetkezés (nem ismerjük a kőpakolás típusát), sírmelléklete nagyon gazdag, az ásatási napló szerint a sírba három (!) edényt helyeztek (ebből egy gyorskorongolt, vöröses színű korsót sikerült beazonosítani), egy fokosbalta (3. típus), csiholó, két huzalgűrű (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről), egy vaskés (3. típus) és kovakő került napvilágra. A Kárpát-medencéből hasonló lelet előfordul Dabas (Gyón)-Paphegyi temető 1. sírjában.⁹⁰⁹

A 275. sír hasonlóan kőpakolásos temetkezés (1g. típus), viszont NY-K tájolású, sírmelléklete egy vörösesbarna színű kézikorongon formált fazékból, fokos baltából (3. típus), vaskésből, csiholóból, huzalgűrűből (2b. típus) és bronz hajkarikából (1b. típus) áll.

A 307. fegyveres lovastemetkezés, kőpakolásos (1g. típus), NY-K tájolású sír, az elhunyt jobb karja mellett egy nyílcsúcsot találunk (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről), a jobb térd vonalában egy cserépedényt (nem találtam adatot a lelet őrzési helyéről) és egy koncentrikus körökkel díszített íjtöredéket (nem tudjuk a síron belüli helyét). A ló koponya a jobb lábfejen helyezkedik el, alatta a hosszúcsontok.

A 322. kőpakolásos (1g. típus) lovastemetkezés, gazdag mellékletű sír. Az elhunyt medencéjénél cserépedény található, mellkasán (közel a szegycsonthoz) bronz csatot helyeztek (nincs információ a csatról), a jobb lábfej végénél, a lókoponya mellett egy négyszög átmetszetű zabla (3. típus), egy hurkos fülű, trapéz alakú kengyel (7. típus) a jobb térd mellett, a ló koponya a jobb lábfej végénél helyezkedik el.

A 384. lovastemetkezésben nincs sírmelléklet, csak a ló koponya (a jobb térd mellett, arcal nyugat felé) és a lócsontok (a bal sípcsont mellett).

A 387. lovastemetkezés NY-K tájolású, padkás, kőpakolásos sír (kőkazetta a fejnél - 2a. típus és kődarabokkal fedett sír -1g. típus), az ásatási napló szerint egy csiholó vas (a mellkas vonalában) és lócsontok kerültek napvilágra. A sírrajz tanulmányozása során megfigyelhető hogy a lócsontok szanaszét hevernek (állkapocs töredékek a sír közepén és a jobb alsó sarkában).

---

⁹⁰⁹ KOVÁCS 1985, 373.

Sírszám	Kor	Típus	A lovastemetkezés elemei (lócsonatok, lószerszám)	Helyzet a sírban	Egyéb melléklet
50	Infans I.	II.	ló koponya és hosszú csontok a lábnál	a bal lábszár végében, hosszú csontok a ló koponya alatt	2 edény gyöngyök
178	Adultus	II.	-		3 edény egy fokos balta csiholó két huzalgyűrű vaskés
236	Adultus	I.	<ul style="list-style-type: none"> • hevedercsat (2. típus) • két trapéz alakú kengyel (4. és 6. típus) • kerek-ovális átmetszetű zabla (2a. típus) 	a bal felkar mellett egy a medence bal oldalán, egy pedig a jobb csombcsont mellett a bal térd felett	edény csiholó
275	Adultus	II.	ló koponya és hosszú csontok	a jobb lábfej és a sípcsont mellett, arcal nyugatra	fokosbalta csiholó huzalgyűrű bronz hajkarika
307	Adultus	II.	ló koponya és hosszú csontok	a jobb lábfej és a sípcsont mellett	edény nyílcsúcs íjtöredék
322	Adultus	II.	<ul style="list-style-type: none"> • ló koponya és ló csontok • négyszög átmetszetű zabla • egy hurkos fülű trapéz alakú kengyel 	a jobb lábfej végében a ló koponya mellett, a jobb lábfej végében a jobb térd mellett	egy bronz csat a mellkason
384	Adultus	II.	ló koponya és hosszú csontok	ló koponya a jobb térd mellett, hosszú csontok a bal sípcsont felett	-
387	Adultus	II.	bolygatott ló koponya és hosszú csontok	a sír közepén és a göröd jobb alsó végén	csiholó

22. Ábra. Lovastemetkezések a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben. Jelmagyarázat: I. jelképes lovastemetkezés; II. részleges lovastemetkezés

A sírok időrendi besorolása nagy időhatárt fog át: az 50. sír cserépedénye a 9. század vége és a 10. század első felére keltezi a sírt, a fokos balták az egész 10. századra jellemzőek, az 1b. típusú hajkarika a 10. század első harmadától a 11. század közepéig használatban volt az Erdélyi-medencében, míg a 2b. típusú huzalgűrű a 11. század első felére keltezhető.⁹¹⁰ Ez alapján feltételezhető, hogy a lovastemetkezések a 9. század végétől a 11. század első harmadáig gyakorlatban voltak Gyulafehérváron.

A lovastemetkezés szokása a 10. században a magyar honfoglalókkal jelent meg újra a Kárpát-medencében, a kutatás jelenlegi állása szerint nem kizárt hogy e szokást (legalábbis a lószerszámokkal való temetkezést) később átvették a Maros középső folyásán élő népcsoportok is (szlávok, bolgárok).⁹¹¹

A kőpakolásos lovastemetkezések száma (178, 275, 322, 387. sír) magas, van gazdag melléklettel eltemetett és szegényes, melléklet nélküli temetkezés is (384. sír). A 8 lovastemetkezésből csak három esetben regisztráltak fegyvermellékletet, lószerszám csak két temetkezésben jelenik meg (236. és 322. sír).

Önálló ló sír nem fordul elő és lócsont melléklet, mint húsmelléklet pedig egy 9-10. századi sír esetében feltételezhető (50. sír).

Sajnos a rendelkezésre álló embertani anyag nem tartalmazza a lovastemetkezésekben feltárt csontvázakat, ezért a lovastemetkezések nem szerinti osztályozása lehetetlen. Ellenben korcsoport szerint megfigyelhető, hogy 7 esetben felnőtt egyén sírjából tártak fel lómaradványokat, míg egy temetkezés esetében gyermek sírba helyeztek lókoponyát és ló csontokat (50. sír).

6. 10. 3. Juh/ kecske áldozat

A Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 9-10. századi temetőjében számos esetben tártak fel állatáldozatot. A leggyakrabban feláldozott állatfajta a juh/kecske. A leletekre jellemző a részleges állatáldozás. A temetési szertartás során juh/kecske koponyát helyeztek el az elhunyt lábfejnél vagy egy speciálisan kialakított helyen (a padkás sír lépcsőjén, téglakazettás sírban az elhunytól elzárt kazettában, a koponya mögött).

A juh/kecske áldozat elhelyezése a sírban:

1. Juh/kecske csontok elhelyezése speciális helyen (kazettában, padkán): 16, 22, 35. sír.

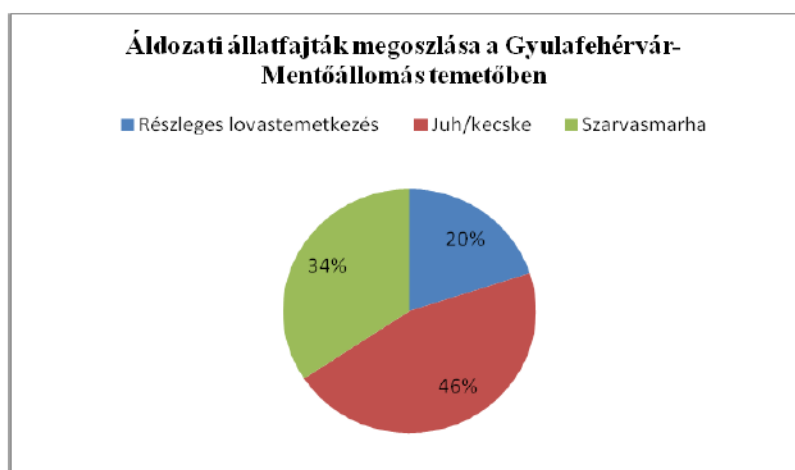
---

⁹¹⁰ GÁLL 2013, 654.

⁹¹¹ FIEDLER 1992. 326-328.

2. Juh/kecske koponya elhelyezése a sípcsonton és a lábfejnél: 26, 27, 29, 30, 36, 48, 51, 59, 60, 62, 66, 81, 89. sír.

Juhbőrös temetkezést egy esetben lehetett dokumentálni a Mentőállomás temetőben. A 27. sírba, szarvasmarha koponya mellett juh lábszárcsontjai és juh koponyája feküdt a lábfej felett.⁹¹²

23. Ábra. Állatfajok megoszlása mint áldozati állat a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben

6. 11. Mellékletek

6. 11. 1. Ékszermelléklet

A 852 kora-középkori sír feltárása során 251 esetben került napvilágra ékszermelléklet (29,46%). A 9-10. századi temetkezésekben 17 esetben fordul elő valamilyen ékszer típus (89 sírból 17 esetben, 19,1%): félhold csüngős fülbevaló, bronz gömbcsüngő, huzalgyűrű, bronz füles gomb, üveg- és kerámiagyöngy, stb. A 10-11. századi sírokban 173 esetben jelentkezik ékszermelléklet (763 sírból 173, 22,67%): áttört, bronz halántékkorong, egyszerű huzal hajkarika, S-végű hajkarika, szőlőfürtcsüngős fülbevaló, ezüst és bronz nyakék, gömb alakú gombok, csörgő, egyszerű bronz és ezüst nyaklánc, torques, borostyán- és üveggyöngyök, kagylók, átfürt római érmék, egyszerű huzalgyűrű, fonott ezüst és bronz gyűrű, fejes ezüstgyűrű, állatfejes fonott ezüst gyűrű, egyszerű bronz huzal karperec, fonott bronz karperec, elhegyesedő végű karperec, horog végződésű lemez karperec, stb.

Az ékszermellékletes sírok megoszlása a következő:

Fejékszerek a sírban:

⁹¹² Lásd 8. tábla. Tóth Zoltán, mesteri dolgozatában 86 esetet említ a Kárpát-medence területéről: TÓTH 2011, 22.

Hajfonatkorong a sírban:

Gyulafehérvár egy esetben került feltárássra töredékes bronz hajfonatkorong Mentőállomás temetőben (712. sz. sír, áttört, öntött ezüst példányla-b. típus), amely egy állatalakot ábrázol az életfa előtt, hasonló példány ismert Békéscsaba-Erzsébethely magányos, rozettás lószerszámos temetkezéséből.⁹¹³ A hajfonatkorong kialakítása alapján a 10. század közepére keltezhető.⁹¹⁴

Karikák/Hajkarikák a sírban:

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1979-1980) temető: 63, 501. sz. sír.

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető: 5, 12, 18, 35, 39, 95, 97, 98, 99, 103, 112, 118, 122, 139, 141, 142, 145, 148, 153, 154, 163, 168, 173, 181, 182, 195, 198, 202, 215, 233, 242, 243, 248, 251, 256, 257, 265, 268, 270, 271, 274-274a, 275, 277, 280, 281, 286, 293, 301, 302, 304, 308, 321, 326, 336a-b, 374, 368, 370, 371, 372, 375, 385, 396, 397, 407, 408, 410, 416, 417, 425, 432, 442, 446, 449, 450, 451, 461, 470, 482, 483, 499, 500, 503, 514, 517, 518, 527, 528, 530, 531, 542, 548, 559, 560, 561, 562, 574, 575, 578, 580, 582, 588, 597, 606, 618, 625, 627, 628, 629, 632, 633, 636, 639, 640, 644, 654, 655, 657, 662, 663, 676, 677, 685, 686, 690, 695, 702, 707, 708, 709, 710, 712, 718, 719, 725, 744, 758, 759, 760, 769, 773, 780, 782, 787, 788, 789, 798, 801, 804, 819, 824, 826, 827, 828, 829, 832, 834, 844, 847. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei temető: 7, 12, 13, 20, 26, 28, 31, 33, 38, 42, 48, 51, 52, 55, 58, 60, 61, 65, 62, 63, 65, 68, 71, 77, 79, 89, 94, 96, 99, 102, 103, 105, 121, 127, 124, 129, 134, 137, 141, 143, 149, 152, 155, 158, 153, 159, 163, 166, 170, 176, 181, 191, 195, 200, 204, 208, 213, 221, 227, 228. sír.

Gyulafehérvár-Poklos: 2, 3, 7, 8, 14. sz. sírok.

Gyulafehérvár-Császár forrás temető: 17. sz. sír.

Fülbevalók a sírban:

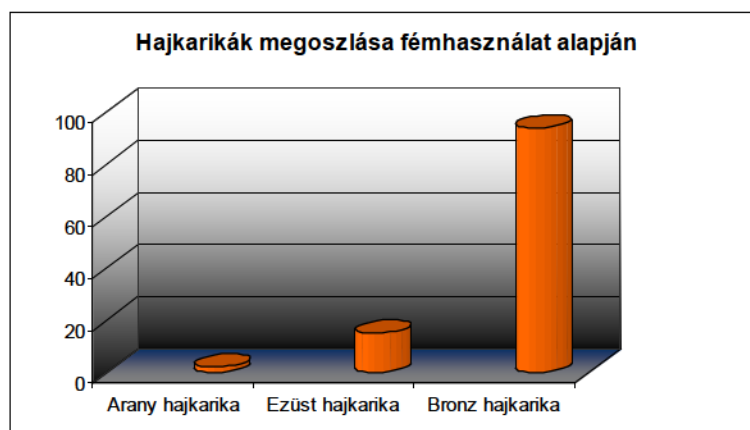
Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető: 28, 134, 653, 665, 802. sír.

Gyulafehérvár-Császár forrás temető: 17. sír.

---

⁹¹³ RÉVÉSZ 1997, 171-174; GÁLL 2013, 671.

⁹¹⁴ RÉVÉSZ 1996, 86.

24. Ábra. Hajkarikák megoszlása fémhasználat szerint a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben

Hajkarikák előfordulásánál elmondható, hogy 94 esetből 46 esetben 1 példányt helyeztek az elhunyt mellé, 48 esetben pedig 1-nél többet. A temető nagyságához viszonyítva kevés hajkarika került a sírba, ugyanakkor az ékszerek túlnyomó része bronzból készült. Ezen adatok a temető köznépi jellegét hangsúlyozzák. A nyitott, kerek átmetszetű hajkarikák (1a. és 1b. típus) a 9-10. századra kelteznek a sírokat.⁹¹⁵ Négy alkalommal találtak S-végű hajkarikát (5a, 5b, 5c. és 6. típus: 215, 416. sír, 6713. és 6714. ltsz. leletek), kialakításuk a 10. század végére és a 11. század elejére kelteznek a temető felső határát.⁹¹⁶

A fülbevalók nem tartoznak a gyakori ékszertípusok közé.⁹¹⁷ A temetőben 66 esetben helyeztek fülbevalót az elhunyt mellé (a temető 7,74%-a), azonban csak 6 esetben nyílt lehetőség a tárgyak elemzésére. Az ékszerek többsége bronzból készült és számos esetben 1 példány került a sírba. Három típusa fordul elő a Mentőállomás temetőben: lunula alakú fülbevaló (9. típus),⁹¹⁸ gömbsorcsüngős fülbevaló (3. típus),⁹¹⁹ és szőlőfürtöscsüngős fülbevaló (12. típus).⁹²⁰ A félholdcsüngős, lunula alakú fülbevaló bizánci eredetű ékszer és a 9. század végén és a 10. század első évtizedeiben volt használatban széles körben.⁹²¹ A gömbsorcsüngős fülbevaló a 10. század közepétől terjedt el⁹²² és elég ritka köznépi temetőben. A szőlőfürtöscsüngős fülbevaló ellenben jellegzetes középrétegbeli ékszertípus⁹²³ és a 10. század

⁹¹⁵ ISTVÁNOVITS 2003, 279.

⁹¹⁶ SZŐKE-VÁNDOR 1987, 53.

⁹¹⁷ RÉVÉSZ 1988, 79.

⁹¹⁸ GRIGOROV 2007, 153, 16. tábla, 9. kép.

⁹¹⁹ CIUGUDEAN 1996, 14, 62. ábra.; DRAGOTÁ 2011, 135.; GÁLL 2013, 308. tábla.

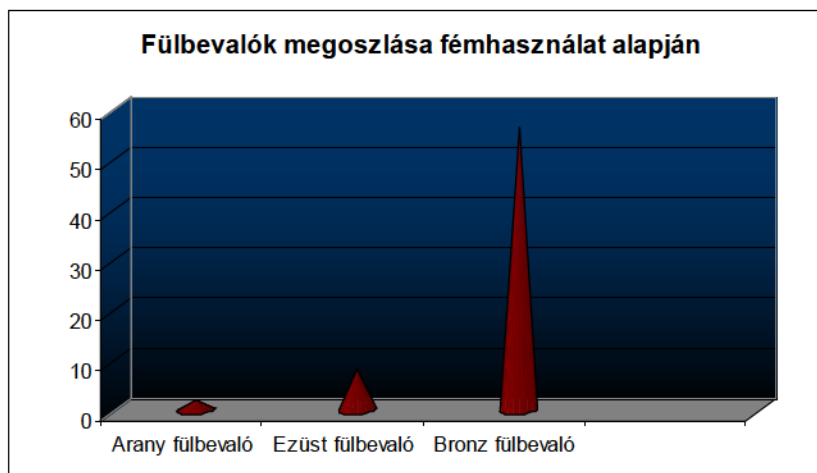
⁹²⁰ GRIGOROV 144, 12. kép.

⁹²¹ MESTERHÁZY 1990, 101-102.

⁹²² RÉVÉSZ 1988, 79.

⁹²³ MESTERHÁZY 1994, 229.

második felétől terjedt el. J. Giesler elemzése szerint ez az ékszer típus Dél-kelet Európában széles körben elterjedt.⁹²⁴

25. Ábra. Fülbevalók megoszlása fémhasználat szerint a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben

Nyakékszerek a sírban:

Nyakperec a sírban:

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1979-1981) temető: 11/12. és 501. sír.

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető: 349, 47, 613, 704, 824.

15, 26, 50, 88, 95, 101, 104, 112, 117, 134, 154, 170, 177, 245, 248, 257, 266, 267, 270, 280, 324, 344, 347, 350, 369, 371, 373, 385, 397, 402, 423, 448, 450, 454, 461, 462, 470, 477, 483, 534, 540, 543, 544, 499, 503, 505, 515, 562, 569, 575, 582, 588, 633, 643, 646, 659, 683, 696, 702, 731, 735, 748, 761, 772, 799, 806, 815, 826, 829, 830, 835. sz. sírok. 1979-1981: 11, 14, 63, 228, 233, 349, 501. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei temető: 3, 63, 94, 129. 142. sír 60, 62, 71, 76, 101, 142, 143, 204. sz. sír.⁹²⁵

Gyulafehérvár-Császár forrás temető: 81, 89. sír.⁹²⁶

Gyöngyök a sírban:

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető: 28, 53, 61, 46, 78, 83, 89, 141, 151, 174, 325, 406, 410, 413, 416, 442, 665, 668, 708, 762, 783. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei temető: 3, 55, 60, 62, 71, 76, 143, 152, 172, 204. és 223. sír.⁹²⁷

⁹²⁴ GIESLER 1981

⁹²⁵ DRAGOTĂ et al. 2009, 90-91.

⁹²⁶ BLĂJAN 2006, 54-57.

⁹²⁷ DRAGOTĂ et al. 2009, 93; GÁLL 2013, 704.

Csont és ólom amulettek:

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető: 61, 118, 405, 657. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei temető: 24. sír.

Csörgők, harangok:

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1979-1981) temető: 624. sír.

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető: 83 és 372. sír.

Csüngők:

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1979-1981) temető: 63, 501. sír.

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető: 46, 76, 88, 405, 471. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei temető: 204. sír.

Keresztek:

Gyulafehérvár-Császár forrás temető: 10, 24, 30.⁹²⁸

A Mentőállomás temetőben nyakperek (három szálból sodort hurkos-kampós végű nyakperek-torquesek, 3b. típus-, kör átmetszetű hurkos-kampós végű nyakperek – 1. típus), gyöngyök (9. századi késő avar kori mozaik üveggyöngyök - millefiori gyöngyök, agyag gyöngyök, karneolgyöngyök, mészkő gyöngyök, ezüst, granulációval díszített gyöngyök), csüngők (bronz és ezüst csüngők), keresztek (Engolpion mellkeresztek, ólom bizánci mellkeresztek) és amulettek (ólom amulett, kutya fog, szarvasfog amulett, stb) jelennek meg.

A sodort, bronz nyakperek (torques) kizárólag köznépi temetőkben jelennek meg.⁹²⁹Vasból és bronzból készült, a Mentőállomás temetőben 7 bronz példány fordul elő. Kovács László szerint a 10. század közepétől terjedt el tömegesen⁹³⁰. A Gyulafehérvár-Brândușei temetőben 5 alkalommal regisztráltak nyakperces sírokat (3, 63, 94, 142, 129. sír). Három típus jelenik meg: a kör átmetszetű huzal nyakperek, rombusz átmetszetű huzalnyakperek és sodrott nyakperek.

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben a gyöngyök a 9-10. és 10-11. századi temetőrészben egyaránt előfordul. A 9. századi gyöngyöknél a legelterjedtebb típus a többtagú rúdgyöngy⁹³¹ (Szilágyi 3-4. típus, Andrae 6/1, 6/5 és 6/9-10. típus),⁹³² egy esetben szemes mozaikgyöngy is napvilágra került (millefiori gyöngy, Andrae 0871. típus-),⁹³³ ezen kívül

---

⁹²⁸ BLÁJAN 2006, 429.

⁹²⁹ ISTVÁNOVITS 2003, 289.

⁹³⁰ KOVÁCS 1986, 116.120.

⁹³¹ SZŐKE 1994, 274.

⁹³² ANDRAE, 1979, 101-198; SZILÁGYI 1994, 75-110.

⁹³³ ANDRAE 1979, 112.

sárgafonatos, hengeres fekete üvegpaszta gyöngyök (Andrae 62. típus) és dupla hurokkal keresztbe csorgatott fekete gyöngyök (Szilágyi 41-42. típus) jelennek meg a sírokban. A gyöngyök párhuzamai a karoling peremterület, késő avar kori temetőiben (Keszthely-Fenekpuszta,⁹³⁴ Garabonc-Ófalu I-II,⁹³⁵ Zalavár,⁹³⁶ Staré-Město.⁹³⁷ stb) és az al-dunai temetőkben jelennek meg.⁹³⁸ A 10-11. századi sírokban folytatott és szemes díszű pasztagyöngyök (Szilágyi 8. típus), bordázott gyöngyök (Szilágyi 10, 15. típus), mészkőgyöngyök, márvány gyöngyök, téglalap és hasáb alakú sokszög karneolgyöngyök (49. típus), ezüst, granulációval díszített gyöngy (Szilágyi 60. típus -),⁹³⁹ agyaggyöngyök, bronz gyöngyök (Szilágyi 53. típus) figyelhető meg.

A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben korong alakú gyöngy (Szilágyi 27. típus), többtagú rúdgyöngy, hengeres alakú, sárgafonatos üvegpaszta gyöngyök (Andrae 62. típus), gerezdelt díszű gyöngyök, kása gyöngyök (Szilágyi 37. típus) és egyszerű szemes gyöngyöt tártak fel.⁹⁴⁰

A gyöngyök női- és gyermeksírokban jelennek meg, elsősorban a nyakcsigolyák és a mellkas vonalában. Előfordulnak gyöngyfüzérként (Gyulafehérvár-Mentőállomás 46, 61, 783. sír; Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 71. sír) és külön-külön (Gyulafehérvár-Mentőállomás négy gyöngy a sírban - 806. sír).

Kialakításuk (anyag, technika, forma) és a leletkörnyezet alapján a gyöngyök a 9. század elejétől (46, 61, stb. sír) a 11. század első feléig használatban voltak a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben és a 10-11. században a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben (3, 55, 60, 62, stb. sír). Többségüket nyakláncra hordták, gyakori ékszer gyermek sírokban.⁹⁴¹

Az ezüst gyöngyökhöz hasonlóan a csüngők, csörgők is a 10. században terjednek el a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben.

Az amulettek a sírokban ékszerfunkciót is betölthettek, ezért a nyakékszerek között is kell velük foglalkozni. A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 4 esetben fordul elő, egy-egy átfúrt kutya fog- és egy szarvasfog amulett gyermektemetkezésekből (kutya fog - 405, 657. sír,

⁹³⁴ CS. SÓS 1961, 254LVII. 4. tábla.

⁹³⁵ SZŐKE 1992a, 873-874; SZŐKE 1992b; SZŐKE 1994, 274.

⁹³⁶ SZŐKE 1994, 251-317.

⁹³⁷ HRUBÝ 1955, 248-249.

⁹³⁸ FIEDLER 1991, 274.

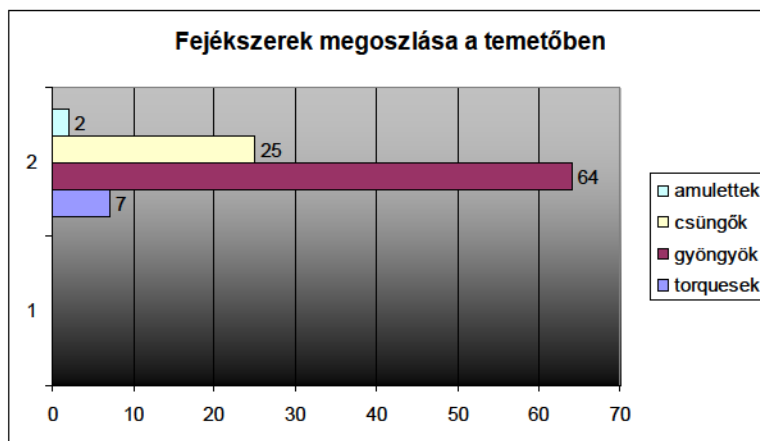
⁹³⁹ Révész László szerint a 10. század elejétől terjedt el a Kárpát-medencében Ukrajna területéről és a 11. század első évtizedeiben még használatban volt (RÉVÉSZ 1996, 81).

⁹⁴⁰ DRAGOTÁ 2009, 93; GÁLL 2013, 174.

⁹⁴¹ SZILÁGYI 1994, 12.

szarvasfog -118. sír) és egy ólom medál (61. sír). A Gyulafehérvár-Brândușei temetőben egy alkalommal dokumentáltak állatfog amulettet (kutyafog - 24. sír).⁹⁴²

Keresztek Gyulafehérvár környezetében a Császárforrás temetőből kerültek elő (masszív kétnyúlványú függesztőfüllel ellátott ereklyetartó keresztek I. típus).⁹⁴³ A temető 10, 24. és 30. sírjába helyeztek keresztet. A 10. sírban a tárgy az elhunyt mellkasán feküdt, a 24. temetkezés esetében a jobb fül alatt, míg a 34. temetkezésben feltehetően egy üveggyöngyfűzéken hordva, a nyak vonalában feküdt.⁹⁴⁴

26. Ábra. Fejékszertípusok megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben

Kéz- és karékszerek a sírban:

Karperecek a sírban:

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető: 23, 80, 100, 112, 405, 511, 524, 583.

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető: az alábbi sírokban csak az ásatási napló feljegyzéseire tudunk támaszkodni, a tárgyak nem kerültek elő, így elemzésük lehetetlen (karperecek és gyűrűk): 96, 98, 134, 148, 178, 195, 215, 256, 301, 302, 304, 308, 313, 355, 361, 365, 367, 368, 369, 402, 416, 417, 424, 427, 432, 440, 461, 462, 465, 470, 473, 489, 513, 519, 530, 531, 540, 558, 561, 563, 569, 575, 582, 588, 597, 604, 613, 628, 638, 643, 645, 647, 668, 673, 703, 705, 759, 769, 772, 773, 787, 826, 834, 852. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei temető: 31, 137, 221. sír.

Gyűrűk a sírban:

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető: 39, 195, 203, 275, 712, 826. sír.

⁹⁴² DRĂMBĂREAN et al. 1998, 189.

⁹⁴³ LANGÓ 2009, 387-395. Hasonló Enkolpion mellkereszt került napvilgra az al-dunai Kjulevča 94. sírjából (FIDLER 1992, 188.)

⁹⁴⁴ BLĂJAN 2006, 427. Blăjan publikációja szerint a 10. és 24. sírban felnőtt férfi melléklete, míg a 34. sírban felnőtt nő melléklete volt a kereszt.

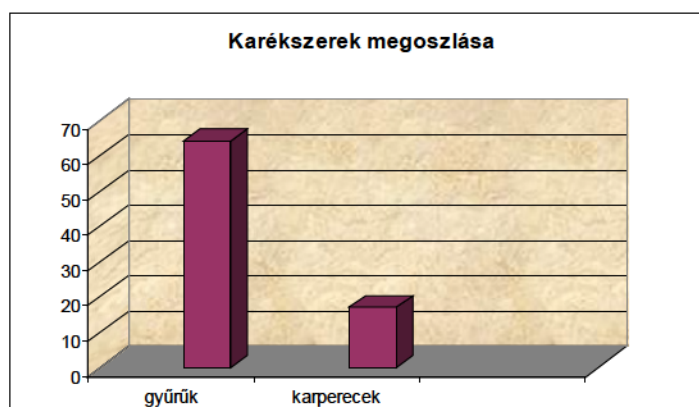
Gyulafehérvár-Brândușei temető: 16, 22, 33, 89, 94, 96, 120, 132, 137, 152, 163. sír.

Gyulafehérvár-Császárforrás temető: 2. sír.

Két ékszer típus jelenik meg a Mentőállomás temetőben: gyűrűk (1b, 1c, 2a, 3i, 3j, 4a és 5. típusok) és karperecek (sodort karperec és kör átmetszetű karperec). Annak ellenére, hogy számos példány felszínre került, a gyűrűk keltezése meglehetősen nehéz.⁹⁴⁵ A Mentőállomás temetőben 64 sírban fordul elő: 2 esetben ezüst a többi esetben pedig bronz gyűrű. A gyűrűk, akárcsak a karperecek, elsősorban nők és gyermekek ékszere, de előfordulnak férfisírok esetében is.⁹⁴⁶ A temetőben pántgyűrűk, fonott gyűrűk és spirál fejű gyűrűk fordulnak elő. A pánt gyűrűk az avar kortól jelen vannak.⁹⁴⁷ A 10. században többségük bronzból készült, a 10. század végén elterjednek az ezüst gyűrűk és az egymásra hajlított végű pántgyűrűk (4a. típus).

A fonott gyűrű használata Szőke Béla⁹⁴⁸ és Kovács László⁹⁴⁹ szerint a 11. század elején jelenik meg és a század vége felé ment ki divatból, hasonlóan vélekedik J. Giesler is.⁹⁵⁰

Gyakori ékszernek tekinthető a karperec is, ennek ellenére a Mentőállomás temetőben kevés példány fordul elő, többségük női és gyermek sírban fordul elő. Három típusa ismert: a kör átmetszetű huzal karperec, a sodort karperec és pánt karperec. A huzal karperecek tulnyomó része a 10. századra datálható, de a 11. században is előfordul.⁹⁵¹ A sodort karperecek a 10. század végére keltezhetők. A pántkarperecek hasonlóan a 10. században jelennek meg. A Mentőállomás temetőben egy esetben fordul elő pödört végű pánt karperec, amely a 10. század második harmadára datálható (402. sír).⁹⁵²

27. Kép. Karékszertípusok megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben

⁹⁴⁵ ISTVÁNOVITS 2003, 203.

⁹⁴⁶ U.o. 209.

⁹⁴⁷ SZŐKE-VÁNDOR 1987, 68.

⁹⁴⁸ SZŐKE 1962, 97.

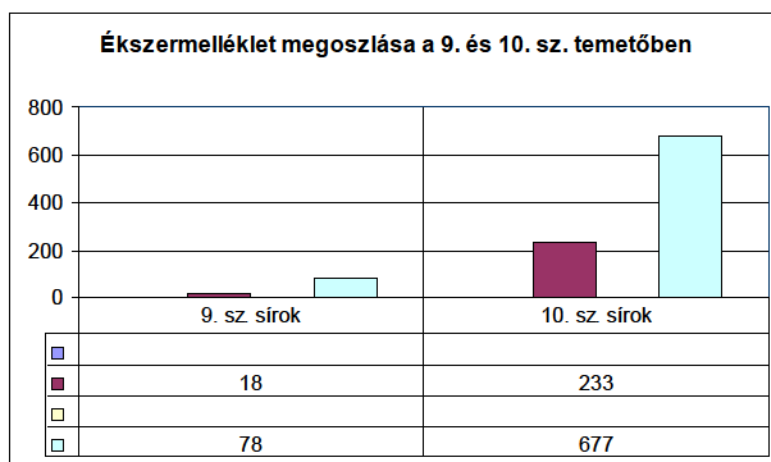
⁹⁴⁹ KOVÁCS 1985, 207.

⁹⁵⁰ GIESLER 1981, 113.

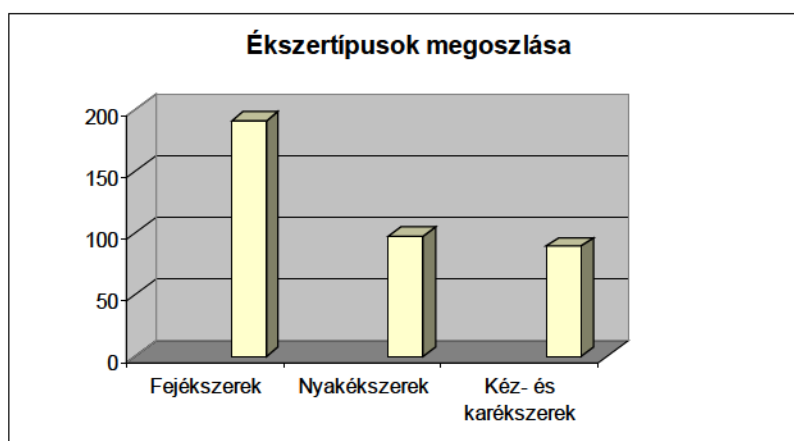
⁹⁵¹ LANGÓ 2000, 42.

⁹⁵² KOVÁCS 1989, 47.

28. Kép. Ékszer melléklet a 9-10. és 10-11. századi sírokban a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben

29. Kép. Ékszer típusok megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben

6. 11. 2. Viseleti tárgyak

A köznépi temetők jellegzetes viseleti tárgyai a gombok, tűtartók, veretek és csatok.

Gombok a sírban:

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben három gombtípus jelenik meg: öntött, füles egyszerű bronzgombok (1a), öntött, füles gomba alakú bronzgombok (1a6. típus), két üreges félgömbből összeillesztett, granulációval díszített ezüstgombok (1b1. típus).

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1979-1981) temető 8. és 582. sír; Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető 9, 46, 266, 280, 471, 639. sír;

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 41, 55, 159. sír.

A legtöbb esetben egy gomb került napvilágra a sírban, azonban a Mentőállomás temető 639. sírjába 5. gombot helyeztek. A Brândușei utcai temető sírjaiban hasonlóan egy-egy példány került elő.

Tűtartók és tűk a sírban:

Tűtartó egyedül a Mentőállomás temetőben jelenik meg (egyszerű, henger alakú, díszítetlen madárcsont tűtartó).⁹⁵³ Jellegzete avar kori viseleti tárgy, viszont a 10-11. századi temetőkben is megtalálható.⁹⁵⁴ A Mentőállomás temetőben vasból készült tű kerültek elő.

Gyulafehérvár környzetében nem ismert hasonló lelet.

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető 272. sír (csont tűtartó és vastű).

Veretek a sírban:

Gyulafehérváron elnyújtott kör alakú bronz veretek (1a2. típus), kéttagú, csüngős bronz veretek (10a1 és 10c. típus), elnyújtott csepp alakú bronzveretek kerültek elő (2a. típus).

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető (1981-1985): 569. sír, F7219, F7221, F720. ltsz. leletek.

Gyulafehérvár- Brândușei utcai temető 59, 129, 145. sír.

Gyulafehérvár- Császárforrás temető 29. sír.

Csatok a sírban:

A Mentőállomás temetőben két csat típus jelenik meg: líra alakú vascsat, líra alakú agancsból készült csat és bronz csat.⁹⁵⁵ A példányok a mellkas (Gyulafehérváron-Mentőállomás 322. sír) és a medence vonalában kerültek elő (Gyulafehérváron-Mentőállomás 292. sír).

Gyulafehérváron- Mentőállomás (1979-1981) temető 12, 24. és 47. sír;

Gyulafehérváron- Mentőállomás (1981-1985) temető 292, 322, 323, 431, 536, 717. sír;

Gyulafehérváron- Brândușei utcai temető 21. és 128. sz. sír.

6. 11. 3. Eszközök

A használati eszközök jellegzetes tárgykategóriái a 9-11. századi köznépi temetőknek. Legjellegzetesebb tárgykategória a vaskés, amely mind a 9-10. mind a 10-11. században nagy számban jelen van a sírban. Ezt követik a csiholók és a fenőkövek.

---

⁹⁵³ FIEDLER 1992, 211, 1. kép.

⁹⁵⁴ RÉVÉSZ, 2000, 7-32.

⁹⁵⁵ SCHULZE-DÖRLAMM 2010, 25, 262-264, 359.

Vaskések a sírban:

Gyulafehérváron két típus jelenik meg: a kés egészéhez képest rövid markolatú és hosszú vágóélű kések (3. típus) és a kés méretéhez képest nagyon rövid markolatú és nagyon hosszú penge (4. típus).

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 2, 3, 5, 22, 24, 25, 27, 30, 34, 38, 40, 41, 42, 45, 46, 47, 62, 67, 68, 70, 74, 75, 76, 78, 80, 81, 86, 87, 88, 90, 100, 101, 107, 140, 152, 159, 178, 181, 197, 244, 246, 276, 288, 290, 293, 298, 306, 314, 325, 333, 365, 380, 383, 402, 413, 423, 431, 464, 481, 489, 491, 495, 500, 513, 520, 533, 546, 552, 557, 610, 614, 615, 622, 627, 630, 636, 637, 641, 651, 670, 671, 697, 709, 736, 739, 755, 767, 775, 797, 798, 816, 819, 841), 843. sz. sírok.

Gyulafehérvár-Brândușei temető: 6, 7, 17, 66, 124, 137, 155, 181. sz. sírok.

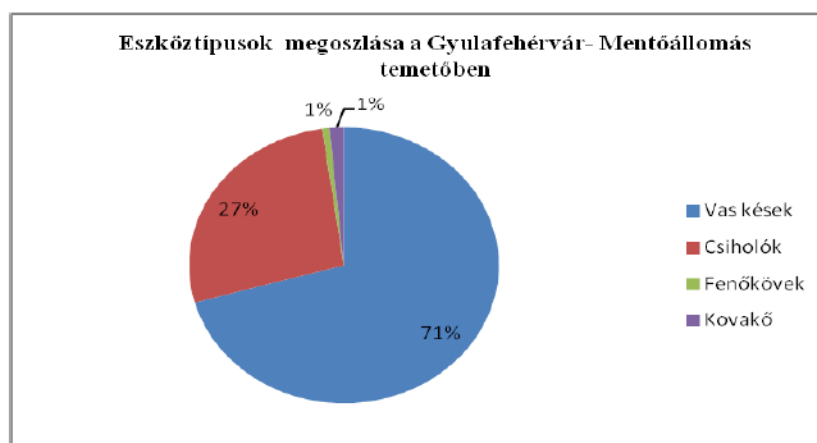
Csiholók a sírban:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 24. (1 példány), 100, 104, 156, 178, 181, 233, 237, 246, 275, 291, 313, 391, 401, 423, 433, 465, 483, 493, 500, 502, 536, 559, 617, 618, 639, 644, 654, 673, 685, 719, 728, 753, 798, 818, 821. sír.

Fenőkövek a sírban:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 178, 275, 291, 423, 533, 617, 618, 644, 685, 719, 753. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 6. és 128. sz. sír (1-1 példány).

30. Kép. Eszköztípusok megoszlása a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben

6. 11. 4. Fegyverek

A köznépi temetőkben kis számban fordulnak elő fegyvermellékletes sírok.⁹⁵⁶ A gyulafehérvári Mentőállomás esete kissé más, mivel a temető összetételében találni 9-10. századi sírokat, 10-11. századi lovas temetkezéseket és köznépi sírokat. Míg a Gyulafehérvár-Brândușei temetőben fegyveres sírok nem kerültek elő. A Gyulafehérvár-Császárforrás temetőből előkerült egy szablya, viszont a temető közöletlensége miatt nincs semmi információ a tárgyról.⁹⁵⁷

A fegyverek elemzésénél 2 kategóriát lehet elkülöníteni: távolsági támadó fegyverek (íj, parittyá) és közelharcban használt támadó fegyverek (szablya, kard, lándzsa, balta).

9. századi fegyverek

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben három esetben találunk említést fegyverekre: a 9. és 11. sírba az ásatási napló szerint lándzsa hegyet helyeztek, azonban a leletek elvesztek. A 401. sírból került elő egy lándzsa hegy⁹⁵⁸ vagy köpüsvégű nyílcsúcs. Kialakítása alapján 9. századi típus.

10. századi fegyverek

A 10. század folyamán a honfoglaló magyarság hatására a temetkezési szokások összképe megváltozott. Kiemelkedő szerepet kap a fegyver, mint a harcos szimbóluma.⁹⁵⁹

Gyulafehérváron öt fegyver típus jelenik meg: az íj, nyílcsúcs (1a, 3c. és 3a. típus), tegez, balta (fokos balta, 3.1 és 3.2. típus) és szablya (Gyulafehérvár-Császárforrás temető, ismeretlen számú sír).

A legnagyobb példányszámban előkerülő fegyvertípus a nyílcsúcs,⁹⁶⁰ ez a megállapítás a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőre is igaz. Ezt követően több sírból előkerült íjtöredék (11 sírból), tegez töredék (8 sírból) és balta (3 sírból). A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben nem találtak szablyát. Ez a megfigyelés készítette a román szakembereket arra

---

⁹⁵⁶ Révész László szerint az al-dunai bolgár temetőkben hasonlóan kevés adat van fegyverek jelenlétére, elsősorban telepek anyagában dokumentáltak fegyvereket.

⁹⁵⁷ Horia Ciugudean szóbeli közlése alapján 2006 nyarán került elő egy szablya.

⁹⁵⁸ Csiky Gergely szóbeli közlése alapján késő avar kori lándzsa hegy is lehet. A bolgár szakirodalomban viszont a hasonló leleteket nagyméretű, köpüsvégű nyílhegyként értelmezik (FIEDLER 1992, 65. tábla. Razdelna 54. sír). Révész László a Karos-Eperjeszög temetőben regisztrált hasonló köpüsvégű nyílhegyet (RÉVÉSZ 1996).

⁹⁵⁹ KOVÁCS 2002, 311.

⁹⁶⁰ KOVÁCS 1996, 187.

megállapításra, hogy a 10. században nem voltak magyarok Erdélyben.⁹⁶¹ A fegyveres sírok kis száma egyértelműen a temető köznépi jellegét hangsúlyozza.

Balták: 178, 275. és 751. sír.

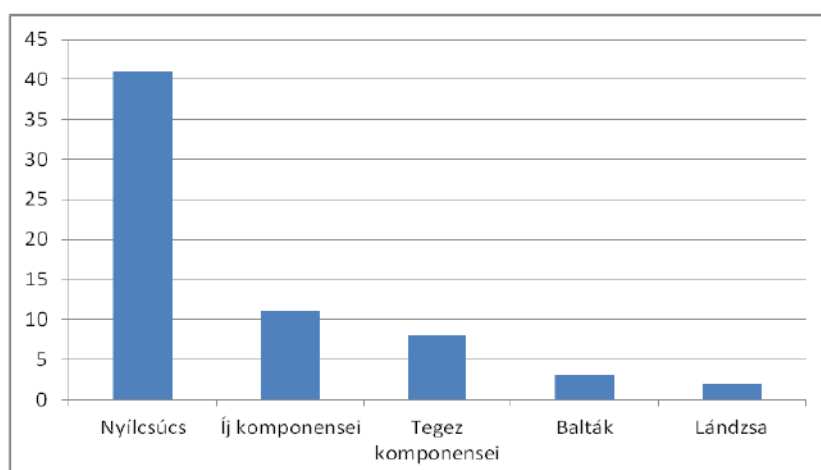
Lándzsahegy: 11, 243, 401. sír.

Íj komponensei: 307, 311, 367, 423, 433, 483, 522, 559, 617, 639, 644. sír.

Nyílcsúcsok: 9, 27, 90, 98, 140, 172, 197, 215, 236, 274a, 279, 303, 305, 307, 312, 313, 382, 390, 401, 423, 433, 435, 465, 473, 497, 502, 523, 612, 617, 630, 639, 644, 654, 673, 728, 757, 821, 823, 834, 844, 847. sír.

Tegez komponensei: 40, 308, 367, 473, 552, 617, 639, 823. sír.

A fokos balták és nyílcsúcsok leletkörnyezete a 10. századra keltezi a sírokat (178, 275. sír). A fokos balta a 10. században végig használatban volt.

31. Ábra. Fegyvertípusok mennyiségbeli megoszlása a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben

6. 11. 5. Pénzek

A 10. századi temetőkben gyakran találni pénzeket, ezek bizánci pénzek, arab dirhemek vagy nyugat-európai dénárok. Az érméknek általában teaurizációs szerep jutott, vagy átfűrték és díszként hordták (nyakékszerként vagy lószerszámtat díszítéseként). E mellett 10-11. századi sírokból ismert a pénzek, mint obulus⁹⁶²elhelyezése a test különböző részein (szájban, a koponya környékén, mellen, kézben, kar mellett, váz alatt, stb.) A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 8 esetben került felszínre római érme. A föld magas savtartalma

⁹⁶¹ BLÁJAN 1983, 377.

⁹⁶² KOVÁCS 1994, 38.

miatt és a hiányos ásatási napló miatt átfogó elemzése lehetetlen. Annyi bizonyos, hogy 3 esetben bizánci érméről van szó, ugyanakkor a Gyulafehérvári-Profi lelőhelyen a leletmentő ásatása során egy átfúrt bronzérem került elő (sajnos nem lehet tudni az érem típusát, mindenesetre másodlagos funkcióban került napvilágra).

Nincsenek nyugati pénzek, ez azt jelenti, hogy a gyulafehérváriak nem jártak nyugaton, nem vettek részt a kalandozásokban. Nincsenek arab dirhemek sem, tehát távol voltak attól a hatalmi-gazdasági központtól (Felső-Tisza vidék), amely az arab kereskedelem célpontja volt. Az érmek bizánci kapcsolatokról árulkodnak. Gyulafehérvár egyéb kora középkori temetőiből kizárólag a magyar királyok által veretett pénzek fordulnak elő (Gyulafehérvár-Brândușei utca, Vadászok úti temető, Császárforrás temető és a Poklosi temető).

Római (bizánci) pénzek a sírban:

Gyulafehérvár szórvány: 1 példány.

Azonosítatlan (bizánci) római érmek a sírban:

Gyulafehérvár- Mentőállomás temető: 213, 459, 509, 536, 550, 625, 694, 798. sz. sírok.

Gyulafehérvár- Profi: átfúrt érem, szórvány lelet (?).⁹⁶³

Kora Árpád-kori érmek a sírban:

Gyulafehérvár- Brândușei utcai temető:⁹⁶⁴

59. sír, I. András (1046-1060), H8 típusú ezüstdenár

70. sír, I. András (1046-1060), H8 típusú ezüstdenár

93. sír, I. András (1046-1060), H8 típusú ezüstdenár

94. sír, I. (Szent) István (1001-1038), H1a. típusú ezüstdenár

105. sír, Salamon (1063-1074), H14. típusú ezüstdenár

137. sír, I. (Szent) István (1001-1038), H1. típusú ezüstdenár

138. sír, I. András (1046-1060), H8 típusú ezüstdenár

141. sír, I. Béla (1060-1063), H12. típusú ezüstdenár

142. sír, I. (Szent) István (1001-1038), H1. típusú ezüstdenár

144. sír, I. András (1046-1060), H8 típusú ezüstdenár

145. sír, I. (Szent) István (1001-1038), H1. típusú ezüstdenár

152. sír, Orseolo Péter (1038-1041), H6. típusú ezüstdenár

170. sír, I. (Szent) István (1001-1038), H1. típusú ezüstdenár

196. sír, I. (Szent) István (1001-1038), H1. típusú ezüstdenár

200. sír, I. András (1046-1060), H8 típusú ezüstdenár

---

⁹⁶³ DRAGOTĂ et al. 2003, 79-88.

⁹⁶⁴ DRAGOTĂ et al. 2009; GÁLL 2013, 114-152.

216. sír, Aba Sámuel (1041-1044), H7 típusú ezüstdenár

217. sír, Aba Sámuel (1041-1044), H7 típusú ezüstdenár

224. sír, I. (Szent) István (1001-1038), H1. típusú ezüstdenár

225. sír, I. (Szent) István (1001-1038), H1. típusú ezüstdenár

231. sír, I. András (1046-1060), H8 típusú ezüstdenár.

Vadászok úti temető: 12, 28, 101, 144, 133, 139, 148, 152, 155, 172, 180, 220, 282, 235. sz. sírok. A sírokból I. András (1046-1060), I. Géza (1060-1063) és I. László (1077-1095) által kiadott ezüstdenárok kerültek nyilvánorra, pontos elemzésük nem történt meg.⁹⁶⁵

Gyulafehérvár-Triest Gyűjtemény (szorvány leletek):⁹⁶⁶

I. András (1046-1060), H9. típusú ezüstdenár

Salamon (1063-1074), H17. típusú ezüstdenár

I. András (1046-1060) ismeretlen típusú ezüstdenár.

Gyulafehérvár-Poklisa: 2. sír (I. András (1046-1060), H8 típusú ezüstdenár), 7. sír (Orseolo Péter (1038-1041), H6. típusú ezüstdenár), 13. sír.

---

⁹⁶⁵ BLÁJAN et al. 1990-1993, 273-290.

⁹⁶⁶ GÁLL 2013, 201.

7. Leletek értékelése

7. 1. Viseleti tárgyak

7. 1. 1. Hajfonatkorongok

A hajfonatkorong a honfoglalás kori női viselet jellegzetes emléke.⁹⁶⁷ A korongok legutóbbi összefoglaló feldolgozása Révész László nevéhez fűződik.⁹⁶⁸

A hajfonatkorongoknak két típusa ismert: a préselt, lemezes hajfonatkorongok (1. típus) és öntött, áttört hajfonatkorongok (2. típus).⁹⁶⁹

Gyulafehérvár környezetében egy alkalommal tártak fel hajfonatkorongpárt, a Mentőállomás temető 712. sírjából.⁹⁷⁰ A gyulafehérvári példányok az öntött, áttört hajfonatkorongok típusához tartoznak (2. típus).

A gyulafehérvári leletek bronzból készültek, töredékes példányok: az egyik példánynál hiányzik egy darab a korong ívéből és az áttört díszítésből, a második korong íve teljes de a díszítés hiányos. A korongon mitikus állatalak jelenik meg az életfa előtt.

A tárgyak sírbeli helyzete nem ismert, ellenben tudjuk hogy a sír kőpakolásos (1g. típus), DK-ÉNY tájolású, a csontváz bal oldalára fektetett, jó megtartású váz.

A Kárpát-medence területén a mitikus állatalakot megformázó korongok lemezes változatai Észak-Magyarországon,⁹⁷¹ míg öntött, áttört típusaik a Dunántúlon,⁹⁷² Duna-Tisza közén, Felső Tisza vidékén, Körösök vidékén, Maros-Aranka-Tisza háromszög és Erdély déli részén kerültek napvilágra.⁹⁷³ A gyulafehérvári példányokhoz hasonló kialakítású korong a Békéscsaba-Erzsébethely, magányos rozettás lószerszámos sírjából ismert.⁹⁷⁴

A hajfonatkorongok képi ábrázolásának szellemi hátterével és származásával Fodor István foglalkozott, a honfoglalás kori korongok a 8-9. században alakultak ki Levédiában, a Don vidékén.⁹⁷⁵

Az öntött, áttört korongok keltezését a kutatás a 10. század első kétharmadára helyezi a Kárpát-medencében.⁹⁷⁶ A gyulafehérvári leletekhez közel álló gálospetri sír hajfonatkorongjai

⁹⁶⁷ FODOR 1980, 192, 210-215; BÁLINT 1991, 148; BODRI 2013, 125.

⁹⁶⁸ RÉVÉSZ 1996a, 82.

⁹⁶⁹ GÁLL 2013, 671.

⁹⁷⁰ CIUGUDEAN 1996, 14, 64. kép; CIUGUDEAN 2006, 29, 110, 30-31. kép; Lásd 83. tábla.

⁹⁷¹ LANGÓ 2014, 147.

⁹⁷² KÖLTŐ 2003, 239.

⁹⁷³ GÁLL 2013, 671.

⁹⁷⁴ RÉVÉSZ 1997, 171-174, 2. tábla 8; GÁLL 2013, 671.

⁹⁷⁵ DIENES 1972, 63; FODOR 1980, 210, 212, 215.

a 10. század második harmadának végére tehető (pödrött pántkarperec és edény a sírban). A Mentőállomás temető 712. sírjából a hajfonatkorongok mellett kerek átmetszetű, nyitott ezüst hajkarikák (1b. típus) és spirálisan sodrott szalagos fejesgyűrű (3i. típus) került napvilágra. A leletek a 10. század második felére, végére kelteznek a sírt.

7. 1. 2. Karikák, hajkarikák⁹⁷⁷ (1. tipológia tábla)

A hajkarika a 10-12. századi köznépi temetők jellegzetes ékszerei.⁹⁷⁸ Rendeltetésük a régészeti kutatás mai állása szerint nem egyértelmű. A sírban levő elhelyezésük alapján viselhették hajkarikaként (elsődleges funkció),⁹⁷⁹ de előfordulhatott fülbevaló szerepben⁹⁸⁰ és fejfedő díszítéseként is (késő avar kori hagyomány).⁹⁸¹

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben talált karikák anyagát illetően elmondható, hogy elsősorban bronzból készültek (60%), de jelentős mennyiségben ezüstből (38%) és két esetben aranyból (368. és 639. sír) is előfordul. A bronz karikák magas aránya a temető köznépi jellegét hangsúlyozza, viszont a 2 arany hajkarikás temetkezés előkelő réteg jelenlétére is utal (639. sír).

A legelterjedtebb típus az egyszerű, sima hajkarika (1. típus).⁹⁸² A Mentőállomás temetőben, a Brândușei utcai és poklisai temetőkben négy változata ismert:

1a. típus: nyitott, kerek átmetszetű hajkarika, végei egymással szemben:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 39, 182, 195, 268, 269, 271, 397, 440, 442, 447, 483, 519, 604, 613, 620, 633, 660. sír.

Gyulafehérvár-Állatkorház (a Mentőállomás temető része): 2, 4. sír.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: 12, 20, 26, 40, 48, 55, 65, 124, 129, 149, 153, 163, 176, 191. sír.

1b. típus: nyitott, kerek átmetszetű hajkarika, egymásra hajló végekkel:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 134, 243, 271, 275, 397, 405, 407, 417, 447, 517, 519, 620, 633, 660, 712, 819, 824. sír.

---

⁹⁷⁶ RÉVÉSZ 1996a, 88.

⁹⁷⁷ A hajkarikák sokrétű funkciója miatt (hajkarika, fülbevaló, fejfedő dísz) Langó Péter a hajkarika helyett a karika kifejezés használatát ajánlotta nekem egy beszélgetésünk alkalmával. Az ékszertípus tárgyilagos elemzése végett mindkét megnevezést felhasználtam az alfejezet elnevezése során.

⁹⁷⁸ BODRI 2013, 104.

⁹⁷⁹ LANGÓ 2000, 300.

⁹⁸⁰ GÁLL 2008, 5.

⁹⁸¹ SZÖKE 1994, 269.

⁹⁸² GÁLL 2013, 641-642.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető: 20, 27, 33, 42, 48, 51, 55, 77, 103, 127, 153, 155, 158, 159, 181, 195. sír.

2a-b. típus: kisebb méretű körte alakú és ovális hajkarika:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 215, 440. sír.

Gyulafehérvár- Brândușei utcai temető: 7, 13, 16, 27, 28, 31, 52, 89, 155, 158, 191. sír.

Gyulafehérvár-Polklisa temető: 14. sír.

4. típus: ovális vagy kerek átmetszetű, zárt hajkarika:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 95, 195, 407, 447, 620, 719, 824. sír.

Gyulafehérvár- Brândușei utcai temető: 38. sír.

A második legelterjedtebb fülbevalótípus az S végű hajkarika. A 10. század végén és a 11. század elején jelentek meg Dél-Erdélyben az S-végű hajkarikák.⁹⁸³ Az ékszertípus részletes formai és időrendi elemzésével korábban Szőke Béla Miklós és Vándor László foglalkozott.⁹⁸⁴ A kutatás nehézségét az adja hogy nem lehet keltezését szűk határok közé szorítani⁹⁸⁵, mivel divat elemként is felfogható ékszertípusról van szó, így datálásánál nagyon fontos a keltező értékű más mellékletek vagy társleletek síron és temetőn belül. Mindenesetre a kutatás egységes abban hogy az ékszertípust a Kárpát-medencében a 10. század második felétől lehet keltezni.⁹⁸⁶ Viszont Dél-Erdélyben az S-végű hajkarikák keltezése eltérő, mert a marosgombási, dévai, maroskarnai „B”, szászvárosi temetők esetében a 10. század második felében még ismeretlen.⁹⁸⁷ A legújabb kutatások alapján a 10. század végén vagy a 11. század elején jelenik meg az S végű hajkarika.⁹⁸⁸

5a. típus: vékony huzalú, kisebb átmérőjű karikával ellátott, S végű hajkarika:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 215, 416. sír.

Gyulafehérvár- Brândușei utcai temető: 58, 60, 61, 62, 63, 65, 68, 71, 94, 96, 99, 102, 103, 121, 129, 137, 141, 143, 152, 163, 166, 170, 200, 204, 208, 221, 227, 228. sír.

Gyulafehérvár-Polklisa temető: 2, 7. sír.

5b. típus: vastag huzalú, kisebb átmérőjű karikával ellátott, S végű hajkarika:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 215. sír.

Gyulafehérvár-Polklisa temető: 8. sír 6340-6346. ltsz.leletek.

⁹⁸³ GÁLL 2013, 656.

⁹⁸⁴ SZŐKE-VÁNDOR 1987. 57-59.

⁹⁸⁵ GÁLL 2007, 239.

⁹⁸⁶ KISS 1983, 113.

⁹⁸⁷

⁹⁸⁸ GÁLL 2013, 656.

5c. típus: rombusz átmetszetű, S végű hajkarika:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 6713. ltsz. lelet.

5d1. típus: két bordával díszített S végű hajkarika:

Gyulafehérvár- Brândușei utcai temető: 213. sír.

6. típus: kerek átmetszetű, töredékes, pödrött végű hajkarika:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 6714. ltsz. lelet.

Gyulafehérvár- Brândușei utcai temető: 79. sír.

Az ásatási naplóban megjelenő hajkarikák, amelyek jelenlegi helye ismeretlen:

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 90, 96, 148, 198, 274, 277, 280, 301, 302, 304, 368, 370, 371, 372, 376, 396, 398, 408, 423, 446, 500, 574, 582, 588, 597, 606, 617, 618, 625, 627, 628, 629, 636, 638, 640, 644, 650, 657, 661, 662, 663, 677, 686, 689, 690, 695, 707, 708, 709, 718, 725, 737, 744, 759, 760, 769, 770, 773, 780, 782, 787, 788, 789, 804, 817, 824, 834. sír.

Gyulafehérvár- Brândușei utcai temető: 134. sír.

Lelőhely	Összes sír	Hajkarikás sír	%	Hajkarika mennyiség
Gyulafehérvár-Mentőállomás temető	853	119	13,9%	167
Gyulafehérvár-Brândușei temető	229	73	31,8%	134
Gyulafehérvár-Poklisa temető	14	4	28,57%	9

32. Ábra. Karikák mennyisége lelőhelyekre és sírokra lebontva

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 9-10. századi temetőjében egy sírból került elő sima egymásra hajlított végű bronz karika (39. sír, 1b. típus). Az Erdély területén feltárt 10-12. századi temetőkben számos hajkarikás sír ismert, típusbeli megoszlásuk alapján azonban megfigyelhető, hogy az S végű karikás sírok a 11-12. századi temetőkben jelentkeznek. E mellett megfigyelhető az S végű karikák számbeli fölénye a Kolozsváron⁹⁸⁹ feltárt 10-12. századi temetőkben.

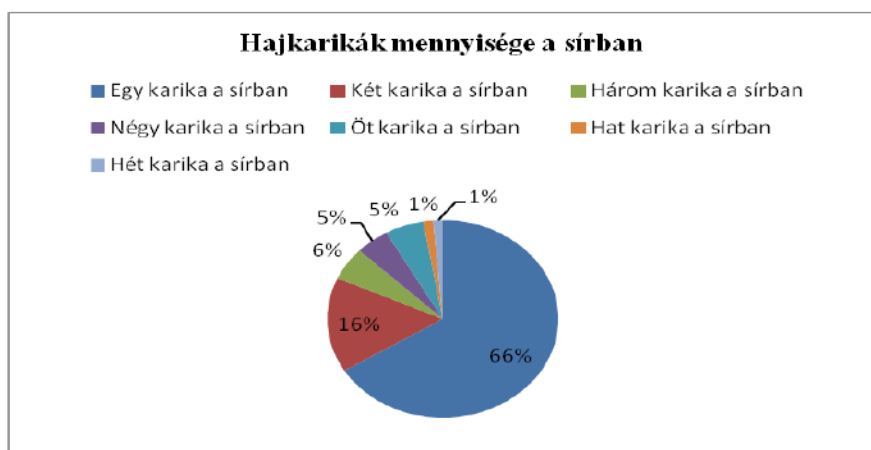
⁹⁸⁹ GÁLL-GERGELY 2009, 53.

Lelőhely	Hajkarika típusok Gyulafehérváron								
	Egyszerű, sima hajkarikák				S végű hajkarikák				Pödrött végű hajkarikák
	1a	1b	2a-b	4	5a	5b	5c	5d1	6
Mentőállomás temető	19	17	2	7	2	1	1		1
Brândușei utcai temető	14	16	11	1	28			1	1
Poklisa temető				2	9				

33. Ábra. Hajkarikatípusok megoszlása Gyulafehérváron

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben a hajkarikás sírok vizsgálata során megfigyelhető, hogy a legtöbb sírba egy-két karikát találunk⁹⁹⁰ és csupán elenyésző számú sírból került elő kettőnél több példány (három, négy, öt, hét példány).⁹⁹¹

34. Ábra. Hajkarikák mennyiségbeli megoszlása a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben

Ami a hajkarikák elhelyezkedését illeti, túlnyomórészt a fej körül kerültek elő (halánték csontok mellől, a koponya alól), e mellett több esetben a nyaki csigolyák vonalából és a mellkasról is. Nem kizárt, hogy ezek varkocsszorítók voltak, rendeltetésüket nehéz meghatározni, mert a legtöbb sír leírása felszínes (pl. Gyulafehérvár-Mentőállomás temető számos sírjában csak az ékszer jelenlétére van információ). Ugyanakkor ki kell emelni hogy a Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 633. és 708. sírjában 7-7 ezüst karikát tártak fel, ezen

⁹⁹⁰ GÁLL 2008, 141.

⁹⁹¹ Érdemes megemlíteni a következő temetőket: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 269, 442, 519, 620, 633, 708. sír; Gyulafehérvár-Brândușei 3, 6, 7, 27, és 55. sír.

esetekben a karikák elképzelhetően fejfedődíszítésében vettek részt kaptak szerepet (későavar kori hagyomány).⁹⁹²

A hajkarikás sírok a sírmelléklet alapján elsősorban női és gyermek sírokban jelenik meg, ritka esetekben férfiak mellett is regisztráltak példányokat eseteket. A sírmelléklet arányos megoszlását nemek alapján a humán csontanyag hiánya vagy alacsony feldolgozottsága akadályozza meg.⁹⁹³

A 10-11. századi temetők gyakori ékszer típusa a hajkarika. Az egyszerű, sima nyitott karikák eredetét a kutatás a Duna-vidéki ékszerek közé sorolja, mivel az avar kortól folyamatosan jelen van a Kárpát-medence területén. A magyar honfoglalás után nagyon gyakori ékszertípussá vált és fenn maradt, míg az S végű hajkarikák kiszorították a divatból.⁹⁹⁴

A Mentőállomás temető 9-10. és 10-11. századi sírjai között csak egyszerű, sima hajkarikák fordulnak elő (1a,1b, 2a, 2b, 4. típus), a 11. századi sírok között is csupán négy S végű hajkarika ismert (5a, 5b és 5c. típus). Ezzel szemben a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető hajkarikás sírjainak közel felébe S végű hajkarikát helyeztek (32 sírba). Itt fontos kiemelni, hogy az S végű hajkarikák a 11. századi temetőrészben fordulnak elő Árpádházi királyok veretei társaságában (I. (Szent) István és I. Béla királyok uralkodását átfogó időszak).⁹⁹⁵ A Gyulafehérvár-Vadászok úti temetőben⁹⁹⁶ is számos S végű hajkarika került napvilágra Árpádházi pénzekkel együtt (I. András és I. László uralkodását átfogó periódus), míg a Gyulafehérvár -poklisai temetőben kisméretű bronz és ezüst hajkarikák (1b és 2a típus) és S-végű hajkarikák fordulnak elő (5a. és 5b. típus).⁹⁹⁷

Gyulafehérváron környezetében csak a Brândușei utcai temetőben találtak két bordával díszített S-végű hajkarikát (213. sír). Az S végű hajkarikák csak az É-i temetőrészben jelennek meg (11. századi temető). Hasonló bordázott S végű karikás sírt a vajdahunyadi temető 28. sz. sírjában tártak fel, a temetkezés környezetében I. (Szent) István (29. sír), illetve

⁹⁹² SZŐKE 1994, 269; SZŐKE 2012, Thesaurus.

⁹⁹³ A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 1999-ben feltárt 24 temetkezésében sikerült a csontvázak antropológiai elemzését elvégezni, így néhány hajkarikás sír elemzése is bele került (Tiberiu Groza telkén előkerült 10. századi csontvázas temetkezések):

26. sz. sír (M2/1999): 19-22 éves Juvenis korú fiatal nő. Az elhunyt melléklete ezüst hajkarika (1a. típus) és töredékes kerámia edény (a medence környékén).

27. sz. sír (M3/1999): 4-5 éves Infans I. korú kisgyermek (a nem meghatározása nem lehetséges). Az elhunyt kisgyermek melléklete két bronz- és egy ezüst hajkarika (1a. típus).

31. sz. sír (M7/1999): 25-30 éves Adultus korú nő (az elhunyt 163cm magas). Melléklete egy elhegyesedő végű bronz karperec és egy ezüst hajkarika (1a. típus).

38. sz. sír (M14/1999): 19-22 éves Juvenis korú fiatal férfi. Melléklete bronz hajkarika (1a. típus).

⁹⁹⁴ SZŐKE 1994, 269.

⁹⁹⁵ DRAGOTĂ 2009, 213.

⁹⁹⁶ BLĂJAN-POPA 1983, 375-380; BLĂJAN et al. 1993, 273-292; CIUGUDEAN et al. 2006, 57.

⁹⁹⁷ CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2001b, 271.

I. András (31, 33. sír) érmék kerültek elő. A dél-erdélyi példák alapján a bordázott S végű karikák feltehetően a 11. század második felére keltezhetők.

7. 1. 3. Fülbevalók

A 9-10. és 10-11. századi temetőrészben egyaránt megjelenő ékszertípus a fülbevaló. A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 66 esetben dokumentáltak fülbevalót a sírban (a temető 8,7%-a). Azonban csupán hat alkalommal nyílt lehetőség konkrét fülbevalótípusokat elemezni. Az ásatási napló tanulsága szerint a leletek többsége bronzból készült, de napvilágra került számos ezüst példány is. Pontos statisztikai kimutatás nem készíthető, mert a legtöbb esetben csupán a fülbevaló ténye bizonyítható a temetőn belül.

A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben nem tártak fel fülbevalós sírokat, ugyanakkor a poklisai temetőben sem ismert az ékszertípus.⁹⁹⁸ A Mentőállomás temetőn kívül a Császárforrás temetőből ismerünk fülbevalós temetkezést (17. sír – szőlőfürt csüngős fülbevaló).⁹⁹⁹

Gyulafehérváron három fülbevalótípus jelenik meg:

1. Félholdcsüngős (lunula alakú) ezüst fülbevaló (Mentőállomás temető, 28. sír - 9. típus).¹⁰⁰⁰

2. Gömbsorcsüngős fülbevaló (Mentőállomás temető, 559, 802. sír - 3. típus)

3. Szőlőfürtcsüngős fülbevaló (Mentőállomás temető, 134, 653, 665. sír, 6833. ltsz. lelet; Császárforrás temető, 17. sír - 12. típus)

1. Lunula alakú csüngős fülbevalók (9. típus)

Esetek: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 28. sír (két ezüst példány).

A lunula alakú gömbsorcsüngős fülbevalók jellegzetes ékszerei az al-dunai bolgár anyagi kultúrának.¹⁰⁰¹ Erdélyben több közeli analógia is ismert a Csombordi¹⁰⁰², Alsótátárlaki¹⁰⁰³ vagy Maroskarna „A”temetőből.¹⁰⁰⁴ A lunula alakú gömbsorcsüngős fülbevalók az al-dunai

⁹⁹⁸ GÁLL 2013, 174.

⁹⁹⁹ CIUGUDEAN et al. 2006, 56, 129. kép.

¹⁰⁰⁰ Valerij Grigorov ékszertipológiája (GRIGOROV 2007, 153, 16. tábla, 9. kép).

¹⁰⁰¹ GRIGOROV 2005, 153.

¹⁰⁰² HEREPEY 1895, 420-430.

¹⁰⁰³ FIEDLER 1992.

¹⁰⁰⁴ ALDEA-CIUGUDEAN 1981, 145-149; HORED T 1986; FIEDLER 1992; BÓNA 1993, 91.

bolgár lelőhelyek mellett a Keleti-Frank birodalom szláv közösségeiben is megjelenik (pl. Matzhausen, Dél-Németország, Alpok vidéke).¹⁰⁰⁵

A Gyulafehérvár-Menőálmás temető 28. sírjában az elhunyt egy pár ezüst félhold alakú (lunula) gömbsorcsüngős fülbevalót viselt (méretei: szélessége 2,8cm, magassága 7cm, a kapocs átmérője 2cm.). A félhold csüngő két ezüst lemezből tevődik össze (felülete plasztikus növényi motívummal díszített), amelyhez nyolc, 2cm hosszú ezüst láncot erősítettek és rajta kis ezüst rombusz alakú lemezek lógnak (lemezek átmérője 5x4mm) – az első fülbevalón két, a másodikon egy esetben örződött meg a rombusz alakú lemez. A fülbevaló típusa és technikája a 9. századra keltezi a temetkezést.¹⁰⁰⁶ A fülbevaló környezetében gyöngysor, gombok, bronz csüngő, két kerámia fazék és állatcsontok (juh/kecske csontok a koponya körül)¹⁰⁰⁷ fegyelhettek meg.

2. Gömbsorcsüngős fülbevaló (3. típus)

A szőlőfürtcsüngős fülbevalóhoz hasonlóan balkáni, bizánci eredetű ékszertípus. Nagy kárpát-medencei szóródása intenzív kereskedelmi kapcsolatokra utal, a bolgár területektől a morva övezetig számos helyen megjelenik.¹⁰⁰⁸ Ritka ékszertípus a köznépi temetőkben.

Gyulafehérváron egy alkalommal, a Mentőálmás temető 559. (egy gömbsorcsüngős fülbevaló egy gömbje) sírból került napvilágra.¹⁰⁰⁹

A gömbsorcsüngős fülbevalók huzamosabb ideig használatban voltak (pl. a Bihari 3. sír)¹⁰¹⁰ a 10. század második felétől a 11. század első feléig.¹⁰¹¹ A tárgyak mellől ezüst hajkarikák 10-11. századi kerámia edények, hálónéhezékek kerültek elő.

3. Szőlőfürtcsüngős fülbevalók (12. típus,¹⁰¹² 1a1. típus,¹⁰¹³ Giesler 17b. típus)¹⁰¹⁴

A szőlőfürtcsüngős fülbevaló a bizánci és balkáni eredetű ékszerek jellegzetes típusa.¹⁰¹⁵

¹⁰⁰⁵ Arhäologie in Deutschland, 1991, 35.

¹⁰⁰⁶ MESTERHÁZY 1993, 104.

¹⁰⁰⁷ Lásd 5. tábla.

¹⁰⁰⁸ Pliszka-Nagy Bazilika, HENNING 2007, 693-694; VÁRNA 196. sz. sír, PAVLOVA 2006, 217; Halimba-Eperjesszőg II. temető 14. sz. sír, TÖRÖK 1962, 142, MESTERHÁZY 1991, 146; Karos, MESTERHÁZY 1991, 148, RÉVÉSZ 1996, 18; 245, 23. tábla, 17; Staré Mesto 103. sz. sír, DOSTÁL 1965, 384, DOSTÁL 1966, 41; 139.

¹⁰⁰⁹ CIUGUDEAN 1996, K.K. 62. szám.

¹⁰¹⁰ KARÁCSONYI 1903a, 66-67; KARÁCSONYI 1903b, 405/412; GÁLL 2013, 53.

¹⁰¹¹ MESTERHÁZY 1983, 143-151.

¹⁰¹² GRIGOROV 144, 12. kép.

¹⁰¹³ GÁLL 2013, 661.

¹⁰¹⁴ GIESLER 1981, 107-109.

A kutatás 3 fő típusra osztja a szőlőfürtcsüngős fülbevalókat (szerkezeti felépítés szerint):¹⁰¹⁶

I. típus: kizárólagosan sodrott filigrán huzalok a fülbevalón: Kolozsvár-Zápolya utca 5. sír.¹⁰¹⁷

II. típus: sodrott filigránhuzal és öntött huzalkarika. A fülbevaló karikájának két oldalán gyűrűvel határolt lemezgömbök találhatók, a gömbkoszorúk közepesen vastag huzallal rögzülnek a karikához, az alsó gömbkoszorú kialakítása eltér (a gömbkoszorú felépítése: sodrott filigrán karika után hat kis gömb következik, amelyet vékony sodrott filigrán karika zár le, ezt egy nagyméretű hengeres gömb követi amelynek felülete filigránnal és rombusz alakú ábrákkal díszített, erre újabb sodrott filigrán karika illeszkedik, ezt újabb hat gömből álló koszorú vált, majd újabb sodrott filigrán karika következik és végül a koszorút lezárja egy nagy méretű két részből álló gyöngy). Esetek: Maroskarna „B” temető, 1. sír – II. fülbevaló.¹⁰¹⁸

III. változat: az előző két változat ötvözete (II. típus felső része és az I. típus alsó része).

Az Erdélyi-medencéből a II. és III. típushoz tartozó leletek kerültek napvilágra: egy ezüst példány Partiumból, Értarcsáról, (közel a Felső-Tisza-vidékéhez, ahol jelentős leletkoncentráció figyelhető meg: Döge, Nagykövesd, Szabolcs, Ungvár környéke, Nyíregyháza, Tokaj),¹⁰¹⁹ egy ezüst példány a Kolozsvár-Farkas utcai temetőből, két-két ezüst példány a Kolozsvár-Szántó utcai temetőből (3. és 8. sír), egy arany és egy ezüst példány (szőlőfürtcsüngős fülbevalók, II. típus) a Kolozsvár-Zápolya utcai temetőből, négy ezüst példány a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőből és egy ezüst példány a Gyulafehérvár-Császárrózsás temetőből (17. sír - III. típus).

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben öt alkalommal helyeztek szőlőfürtcsüngős fülbevalót a sírba: 134, 653, 665. sír. és 6833. ltsz. példány (1a1. típus, III. szerkezeti típus) és 802. sír (a Jochen Giesler tipológia 16. és 15b. típusának ötvözete).¹⁰²⁰

A 134. sírből két példányt tártak fel. Az első fülbevaló felépítése a következő: a fülbevaló karikájára (bal és jobb oldalán) sima gyűrűket húztak, amelyek hat-hat lemezgömböt zárnak közre, a karika belső ívén levő fürtön egy nagyobb gömb ül, alatta egy sodrott filigrán huzal következik, amelyet négy granulált gömbből álló koszorú követ. A koszorú alatt újabb sodrott ezüst filigrán huzal zárja a felső fürtöt. A felső és alsó fürt összekapcsolása egy közepes

¹⁰¹⁵ MESTERHÁZY 1991A, 152, 166; GRIGOROV 2008, 144. tábla.

¹⁰¹⁶ GÁLL 2013, 662.

¹⁰¹⁷ LÁSZLÓ, 1945, 1-15; GÁLL 2013, 272.

¹⁰¹⁸ HORED T 1966, 276-283; GÁLL 2013, 330.

¹⁰¹⁹ MESTERHÁZY 1980, 17. tábla.

¹⁰²⁰ GIESLER 1981, 3. tábla.

vastagságú pánt révén történt. A karika külső ívén levő fűrtön, annak felső felében, három sodrott filigránhuzalt találunk majd követi egy hat szemből álló granulált gömbkoszorú, alatta egy sodort filigránhuzalkarika zárja a koszorút, ezt követi egy négy tagú nagy méretű gömbkoszorú amelyet egy sodort filigránkarika zár, a karika külső ívén található szőlőfürt koszorúkat egy nagy méretű két részből álló lemezgömb zárja. A fülbevaló párja hasonló kialakítású, ellenben töredékes, a karika külső ívén található koszorúból csak a nagy méretű záró gömb maradt meg. A második példány alsó fűrtje hiányos, csak a nagy méretű záró lemezgömb maradt meg.

A 653. sírban egy példány található (1a1. típus). Szerkezetileg a III. típusához tartozik, kialakításában kissé eltér a 134. sír fülbevalópárjától, a fülbevaló karikájára három gyűrűt huztak, amelyek hat-hat lemezgömböt zárnak közre, a 134. sír esetében mindkét példányon négy-négy gyűrű zárt közre hat-hat lemezgömböt, a filigrán huzal és a gömbök összeillesztése megegyezik.

A 665. sírból ugyancsak egy példány került elő, szerkezeti kialakítása hasonló a korábbi két lelethez, annyi különbséggel hogy a fülbevaló karikája bal felől kissé bevan nyomódva és a gyűrűk által határolt lemezgömbök egy magasságban vannak a karika belső ívén ülő lemezgömbbel (a többi esetben mind magasabb illeszkednek az első gyűrűk).

A 6833. ltsz. lelet egy töredékes fülbevaló, csak a fülbevaló karikája maradt meg a két-két gyűrűvel (a gyűrűk elhelyezése megegyezik a 134. sír példányaival).¹⁰²¹

A 802. sírből két szőlőfürtcsüngős fülbevaló került napvilágra (a Giesler 15b. és 16. típus ötvözte).¹⁰²² Az ékszer kialakítása a következő: a fülbevaló karikája nyitott, rajta két-két gyűrű zár közre egy-egy lemezgömböt (a jobb oldali gömb hiányzik), a karika belső ívének fűrtjén egy nagy és egy kisméretű lemezgömb ül (összekapcsolva egy-egy sodort filigrán szállal), a karika külső ívén levő fűrtön, annak felső felében egy sodort ezüst filigrán szál található, amelyet háromtagú kisméretű gömbkoszorú követ (összesen öt filigrán szál zár össze négy háromtagú kisméretű gömbkoszorút), a fűrt alsó felét egy nagyméretű lemezgömb zárja, amihez egy filigrán szállal egy utolsó apró lemezgömb kapcsolódik. A második példány felső része ép, viszont a külső fűrt szinte teljesen hiányzik (három sor sodort filigrán szál maradt meg).

---

¹⁰²¹ Lásd 102. tábla.

¹⁰²² Lásd 104. tábla.

Egyedül a 653. sír esetében sikerült megmérni a tárgy súlyát, a fülbevaló 7,5 gramm, amely a Kárpát-medence nehéz példányai közé sorolja a gyulafehérvári leletet.¹⁰²³ A tárgy ezüsttartalma alacsony (750‰). Gáll Erwin adatai szerint a maroskarnai ékszer ezüsttartalma magas (916‰), míg a kolozsvári példány közepes fémmínőségű (800‰).¹⁰²⁴

A fülbevalók méretei között jelentős különbségek figyelhetők meg: a 134. és 665. sz. sírban a fülbevalók magassága 4,1cm, míg átmérője 2,1 és 3,1cm, ellenben a maroskarnai temetőben feltárt példányok 2,6 és 2,24cm magasak. A Gyulafehérvári leletek a Kárpát-medence legnagyobb példányaihoz tartoznak, ezt a leletek súlya és mérete egyaránt szemlélteti.

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben feltárt példányok legközelebbi párhuzama a Gyulafehérvár-Császár forrás temető 17. sírjában található.¹⁰²⁵ A fülbevaló szerkezete teljesen megegyezik a Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 134. sírjában talált ékszerrel: a karikán található gyűrűk és gömbök száma, a karika belső- és külső ívén kialakított gömbkoszorúk kialakítása (sodrott filigrán karikák száma, lemezgömbök száma, stb), egyetlen különbség található, a záró gömb felső része enyhén lapított. Ugyancsak közeli párhuzama a Gyulafehérvár-Mentőállomás temető leletének a Kolozsvár-Zápolya utca 5. sírjában található 2 lelet (I. és II. típus).¹⁰²⁶ Távolabbi párhuzamai a gyulafehérvári leletnek a bőszi, szobi, valkovári (Vukovár) és az ungvári¹⁰²⁷ példányok, amelyek a 10. század második felére kelteznek az ékszer.

A szőlőfürtcsüngős ékszertípus fő kereskedelmi célállomása a morva területek¹⁰²⁸, ezt az intenzív kereskedelmi áramlást a magyar honfoglalók letelepedése szakítja meg és alakítja át a 10. században. Feltehetően északról és kelet felől hozták be az ékszertípus a Kárpát-medencébe, ezért nevezi a szakirodalom kiev-volhiniai típusnak. Az ukrainai kiev-volhiniai típus a polján törzs területén alakult ki a 9. század végén és a 10. század elején,¹⁰²⁹ azonban a tárgyak elsődleges kiindulási helye Bizánc.¹⁰³⁰ Bizánci típusként vált divattá a birodalommal

¹⁰²³ A Kolozsvár-Farkas utcai töredékes szórvány fülbevaló 5,2 gramm, a maroskarnai aranyozott ezüst fülbevalók súlya 6,48 és 6,71gramm, a legsúlyosabb példányok a kolozsvári Zápolya utca 5. sír leletei, 11,81 gramm (GÁLL 2013, 662-663).

¹⁰²⁴ GÁLL 2013, 663.

¹⁰²⁵ CIUGUDEAN et al. 2006, 55,118. kép.

¹⁰²⁶ KOVÁCS 1942, V. tábl. 12.

¹⁰²⁷ MESTERHÁZY 1994a

¹⁰²⁸ HRUBÝ 1955, 372-373.

¹⁰²⁹ SEDOV 1986, 195; MESTERHÁZY 1994, 229.

¹⁰³⁰ KARGER 1958, 208-210, XXVIII. tábl.; MESTERHÁZY 1991, 152-154.

kapcsolatot tartó barbár népeknél, bolgároknál, szlávoknál és így jutott kapcsolatok vagy mesterek révén a Kárpát-medencébe is.¹⁰³¹

A leletek keltezése az Erdélyi-medencében bizonytalan, hisz az előkerült példányok leletkörnyezete a legtöbb esetben nem simert (Gyulafehérvár-Császár forrás). A Gyulafehérvár-Mentőállandóság temetőben négy esetben helyeztek szőlőfürtcsüngős fülbevalót a sírba (134. sz. 653, 665. és 802. sír, 6833. ltsz. lelet). Az elhunytánál talált tárgyak (kerámia edény, 1b. típusú bronz hajkarika, átfürt köralakú mészkögyöngy, stb.) alapján a 10. század második felére keltezhetők a sírok. Hasonlóan más 10-11. századi temetőkhez (pl. Gyulafehérvár-Császár forrás temető 17. sír) a szőlőfürtcsüngős fülbevalók nem jelennek meg S végű hajkarikák társaságában. A leleteket figyelembe véve a szőlőfürtcsüngős fülbevalók a 10. században kerültek Erdélybe Bizánc irányából és a század végéig biztos forgalomba maradtak. Ugyanakkor a szőlőfürtcsüngős fülbevalók elterjedésénél nem szabad elfelejteni, hogy a Felső-Tisza-vidéki temetők egy részéből teljesen hiányzik e típus (Karos, Eperjes, Kenézli honfoglaláskori temetőiben ismeretlen),¹⁰³² ellentétben a keleti eredetű gömbsorcüngős fülbevalókkal. Ez kulturális kapcsolatot jelez.

Ezek alapján valószínűsíthető, hogy e tárgytípus a 10. század elején jelent meg és a század végére el is tűnt. A nemzetközi leletanyag alapján (a kijevei 124. sz. sír, Vukovár, Ungvár, stb.) a 10. sz. második felére keltezhető a szőlőfürtcsüngős fülbevaló (1a és 1b típus).

A Kárpát-medencei példányok elemzése alapján elmondható, hogy a szőlőfürtcsüngős fülbevaló a 10. század közepére/második felére keltezhető.

Lelőhely	Összes sír	Fülbevalós sír	%	Fülbevaló mennyiség
Gyulafehérvár-Mentőállandóság temető	864	66	8,7 %	71
Gyulafehérvár-Brândușei temető	231	-		-
Gyulafehérvár-Vadászok úti temető	186	?		?
Gyulafehérvár-Császárforrás	139	1	?	?
Gyulafehérvár-Poklos temető	17	-		-
Gyulafehérvár-Dealul Furcilor	4	-		-

35. Ábra. A fülbevalók megoszlása mennyiség szerint Gyulafehérváron

¹⁰³¹ Révész László és Mesterházy Károly szerint balkáni, bizánci eredetű, olcsó ékszertípus (MESTERHÁZY 1991, 168-170; RÉVÉSZ 2005, 173; TÓTH 2014, 189).

¹⁰³² RÉVÉSZ 1994, 139-150.

7. 1. 4. Amulettek és egyéb nyakláncdíszek (csüngők, csörgők, mellkeresztek)

Az amulettek kőből, fémből és csontból készültek, kisméretű mágikus tárgyak.¹⁰³³ Elsősorban nyakban viselték őket és viselője mágikus, védő erőt tulajdonított a tárgynak. Nemtől és kortól függetlenül hordták, de megfigyelhető néprajzi párhuzamok alapján, hogy elsősorban bizonyos korcsoportokhoz köthető: kisgyermekek között betegség, igézés ellen véd, menyasszonok, várandós nők esetében a szemmelveréstől óv.¹⁰³⁴

Gyulafehérváron félhold alakú csüngők, bronz csörgők és harangok, kör alakú ólom medálok, állati fog amulettek és mellkeresztek jelennek meg.

1. Félhold alakú csüngők (2. típus)

Gyulafehérvár környezetében két alkalommal tártak fel félhold (lunula) alakú csüngőt: Gyulafehérvár-Mentőálmás temető (1979-1980) 63. és 501. sír.

A 63. sírban talált nyakék (2. típus) ezüstből készült, a függesztő fül szerkezete hiányos (két ovális fül maradt meg). A tárgy sarkai három-három kiemelkedő granulációs körrel díszítettek, középen pedig „V” alakban elrendezett körök találhatók. Méretei: átmérője = 3,2cm, szélessége = 3,4 cm, vastagsága = 2mm. Ltsz. 7641.¹⁰³⁵

Az 501. sír példánya (2a. típus) ugyancsak ezüstből készült, felületét granulációval díszített rombuszok díszítik. Felső végén hengeres kialakítású függesztő fül található. Méretei: hossza 3,2cm, szélessége 3,6cm, vastagsága 2mm. Ltsz. 7571.¹⁰³⁶

A félhold alakú csüngők a kutatás mai állása szerint elsősorban nők és leánygyermekek sírjaiból kerültek elő,¹⁰³⁷ eredetük a dél-országi területekre vezethető vissza.¹⁰³⁸ Szőke Béla szerint a magyar köznép viseletéhez köthető tárgytípus.¹⁰³⁹

Jelképes alakja és díszítése alapján termékenységi kultusztárgynak tekinthető, elképzelhetően rontás ellen védett nők és gyermekek nyakában.¹⁰⁴⁰

Hasonló leletek ismertek a Nagylak-„B” sírból (két bronz példány), Nagyvárad-Szőllősszórvány leletből (egy bronz példány), Zimánd-Újfalu-szórványból (két bronz példány). A

¹⁰³³ BODRI 2013, 71.

¹⁰³⁴ PAINE 2005, 9, 18-19; BODRI 2013, 71.

¹⁰³⁵ BLÁJAN 2004, 52, 144.; CIUGUDEAN 2006, 28, 15. ábra. Lásd 108. tábla.

¹⁰³⁶ BLÁJAN 2004, 52, 145.; CIUGUDEAN 2006, 28, 16. ábra. Lásd 108. tábla.

¹⁰³⁷ A Mentőálmás (1979-1980) temető 63. sírjában egy 3-4 éves kisgyermek maradványai nyugszanak. Lásd Embertani elemzés.

¹⁰³⁸ KRALOVÁNSZKY 1959, 76-82.

¹⁰³⁹ SZŐKE 1962, 91; TÓTH 2014, 204.

¹⁰⁴⁰ BODRI 2013, 120.

Kárpát-medence más területein is ismert tárgytípus, így Tiszaeszlár-Dióskerti tábla (egy bronz példány) és Tiszalök-Rázompusztá (egy "ólomszerű" példány).¹⁰⁴¹

Az analógiák alapján, valószínűleg balkáni-bizánci eredetű tárgyak, mely a nemzetközi kereskedelmi kapcsolatok útján egészen Lappföldre terjed, a 10. század második felétől szokás keltezni.¹⁰⁴² Ugyanakkor a tárgyak eredet vizsgálatánál nem lehet elvetni a gyulafehérvári leletek (granulált és filigránnal díszített vátozatok) al-dunai származásának lehetőségét sem, ugyanakkor igénytelenebb példányok esetében a Kárpát-medencei gyártás lehetősége is feltehető. A tárgyak e változatos elterjedési és technikai környezete alapján lehetetlen a leletek etnikai értelemben vett vizsgálata.

A típus használata Kralovánszky Alán szerint a 10. század első negyede és a 11. század első negyedére jellemző, Jochen Giesler a "Bjelo-Brdo" kultúra korai fázisára keltezi a tárgytípust,¹⁰⁴³ Kovács László is a 10. század második felétől datálja őket.¹⁰⁴⁴ A Mentőállomásban nem ismerjük a csüngő leletkörnyezetét, így a hasonló analógiák nyújtotta keltezésre kell támaszkodjunk.

2. Csörgők, harangok

Gyulafehérváron három alkalommal tártak fel csörgős temetkezést, minden esetben kisgyermek sírjából: Gyulafehérvár-Mentőállomás (1979-1981) temető, 624. sír (1 bronz példány), Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető 16. és 83. sír (harang) és 372. sír (1 bronz példány).

A köznépi temetők jellegzetes tárgykategóriája.¹⁰⁴⁵ A sztyeppe lovassnépektől ered és a Kárpát-medence régészeti anyagában először az avar korban jelentkezik.¹⁰⁴⁶ Révész László szerint mágikus szerepük is lehetett e tárgyaknak, romlás ellen védtek a kisgyermek sírjában.

Keltezésük nagy időhatárt fog át.¹⁰⁴⁷

3. Fém nyakék/medál (19. tábla)

---

¹⁰⁴¹ TÓTH 2014, 203-204.

¹⁰⁴² KRALOVÁNSZKY 1959, b. 81.

¹⁰⁴³ GIESLER 1981, 130, 53. tábla.

¹⁰⁴⁴ KOVÁCS 1986b, 168.

¹⁰⁴⁵ BODRI 2013, 121.

¹⁰⁴⁶ SZŐKE 1962, 59-61.

¹⁰⁴⁷ RÉVÉSZ 1996a, 98.

Gyulafehérváron három medál/nyakék típus jelenik meg: kör alakú, ólom medál (Mentőállomás temető, 61. sír), szív alakú ezüst medál (Brândușei utcai temető, 204. sír) és hagymafej alakú bronz medál (Brândușei utcai temető, 204. sír).

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 61. sírjában talált ólom medál¹⁰⁴⁸ kör alakú, közepén egy kereszt motívum figyelhető meg, a kialakítása pénz érmére emlékeztet.

Az ólom medáloknak már anyaguktól fogva is óvó, védő erőt tulajdonítottak.¹⁰⁴⁹ A hasonló tárgyak nagyon ritkák a korszak leletanyagában.

A sírban előkerült kerámia edények és üveggyöngyfüzér a 9-10. századra keltezik a sírt (15. tábla). Hasonló leletek ismertek az al-dunai bolgár Obârșia-Olt temetőben.¹⁰⁵⁰ E medál típusnak 10. századi párhuzamai is ismertek Debrecen-Józsa-Clara Zetkin utcai lelőhelyen (15. sír) és az Ibrány-Esbo-halom temető anyagában (57. sír).¹⁰⁵¹

4. Csontból készült amulettek

Állati fogból készült amulettek

Gyulafehérváron négy alkalommal került napvilágra állati fog amulett: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 405 és 657. sír (egy-egy kutya fog példány), 118. sír (egy szarvas fog példány), Gyulafehérvár-Brândușei temető 24. sír (egy kutya fog példány).¹⁰⁵²

A pogány korszak jellegzetes elemének tartja a szakirodalom az állatfogak amulettként, bajelhárító eszközként történő alkalmazását.¹⁰⁵³ Az állatfog amulettek a szaltovói és volgai bolgár temetkezésekben is gyakran megjelennek.¹⁰⁵⁴

Általában kutya vagy farkasfogból készültek az amulettek a kutatás jelenlegi állapota alapján, két esetben van dokumentáció más állatfog alkalmazására az első az 1894-ben feltárt dévai temető, ahol medvefog amulett került elő I. Szent László érem és nyílcsúcs társaságában,¹⁰⁵⁵ a második pedig a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőből talált szarvasfog amulett (118. sír).¹⁰⁵⁶

Az amuletteket nemtől és kortól függetlenül használták: a Gyulafehérvár-Brândușei temető 24. sz. sírjába felnőtt egyén mellett került elő amulett, míg a Gyulafehérvár-

¹⁰⁴⁸ Lásd 15. tábla.

¹⁰⁴⁹ M. NEPPER 2002a, 218.

¹⁰⁵⁰ TOROPU-STOICA 1972, 170, Fig. 7.

¹⁰⁵¹ ISTVÁNOVITS 2003, 79, 563: 61; bodri 2013, 72.

¹⁰⁵² DRĂMBĂREAN et al. 1998, 189.

¹⁰⁵³ DIENES 1975, 141.

¹⁰⁵⁴ DIENES 1970, 19; FODOR 1975, 196.

¹⁰⁵⁵ HAMPEL 1900, 200.

¹⁰⁵⁶ Lásd 29. tábla.

Mentőállomás temetőben két esetben gyermek sírból származik, a harmadik esetben nem lehet tudni a sír számát. A tárgyak keltezése is széles időszakot fog át, mivel huzamos ideig használatban voltak, így a legmegfelelőbb datálás a 10-11. század teljes időszaka.¹⁰⁵⁷ Az amulettek 9. és 10-11. századi temetkezésekben egyaránt megtalálhatók.

Juh asztragalosz

Gyulafehérváron a Mentőállomás temető 347. sírjában tártak fel asztragaloszokat. Az állatcsontból készült amulettek gyakori változata a metapodiumok (kéz- és lábközépcsontok) alkalmazása bajelhárítás céljából. A 347. sírban hét asztragalosz jelenik meg, három példány esetében a csont oldala koncentrikus körökkel van díszítve.¹⁰⁵⁸ A gyulafehérvári lelet a korszak többi példányához hasonlóan kisgyermek sírjából került elő. Az asztragaloszokat nyakláncként hordta a kisgyermek.

A sír leletkörnyezete a 10. századra keltezi a tárgyakat.

5. Mellkeresztek

Gyulafehérváron három mellkereszt került napvilágra: Császár forrás temető 10, 24. és 30. sír.¹⁰⁵⁹

Bronzbók készült kettős mellkeresztek (Enkolpion)

Két alkalommal tártak fel Enkolpion mellkeresztet Gyulafehérváron: Császár forrás 10. és 24. sír.

A Langó Péter és Türk Attila által létrehozott 2004-es tipológia alapján 3 típus különíthető el (I., II., III. típus). Gyulafehérváron az I. típus van jelen: masszív kétnyúlványú függesztőfülrel ellátott ereklyetartó keresztek, amelyek két lemezből tevődnek össze, egyik oldalán a keresztre feszített Krisztus képes látható, a másik oldalán pedig az Imádkozó Mária képe. Ehez a típushoz áll legközelebb a Gyulafehérvár-Császár forrás 24. sz. sírjából előkerült kereszt (Ia típus).¹⁰⁶⁰

Egyszerű, ólom mellkereszt

---

¹⁰⁵⁷ VIDA 2002, 331-332.

¹⁰⁵⁸ Lásd 58. tábla

¹⁰⁵⁹ BLÁJAN 2006, 429.

¹⁰⁶⁰ LANGÓ- TÜRK 2004, 387. Lásd 109. tábla.

A Császár forrás temető 30. sírjába helyeztek ólom keresztet az elhunyt mellkasára.¹⁰⁶¹ A kereszt öntött, egyszerű kialakítású, nincs plasztikus díszítés, motívum rajta. Hasonló ólom mellkereszt ismertek a Kárpát-medence több 10-11. századi temetőjében: Ikervár 112. sír,¹⁰⁶² Ibrány-Esbó-halom, 197/a. sír.¹⁰⁶³

A mellkereszt szerepéről a szakirodalom több ponton kérdéseket vet föl.¹⁰⁶⁴ Bizánci rítusú keresztények jelenlétéről van szó, import tárgyról vagy helyben készített ékszerekről? A román szakirodalom a melléklet nélküli sírok mellett a kereszténység kézzelfogható régészeti bizonyítékának tartja a keresztet jelenlétét.¹⁰⁶⁵ Ezzel szemben a német,¹⁰⁶⁶ magyar¹⁰⁶⁷ kutatás óvatosan kezeli a kérdést, nem zárja ki e leletek egyszerű ékszer szerepét sem.¹⁰⁶⁸

A keresztet, az amulettekhez hasonlóan elsősorban női és gyermek sírból kerültek felszínre. A Császár forrás 30. sírjában egy 30-35 év körüli nő ~~holteste~~ feküdt.¹⁰⁶⁹

A keresztény rítusú lakosság létét több régészeti elem kérdőjelezi meg: fordított tájolású sírok, étel- és italmelléklet, sarlós temetkezések, stb.

A 10. századi erdélyi viszonyok alapján valószínűtlen hogy helyben készült ékszerek lennének, feltehetően bizánci import árujáról van szó. Visoznt meg kell említeni hogy egyszerű ólom mellkereszt helyi, kárpát-medencei, gyártásának lehetősége nem zárható ki teljesen. A szekszárdi, Béla tér környezetében előkerült egy öntőforma, amely az egyszerű ólom keresztet helyi gyártását feltételezi.¹⁰⁷⁰

Az Al-Duna menti bolgár központokban is tártak fel hasonló keresztet, ilyen a pliskai Nagy Bazilika mellett talált példány (5. sír), Vitljanov a 9. század végére és a 10. század első felére keltezi a keresztet.¹⁰⁷¹ Hasonló mellkereszt ismert a Tiszaeszlár-Sinkahegy

---

¹⁰⁶¹ BLÁJAN 2006, 429.

¹⁰⁶² KISS 2000, 60, 74; BODRI 2013, 75.

¹⁰⁶³ ISVÁNOVITS 2003, 99, 452; BODRI 2013, 75.

¹⁰⁶⁴ BĂRĂNZ-OBERSHALL 1953, 207-251; DRĂMBĂREAN et al. 1998, 189; C.E. 2006, 53; LANGÓ-TÜRK 2004, 387, 11. kép, 2.

¹⁰⁶⁵ BLÁJAN 2006, 428.

¹⁰⁶⁶ FIEDLER 2012, 107-139.

¹⁰⁶⁷ VIDA 2002, 185-187; TOMKA 2002, 214-217. LANGÓ-TÜRK 2009, 394

¹⁰⁶⁸ A püspökladány-eperjesvölgyi temető 107. sírjában egy kisgyermek viseletében a mellkereszt mellett, félhod alakú csüngő és öncsüngő is szerepel. Bodri Máté szerint annak ellenére hogy pogány korszakra utaló tárgyak (amulettek) kerültek a sírban, az elhunyt kisgyermek mivolta miatt, a tárgyak nem szólnak a keresztény hit ellen (BODRI 2013, 75).

¹⁰⁶⁹ A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben egy esetben lehetett tanulmányozni a mellkeresztet eltemetett elhunyt nemét és korát (a csontváz magassága 164cm).

¹⁰⁷⁰ LOVAG 2001; BODRI 2013, 74.

¹⁰⁷¹ VITLJANOV 1979, 63-64, Abb. 2; GEORGIEV-VITLJANOV 2001, 135, 166.167, 175, HENNING 2007, 675, 6. tábla.

temetőben¹⁰⁷², Mindszent/Koszorus dűlői temetőben 1. sz. sírjából,¹⁰⁷³ Vésztő-Mágori halom II.¹⁰⁷⁴ sírjában, Makón¹⁰⁷⁵, Gyulán.¹⁰⁷⁶ Számos hasonló mellkereszt ismert a morva területekről is, pl. Trnovec nad Váhom Jatov,¹⁰⁷⁷ Prága mellől.¹⁰⁷⁸

A Császár forrás temetőben talált kereszték leletkörnyezete nem ismert, így keltezése is bizonytalan. A bizánci ékszerek és mellkereszték kiemelkedő kutatója, Brigitte Pitarakis a tárgyakat a 10. század első felére keltezi.¹⁰⁷⁹

7. 1. 5. Gyöngyök

A gyöngy a 9. századi és 10-11. századi sírok jellegzetes ékszertípusa, elsősorban női- és gyermeksírok mellékleteként került napvilágra.

Gyulafehérváron a gyöngyöket anyaghasználat alapján három fő típusra lehet osztani: üveggyöngyök, fém gyöngyök és ásványi eredetű gyöngyök.

Üveggyöngyök

Az üveggyöngyök a gyulafehérvári leletek legnagyobb számban feltárt típusa. Elemzésüknél szem előtt kell tartani, hogy 9. századi és 10-11. századi gyöngytípusok is megjelennek Gyulafehérváron.

9. századi üveggyöngyök.

A gyulafehérvári üveggyöngyöknek késő avar kori hagyományai vannak és a Karoling peremterületre jellemző gyöngytípusok jelennek meg a Mentőállandóság temetőben.¹⁰⁸⁰

1. Több tagú rúdgyöngyök (Szilágyi 3-4. típus, Andrae 6/1, 6/5 és 6/9-10. típus)

Gyulafehérvár-Mentőállandóság temető: 46,¹⁰⁸¹ 61,¹⁰⁸² 783. sír.¹⁰⁸³

¹⁰⁷² JÓSA 1914, III. kép; FODOR 2008, 102.

¹⁰⁷³ LANGÓ-TÜRK 2004, 365-457.

¹⁰⁷⁴ SZATMÁRI 1995, 3. kép 2a, b; ROGANSKY 2009, 162.

¹⁰⁷⁵ SZATMÁRI 1995, 2. kép 2a, b. ROGANSKY 2009, 162.

¹⁰⁷⁶ SZATMÁRI 1995, 1. kép 2a, b; ROGANSKY 2009, 163.

¹⁰⁷⁷ TOČÍK 1971, XXXVIII tábla 5, 5a.

¹⁰⁷⁸ NECHVÁTAL 1979, 2:1; ROGANSKY 2009, 166.

¹⁰⁷⁹ PITTARAKIS 2006, 117.

¹⁰⁸⁰ SZŐKE 1994, 274-276.

¹⁰⁸¹ Lásd 15. tábla.

¹⁰⁸² Lásd 20. tábla.

¹⁰⁸³ DRAGOTÄ et al. 2011, 129. Lásd 103. tábla.

Gyulafehérvár-Brândușei temető: 62 sír (két aranyozott példány)

A 9. századi női sírok leggyakoribb típusa a többtagú rúdgyöngy. Lehetnek két-, három- vagy négytagú rúdgyöngyök. A kékes, fehéres (krémszínű), zöldes alapszínű gyöngyök a késő avar korszakra jellemzőek.¹⁰⁸⁴

A Brândușei utcai temetőben feltárt aranyozott (igazából ezüst fóliás) többtagú rúdgyöngyök a 9. század első felére jellemzőek (az avar kor végi temetők jellegzetes lelettípusa),¹⁰⁸⁵ viszont Gyulafehérváron 10. századi sírban jelenik meg.

A gyöngytípus eredetéről megoszlanak a vélemények, egyes kutatók szerint bizánci-orientális ékszertípus,¹⁰⁸⁶ mások szerint nem lehet eldönteni honnan származik és feltehetően huzamosabb ideig használatban volt (a 10. század második felében és a 11. század elején is fellelhető).¹⁰⁸⁷

A többtagú rúdgyöngyök ritka változata a kúpos tagokból álló rúdgyöngy, a Mentőállomás temetőben egy alkalommal jelenik meg (61. sír).¹⁰⁸⁸ Hasonló leletek ismertek morva területekről: Staré-Město-Na Valách 1452, 267/51. sír, Skalica (Szakolca) 8. halom 1. sír.¹⁰⁸⁹

2. Sárga fonatos fekete üvegpasztagyöngyök

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 46. sír.

Gyulafehérváron a I. típusa jelenik meg (hengeres üvegpasztá alapra spirálisan feltekert sárga üvegszál).

A gyöngytípus keltezése nehézségeket okoz, morva területen a 9. század első felében jelent meg (Staré-Město sírjai, Mikulčice-Klašteřísko),¹⁰⁹⁰ a Kárpát-medencében az egész kora középkorban jelen volt Közép-Európában, az I. típus viszont az avar korra és a honfoglaló magyarokra jellemző.¹⁰⁹¹ Hasonló gyöngytípus ismert a Marosgombás-Mahura 10. sír.

3. Mozaikgyöngyök, millefiori gyöngyök (Andrae 0871. típus)

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 46. sír.

Egy alkalommal nyílt lehetőség millefiori gyöngy tanulmányozására. A Mentőállomás 46. sírjában gyöngyfűzérre helyezték (dupla hurokkal keresztbe csorgatott fekete gyöngyök,

¹⁰⁸⁴ SZŐKE 1994, 274.

¹⁰⁸⁵ SZŐKE 1992, a, 877-879.

¹⁰⁸⁶ HRUBÝ 1955, 248-249; SZŐKE 1994, 274.

¹⁰⁸⁷ DOSTAL 1966, 45-46; SZŐKE 1994, 274.

¹⁰⁸⁸ Lásd 20. tábla.

¹⁰⁸⁹ SZŐKE 1994, 274-275.

¹⁰⁹⁰ KLANICA 1985, 18; SZŐKE 1994, 275.

¹⁰⁹¹ SZŐKE 1994, 275.

többtagú rúdgyöngyök és sárga fonatos hengeres alakú fekete gyöngyök társaságában). A gyöngy henger alakú, zöldeskék színű, központi motívuma egy piros sávval körbe zárt fehér kereszt, apró piros pöttyökkel kiszínezve, a gyöngy két végét sárga és piros sávok szegélyezik. Méretei: hossza = 1,3cm, a henger vastagsága = 7mm (7941. ltsz. lelet).¹⁰⁹²

E gyöngytípus a Karoling birodalom keleti peremterületeire jellemző. Nagyszámban tártak fel mozaikgyöngyöket Mosaburg/Zalavár központban térségében.¹⁰⁹³

Valószínűleg a 9. század második felében terjedt el a Kárpát-medencében, ezt a gyulafehérvári példány leletkörnyezete is alátámasztja, a sírban 9. századra keltezhető mély tál, mélyen bekarcolt vonaldíszes csésze és ezüst, lemezgömb alakú gomb található. (15. tábla)

4. Dupla hurokkal keresztbe csorgatott fekete gyöngyök (Szilágyi 41-42. típus)

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 46, 61. sír.

A gyulafehérvári temetőkben csak két alkalommal találunk keresztbe csorgatott fekete gyöngyöket (Szilágyi 41. típus). Hasonló gyöngytípus ismert a Halimba-Cseres temetőben.¹⁰⁹⁴

10. századi üvegyöngyök

A 10-11. századi temetkezésekben üvegyöngyök (henger alakú gyöngyök, gerezdelt díszű gyöngyök, bordázott díszű gyöngyök és lapított szemes gyöngyök), bronz gyöngyök, granulációs díszű ezüst gyöngy, téglalap és négyszög alakú sokszög kameol gyöngyök, mészkőgyöngyök kerültek napvilágra.

Az alábbi üvegyöngytípusok jelennek meg a gyulafehérvári temetőkben:

1. Lapított, szemes gyöngyök (Szilágyi 58. típus).

Gyulafehérváron a Mentőállomás temető 61. 141. és 416 sírjában jelenik meg. Legközelebbi párhuzama a Szászváros-Dealul Pemilor X2-9. sír.¹⁰⁹⁵

A gömbölyű, kissé lapított oldalú szemesgyöngyök mind középrétegbeli és köznépi temetőkben megtalálható, pl. Tiszaeszlár-Bashalom-Fenyvespart II. 6. sír, Tiszalök-Fészkalja-dűlő 21. sír, stb.¹⁰⁹⁶

2. Bordázott gyöngyök (Szilágyi 14. és 15. típus)

---

¹⁰⁹² Lásd 15. tábla.

¹⁰⁹³ SZÖKE 1994, 274.

¹⁰⁹⁴ SZILÁGYI 1994, 91.

¹⁰⁹⁵ PINTER-LUCA 1995, 19, VI. táb., XIII. táb. 1.

¹⁰⁹⁶ TÓTH 2014, 200.

Gyulafehérváron a Mentőállomás temető 141. sírjában találtak két bordázott gyöngyöt: egy hasáb alakú és egy nyomott gömb alakú példány.¹⁰⁹⁷Ezen kívül feltártak két példányt a 324. sírból.

A szemes gyöngyökhöz hasonlóan gazdag és köznépi temetőken jelennek meg, pl. Tiszaeszlár-Bashalom-Fenyvespart II.12. sír, Újtikos-Demeteri gödrök 11. sír, stb. Nyomott gömb változatai a 11. század első-második harmadára keltezhető.¹⁰⁹⁸

3. Kásagyöngyök (Szilágyi 37. típus)

A Mentőállomás temetőben (413. sír) és a Brândușei utcai temetőkben (71. sír) jelenik meg. Előfordulnak számos színben (sárga, kék, zöld, fehér) és formaváltozatban, köznépi és gazdag temetőkben egyaránt.

4. Gerezdelt díszű gyöngyök (Szilágyi 6. típus)

Csak egy esetben tártak fel ilyen gyöngytípust a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 76. sírjában. Hasonló gyöngyök kerültek elő a Halimba-Cseres temetőben.¹⁰⁹⁹

5. Gömb, illetve lapított gömb alakú gyöngyök (Szilágyi 3 típus)

Gyulafehérvár környezetében két temetőben találunk gömb alakú gyöngyöket: Mentőállomás temető 61. (43 kék és 40 sárga és 3 fehér példány) és 412. sír (6 átlátszó kék és 2 fehér példány), Gyulafehérvár-Brândușei temető 62. sír (3 példány). Hasonló példányok ismertek Újtikos-Demeteri gödrök 11. sírjából.

6. Henger alakú gyöngyök (Szilágyi 11. típus)

Gyulafehérváron a Mentőállomás temetőben regisztráltak henger alakú gyöngyöket: 324. sír (7 példány), 646. sír (6 példány). Hasonló gyöngyök a 10-11. századra keltezhető Sorokpolány-Berekalja temetőben kerültek elő (219. sír).¹¹⁰⁰

7. Korong alakú gyöngyök (Szilágyi 27 típus)

Három alkalommal tártak fel korong alakú gyöngyöt Gyulafehérváron: a Mentőállomás temető 646, 668. sírjában és a Brândușei utcai temető 71, 101, 143. sírjában. Hasonló gyöngyök ismertek a Tiszaeszlár-Dióskert I. sírjából.¹¹⁰¹

8. Rúdgyöngyök

A Mentőállomás temető 412. sírjában került napvilágra (9 zöld és 3 kék példány).¹¹⁰² Közeli párhuzam a Hodony-Pocioroane-14. sírja.¹¹⁰³

---

¹⁰⁹⁷ Lásd 31. tábla.

¹⁰⁹⁸ SZŐKE-VÁNDOR 1987, 63; TÓTH 2014, 202.

¹⁰⁹⁹ SZILÁGYI 1994, 83-85.

¹¹⁰⁰ KISS 2000, 195.

¹¹⁰¹ TÓTH 2014, 90, 202-204.

¹¹⁰² Lásd 69. tábla.

¹¹⁰³ DRAȘOVEAN-TEICU-MUNTEAN 1996, LXI. Táb. 5.

9. Bikónikus gyöngyök

Gyulafehérváron a Mentőállomás temetőben több sírban megfigyelhető e típus: 324, 412. sír.¹¹⁰⁴ A 412. sír fordított tájolású és a gyöngyfüzér (zöld hasábolt téglalap alakú üvegyöngyök, háromtagú rúdgyöngy és dinnye mag alakú gyöngyök) a 9-10. századra keltezik a sírt.

Ásványi eredetű gyöngyök

A Mentőállomás temetőben több alkalommal került napvilágra karneol gyöngy (Szilágyi 49. típus): 443. sír (három példány), 668. sír (három példány), 6809. ltsz. lelet.

Két formaváltozata ismert: a téglalap alakú sokszög (443. sír, 668. sír 2 példány), valamint nyolcszög alapú hasáb forma (668. sír egy példány). Szőke Béla Miklós és Vándor László szerint a 10. században a több lapúra csiszolt formák terjedtek el, a 11. századra a gömb alakú a jellemző.¹¹⁰⁵

Mészkőgyöngyök

Mészkőgyöngy a Mentőállomás temető 412. sírjában figyelhető meg (két példány – Szilágyi 40. típus). A gyöngy egy 9-10. századi temetkezés gyöngyfüzéréen található, mellette 8 lapú hasáb alakú rúdgyöngy, egy bikónikus kék gyöngy és kásagyöngyök feküdtek. Hasonló példányok ismertek a Sorokpolány-Berekalja temető 11, 43, 66, 112. sírjában.¹¹⁰⁶

Agyag gyöngyök

A Mentőállomás temető 248. és 405. sírjában találtak agyag gyöngyöket A 405. sírban gyöngyfüzéréen került elő hat példány.¹¹⁰⁷ A sír leletei között egy kutya fog amulett is napvilágra került.¹¹⁰⁸

Márvány gyöngyök

---

¹¹⁰⁴ Lásd 54. és 69. táblák.

¹¹⁰⁵ SZŐKE-VÁNDOR 1987, 61; LANGÓ 2002, 87-93; TÓTH 2014, 202.

¹¹⁰⁶ KISS 2000, 195.

¹¹⁰⁷ Lásd 67. tábla.

¹¹⁰⁸ Lásd 67. tábla.

Márvány gyöngy egy alkalommal figyelhető meg Gyulafehérváron, a Brândușei utcai temető 3. sírjában (1 fehér példány).¹¹⁰⁹ Az ékszer egy 15 darabból álló gyöngyfűzér része, fehér színű, korong alakú, felülete bekarcolt vonallal díszített. A gyöngyök környezetében kör átmetszetű bronz nyakperec és kör átmetszetű, nyitott bronz hajkarikák kerültek felszínre.

Bronz gyöngyök

Bronz gyöngy egy alkalommal került napvilágra a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 407. sírjában. Egy bikónikus gyöngy.

Ezüstgyöngyök

Gyulafehérváron egy alkalommal tártak fel ezüstgyöngyöt. A Mentőállomás temető 668. sírjában egy gyöngyfűzéken egy bikónikus, rombusz alakban elhelyezett granulációval díszített példány került elő.¹¹¹⁰ A gyöngyfűzéken, karneol (Szilágyi 49. típus) és kerámia gyöngyök voltak felfűzve.¹¹¹¹ A sír DNY-ÉK tájolású, a gyöngyök mellett egyszerű huzal gyűrű és két bronz gomb található. A sír a 10. sz. első felére keltezhető. Ezt a datálást támasztja alá az ibrányi 255. sz. sírban és a karosi II. temető 45. és 49. temetkezéseiben talált példányok.¹¹¹² Hasonló gyöngy típus ismert a kistokaji temető 4. sz. sírjából is.¹¹¹³

Ez a gyöngy típus Szőke Béla Miklós és Vándor László szerint a Skandináv területekről, Morvaország és Csehország irányából érkezett kereskedelem útján a Kárpát-medencébe,¹¹¹⁴ annyi pontosítással hogy nem a 11. században hanem már korábban megjelent, a 10. sz. első felében. N. Nepper Ibolya szerint bizánci eredetű ékszertípus.

Az ezüst granulációval díszített gyöngyök az al-dunai temetőkben is feltűnnek (Dolna Vukovit,¹¹¹⁵ Obârjia Nouă,¹¹¹⁶ stb.

Gyöngyfűzér

---

¹¹⁰⁹ DRAGOTĂ 2009, 27, 221: 15. tábla.

¹¹¹⁰ CIUGUDEAN Kiállítás. Katalógus. 2006 109, 60. kép; Lásd 80. tábla.

¹¹¹¹ Lásd 80. tábla.

¹¹¹² RÉVÉSZ-NEPPER 1996, 54; RÉVÉSZ 1996a. 81; ISTVÁNOVITS 2003, 295.

¹¹¹³ K. VÉGH 1994, 78, 5. kép, 7. tárgy.

¹¹¹⁴ SZŐKE-VÁNDOR 1987, 63-65.

¹¹¹⁵ VAŽAROVA 1976; GRIGOROV 2005, 247, 1. rajz.

¹¹¹⁶ TOROPU-STOICA 1972; GRIGOROV 2005, 247, 2. rajz.

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 10 esetben helyeztek gyöngyfüzért az sírba:

28. sír. Nincs információ a gyöngyök számáról és típusáról.

46. sír:¹¹¹⁷ 149 üvegpaszt gyöngy. Leletkörnyezet: két kerámia edény, töredékes vas kés, bronz füles gomb és állatcsontok.

53. sír. Nincs információ a gyöngyök számáról és típusáról.

61. sír:¹¹¹⁸

1 fehér háromtagú rúdgyöngy (Szilágyi 4. típus, Andrae 6/13. típus). Méretei: hossza = 1,7cm, vastagsága = 4mm.

65 fekete kása alakú gyöngy (Szilágyi 37. típus). Méretei: átmérője 4,5-6mm.

50. sárga kása alakú gyöngy (Szilágyi 37. típus). Méretei: átlag átmérő = 7-8mm.

1 világoskék, kéttagú rúdgyöngy (Szilágyi 3-4. típus, Andrae 6/9-10. típus). Méretei: hossza = 8,5mm.

Három, gömböjű, fehér csorgatott spirálsávval díszített gyöngy (Szilágyi 41. típus). Méretei: átmérő 7-8mm.

324. sír:¹¹¹⁹

7 henger alakú gyöngy (Szilágyi 11. típus). Méretei: hossza = 2cm, vastagsága = 9mm.

1 bikónikus gyöngy (Szilágyi 23b. típus). Méretei: hossza = 1,8cm, szélessége = 1,4cm.

10 lapított alakú szemesgyöngy (Szilágyi 58. típus). Méretei: átmérője 10x8mm.

5 bordázott gyöngy (Szilágyi 10. és 15. típus). Méretei: átmérő = 8x6,5mm.

3 apró kása gyöngy (Szilágyi 37. típus). Méretei: átmérő = 5,6mm.

412. sír:

7 zöld hasáb alakú rúdgyöngy (Szilágyi 10. típus). Méretei: 4 példány hossza = 1,5cm, vastagsága 4mm, két példány hossza = 2,2cm, vastagsága = 1cm, egy példány hossza = 1,2cm, vastagság = 5mm.

1 dinnye alakú zöld gyöngyből: Méretei: átmérő = 9mm.

3 kék hatszögletű hasáb alakú üvegyöngy (Szilágyi 31). Méretei: hossza 2,3cm, vastagság = 4mm.

1 háromtagú, kék rúdgyöngy (Szilágyi 3-4. típus). Méretei: hossza = 1,9cm, vastagsága = 6mm.

---

¹¹¹⁷ Lásd 15. tábla.

¹¹¹⁸ Lásd 20. tábla.

¹¹¹⁹ Lásd 54. tábla.

1 kék bikónikus üveggyöngy (Szilágyi 15. típus). Méretei: hossza 1,3cm, vastagsága = 5mm.

1 fehér kéttagú mészkőgyöngy. Méretei: hossza = 1,8cm, vastagsága = 1cm.

405. sír:¹¹²⁰ 6 kerámia gyöngy.

646. sír:¹¹²¹

Egy háromtagú, krémszínű rúdgyöngy (Szilágyi 3-4. típus, Andrae 6/6. típus). Mérete: hossza = 2cm, vastagsága = 7mm.

Négy barna, henger alakú gyöngy (Szilágyi 11. típus). Méretei: hossza = 1,2mm, vastagsága = 7mm.

Két fehér henger alakú gyöngy (Szilágyi 11. típus). Méretei: hossza = 1,2cm, vastagság = 1cm.

Két dinnyemag alakú gyöngy (Szilágyi 12. típus). Méretei: átmérő = 7x6mm.

Négy gömba alakú gyöngy (Szilágyi 8. típus). Méretei: átmérő = 2,1x1,8cm.

1 apró, ezüstfoliás, sárga kása gyöngy (Szilágyi 20. típus). Mérete: átmérő = 7x6mm.

668. sír:¹¹²²

4 agyag gyöngy

3 vörösesnarancssárga, négyzet alakú sokszög karniol gyöngy (Szilágyi 49. típus). Méretei: 1,4x1,4cm.

Két vörösesnarancssárga téglalap alakú sokszög karniol gyöngy (Szilágyi 49. típus). Méretei: hossza = 1,5cm, vastagsága = 9mm.

Egy geometrikus mintájú, granulációval díszített ezüst bikónikus gyöngy (4. típus).¹¹²³ Az ezüst gyöngy metszete háromszögletű, a végei lekerekítettek, hossza = 2cm, szélessége = 1,6cm.

783. sír:¹¹²⁴

11 fehér-krém színű, kéttagú rúdgyöngy (Szilágyi 1-4. típus, Andrae 6/3. típus). Méretei: hossza = 1,2cm, vastagság = 7mm.

28 sötétkék, négyélű üveggyöngy (Szilágyi 30. típus). Méretei: hossza = 6mm, vastagság = 5mm.

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető:

---

¹¹²⁰ Lásd 67. tábla.

¹¹²¹ Lásd 89. tábla.

¹¹²² Lásd 92. tábla.

¹¹²³ GÁLL 2013, 313. tábla, 4.

¹¹²⁴ Lásd 103. tábla.

71. sír. 47 üvegpasztá gyöngy¹¹²⁵

2 bordázott gyöngy

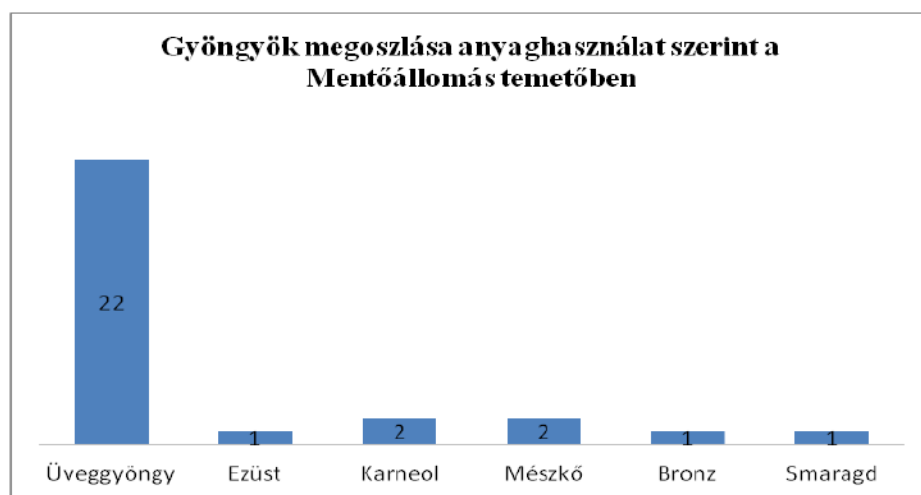
5 laspított szemesgyöngy

3 hengeres alakú rúdgyöngy

10 kéttagú rúdgyöngy

24 apó kásagyöngy

A gyöngyök mennyiségbeli megoszlása változatos, a legtöbb esetben 1-2 legfeljebb 5 gyöngy figyelhető meg az elhunyt nyakán vagy felvarva különböző ruhadarabokon (lásd táblázat). A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 1981-1985 között feltárt 849 sírjából 29 esetben találunk gyöngyöt a sírban, amiből 13 alkalommal tudjuk a gyűrűk számát és típusát. Három alkalommal 1-1 gyöngyöt (bronz- és mészkőgyöngyöt), a fennmaradó esetben gazdag gyöngyfűzérrel temették el a halottat. Két esetben a 9. századi temetőbe helyeztek gyöngyfűzért, mindkét alkalommal üvegyöngyöket (46. sír 149 üvegyöngy, 61. sír 43 üvegyöngy). A 10-11. századi temetőrészben a kép változatosabb 1-1 esetben bronz- és mészkőgyöngyöt helyeztek az elhunyt mellé (134, 174, 412. sír), 1 alkalommal bikónikus ezüst gyöngyöt üvegyöngyfűzérre (665. sír) fűzve, 1 esetben pedig kerámia gyöngyfűzért helyeztek a sírba (405. sír 6 agyaggyöngy).

36. Ábra. Gyöngyök megoszlása anyaghasználat szerint a Mentőállomás temetőben

A gyöngyök kor- és nembeli megoszlásánál észrevehető, hogy a 9. századi temetőrészben mindkét esetben felnőtt egyén mellé helyezték az ékszert (feltehetőleg az elhunyt nő volt), míg a 10. századi temetőrészben 5 felnőtt és 3 gyermek mellé. A három gyermek közül egy

¹¹²⁵ DRAGOTĂ et al. 2009, 43, 243. 37. tábla.

esetben találunk magányos bronzgyöngyöt, két esetben gyöngyfűzért, míg a felnőttek esetében három alkalommal 1-1 gyöngy fordul elő és 2 alkalommal gyöngyfűzért.

Gyulafehérvár temetőiben minden esetben gyermek és nő mellé helyeztek (hasonló a helyzet pl. a Kistokaj-Homokbánya temető honfoglalás kori temetőben¹¹²⁶) gyöngyöket, viszont találunk olyan 10. századi temetőt az Erdélyi-medencében ahol fegyveres férfi sírjában találtak gyöngyöt (Kolozsvar-Zápolya utcai temető 6. sz. sír).¹¹²⁷ Ez a megfigyelés a gyöngyök kereskedelmi értékét sugallja, háttérbe szorítva esetleges ékszer szerepét gyermeksírokból.

A Gyulafehérvár-Brândușei temetőben 9 esetben találunk gyöngyöt az elhunyt mellett. A 238 síros temetőben 6 esetben gyermek mellé helyezték a tárgyat (60, 62, 71, 76, 143, 172. sz. sír), míg 3 alkalommal nők mellé (101, 152, 204. sír). A gyöngyök sírbeli előfordulásánál megfigyelhető, hogy 4 esetben egy-egy gyöngyöt helyeztek a sírba (60, 101, 143, 204. sír), a többi sírba 3-4 példányt (62, 71. sír) vagy gazdag gyöngyfűzért helyeztek (71, 152, 172).

A gyöngytípusok időrendjének kérdéséről

A gyöngyök használati ideje több évszázadot ölel át, a gyulafehérvári temetőkben (Mentőállomás és Brândușei utcai temetők) a 9. századtól a 11. századig jelen van. A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben két alkalommal gazdag gyöngyfűzér került feltárássra 9. századi sírokból (bronz fülescsüngő, 9. századi kerámia és vas kés segít a keltezésben). A csorgatott díszítésű színes gyöngyfűzereknek 9-10. századi al-dunai párhuzamai is vannak, a többtagú rúdgyöngyök és a mozaikgyöngyök (millefiori gyöngy) késő avar kori, 9. századi párhuzamai ismertek a Kérpát-medencéből.¹¹²⁸

A többi lelet 10. századi sírokból származik (keltezésükben szőlőfürtcsüngős fülbevaló, 10. századi kerámia edény, egymáshelyezett végű bronz pántgyűrű segít). A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 668. sírjában talált ezüst bikónikus granulációs díszítésű gyöngy a 10. század első felére keltezhető, ezt a leletkörnyezet is alátámasztja (egyszerű ezüst huzal gyűrű és két bronz gomb).

A Brândușei utcai temetőben viszont 10 és 11. századi példányok találhatók. 8 esetben 10. századi leletek társaságában és 1 esetben (152. sír – Orseolo Péter ezüstdenárja) 11.

---

¹¹²⁶ K. VÉGH 1993, 67.

¹¹²⁷ KOVÁCS 1942, 85-117; LÁSZLÓ 1945 1-15; GÁLL 2013, 272.

¹¹²⁸ FIEDLER 1992, 117. DONČEVA-PETCOVÁ 2007.

századi sírból.¹¹²⁹ A Brândușei utcai temető 10. századi analógiái megtalálhatók többek közt a Csombordi és a Maroskarna A (Blandiana A) temetőekben.¹¹³⁰

Gyöngymellékletes sírok a Mentőállomás és Brândușei utcai temetőben

Sírsz.	Nem	Ltsz.	Helyzet	Gyöngy	Darab	Típus	Anyag
18	Felnőtt	?	A nyaknál	Nyaklánc	?	?	Üveg
28	Nő	?	A nyaknál	Nyaklánc	?	?	Üveg
35	Nő	?	A □ob femur mellett	Magányos	2	?	Üveg
46	Nő	7941	A nyaknál	Nyaklánc	1	Szilágyi 11, Andrae 5/0871.	Üveg
46	Nő	7941	A nyaknál	Nyaklánc	115	Szilágyi 37	Üveg
46	Nő	7941	A nyaknál	Nyaklánc	1	Szilágyi 3-4	Üveg
46	Nő	7941	A nyaknál	Nyaklánc	3	Szilágyi 41	Üveg
50	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	?	?	Üveg
52	?	?	A nyaknál	Nyaklánc	?	?	Üveg
61	Adultus	8403	A nyaknál	Nyaklánc	43	Szilágyi 7	Üveg
61	Adultus	8403	A nyaknál	Nyaklánc	73	Szilágyi 58	Üveg
61	Adultus	8403	A nyaknál	Nyaklánc	1	Szilágyi 4, Andrae 6/13.	Üveg
66	Adultus	?	A lábfejnél	Magányos	1	?	Üveg
76	Adultus	?	?	?	?	?	Üveg
78	Adultus	?	?	Nyaklánc	2	?	Üveg
83	Infans	?	A nyaknál	Magányos	1	?	Üveg
88	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	?	?	Üveg
89	Adultus	?	Az állkapocs	Magányos	1	?	Üveg

¹¹²⁹ DRAGOTĂ. 2009, 63, 268. 62. tábla.

¹¹³⁰ CIUGUDEAN-ANGHEL. 1983, 361-364.; DANKANITS-FERENCZI 1959, 605-615.

			alatt				
134	Adultus	?	?	Magányos	1	kör alakú mészkőgyöngy	Mészkő
141	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	2	Szilágyi 58	Üveg
141	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	2	Szilágyi 14-15	Üveg
174	Adultus	?	A nyaknál	Magányos	1	Szilágyi 30	Smaragd (?)
324	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	1	hálónéhezék	Agyag
324	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	7	Szilágyi 11	Üveg
324	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	1	Szilágyi 23b	Üveg
324	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	10	Szilágyi 58	Üveg
324	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	5	Szilágyi 10-15	Üveg
324	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	3	Szilágyi 37	Üveg
407	Infans	?	A nyaknál	Magányos	1	bronz gyöngy	Bronz
410	Infans	?	A nyaknál	Magányos	1	?	?
412	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	7	Szilágyi 10	Üveg
412	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	3	Szilágyi 31	Üveg
412	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	1	Szilágyi 1-4	Üveg
412	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	1	Szilágyi 15	Üveg
412	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	2	Korong alakú	Mészkő
646	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	3	Szilágyi 1-4	Üveg
646	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	6	Szilágyi 11	Üveg
646	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	4	Szilágyi 8	Üveg
646	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	2	Szilágyi 12	Üveg
665	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	1	Bikónikus gyöngy	Eztüst
668	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	4	Korong alakú gyöngy	Agyag
668	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	2	Szilágyi 49	Kameol
668	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	1	Szilágyi 49	Kameol
706	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	2	?	Üveg
760	?	?	?	Nyaklánc	?	?	Üveg
781	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	41	?	Üveg
783	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	11	Szilágyi 3-4	Üveg
783	Infans	?	A nyaknál	Nyaklánc	28	Szilágyi 30	Üveg
824	Adultus	?	A nyaknál	Nyaklánc	10	?	Üveg
Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető							
3	Infans	8716	A nyaknál	Nyaklánc		Kása gyöngy	agyag
3	Infans	8716	A nyaknál	Nyaklánc			márvány

60	Infans	-	S-végű hajkarikán	Nyakék			üveg
62	Infans	-	A nyaknál	Nyaklánc		Szilágyi 24	üveg
62	Infans	-	A nyaknál	Nyaklánc		Szilágyi 7	üveg
62	Infans	-	A nyaknál	Nyaklánc	-	Kása gyöngy	agyag
71	Infans	9270	A nyaknál	Nyaklánc	-	Szilágyi 4	üveg
71	Infans	9270	A nyaknál	Nyaklánc	-	Szilágyi 27	üveg
71	Infans	9270	A nyaknál	Nyaklánc	-	Kása gyöngy	agyag
71	Infans	9270	A nyaknál	Nyaklánc		Kása gyöngy	agyag
71	Infans	9270	A nyaknál	Nyaklánc		Spiráldíszes korong alakú gyöngy	agyag
76	Infans	9271	A nyaknál	Nyaklánc		Szilágyi 6	üveg
101	Adultus		A nyaknál	Nyakék	-	Kása gyöngy	agyag
143	Infans	9309	Az állkapocs bal oldalán	Nyakék	-	Kása gyöngy	üveg
152	Adultus	9376	A nyaknál	Nyaklánc	-	Kása gyöngy	agyag
152	Adultus	9376	A nyaknál	Nyaklánc	-	Kása gyöngy	agyag
172	Infans	-	A nyaknál	Nyaklánc	-	Hatszögletű	üveg
204	Infans II	-	A nyaknál	?	?	?	üveg

37. Ábra. Gyöngyök a gyulafehérvári kora középkori temetőkből

7. 1. 6. Nyakperek

A nyakperek a köznépi temetők jellegzetes ékszertípusa a 10-11. században. Gyulafehérváron három típusa ismert:

1. egyszerű, egyszálból készült, kör átmetszetű nyakperek

2. rombusz átmetszetű nyakpereg

3. három vékony vagy vastag szálból sodort hurkos-kampós végű nyakpereg (torquesek).

Egyszerű, egyszálból készült huzalnyakpereg (1a. típus).

Négy alkalommal sikerült azonosítani huzalnyakperecet a sírban: Gyulafehérvár-Mentőállomás (1979-1981) temető 11/12. sír (réz nyakpereg, rajta kis koncentrikus körből álló medál – háromlevelű lóhere alakú), Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető 349. sír (1 bronz példány), Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 3. sír (1 vas példány)¹¹³¹, 142. sír (1 ezüst példány).

Az egyszálból készült nyakperecek a 10. század közepétől a 11. századig voltak használatban.¹¹³²

A kör átmetszetű huzalnyakperecek a gyulafehérvári temetőkben a 10. század második felétől (Mentőállomás temető, 349. sír, nyitott kör átmetszetű hajkarikák) a 11. század első harmadáig használatban voltak (Brândușei utcai temető 142. sírban I. (Szent) István ezüstdenárja a sírban).

Rombusz átmetszetű huzalnyakpereg (1b. típus).

Egyalkalommal regisztráltak rombusz átmetszetű huzalnyakperecet Gyulafehérváron: Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 129. sír (1 bronz példány).

A rombusz átmetszetű nyakperecek a 11. század első harmadában terjedtek el.¹¹³³A Brândușei utcai temetőben S-végű hajkarikák, másodlagos funkcióban felhasznált övveretek társaságában jelenik meg.¹¹³⁴

Sodrott nyakpereg (torques 1c. típus)

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1979-1981) temető 501. sz. sír (1 Br példány), Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető 447. sz. sír (1 Br példány), 613. sz. sír (1

---

¹¹³¹ DRAGOTĂ 2009; GÁLL 2013, 669.

¹¹³² VÁLYI 2000, 365-385.

¹¹³³ VÁLYI 2000, 365-385.

¹¹³⁴ KOVÁCS 1994, 1-227.

Br példány),¹¹³⁵ 704. sz. sír (1 Br példány), 824. sz. sír (1 Br példány),¹¹³⁶ Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 63. sz. sír (1 Br példány), 94. sz. sír (1 Br példány),¹¹³⁷ Gyulafehérvár-Császári forrás temető (5 Br példány).¹¹³⁸

A torques jellegzetes ékszertípusa a 10-11. századi köznépi temetőknek. Első Kárpát-medencei megjelenése a 7. századi avar lakossághoz fűződik.¹¹³⁹ A 8-9. század során fokozatosan eltűnt és csak a 10. század közepétől terjedt el újra a honfoglaló magyarság körében.¹¹⁴⁰ Szabó János Győző a torquesek megjelenését keleti szláv és bolgár kulturális hatásként értelmezi.¹¹⁴¹ A nyakperecek hamvasztásos és csontvázas temetkezésekben egyaránt megjelennek (ez megkérdőjelezi Vályi Katalin azon feltételezését, hogy a torquesek a keleti keresztények viseleti tárgya lehetett).¹¹⁴² Valószínűleg bolgár közvetítéssel Bizánc felől terjedt el a sodort nyakperec típus a Kárpát-medencében.¹¹⁴³ Két változata ismert: a vékony és vastag huzalú változat. A vékony szálból sodort típus a 10. század második felétől jelenik meg (pl. Tiszalök-Rázompart, Gyémántpart 109. sír),¹¹⁴⁴ míg a vastag huzalból sodort változat (Giesler 1c. típus) a 11. század huszas éveitől.¹¹⁴⁵

A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben a 11. századi temetőrészről került elő (63. sír), a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 1a, 1b. és 4. típusú hajkarikák, és gyöngyök társaságában fordul elő, keltezése így elég széles időskálát ölel át, de valószínűleg a 10. sz. második felére keltezhető.¹¹⁴⁶

A Gyulafehérvári temetőkben három anyagtípus fordul elő: vas, bronz és egy esetben ezüst. A leletek túlnyomó része bronzból készült, arany példány nem ismert. A Brândușei utcai temetőben feltárt vas nyakperec (3. sír) nagyolt kidolgozása a honfoglaló magyarság hiedelemvilágában fellelhető bajelhárító szerepet sejtet.¹¹⁴⁷ Hasonló megfigyelést tett Horvát Ciprián, aki összegyűjtve a nyakpereces sírokat, észrevette hogy minden esetben 10 évnél fiatalabb korú gyermekek viselete volt.¹¹⁴⁸ Ezt az észrevételt alátámasztja a Gyulafehérvár-

¹¹³⁵ Lásd 72. tábla.

¹¹³⁶ CIUGUDEAN 1996, K.K. 34-36.

¹¹³⁷ DRAGOTĂ 2009, 41, 48.

¹¹³⁸ BLĂJAN 2005, 43.

¹¹³⁹ VÁLYI 2000, 365-385.

¹¹⁴⁰ VÁLYI 2000, 375.

¹¹⁴¹ SZABÓ 1978-1979, 52.

¹¹⁴² VÁLYI 2000, 365-385; RÉVÉSZ 2012, 64.

¹¹⁴³ RÉVÉSZ 2012, 60.

¹¹⁴⁴ KOVÁCS 1986b, 168.

¹¹⁴⁵ SZŐKE 1962, 93; SZABÓ 1978-1979, 52-56, 61-62; GIESLER 1981, 116-120; KOVÁCS 1986b, 101, 168; TÓTH 2014, 200.

¹¹⁴⁶ Lásd 47. és 62. táblák.

¹¹⁴⁷ SOLYMOSSY 1933, 103-104.

¹¹⁴⁸ HORVÁT 2005, 469-472.

Brândeșei utcai temető 3. sz. sírja, ahol a csontváz sírban mért hossza 1m, amely egy Infans II. korú egyén maradványaira utal (7-14 éves kor).

Az al-dunai bolgár temetőkben a torquesek megjelenésénél Szabó János Győző fontos észrevételt tett: a bulgáriai példányok ezüstből és vasból készültek és ritkán fordulnak elő bronzból készült leletek, míg a temetkezésekben a nyakpereceknek diadém funkciója van. Ezt a feltételezést Važarova óvatosan kezelte, mert a leletek jelentős részénél nincs megemlítve az ékszer anyaga.¹¹⁴⁹

Statisztikai adatok az Erdélyi-medence nyakperec leleteiről

A Gyulafehérváron feltárt 10-11. századi temetőkben a nyakperces sírok száma alacsony. A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 7 esetben helyeztek nyakparecet a sírba (az 1979-1980, 1981-1985 között feltárt 1100 sír 0,63%-a), a Gyulafehérvár-Brândeșei utcai temetőben pedig 5 esetben (a 229 síros temető 2,16%-a). A Császárforrás (5 példány jelenléte ismert) és Vadászok úti temetőkben a leletek pontos száma és helye bizonytalan. Az egyszálú (1a, 1b. típus) és sodort (3a, 3b. típus) nyakperecek a megfigyelt esetek alapján mind nagyterjedésű köznépi temetőkben fordulnak elő: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető, Gyulafehérvár- Brândeșei utcai temető, Gyulafehérvár-Császárforrás, Gyulafehérvár-Vadászok úti temető, Temesvár-Csókaerdő,¹¹⁵⁰ Magyarpécska,¹¹⁵¹ stb. (két kivétel ismert: Kolozsvár-Szántó utca,¹¹⁵² Nagyszalonta-Halomdomb).¹¹⁵³ E mellett érdemes kiemelni, hogy az esetek 30,76%-nál fegyveres sírok mellett kerültek elő a példányok, annak ellenére hogy csak egy esetben van adat a nyakperec és fegyver együttes sírbeni jelenlétéről (Kolozsvár-Szántó utca, 16. sír).¹¹⁵⁴ A nyakperecnek nincs etnikumjelző szerepe, ellenben valószínűleg kor- és nemfüggő ékszer lehetett.

---

¹¹⁴⁹ VAŽAROVA 1976, 343; RÉVÉSZ 2012, 61.

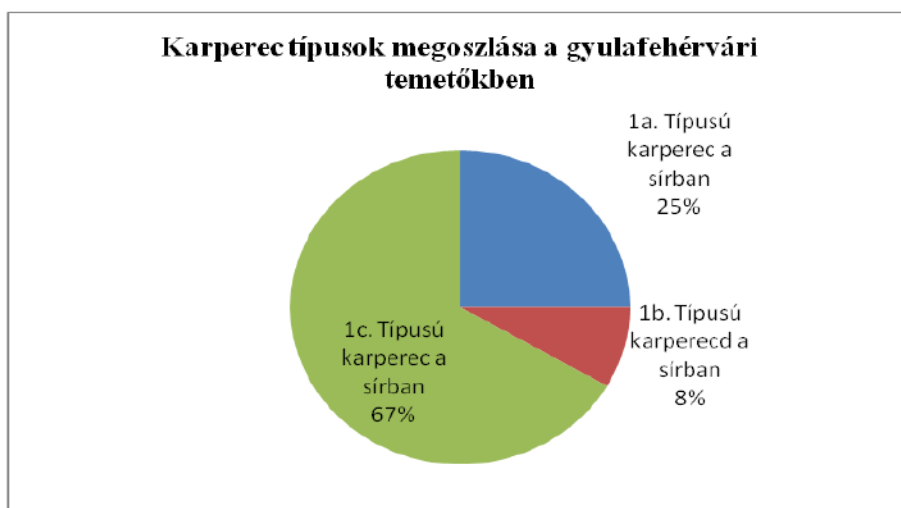
¹¹⁵⁰ RĂDULESCU-GÁLL 2011, 155-194.

¹¹⁵¹ GÁLL 2013, 313-316.

¹¹⁵² GÁLL 2013, 261-267.

¹¹⁵³ LAKATOS 2005, 481-492; GÁLL 2013, 370-374.

¹¹⁵⁴ GÁLL 2013, 261-267.

38. Ábra. Karperec típusok megoszlása a gyulafehérvári temetőben

Nyakperecek használóinak neme

Egyelőre nincs embertani elemzés azon sírokról, amelyekben nyakperecek fordulnak elő. Ellenben korbeli megoszlásukat meg lehet kísérelni. A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 3 esetben felnőtt, két esetben gyermek mellé helyeztek nyakéket, a többi sírról kevés az információ.¹¹⁵⁵ A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben 2 esetben felnőtt és 3 esetben gyermek mellé helyeztek nyakperect. A sírmelléklet alapján megkísérelt nemmeghatározás Aurel Dragotă részéről kockázatos vállalkozás. Mind az 5 esetben antropológiai elemzés nélkül, pusztán a leletkörnyezet alapján ítélte meg a sírok nembeli hovatartozását.¹¹⁵⁶

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető (1979-1981 között feltárt sírok)									
Sírszám	Nem/kor	Ltsz.	Helyzet	Nyakperec	Darab	Zár	Típus	Anyag	Állapot
501	?	7556	Nyaknál	Három szálból	1	Kampó - hurok	1C	Br	Közepes magtartású
Gyulafehérvár-Mentőállomás temető (1981-1985 között feltárt sírok)									
350	Gyermek	-	Nyaknál	Egy szálból	1	Kampó - hurok	1A	Br	Jó megtartású
447	Felnőtt	-	Nyaknál	Három szálból	1	Kampó - hurok	1C	Br	Jó megtartású
613	Felnőtt	-	Nyaknál	Három szálból	1	Kampó - hurok	1C	Br	Jó megtartású

¹¹⁵⁵ Lásd 5. fejezet, Katalógus.

¹¹⁵⁶ DRAGOTĂ 2009, 41, 48.

702	Gyermek	8489	Nyaknál	Három szálból	1	Kampó - hurok	1C	Br	Jó megtartású
821	Felnőtt	8016	Nyaknál	Három szálból	1	Kampó - hurok	1C	Br	Jó megtartású
Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető									
3	Gyermek	8710	Nyaknál	Egy szálból	1	Kampó - hurok	1A	Fe	Jó megtartású
142	Gyermek	9342	Nyaknál	Egy szálból	1	Kampós	1A	Ag	Jó megtartású
129	Gyermek	9343	Nyaknál	Egy szálból	1	Kampós	1B	Br	Jó megtartású
63	Felnőtt	9250	Nyaknál	Négy szálból	1	Kampó - hurok	1C	Br	Jó megtartású
94	Felnőtt	9341	Nyaknál	Négy szálból	1	Kampó - hurok	1C	Br	Jó megtartású
Gyulafehérvár-Császár forrás temető									
17	Felnőtt	9133	Nyaknál	Három szálból	1	Kampó - hurok	1C	Br	Töredékes

39. Ábra. A nyakperecek megoszlása Gyulafehérváron

7. 1. 7. Karperecek

A karperecek a honfoglalás kori férfi- és női viselet gyakori melléklete.¹¹⁵⁷

A gyulafehérvári temetőkben huzalkarperecek, pántkarperecek és háromszázból sodort karperecek jelennek meg.

Egyszerű kör keresztmetszetű huzalkarperecek

Gyulafehérváron négy alkalommal dokumentáltak huzalkarpereces srokat: Gyulafehérvár-Brândușei temető 31. sír (7/1999 – 1 bronz példány), 55. sír (8/2001 – 1 bronz példány);¹¹⁵⁸ Gyulafehérvár-Mentőálmás temető 175. sír (1 bronz példány), 763. sír (2 bronz példány).¹¹⁵⁹

¹¹⁵⁷ KOVÁCS 1986a, 101.

¹¹⁵⁸ DRAGOTĂ-BRÂNDĂ 2002, 34.

¹¹⁵⁹ Lásd 83. tábla.

Az esetek többségében köznépi temetőkből származnak, elsősorban bronzból készült ékszerek. Több altípusa ismert: a kör átmetszetű, hegyesedő változat (175. és 763. sír,¹¹⁶⁰ Giesler 4. típus) a 10. század folyamán terjedt el a Kárpát-medencében, elképzelhetően balkáni eredetű ékszer. Keltezésük a 10. század második negyedétől a 11. század első feléig tartó periódusra tehető.¹¹⁶¹

Pontkör díszítésű pántkarperecek

Egyedül a Gyulafehérvár-Brândușei temetőben jelenik meg (137. sír - egy bronz. példány).¹¹⁶² Révész László szerint a köznépi és gazdag temetőkben egyaránt megjelenő ékszertípus, keltezésük a 10. század első kétharmadától a 11. század elejéig tehető.¹¹⁶³

Pödrött végű pántkarperecek¹¹⁶⁴

Gyulafehérváron egy alkalommal dokumentáltak pödrött végű pántkarperecet, a Mentőállomás temető 402. sírjában (1 bronz példány).¹¹⁶⁵ Hasonló lelet ismert a szászvárosi temetőben.¹¹⁶⁶

Nehezen keltezhető típus, párhuzamai megtalálhatók a bihari temető 5. sírjában, a köröstarjáni temető 29. sírjában és a gyulavarsándi temető 11. sírjában.¹¹⁶⁷

Szőke Béla szerint köznépi temetők ékszertípusa, de megjelennek előkelő sírok emléktárgyában is. A kárpát-medencei példányokat Kiss Attila gyűjtötte össze,¹¹⁶⁸ elterjedésük a 10. század első kétharmadára, közepére tehető.¹¹⁶⁹

---

¹¹⁶⁰ Lásd 32. és 102. tábla.

¹¹⁶¹ SZABÓ 1978-79, 65-66; LANGÓ 2000, 38.

¹¹⁶² DRĂMBĂREAN et al. 1998, 188.

¹¹⁶³ RÉVÉSZ 2006b, 418.

¹¹⁶⁴ Sírbéli helyzete alapján nyakpereként is értelmezhető – az elhunyt kisgyermek nyaka alól került elő.

¹¹⁶⁵ Lásd 67 tábla.

¹¹⁶⁶ PINTER-LUCA 1995, 18-44; PINTER 2003; C. c. a. 2004; C. E. 2006; GÁLL 2013, 470.

¹¹⁶⁷ GÁLL 2013, 686.

¹¹⁶⁸ KISS 1985, 2567-264.

¹¹⁶⁹ Kovács László az ékszertípust a 10. század második feléig keltezte (KOVÁCS 1986b, 167), Révész László szerint a 920-as évek előtt nem jelenik meg a Kárpát-medencében (RÉVÉSZ 1996a, 91-92); LANGÓ 2000, 42; TÓTH 2014, 212.

Három szálból sodort bronz karperec

Egy alkalommal került napvilágra sodort bronz karperec a C.F.R. Kanton 1. sírjából (a Mentőállomás temető része). Az ékszer 5,6cm átmérőjű és két kampóval rögzül egymáshoz.

Szőke Béla szerint a sodort karperecek a 10. században végig használatban voltak,¹¹⁷⁰ azonban az újabb kutatások alapján az összebogzott sodort változatok a 10. század első harmadára keltezhetők.¹¹⁷¹ Hasonló lelet ismert a püspökladány-eperjevölgyi temető 17. sírjából.¹¹⁷²

Statisztikai adatok a Gyulafehérvár környezetében feltárt leletekről

Gyulafehérváron is a leletek túlnyomó része egyszerű kör keresztmetszetű huzal karperecek (2a). Pánt karperec (pont kör díszítésű és pödrött végű pánt karperec) két esetben került elő Gyulafehérváron (a jelenlegi információk alapján – a Császár forrás és Vadászok úti temető egyelőre közöletlen).

A 10-11. századi karperecek alapanyaga elsősorban bronz, ezt a tendenciát követi Gyulafehérvár is.

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben a karperecek felnőtt egyén sírjaiból kerültek elő, egy esetben van információ karperec elhelyezésére gyermek sírjában (402. sír). A Gyulafehérvár-Brândușei temető 31. sírjába 25-30 éves felnőtt nő mellékleteként jelenik meg az ékszert Sajnos csak a 31. karpereces sír esetében nyílt lehetőség antropológiai elemzésre.¹¹⁷³

Ami a tárgyak sírbeli számát illeti, a Gyulafehérvár-Brândușei temető sírjaiban 1-1 példányt helyeztek, míg a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 1 (105. és 402. sz. sírok) és 2 példány (763. sz. sír) is előfordul a sírban.

A karperecek helye a sírban

A karperecek síron belüli helyzetéről kevés információ maradt fenn. A karperecek elsősorban a jobb illetve bal csuklón találhatók, de számos kárpát-medencei esetről tudjuk

---

¹¹⁷⁰ SZŐKE 1962, 69.

¹¹⁷¹ LANGÓ 2000, 45, 49.

¹¹⁷² BODRI 2013, 113.

¹¹⁷³ Lásd 10. fejezet.

hogy több alkalommal könyökön (pl. Maroskarna B. temető),¹¹⁷⁴ illetve a karok mellett kerültek elő. A karperecek helye a sírban:

A jobb alkaron, csuklón: Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 31. és 55. sz. sírok; Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 175. és 763. sz. sírok.¹¹⁷⁵

A bal alkaron, csuklón: Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 31. és 55. sz. sírok.

A karperecek keltezése a sírmelléklet alapján

Az egyszerű kör keresztmetszetű karperecek a leletanyag alapján a 10. századra keltezhetők,¹¹⁷⁶ egyetlen bizonyíthatóan 11. századi huzal karperec ismert, a Vajdahunyadi-Kincseshegy temető 44. sírjában.¹¹⁷⁷ A pont kör díszítésű karperecek a 11. századra datálhatók,¹¹⁷⁸ a Gyulafehérvár-Brândușei temető 137. sírját jól keltezik az elhunyt mellé helyezett I. (Szent) István (1001-1038) H1 és I. András (1046-1060) H8 veretű érmek. A pödrött végű pánt karperecek keltezése nehezebb, megjelennek 10. századi (bihari 5. sz. sír¹¹⁷⁹) és 11. századi sírokban egyaránt.¹¹⁸⁰

7. 1. 8. Gyűrűk

Gyulafehérváron három temetőben sikerült gyűrűs sírokat dokumentálni: a Mentőállomás temetőben, a Brândușei utcai temetőben és a Császárforrás temetőben. Az ékszerek ezüstből és bronzból készültek. Az alábbi típusok jelennek meg: huzalgyűrűk, fejes gyűrűk, pántgyűrűk és karikagyűrűk.

Huzalgyűrűk

A huzalgyűrűknek három változata ismert Gyulafehérváron: nyitott huzalgyűrűk, fonott és csavart-sodort gyűrűk.

Nyitott huzalgyűrű három alkalommal került napvilágra a Brândușei utcai temetőben (16. sír - ezüst példány, 96 és 132. sír - bronz példányok). A nyitott huzalgyűrűk kutatásával

---

¹¹⁷⁴ HORED T 1966, 261-289.

¹¹⁷⁵ Lásd 20. és 85. tábla.

¹¹⁷⁶ RÉVÉSZ 1996a, GÁLL 2013, 686.

¹¹⁷⁷ U.o. 518.

¹¹⁷⁸ SZABÓ 1978-1979, 107, 19. jegyzet; RÉVÉSZ 2008, 413.

¹¹⁷⁹ KARÁCSONYI 1903a, 66-67; KARÁCSONYI 1903b, 405-412; GÁLL 2013, 686.

¹¹⁸⁰ RÉVÉSZ 1996a, 91-93.

Szőke Béla foglalkozott, keltezése a 11. századra tehető. Átmetszetük általában kerek (Giesler 25-26. típus). Kovács László a huzalgyűrűk elterjedését a 10. század második felére helyezte.¹¹⁸¹ Szőke Béla Miklós és Vándor László szerint csak a 11. század elején jelent meg és a 12. században is használatban volt.¹¹⁸² A Brândușei utcai temetőben két esetben lehetett keltezni a sírt, a 96. és 132. temetkezésekben megjelenő ezüst S-végű hajkarikák (5a) segítségével.

Fonott huzalgyűrű (Giesler 29. típus) két alkalommal került napvilágra Gyulafehérváron: nyitott változata a Brândușei utcai temető 137. sírjában (egy ezüst példány), zárt variánsa a Mentőállomás temető 195. temetkezésében (egy ezüst példány).¹¹⁸³ Szőke Béla e tárgykategóriát a törtezüst leletek közé sorolta, használati idejét pedig a 11. századra.¹¹⁸⁴ Az ékszer párhuzama megtalálható Fészekalja-dűlő sírjaiban, Szőke Béla Miklós és Vándor László a 10. század végére és a 11. század elejére keltezi a leleteket.¹¹⁸⁵ A Brândușei utcai temető 137. sírjából előkerült I. András ezüstdenárja a 11. század közepére keltezi a sírt.¹¹⁸⁶

Csavart-sodrott, nyitott huzalgyűrű öt alkalommal került napvilágra Gyulafehérváron: a Mentőállomás temető 397. sírjában (2 állatfejes ezüst példány),¹¹⁸⁷ Popklisán egy szorvány lelet ismert, a Brândușei utcai temetőben négy példány (102, 121 és 227. sír). A Mentőállomás temetőben kőpakolásos sírból került elő (1g. típus) és környezetében kör átmetszetű nyitott ezüst hajkarikák voltak (1a és 1b típus). A Brândușei utcai temetőben S-végű hajkarikák (5a típus) mellett jelennek meg.

Sokszög átmetszetű gyűrű négy alkalommal fordul elő: Mentőállomás temető 275. sír, Brândușei utcai temető 94, 99. sír. A Mentőállomás temetőben lovastemetkezésben jelenik meg és a 10. századra keltezhető (fokosbalta, csiholó),¹¹⁸⁸ míg a Brândușei utcai temetőben a 11. századra (S végű hajkarika, I. (Szent) István ezüstdenárja).¹¹⁸⁹

---

¹¹⁸¹ KOVÁCS 1986a, 101.

¹¹⁸² SZŐKE-VÁNDOR 1981, 75.

¹¹⁸³ Lásd 37. tábla.

¹¹⁸⁴ SZŐKE 1962, 97.

¹¹⁸⁵ SZŐKE-VÁNDOR 1987, 113.

¹¹⁸⁶ DRAGOTĂ et al. 2009, 59.

¹¹⁸⁷ CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2001a, 176

¹¹⁸⁸ Lásd 46. tábla.

¹¹⁸⁹ DRAGOTĂ et al. 2009, 48.

Fejesgyűrűk

Gyulafehérváron több változata terjedt el: granulációs díszű díszített fejesgyűrű, spirálsodrásos szalag fejesgyűrű, nagyméretű granulációval és filigránnal díszített típus (3a1. típus) és egyszerű, díszítetlen, dudoros fejű, keskeny karikájú fejesgyűrű.

Granulációs díszű, zárt bronz fejesgyűrű a Brândușei utcai temető 22. sírjában jelenik meg (kettős temetkezés: anya és gyermek).¹¹⁹⁰ A gyűrű az elhunyt nő jobb karján található, felületén öt granulációs pontból álló növényi motívum figyelhető meg. Öntött, pszeudó-granulációval készült, a gyűrű karikája félkör átmetszetű.

Spirálsodrásos szalag fejesgyűrű (3i. típus) két temetőben figyelhető meg: a Mentőállomás temető 195,¹¹⁹¹ 203,¹¹⁹² és 416.¹¹⁹³ sírjában (bronz példányok) és a Brândușei utcai temető 16. és 33. sírjában (bronz példányok).¹¹⁹⁴

A Kárpát-medencei párhuzamai alapján a 10. század második felére és a század végére keltezhető ékszer.

Nagyméretű granulációval és filigránnal díszített típus egy alkalommal került napvilágra, a Császárforrás temető 17. sírjában.¹¹⁹⁵ Az ékszer környezetében két szőlőfürtcsüngős fülbevaló jelenik meg. A gyűrű a 10. század második felére keltezhető

Egyszerű, díszítetlen, dudoros fejű és keskeny karikájú fejesgyűrű egy alkalommal került napvilágra a Mentőállomás temető 626. sírjában (egy bronz példány).¹¹⁹⁶ Hasonló lelet ismert a Tiszalök-Vajasdomb temetőből.¹¹⁹⁷

Pántgyűrűk

Három típusa jelenik meg Gyulafehérváron: egymásrahajló végű (5a. típus), egyszerű zárt és szélesfejes pántgyűrű négy-ötszirmú virág ábrázolással (5d2. típus).

---

¹¹⁹⁰ DRAGOTĂ et al. 2009, 31.

¹¹⁹¹ Lásd 37. tábla.

¹¹⁹² Lásd 37. tábla.

¹¹⁹³ Lásd 70. tábla.

¹¹⁹⁴ DRAGOTĂ et al. 2009, 34.

¹¹⁹⁵ CIUGUDEAN et al. 2006, 109: 124. kép.

¹¹⁹⁶ DRAGOTĂ et al. 2011, 133. Lásd 106. tábla.

¹¹⁹⁷ TÓTH 2014, 208.

A Brândușei utcai temetőben egy alkalommal tártak fel egyszerű, egymáshajló végű pántgyűrűt a 120. sírban, hasonló leletek a Mentőállomás temető 407, 605. és 719. sírjából kerültek napvilágra.

A Mentőállomás temetőben a 39. sírban egymáshajló végű pántgyűrűt találtak, a gyűrű felülete vízszintes filigránsodrásokkal díszített.¹¹⁹⁸ Hasonló lelet a Zápolya utcai temetőből ismert.¹¹⁹⁹

A pántgyűrűnek egyszerű, zárt változata is ismert, egy alkalommal jelenik meg Gyulafehérváron, a Brândușei utcai temető 175. sírjában. A gyűrű pántja keskeny, a fej foglalatában kerek zsád (jade) hiányos darabjai figyelhetők meg.¹²⁰⁰

Szélesfejes pántgyűrű négy-ötszirmú virágabrázolással ugyancsak egy alkalommal került felszínre a Mentőállomás temető XVI. kutató árok bolygatott sírjából (bronz gyűrű).¹²⁰¹

Karikagyűrűk

Három alkalommal helyeztek karikagyűrűt a sírba a gyulafehérvári temetőkben: a Brândușei utcai temető 21. (2 bronz példány) és 22. sírjába (1 bronz példány)¹²⁰² és a Mentőállomás temető 613. sírjába (1 bronz példány).¹²⁰³

A Brândușei utcai temető példányai zárt, kerek átmetszetű öntött bronz karikagyűrűk, míg a Mentőállomás temetőben talált példány nyitott, félkör átmetszetű karikagyűrű.

Egy alkalommal sodrást utánzó öntött karikagyűrű is napvilágra került a Brândușei utcai temető 22. sírjából.¹²⁰⁴

A gyűrűk helye és száma a sírban

A legtöbb esetben egy példányt helyeztek az elhunyt mellé, csupán három esetben helyeztek 1-1 gyűrű párt a sírba, egy esetben a Brândușei temetőbe (22. sír) és két esetben a Mentőállomás temetőben (195. és 397. sír). A gyermek és női sírok esetében a bal kézre helyezték a gyűrűt, a férfiak esetében pedig a jobb kézre. A párban megjelenő gyűrűk mindkét kézen jelen vannak (1 a bal kézen, 1 pedig a jobb kézen). Egy átfogó antropológiai

---

¹¹⁹⁸ Lásd 13. tábla.

¹¹⁹⁹ GÁLL 2013, 268-292.

¹²⁰⁰ GÁLL 2013, 144.

¹²⁰¹ CIUGUDEAN et al. 2006, 31, 51. kép; DRAGOTĂ et al 2011, 132.

¹²⁰² GÁLL 2013, 118.

¹²⁰³ Lásd 85. tábla.

¹²⁰⁴ GÁLL 2013, 119.

elemzés hiánya miatt általános szabály nem jeleníthető ki a gyűrűk nemek szerinti megoszlásáról.

A gyűrűk keltezése

Az egyszerű huzal gyűrűk (1a) Dél-Erdélyben a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető és a vajdahunyadi temető leletanyaga alapján a 10. század közepétől a 11. századig használatban volt. A leggyakoribb gyűrű típus.¹²⁰⁵

Az egymásra hajlított végű pántgyűrűk időtartama nagyon hosszú, de a leletkörülmények a 10. század végére és a 11. század elejére keltezik a példányokat.¹²⁰⁶

A granulációs technikával készült gyűrűk (Császárforrás temető 17. sír) feltehetően bizánci import termékek és a 10. századra keltezhetők.¹²⁰⁷

Szélesfejú pánt gyűrűk a 10. századra keltezik a sírokat.

A sodort ezüst gyűrűknek (1b) avar hagyományai vannak, a leletkörnyezet alapján a 11. századra keltezhetők.¹²⁰⁸ Itt kiemelendő hogy a sodort ezüst gyűrűknek párhuzamai a Kárpátoktól délre eső temetőkben is előkerültek, ezek hasonlóan a 11. századra keltezhetők (Mănești, Măicănești, Craiova-Obedeanu).¹²⁰⁹

Spirálsodrásos fejes gyűrűket (3i) a kutatás a 10. század második felére – a század végére keltezi.¹²¹⁰ Az Erdélyi-medecében a Mentőállomás temetőn kívül a Brândușei utcai temetőben (16. és 33. sz. sír), Maroskarnán (12. sz. sír) és Szászvárosban (2. sz. sír) figyelhető meg. A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 2 alkalommal tártak fel spirálfejes gyűrűt: 416. és 718. sír. A 416. sírban, az elhunyt mellett talált S-végű hajkarika a 10. század végére és a 11. század elejére keltezi a sírt.

E gyűrű típus nemzetközi keltezése is hasonlóan körvonalazódik: a spiljovkai kincsletben talált példány honfoglalás kori övveretekkel együtt került elő¹²¹¹, ugyanakkor a gotlandi arany leletek is a 10. század második felére – a század végére keltezhetők.¹²¹²

---

¹²⁰⁵ GÁLL 2013, 170-171.

¹²⁰⁶ GÁLL 2013, 695.

¹²⁰⁷ GÁLL 2013, 696.

¹²⁰⁸ SZÓKE-VÁNDOR 1987, 11-27.

¹²⁰⁹ DUMITRIU 2001.

¹²¹⁰ DEMO 2009, 280; DEMO 1996, S1. 36; MESTERHÁZY 1993, 458.

¹²¹¹ KORZUHINA 1954, 86.

¹²¹² STERNBERGER 1947, 99; GÁLL 2013, 172.

Lelőhely	Összes sír	Gyűrűs sír	%	Gyűrű mennyiség
Gyulafehérvár-Mentőállomás temető	864	64	7,40%	65
Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető	229	18	7,86%	21
Gyulafehérvár-Vadászok úti temető	186	?		?
Gyulafehérvár-Császárkút	139	1	?	?
Gyulafehérvár-Poklisa temető	17	3	17,64%	3
Gyulafehérvár-Dealul Furcilor	4	1	25%	1

40. Ábra. A gyűrűk megoszlása Gyulafehérváron

7. 1. 9. Gombok

A gomb a kora középkori öltözködés, viselet fontos eleme. A kutatás három fő változatát különbözteti meg: füles félgombok, öntött, tömör fülesgombok és lemezgombok. A gomb köznépi temetőkben és előkelő sírokban egyaránt megtalálható.¹²¹³ Elsősorban nők és gyermekek viseletében jelenik meg.¹²¹⁴

Öntött, tömör füles gomb (1a1. típus)

Két változata ismert Gyulafehérváron: az egyszerű öntött fülesgomb és a gomba alakú fülesgomb.

Az egyszerű öntött fülesgomb a Mentőállomás temetőben öt alkalommal jelenik meg (1a1. típus): a Mentőállomás (1979-1981) temető 8. sírjában és a Mentőállomás (1981-1985) temető 127,¹²¹⁵ 266, 280. és 639. sírjában (utóbbi sírban 4 gömb alakú és 1 gomba alakú példányt találtak) és a Brândușei utcai temető 159. sírjában.¹²¹⁶

Gomba alakú fülesgomb a Mentőállomás temető¹²¹⁷ 639. sírjában és a Brândușei utcai temető¹²¹⁸ 41. sírjában jelenik meg. Hasonló leletek ismertek a Maroskarna "B" temető,¹²¹⁹

¹²¹³ RÉVÉSZ 1996a, 98.

¹²¹⁴ MESTERHÁZY 2000, 211.

¹²¹⁵ Lásd 30. tábla.

¹²¹⁶ GÁLL 2013, 142.

¹²¹⁷ CIUGUDEAN 1996, 14, 27, 55. kép. Lásd 75. tábla.

¹²¹⁸ DRAGOTĂ 2009, 36.

¹²¹⁹ HOREDȚ 1966, 276, 18/5. kép.

Szászváros –Böhmerberg/Dealul Memilor X2 temető,¹²²⁰ Hodony-Pocioroane¹²²¹ temető sírjaiban.

Füles lemezgombok

Két változata ismert Gyulafehérváron: bronz (117, 582. sír) és díszítetlen ezüst típus (46. sír)¹²²² és granulációval díszített ezüst típus (471. sír).¹²²³ A füles lemezgombokat két üreges félgömb összeillesztésével alakították ki (vízszintes összeillesztés), a fül merőlegesen kapcsolódik a felső félgömbre. A tárgyak bronzból és ezüstből készültek.

Bronz lemezgomb

A Mentőállomás temetőben a 402. sírban egy bronz félgömb maradt meg (felülete koncentrikus körökkel díszített).¹²²⁴ Két temetkezésben (117. és 582. sír) díszítetlen bronz példányok jelennek meg. Szőke Béla Miklós szerint a bronz lemezgombok a 9. században jelentek meg a keleti-frank peremterület népeinél.¹²²⁵

Ezüst füles lemezgomb

Két típus ismert Gyulafehérváron: a díszítetlen ezüst lemezgomb és granulációval díszített lemezgomb.

Díszítetlen ezüst lemezgomb a Brândușei utcai temető 159. sírjából került elő. A tárgy két félgömbből tevődik össze, belseje üreges kialakítású, esetleges csörgőre utaló nyom nem figyelhető meg rajta. Hasonló lelet ismert az al-dunai Istria temető 135. sírjában.¹²²⁶

Granulációval díszített füles lemezgomb két alkalommal került napvilágra Gyulafehérváron, mindkettő a Mentőállomás temetőben. Két típusa figyelhető meg: a 471. sírban talált gombon a lemezfül és a felső félgömb összeillesztésénél jelenik meg a granulációs dísz, míg a 118. sír esetében a két lemezgömb összeillesztése mentén és a fül és a

¹²²⁰ PINTER-LUCA 1995, 19, 22, 27, V/7. tábla.

¹²²¹ DRAȘOVEAN et al. 1996, 36, LVI/a. tábla.

¹²²² Lásd 15. tábla.

¹²²³ Lásd 76. tábla.

¹²²⁴ Lásd 67. tábla.

¹²²⁵ SZŐKE 1994, 262.

¹²²⁶ FIEDLER 1992, 21. tábla, 10. kép. Lásd 76. tábla.

felső lemezfélgömb összeillesztésénél egyaránt megjelenik.¹²²⁷ A 118. sírban talált lemezgomb aranyozott ezüstből készült és párhuzamai a 9. századi Karoling peremterület népeinél figyelhető meg. A 118. sír fordított tájolású, sírmelléklete bronz fejesgyűrű, bronz nyakperec és szarvasfog amulett.¹²²⁸

Gombok száma és helye a sírban

A viselet tanulmányozása során megfigyelhető, hogy a gombok nem voltak elterjedve széles körben. A nagyszámú temetők feltárása sorn meglehetősen kevés sírba helyeztek gombot, ugyanakkor több esetben kérdéses a gomb szerepe is (csüngőként hordták nyakláncon, vagy tényleges gombról van szó).

A gombok száma a sírban egyértelműen a ruházat jellegéről árulkodik:

- 1 gomb a sírban: Gyulafehérvár-Mentőállomás (1979-1981) temető 8. sír, Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető 46, 266, 639. sír, Gyulafehérvár-Brândușei temető 41, 159. sír.
- 2 gomb a sírban: Gyulafehérvár-Brândușei temető 55. sír.
- 3 gomb a sírban: Gyulafehérváron nem ismert ilyen temetkezés.
- 4 gomb a sírban: Gyulafehérváron nem ismert ilyen temetkezés, de érdemes megemlíteni a köröstarjáni 21. sz. sírt, ahol a gombok elhelyezkedése ing gombjaira engednek következtetni.¹²²⁹
- 5 gomb a sírban: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 639. sír. A gombok száma és helye ing gombjaira vagy ruha díszre utalnak. Hasonlóan 5 gomb került elő a kolozsvári Zápolya utca 4. sírjából is.¹²³⁰

A gombok nem/kor szerinti megoszlása

A gomboknak nincs nem-meghatározó szerepe, mindkét nemnél fellelhető tárgyak. Ellenben a sírokban talált egyéb leletek elsősorban női viseletre engednek következtetni. A kor szerinti megoszlás alapján megfigyelhető, hogy kisgyermek és felnőtt egyének esetében egyaránt jelen van a gomb. Férfi sírokban Szőke Béla meglátása szerint csak gazdag

---

¹²²⁷ Lásd 29. tábla.

¹²²⁸ DOSTAL 1966, 60-65; SZŐKE 1994, 262.

¹²²⁹ GÁLL 2013, 295-300.

¹²³⁰ GÁLL-GERGELY 2009, 67-68.

temetkezések esetében fordul elő. Ezt a megállapítást támasztja alá a Mentőállomás temető 639. kőpakolásos sírja, ahol nyílhegy, kerek bronzveret, csiholó, fenőkö, szíjelosztó és vas kés mellett 5 tömör füles bronzgomb került napvilágra.¹²³¹

Révész László a karosi temetők esetében figyelt fel eltérésekre a gombok mellékelése során a női és férfi sírokban.¹²³² A gyermekek esetében egy vagy két gomb került elő a mellkas és az áll környékén (valószínűleg a gyermekek ruházata a nyak vonalában volt összegombolva),¹²³³ a felnőttek esetében párban a medence környékén vagy sorban a gerinc vonalában (pl. ing záródásához alkalmazták).¹²³⁴

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben (1979-1985) 6 esetben helyeztek gombot a sírba, egy alkalommal kisgyermek, 5 esetben pedig felnőtt egyén mellé. A Brândușei utcai temetőben 3 esetben találunk gombot az elhunyt mellett és mindhárom alkalommal felnőtt egyén mellett.

A gombok készítésének anyagáról. Időrendi besorolásuk

A Gyulafehérváron feltárt gombok bronzból és ezüstből készültek, tömör öntött és üreges változatuk ismert. Ami az időrendi besorolásukat illeti, a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben két esetben 9-10. századi sírba és egy esetben 10-11. századi temetkezésbe helyeztek gombokat. A 9. sírba kis amfora, vas lándzsa, bronz huzal gyűrű és állatcsontok mellé helyeztek egy példányt, a 46. sírba pedig két kerámia edény, vas kés, üvegpaszta gyöngysor és állatcsontok társaságában került napvilágra egy füles lemez gomb. A többi lelet a 10. századra keltezhető sírokból kerültek elő, egy esetben kőpakolásos fegyveres temetkezésből (639. sz. sír).

A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben három sírba helyeztek bronz gombokat, mindhárom temetkezés a 10. századi temetőrészből származik (41, 55. és 159. sz. sírok). A temetkezésekben egymásra hajló sima hajkarikák, huzal ezüst gyűrűk, hullámvonaldíszes kerámia edény és kása gyöngyök kerültek elő. A 159. sír a 10. századi temető határán található, nem messze a 11. századi kora Árpádházi denárokkal keltezhető síroktól.¹²³⁵

---

¹²³¹ Lásd 88. tábla.

¹²³² RÉVÉSZ 2006a, 97.

¹²³³ TÓTH 2014, 206.

¹²³⁴ SZŐKE 1962, 79-80.

¹²³⁵ A Brândușei utcai temető a Poklisa felé vezető út jobb oldaláról észak-északnyugat felé terjed. A temető észak-nyugati felében található a 11. századi sírok, míg a 10. századi temetkezések a Brândușei utca mellől a temető közepéig terjednek.

7. 1. 10. Tűtartók és vastűk

A Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temetőben két alkalommal tártak fel vas tűt (251. és 272. sír) és egy esetben tűtartót. A 251. sírban vas tűt találtak, sajnos a tárgyak felkutatása során már nem került elő, így csak a 272. sírban talált tűtartó és vas tű elemzésére nyílt lehetőség (lásd 34. tábla). A feltehetőleg madárcsontból készült tűtartó hengeres kialakítású, díszítetlen, felső végén átfúrt akasztó lyukkal (3. típus U. Fiedler tipológiája alapján).¹²³⁶

A madárcsontból készített, néha esztergált díszítésű tűtartó¹²³⁷ úgy a 9. századi mint a 10-11. századi temetőkben fellelhető eszköztípus.

A díszítetlen, vagy esztergált díszű csont tűtartók az avar kori női sírok szokásos kísérő lelete.¹²³⁸ E tárgy típus ismert az Avar kaganátus és a Karoling-kori Oriens tartomány területén, az al-dunai bolgár temetők anyagából és a Kárpát-medence 10-11. századi honfoglalás kori temetőiben egyaránt. A fémlemezről készített, kupakkal lezárható típus nyugati hatásra terjedt el és csak kevés példányban ismert (pl. Sopronkőhida 129 sír, Keszthely-Fenekpuszta¹²³⁹ 39. sír). A gyulafehérvári példányhoz hasonló lelet ismert a Sopronkőhida¹²⁴⁰ temető 25. sírjából,¹²⁴¹ az al-dunai Novi Pazar temető 16. és 23. sz. sírjaiból.¹²⁴²

A 9-10. században folyamatosan használt temetők példája szerint a díszítetlen tűtartók a 10. században újra megjelentek a női viselet részeként

Az avarokhoz hasonlóan a tűtartók és vastűk a 10-11. századi temetőkben a nők viseleti tárgya volt, általában az öv bal oldalára felerősítve hordták.

Az avarok díszes, esztergált, fémpukapos tűtartóival szemben a honfoglalás kori sírokban egyszerű, díszítetlen madárcsontból készült példányok kerültek napvilágra (az egyetlen szépen megmunkált példány a Szabolcs-Petőfi utcai 384. sírból ismert).¹²⁴³ A tűtartók úgy szegényes mint gazdag sírokból (dormándi, karosi leletek) egyaránt megjelennek és általában idős nők mellől kerültek elő.¹²⁴⁴ Révész László¹²⁴⁵ a tuzséri temető újraközlése és elemzése

¹²³⁶ FIEDLER 1992, 211, 48. ábra.

¹²³⁷ LÁSZLÓ 1941 175-204.

¹²³⁸ SZŐKE 1994, 276.

¹²³⁹ MÜLLER et al. 2010.

¹²⁴⁰ SZŐKE 2004, 178.192; MÜLLER et al. 2010.

¹²⁴¹ TÖRÖK 1976, 8. tábla, 8. rajz.

¹²⁴² STANČEV-IVANOV 1958, 98, 63-64. táblák; FIEDLER 1992, 211.

¹²⁴³ KOVÁCS 1994, 83-84, 26. kép.

¹²⁴⁴ RÉVÉSZ 2000, 15.

¹²⁴⁵ RÉVÉSZ 2000, 15.

során fontos észrevételt tett, a korábbi kutatásokkal szemben kimutatta hogy a tűtartók nem ritka példányai a honfoglalás kori leletanyagnak, ahogy korábban vélték.¹²⁴⁶

A tűtartók összegyűjtése és elemzése mellett érdemes megemlíteni Bakay Kornél munkáját is, amelyben összegyűjtötte a vastűket. Gyűjtése során megfigyelte hogy vannak olyan sírok ahol a vastűt a koponya környékén találták és ez által nem zárható ki az a lehetőség hogy a tű a fejfedő része volt és nem mint munkaeszköz került a sírba.¹²⁴⁷

A vastűknek több szerepkört is feltételezhetünk tanulmányozásuk során, egyszerű háztartási eszköz mellett lehetett az öltözet része is (pl. elszakadt ruhadarab összeöltésére), ugyanakkor Tettamanti Sarolta¹²⁴⁸ néprajzi megfigyelései alapján a tűknek védő szerep is juthatott (pl. várandós nők ágyába tűt tűztek a rontások ellen).

Révész László, Palóczy H. András és Kovács László¹²⁴⁹ nyomdokain haladva, összegyűjtötte a Kárpát-medencében talált leleteket, a fontosabb lelőhelyek a következők: Dormánd-Hanyipusztá 1. sír, Hetény 33. sír, Hódmezővásárhely-Kopáncs 5. sír, Karos-Eperjesszög 37. sír, Mözs-Szárazdomb 78. sír, Oroszvár 23. sír, Szabadkígyós-Tangazdaság 19. sz. sír.

A fent felsorolt temetők tanulmányozása során megfigyelhető hogy sírmezőnként 1-2 sírból van információ hajtűkre és tűtartókra. Ez a megfigyelés alátámasztja Révész László azon megállapítását hogy elképzelhetően több ásatáson nem figyeltek oda a leletek szakszerű gyűjtésére, a vékony vastűk pedig sok esetben elrozsdásodtak és eltűntek, ugyanakkor a fából készült tűtartók jelenlétét sem lehet kizárni (a idő előrehaladtával elporladtak).

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető tükrözi a Kárpát-medencében talált vastűk és tűtartók állapotát. A temetőben 2 alkalommal helyeztek vastűt a sírba viszont csak egy alkalommal sikerült megtalálni a tárgyat, tűtartó pedig egy temetkezésből ismert.

A 272. sz. kőpakolós temetkezés leletei egy vas kés, egy töredékes tű, egy tűtartó és egy vas tárgy (tű?). A sírban talált tűtartó legjobb párhuzama a tuzséri temető 8. sz. sírja. A sír feltételezhetően 10. századra keltezhető.

¹²⁴⁶ PALÓCZI-HORVÁTH 1971, 24-27.

¹²⁴⁷ BAKAY 1978, 156.

¹²⁴⁸ TETTAMANTI 1971, 24-27.

¹²⁴⁹ KOVÁCS 1994, 108-111.

7. 1. 11. Ruhára vart fémdíszítmények

A gyulafehérvári temetőekben kevés alkalommal került napvilágra ruha veret. A leletek a 10-11. századi sírokból származnak. A regisztrált típusok: kerek alakú ingnyakveret, rombusz alakú veret, négyzetes csüngős kapftán veret és kéttagú csüngős veret.

Kerek ingnyakveret három alkalommal került elő Gyulafehérváron: a Brândușei utcai temető 59. sírjából, a Mentőállomás (1979-1980) temető ?/1980. sírjából¹²⁵⁰ és a Mentőállomás (1981-1985) temető 639. sírjából.¹²⁵¹ Külön álló veretként ritka típusnak számít, legtöbbször kéttagú csüngős veret részeként került napvilágra.¹²⁵² A Mentőállomás temető 639. sírjában feltárt veret közepét egy kör, széleit apró körök díszítik. A M. Blăjan által feltárt temetőrészben egy növényi mintás veret került napvilágra, míg a Brândușei utcai lelet közepén egy kerszt alakú motívum látható. A sírmelléklet a 10-11. századra keltezi a kerek vereteket.¹²⁵³

Pajzs alakú veret egy alkalommal került napvilágra Gyulafehérváron, a Brândușei utcai temető 129. sírjából.¹²⁵⁴ Hasonló lelet Aradról került elő.¹²⁵⁵ A sírban talált rombusz átmetszetű nyakperec és S végű bronz hajkarika a 11. századra keltezi a sírt.

Rombusz alakú veret ugyancsak egy alkalommal jelenik meg. A Császár forrás temetőben. A lelet pontos leírása és a sírszám nem ismert.¹²⁵⁶ Szőke Béla szerint a rombusz alakú veretek a honfoglaló nők első csoportjának viseletéhez tartoznak,¹²⁵⁷ az újabb feltárások viszont azt sugallják hogy a kerek és rombusz alakú veretek egyidőben terjedtek el (pl. Tiszavasvári-Nagygyepáros).¹²⁵⁸ A kutatás elterjedésüket a 10. század első két harmadára teszi, csak kisebb számban ismert a század második felében.¹²⁵⁹

¹²⁵⁰ BLĂJAN 2004, 54, 146; CIUGUDEAN 2006, 28, 17. kép.

¹²⁵¹ Lásd 88. tábla.

¹²⁵² TÓTH 2014, 214.

¹²⁵³ A Brândușei utcai temető 59. sírjában I. András ezüstdenárja került elő (DRAGOTĂ et al. 2009, 40). A Mentőállomás temető 639. sírjának leletanyaga - öntött füles bronzgombok, csiholó, rombusz alakú nyílcsúcs és szíjelosztó - a 10. századra keltezi a kerek veretet.

¹²⁵⁴ DRAGOTĂ 2009, 56.

¹²⁵⁵ BĂLINT 1991, 255, LXIV/1-18.

¹²⁵⁶ BLĂJAN 2002, ?; GĂLL 2013, 707.

¹²⁵⁷ SZŐKE 1962, 26.

¹²⁵⁸ ISTVÁNOVITS 2003, 319; TÓTH 2014, 213.

¹²⁵⁹ RÉVÉSZ 1996a, 94; révész 1996c, 305.

Ingnyakveret helye és száma a sírban

A Gyulafehérváron feltárt ingnyakveretes sírokban egyenként, párban vagy garnitúrában fordulnak elő. A Brândușei utcai temetőben a 129. sírban egy pár pajzs alakú veret és egy kúpszerű veret jelenik meg. A Brândușei utcai temető 59. sírjából kis kerek alakú veret került elő, a Mentőállomás temető 639. sírjában ugyancsak egy kis kerek veret jelenik meg. Gyulafehérváron egy esetben dokumentáltak ingnyakveret garnitúrát, a Császár forrás temetőben. Az ásató régész M. Blăjan 21 rombusz alakú és egy kerek alakú veretről tesz említést, azonban nem hozta nyilvánosságra a sírok számát.

Ingnyakveretes sírok neve

Az ingnyakveretek és garnitúrák díszítésük és dekorációs jellegük miatt női viselet részét képezik. Azonban ki kell emelni, hogy a Kolozsvár-Zápolya utcai temető 10. sírjában előkerült veretek egy középkorú férfi maradványai mellől kerültek elő.¹²⁶⁰ Hasonlóan az Óbesenyő-Dragomir halma 4. sírjában senilis férfi mellé helyeztek ruhavereteket.¹²⁶¹ Az antropológiai elemzés hiánya miatt egy esetben sem támasztható alá e leletek nembeli megoszlása. Egy megfigyelést ki kell emelni, hogy Gyulafehérváron több felnőtt, mind gyermek sírjából került elő ilyen lelet: a Brândușei utcai temető 59. sírjában felnőtt egyén mellől, a 129. sírjából gyermek mellől regisztráltak.

Ingnyakveretek, kaftánveretek párhuzamai, tipológiai kapcsolatai és időrendi besorolásuk

Az ingnyakveretek, mint más ékszerek és egyéb divattárgyak, huzamosabb ideig használatban voltak, pontos keltezésük lehetetlen. Az előkerült példányok a sírban talált leletekkel együtt a 10. századra és a 11. század második felére keltezhetők (Brândușei utcai temető 129. sír - bronz S-végű hajkarika, rombusz átmetszetű bronz huzalnyakperec - és Brândușei utcai temető 59. sír - I. András ezüstdenárja – pontos analógiája nem ismert).

---

¹²⁶⁰ GERGELY-GÁLL 2009, Appendix: Gál Szilárd: Antropológiai elemzés, 157-161.

¹²⁶¹ TĂNASE et al. 2005, 27-43; GÁLL 2013, 428.

Kaftán veret egy alkalommal került napvilágra, egy négyzetes csüngős kaftán veret felső része, a Brândușei utcai temető 145. sírjából.¹²⁶²

Kéttagú csüngők

A gyulafehérvári veretek népesebb csoportját képviselik a csüngős veretek. A Mentőállomás temetőben négy alkalommal van információnk kéttagú csüngős veretre: 569. sír, F7219, F7221, F720. ltsz. leletek.¹²⁶³

Két típusa jelenik meg: a Mentőállomás temetőben feltárt tárgyak a 10a1 és 10b altípusokhoz tartoznak. Ami a leletek díszítését illeti a 10a1 legközelebbi párhúza Magyarlapád-Gorgány, szorványleletel, míg a 10b altípushoz a legközelebbi párhuzamok Nagyvárad-Ferenc József laktanya szorványleletei, Óbéba szorványleletei.¹²⁶⁴A tárgyak érdekessége hogy a motívum mindkét csüngős veret esetében azonos. A különbség a felső rész kialakításába rejlik: az első esetben négyzetes, míg a másodikban a kerek változat figyelhető meg.

A kéttagú csüngős veretek a 10. század első kétharmadára jellemzők, elsősorban a vezető és középréteghez köthetők.¹²⁶⁵ Kialakulását Mesterházy Károly a honfoglalók második nemzedékéhez kötötte,¹²⁶⁶ Bálint Csanád¹²⁶⁷ gyűjtése nyomán megfigyelhető, hogy a köznépi temetők anyagában sem ritka lelet (pl. Tiszavasvári-Nagy-Gyepáros).¹²⁶⁸

A veretek funkciója

A kisebb méretű kéttagú csüngős veretek Révész László szerint általánosan elterjedt ingnyakdísz és a felsőruházat részét képezi.¹²⁶⁹

A négyzetes veretek pontos szerepe nem világos, kaftán vagy öv részeként funkcionáltak-e? A Brândușei utcai temető 129. sírjából feltárt lelet kialakítása a következő: a veret sarkai szívalakúak és bevésott növényi ornamentikával díszítettek, az egyik sarkon kis rögzítő fül

¹²⁶² DRAGOTĂ 2009, 60, 261, 55. tábla.

¹²⁶³ Lásd 82. és 119. tábla.

¹²⁶⁴ GÁLL 2013, 149. tábla 1-3, 212. tábla 5-8, 222. tábla 1-4.

¹²⁶⁵ SZŐKE 1962, 74.

¹²⁶⁶ MESTERHÁZY 1989-1990, 249.

¹²⁶⁷ BÁLINT 1991, 123-126.

¹²⁶⁸ TÓTH 2014, 215.

¹²⁶⁹ RÉVÉSZ 2001,21; RÉVÉSZ 2005, 175-176.

figyelhető meg. A veret hátoldalán három átfűrt kis lábacskát találhatók, valószínűleg ez által rögzültek a ruhához vagy övhöz. Akár veretes öv része is lehetett.

A ruhaveretek időrendje

A négyzetes veretek nagyobb mennyiségben a Maros-Körös-Tisza vidékének középső harmadából kerültek elő (pl. Marosgombás 10. sz. sír, Tiszaeszlár-bashalmi II. temető 3. sz. sír, Szeged 3. sz. sír).¹²⁷⁰ A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben feltárt 145. sír négyzetes veretének pontos analógiája ismert Mohácsról és Budapest-Rákospalotáról.¹²⁷¹ E mellett át nem tört változatai (hasonlóan négy szív alakot mintázó tárgy) ismertek Szeged-Bijárhalmról és Székesfehérvár-Demkőhegyről.¹²⁷² A gyulafehérvári lelet pontos keltezését a koponya alatt talált I. (Szent) István (1000-1038) ezüstdenárja adja, ez által a veret a 11. század első felére keltezhető.

7. 1. 12. Csatok

A veretes öv fontos tartozéka a csat. Ez a tárgy típus a veretes övek mellett nagyobb mennyiségben veret nélküli, díszítetlen öveken figyelhető meg. Viszont ahol díszített, aranyozott csat került elő, ott biztosan veretek is voltak (Nagykomlós, Bihar-Somlyóhegy).¹²⁷³

Nem díszített övcsat egy esetben került elő Gyulafehérváron a Brândușei utcai temető 128. sírjából. A sima bőrvet valószínűleg a has alsó részén, mellékszíj nélkül hordták. A csatkarika mérete és kialakítása több funkciót látott el. A felső vasagabb karika a kés vagy az övhöz való rögzítésben játszott szerepet, ugyanakkor nem kizárt hogy az övtársoly felfüggesztésében vett részt. A másik karika típus a bőrvön található és rögzítő-csúszató szereket töltött be.

---

¹²⁷⁰ BÁLINT 1991, 264, XLVII. tábl. 2.

¹²⁷¹ BÁLINT 1991, 264.

¹²⁷² BÁLINT XLV. tábl. 4., XLVI. tábl. 1.

¹²⁷³ GÁLL 2013, 348-350; GÁLL 2013, 51-59.

Csat típusok

1. Lára alakú csat. Gyulafehérváron-Brândușei utcai temető 21. és 128. sír (1-1 bronz példány), Gyulafehérváron-Mentőállomás (1979-1981) temető¹²⁷⁴ 12. (1 példány), 24. sír (1 példány), 47. sír (vas példány), 299. sír (1 töredékes bronz példány), 304. sír (1 bronz példány) és 614. sír (1 bronz példány),¹²⁷⁵ Gyulafehérváron-Mentőállomás (1981-1985) temető 322. sír (1 Br példány), 431 sír (1 Br példány), 536. sír.
2. Ismeretlen típusú csatok: A 612, 617, 630, 641, 673, 719, 823. sír. Csúpan az ásatási napló tesz említést a csatok létezéséről a sírban.
3. Népvándorláskori bronz csat töredék, mint „archaika”: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető szorvány lelet (lásd 103. tábla).¹²⁷⁶
4. Csontból készült csat: a Gyulafehérvár-Mentőállomás temető szorvány lelet (lásd 93. tábla). Hasonló csontból készült csatot tártak fel az al-dunai Novi Pazar temető 11. sz. sírjában.¹²⁷⁷

Gyulafehérváron a lára alakú csatok fordulnak elő. Két változatuk ismert: a csattövises (pl. Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 128. sír) és a csattövis nélküli példányok (Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 21. sír, Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető 323, 717. sír).

A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 128. sírjába 1 bronz csatot helyeztek, amelyen textil maradványok is megfigyelhetők. A példány kialakítása övfűggesztő szerepre utal.¹²⁷⁸

A lára alakú csatok formai elemzését Révész László végezte el több mint húsz évvel ezelőtt.¹²⁷⁹ Tanulmányában a csatokat a magyar migráció hozományának tekintette. Azonban állítása csak a tulajdonképpeni honfoglaló temetőkre igaz, mivel Révész 1989-ben nem ismerte a Maroskarnai A. temető 2. sírjának leletanyagát, amelyben a lovastemetkezés feltárása során két tövises lára alakú csat került napvilágra. A csat a tipikus bolgár jellegű temetőből került elő. Ez által feltevődik a kérdés: az elhunyt megélte a magyar honfoglalás idejét, vagy kereskedelmi úton jutott hozzá e termékekhez? Ez utóbbi lehetőséget támasztja alá számos al-dunai temető (a Dunától északra található Târgșor temetőből több lára alakú

¹²⁷⁴A Mentőállomás (1979-1980) temetőben két esetben módunkban állt embertani elemzést végezni a csatmellékletes sírokban: 47 (1980). sír 30-50 év közötti felnőtt/maturus nő; a 304 (1981). sír 25-30 év közötti felnőtt férfi (lásd 10. fejezet).

¹²⁷⁵CIUGUDEAN 2006, 28: 19-20. sz., 116: 19-20. kép.

¹²⁷⁶Hasonló lelet ismert a Keszthely-Fenekpuszta 21.sír, 2. rajz, MÜLLER, 2010, 331.

¹²⁷⁷STANČEV 1958, 9. tábla, 11. sz. sír.

¹²⁷⁸DRAGOTĂ 2009, 105, 269: 3. tábla.

¹²⁷⁹RÉVÉSZ 1989, 513-541.

csat ismert).¹²⁸⁰Ezen megfigyelések alapján elmondható, hogy a csat típus nem csak kelet felől a magyar migrációval érkezett Erdély területére, hanem dél felől is bolgár közvetítéssel Bizánc felől. Mindazonáltal nem szabad figyelmen kívül hagyni Révész László azon megfigyelését, hogy a Maroskarna A. temetőn kívül egy 9-10. századi temetőben sem jelentkezik a líra alakú csat. Így nem zárható ki annak lehetősége, hogy a maroskarnai egyén megérte a magyar honfoglalást.¹²⁸¹

7. 1. 13. Fibulák

A Mentőállomás temető feldolgozása során két esetben volt lehetőségünk fibulák tanulmányozására. Annak ellenére, hogy a gyulafehérvári kora középkori köznépi temető 2. század végi római temető fellett húzódik, okunk van feltételezni, hogy a kutatás során talált példányok nem római sírokból kerültek elő. Mindkét példány esetében megfigyelhető hogy a tárgyak már nem töltötték be elsődleges funkciójukat (törött, tűnélküli fibulák, hiányos szerkezetű fibulák) de mégis az elhunyt mellé helyezték. A kutatás pontosságát nehezíti, hogy nem tudjuk a tárgyak pontos helyét a sírban.

Feltételezhetően használaton kívüli, ún. „Altfunde” fibulákról, archaikákról van szó. E jelenségre számos avar kori temetőben találunk példát: Kölked A és B temető¹²⁸², Keszthely-Fenekpuszta.¹²⁸³

Garam Éva 2003-as tanulmányában rangsorolta az avar kori fibulákat.¹²⁸⁴ Két típus jelenik meg Gyulafehérváron:

Egygombos római fibula: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 1 bronz példány (ltsz. F 7199), a sírszám ismeretlen (hasonló fibula ismert a Kölked B temetőben 457. sz. sír).¹²⁸⁵Az egygombos fibulák az avar korban csak női sírokból fordulnak elő.¹²⁸⁶

Római omega fibulák: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 1 bronz példány (ltsz. 6889), a sírszám ismeretlen (analógiák: 425. sz. sír Kölked A temető¹²⁸⁷, 127. sír Keszthely-Fenekpuszta avar temető).¹²⁸⁸Az omega fibulák férfi- és női sírokból is ismertek, a medence

¹²⁸⁰ HARHOIU 1972, 417-425.

¹²⁸¹ GÁLL 2013, 717.

¹²⁸² KISS 1996; KISS 2001.

¹²⁸³ MÜLLER et al. 2010.

¹²⁸⁴ GARAM 2003, 95-123.

¹²⁸⁵ GARAM 2003, 97, 6. sz. rajz.

¹²⁸⁶ Az al-dunai temetőkben is megjelenik a római egygombos fibul, pl. Blăskovo temető, 5. és 48. sírjában (FIEDLER 1992, 49. tábla).

¹²⁸⁷ KISS 1996, 198.

¹²⁸⁸ MÜLLER 2010, 342-343, 96. tábla, 120, 127. sz. sír.

szélén, a kézcsontoknál és a combcsont mellől kerültek elő – elképzelhető hogy néhány esetben használatban lehettek (ahol ép a tű

Érdemes megemlíteni, hogy e jelenség megfigyelhető Erdély más területein is, pl. a marosgombási¹²⁸⁹ és baráthelyi¹²⁹⁰ 7. századi avar temetőiben.).¹²⁹¹ Olyan helyeken fordulnak elő római fibulák a későbbi évszázadokban a temetkezéseken, ahol korábban római település volt, és a helyben talált tárgyakat amulettként vagy ékszerként tovább használják. Számolhatunk a gyulafehérvári csat használatával is.

7. 2. Munkaeszközök

7. 2. 1. Kések

A vaskés 9-10. és 10-11. századi temetőrészben egyaránt megjelenő tárgytípus.

Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető 2, 3, 5, 22, 24, 25, 27, 30, 34, 38, 40, 41, 42, 45, 46, 47, 62, 67, 68, 70, 74, 75, 76, 78, 80, 81, 86, 87, 88, 90, 100, 101, 107, 140, 152, 159, 178, 181, 197, 244, 246, 272, 275, 287, 291, 292, 297, 305, 313, 324, 332, 364, 379, 382, 401, 413, 423, 431, 465, 483, 491, 493, 497, 502, 513, 522, 536, 548, 554, 559, 612, 617, 625, 630, 633, 639, 640, 644, 654, 673, 671, 699, 711, 738, 741, 757, 769 777, 798, 799, 819, 821, 822, 844, 846. sír;¹²⁹²

Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 6 7 17 66 124 137 155 181. sír.¹²⁹³

Gyulafehérváron markolat és penge hosszúság alapján három típusra oszthatók a kések:¹²⁹⁴

1. *Hosszúnyelű markolat rövid méretű pengével:* Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 6. sír (a kés 35-45%-a), Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 46, 76. sír (a kés 35-40%-a).

2. *Középméretű hosszúságú markolatú és középméretű pengék:* Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 137. sír (28,20%-a)

3. *Testéhez viszonyítva rövid méretű markolat hosszú penge:* Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 175, 639, 673. sír (15-24%).

A penge szélessége alapján:

¹²⁸⁹ COMȘA 1973, 259-271.

¹²⁹⁰ HARHOIU 1999-2001, 131.

¹²⁹¹ Ld. az avar kori eetekezt. Tóbiás B.: Néhány érdekes tárgy a Zillingtal-Unterer Kapellenberg D 41. sírból. Csátfibulák és csatok. ArchÉrt 132 (2007) 325-341.

¹²⁹² Lásd 5. fejezet és ..tablák.

¹²⁹³ DRAGOTĂ 2009, 106, 242: 36. tábla; 255: 49. tábla; 259: 53. tábla; 269: 63. tábla; 278: 72. tábla.

¹²⁹⁴ GÁLL 2013, 755.

1. *Nagyon vékony pengéjű kés (0,4-0,9cm)*: Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 6, 7, 124, 128. sz. sírok; Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 46, 76, 639. sír.

2. *Középméretű pengéjű kés (1,0 -1,5cm)*: Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 137. sír; Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 175, 673. sír.

Az alacsony számú ép példányok miatt csak két formai csoportosításra nyílt lehetőség:¹²⁹⁵

3. *Hosszúkás, nagyon hosszú markolatú és keskeny pengéjű kések*: Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 6, 7, 124, 128. sz. sírok; Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 46, 76, 639. sz. sírok

4. *Középméretű, nem nagyon hosszú markolattal, közepes alig megfigyelhetően ívelt és enyhén széles kések*: Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 137. sz. sír; Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 175, 673. sz. sír.¹²⁹⁶

A kések helyzete a sírban

Iránymutató szabály nem létezik a kés elhelyezésének rítusáról (szemben pl. az obulus adás szokásával), de meglehet kísérteni a kések csoportosítását:

1. *A medencén – 1a. a jobb medencelapáton, 1b. a bal medencelapáton*. 1a: Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 128. sír; Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 88. sír. 1b: Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 6. sz. sír; Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 70. sír.

2. *A bal combcsont mellett, combok közti régió*: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 42, 67. sír.

3. *A térd környékéről, allatta, egészen a lábszárcsontokig*: Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető;

4. *A lábfejnél*: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 3. sír.

5. *A koponya mellett*: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 5, 24, 40, 62, 80, 81. sír.

6. *Vas kés a vállon*. A bal vállon 6a: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 66. sz. sír. A jobb vállon 6b: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 74. sz. sír.

7. *A bal kéz mellett*: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 68. sír.

8. *A nyaknál*: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 76. sír.

9. *A téglakazettás síron kívül*: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 22. sír.

¹²⁹⁵ A Gáll Erwin által létrehozott késtipológia 3. és 4. típusa (GÁLL 2013, 757).

¹²⁹⁶ Az al-dunai temetőkben a 2. típus a leggyakoribb (rövid markolatú, közepesen széles, hosszú pengéjű) késtípus, pl. Istria, 203. temető; Razdelna 54, 94. sír (FIEDLER 1992, 70. tábla).

Statisztikai adatok a Gyulafehérvár környezetében feltárt kés leletekről

Mind a 9. mind a 10-11. században nagyszámban kerülnek elő kést tartalmazó temetkezések. Még a kereszténység széleskörű elterjedésével is megmaradt ez a pogányrítusú szokás, számos sírban pénzérmével együtt jelenik meg. A 229 síros Brândușei utcai temetőben 6 esetben helyeztek vas kést az elhunyt mellé (2,52%-a a temetőnek), a késes sírok alacsony aránya jelzi hogy nem volt elterjedt rítuselem a temetőn belül. A Császár forrás temetőben előkerült késes sírok száma nem ismert. Ellenben a Mentőállomás (1981-1985) temető 852 síros temetőjében számos késmellékletes sír ismert: 9. századi temető 89 sírban 29 esetben fordul elő a kés (a temető 32,5%-a), míg a 10-11. századi 760 síros temetőben 65 esetben helyeztek vas kést az elhunyt mellé (a temető 8,5%-a). A 9. századi temető magas kés számához a kolozsvári Szántó utcai temető hasonlatos, a 26 síros temetőben 9 esetben helyeztek kést a halott mellé (a temető 334,61%-a).¹²⁹⁷ Gyulafehérváron megfigyelhető a kések számarányának hirtelen csökkenése a 9. századból a 10-11. sz. felé, ezt a tendenciát képviseli a Brândușei utcai temető alacsony késszáma is.

Kések és használóinak neme

Az antropológiai elemzések hiánya nehezíti e kérdéskör tisztázását, viszont a régészeti kontextus, a leletek előfordulása alapján elképzelhetően mindkét nem sírjaiban megjelenik a vas kés. Ez a megfigyelés a 9. századi temetőkben elfogadott tény.¹²⁹⁸ Ugyankor kor szerint lehet sorolni a késmellékletes sírokat. A Mentőállomás temető 93 késmellékletes (beleszámítva az ásaási naplóban megjelenő leleteket és az Állatkorház 2. sírját) sírból csupán 6 alkalommal helyeztek kést kisgyermek sírjába (88, 297, 364, 699, 711, 846. sír). A Mentőállomás 9-10. századi sírjaiban csak egy alkalommal regisztráltak vas kést gyermeksírból (88. sír). A Brândușei utcai temető 7 temetkezéséből egy esetben találunk gyermeksírból (137. sír).

---

¹²⁹⁷ GERGELY-GÁLL 2009, 80-81.

¹²⁹⁸ FIEDLER 1992.

A kések párhuzamai és időrendi besorolása

A 1. késtípus csak Gyulafehérvár környezetéből ismert. A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 6. (négyszögletű vasdarab – fenő eszköz?), 7. (négy hajkarika), 124. (két sima hajkarika, zárt félkör átmetszetű gyűrű), 128. (lira alakú csat, csiholó, vasgyűrű/karika) sírjaiban talált kések leletkörnyezetük alapján a 10. század végére és a 11. század elejére keltezhetők. A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető hasonló leleteinél ellenben két esetben 9. századi leletkörnyezetben jelenik meg e típus: 46. sír (két kerámia edény, bronz files lemezgomb, üveggyöngysor és állatcsontok) és 76. sír. (két kerámia edény, üveggyöngyök, egy félholdalakú csüngő és állatcsontok), míg a 639. sír a 10. századra keltezhető (bronz veret, tegez töredék, öt öntött bronz gomb, egy bronzkorongon áttört szíjelosztó, rombusz alakú nyílcsúcs). Az azonos típusú kések tovább élése kontinuitást vetít elő a két temetőn belül, ezt a tényt számos temetkezési szokás továbbélése is alátámaszt.

A 2. késtípus ugyancsak széles időszávot fed le. A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 175. sírja kőpakolásos és leletkörnyezete (nyitott bronz huzalkarperec) a 10. század második felére keltezi a kést. A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 673. sírja pedig egyértelműen egy honfoglaló harcos sírjából származik, a leletkörülmények (íjmerevítő csontlemezekéi, lira alakú csiholó és egy vas láncszem) ugyancsak a 10. század második felére kelteznek a sírt. A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 137. sírja ellenben a 11. század második felére keltezhető a leletkörülmények alapján (I. Szent István – CNH1 – és I. András – CNH11 – ezüstdenárok kerültek a sírba). Ezek alapján feltételezhető, hogy a pogány szokások huzamosabb ideig gyakorlatban maradtak.

7. 2. 2. Csiholó

A csiholó a kések után a legnagyobb mennyiségben előkerülő eszköz típus a 10-11. századi temetőkben, a fegyveres férfisírok egyik jellegzetes, de nem általános eleme.¹²⁹⁹ Formai szempontból a lant alakú csiholók csoportjába sorolhatók a gyulafehérvári példányok. Formájuk és készítésük alapján két típus jelenik meg Gyulafehérváron:

---

¹²⁹⁹ GÁLL 2013, 762.

1. csoport. *Klasszikus sima, pödrött végű csiholók*: Gyulafehérvár-Mentőállomás 178,¹³⁰⁰ 275.¹³⁰¹ és 401. sír.¹³⁰²

2. csoport. *Pödrést utánzóan, a pödrött végén áttört csiholó*: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 639.¹³⁰³ és 673. sír,¹³⁰⁴ Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 6. és 128. sír.

Az ásatási naplóban megjelenő, ismeretlen típusú csiholók a sírban: 24, 100, 104, 156, 178, 181, 233, 237, 246, 291, 313, 391, 423, 433, 465, 483, 493 500, 502, 536, 559, 616, 618, 639, 644, 654, 685, 719, 728, 753, 798, 818, 821. sír.

A csiholók hasonlóan a többi 10-11. századi temetőkhöz elsősorban fegyveres sírokból származnak, legtöbb esetben kés és kovakő, egy esetben fenőkő társaságában (636. sír). A leletek 10. századi kontextusban jelennek meg, szemben a késekkel, amelyből egy esetben a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 128. sírjába 11. századi leletkörnyezetben került elő.

A sírleírások tanulsága szerint a csiholók a legtöbb esetben a medence tájékán kerültek elő, ebből valószínűsíthető hogy övre felfüggesztve hordták.¹³⁰⁵

7. 2. 3. Fenőkövek

Gyulafehérváron két alkalommal dokumentáltak fenőkövet, a Mentőállomás temető 382. (elveszett) és 639. sírjában.¹³⁰⁶

A temetkezések feltárása során több esetben feltűnnek a csiholók és kovák, viszont fenőkő két esetben jelenik meg. Révész László a tuzséri temető elemzése során megjegyzi hogy e tárgykategória nem gyakori jelenség a honfoglalás kori temetőkben, viszont Tuzséron 2 sírba is helyeztek fenőkövet.¹³⁰⁷

Mennyiségük alacsony a késmelléklethez képest, a leggyakrabban előforduló forma a négyszögletes és tégalap alakú fenőkő. Marosgombáson előkerült egy széles, átfúrt példány is.¹³⁰⁸ A gyulafehérvári leletek tanulmányozása során a 248. sírban megfigyeltünk egy

---

¹³⁰⁰ Lásd 34. tábla.

¹³⁰¹ Lásd 46. tábla.

¹³⁰² Lásd 66. tábla.

¹³⁰³ Lásd 88. tábla.

¹³⁰⁴ Lásd 93. tábla.

¹³⁰⁵ GÁLL 2013, 762.

¹³⁰⁶ CIUGUDEAN 1996, 10, 15: 90 és 93. kép; Lásd 70. tábla.

¹³⁰⁷ RÉVÉSZ 2000, 15.

¹³⁰⁸ GÁLL 2013, 762.

lekerekített, jobb oldalán átfűrt, kődarabot, amely akár egy átfűrt csiholó töredékes darabja is lehet (vagy egy kő medáll darabja?).¹³⁰⁹

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben talált példány az egyik leggazdagabb sír a 10-11. századi temetőben. Egy kőpakolásos fegyveres sírba helyezték a leletet tegez darabok, egy rombusz alakú nyílcsúcs, öt bronz gomb és két aranya hajkarika társaságában. A fegyveres sírokban jelennek meg a többi kárpát-medencei példányok is.¹³¹⁰Több erdélyi leletnél megfigyelhető hogy az esetek 99%-nál fegyveres sírokból kerültek napvilágra a fenőkövek (Bukovapuszta-IX. halom, Déva-Micro 15: 3. sír, Kolozsvár-Zápolya utca 4. sír, Nagylak13. sír).¹³¹¹

7. 2. 4. Kova

A kova a fegyveres, férfi sírok jellegzetes eleme, legtöbbször a csiholó mellett jelenik meg. Gyulafehérváron 13 esetben regisztráltak kova mellékletes sírokat: a Brândușei utcai temető 6. és 128. sírjában és a Mentőállomás temető 178,¹³¹² 275,¹³¹³ 291, 423, 533, 617, 618, 644, 685, 719, 753. sírjában.¹³¹⁴ Csupán egy esetben nyílt lehetőség konkrét tárgyat szemügyre venni (178. sír), a többi esetben a leletek nem maradtak fenn. A Mentőállomás temető példánya barnás-vöröses színű, silex magkő.

A csiholóhoz hasonlóan a medence csontok környékén került elő.

A kova és csiholó leletkörnyezete változatos képet mutat: egy esetben kőpakolásos fegyveres lovas temetkezésből került elő (178. sír), két esetben kőpakolásos fegyveres sírból (641, 753. sz. sír), egy esetben koporsós fegyveres sírből (423. sz. sír), két esetben vas kés mellett feküdt (536. és 618. sír), két esetben vas csat környezetében (292. és 719. sír) és egy esetben kerámia edény mellett (685. sír).

A gyulafehérvári leletek analógiái megtalálhatók a Maroskarna "B" temető anyagában, a Kolozsvár-Zápolya utcai temetőben, Déva-Micro 15 és Marosgombás-Măguricea¹³¹⁵ temetőkben.

A leletekkörnyezet alapján a 10. század jellegzetes tárgykategóriája.

---

¹³⁰⁹ Lásd 41. tábla.

¹³¹⁰ POHL 1988, 302.

¹³¹¹ GÁLL 2013, 762.

¹³¹² Lásd 22. tábla.

¹³¹³ Lásd 35. tábla.

¹³¹⁴ A Császár forrás temetőben is dokumentáltak kova és csiholó mellékletes sírokat, de a leletek közöletlensége miatt elemzésük lehetetlen.

¹³¹⁵ HAMPEL 1905, 532, 371/15. tábla.

7. 2. 5. Orsókarika

Az orsógomb és orsókarika gyakori elem a 9. századi keleti frank peremvidék karoling kori temetőiben.¹³¹⁶ Az eszköztípus az avar kori temetőkben általában női sírokból került elő.¹³¹⁷ Gyulafehérváron három esetben regisztráltak orsókarikát, mind a három lelet a Mentőállomás temetőből került elő: 324,¹³¹⁸ 470. és 741. A 741. sírban talált példány elveszett csupán az ásatási napló tesz említést a tárgy létezéséről. A 324. sírban egy üvegyöngyfűzésre felfűzve került az elhunyt sírjába. A tárgy lapos, korong alakú. A 470.¹³¹⁹ sírban talált orsókarika díszítetlen, vöröses színű, agyag orsókarika. A lelet fordított tájolású, kőpakolásos temetkezésből került elő. Környezetében bronz gyűrűt, egy fülbevalót találtak az ásató régészek. A 9. századi temetőkben legtöbbször szegényes mellékletű sírból került napvilágra (több esetben csak hálónéhezék volt a sírban).¹³²⁰ Az orsókarika és orsógomb nagyon ritka tárgykategória a honfoglalás kori temetőkben (pl. Kistokaj-Homokbánya temető 37. és 40. számú sírok),¹³²¹ jelenléte valószínűleg avar hatással magyarázható.¹³²²

7. 3. Fegyverek

A gyulafehérvári temetők ritka sí melléklete a fegyver. Egyedül a Mentőállomás temetőben tártak fel fegyveres sírokat.¹³²³

A kutatás használati jellegük alapján két csoportba osztja fegyvereket: önvédelmi fegyverek és támadó fegyverek. Gyulafehérváron támadó fegyverek jelennek meg: távolsági (íj, nyílcsúcs, tegez) és közelharcban alkalmazott támadó fegyverek (lándzsa és balta). Összeállításuk és technikai tulajdonságaik alapján két típusra oszthatók: több komponensből álló példányok (távolsági fegyverek: íj-nyílcsúcs) és egy elemből álló példányok (közelharcban használt fegyverek: lándzsa és balta).

A 9-11 században a legelterjedtebb távolsági fegyver az íj és a nyílcsúcs volt, míg a közelharcban alkalmazott fegyvereknél a szablya, kard, balta és a lándzsa.

¹³¹⁶ SZŐKE 1994, 276.

¹³¹⁷ BALLOGH-PINTER 1998, 93-133.

¹³¹⁸ Lásd 54. tábla.

¹³¹⁹ Lásd 76. tábla.

¹³²⁰ SZŐKE 1994, 276.

¹³²¹ K. VÉGH 1993, 69, 89. 16. kép.

¹³²² K. VÉGH 1993, 70; SZABÓ 1964-65, 66.

¹³²³ A Császár forrás temető állítólagos szablysíráról nincsenek információink.

A köznépi temetőekben kis számban fordulnak elő fegyvermellékletes sírok, ez a megfigyelés a gyulafehérvári temetőkre hatványozottan igaz.

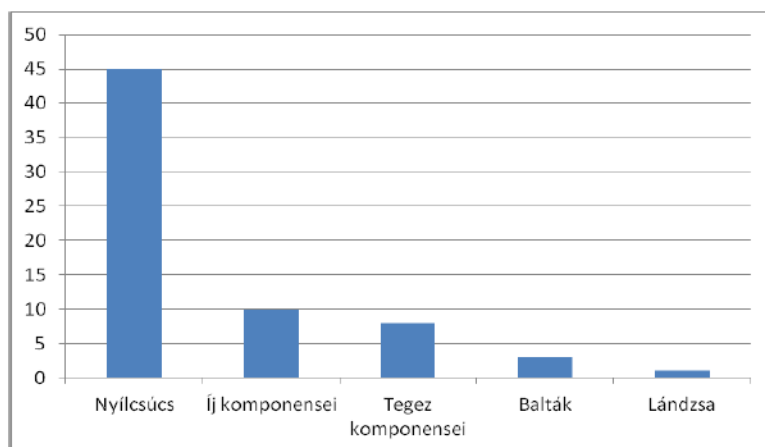
A nagyterjedésű Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben kis számban fordulnak elő fegyveres sírok, a Brândușei utcai temetőben, Poklisán és a Vadászok úti temetőben pedig nem regisztráltak fegyvermellékletet.

A 9-10. százdi temetőrészben csupán két esetben van információ fegyveres sírról: a 9. és 11. sírba vas lándzsát helyeztek (egyik esetben sem maradt meg a lelet). A 10-11. századi temetőrészben a fegyveres sírok száma magasabb.

A honfoglaló magyarság megjelenésével a temetkezési szokások összképe megváltozott a Kárpát-medencében. Kiemelkedő szerepet kapott a fegyver, mint a fegyveres szimbóluma.¹³²⁴

A fegyvertípusok megoszlásánál egy általános jellemző van évenyben, a legelterjedtebb fegyver típus a nyílcsúcs.

Hasonló a helyzet a Gyulafehérvár-Mentőállomás temető fegyveres sírjaiban is: a leggyakoribb tárgykategória a nyílcsúcs (45), íj komponensei (10), ezt követi a tegez komponensei (8), balták (3) és egy esetben a lándzsa (1).

41. Ábra. Fegyvertípusok megoszlása mennyiség szerint a Mentőállomás temetőben

7. 3. 1. Az íj

A honfoglaló magyarság egyik legjellegzetesebb fegyvertípusa az íj.¹³²⁵ Az íj egy több hónapos mérnöki pontosságot követelő munka eredménye. Leeresztett állapotában fordított

¹³²⁴ KOVÁCS 2002, 311.

¹³²⁵ GÁLL 2013, 722.

„C”alakú.¹³²⁶ Felépítése íjkarokból és merev makolatvégekből áll. Az íjkarok oldalára halenyvvel ovális csontlemezeket ragasztottak. Azonban az alacsony számú íjtöredékek arra engednek következtetni, hogy nem minden esetben ragasztottak csontlemezeket az íjkarra, így a fából készült íjkarok elporladtak és nem maradt nyomuk a sírban.

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 10 alkalommal dokumentáltak íjmaradványokat a sírban: a 306, 307, 367, 423, 433, 483, 522, 559, 639, 644. sír.

A teljes íjgarnitúra a 644. (6 darab íj csont) és a 307. sírből (7 markolatcsont és az íjkar végcsontja) ismert.

A Mentőállomás temető legérdekesebb íjkomponensei a 8613a és 8613b.¹³²⁷ leltári számmal közölt hurvájattal ellátott íjvégcsontok.¹³²⁸ Nagyon ritka leletei a Kárpát-medence 9-10. századi temetőinek, hasonló lelet ismert a Hódmezővásárhely-Nagysziget 63. sírjából.¹³²⁹ Távolsági párhuzamai közül a majaki temető 30. katakombájában feltárt példányokat érdemes kiemelni.¹³³⁰ A Mentőállomás temető esetében sajnos nem ismerjük a tárgyak temetőn belüli pontos helyét, így keltezése is lehetetlen.

A feltárt és részben közölt temetők íjleletei alapján kijelenthető, hogy a gyulafehérvári példányok a klasszikus íjtípushoz tartoznak, hasonlóan többszáz Kárpát-medencei lelethez.¹³³¹

Egyetlen esetben díszítették az íjmarkolatot, a Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 307. lovastemetkezéséből pontkörös díszítésű markolatcsont pár került elő.¹³³² Hasonló példányok a nagylaki temető 1. és 13. sírjából ismertek.¹³³³

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben feltárt példányok gazdag sírokból kerültek elő. A 639. kőpakolásos sírből az íj töredékek mellett bronz övveretet, csiholó vasat és kovakövet, öt öntött bronz gombot, küllős bronz íjelosztót, rombusz alakú nyílcsúcsot, vas kést és tegez maradványait tárták fel. Hasonló a helyzet a 307. sz. kőpakolásos sírban is, itt kerámia edény, bronz csat, három nyílhegy és vas kés került elő az íj töredék mellett. A 367. kőpakolásos sírba az íjcsont töredékek mellett kerámia edény és egy ezüst gyűrű került

¹³²⁶ CS. SEBESTYÉN 1932. László Gyula és Révész László szerint az íj pihenő állapotban nem fordított „C” alakú volt, hanem 20-30 fokos szögben kapcsolódott a kissé ívesen áthajló íjtegezhez (RÉVÉSZ 1986, 125).

¹³²⁷ Lásd 9. tipológia tábla.

¹³²⁸ CIUGUDEAN et al. 2006, 32.

¹³²⁹ RÉVÉSZ 1986, 124-125 és 127.

¹³³⁰ FLEROV 1984, 161.16. kép 4-5; RÉVÉSZ 1986, 131.

¹³³¹ TÓTH 2014, 228.

¹³³² Lásd 52. tábla.

¹³³³ GÁLL-TĂNASE 2001, III. tábla 3-7.

elő.¹³³⁴ A 423. koporsós temetkezésbe az íjsont mellé kerámia edényt, egy nyílhegyet, ezüst hajkarikát, csiholót és kovát, vas kést és két bronz karikát helyeztek. A 433. kőpakolásos sírba két nyílhegyet, kerámia edényt, állatcsontokat és csiholót helyeztek. A 481. sírba ezüst fülbevalót, gyűrűt, csiholót és vas kést helyeztek az íj mellé. Az 522. kőpakolásos temetkezésbe kerámia edény, állatcsontok és töredékes kés társaságában helyeztek íjat. Az 559. kőpakolásos sírból az íj töredékek mellett egy gömbsorcsüngős fülbevaló gömbje és vas kés került elő. A 617. kőpakolásos temetkezésből az íj csontlemezei mellett két hajkarika, vas csat, csiholóvas és kovakő, tegez két nyílheggyel, kerámia edény, tojáshéj és állatcsontok kerültek elő. A 644. kőpakolásos koporsós sírba az elhunyt mellé az íjsontokon kívül két nyílhegyet, vas kést, csiholót, kovakövet és két hajkarikát helyeztek.

A 11 íjsontos sírból (a 10-11. századi temető 1,44%) 10 kőpakolásos temetkezés és minden esetben gazdag leletanyag feküdt az elhunyt mellett.

Két alkalommal sikerült megfigyelni az íjsontok síron belüli helyét: a 423. és 617. sírok esetében az íjlemezeket a koponya jobb oldalán helyezték el.

A leletkörnyezet alapján a Mentőállomás temetőben feltárt íjtöredékek a 10. századra keltezhetők.¹³³⁵

7. 3. 2. Nyílcsúcsok

A nyílcsúcs a leggyakrabban felbukkanó fegyvertípus a honfoglaló magyarság temetkezéseiben. A nyílvevők túlnyomó része lapos testű, rombusz vagy rövid- illetve hosszú vágóélű deltoid alakú.

Gyulafehérváron három nyílvevő típus jelenik meg:

1. rövid vágóélű egyszerű deltoid nyílcsúcs (1a. típus):¹³³⁶ 269.¹³³⁷ és 305. sír.¹³³⁸
2. rombusz alakú, alsó részén ívelt nyílcsúcs (3c. típus):¹³³⁹ 140,¹³⁴⁰ 305.¹³⁴¹ és 630. sír.¹³⁴²
3. hosszú vágóélű, deltoid alakú, köpös fejű nyílhegy: 401. sír.¹³⁴³

¹³³⁴ Az íjsontok töredékesen maradtak fenn, két enyhén meghajlított csontlemez - a második lemez három darabból tevődik össze. Lásd 61. tábla.

¹³³⁵ BÍRÓ et al. 2010, 245-268.

¹³³⁶ Cs. Sebestyén A. típus (CS. SEBESTYÉN 1932, 167-226, 227-255).

¹³³⁷ Lásd 44. tábla.

¹³³⁸ Lásd 51. tábla.

¹³³⁹ Cs. Sebestyén B. típus.

¹³⁴⁰ Lásd 31. tábla.

¹³⁴¹ Lásd 51. tábla.

¹³⁴² Lásd 86. tábla.

Ismeretlen típusú nyílveesszők a Mentőállomás temetőben: 90, 98, 171, 197, 215, 236, 274a, 279, 303, 307, 312, 313, 382, 390, 423, 433, 435, 465, 473, 497, 502, 523, 612, 617, 639, 644, 654, 673, 728, 757, 821, 823, 834, 844, 847.

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 41 esetben helyeztek nyílveesszőt a sírba (a temető 4,81%), a nyílveesszők száma pedig 61.

A Mentőállomás temetőben tapasztalt nagyméretű, rombusz alakú nyílcsúcsok analógiái megtalálhatók az Ikervár-Virág utcai temető 55. sírjában.¹³⁴⁴

A Mentőállomás temetőben megjelenő köpüs fejű nyílhegynek párhuzama megtalálható a Karos-Eperjesszőg III. temető, 11. sírjában.¹³⁴⁵

A nyílcsúcsok helyzete a sírban

A legtöbb esetben nincs dokumentálva a nyílcsúcsok pontos helye, csak a példányok száma a sírban. A 10-11. századi temetőkben a legtöbb nyílveesszőt a tegezzel együtt a csontváz bal oldalán helyezték el. A Mentőállomás temetőben viszont változatos a kép:

- A 9. sírba 4 nyílhegyet helyeztek a hasüreg vonalában jobb oldalt
- A 27. sírba egy nyílhegyet helyeztek a bal combcsont mellett
- A 215. kőpakolásos temetkezésben a koponya felett jobb oldalt helyezték el a nyílhegyet
- A 303. sírba a bal könyök vonalában helyeztek el egy nyílhegyet
- A 312. kő- és téglapakolásos sírban a hasüreg vonalában helyeztek el egy nyílhegyet
- A 654. sírba egy nyílhegyet helyeztek a bal combcsont mellett

Nyílcsúcsok száma a sírban

Annak ellenére, hogy egy tegezbe 20-30 nyílveessző is elfér, a sírok zömében 7 darabnál többet nem helyeztek. Egy régi vélemény szerint a kisszámú nyílcsúcs az elhunyt hitvilágával állhat kapcsolatban.¹³⁴⁶

A gyulafehérvári temetőkben előkerült nyílcsúcsok száma:

---

¹³⁴³ Lásd 66. tábla.

¹³⁴⁴ KISS 2000, 24. tábla.

¹³⁴⁵ RÉVÉSZ 1996, 349, 76. tábla; 6-7126. tábla, 7, 9, 11. kép.

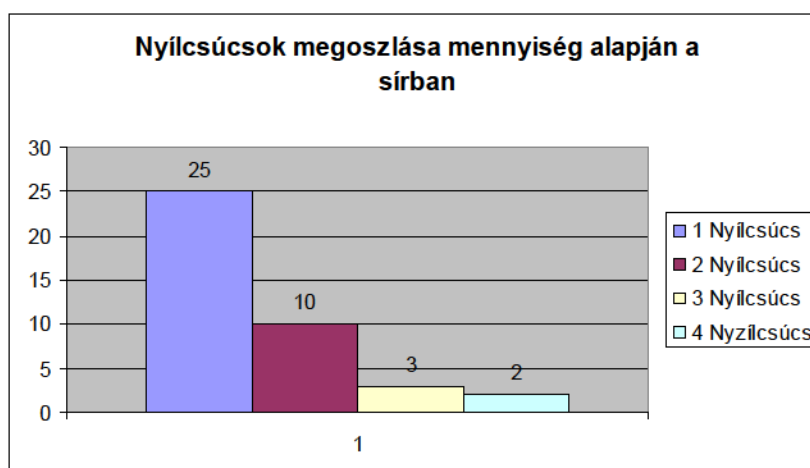
¹³⁴⁶ DIENES 1975, 96. László Gyula korábban a halott ragjával hozta összefüggésbe a nyílveesszők számát a sírban (LÁSZLÓ 1944, 132). A Mentőállomás temetőben, több 10-11. századi sírmezőhöz hasonlóan, a gazdag mellékletű sírokban sem találunk nagyszámban nyílcsúcsokat, a legtöbb nyílcsúcs a 305. sírből került elő (4 példány).

4 darab: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 9. és 197. sír.

3 darab: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 305, 465, 473. sír.

2 darab: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 140, 236, 390, 433, 497, 612, 617, 644, 728, 823. sír.

1 darab: Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 90, 98, 172, 215, 274a, 279, 303, 308, 312, 313, 382, 401, 423, 435, 502, 523, 630, 639, 654, 673, 757, 821, 834, 844, 847. sír.

42. Ábra. Nyílcsúcsok megoszlása mennyiség alapján a sírban

Nyílcsúcsok leletkörnyezete

A nyíl vesszős mellékletű sírokba elsősorban más fegyvertípus is került elő, elsősorban tegez maradványai (a tegez jelenlétét a több nyíl vesszőt tartalmazó sírok képezhetik), néhány esetben íj töredékek (11 sír), vas kések (2 sír) és két esetben kengyel és zabla került a sírba.

A több nyílcsúcsot tartalmazó sírokban a kisebb méretű rombusz és deltoid alakú példányok mellett egy-két nagyméretű, közelrehordó, Révész László szerint „önvédelmi” fegyverként szolgáló nyíl vessző is megfigyelhető.¹³⁴⁷

7. 3. 3. Tegezek

A honfoglalás kor legfontosabb fegyverének, az íjnak egyik fontos tartozéka, a nyíltartó és íjtartó tegez. A bőrből, fából és vasból készült tegez rekonstrukciójára már a múlt században is volt példa¹³⁴⁸

¹³⁴⁷ Hasonló a helyzet a Karos-Eperjesszőg III. temetőjében is (RÉVÉSZ 1996, 168-169).

Az ovális keresztmetszetű tegez bőrből vagy nyírfakéregből készült, alját deszkalap alkotta, amelyet gyakran vaspánttal erősítettek meg. A deszkalaphoz szegelték a bőrből vagy kéregből készült oldalfalakat. A tegezfénék a sírokban talált szegecsek alapján 2-3 cm lehetett. A tegez fedele Révész László megfigyelései szerint ferdén állhatott, elülső oldala felé lejtve.¹³⁴⁹ Mesterházy Károly ellenben ezt nem tartja bizonyíthatónak és szerinte a fedél párhuzamos lehetett a tegez aljával.¹³⁵⁰

A tegez a fegyveres jobb oldalára volt felerősítve, függesztő szíjai két függesztőfülhöz kapcsolódtak. Felfüggesztésében különböző típusú függesztő karikák játszottak szerepet.

Tegezes-nyílcsúcsos sírokat 8 esetben említ Mihai Blăjan az általa feltárt temetkezésekből (1979-1981): 36, 298, 392, 417. sír (1980), 584, 633, 641, 664. sír (1981).¹³⁵¹

A tegez komponensei

Tegez merevítő pálcák: Mentőállomás temető 367¹³⁵² 473, 552, 617, 823. sír.

Küllős szíjelosztó karika: Mentőállomás temető 639. sír. A Mentőállomás temető 639. sírjában bronz szíjelosztó került napvilágra: egy töredékes, bronz, korongon áttört, szíjelosztó (5.2.1 típus).¹³⁵³ Méretei: átmérője = 3,1 cm, vastagsága 6 mm. A közepén egy 1,1 cm átmérőjű korong figyelhető meg, amely apró körökkel van díszítve.

Tegez alj szegecsek: Mentőállomás temető 823. sír (3 példány).

Tegezes sírok leletkörnyezete és időrendi besorolásuk

A leletek többségénél a tegez más fegyverkategóriákkal együtt jelentkezik (távolsági és közelharc fegyverekkel), ugyanakkor jelentős példány nyílcsúcsokkal együtt került felszínre. Az esetek túlnyomó részénél értelemszerűen nyílcsúcsok kerültek elő a tegezből vagy a tegez mellől. A Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temetőben mind az öt tegezes sírban találtak nyílcsúcsot (307, 473, 617, 639. és 823. sz. sír). Két esetben csak egy nyílvesszőt helyeztek az elhunyt mellé, annak ellenére hogy a sírmelléklet gazdag (pl. a 307. sz. sír

---

¹³⁴⁸ HAMPEL 1907, 39-43; KISLÉGHI 1912, 34; NAGY 1893b, 320-322.

¹³⁴⁹ RÉVÉSZ 1985, 38.

¹³⁵⁰ MESTERHÁZY 1994b, 320-324.

¹³⁵¹ Az 1980-1981-es feltárások során három tegezes-nyílcsúcsos sír esetében sikerült megállapítani az elhunyt nemét és korát: 36. sír (1980) 60 év feletti idős férfi; 392. sír (1980) 25-30 éves fiatal férfi (173 cm magas egyén); 417. sír 35-40 éves felnőtt férfi.

¹³⁵² Lásd 50. tábla.

¹³⁵³ GÁLL 2013, 319. tábla.

kőpakolásos lovas temetkezés) a többi három esetében 2 és 3 nyílcsúcsot helyeztek. A tegez sítok jelenlétét a több nyílcsúcsos sítok feltételezik, azonban a két 1-1 nyílvevűs temetkezés a tegez sítok végleges számát megnehezíti, hisz ez alapján nem csak a több nyílvevűs sítokban lehet tegez maradvány. Sajnos a leletek zavaros, nehezen átlátható dokumentációja a tegez sítok végleges számát nem teszi lehetővé.

Ami a többi leletet illeti, egy esetben került elő tegezmaradvány lovas temetkezésből, azonban a sírba nem helyeztek lószerszámokat, egy esetben feltételezhető vas hevedercsat léte (617. sz. sír, azonban a sírba nem helyeztek lócsontokat). Egy alkalommal a tegez és a nyílcsúcsok mellett megfigyelhető az íj maradványa is (307. sír), ellenben köztudott hogy a íj markolatát fábol is készíthették, így kérdéses hogy tulajdonképpen hány sírba helyeztek tegez, íjat és nyílcsúcsot. Egyéb fegyvertípus nem került elő tegez sítóból. Egy alkalommal helyeztek vas kést tegez sítóba, de a kés eszköz típus (639. sír). Két alkalommal csiholó vas és kovakő került elő a tegez sítókból (617, 639. sír). Egyéb viseleti tárgy két sírban jelentkezik, a 639. sírban 5 öntött bronzgomb és egy bronz veret került felszínre, míg a 471. sírban a tegez maradványai mellett egy gyűrű is napvilágra került, felmerül a gyűrű szerepe mint tegez függesztő karika. A leletkörnyezet alapján a 10. századra keltezhető a leletek.

7. 3. 4. Balták

A szkíták által alkalmazott fokosbalta széles körben elterjedt a sztyeppei népek körében, a Szaltovo-majaki kultúra területén is használták, példányai eljutottak a Kaukázusig és az Al-Duna völgyéig.¹³⁵⁴ A Kárpát-medencében feltehetően a második avar hullámmal jelent meg.¹³⁵⁵

A balták kutatásával behatóan Kovács László foglalkozott, aki 23 fokosbaltát gyűjtött össze,¹³⁵⁶ ez a szám az erdélyi, partiumi és bansági leletekkel együtt eléri a 33-at. Kovács László kutatásait Petkes Zsolt követte,¹³⁵⁷ elemzéseiben részletesen kitért a balták funkciójára, amely alapvető fontossággal bír e tárgytípus értelmezésében. A szakemberek szerint a balta lehetett munkaeszköz és fegyver, feltehetően a lelet mérete és súlya nyújt

¹³⁵⁴ PLETNYOVA 1967, 137-139; SCHULZE-DÖRLAMM 1988, 21. tábla; JOTOV 2004.

¹³⁵⁵ GÁLL 2008, 362.

¹³⁵⁶ KOVÁCS 1980, 74-78; RÉVÉSZ 1996A, 32,34-35.

¹³⁵⁷ PETKES 2006. Szakdolgozat.

támpontot a tárgyak besorolásában.¹³⁵⁸ A Gyulafehérváron előkerült leletek méretük alapján feltételezhetően fegyverként funkcionáltak. A baltákat közelharban alkalmazták.

A közelharcban használt balták több típusa ismert az Erdélyi-medencében. A legtöbb példány két típushoz tartozik: egyszerű balta és fokos balta. Gyulafehérváron fokosbalták kerültek napvilágra.

A fokosbalta a 10-11. századi balták és fokosok közül a legelterjedtebb típus.¹³⁵⁹ Több lelőhelyen és temetőben megjelenik a városban: Gyulafehérvár-Apor palota,¹³⁶⁰ Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető 178. és 275. sír. A 606. és 753. ban sírban feltárt leletek csak az ásatási naplóban jelennek meg. Hasonló lelet ismert Gyulafehérvár környezetében, a Déva-Micro 15. temető 4. sírjában.

Formája alapján a gyulafehérvári példányok a kalapácsfokú fokosbalták csoportjába tartoznak (a fokosbalták legelterjedtebb altípusa): a fok hosszú és enyhén lefelé hajlik (B4. varináns).¹³⁶¹

A balták síron belüli helyzete

Az eddig végzett kutatómunka során körülbelül 13-14 példány ismert Erdélyből, legtöbbjük szórványleletből, ebből kifolyólag kevés leletnek ismert a síron belüli helyzete. Ezt a képet súlyosbítja, hogy több régészeti feltárás nem regisztrálta a balták pontos helyét. A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető esetében viszont ismert a fokosbalta síron belüli helyzete: a 275. lovastemetkezésben a fokosbaltát az elhunyt bal lábszárcsontja mellé helyezték,¹³⁶² közvetlenül a borbécsavart lólábszárcsontok mellé, egy kisméretű kerámia bögre társaságában.¹³⁶³ Petkes Zsolt kutatásai alapján tudjuk, hogy a balták síron belüli helyzete nagyon változatos (a koponya vonalától a bokáig mindenütt regisztráltak leleteket).

A balták méreteiről, típusairól és időrendi elterjedéséről

---

¹³⁵⁸ Kirpičnikov az egykori Szovjetunió európai területeiről előkerült balták elemzésében arra a meggyőződésre jutott, hogy a 9-15cm pengehosszal rendelkező balták fegyverként, a 15-22cm pengehosszú leletek eszközként és fegyverként, a nehéz, masszív balták pedig eszközként kerültek használatba (KIRPIČNIKOV 1966, II. 29., II. 28; PETKES 2006, 12).

¹³⁵⁹ PETKES 2006, 41.

¹³⁶⁰ HEITEL 1994-95, 418.

¹³⁶¹ PETKES 2006, 45.

¹³⁶² Petkes Zsolt a fegyverrel helyzetét a sírban 24 csoportba sorolta, a gyulafehérvári leletek a 22. csoportba tartoznak. PETKES 2006, 79. Lásd .

¹³⁶³ Lásd 46. tábla.

Ami a balták méreteit és típusait illeti kevés információ áll a szakember rendelkezésére.

A fokos balták keletkezése jó, 3 példányról vannak adataink: a Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 178, 275. és 751. sír és a Temesvár-Csóka erdő „B” sír. A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 751. kőpakolásos temetkezés és a temesvári balták méretei hasonlóak, mindkét balta 14cm hosszú. A temesvári példány pengeszélessége 2,7cm, köpüátmérője 1,8cm, fokszélessége 1,5cm. A gyulafehérvári balták méretei a következők: 178. sír (csúcsával egy irányba hajló fokos, hossza 14,1cm, a penge szélessége 12,5cm, a fokos átmetszete négyzet alakú, a lyuk szélessége 2cm) és 275. sír (csúcsával egy irányba hajló fokos, hossza 15 cm, szélessége 3,7 cm, átmetszete négyzet alakú).

A példányok időrendi besorolását több temető közöletlensége nehezíti. Ennek ellenére a gyulafehérvári leletek helyzete ismert. A 178. kőpakolásos sírba a fokos balta mellett két kerámia edényt, két huzalgyűrűt, vas kést, csiholó vasat és kovakövet helyeztek. A 275. kőpakolásos lovastemetkezésbe ugyancsak két kerámia edényt, két bronz hajkarikát, vas kést, csiholó vasat és kovakövet helyeztek, míg a 753. kőpakolásos sírba a balta mellett csiholó vas és kovakő jelenik meg. A leletkörnyezet alapján a 10. századra keltezhetők a balták.¹³⁶⁴Ezt a megfigyelést támasztja alá a magyar szakemberek véleménye, miszerint e balta típus az egész 10. században használatban volt. A leletek érdekessége hogy Gyulafehérváron mindhárom esetben gazdag kőpakolásos és lovas kőpakolásos temetkezésből kerültek elő.

7. 3. 5. Lándzsa-dárda

Gyulafehérvár-Mentőállomás temető: 11., 243. és 401. sír.

A 11. és 243. sírban a lándzsák típusa nem ismert, a tárgyak jelenlegi helye ismeretlen, így tipológiai besorolása is lehetetlen.

A 10-11. századi temetkezések ritka sírmelléklete a lándzsa. Kovács László 16 lelőhelyről 18 példányt gyűjtött össze.¹³⁶⁵ A lándzsás sírok időrendi meghatározása elég bizonytalan, mivel avar hagyományokat mutató sírokból (óbesenyői, illetve ersztevényi leletek)¹³⁶⁶ és al-dunai leletekből áll a leletek nagy része. Yotov számos al-dunai temetőben tárt fel lándzsás sírokat.¹³⁶⁷Ezen megfigyelések alapján az al-dunai kultúrkörbe lehet sorolni a lándzsás sírokat. Kovács László fegyvertipológiája a 10. század végére és a 11. század elejére keltezi e

---

¹³⁶⁴ Lásd 22. tábla.

¹³⁶⁵ KOVÁCS 1980, 2-6.

¹³⁶⁶ Ezek a példányok az u. n. „normann-lándzsákhoz” sorolható, kialakítása levél alakú, LÁSZLÓ 1943, 82.

¹³⁶⁷ JOTOV 2004, 80. tábla.

típust.¹³⁶⁸ A román szakirodalom is foglalkozott e témakörrel, itt ki kell emelni Radu Heitel kutatásait, aki a Román Nemzeti Múzeum raktárában fellelt lándzsát ugyancsak észak-bulgáriai kapcsolatokkal hozta összefüggésbe (a lelet egy mintás berakásos lándzsacsúcs).¹³⁶⁹

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőbe három alkalommal helyeztek lándzsát az elhunyt mellé. 9. századi sírok: a 11. sírba a koponya felett helyeztek el vas lándzsát (sírmelléklet: egy kis amforaszerű korsó a koponya jobb oldalán, egy bronz gomb a bal váll mellett, egy huzal gyűrű a jobb kar mellett és állatcsontok a lábnál)

10. századi. sírok: a 243. sírba rossz megtartású felnőtt csontváza mellé helyeztek vas lándzsát (leletkörnyezet: egy huzal gyűrű), míg a 401. kőpakolásos temetkezésbe avar típusú vas lándzsát (köpüs fejű nyílhegyet) helyeztek. A 401. sírhoz hasonló lándzsa lelet ismert a Pliskai Múzeum raktárában (ltsz. 118).¹³⁷⁰ A pliskai leletet Henning a nagyméretű nyílhegyek (h. 10cm) csoportjába sorolja és a 8-9. századra keltezi. A fenti sírok azt sugallják hogy feltételezhetően bolgár és avar kori hagyományokat mutató sírokban fordul elő e tárgy típus. Tehát akkor ez nem a honfoglalás kori részre tehető.

Következtetések

A fegyvertípusok földrajzi előfordulása nagyjából szabályos szóródást mutat az Erdélyi-medencében. Annak ellenére hogy számos temető még közöletlen (Császár forrás, Vadászok úti temetők, Szászvárosi Dealul Pemilor X2 temető) 5 fegyvertípus előfordulását és időrendi elterjedését lehetett megfigyelni, ez alapján három időrendi csoportra lehet osztani a gyulafehérvári fegyveres sírokat:¹³⁷¹

1. csoport. A 9. századra keltezhető sírok: Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető 9, 11. és 401. sír.

2. csoport. A 10. század egészére keltezhető sírok: Gyulafehérvár Apor palota, Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető 178, 275. és 751. sír.

3. csoport a 10. század vége és a 11. század eleje: Gyulafehérvár koptató (Roska Márton által közölt szorvány lelet).¹³⁷²

7. 4. Lószerszámok

¹³⁶⁸ KOVÁCS 1971, 98. (az eresztvényi lelet vizsgálata alapján).

¹³⁶⁹ JOTOV 2003, 20. kép.

¹³⁷⁰ HENNING 2007, 667, 1. tábla. 10.

¹³⁷¹ GÁLL 2013, 750.

¹³⁷² GÁLL 2013, 85. tábla, 1a-c.

A honfoglaló magyarság lovas temetkezéseinek jellegzetes tartozéka a lószerszám. A gyulafehérvári temetőben a Mentőállomás temetőben 8 lovastemetkezésben csak két alkalommal dokumentáltak lószerszámot: a 236 (jelképes lovastemetkezés) és 322. sír (részleges lovastemetkezés). Ezen kívül öt temetkezésben hevedercsatot és vaskarikát regisztráltak, itt nem kizárt a jelképes lovastemetkezés léte (hevedercsat: 182,¹³⁷³ 267.¹³⁷⁴ és 719.¹³⁷⁵ sír és egy szórvány lelet, vaskarika: 235,¹³⁷⁶ 673.¹³⁷⁷ és 719. sír).

A Mentőállomás temetőben megjelenő lószerszámok: zabla, kengyel, hevedercsat és vaskarika.

7. 4. 1. Zablák

A zabla a lószerszámzat fontos eleme, kialakítása nagyon fontos a ló biztonságos irányításában és a honfoglaló harcmodor gyakorlásában.

Gyulafehérváron két típusa jelenik meg:

- egytagú rúdzabla nagyméretű oldalkarikákkal (csikózabla - 2a. típus)
- oldalpálcás négyszögátmetszetű zabla.

A 236. jelképes lovastemetkezésben egy kerek-ovális átmetszetű, nagy karikával ellátott, zabla (2a. típus)¹³⁷⁸ került napvilágra. Méretei: a karikák átmérője = 5cm, a szájvas hossza = 15cm.. Hasonló leletek ismertek a Kolozsvár-Zápolya utcai 10. sírból,¹³⁷⁹ Szászváros-Dealul Pemilor X2 temető 6. sírjából.¹³⁸⁰

A 322. sírban egy vas, oldalpálcás, négyszög átmetszetű zabla (3. típus)¹³⁸¹ jelenik meg. Méretei: hossza 12,5cm, a szájvas két tagból áll, hossza 15,2cm. Hasonló lelet ismert Sikló-Gropoaie 1. sírjából.¹³⁸²

Dienes István részletesen foglalkozott a zablák típusaival¹³⁸³ és megállapította hogy az oldalpálcás zablák biztonságos használata miatt elsősorban női sírokból, vagy idősebb korú és

¹³⁷³ Lásd 35. tábla.

¹³⁷⁴ Lásd 43. tábla.

¹³⁷⁵ Lásd 98. tábla.

¹³⁷⁶ Lásd 40. tábla.

¹³⁷⁷ Lásd 93. tábla.

¹³⁷⁸ GÁLL 2013, 768, 324. tábla. Lásd 40. tábla.

¹³⁷⁹ GÁLL 2013, 132. tábla.

¹³⁸⁰ GÁLL 2013, 253. tábla.

¹³⁸¹ Lásd 40. tábla.

¹³⁸² GÁLL 2013, 2233. tábla.

¹³⁸³ DIENES 1966a, 210.

gazdag férfiak sírjából (pl. Bashalom, B. sír) ismert.¹³⁸⁴ A két pofakarikás csikózabla komolyabb tudást és erőt igényel, ugyanakkor segítséget nyújt a lovasnak egy kézzel tartani a gyeplőt fegyverforgatás közben.¹³⁸⁵

A Kárpát-medencében a legelterjedtebb típus a csikózabla.¹³⁸⁶

7. 4. 2. Hevedercsatok és vaskarikák

A lovastemetkezések fontos eleme, a nyereg és a kengyelpár rögzítésében van kulcsfontosságú szerepe. Gyulafehérváron a Mentőállomás temetőben tártak fel hevedercsatokat (182. és 719. sír). Két típusa ismert:

- Lekerekített téglalap alakú hevedercsat (2. típus): 182. és 719 sír.
- D-alakú hevedercsat (3. típus): 267. sír.

A 182. sírban talált lekerekített hevedercsat kőpakolásos sírban jelenik meg. A példány leletkörnyezetében nem találtak egyéb lószerszámot. A sírból két kerek átmetszetű nyitott hajkarika (1a. típus) került elő. A 719. sír ugyancsak kőpakolásos temetkezés, a hevedercsat mellől egy vaskarika, cserépedény és egy zárt félkör átmetszetű hajkarika pár (4. típus) került elő. Hasonló hevedercsat megjelenik Sikló-Gropoiaie temető 1. sírjában

A 267. sírban D-alakú hevedercsat feküdt, környezetében két vaskést (3, 4. típus) tártak fel. Hasonló típus megjelenik Bihar-Somlyóhegy 7. sírjában¹³⁸⁷ és Tiszaeszlár-Bashalom-Fenyvespart II. temető 6. sírjában.¹³⁸⁸

Lovastemetkezésben, fegyveres temetkezésben és lovas-fegyveres temetkezésben nem regisztráltak hevedercsatot, viszont vaskarika került elő fegyveres sírból (673. temetkezés).¹³⁸⁹

A gyulafehérvári leletek a sírmelléklet alapján a 10. századra keltezhetők.

7. 4. 3. Kengyelek

A lovastemetkezések klasszikus eleme a kengyel.

---

¹³⁸⁴ TÓTH 2014, 231.

¹³⁸⁵ DIENES 1966a, 220.

¹³⁸⁶ TÓTH 2014, 231.

¹³⁸⁷ KARÁCSONYI 1903. 67. 10. ábra.19., 13. ábra.19.

¹³⁸⁸ TÓTH 2014, 35, 34. tábla.

¹³⁸⁹ Lásd 93. tábla.

A Mentőállomás temetőben több esetben találunk feljegyzést kengyel jelenlétére a sírban (47, 753. sír), de csupán két alkalommal nyílt lehetőség leleteket elemezni: 236. sír és 322. sír. Az első jelképes lovastemetkezés, a második kőpakolásos részleges lovastemetkezés.

Gyulafehérváron trapéz alakú és egyenes talpú, boltozatos szárú kengyelek (szaltovói típusú)¹³⁹⁰ jelennek meg.

A 236. sírban egy hurkos fülű trapéz alakú és egy körte formájú kengyel került napvilágra (38. tábla).

1. Egy körte alakú kengyel.¹³⁹¹ Méretei: magassága = 16cm, a hurok átmérője = 3,2cm, a szár vastagsága = 6mm, a talp hosszúsága = 10cm, a talp szélessége = 2,4cm (7912. ltsz. tárgy).¹³⁹² A fül lekerekített négyzet alakú, négyzet átmetszetű, a szár ugyancsak négyzet átmetszetű, a kengyel testéhez egy keskeny nyakkal kapcsolódik, a talp homorú, keskeny és bordázott.
2. Egy hurkos fülű, trapéz alakú kengyel (6. típus).¹³⁹³ Méretei: magassága = 15,2cm, a hurok átmérője = 3,4x2,6cm, a talp hosszúsága = 10,4cm, a talp szélessége = 2,4cm (ltsz. 7011). A fül a kengyel szárából van kialakítva, a talp homorú, keskeny és bordázott, a szár négyzet átmetszetű. A lelet párhuzama a moldovai Grumezoia helységből ismert (20km-re a Pruttól).¹³⁹⁴

A trapéz alakú kengyelek gyűjtését és elemzését Kovács László¹³⁹⁵ kezdte el és Révész László egészítette ki.¹³⁹⁶ Elképzelhetően a kalandozások során megismert dudoros szárú kengyelek hatására alakították ki a talpaló és a szálak találkozási helyét.¹³⁹⁷ Alexander Ruttkay a körte alakú kengyelek egyik változatának tekinti.¹³⁹⁸

A trapéz alakú zablák a 10. század második felében váltak gyakorivá és elsősorban férfi sírokból kerültek elő.¹³⁹⁹ A 236. jelképes lovastemetkezés sírmelléklete pontos keltezését nem nyújt – a kör átmetszetű kétkarikás csikózabla és a csiholó a 10-11. században egyaránt előfordul, így a leletek pontos keltezése nem lehetséges.

---

¹³⁹⁰ RÉVÉSZ 1999, 273.

¹³⁹¹ GÁLL 2013, 327. tábla. Lásd 40. tábla.

¹³⁹² CIUGUDEAN 1996, 2006, . Lásd 40. tábla.

¹³⁹³ GÁLL 2013, 327. tábla. Lásd 40. tábla.

¹³⁹⁴ SPINEI 2009, 8. és 11. kép; GÁLL 2013, 780.

¹³⁹⁵ KOVÁCS 1986d, 195-225.

¹³⁹⁶ RÉVÉSZ 1996a, 45.

¹³⁹⁷ KOVÁCS 1996a, 111-113.

¹³⁹⁸ RUTTKAY 1976, 354-355.

¹³⁹⁹ KOVÁCS 1986. b. 195-225.

A 322. sírban egy egyenes talpú kengyel feküdt, füle kiugró, négyzet alakú, vaskos nyakkal kapcsolódik a kerek átmetszetű, boltozatos szárakhoz (szaltovói típusú kengyel).¹⁴⁰⁰ Méretei: magassága = 17,1cm, szélessége = 12,5cm, a fül és a szár átmetszete téglalap alakú, a talp boltozatos kialakítású, alján borda figyelhető meg.

E típus ritkán jelenik meg honfoglaláskori temetők anyagában, a kengyelek vizsgálata során Révész László felvetette a típus avar kori eredetét¹⁴⁰¹ és a szaltovói kultúra területén talált kengyelekkel való rokonságot.¹⁴⁰² A gyulafehérvári példány legközelebbi párhuzamai Magyarlapádon¹⁴⁰³ és Marosgombáson¹⁴⁰⁴ kerültek napvilágra. A kengyelek avar kori leletkörnyezetből kerültek elő (trapéz alakú hevedercsat, vasbalta, bronz falera). A párhuzamok felkutatása során érdemes megemlíteni az al-dunai kengyeltípusokat is. Rusensko (и Красен, Русенско) mellett tártak fel a gyulafehérvári lelethez hasonló példányt (lekerekített négyzet alakú fül, vaskos nyak, enyhén boltozatos szár, talpalóján egy borda).¹⁴⁰⁵

A Mentőállomás temetőben megjelent kengyel mellett oldalpálcás, négyzet átmetszetű zabla és zömök testű, kisméretű kézikorongolt fazék került elő. Pontos keltezés itt sem lehetséges. A leletkörnyezet a 10. századra keltezi a gyulafehérvári példányt.

A gyulafehérvári kengyelek, számos Kárpát-medencei példához hasonlóan, egyedül (Szentese-Nagytőke,¹⁴⁰⁶ Zselickislak)¹⁴⁰⁷ vagy párban jelennek meg, egyforma kengyeltípust ritkán dokumentáltak ugyanabban a sírban (Rakamaz-Gyepiföld,¹⁴⁰⁸ Tiszaeszlár,¹⁴⁰⁹ Koroncó),¹⁴¹⁰ a Mentőállomás temetőben is eltérő típusok jelennek meg.¹⁴¹¹

7. 5. Cserépedény a sírban

¹⁴⁰⁰ RÉVÉSZ 1999, 274; CIUGUDEAN 2006, 30, 38. kép. A „saltovói” megnevezés formai alapon fogható fel, azonban a Kárpát-medencében feltárt leleteket a kisebb eltérések miatt (a szárak korong alakú vagy trapéz alakú kialakítása, a talpalók bordázottak) nem lehet teljesen egy csoportba foglalni a jellegzetes saltovói leletekkel, ezért Révész László az „egyeses talpú, boltozatos szárú, négyzetes- (illetve hurkos-) fülű” változatnak nevezi e kengyel típust (RÉVÉSZ 1999, 282).

¹⁴⁰¹ M. Schulze-Dörlamm is foglalkozott e kengyeltípussal és „esztergomi” típusnak nevezte el, a kései avar kortól ismert típusnak írta le, keltezését a 9. század végére és a 10. század elejére tette (SCHULZE-DÖRLAMM 1991, 429-432).

¹⁴⁰² RÉVÉSZ 1999, 277 és 288.

¹⁴⁰³ HOREDIT 1958, 101; KOVÁCS 1971, 87; BÓNA 1986, 75; RÉVÉSZ 1999, 276.

¹⁴⁰⁴ NAGY 1913, 270-274; KOVÁCS 1971, 86; BÓNA 1986, 171.

¹⁴⁰⁵ JOTOV 2004, lxxi. tábla, 759. rajz.

¹⁴⁰⁶ RÉVÉSZ 1999, 275.

¹⁴⁰⁷ HAMPEL 1907, 151, 39. tábla.

¹⁴⁰⁸ FODOR 1996, 163; RÉVÉSZ 1999, 275.

¹⁴⁰⁹ DIENES 1956, 245-277; DIENES 1957, 24-37; RÉVÉSZ 1999, 276.

¹⁴¹⁰ UZSOKI 1962, 9-26., 5. kép 6, 6. kép 3-4; RÉVÉSZ 1999, 274.

¹⁴¹¹ Lásd 40. tábla.

A 10-11. századi sírokba tett edények kutatása a Kárpát-medencében a 20. század elejére nyúlik vissza.¹⁴¹² Napjainkra számos elismert szakember munkája jelent alapvető kiindulópontot a cserépedények szakszerű elemzéséhez.¹⁴¹³ A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető elemzésénél két időrendi horizont kerámiaanyagát kell részletesen áttekinteni. Az elemzés bonyolultságát a változatos temetkezési szokások és a hiányosan dokumentált sírok növelik. A leletek jelentős hányadánál nem tudjuk az edények síron belüli helyzetét, több esetben pedig a leletkörnyezet és a sír pontos számozása is ismeretlen. Az edénymellékletadás vonatkozásában a Mentőállomás temetőben számos 9. századi hagyomány él tovább a 10-11. századi temetkezésekben.¹⁴¹⁴ Ez által a temető belső kronológiája több helyen átfedést mutat, és nem lehet éles belső időrendi határokat húzni a sírba helyezett egyes melléklettípusok esetében sem (e kijelentés a viseleti tárgyakra¹⁴¹⁵ és a cserépedényekre egyaránt érvényes).¹⁴¹⁶ A fent említett tényezők alapján a kerámia mellékletes sírokat a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőn belül két részre lehet osztani: 9-10. századi-¹⁴¹⁷ és 10-11. századi temetkezésekre.

Mielőtt rátérnénk a cserépedények részletes elemzésére, fontos áttekinteni a temetkezési szokásokat. Az első szembetűnő jelenség hogy mindkét időrendi horizontban megjelenik a cserépedény sírba tételének a szokása, és e szokás a sírok 32,7%-ában regisztrálható, az összes kibontott, koraközépkori temetkezéshez viszonyítva. Erdély kora középkori temetőiben a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben tárták fel a legtöbb sírba tett edényt. Hasonlóan magas az edényes sírok száma a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben is (a temető 21,81%-a). A Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben a látványos különbség a számbeli arányokban keresendő: a 9-10. századi sírokba 2-3 cserépedényt helyeztek (a 9-10. századi temető 13. sz. sírja esetében 4 edényt!)¹⁴¹⁸, elsősorban a koponya köré és a temetkezések 86,51%-a edényt tartalmaz. A 10-11. századi síroknak csak 16,4%-a tartalmaz cserépedényt, a kerámiát elsősorban a lábfejhez (ritkábban a sípcsontok mellé és a koponya

¹⁴¹² Höllrigl József összefoglaló munkája a 10. századi kerámia kutatásról (HÖLLRIGL 1930, 1932-33); Holl Imre és Parádi Nándor kerámia technológiai megfigyelései (HOLL 1956; PARÁDI 1959)

¹⁴¹³ Kiss Attila, Tettamanti Sarolta, Mesterházy Károly, Kvassay Judit, Merva Szabina publikációi (KISS 1969; TETTAMANTI 1975, 79-123; MESTERHÁZY 1975; KVASSAY 1982; MERVA 2008, 2012, 2013). A telepkeutatóban fontos publikációk Szőke Béla cserépbográcsokról szóló műve (SZŐKE 1955), Takács Miklós átfogó Kárpát-medencei cserépbogrács kutatása (TAKÁCS 1986, 2012, 229-269), stb.

¹⁴¹⁴ Kettős temetkezések, étel- és ital melléklet, padkás sírok, a Ny-K tengelytől eltérő tájolás, kőpakolások sírok, stb.

¹⁴¹⁵ MESTERHÁZY 1976, 211-266; MERVA 2008, 2012.

¹⁴¹⁶ FIEDLER 1992, MERVA 2008,

¹⁴¹⁷ Számos kerámia edény esetében annak ellenére hogy a sírmelléklet jellegzetes 9. századi tárgyakat tartalmaz (juh-kecske csontok, csorgatott tüvegpassza gyöngyök, granulációval díszített füles lemezes ezüst gombok, stb.) az edény típus a 10. század első harmadában is használatban volt (FIEDLER 1992, 145-146, 271-272)

¹⁴¹⁸ Lásd 3. tábla.

köré) helyezték. A 10-11. századi temetkezések túlnyomó részében egy cserépedényt találunk az elhunyt mellett, míg 11 esetben egynél több edény fordul elő a sírban (9 alkalommal 2 edény: 100, 125, 151, 264, 275, 334-334A, 566, 744, 798. sz. sírokban, 2 alkalommal 3 edény: 178. és 656. sz. temetkezések). Az edényes sírok tájolásánál fontos kiemelni hogy a leggyakrabban Ny-K, K-Ny és ÉNy-DK tájolású sírokból tártak fel cserépedényt mindkét lelethorizontból (lásd bővebben a 6. fejezetet). A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 9-10. századi temetkezéseiben Ny-K, K-Ny és ÉNy-DK tájolás a leggyakoribb, É-D vagy D-É tájolás csak néhány esetben figyelhető meg (e kijelentés az edényes sírokra vonatkozik, a lelőhelyen tártak fel É-D tájolású sírokat is, csak azok nem tartalmazzak edénymellékletet). Ez azért érdekes mert az al-dunai temetőknél a 8-9. században az É-D¹⁴¹⁹, ritkábban D-É tájolás a legelterjedtebb tájolás, a Ny-K irány a kereszténység térnyerésével válik urlakodóvá.¹⁴²⁰

A leletkörnyezet tanulmányozása során elmondható hogy a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben a gazdag mellékletű (azaz ékszert, fegyvermellékletet, viseleti tárgyakat és kőpakolást tartalmazó sírok) és szegényes temetkezésben (azaz „csak” étel- vagy italáldozattal eltemetett egyén sírjában) egyaránt tártak fel cserépedényeket. Hasonló az összkép a Kárpát-medence más kora középkori temetőiben is.¹⁴²¹

7. 5. 1. Kronológiai csoportok elkülönítése a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben

A leletkörülmények és az edények formai és felületkezelési jellegzetességei alapján két kronológiai horizontot lehet megkülönböztetni a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben. Ezek:

A csoport: 9-10. századi sírok (kézzel formált edények, kézikorongolt edények, feltehetően gyorskorongolt edények – analógiák: Gyulafehérvár-Vár¹⁴²², Gyulafehérvár-Császárforrás temető¹⁴²³, Gyulafehérvár-Pártos¹⁴²⁴, Maroskarna-Blandiana „A” temető¹⁴²⁵, Szászváros-Böhmerberg/Dealul Pemilor X8 temető¹⁴²⁶, Tiszántúli 9. századi temetők¹⁴²⁷ – Ártánd,

¹⁴¹⁹ A Pliskától keletre található Novi-Pazar-i birituális temető 99%-a É-D tájolású (FODOR 1977, 83; FIEDLER 2008, 213-215; KATONA-KISS 2009, 38)

¹⁴²⁰ KATONA-KISS 2009, 38.

¹⁴²¹ HOLL 1956; PARÁDI 1959; KVASSAY 1982; TAKÁCS 1983; ISTVÁNOVITS 2003, 442-449; MADARAS 1996, 76; SZILÁGYI et al 2004; SIMONYI 2005; RÉVÉSZ 1992, 107; RÉVÉSZ 2008.

¹⁴²² BÓNA 2001, 86-87.

¹⁴²³ BLÁJAN 2006, 54-57; 2006, 427-434.

¹⁴²⁴ BÓNA 1987, 10-237; KATONA-KISS 2009, 43.

¹⁴²⁵ HOREDT 1966, 261-289; CIUGUDEAN 1983, 361-364.

¹⁴²⁶ PINTER-BOROFFKA, 1999, p. 145-153.

Hajdúböszörmény, Debrecen –, ¹⁴²⁸ 9. századi temetők a Kárpát-medence déli részén – Makó, Deszk, Szer monostor –, ¹⁴²⁹ al-dunai temetők – Obîrjia Nouă, ¹⁴³⁰ Sultana, Histria, Satu Nou, ¹⁴³¹ Novi Pazar, Kjulevča, stb). ¹⁴³²

B. csoport: 10-11. századi sírok (kézikorongolt edények, gyorskorongolt edények – analógiák: Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető ¹⁴³³, Gyulafehérvár-Poklisa temető ¹⁴³⁴, Maroskarna-Blandiana „B” temető ¹⁴³⁵, Szászváros-Böhmerberg/Dealul Pemilor X2 temető ¹⁴³⁶)

7. 5. 2. *A csoport. 9-10. századi sírok*

Gyulafehérvár- Mentőállomás (1980-1981) temető 497. sír; Gyulafehérvár- Mentőállomás (1981-1985) temető 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 88. 89. sz. sírok.

A népvándorlaskor első szakaszára a változatos kerámiatechnológia jellemző, amely magában foglalta a gyorskorong használatát, de a korong nélküli edényformázás technológiáját is. Az avarok 567-568-as honfoglalása után a kerámiakészítés összképe megváltozott. A 6. század harmadik harmadától kezdődően újra széles területen terjednek el a fazekaskorong használata nélkül készült, azaz kézzel formált edények. Úgy az al-dunai mint a Kárpát-medencei régészeti lelőhelyeken, az edényművesség visszafejlődésen ment át. A cserépedények felülete általában egyenetlen, hiszen a soványítás tudatos alkalmazásáról pedig a 8-9. században nem beszélhetünk (A nyersanyagot másodlagos agyaglelőhelyről szereztek be a fazekasmesterek. ¹⁴³⁷ Tudatos soványításról először az al-dunai jó minőségű 9-10. századi amforák esetében beszélhetünk.) Az edények jelentős hányada a fazekaskorong

---

¹⁴²⁷ MESTERHÁZY 1973 (1975); MESTERHÁZY 1977, 157-169; 95-171; RICZ 1993, 171 – 179; TAKÁCS 2002, 170-178; SKRIBA 2010, 209-244.

¹⁴²⁸ MESTERHÁZY 1977.

¹⁴²⁹ SZABÓ 1964-65, 61-71; SZŐKE 1993, 33-43; VÁLYI 1996, 43-58; SZALONTAI 1996, 23-41; SZALONTAI 2000, 263-286; POPOVICI 2006.

¹⁴³⁰ TOROPU 1972.

¹⁴³¹ MITREA 1989; FIEDLER 1992.

¹⁴³² VAŽAROVA 1976; DONČEVA-PETKOVA; FIEDLER 1992.

¹⁴³³ DRĂMBĂREAN et al. 1998, 187-210; DRAGOTĂ et al. 2005; DRAGOTĂ 2009; DRAGOTĂ 2011.

¹⁴³⁴ DRAGOTĂ, CIUGUDEAN 2000, 269-288.

¹⁴³⁵ HOREDTE 1954; HOREDTE 1986.

¹⁴³⁶ PINTER-LUCA 1995, 18-44; C.c.A. 2003; C.c.A 2004; C.E. 2006; GÁLL 2013, 464-471.

¹⁴³⁷ SIMONYI 2005, 43; SZILÁGYI 2006; MERVA 2008, 25.

nélküli vagy a lassú korongon történt formázásra utal. Továbbá, az edények jelentős hányadát egyenetlenül égették ki – a nem megfelelő gödrök és kemencék alkalmazása miatt.

A legelterjedtebb edénytípus a fül nélküli fazék a 6-9. században. Az edények díszítése is kevésbé variábilis, a leggyakoribb díszítéstípus a bekarcolt vonalköteg, hullámvonal, vagy hullámvonalköteg, az edény vállán vagy az edény felső harmadában. Az edénykészítési technológia néhány évszázadon át tartó egyszerűsödését a 9. században a kerámiakészítési technológia felívelése törte meg, annak következtében, hogy bizonyos edénytípusokon a kerámiakészítési technológia jelentős javulása tapasztalható.

Habár továbbra is a legelterjedtebb edényforma a fazék, látványos fejlődésen megy keresztül a díszítéstechnika. Az egyszerű és összetett minták gazdagabbá válnak. A már korábban is ismert bekarcolt vonalak, vonalkötegek, hullámvonalkötegek, mellett megjelennek a bevagdossított vízszintes vonalak, a cikk- cakk díszítés, keresztbe karcolt vonalak, stb. A szürke kerámia ismételt megjelenésével elterjed a besimítás alkalmazása¹⁴³⁸ (hálószerűen fényezett edények). A fényezett vonalakból álló díszítésmód olyannyira uralkodóvá vált a 8-11. században az Al-Dunánál, azaz a mai Északkelet-Bulgária területén, hogy, a fényezés az adott régióban még a sárga kerámián is megjelenik (lásd pl. a sultana-i temető edényeit)¹⁴³⁹. Ugyancsak a 9. század terméke az edények alján a fenékbélyeg alkalmazása is. Ez a szokás a 10. századra válik gyakori jelenséggé a Kárpát-medencében és az Al-Dunánál egyaránt.¹⁴⁴⁰

A 9. században a legtöbb esetben 2 vagy 3 edény került a temetkezésbe. A 89 sírból 77 esetben helyeztek kerámiaedényt az elhunyt mellé (a sírok 86,51%-a). A Császár forrás temető kerámia mellékletes sírjainak száma sajnos nem ismert. A Maroskarna-Blandiana „A” „La Brod” temetőben 1954-ben¹⁴⁴¹ a Maros bal partján ismeretlen számú bolygatott sírt tártak fel (a folyó áradásai megsemmisítették a temető jelentős részét, esetleges hamvasztásos sírokról nem lehet beszélni). A kutatást utóbb 1981-1982-ben¹⁴⁴² újabb ásatás követte, melynek során újabb 8 K-Ny tájolású csontvázas temetkezést tártak fel. Összesen 53 cserépedényről tudunk Maroskarnáról: egy- és kétfülű amforák és gyűrűs peremű csészék, besimított felületű fazekak, stb.¹⁴⁴³

A cserépedények elemzéséhez elengedhetetlen a leletek formai, illetve tipológiai elemzése: anyaghasználat és előállítási technika alapján, forma, felületkezelés és díszítés

¹⁴³⁸ FIEDLER 1992, 154-155.

¹⁴³⁹ FIEDLER 1992, 155; BIALEKOVÁ 1967, 15.

¹⁴⁴⁰ TEODOR 1996, 52-62.

¹⁴⁴¹ HOREDTE 1954, 494-506.

¹⁴⁴² ALDEA, CIUGUDEAN 181, 147-149.

¹⁴⁴³ BÓNA 1987, 190-192; BÓNA 1989, 95.

szerint. A Gyulafehérvár-Mentőállandóság temetőben feltárt 9-10. századi edények az al-dunai 8-10. századi edényművességgel és a Tisza vonalán feltárt késő avar kori lelőhelyekkel mutatnak szoros rokonságot.¹⁴⁴⁴ Az al-dunai kerámiakutatás L. Dončeva-Petkova¹⁴⁴⁵ és U. Fiedler¹⁴⁴⁶ munkáinak hála részben megoldódott, viszont ki kell emelni, hogy számos erdélyi kerámialelet még nem került közlésre, és az edények kronológiai besorolása is sok kutatómunkát igényel még.

U. Fiedler 1992-es átfogó munkája alapján három fő edénytípus különíthető el a Gyulafehérvár- Mentőállandóság temető 9-10. századi temetkezéseiben. Ezek: 1. a vöröses színű kerámia, 2. a szláv típusú kézzelformált kerámia (Ipotești-Ciurel-Cândești kultúra)¹⁴⁴⁷ és 3. a szürke fényezett, fenékbélyeges kerámia. A Fiedler által negyedik típusnak definiált ú. n. sárga kerámia (füles sárga fazék – „Doppelhenkeltöpfen”) a Mentőállandóság temetőben nem került elő. A sárga színű, füles fazekak interpretációja sok vitát eredményezett az al-dunai temetők kerámiakutatásában. A kétfülű sárga fazék (A-IV típus Bialeková nyomán) a Kárpát-medencében a későavar kor jellegzetessége és a 8. század végére keltezhető. A sultanai temetőben talált leleteket Mitrea a 8. század végére és 800-ra keltezi.¹⁴⁴⁸

1. A 9-10. századi kerámia edények technológiai elemzése

A Gyulafehérvár- Mentőállandóság temetőben kézzel formált, kézikorongolt és gyorskorongolt cserépedények kerültek elő. A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 10. századi részében pedig kézikorongolt edények találhatók (a 107. sz. sírban talált fazékról azt állítja A. Dragotă, hogy gyorskorongolt edény,¹⁴⁴⁹ ezt az adatot azonban anyaggyűjtésünk során nem volt alkalmunk ellenőrizni.)

A kerámia készítés technológiai folyamatának megértéséhez a néprajzi megfigyelések mellett a régészeti leletanyag ad támpontokat. Az edények törésfelületei fontos információkat szolgáltatnak a megmunkálás módszertani háttéréről (pl. a hurkák összeillesztésénél jelentkező törésvonalakról). E mellett kiégetés előtt az agyagban megőrződött a szerszámok

---

¹⁴⁴⁴ Az edények formai- és díszítés tipológiája alapján (MESTERHÁZY 1976, 211-266).

¹⁴⁴⁵ DONČEVA-PETKOVA 1977; DONČEVA-PETKOVA 2005.

¹⁴⁴⁶ FIEDLER 1992; FIEDLER 2008, 151-237.

¹⁴⁴⁷ DONČEVA-PETKOVÁ 1977, 24. Babovo, Garvan-1, Nalbant és Popina. A Pliska melletti temetőkben viszont e típus nem ismert

¹⁴⁴⁸ FIEDLER 1992, 121-122.

¹⁴⁴⁹ DRAGOTĂ 2009.

lenyomata is. A korongnyomok, a simítás barázdái egyrészt a forgatás irányáról árulkodnak, másrészt pedig arra engednek következtetni hogy a fazekas jobb vagy bal kezes volt-e.¹⁴⁵⁰

---

¹⁴⁵⁰ MERSDORF 2007, 196.

2. Anyagcsoportok

A 9-10. századi edények vizsgálata során megfigyelhető, hogy a kerámiakészítő mesterek másodlagos agyaglelőhelyekről szerezték be az alapanyagot.¹⁴⁵¹ Az edény anyagának az összetétele nagyon változatos képet mutat, és igen sok különbség már puszta szemmel is megfigyelhető.¹⁴⁵²

A Mentőállomás temetőben négy csoportra lehet osztani a 9-10. századi edényeket anyaghasználat szerint:

A. Kézzel formált edények: az edények anyaga nincs egyenletesen összedolgozva, felületük durva, töredékes darabjain kavics és homok figyelhető meg.

B. Kézikorongon formált, szemcsés csillámmal iszapolt edények. Tudatos soványításról nem beszélhetünk, de a cserépedények anyaga jobban eldolgozott, az edények jelentős része redukált égetésű.

C. Kézikorongon formált, kevés homokkal iszapolt, besimított edények.

1. Jól eldoglozott felületű, kevés homokkal, finoman iszapolt, besimított vagy hálómintás, redukált égetésű edények

2. Jól eldolgozott felületű, finoman iszapolt, egész felületén besimított vagy hálómintás, oxidált égetésű edények

D. Gyorskorongon formált, finoman soványított és iszapolt edények. A cserépedények anyaga kevés homokkal soványított, felületük kompakt, tömör, jelentős részük sárgászöld színű, oxidált égetésű edény.

3. Formázás

A kézzel formált edények esetében a kerámia anyaga általában durva, sok homokot, kavicsot vagy – esetenként – szerves anyagot tartalmaz, nincs egyenletesen összegyúrva. Az edény megformázása tapasztással vagy hurkatechnikával folyt a felépítés során az edény formája egyenetlen, fala meglehetősen vastag (elsősorban az edény alsó harmadán). Egy további jellegzetesség, hogy a feltárt edények kisméretűek.¹⁴⁵³

---

¹⁴⁵¹ SIMONYI 2005, 37-55.

¹⁴⁵² SIMONYI 2013, 817-839.

¹⁴⁵³ SZÖKE 1994, 256.

A kézikorongon formált edények esetében a helyzet egy árnyalattal jobb. Az ilyen technikával formázott edények anyaga jobban el van dolgozva csillámot, homokot és apró kavicsot tartalmaz.¹⁴⁵⁴ A hurkatechnikával felhúzott edények esetében jól megfigyelhető a hurkák közötti „varratok” eldolgozása, valamint a perem ragasztásának utólagos elsimítása, sőt több esetben megfigyelhető a korongra edényalátétként felhelyezett deszka lenyomata is.

A 9-10. századra keltezett edények körében a vöröses- és szürkés-fekete színű kétfülű amforaszerű korsók tekinthetők a legjobb minőségű kerámiának. Az amforák és fényezett felületű kétfülű fazekak esetében feltételezhető a tudatos iszapolás-soványítás alkalmazása.

Korongolatlan edények

A korongolatlan edények esetében a keramikus formázás során kizárólag kézi munkát alkalmaz, ami miatt az edények mérete kicsi, a falvastagságuk egyenetlen és alakjuk is rend szerint aszimmetrikus.¹⁴⁵⁵ A kézzel formázott edények lehetnek agyaglapokból összeállított marokedények, vagy hurka- és spiráltechnikával felépített edények. A mind a lapokból összeállított, mind pedig az agyaghurkákból felépített edényeken jól szoktak látszani az összedolgozás nyomai. A kézzel formált edények a Kárpát-medence legkülönbözőbb részein adathatók a 7-9. században, de feltűnnek az Al-Dunától északra eső területeken is. Ez utóbbiak jórészt az Ipotesti-Ciurel-Cîndești kultúrkörhöz kötődnek formai szempontból.¹⁴⁵⁶ Az Al-Dunától délre, a mai Bulgária területén is találni korongolatlan edényeket (Babovo, Garvan-1, Nalbant, Popina) csak számuk alacsonyabb.¹⁴⁵⁷ Ezzel szemben a korai bolgár központokban Dončeva-Petkova egyetlen korongolatlan edényt sem talált.¹⁴⁵⁸

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben 4 ép edény figyelhető meg (mind a négy esetben kisméretű tárgyról van szó).¹⁴⁵⁹

Kézikorongon formált edények

A 9-10. századi kerámia edények túlnyomó része kézikorongolt (az edények 90%-a). A technológiai nyomok elemzése során három szakaszt különíthetünk el a formázás során:

---

¹⁴⁵⁴ PARÁDI 1959, SIMONYI 2005, MERVA 2008.

¹⁴⁵⁵ MERVA 2008.

¹⁴⁵⁶ VÁŽAROVA 1976, 381.

¹⁴⁵⁷ VÁŽAROVA 1976, 43; VÁŽAROVA 1976, 18; SIMEON 1965, 243; SIMEON 1971, 247.

¹⁴⁵⁸ DONČEVA-PETKOVA 1977, 24.

¹⁴⁵⁹ Lásd 1. Kerámia tipológia tábla.

elsődleges formázás (hurkatechnika), másodlagos formázás (utánkorongolás és fül hozzáadása) és felületkezelés (díszítés és egyéb esztétikai módosítások).¹⁴⁶⁰

A kézikorongolt edények legfőbb ismérve a hurkák eldolgozásának, összeillesztésének nyoma és az utánkorongolás jellegzetes sávjai (főként a perem külső és belső oldalán). E mellett fontos ismertető jel a fenékbélyeg és a deszkalenyomat (ellenben a levágás a gyorskorongolt edényekre jellemző!).

4. Felületkezelés (díszítés, fényezés)

Díszítés

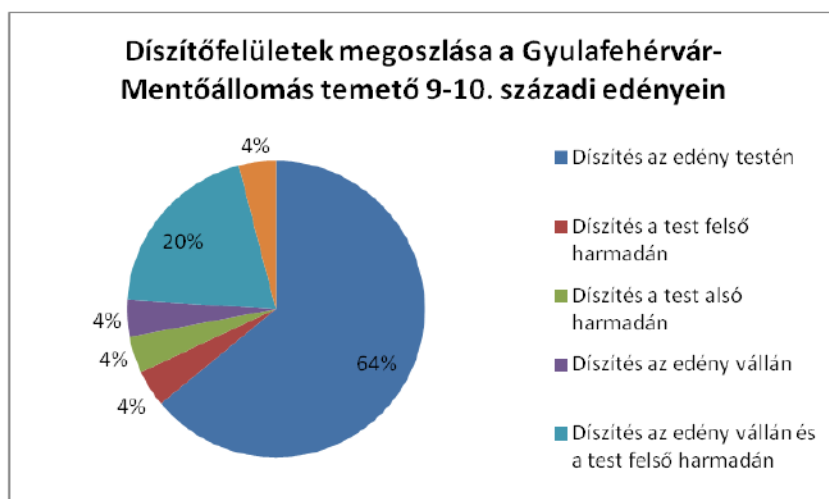
Az edények díszítése a 9-10. század során látványos átalakuláson ment át. A felületkezelés által nyeri el végső formáját az edény. A díszítés igényes kialakítása elárulja a mester szakmai felkészültségét: a mikroregionális viszonyok, nyersanyag használat, technológiai ismervek és más fazekasokkal való kommunikáció! (más régióból érkező fazekasokkal pl. piacon találkoznak, látják egymás portékáját), vagy kulturális-gazdasági kapcsolatok – pl. egyes technológiatranszferekre ha gondolok, ami soványítóanyagban, formák átvételében, vagy díszítésben is megnyilvánulhat mind befolyásolják a keramikus munkáját, stb.). A legtöbb edény díszített (vagy a teljes edényfelület, vagy pedig felső kétharmada). A díszítés elhelyezése változatos, a 9-10. századi edények felületét figyelembe véve a következő zónákra lehet osztani az edények felületét:

- a. díszítés az edény teljes felületén: 1 (25.sz. sír), 2 (6891. ltsz.), 3 (6909. ltsz.), 4 (6919), 5 (7008), 6 (7015), 7 (7027), 8 (7061. ltsz.), 9 (7063. ltsz.), 10 (7066. ltsz.), 11 (7089. ltsz.), 12 (7098. ltsz.), 13 (8664. ltsz.), 14 (8797. ltsz.), 15 (6574. ltsz.), 16 (6561. ltsz.)
- b. díszítés a test felső harmadán (a váll alatt): 1 (46. sz. sír),
- c. díszítés a test alsó harmadán: 1 (30. sz. sír)
- d. díszítés az edény vállán: 1 (7023),
- e. díszítés az edény vállán és a test felső harmadán: 2 (6894. ltsz.), 3 (6908. ltsz.), 4 (7049. ltsz.), 5 (7064. ltsz.)
- f. díszítés az edény vállán és a test alsó harmadán: 1 (XXXIII. szelvény, pontos sírszám nem ismert, 7073. ltsz.)

---

¹⁴⁶⁰ RYKE 1981; Rice 1987.

43. Ábra. Díszítőfelületek megoszlása a 9-10. sz. edényeken

A díszítéstípusok tanulmányozása előtt mindenképp meg kell említeni a korongolatlan és kézikorongolt edényeken megfigyelt díszítések közti szemmel látható különbségeket. A kézzel formált edények esetében a díszítés laza, a bevagdosott vonalak szabálytalanok és nincsenek sűrűn elhelyezve az edény felületén.¹⁴⁶¹ A 9-10. századi kézzel formált edények legfontosabb díszítés formái a karcolt (fésült) hullámvonalköteg dísz, a beszurkált pontokból álló díszítés¹⁴⁶². Mesterházy Károly 1983-as vélekedése szerint a beszurkált pontokból álló díszítés a 9. századtól a 11. századig volt használatban, az újabb kutatások alapján joggal sejthető, hogy bizonyos, beszurkált pontokból álló minták már a 8. században feltűnnek.

A vörös, ill. vöröses-sárga kerámián gyakori elem a bekarcolás és a fényezett hálódísz, a szürke kerámián a bekarcolás mellett megfigyelhető a fényezett hálódísz (a Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 9-10. századi edényeinek jellegzetessége a felületkezelés során alkalmazott fényezés.)¹⁴⁶³ és a fenékbélyeg alkalmazása.¹⁴⁶⁴

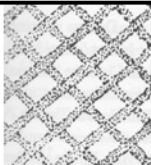

A szürke és vöröses sárga kétfülű fazekak esetében a hálós besimítás jelenik meg (lásd 29. sz. sír, 7. tábla), míg a vöröses-sárga, kétfülű amforák esetében a hálós- és függőleges vonalokból álló besimítás a domináns (6913. ltsz. edény, 105. tábla). Festésre utaló nyom (?) egy fekete kétfülű amfora esetében figyelhető meg (lásd 6593. ltsz. edény), 2 függőleges festett fekete csík jelenik meg az edény oldalán (a válltól indulva az edény aljáig).

¹⁴⁶¹ Lásd 98. tábla.

¹⁴⁶² MESTERHÁZY 1983, 152.

¹⁴⁶³ A besimított hálódísz saltovói jellegzetesség. Lásd Novi Pazar temető (STANČEV 1958; FODOR 1977, 82-84; FIEDLER 1992, 154-155; FIEDLER 2008, 154).

¹⁴⁶⁴ FIEDLER 1992, 122.

9-10. század (bekarcolással és fényezéssel kialakított diszítésformák a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben)				
Festett edények (?)				

44. Ábra. Diszítésformák a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 9-10. századi temetkezéseiben

Fenekbélyeg alkalmazása

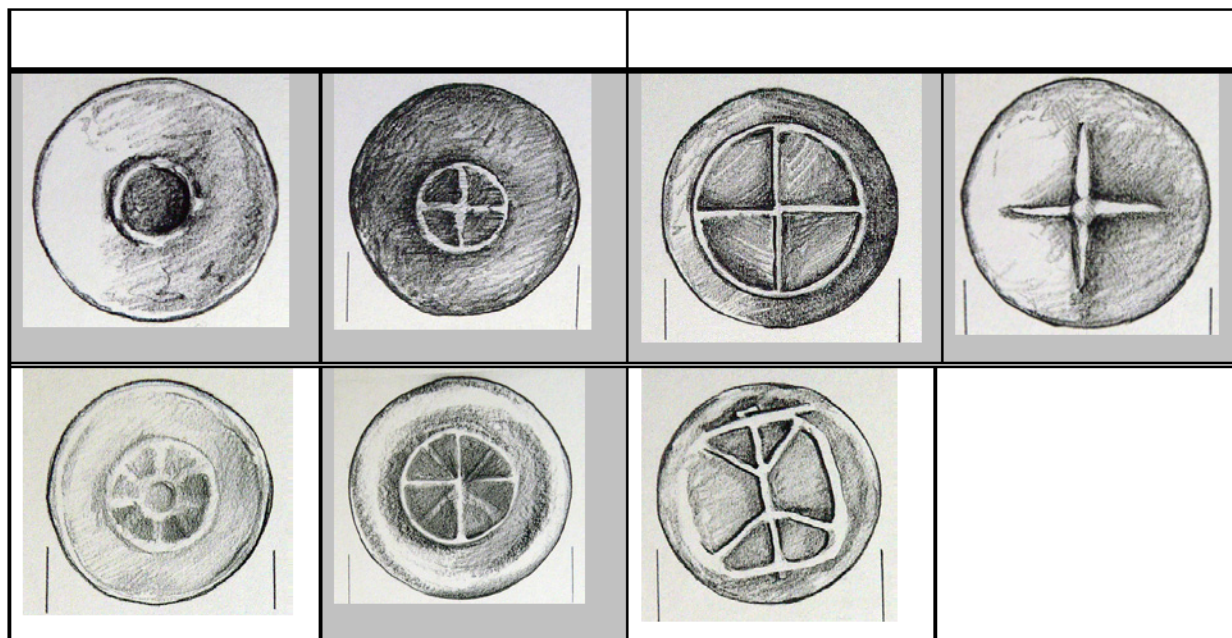
A fenékbélyeg-kutatás a 20. század első felére nyúlik vissza.¹⁴⁶⁵ A Balkánon az Al-Duna mentén, a korai bolgár temetők feltárása során kerültek napvilágra az első ilyen leletek (Pliska, Madara, Preslav, etc.).¹⁴⁶⁶ Erdélyben az első leletek a maroskarnai- Blandiana „A” temetőből származnak 1943-ból.¹⁴⁶⁷ A Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 9-10. századi részében 7 esetben figyelhető meg a fenékbélyeg alkalmazása. Érdekesség hogy fenékbélyeg csak egy esetben figyelhető meg amforaszerű korsón (Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981) 6576, ltsz. kisméretű kétfülű amforaszerű korsó, lásd 123. tábla). Hasonló a helyzet a

¹⁴⁶⁵ STANČEV 1948, 240; DONČEVA-PETKOVA 1977, 132-136; HORED T 1951, 210.

¹⁴⁶⁶ DONČEVA-PETKOVA 1977, 132.

¹⁴⁶⁷ HORED T 1966, 265.

Maroskarna/ Blandiana A temetőben is (1955-ös feltárás)¹⁴⁶⁸. A Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető 8799. ltsz. edénye esetében a korong kör alakú lenyomata figyelhető meg egy vöröses-sárga, kétfülű amfora alján (lásd 123. tábla).

45. Ábra. Fenékbélyeg-típusok a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 9-10. századi temetkezéseiben

Jelek, motívumok az edényeken („Ritzzeichen”)

A témával behatóan L. Dončeva-Petkova és Vážarova¹⁴⁶⁹ foglalkozott. A stilizált motívumok az edények testén, vállán és a nyak alsó szakaszán jelennek meg. A Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben az amforákon találunk ilyen jeleket. A 6 esetben megfigyelt motívum közül a legismertebb a „IYT” jel, amely Krúm bolgár cár monogramjaként szokott feloldani a bolgár kutatás.¹⁴⁷⁰ Ellenben Uwe Fiedler 1992-es monográfiájában az „IYT” jelnek mágikus-vallási jelentőséget tulajdonít.¹⁴⁷¹ Fiedler megfigyelése mellett szól, hogy az I. Bolgár Állam Krum kán idejében, azaz a 9. század elején még a Balkán középső részén sem ért el olyan területi kiterjedést, mint amilyenrel e jel bír. Sőt az írott források nem említenek bolgár jelenlétet a 9. század első felében Dél-

¹⁴⁶⁸ HOREDT 1966, 267, 6. tábla 4, 4a képek.

¹⁴⁶⁹ VÁŽAROVA 1976, 15.

¹⁴⁷⁰ DONČEVA-PETKOVA 1977, 142. Szöke Béla Miklós szerint a „IYT” jel Tengri, bolgár-török főistent jelképezi.

¹⁴⁷¹ FIEDLER 1992, 170.

Erdélyben sem.¹⁴⁷² Az alábbi jelek kerámia edények mellett kőbe vésve épületeken, emlékműveken egyaránt megjelennek. Analógiák ismertek az Al-Duna menti bolgár központokból: a Dunától délre Devnja-3, Preslav-2, Varna-2 és a Dunától északra Sultana.¹⁴⁷³

9-10. sz. jelek kerámia edényeken a Mentőállomás temetőben				

46. Ábra. Jelek a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 9-10. századi sírjaiban

5. Égetés

Természettudományos vizsgálatok hiányában csak a szabad szemmel tapasztalt jelenségeket tudjuk megfigyelni. A kézikorongolt tojásdad alakú fazekak, kétfülű szürke- és vöröses színű fazekak és feltehetően részben gyorskorongolt kétfülű fekete- és vörös színű amforák esetében az edények kiégetése jó minőségű, találunk redukciós és oxidációs égetésű edényeket is. A vörös színű, jó minőségű amforák esetében feltehető a kérdés hogy import áruval állunk szemben vagy ezek az edények az al-dunai technikát jól ismerő helyi mester munkáinak tekinthetők-e?

A másodlagos égés kérdésköre

Több 9-10. századi cserépedény esetében megfigyelhető hogy az edények pereme, oldala vagy alja másodlagosan megégett, e jelenség elsősorban a fazekakat érinti. (Gyulafehérvár- Mentőállomás temető: 6560, 6573, 6574. és 6780. ltsz. fazekak). Néhány kisméretű csésze, bögre esetében a másodlagos égés hiánya alapján feltételezhető hogy ivóedényként használták őket (pl. a 6609. ltsz. kézzel formált csésze vagy 6610. ltsz. kézikorongolt csésze). A jellegzetes 9. századi kétfülű fényezett fazekak esetében érdemes kiemelni, hogy rajtuk egyetlen esetben sem találni másodlagos égésnyomokat. A főzőedények esetében elsősorban

¹⁴⁷² Annales Fuldenses sive Annales regni Francorum orientalis. VÉKONY 2004, 656-657.

¹⁴⁷³ STANČEV, IVANOV 1958, 73; DONČEVA-PETKOVÁ 1977; MITREA 1989, 91-139; FIEDLER 1992, 169.

a perem égett meg a benne főzött étel forrása miatt. Egy alkalommal, a Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 1981-es ásatásában a 9-10. századi temetőrészben kisméretű kétfülű amforán (6576, ltsz edény, G1/1 típus)¹⁴⁷⁴ másodlagos égésnyomokat lehetett megfigyelni.

6. Az edények formai rendszerezése

A 9-10. századi edények formailag nagyon sokszínűek. Az asztali és főző edények változatos formavilága a Gyulafehérvár-Mentőállomás temető fontosságát hangsúlyozza. A temetőben kézzel formált kisméretű csészék, fazekak, valamint kézikorongon formált fazekak, egyfülű csészék, kétfülű fazekak, tálak, gyorskorongon formált kétfülű amforaszerű korsók és füles kancsók jelennek meg.

Fazekak¹⁴⁷⁵

A fazekak formai rendszerezése során három fontos tényezőt lehet figyelembe venni: az edény méretbeli változásait (az edények magassága, a száj-, nyak-, has- és fenékatmérője), az edény kialakítását (a tárgy legszélesebb pontja) és a perem megformálását (egyenes, kihajló, stb.).

A fazekak a következő csoportokba oszthatók formai jellemzőik alapján:¹⁴⁷⁶

1. Széles szájú fazekak (a perem szélessége minimum kétszerese a fenék átmérőjének):
2. Gömbölyded/ gömbtestű fazekak (az edény jellemzői: a szélesség nagyobb mint a magassága): 20. sz. sír, 30. sz. sír, 36. sz. sír, 7025. ltsz. edény, 7042. ltsz. edény, 7086. ltsz. edény, 7094. ltsz. edény.
3. Normál fazekak (a magasság és szélesség aránya 1 és 1,2 között mozog, a legelterjedtebb típus).
  - a. Legnagyobb szélessége az edény alsó harmadában van: 30. sz.
  - b. Legnagyobb szélessége az edény felső harmadában van: 29. sz. sír, 36. sz. sír, 67.sz. sír, 6897. ltsz. 7042. ltsz. és 7059. ltsz. edény.

---

¹⁴⁷⁴ FIEDLER 1992

¹⁴⁷⁵ Lásd 1., 2. és 3. kerámia tipológia tábla.

¹⁴⁷⁶ Lásd 1. és 3. kerámatipológiai tábla

- c. Legnagyobb szélességük a vállnál van és a nyak tölcsérszerűen kiszélesedik: 6 (3. sz. sír, 12. sz. sír, 25. sz. sír, 65. sz. sír, 67. sz. sír, 8664. ltsz. edény).
4. Nyúlánk, tojásdad alakú fazekak (hengeres edények, a perem és a fenék átmérője általában megegyezik): 4 (36. sz. sír, 46. sz. sír, 7027. és 7089. ltsz. edények).

Korsók/kancsó (X/1. típus)

Gyulafehérváron két esetben találunk utalást 9-10. századi korsók meglétére. Sajnos csak az egyik tárgy került elő rendszeres kutatás során, egy egyfülű kihajló peremű, egyenes talpú kancsó (Gyulafehérvár- Mentőállandóság temető, 74. sz. sír). Az edény alsó harmadán a legszélesebb, felülete polírozott. Ez a kancsótípus a 9. század végére keltezhető, hasonló példány ismert Histriáról (Románia),¹⁴⁷⁷ Cărkvicáról, Šumenből, és Rosenovoból (Bulgária), stb.¹⁴⁷⁸

Amforaszerű korsó¹⁴⁷⁹

A gyulafehérvári temetők jellegzetes edénytípusa az amfora, a bolgár kutatás által használt névén: az amforaszerű korsó. Jelen van a Gyulafehérvár- Mentőállandóság temető 9-10. századi sírjaiban és e mellett a Gyulafehérvár-Császárforrás 10. sz. temetkezéseiben is. A legközelebbi párhuzam a Maroskarna/ Blandiana „A” temető 9-10. századi temetkezéseiben figyelhető meg. Az 1954-es és 1981-1982 között szervezett ásatások során összesen 53 edényt tártak fel az ásató régészek (gömbtestű fazekak, csészék, fényezett kétfülű fazekak és kétfülű amforák). Maroskarnán az 1954-es ásatás során 24 edényt tártak fel bolygatott sírokból, egy amforaszerű korsó nyakrésze pedig települési objektumból került elő.¹⁴⁸⁰ 1981-1982 között pedig 8 temetkezésből újabb 18 edényt leltek Maroskarnán.¹⁴⁸¹ A feltárt edények közül 10 kétfülű amfora (a feltárt edények 18,8%-a).

¹⁴⁷⁷ MITREA 1988, 97.

¹⁴⁷⁸ FIEDLER 1992, 116. tábla.

¹⁴⁷⁹ Lásd 6. tipológia tábla.

¹⁴⁸⁰ HOREDTE 1966.

¹⁴⁸¹ HOREDTE 1951, 192-194; HOREDTE 1954, 406. ábra; HOREDTE 1966, 261-289; ALDEA, CIUGUDEAN 1981, 145-149; ANGHEL, CIUGUDEAN 1987, 179-196.

A vörös színű, oxidált égetésű amforszerű korsók anyaga jól eldolgozott, kompakt, az edény falát egyenletesen húzták fel, és az ilyen edényeket – joggal feltételezhetően – nagyobb méretű, stabil korongon vagy gyorskorongon készültek.

Az amforák legjobb párhuzamai az Al-Duna menti 8-9 századi temetőkben feltárt edények (Călărași-Mircea Vodă temető, Sultana birtuális temető 158. és 163. sírjaiban, Șaringa temető).¹⁴⁸² Az Erdélyi medencében a 9. század végén terjedt el, valószínűleg bolgár közvetítéssel. Erdélyben, a Mentőállomás temető kivételével, a Császárforrás temetőben, a Gyulafehérvári Szent Mihály katedrális körül, a Gyulafehérvár-Partos lakónegyedben¹⁴⁸³ és a Maroskarnai-Blandiana „A”– „La Brod” temetőben fordul elő mellékletként amforaszerű korsó.¹⁴⁸⁴

A következő amfora típusok jelennek meg a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben:

- **IX/1.** Lépcsőzetes válszerkezetű, szögletes átmetszetű kétfülű amfora (10. sz. sír)
- **IX/8.** Kör átmetszetű (széles), bordás nyakú, egyenes peremű, kétfülű amfora. Az edény a közép-harmadán a legszélesebb (62. sz. sír)
- **IX/6.** Kör átmetszetű (széles), bordás nyakú, bevagdostott peremű, kétfülű amfora. Az edény a közép-harmadán a legszélesebb (41. sz. sír)
- **IX/7.** Kör átmetszetű (széles), kisméretű, egyenes nyakú, gyűrűs peremű amforaszerű korsó (M-1979-1980, ltsz. 6561)
- **IX/4.** Kör átmetszetű (széles), kétfülű, rövid nyakú, kihajló szájú, egyenes peremű, teljes felületén hálómintával besimított amforaszerű korsó (11. sz. sír)
- **IX/5.** Kör átmetszetű (széles), kétfülű, rövid nyakú, enyhén kihajló gyűrűs peremmel (2 példány: 38. sz. sírok)
- **IX/2.** Kör átmetszetű (széles), hosszúnyakú, enyhén kihajló szájú, egyenes peremű, kétfülű amfora. Az edény második harmadán a legszélesebb (4 példány: 20, 32, 69. sz. sírok, 1 sírszáma ismeretlen)
- **IX/3.** Kör átmetszetű (keskeny), hosszúnyakú, enyhén kihajló szájú, egyenes peremű, kétfülű amfora (89. sz. sír).

---

¹⁴⁸² MITREA 1988, 127-139.

¹⁴⁸³ HEITEL 1986, 245-246.

¹⁴⁸⁴ CIUGUDEAN, ANGHEL 1987, 195 ; CIUGUDEAN 2008, 246-247.

Tálak

Mély tálak

Gyulafehérváron a Mentőállandóság temetőben mutatható ki mély tál (2 példány). A két gyulafehérvári példány két típusra osztható:

- 1. Alsó harmadán kiszélesedő egyenes aljú egy fülű típus: a sír száma ismeretlen XXXIII. kutatóárok, ltsz. 7073. (VIII/1. típus)
- 2. Alsó harmadán kiszélesedő, talpas típus (a fenék egy gyűrűt formáz): 46. sz. sír (ltsz. 7072). (VII/2. típus)

A 46. sírban talált edényt egy kisméretű fazék és állatcsontok mellé helyezték a koponya körül. A sírba az edények mellett töredékes vaskést, egy öntött bronz – két félgömbből összetevődő füles gombot – és 149 üveggyöngyből álló gyöngyfüzért helyeztek. A fej körül elhelyezett állatcsontok és a gyöngyfüzér a 9. századra keltezik a temetkezést,¹⁴⁸⁵ míg a két félgömbből összetevődő füles gomb szélesebb kronológiai skálán mozog (10-11. század).

Virágcserep alakú tál (VII/1. típus)

Gyulafehérváron egy alkalommal tártak fel virágcserep alakú tálat (20. sír). A sír fordított (K-NY) tájolású, egyéb melléklete nem volt. Merva Szabina a hasonló virágcserep alakú tálaknak formai párhuzamot talált az al-dunai Pernikből.¹⁴⁸⁶ Ugyancsak formailag közeli párhuzam figyelhető meg az al-dunai Khisar mellett is.¹⁴⁸⁷

7. Peremtipológia

A peremek klasszifikációja két kritériumrendszer figyelembevételével történt: a perem állása és a perem kiképzése alapján.

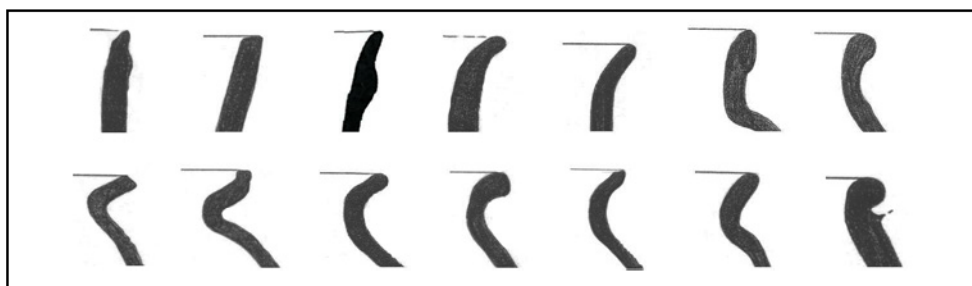
- 1. Függőleges állású perem
  - 1a. Lekerekített: 29. sír, 36. sz. sír, 7086. ltsz. edény, 8801. ltsz. edény
  - 1b. Lekerekített, gyűrűs perem: 6561. ltsz. edény

¹⁴⁸⁵ ANDRAE 1973, 112.

¹⁴⁸⁶ MERVA 2008, 48; ЧАИГОВА 1992, 75., 61.kép

¹⁴⁸⁷ Dončeva-Petkova, 211. tábla

- 1c. Vízszintesen levágva: 26. sz. sír, 8799. ltsz. edény
- 1d. Függőlegesen levágva: 7059. ltsz. edény
- 1e. Befejele lejtően elkeskenyedő: 7070. ltsz. edény
- 2. Enyhén kihajló perem
  - 2a. Lekerekített: 7. sz. sír, 22. sz. sír, 30. sz. sír, 46. sz. sír, 62. sz. sír, 67. sz. sír, 89. sz. sír, 6609. ltsz. edény, 7042. ltsz. edény, 7094. ltsz. edény, 7095. ltsz. edény XXXIII. szelvény 7073. ltsz. edény
  - 2b Vízszintesen levágva: 7031. ltsz. edény
  - 2d. Kifelé lejtően ferdén levágva
- 3. Közepesen kihajló perem
  - 3a. Lekerekített: 10. sz. sír, 20. sz. sír, 65. sz. sír, 7008. ltsz. edény, 7025. ltsz. edény, 7027. ltsz. edény, 7089. ltsz. edény, 8797. ltsz. edény
  - 3b. Függőlegesen levágva: 7063. ltsz. edény
  - 3c. Kifelé lejtően ferdén levágva: 38. sz. sír, 74. sz. sír, 656. sz. sír, 6908. ltsz. edény, 6574. ltsz. edény, 7061. ltsz. edény, 7090. ltsz. edény, 7097. ltsz. edény, 7098. ltsz. edény, 8664. ltsz. edény
- 4. Erősen kihajló perem
  - 4a. Függőlegesen levágva: 12. sz. sír, 134. sz. sír, 7026. ltsz. edény, 7066. ltsz. edény
  - 4b. Lekerekített: 25. sz. sír
  - 4c. Kifele lejtően ferdén levágva: 36. sz. sír, 46. sz. sír.

47. Ábra. Peremklasszifikáció a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 9-10. századi temetkezéseiben

8. Fültipológia

Gyulafehérváron a Mentőállomás temető 9-10. századi részében előkerült néhány, biztosan dokumentált füles cserépedény. A második pontosan dokumentált temető, a Gyulafehérváron- Brândușei utcai temető esetében nem fordult elő füles edény. A fül alkalmazása négy edénytípus esetében jelenik meg. Ezek: amfora (16 példány), kancsó (1 példány), fazék (6 példány) és csésze esetében (1 példány). Gyulafehérváron kívül a Maroskarna/ Blandiana A temetőben jelenik meg füles kerámia (1 kétfülű fazék, 1 kétfülű mély tál, 10 kétfülű amfora).¹⁴⁸⁸ A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 9-10. edényeiből 24 esetben jelennek meg füles edények. Ezen belül előfordulnak egyfülű (kancsó és egy kisméretű csésze) és kétfülű edények (amfora és kis fazék). A megvizsgált fülek a következő csoportokba oszthatók:

- **F.1** Kissé nyújtott felhúzott fül, alsó illesztése a váll alsó szakaszáról indul - hosszú talapzaton illeszkedik az edény testéhez – felső szára a nyak alsó részéhez ízesül kis felületen. A fül vastagsága 1,2-2cm. 4 példány
- **F.2** Arányos félkör alakú fül, alsó illesztése a váll felső szakaszához kapcsolódik, felső illesztése a perembe simul. 1 példány.
- **F.3** Kisméretű kör alakú fül. Alsó illesztése a váll felső feléhez kapcsolódik, felső illesztése pedig a rövid nyak alsó szakaszához. A fül vastagsága 0,5-1cm. 3 példány. Hasonló kétfülű kerámia edények ismertek az al-dunai Kjulevčáról, Devnja-3 és Varna-2 temetőkből (Bulgária).¹⁴⁸⁹
- **F.4** Arányos félkör alakú fül, alsó illesztése a váll felső szakaszához kapcsolódik széles felületen, kissé kiemelkedve az edény síkjából, felső illesztése a nyak középső vonalán rögzül. 3 példány.
- **F.5** Arányos félkör alakú fül, alsó illesztése a váll felső szakaszához kapcsolódik, felső illesztése pedig a nyak középső vonalán rögzül. A fül vastagsága (1-1,5cm). 4 példány
- **F.6-7** Kissé nyújtott felhúzott fül, alsó illesztése széles felületen kapcsolódik az edényhez, felső illesztése a nyak alsó szakaszához rögzül. A fül vastagsága 1-1,5cm. 2 példány.

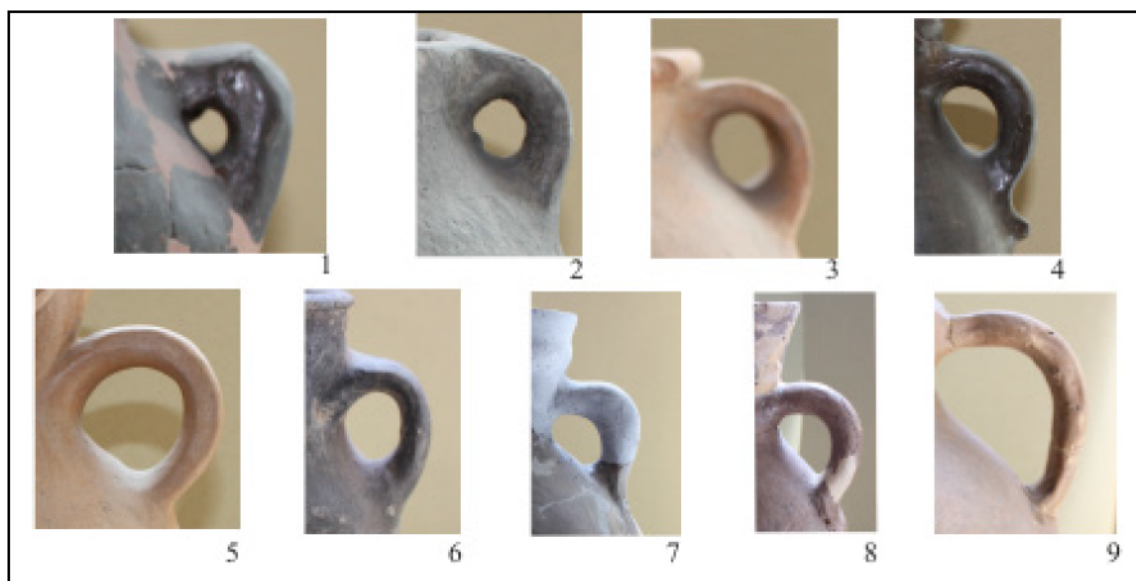
---

¹⁴⁸⁸ HOREDT 1966, 267; ANGHEL, CIUGUDEAN 1987, 181.

¹⁴⁸⁹ FIEDLER 1992, 141.

- **F.8-9** Nagyméretű, enyhén felfelé hajló fül, alsó illesztése kis felületen kapcsolódik az edény vállához, felső illesztése a nyak középső szakaszához. 1 példány.

48. Ábra. Fültípusok a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 9-10. századi temetkezéseiben

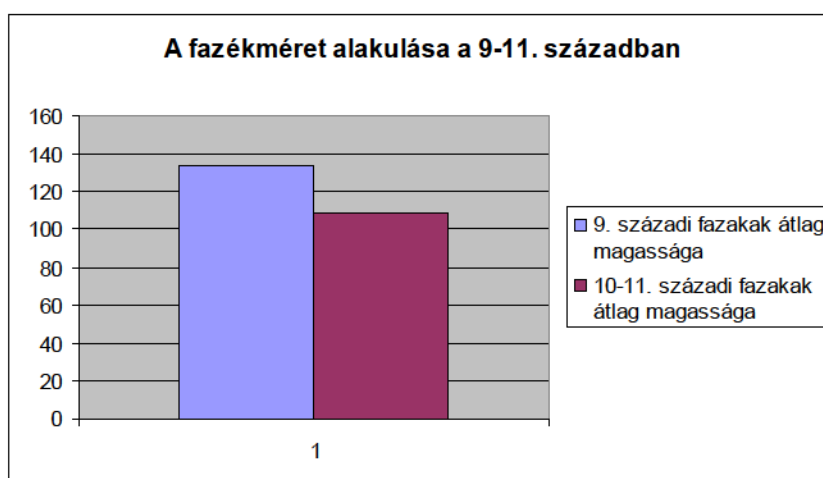
7. 5. 3. B. csoport. 10-11. századi sírok

Ebbe a csoportba tartoznak a Gyulafehérvár-Mentőállomás (1980-1985) temető alábbi sírjai: 93, 95, 100, 106, 107, 108, 114, 120, 121, 122, 125, 134, 139, 141, 144, 150, 165, 167, 173, 174, 176, 178, 204, 237, 247, 259, 263, 264, 269, 274, 276, 289, 306, 308, 314, 320, 323, 328, 333, 368, 369, 386, 408, 423, 427, 433, 436, 440, 442, 470, 480, 493, 496, 500, 501, 520, 521, 523, 524, 528, 564, 572, 573, 581, 585, 595, 596, 602, 604, 614, 627, 637, 641, 653, 655, 662, 666, 683, 686, 691, 696, 703, 706, 717, 719, 726, 729, 732, 742, 755, 760, 763, 769, 773, 783, 790, 796, 818, 820, 829, 832, 844. sz. sírok (a sírok 13,42%-ában került elő kerámia);

Továbbá a Gyulafehérvár-Brândușei utca (1997, 1999, 2001, 2004, 2005, 2006) alábbi sírjai: 9, 12, 13, 14, 15, 16, 26, 28, 29, 46, 47, 55, 107, 155, 157, 189. sz. sírok (a sírok 6,49%-ában került elő kerámia).

A 10. század második felétől a gyulafehérvári Mentőállomás temetőben rítusbeli változás figyelhető meg a temetőn belül. A korábban gyakori mellékletnek számító edények aránya drasztikusan lecsökkent. A korábban megszokott 2-3, sőt 4 (!) edény helyett e fázisban már 1 és ritkábban 2 cserépedényt helyeztek az elhunyt mellé útavalóul. Sőt a kései fázisban az edények jelentős része már nem a koponya körül kerül elő, hanem az elhunyt lábfeje

környezetében. A cserépedények mérete is kisebb a 9-10. századi edényekhez képest. A kései fázis kerámialeletei kézikorongolt edények és formailag beleillenek a Kárpát-medence 10. századi edénytípusai közé.

49. Ábra. A fazékméret alakulása a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben

1. Anyagcsoportok

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben összegyűjtött 61 darab 10-11. századi ép edény makroszkopikus vizsgálata alapján is joggal sejthető hogy tudatos soványításról esetükben nem beszélhetünk.¹⁴⁹⁰ A 9-10. századi al-dunai kerámia edényekkel szemben az edények anyaga közepesen homogén, anyagukat másodlagos agyaglelőhelyekről nyerték, és a kavicsot, homokot és csillámot tartalmazott.

A Mentőállomás temető 10-11. századi edényeit anyaghasználat alapján két csoportba lehet sorolni:

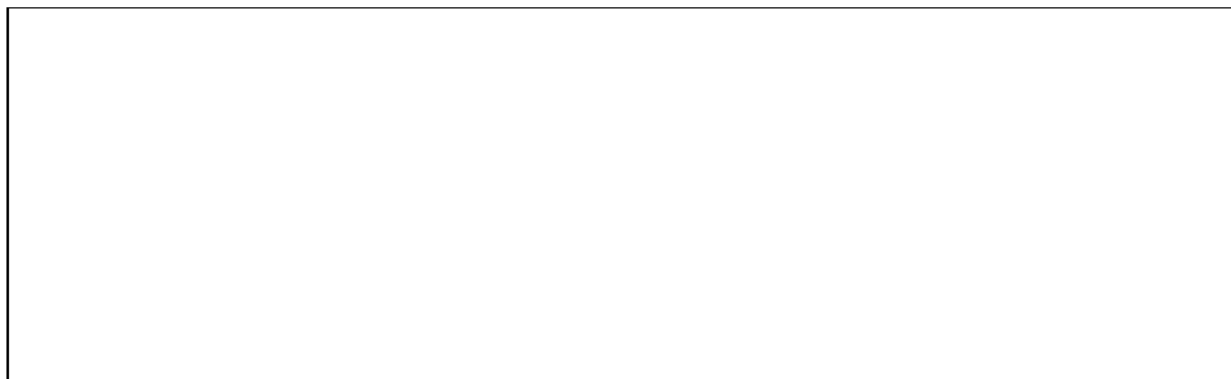
- A. Kézikorongon formált, szemcsés csillámmal soványított edények
- B. Feltehetően gyorskorongon formált, jól összegyűrt, de anyagában kissé szemcsés edények.

2. Iszapolás, soványítás

A 9-10. századi edényeknél már kitértünk arra a megfigyelésre, hogy az edények jelentős részénél nem beszélhetünk tudatos soványításról. Csak a 275. fegyveres sírban feltárt

¹⁴⁹⁰ SIMONYI 2005, 43; SZILÁGYI 2006.

cseréppalack esetében feltételezhető tudatos iszapolás és gyorskorong alkalmazása (lásd 21. tábla).

50. Ábra. 9-11. századi edények soványítása (a 9-10. és 10-11. századi edények soványítása)

3. Formázás

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető 10-11. századi kerámiájának 99%-a kézikorongon formált edény. Hasonló helyzetet tapasztalni a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető edényei esetében is.¹⁴⁹¹

Kézikorongolt kerámia edények.

A kézikorongolt edények megismeréséhez érdemes áttekinteni a technológiai nyomokat. A formázás elemzésekor három szakaszt különíthetünk el: elsődleges formázás (hurkatechnika), másodlagos formázás (utánkorongolás és fül hozzáadása) és felületkezelés.¹⁴⁹²

Az edényformázás első lépése az edénytest felépítése, hurkatechnikával. Ezt a műveletet követi a perem kialakítása. A perem kialakítására szolgáló agyagszalagot a perem belső oldalára illesztik. Az ellapított, egyenletesre formázott szalagot addig formázza, amíg el nem éri a kívánt kihajlási szöget. A mesterek a perem illesztésének nyomait funkcionális okokból kifolyólag eldolgozzák, viszont megfigyelhető hogy ritkán simítják el, mivel az edény belső felületén található.

---

¹⁴⁹¹ DRAGOTĂ 2009.

¹⁴⁹² RYKE 1981; Rice 1987.

A második szakaszban (utánkorongolás) tulajdonképpen az edény anyaga kompakttá válik. A mester az utánkorongolás során a korongot erősen megpörgeti és mindkét kezével az edény felületét elsimítja.

A harmadik és egyben utolsó szakaszban a díszítés és fülragasztás előtt az edény felületkezelésén esik át, oldalát nedves kézzel vagy bőr segítségével elsimítják. A díszítés során a következő díszítéstípusokat alkalmazták: bemélyített díszítés, karcolás, simítás, kihúzás, beszúrás, stb.).¹⁴⁹³ A fényezés alkalmazása mint díszítéstechnika elsősorban 8-9. századi edényekre jellemző.¹⁴⁹⁴

A kézi korongon készült edények formája eléggé szimmetrikus és a falvastagság is egyenletes. A stabilabb kézi korongok pedig a gyors korongon készült edényekre jellemző bordás lenyomatot hoznak létre az edény belső felületén. A fontos különbség a két technika között, hogy a kézikorongolt edényt a centrifugális erő alacsony hatása miatt nem lehet egy agyagdarabból "felhúzni", ezzel szemben a gyorskorongolt edényeknek tipikus jellemzője, hogy a nagy fordulatszám hatására egy agyagdarabból alakítják ki őket.

A Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temetőben: 61 ép edény esetén figyelhetők meg formázási nyomok. A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben pedig 15 cserépedényről állapítható meg, hogy lassú korongon készült.

Gyorskorongolt edények

A technológiai előnye a gyorskorongnak az, hogy a korong megnövelt sebessége, stabilitása és a kilengés hiánya hozzájárul az edény egyenletes formázásához. A gyorskorongolt edény falvastagsága egyenletes, egy agyagdarabból épül fel. Az edény falán csak jóval ritkábban fordul elő repedés a kiégetés során, mert nem hurkákból épül fel. A gyorskorongolt edények testének belső felületén megfigyelhető, jellegzetes bordákon túl a korongról való levágás nyoma a másik jellegzetessége.

Annak ellenére, hogy az edények belső falának vizsgálata¹⁴⁹⁵ azt tanúsította: gyorskorongolt kerámia a Kárpát-medencében már a 10-11. században megjelenhetett alacsony példányszámban, az sem kétséges, hogy a gyorskorongolt kerámia csak a 13-14.

---

¹⁴⁹³ RICE 1987, 138.

¹⁴⁹⁴ DONČEVA-PETKOVA 1977; FIEDLER 1992.

¹⁴⁹⁵ MERVA 2008.

században terjedt el olyan széles körben, hogy háttérbe szorítsa a kézikorongon folytatott edénygyártást.¹⁴⁹⁶

Gyulafehérváron 2 temetőben figyelhető meg gyorskorongolt edény: Gyulafehérvár-Mentőállomás (1981-1985) temető: 275. sz. sír (XII/1. típus).¹⁴⁹⁷ A Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőben egy esetben jelenik meg a 107. sz. sírban (egy kisméretű fazék, vízszintes bevágásos díszítéssel).

4. Felületkezelés

A gyulafehérvári 10-11. századi kézikorongolt kerámia esetében megfigyelhető egy, a korszak telepanyagának vizsgálata során már több esetben is rögzített tény, hogy az edények felületét nedves kézzel vagy ronggyal simítják el, amelynek nyoma (egy igen vékony, könnyen leváló agyagmáz) puszta szemmel is jól látható.

Díszítés

Az edények díszítését a készítés technikája határozza meg. Az edények végső simítását, így díszítését is a formázás után végezte el a fazekas. A díszítésnél egy hegyes eszközt (mintázófát?) és fésűt alkalmaztak.¹⁴⁹⁸

A díszítés elhelyezése változatos, a 10-11. századi edények felületét figyelembe véve a következő zónákra lehet osztani a díszítendő felületeket:

a. *díszítés az edény teljes felületén*: 347. sz. sír, 656. sz. sír, 6561. ltsz. edény, 6573. ltsz. edény, 6780. ltsz. edény, 6888. ltsz. edény, 6890. ltsz. edény, 6893. ltsz. edény, 6894. ltsz. edény, 7015. ltsz. edény, 7028. ltsz. edény, 7036. ltsz. edény, 7048. ltsz. edény, 7050. ltsz. edény, 7063. ltsz. edény, 7067. ltsz. edény, 7083. ltsz. edény, 7090. ltsz. edény, 8664. ltsz. edény, 8665. ltsz. edény

a. 1. *a test alsó kétharmadán*

a. 2. *a test felső harmadán (a váll alatt)*: 178. sz. sír, 322. sz. sír, 451. sz. sír, 525. sz. sír, 6889. ltsz. edény, 6891. ltsz. edény, 6892. ltsz. edény, 6894. ltsz. edény, 6895. ltsz. edény

¹⁴⁹⁶ HÖLLRIGL 1933; HOLL 1963; PARÁDI 1959; SIMONYI 2005, 46; SIMONYI 2003, 90.

¹⁴⁹⁷ Lásd 6. Kerámia tipológia tábla.

¹⁴⁹⁸ MESTERHÁZY 1983, 153; TAKÁCS 1996, 339.

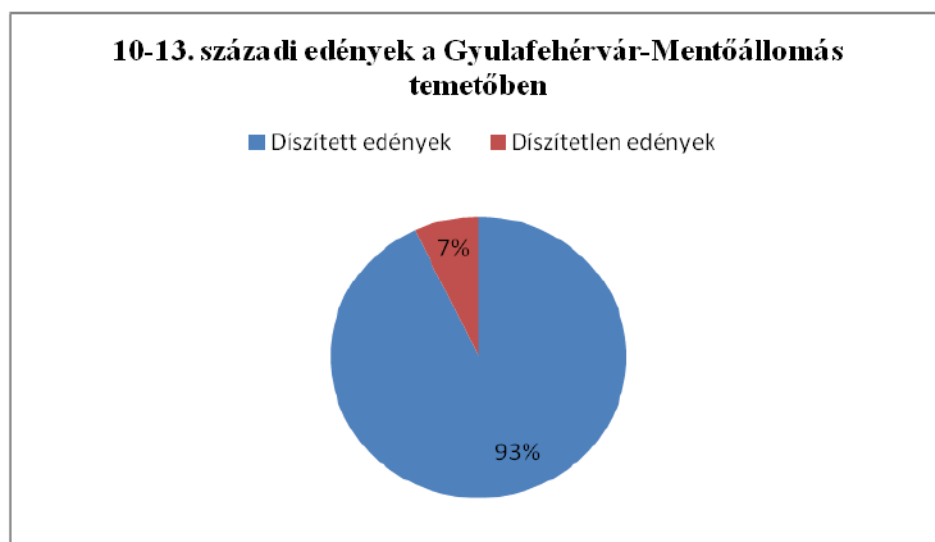
- a. 3. a test felső kétharmadán: 656.sz. sír, 6896. ltsz. edény, 6917. ltsz. edény, 6919. ltsz. edény, 7010. ltsz. edény, 7014. ltsz. edény, 7037. ltsz. edény, 7041. ltsz. edény, 7046. ltsz. edény, 7049. ltsz. edény, 7062. ltsz. edény, 7065. ltsz. edény, 7068. ltsz. edény, 7091. ltsz. edény, 7092. ltsz. edény, 7099. ltsz. edény, 8667. ltsz. edény
- b. *díszítés az edény vállán*: 710. sz. sír, 6561. ltsz. edény, 6888. ltsz. edény, 6889.ltsz. edény, 6891. ltsz. edény, 6892. ltsz. edény, 6893. ltsz. edény, 6896. ltsz. edény, 6917. ltsz. edény, 7014. ltsz. edény, 7015. ltsz. edény, 7035. ltsz. edény, 7037. ltsz. edény, 7040. ltsz. edény, 7049. ltsz. edény, 7063. ltsz. edény, 7068. ltsz. edény, 7075. ltsz. edény, 7083. ltsz. edény, 7090. ltsz. edény, 7091. ltsz. edény, 7092. ltsz. edény, 7099. ltsz. edény, 8664. ltsz. edény, 8665. ltsz. edény, 8666. ltsz. edény, 8667. ltsz. edény
- c. *díszítés az edény vállán és nyakán*: 134. sz. sír, 548. sz. sír, 6560. ltsz. edény, 6610. ltsz. edény, 6895. ltsz. edény, 6919. ltsz. edény, 7010. ltsz. edény, 7013. ltsz. edény, 7050. ltsz. edény, 7062. ltsz. edény, 7065. ltsz. edény.
- d. *díszítés az edény nyakán*: 178. sz. sír, 7046. ltsz. edény, 7083. ltsz. edény.
- d. *díszítés az edény peremén*
- e. *díszítés az edény belső peremén*: 656. sz. sír, 7067. ltsz. edény, 8667. ltsz. edény

Díszítés típusok megjelenése a Gyulafehérvár- Mentőállomás edényein				
10-11. sz.				
10-11. sz. belső perem díszítés				

12-13. sz.				
------------	--	--	--	--

51. Ábra. Díszítésformák a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető
10-11. századi sírjaiban

A leggyakoribb díszítéstípusok: a bekarcolt vonalköteg, hullámvonal, bebökött pontok, körömmel benyomkodott vonalak, fogaskerek (rádli) mintából álló díszítés egy sorban vagy az egész edény testén spirálisan körbe (utóbbi díszítés típus széles időskálát ölel át, a 9-10. században is megfigyelhető). A leletek alacsony száma díszítetlen, a bekarcolt díszítés hiánya szinte minden edénytípuson előfordul.

52. Ábra. Díszített és díszítetlen edények megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető
10-13. századi sírjaiban

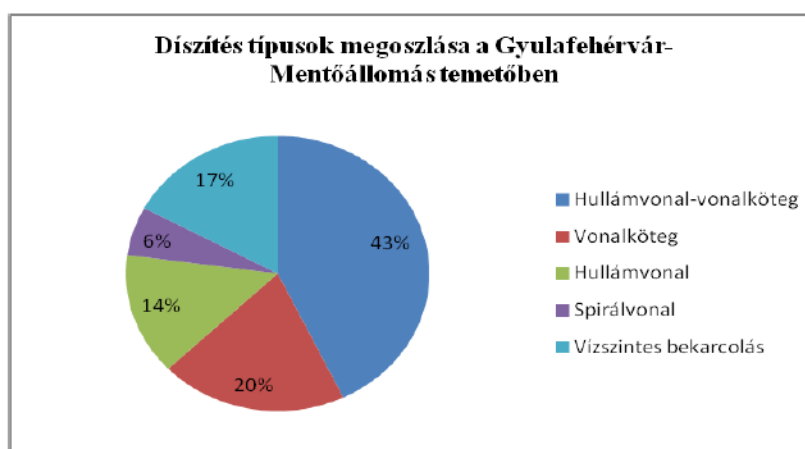
Díszítéstipológia

A megfigyelt motívumok alapján a következő csoportok különíthetők el:

- Díszítetlen edények
- Vonalköteg- hullámvonalköteg- vonalköteg (vállon, edény felső 2/3-án, az edény teljes felületén)
- Hullámvonal-vonalköteg (az edény felső 2/3-án)
- Vonalköteg felett hullámvonalköteg (az edény teljes felületén)

- Fényezett edények
- Vízszintes bekarcolás (az edény felső 2/3-án)
- Pontbeszúrás (az edény nyakán és a perem belső felületén)
- Függőleges 4 pontból álló beszúrás (az edény felső 2/3-án)
- Függőleges vonalak (az edény felső 2/3-án)
- Spirális vonalköteg (az edény felső 2/3-án és az edény teljes felületén)

A legelterjedtebb díszítőmotívum a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben a hullámvonalköteg. A hullámvonalköteg mellett gyakori motívum a fazék vállán megjelenő bekarcolt hullámvonal és körömbenyomkodás. Ritkábban jelenik meg a pontszerű beszúrkálás. A fogaskerek motívum joggal sejthetően csak a 11. századtól terjedt el.¹⁴⁹⁹

53. Ábra. Díszítés típusok megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 10-11. századi sírjaiban

Fenekérbélyeg alkalmazása

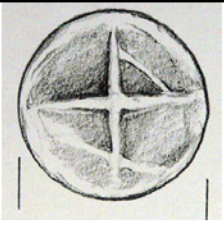
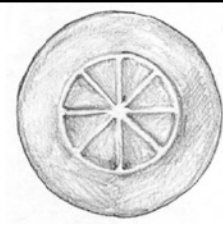
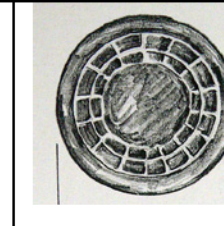
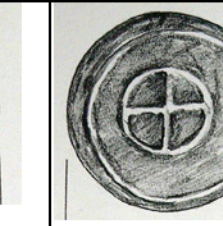
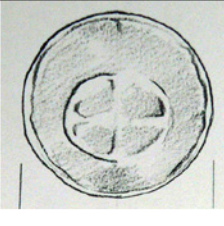
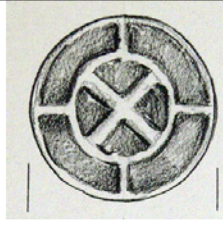
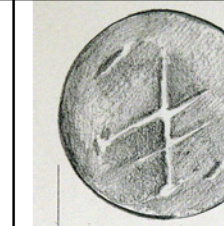
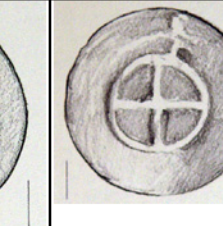
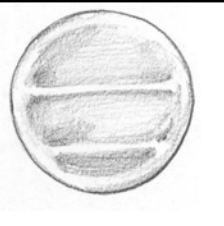
A fenékérbélyeg a 10-11. századi cserép edényeken is megfigyelhető a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben. A Mentőállomás temetőhöz legközelebbi párhuzam a Gyulafehérvár- Brândușei utca sírjaiban figyelhető meg (28. és 29. sz. sír) A fenékérbélyegek változatos képe, hasonlóan a Felső-Tisza¹⁵⁰⁰ vidékén feltárt temetőkhez, nem mutat ki semmi törvényszerűséget, amely alapján „mesterjegyek” létét lehetne feltételezni.

A feldolgozott esetek: Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 28. és 29. sz. sírok;¹⁵⁰¹ Gyulafehérvár- Mentőállomás (1981-1985) 347, 367, 388, 451, 501, 656. sz. sírok, 6889. ltsz. edény, 6896. ltsz. edény, 7093. ltsz. edény, 7015. ltsz. edény, 7028. ltsz. edény, 7028. ltsz. edény, 7035. ltsz. edény, 7040. ltsz. edény, 7048. ltsz. edény.

¹⁴⁹⁹ U.ö. 51.

¹⁵⁰⁰ MERVÁ 2008. Szakdolgozat, 37.

¹⁵⁰¹ DRAGOTĂ 2009, 229, 23. tábla.

10-11. századi fenékbélyegek a Mentőállomás temetőben				
	1	2	3	4
				
	5	6	7	8
				
	9			

54. Ábra. Fenékbélyeg motívumok a 10-11. századi cserépedényeken

Az esetek összeírása alapján megállapítható hogy a leggyakoribb motívum a körbezárt kereszt amely 6 esetben jelenik meg(37,5%), ezt követi az egyszerű kereszt 3 esetben (18,75%), a többi motívum 1-1 alkalommal fordul elő. E mellett 3 esetben megfigyelhető deszka lenyomata (2 eset a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőből, 1 eset a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőből).

55. Ábra. Fenékbéljegek megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőállomás és Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető 10-11. századi temetkezéseiben

5. Égetés

Az edények égetése három csoportba oszthatók:

- Fazekaskemencében oxidáltan, *oxidált égetés*
- Fazekaskemencében vagy gödörben oxigéntől lefojtva, azaz *redukált égetés*
- Gödörben vagy fazekaskemencében foltosra égett edények, *neutrális égetés*

Az edényeket megvizsgálva szabad szemmel annyi állapítható meg, hogy nagyobb részük valószínűleg egyszerűen gödörben lett kiégetve, neutrálisan.¹⁵⁰² Csúpn néhány jól soványított, egyenletes színű edénynél feltételezhető esetleg fazekaskemence használata, talán gyakrabban az oxidációs égetés esetén.

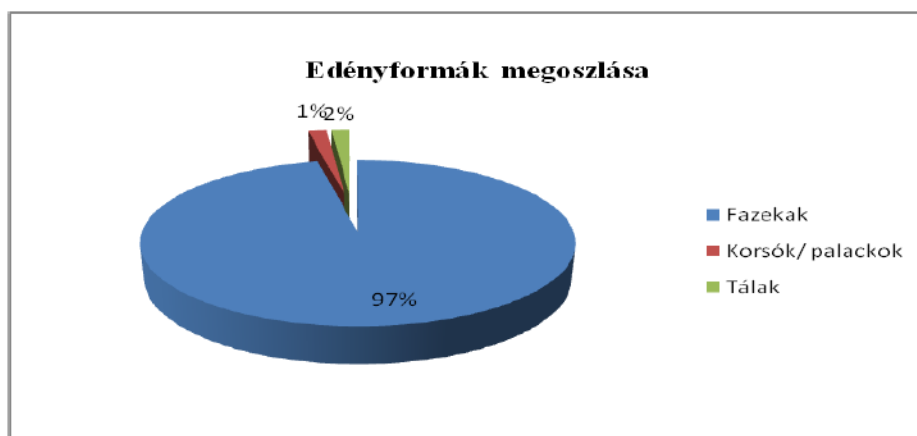
Az égetés mellett fontos megemlíteni a másodlagos megégés problematikáját. Az Gyulafehérvár-Mentőállomás temető edényeinek elemzése során több esetben feltűnt az, hogy az edény oldala, pereme és az alja korom nyomait hordozza. Itt ki kell emelni, hogy a másodlagos égés a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben elsősorban fazekak esetében figyelhető meg. Viszont több alkalommal kisméretű fazék/bögre esetében nincs égésre utaló nyom, itt elképzelhetően ivócsészéként használták az edényt.

¹⁵⁰² Égetés során, egyszerű gödörben maximum 700 fok érhető el és az edények jellemzően foltosak. SIMONYI 2005. 224.

6. Az edények formai rendszerezése

Az edények használati besorolása sok homályos foltot tartalmaz és szubjektív volna csoportosításuk használati értékük alapján. Annyi feltételezhető azonban hogy a hosszú egyenes nyakú edények ital tárolására, míg a kifele hajló rövid nyakú edények inkább főzésre voltak alkalmasabbak. A Gyulafehérvár- Mentőállomás 10-11. századi temetőben a következő edényformák jelennek meg az ép edények körében: fazék/bögre (59 példány), korsó/ palack (1 példány) és tál (1 példány).

56. Ábra. Edényformák mennyiségi megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 10-11. századi temetkezéseiben

Fazék¹⁵⁰³

A fazék a legelterjedtebb edénytípus a gyulafehérvári temetőkben (kutatásuk a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temető és a Gyulafehérvár-Mentőállomás 10-11. századi temető gazdag leletanyagára koncentrálódik). Fő jellemzőik hasonlatosak a Kárpát-medence más 10-11. századi temetőinek az edényeihez. A fazekak Gyulafehérváron mind a 9-10. században mind pedig a 10-11. században jelen vannak, annyi különbséggel hogy a 10. századra az edények mérete lecsökken.

A fazekak formai rendszerezése során három fontos tényezőt lehet figyelembe venni: az edény méretbeli változásait (az edények magassága, a száj-, nyak-, has- és fenékatmérője), az edényváll kialakítását (a tárgy legszélesebb pontja) és a perem megformálását (egyenes, kihajló, stb.).

¹⁵⁰³ Lásd 2., 3. és 4. kerámia tipológia tábla.

A fazekak a következő csoportokba oszthatók formai jellemzőik alapján:

5. Széles szájú fazekak (a perem szélessége minimum kétszerese a fenék átmérőjének):
3 példány
6. Szokásos méretarányú fazekak (a magasság és szélesség aránya 1 és 1,2 között mozog, a legelterjedtebb típus).
  - a. Legnagyobb szélessége az edény alsó harmadában van: 1 példány
  - b. Legnagyobb szélessége az edény felső harmadában van: 13 példány.
  - c. Legnagyobb szélességük a vállnál van és a nyak tölcészerűen kiszélesedik: 1 példány.
7. Nyúlánk fazekak (hengeres edények, a perem és a fenék átmérője általában megegyezik): 2 példány

Korsó

Gyulafehérváron egy alkalommal került napvilágra gyorskorongon formált korsó, a 275. sz. sírban (XII/1. típus). Az edény szája hiányzik, így az edény részletes elemzése nem lehetséges.

7. Peremtipológia

Gyulafehérvár környezetében 2 temetőben tártak fel ép edényeket nagyobb számban: 114 esetben a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőből és 15 esetben a Gyulafehérvár-Brândușei utcai temetőből került elő értékelhető ép edény. Összesen 129 ép kerámia edényt sikerült kibontani.

- 1. Függőleges állású perem
  - 1a. Lekerekített
  - 1b. Vízszintesen levágva: 433. sz. sír
  - 1c. Befele lejtően levágva
- 2. Enyhén kihajló perem
  - 2a. Lekerekített: 548. sz. sír, 7010. ltsz. edény, 7014. ltsz. edény, 7065. ltsz. edény, 7091. ltsz. edény, 7099. ltsz. edény
  - 2b. Elvékonyodó: 525. sz. sír, 6919. ltsz. edény

2c. Kifelé lejtően ferdén levágva: 451. sz. sír, 7028. ltsz. edény, 7036. ltsz. edény, 7090. ltsz. edény, 7092. ltsz. edény

2d. Függőlegesen levágva

- 3. Közepesen kihajló perem

3a. Lekerekített: 347. sz. sír, 6891. ltsz. edény, 6892. ltsz. edény, 7040. ltsz. edény, 7041. ltsz. edény, 7075. ltsz. edény, 7085. ltsz. edény

3b. Függőlegesen levágva: 6894. ltsz. edény, 6917. ltsz. edény, 7063. ltsz. edény, 6560. ltsz. edény

3c. Kifelé lejtően levágva: 322. sz. sír, 656. sz. sír, 6893. ltsz. edény, 6895. ltsz. edény, 6896. ltsz. edény, 7013. ltsz. edény, 7015. ltsz. edény, 7037. ltsz. edény, 7046. ltsz. edény, 7048. ltsz. edény, 7050. ltsz. edény, 7062. ltsz. edény, 7067. ltsz. edény, 8664. ltsz. edény, 8665. ltsz. edény, 8666. ltsz. edény, 8667. ltsz. edény

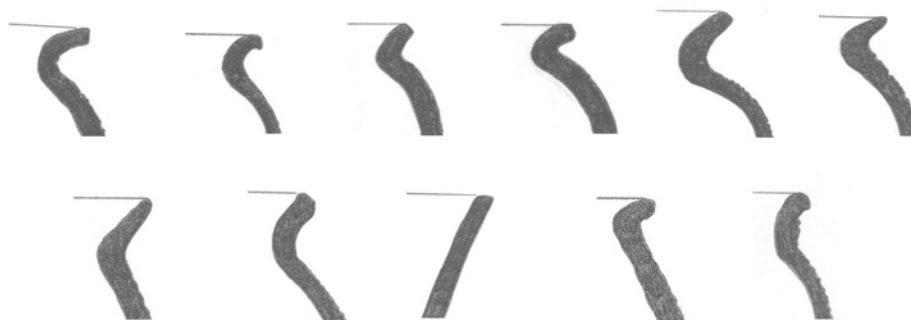
3d. Elvékonyodó: 6888. ltsz. edény, 7083. ltsz. edény

- 4. Erősen kihajló perem

4a. Függőlegesen levágva: 134. sz. sír, 307. sz. sír, 7049. ltsz. edény

4b. Lekerekített: 710. sz. sír, 7068. ltsz. edény

4c. Kifelé lejtően levágva: 6780. ltsz. edény.

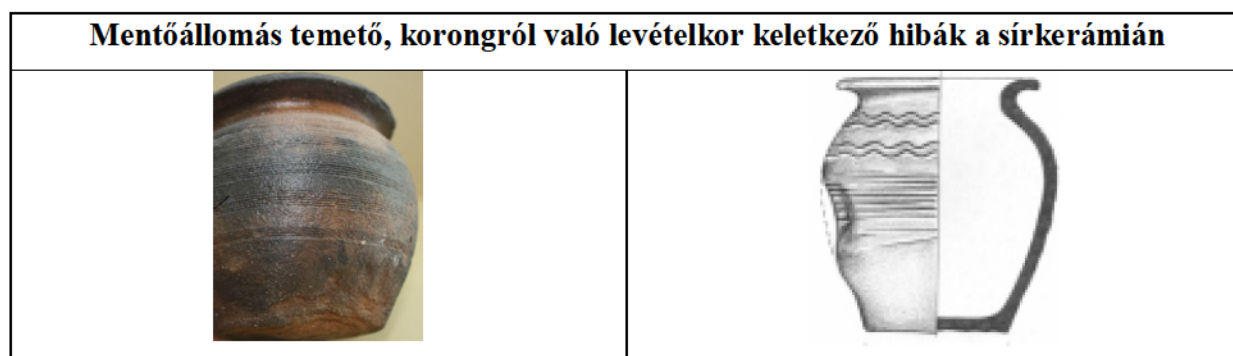
57. Ábra. Perem típusok megoszlása a Gyulafehérvár- Mentőálmás temető

10-11. századi sírjaiban

8. Edénykészítés során keletkező hibák

A Gyulafehérvár- Mentőálmás temetőben két esetben figyelhető meg technológiai hiba az edényeken, mindkét esetben kisméretű fazék, csésze felületén tapasztalható elváltozás (6573. ltsz. edény és a 7068. ltsz. edények). A nem megfelelő korongolási technikának köszönhetően kissé suta edényeket készített a keramikus mester. Az első esetben az edény

alja sérült meg korongolás során, míg a második esetben az edény feltehetőleg a korongról való leválasztás során nyomódhatott össze.

58. Ábra. Edénykészítés során jelentkező hibák a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 10-11. századi sírjaiban

7. 5. 4. A cserépedények időrendi besorolása

A sírba tett edények keltezése nehéz feladat elé állítja a szakembereket. A temetkezések során 37 esetben nem volt további melléklet az elhunyt mellett (a 10-11. századi sírok 4,8%-a). Ez megnehezíti a leletek datálását.

A kerámia edények keltezésénél három fontos csoport különíthető el:

- csak kerámia edénnyel rendelkező sírok
- egyéb leletekkel datálható edényes temetkezések
- érmével keltezhető kerámiás sírok. Ilyen nem került elő Gyulafehérváron (legalábbis a közölt leletek alapján).

A Gyulafehérvár-Mentőállomás temető kerámia mellékletes sírjai két csoportra oszthatók:

- 9-10. századi sírok
- 10-11. századi sírok.

A 9-10. századi temetkezésekben a kerámia mellett a leggyakoribb elem a vas kés és az állatcsont. E mellett néhány esetben üveggyöngyöket, bronz gombokat, vas lándzsát és ezüst félholdcsüngős fülbevalót helyeztek. A felsorolt tárgytipusok csak keretszerű kelteztést tesznek lehetővé, ezért alkalmazzuk a széles, 9-10. századi időhatárokat. A 9-10. századi temetőrészben 89 sírból 71 esetben helyeztek edényt az elhunyt mellé (a sírok 79,77%-a az ép edények száma 44).

A 10-11. századi temetőrészben a kerámiamellékletes sírok száma alacsony (a sírok 16,6%-a, 677 temetkezésből 111 alkalommal helyeztek edényt a sírba, az ép edények száma

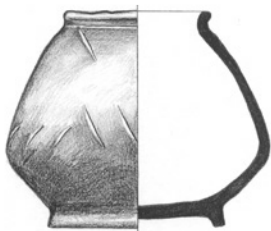

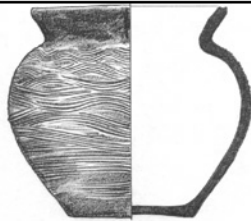
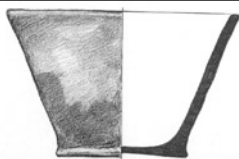
70), a kerámia edények kőpakolásos temetkezésekben, lovas temetkezésekben egyaránt jelen vannak, számos sírba csak kerámia edényt helyeztek. A leggyakoribb datáló elem a cserépedények mellett a hajkarika, bronz és ezüst gyűrű, szőlőfürtcsüngős fülbevaló, bronz és vas csat, vas kés és nyílhegy. E tárgytipusok többsége szintén csak széles időhatárok között keltezhető.¹⁵⁰⁴

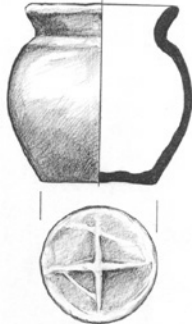

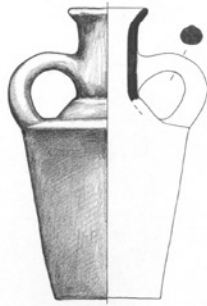
¹⁵⁰⁴ Lásd Melléklet kronológia tábla.

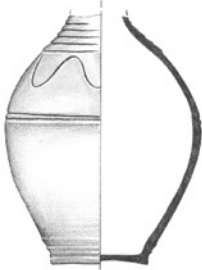
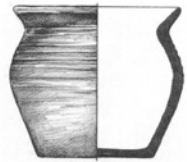

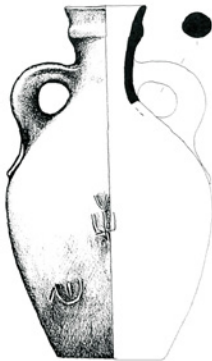
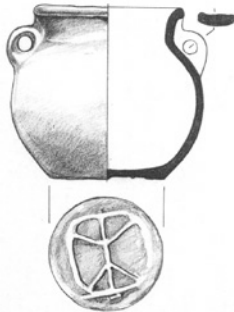
A sírba tett kerámia kronológiai besorolása a leletösszefüggések alapján

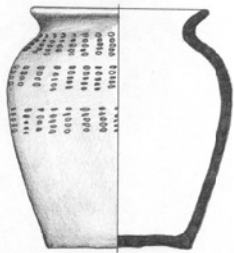
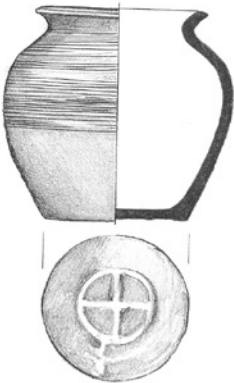

Cserépedények megoszlása	kronológiai	Edénytípus	Leletasszociáció
8-9. századi sírok			Állatkorház (Spitalul Veterinar)
9. századi sírok			Sírmelléklet: töredékes vas kés, egy bronz füles lemezgomb, üvegpasza gyöngysor és állatcsontok (46. sz. sír)
		 	Kisméretű kétfülű amfora (6561. ltsz.) Hasonló leletek ismertek az Al- Dunától délre (Dolni Lukovit-1 és Dolni Lukovit- 3)
			Ltsz. 7008. A sírszám nem ismert. Hasonló edények 9. századi al-dunai temetőkből kerültek elő (Istria, Blăskovo) ¹⁵⁰⁵
			K-NY tájolású temetkezés, további sírmelléklet nem került napvilágra (20. sír)

¹⁵⁰⁵ FIEDLER 1992, 140.

9-10. századi sírok		ÉNY-DK tájolású téglakazettás sír. Melléklete vas kés, szarvasmarha koponya és juh csontok (22. sz. sír)
		ÉNY-DK tájolású sír. Sírmelléklete töredékes vas kés (74. sz. sír)
		ÉNY-DK tájolású sír. Melléklete vas kés és juh- koponya és csontok (25. sz. sír)
		DNy-ÉK tájolású, kőpakolásos temetkezés. Melléklete: egy bronz gömb formájú füles gomb, kagylóhéj és állatcsontok a lábnál (656. sz. sír)
10. század első harmada, az Al-Dunától délre és Dél-Erdélyben) ¹⁵⁰⁶		Kőpakolásos Ny-K tájolású sír (10. sz. sír)

¹⁵⁰⁶ FIEDLER 1992.

10. század		Fokos balta, csiholó vas, egyszerű huzal gyűrű, állatcsontok (ló koponya és ló csontok) – 178. sz. sír
		Fokos balta, csiholó, állatcsontok (ló koponya és ló csontok) – 275. sz. sír
		Kőpakolásos temetkezés. Melléklete: egy gyűrű, 3 darab íjmerevítő csontlemez – 367. sz. sír
10. század második fele		Szőlőfürtcsüngős fülbevaló (134. sz. sír)
		K-Ny. tájolású sír. Melléklete: egy vas kés a koponya jobb oldalán, állatcsontok a lábnál (62. sz. sír – hasonló lelet ismert Devnja 1-3, Ivanski, Satu Nou, Sultana temetőkből)
		Ny-K tájolású sír. (7. sz. sír – jellegzetes kétfülü edény típus az Al-Dunától délre)

9-11. századi sírok		Kőpakolásos, ÉNy-DK tájolású sír – 341. sz. sír
		Ny-K tájolású, kőpakolásos sír. Melléklete egy karika (451. sz. sír)
		ÉNy-DK tájolású, kőpakolásos temetkezés. Melléklete: 2 bronz gomb (525. sz. sír)
		DK-ÉNy tájolású, kőpakolásos temetkezés. Melléklete: egy vas kés, két fülbevaló és állatcsontok a lábnál (548. sz. sír)

59. Ábra. A sírkerámia kronológiai besorolása a leletek alapján a Gyulafehérvár-Mentőállomás temetőben

Következtetések

A gyulafehérvári Mentőállomás temetőben a temetkezési szokások és az edények formai, technológiai kialakítása alapján két időrendi csoportba lehet osztani a cserépedényeket: e két csoportot a 9-10. és 10-11. századi edények alkotják.

Szeretnénk hangsúlyozni, hogy éles kronológiai határokat a cserépedények használatában és keletkezésében nem lehet húzni, sőt mi több a tárgyak keletzését, az analógiák figyelembe vétele mellett, elsősorban a leletkörnyezet alapján lehet következtetni, vagy legalábbis megkísérelni. Különböző edénytípusok megjelenése és eltűnése széles időhatárt fog át (átfedések figyelhetők meg) és bizonyos edénytípusok fokozatos eltűnése mellett, megjelennek új edényfajták (pl. a kézzel formált 8-9. századi edényekkel párhuzamosan 9-10. századi kézikorongon formált edények terjedtek el).

A Mentőállomás temető 9-10. századi temetőrészében késő avarkori, 9. századi és al-dunai 9-10. századi edényfajták figyelhetők meg. A késő avarkori cserépedények általában nyúlánkak, tojásdad alakúak, válluk és öblük alig domborodik, legelterjedtebb díszítésforma az edény egész testén spirálisan körbefutó, bekarcolt hullámvonal-köteg, valamint hullámvonal- és al és az egyenesvonal-köteg, e mellett gyakran előfordul a függőlegesen bebökött pontsor és a perem díszítése. Az al-dunai edények az avarkori edényfajtáknál jóval változatosabbak, megjelennek kisméretű, fényezett felületű gömbtestű fazekak, gyűrűs peremű gömbtestű csészék, széles szájú, kihajló peremű, teljes felületükön vonalköteggel díszített fazekak, talpas gömbtestű fazekak, virágcserep alakú tálak, kétfülű besímitott hálómintával díszített fazekak, egyfülű és fül nélküli mélytálak, kétfülű, amforaszerű korsók, kiöntőcsöves kancsók, stb. Kézikorongon formált edények mellett megjelennek a nagyméretű korongon vagy gyorskorongon felhúzott edények is. Számos edény esetében fenékbélyeg és különböző (feltehetően vallási) jelek figyelhetők meg. A Mentőállomás temetőben és Dél-Erdély többi 9-10. századi (bolgár) temetőiben (Gyulafehérvár-Császárforrás, Maroskarnablandiana A, Szászsebes, Kudzsir, Sebesán, Magyarszentbenedek, Oláhgorbó) feltárt edényekhez hasonló leletek nem kerültek elő máshol a Kárpát-medencében.¹⁵⁰⁷

Rítusbeli törés feltehetően a 10. század közepe táján mehetett végbe Gyulafehérváron. A feltehetően 9-10. századi avarkori gyökerekkel rendelkező, bolgár népesség temetkezési

---

¹⁵⁰⁷ A Tisza mentén feltárt 9. századi lelőhelyeken (telepek) homályos a kép a késő avarkori és a feltételezett bolgár típusú edények között. Ezt a képet nehezíti a cserépedények töredékes mivolta is (MESTERHÁZY 1973, 211-266).

szokása megszakadt (2-3 cserépedény mellékelése a koponya körül, juh/kecske csontok a lábnál és az elhunyt koponyája körül, kőkeretes temetkezések, stb) és a honfoglaló magyarság dél-erdélyi jelenlétével új edénytípusok jelentek meg (kisméretű cserépfazekak). Az edénymellékletes temetkezések száma jelentősen lecsökkent. Rítusváltás figyelhető meg, az edények sírba helyezésében is: az elhunyt sírjába egy, ritkábban két edényt helyeztek, elsősorban a halott lábfejehez. Nagyobb szerepet kapott az ékszermelléklet-adás szokása és megjelentek a fegyveres-, lovas-fegyveres temetkezések, koporsós temetkezések, stb.

A Mentőállomás temetőben a 10-11. századi edények döntő többsége kézikorongon formált kisméretű cserépfazék, egy esetben dokumentáltak cseréppalackot (178. sír – feltehetően gyorskorongolt edény). A cserépfazekak zömök formájúak, általában a perem átmérője megközelíti az edények magasságát, a fazekak nyaka a legtöbb esetben rövid. A cserépedények jelentős része díszített, leggyakoribb az edény testén spirálisan körbefutó bekarcolás és a hullámvonalban kezdődő és sima vonalban folytatódó díszítésforma. A 10-11. századi edényeken is előfordul a fenékbélyeg (a legelterjedtebb motívum a plasztikus kereszt és a körbezárt kereszt).

Gyulafehérváron a leletkörnyezet alapján az edénymellékelés szokásának pontos felső határát nem lehet meghúzni, bár bizonyos megfigyelések már a kutatás jelen állásában is irányadók lehetnek. A feltárt edények olyan sírmelléklet mellől kerültek elő, amelyek a teljes 10. században használatban voltak (nyílcsúcsok, íjcsonttöredékek, ezüst és bronz hajkarikák, stb). Annyit tudunk, hogy a 11. századra keltezhető leletek (rombusz átmetszetű gyűrűk, torquesek, S végű hajkarikák és Árpádházi királyok érméi) mellett egyetlen esetben sem tártak fel cserépedényt Gyulafehérváron.

8. A 9-11. századi Erdély antropológiai anyagának áttekintése.

A Gyulafehérvári- Mentőállomás I-II. temető elemzése¹⁵⁰⁸

8. 1. Kutatástörténet

Erdély kora középkori temetőinek csontanyaga a régészeti leletekhez hasonlóan csak részben került közlésre. A helyi állapotok megértéséhez ki kell emelni, hogy az emberi csontanyag Romániában is sokáig az ásatás mostoha gyermeke volt. Jó esetben visszakerültek a sírba, de több alkalommal zacskóba kerülve múzeumi pincékben teljesen használhatatlanná váltak.

Annak ellenére, hogy a magyar antropológiai kutatás úttörője, a pozsonyi származású Török Aurél, Kolozsváron kezdte el embertani kutatásait,¹⁵⁰⁹ Erdélyben elég későn került a szakemberek célkeresztjébe a humán csontanyag vizsgálata. A 70-es 80-as években élte virágkorát az embertani kutatás Romániában. A Iași Antropológiai Intézet munkatársa, Olga Necrașova emelte nemzetközi rangra a helyi kutatást, utóbb a bukaresti Francisc Reiner Intézet vívott ki elismerést a szakmában.

Az erdélyi kora középkori temetők embertani kutatásában D. Botezatu, M. Muntean és Marcsik Antónia munkássága számít alapvetőnek. A dél-erdélyi kora középkori temetőkkel Dan Botezatu (Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 1980-1981-ben feltárt csontvázas és hamvasztásos sírok elemzése, Gyulafehérvár- Vadászok úti temető 1980-as leleteinek elemzése)¹⁵¹⁰ és M. Muntean (Ópiski, Arad-Csóka erdő)¹⁵¹¹ foglalkozott, míg az észak-erdélyi kora középkori temetőkkel Marcsik Antónia (a Pata utcai temető elemzése),¹⁵¹² Gál Szilárd Sándor (Zápolya utcai 10. sír elemzése)¹⁵¹³ és Annamaria Diana (Nokia-Tetarom kora középkori temető¹⁵¹⁴ elemzése).

A Gyulafehérvár környezetében feltárt kora-középkori temetők embertani anyagának felkutatásában kulcsfontosságú Mende Balázs Gusztáv, Langó Péter¹⁵¹⁵ és Gál Szilárd Sándor

¹⁵⁰⁸ A Mentőállomás temető kora középkori sírjai két temetőrészből állnak: 9-10. és 10-11. századi temetőből.

¹⁵⁰⁹ Török Aurél alapította 1881-ben a Budapesti Antropológiai Intézetet. A francia P. Brocca hatására indult el az antropológiai kutatás Magyarországon, a világon negyedikként! GÁL 2011, 355-361.

¹⁵¹⁰ BLĂJAN et al. 1993, 273-292; BLĂJAN-BOTEZATU 2000, 453-469.

¹⁵¹¹ MUNTEAN 1998, 339-372; MUNTEAN 1999-2000, 535-553.

¹⁵¹² MARCSIK 2002-2003, 83-90.

¹⁵¹³ GÁL 2010, 172-175.

¹⁵¹⁴ GÁL 2007. Kézirat. 22 csontváz elemzése történt meg Nemeszsukon (az elemzés kéziratban maradt meg és Ioan Stanciu, kolozsvári régész, rendelkezésére bocsájtottam); DIANA 2012, 199-219.

¹⁵¹⁵ BÁLINT-LANGÓ 2008, 1217-1219.

2005. októberi DNS gyűjtése¹⁵¹⁶ a kolozsvári Erdélyi Nemzeti Múzeumban, a gyulafehérvári Egyesülés Nemzeti Múzeumban és a nagyszebeni Lucian Blaga Tudományegyetemen. A mintagyűjtés során a kolozsvári Zápolya utcai, Pata utcai csontanyagból vettünk mintát, Gyulafehérváron pedig a Mentőállomás temetőhöz tartozó, 2002-2005 között feltárt sírokból (OMV benzinkút, Profi Élelmiszerüzlet lánc), a Brândușei utcai temetőből és a poklisai temető anyagából. A gyulafehérvári Mentőállomás temetőt érintő legfrissebb elemzés a szerző nevéhez fűződik.¹⁵¹⁷

8. 2. Anyag és módszer

A Gyulafehérvár- Mentőállomás temető embertani elemzése a leletanyaghoz hasonlóan számos problémát rejt magában. Ezt a zavaros képet erősíti a különböző ásatási jelentések száma,¹⁵¹⁸ és ami a legfontosabb, az eltérő sírszámhasználat miatt keletkezett átláthatatlanság. Itt kell megemlítenünk, hogy a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 1979-1985 között feltárt embertani anyagának 98%-a Iașiban került elemzésre, a Kolozsvári Nemzeti Múzeum (Muzeul Național al Transilvaniei Cluj-Napoca) alárendelt szerveként működő Gyulafehérvári Egyesülés Nemzeti Múzeum (Muzeul Național al Unirii Alba Iulia) és a Iași Biológiai Intézet (Centrul de Cercetări Biologice Iași) együttműködése révén. Ez utóbbi vezetője Alexandru Botezatu volt.¹⁵¹⁹

Mi magunk a budapesti Régészeti Intézet Embertani Laborjának vezetője, Mende Balázs Gusztáv anyagi és szakmai segítségével tudtuk feltérképezni a csontanyag állapotát,¹⁵²⁰ ami lesújtó képet mutatott. A helytelen tárolás következtében az embertani anyag szinte teljesen megsemmisült, azon csontvázak pedig, amelyek elemzésre alkalmasak lettek volna, könnyező

¹⁵¹⁶ BOGÁCSI-SZABÓ et al. 2008, 1205-1216.

¹⁵¹⁷ GÁL 2013, 847-857.

¹⁵¹⁸ BLĂJAN-POPA 1983, 375-380; BLĂJAN et al. 1990-1993, 273-290; CIUGUDEAN-DRAGOTĂ 2002, 269-280.

¹⁵¹⁹ Az M. Blăjan és D. Botezatu között létrejött szerződés iktatószámai és megjelenésének évei: Centrul de Cercetări Biologice Iași (Jászvásári Biológiai Intézet): 1985-ös szerződés nr. 16/1985 és M.E.J. 87/ 1985 (sírok száma 1979–1980-as ásatásokból: 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 53A–B, 56, 59, 60, 61, 62, 65-67 (hamvasztások), 69-70, 72-73., 74B, 75., 78-79., 255., 258-259., 262-263., 270., 278., 280., 282., 297., 300., 302-306., 309-310., 315., 319-320., 325., 326B., 330., 339., 341., 344., 345B., 352., 354-356., 359., 361., 363-364., 366-367., 371-372., 374., 376-377., 384., 391., 397., 400-405., 412., 415., 417-421., 425-427., 432., 435B., 438-440., 442., 444., 448., 451., 454-455., 458., 460., 462., 464-465., 468-470., 471B., 472-474., 477. sír); az 1986-os szerződés nr. 8/10 január 1986 M.E.J.: 97 db. római kori csontváz (81 hamvasztott és 16 csontváz), 4 db. 10. századi csontváz és 168 db. 11–12. századi csontváz; 1987-es szerződés az 1981-es Mentőállomás ásatásából – Săpăturile din 1981 „Stația de salvare” (sírok száma: 483., 487., 488., 493-493A-B, 497-499., 506., 516., 519, 564., 674., 676., 678., 679., 683., 684., 692., 694., 695., 700–716. sír).

¹⁵²⁰ Ezúton is szeretném megköszönni Mende Balázs Gusztáv antropológusnak szakmai tanácsait és önzetlen segítségét a kiszállásokban és a DNS-gyűjtésben.

gombával fertőződtek, így szakszerű elemzésüket nem lehetett elvégezni. A Iași intézetben tett látogatás során azonban előkerült a Gyulafehérvár- Mentőállomás temető 1979-1981 között feltárt sírjainak elemzését tartalmazó regiszter. Az aprólékos feljegyzések a temető 9-10. századi sírjainak embertani anyagát tartalmazzák, ugyanakkor néhány oldalon nyomon követhető a Gyulafehérvár- Vadászok úti temető kezdeti elemzése is.¹⁵²¹

A regiszterek elemzését és az adatok feldolgozását nehezítette, hogy a sírok kronológiai sorrendben és nem ásatási kontextus alapján kerültek a leltárkönyvbe.

Az antropológiai elemzés morfo-taxonómiai módszerekkel történt, egyéb vizsgálat (DNS-mintavétel stb.) nélkül. A csontvázak vizsgálatánál kor- és nemmeghatározásra, demográfiai elemzésre, patológiás vizsgálatra és koponyamérésekre került sor. A kor meghatározásnál a Nemeskéri János, Harsányi Gyula és Acsádi Gyula szerzőhármas,¹⁵²² valamint Mays,¹⁵²³ az M. Stloukal, D. Hanaková szerzőpáros,¹⁵²⁴ illetve Ischan és kollégái¹⁵²⁵ módszereit követve ellenőriztük Al. Botezatu méréseit.¹⁵²⁶ A nemek meghatározásánál Éry-Kralovánszky-Nemeskéri¹⁵²⁷ módszerét követtük. A koponyaméréseknél Alekszejev és Debec¹⁵²⁸ módszerét alkalmaztuk Martin és Saller¹⁵²⁹ klasszifikációja alapján, a testmagasság megállapítását Sjøvold¹⁵³⁰ módszereivel végeztük, a fogazati státust pedig Lovejoy és munkatársai, valamint Ubelaker¹⁵³¹ mérései és Miles¹⁵³² fogkopási kategóriái alapján állapítottuk meg. A demográfiai elemzésben Bernert Zsolt¹⁵³³ antropológiai programcsomagja nyújtott hathatós segítséget. D. Botezatu a testmagasságot Manouvrier és Trotter-Gleser módszereivel végezte,¹⁵³⁴ a koponyaindex-méréseket pedig hasonlóan Alekszejev és Debec méréseivel, Martin klasszifikációja alapján.

---

¹⁵²¹ Ezúton szeretném megköszönni D. Miu, László Attila és Raluca Kogălniceanu segítségét az embertani anyag és a regiszterek felkutatásában.

¹⁵²² NEMESKÉRI et al. 1960, 103-115.

¹⁵²³ MAYS 1998, 117-138.

¹⁵²⁴ SLOUKAL-HANÁKOVÁ 1978, 53-69.

¹⁵²⁵ ISCHAN et al. 1984, 1094-1104.

¹⁵²⁶ D. Botezatu mérései a következő regiszterekben jelentek meg: 1985-ös szerződés no. 16/1985 és M. E. J. 87/1985; 1986-os szerződés no. 8/10 január 1986 M. E. J. ; az 1987-es szerződés az 1981-es Mentőállomás ásatásából – Săpăturile din 1981 „Stația de salvare”.

¹⁵²⁷ ÉRY et al. 1963, 41-90.

¹⁵²⁸ ALEKSZEJEV-DEBEC 1964.

¹⁵²⁹ MARTIN-SALLER 1957, 85-86.

¹⁵³⁰ SJØVOLD 1990, 431-447.

¹⁵³¹ UBELAKER 1984, 41-71.

¹⁵³² MILES 1963, 191-209.

¹⁵³³ BERNERT 2005, 71-75.

¹⁵³⁴ MANOUVRIER 1893M 347-402; TROTTER-GLESER 1958, 79-123.

8. 3. A temető népességének nem és életkor szerinti megoszlása (demográfiai jellemzők)

Al. Botezatu 342 csontvázat elemzett,¹⁵³⁵ amelyből két esetben teljesen megsemmisült a lelet, míg 104 esetben nem lehetett nemmeghatározást végezni (30,4%). Az elhunytak nagy része kisgyermek volt (Infans I–II.).

Kor	Nem							
	Férfi		Nő		Meghatározatlan		Összesen	
	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%	Nr.	%
<i>infans</i> I (0–7 év)	2	0,58	2	0,58	93	27,19	93	27,19
<i>infans</i> II (7–14 év)	6	1,75	11	3,22	13	3,80	30	8,77
<i>iuvēnis</i> (14–18 év)	7	2,05	2	0,58	2	0,58	11	3,22
<i>adultus</i> (18–30 év)	22	6,43	49	14,33	-	-	71	20,76
<i>maturus</i> (30–60 év)	88	25,73	39	11,40	-	-	127	37,13
<i>senilis</i> (60 év felett)	5	1,46	3	0,88	-	-	8	2,34
Meghatározatlan	2	0,58	-	-	-	-	2	1,58
Összesen	132	38,60	106	30,99	104	30,41	342	100,00

60. Ábra. Demográfiai helyzetfelmérés D. Botezatu mérései alapján

A demográfiai elemzésből leszűrhető, hogy nagyon sok a kisgyermek, azaz az *infans* I. (27,19%), amelyből 6,90% 0–1 éves korban hunyt el. Összességében az *infans* I–II. és *iuvēnis* korú gyerekek a temető 39,18%-át alkotják, ami tükrözi a kor hasonló temetőinek demográfiai megoszlását, ugyanakkor azt is, hogy valamivel kisebb az átlagnál a gyerekhalandóság a Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőben. A népesség 61,82%-a elérte a felnőttkort, azonban csak 2,34% hunyt el idős éveiben.

¹⁵³⁵ Contractul nr. 8/10 ianuarie 1981, M.E.J., 1981, 77.

A vizsgált csontvázak között a férfiak számaránya magasabb, mint a nőké, a temető 30,99%-a férfi (*sex ratio*: 1,24), ez a nembeli különbség a maturus kor felé haladva megduplázódik (25,73% férfi és 11,40% nő). Erre a jelenségre egyszerű a magyarázat, a nők a szülés következtében nagyobb életveszélynek voltak kitéve, a férfiakkal ellentétben (14,33% nők és 11,40% a férfiak esetében), ugyanakkor a magas 0–1 év közötti gyermekhalandóság ugyanezt a tényt erősíti meg. Számos szülés során komplikáció lépett fel, és az anya elhunyt a magzatával együtt.

Korcsoport	Elhalálozottak		Túlélési görbe	Halandósági Görbe	*	**	Várható élettartam
	No.	%					
	(Dx)	(dx)	(lx)	(qx)	Lx	Tx	(ex)
0–4	82	25,55	100,0	0,2555	436,125	2430,300	24,30
5–9	27	8,41	74,45	0,1130	351,225	1994,175	26,79
10–14	15	4,67	66,04	0,0707	318,525	1642,950	24,88
15–19	17	5,30	61,37	0,0864	293,600	1324,425	21,58
20–24	25	7,79	56,07	0,1389	260,875	1030,825	18,38
25–29	37	11,53	48,28	0,2388	212,575	769,950	15,95
30–34	19	5,92	36,75	0,1611	168,950	557,375	15,16
35–39	20	6,23	30,83	0,2021	138,575	388,425	12,60
40–44	23	7,16	24,60	0,2911	105,100	249,850	10,16
45–49	19	5,92	17,44	0,3394	72,400	144,750	8,30
50–54	19	5,92	11,52	0,5139	42,800	72,350	6,28
55–59	10	3,11	5,60	0,5553	20,225	29,550	5,28
60–64	6	1,87	2,49	0,7510	7,775	9,325	3,74
65–69	2	0,62	0,62	1,0000	1,550	1,550	2,50

61. Ábra. Halandósági helyzetfelmérés D. Botezatu mérései alapján

Korcsoport	Elhalálozottak		Túlélési görbe	Halandósági Görbe	*	**	Várható élettartam
	No.	%					
	(Dx)	(dx)	(lx)	(qx)	Lx	Tx	(ex)
Férfiak							
20–24	11	10,89	100,00	0,1089	472,775	2186,000	21,86
25–29	8	7,92	89,11	0,0889	445,750	1713,225	19,23

30–34	13	12,87	81,19	0,1585	373,775	1267,475	15,61
35–39	13	12,87	68,32	0,1884	309,425	893,700	13,08
40–44	15	14,86	55,45	0,2680	240,100	584,275	10,53
45–49	13	12,87	40,59	0,3182	170,775	344,175	8,48
50–54	14	13,86	27,72	0,5000	103,950	173,400	6,26
55–59	9	8,91	13,86	0,6429	47,250	69,450	5,01
60–64	3	2,97	4,95	0,6000	17,250	22,200	4,48
65–69	2	1,98	1,98	1,0000	4,950	4,950	2,50
Összesen: 101							
Nők							
20–24	14	17,73	100,00	0,1773	455,675	1420,700	14,20
25–29	29	36,71	82,27	0,4462	319,575	965,025	11,73
30–34	6	7,59	45,56	0,1666	208,825	645,450	14,17
35–39	7	8,86	37,97	0,2333	167,700	436,625	11,48
40–44	8	10,13	29,11	0,3480	120,225	268,925	9,23
45–49	6	7,59	18,98	0,3999	75,925	148,700	7,83
50–54	5	6,33	11,39	0,5557	41,125	72,750	6,39
55–59	1	1,26	5,06	0,2490	22,150	31,650	6,25
60–64	3	3,80	3,80	1,0000	9,500	9,500	2,50
Összesen: 79							

62. Ábra. Halandósági helyzetfelmérés D. Botezatu mérései alapján

A születéskor várható élettartam magas volt, egyike a legmagasabb szériáknak Erdély területéről a 9–10. században. A nők várható élettartama 7 évvel alacsonyabb a férfiakénál, ez a tendencia megfigyelhető enyhe növekedéssel 50 éves korig, mikortól a nők várható élettartama hosszabb a férfiak becsült elhalálozásánál. Számos csontváz 50 év feletti életkora viszonylagos társadalmi és gazdasági jólétet feltételez a korszakban a Maros középső folyása mellett.

8. 4. A koponya és a *postcranialis* váz biometrikus és morfológiai jellemzői

No. Martin	Jelzők	Férfiak				Nők			
		N	Min-max	M	σ	N	Min-max	M	σ
1	g-op	47	170–211	188,05	9,75	41	164–199	180,55	8,12
8	au-eu	52	124–156	140,29	6,56	42	124–159	140,67	7,40
9	ft-ft	45	88–112	98,77	5,26	34	91–109	98,50	3,81
10	co-co	47	101–135	120,25	8,03	35	112–130	120,90	4,78
11	au-au	27	103–140	123,50	9,19	26	107–148	122,81	9,67
12	ast-ast	41	92–132	114,03	7,94	29	100–138	111,50	7,88
17	ba-b	2	138–145	142,00	3,50	5	132–141	134,50	3,52
20	po-b	37	106–132	117,37	5,63	32	88–125	112,35	7,60
45	zy-zy	21	60–78	133,45	6,48	11	124–146	131,96	6,69
47	n-gn	18	106–132	119,27	6,81	10	109–119	11,00	3,20
48	n-pr	26	60–78	70,73	4,98	13	60–76	68,20	4,06
51	mf-ek	28	32–38	41,08	3,51	13	37–46	40,97	2,40
52	<i>orbita</i> magasság	27	30–38	34,47	2,29	13	25–35	32,35	2,62
54	al-al	24	22–30	25,21	1,96	13	19–28	24,43	2,58
55	n-ns	27	44–59	52,59	3,14	13	44–59	51,73	4,04
62	ol-st	2	41–47	44,50	3,00	-	-	-	-
63	anm2-anm2	12	34–51	43,08	4,87	5	35–42	40,10	2,72
65	kdl-kdl	19	100–147	121,39	11,1	14	103–133	119,22	8,64
66	go-go	34	87–118	103,03	2	26	82–111	96,54	6,86
68	<i>mandibula</i> mélység	34	55–81	70,18	7,99	23	62–76	68,16	4,02
69(1)	<i>mandibula</i> m.	51	22–37	32,14	5,93	36	20–34	29,87	2,59
	<i>mandibula</i> sz.	51	8–17	12,43	3,21	36	9–16	12,17	1,58
69(3)	testmagasság	74	153–178	165,48	1,86	32	144–168	158,38	5,12
	Manouvrier	74	157–182	171,27	5,36	32	148–172	159,07	5,29
	Trotter-Gleser,	74	158–182	169,31	5,74	32	149–167	159,37	3,56
	illetve Bach, illetve	74	156–179	168,48	4,51	32	148–169	157,38	4,74
	Breitinger ¹⁵³⁶				5,23				
	nyomán								

¹⁵³⁶ BACH 1965, 12-21; BREITINGER 1938, 249-274.

No. Martin	Jelzők	Férfiak				Nők			
		N	Min-max	M	σ	N	Min-max	M	σ
8/1	Cranian	47	64–87	74,81	5,46	41	64–96	77,67	6,49
17/1	Bazio-bregmatic long.	2	75–80	78,00	2,50	5	71–78	74,50	2,28
17/8	Bazio-bregmatic transv.	2	97–102	100,0	2,50	5	83–101	94,70	6,36
20/1	Porio-bregmatic long.	36	55–72	62,06	3,49	32	44–70	61,97	4,87
20/8	Porio-bregmatic transv.	37	76–93	83,40	4,36	32	61–95	81,00	7,67
9/30	Frontal	46	74–94	82,50	3,95	32	72–90	81,40	3,46
9/8	Fronto-parietal	45	63–77	70,45	3,41	32	58–81	70,59	4,61
12/8	Parieto-occipital	39	73–92	81,11	5,59	29	69–91	79,92	4,78
47/45	Facial total	14	74–99	91,50	6,18	29	75–95	86–56	3,17
48/45	Facial superior	20	42–59	53,50	3,89	11	45–61	51,41	4,42
52/51	Orbital	27	68–100	84,38	7,04	13	64–85	79,04	6,65
54/55	Nazal	25	36–56	46,86	4,47	12	38–54	46,75	4,30
63/62	Paletal	-	-	-	-	-	-	-	-
66/65	Mandibula sz.	19	73–90	83,40	4,76	12	75–94	82,42	5,38
68/66	Mandibula	33	55–82	69,01	7,24	19	48–78	67,86	7,02
69(3)/69	A mend. robusztucitása	51	26–53	37,93	6,20	35	31–55	39,99	6,51
(1)	Cranio-facial transv.	20	87–105	95,55	4,51	11	77–102	92,13	6,62
45/8									
Humerus	6/5 jobb	83	57–96	81,35	5,95	56	54–95	79,45	7,76
	6/5 bal	83	57–100	81,77	6,78	50	61–100	79,52	7,45
	Átlag			81,36	6,38			79,49	7,62
	6/7 jobb	93	84–138	103,3	8,51	61	85–116	98,38	7,55
Femur	6/7 bal	97	82–124	4	7,90	61	88–120	99,41	6,94
	Átlag			102,1	8,23			98,90	7,27
	10/9 jobb	93	63–108	7	8,46	63	62–100	77,38	7,65
	10/9 bal	93	66–107	102,7	7,76	61	64–92	76,60	6,50
	Átlag			4	8,13			77,00	7,12
	9a/80 jobb	85	54–92	80,04	6,07	58	54–86	69,63	6,57
Tibia	9a/8a bal	80	57–93	78,97	5,63	52	55–80	68,93	6,18
	Átlag			79,50	5,87			69,30	6,40
				71,18					
				70,52					
				70,86					

63. Ábra. Kranimetriai és antropometriai vizsgálatok D. Botezatu mérései alapján

A koponyaindexek elemzése során kitűnik, hogy a női koponyák *transversalis* átmérője nagyobb, mint a férfiak esetében, így a férfikoponyák nagy része *dolichocran* (hosszú koponya) jegyeket mutat (74,81), míg a nők esetében dominál a *mesochran* (középhosszú) jelleg (77,67). A Gyulafehérvár- Mentőállomás temetővel szemben a kolozsvári Szántó utcai temetőben a férfikoponyák nagy része *brachicran* (rövid fejű) és *hyperbrachicran* (erősen rövid), a nők esetében hasonlóan a rövid, *brachicran* koponya a domináns,¹⁵³⁷ a koponyák europid jellegeket hordoznak, de 3 esetben (2, 6. és 10. sír) mongoloid vonások is megjelennek (magas *mandibula*, magas arc). A Gyulafehérvár- Mentőállomás temetőhöz közel található Ópiski 12. századi sírjaiban szintén a *dolichocran* és *mesochran* koponyatípus a domináns.¹⁵³⁸

Kategóriák	Férfiak		Nők	
	N	%	N	%
<i>Ultradolichocran</i>	1	2,13	1	2,38
<i>Hiperdolichocran</i>	7	14,89	2	4,76
<i>Dolichocran</i>	19	40,43	11	26,19
<i>Mezochran</i>	10	21,28	16	38,09
<i>Brachicran</i>	7	14,89	6	14,28
<i>Hiperbrachicran</i>	3	6,38	3	7,14
<i>Ultrabrachicran</i>	-	-	3	7,14

64. Ábra. Koponyahosszúság D. Botezatu mérései alapján

8. 4. 1. Az agykoponya biometrikus jellemzői

A porio-bregma verticalis átmérője (*po-b*) alapján a női (112,35mm) és férfi (117,37mm) koponyák jelentős része a magas kategória alsó határán helyezkedik el. Nemek alapján a mérleg nyelve enyhén a férfi koponyák felé hajlik (magas és nagyon magas jegyek a jellemzők, míg a nők esetében a magas kategória). E megfigyelések fontosak a koponyák tipológiai besorolásánál.

¹⁵³⁷ MARCSIK 2002–2003, 87.

¹⁵³⁸ MUNTEAN 1999, 353.

Kategóriák	Férfiak		Nők	
	N	%	N	%
Nagyon rövid átmérő	3	8,11	3	9,38
Rövid átmérő	5	13,51	4	12,55
Közepes átmérő	9	24,32	7	21,87
Magas átmérő	10	27,02	7	21,87
Nagyon magas átmérő	10	27,02	11	34,33

65. Ábra. A *porio-bregma verticalis* átmérője (po-b)

Longitudinalis porio-bregma jegyek (po-b/g-op). Mindkét nem esetében az ortocran koponya típus a jellemző (férfiak esetében 61,97%, nők esetében 62,06%).

Kategóriák	Férfiak		Nők	
	N	%	N	%
<i>Camecran</i>	4	11,43	5	15,63
<i>Ortocran</i>	21	60,00	15	46,86
<i>Hypsicran</i>	10	28,57	12	37,50

66. Ábra. *Longitudinalis porio-bregma jegyek (po-b/g-op)*

Transversalis porio-bregma jegyek (po-b/eu-eu). A nők esetében a tapeioncran jegy figyelhető meg nagyobb számban (a koponya szélesség nagyobb mint a hosszúsága), míg a férfiak esetében a metriocran koponyatípus a jellemző.

Kategóriák	Férfiak		Nők	
	N	%	N	%
<i>Tapeioncran</i>	12	32,43	15	46,88
<i>Metriocran</i>	14	37,83	9	28,12
<i>Acrocran</i>	11	20,73	8	25,00

67. Ábra. *Transversalis porio-bregma jegyek (po-b/eu-eu)*

A frontális átmérő minimális átlaga (ft-ft) alapján a férfiak esetében a középső kategória a domináns (98,77mm), míg a nőkre a széles kategória felső határa a jellemző (98,50mm).

Kategóriák	Férfiak		Nők	
	N	%	N	%
Nagyon keskeny	3	6,67	-	-
Keskeny	7	15,55	-	-
Közepes	13	28,89	8	23,53
Széles	12	26,67	17	50,00
Nagyon széles	10	22,22	9	26,47

68. Ábra. A frontális átmérő maximális átlaga (co-co)

A frontális átmérő maximális átlaga (co-co). A férfi koponyák esetében hasonlóan a fenti adatokhoz a közepes átlag a jellemző (120,25mm), míg a nők esetében a nagyon széles kategória alsó határa. A homlokcsont beható tanulmányozása arra enged következtetni hogy a helyi populációban nagyon gyakori a széles homlok.

Kategóriák	Férfiak		Nők	
	N	%	N	%
Nagyon keskeny	6	12,76	-	-
Keskeny	8	17,02	-	-
Közepes	9	19,15	7	20,00
Széles	11	23,40	7	20,00
Nagyon széles	13	27,66	21	60,00

69. Ábra. A frontális átmérő maximális átlaga (co-co)

A homlok transversalis jegyei (ft-ft/ co-co). A homlokcsont az esetek jelentős részénél ovális, mindkét nemre átmeneti értéket kapunk (férfiak esetében 82,50, nők esetében 88,40). Fontos kiemelni hogy nem fordul elő párhuzamos élű homlokcsont!

Kategóriák	Férfiak		Nők	
	N	%	N	%
Szférikus	18	39,13	9	28,13
Ovális	28	60	23	71,87
Párhuzamos	-	-	-	-

70. Ábra. A homlok transversalis jegyei (ft-ft/ co-co)

Transversalis fronto-parietalis jegyek (ft-ft/ eu-eu). Mindkét nem esetében az eurimetop típus a jellemző (70,45 a férfiak, 70,59 a nők esetében).

Kategóriák	Férfiak		Nők	
	N	%	N	%
Stenometop	5	11,11	3	9,30
Metriometop	10	22,22	7	21,86
Eurimetop	30	66,67	22	68,75

71. Ábra. Transversalis fronto-parietalis jegyek (ft-ft/ eu-eu).

A nyakszírtcsont maximális szélessége (ast). Az elemzett egyedek jelentős részénél a széles típus a domináns (114,03 férfiak, 11,5 a nők esetében).

Kategóriák	Férfiak		Nők	
	N	%	N	%
Nagyon rövid	2	4,88	-	-
Rövid	5	12,20	3	10,34
Közepes	9	21,95	7	24,14
Nagy	12	29,27	10	34,48
Nagyon nagy	13	31,71	9	31,03

72. Ábra. A nyakszírtcsont maximális szélessége (ast)

8. 4. 2. Az agykoponya morfológiai jellemzői

Az agykoponya formája *norma verticalis* helyzetben nagyon eltérő jegyeket mutat. A leggyakrabban megjelenő forma az ovális, ezt követi a pentagonális, rombusz- és szférikus koponyaforma (az utóbbi a női koponyákra jellemző).

Forma	Férfiak		Nők	
	N	%	N	%
Ovális	26	57,78	25	59,52
Ötszögű	13	28,89	6	14,29
Rombusz alakú	2	4,44	5	11,90
Gömb alakú	1	2,22	4	9,52
Ék alakú	2	4,44	1	2,38
Ellipszis	1	2,22	1	2,38

73. Ábra. Az agykoponya morfológiai jellemzői D. Botezatu mérései alapján

Az agykoponya formája *norma occipitalis* helyzetben. A leggyakrabban előforduló forma a háztető alakú koponya, ritkábban jelentkezik a domború koponya típus.

Forma	Férfiak		Nők	
	N	%	N	%
Háztető	25	52,88	26	46,43
Domború	13	27,08	24	42,86
Sátor	10	20,83	6	10,71

74. Ábra. Koponyaformák D. Botezatu mérései alapján

A *homlokeresz (glabella)* fejlettsége az egész népességre jellemző, elsősorban a férfiak esetében. A három besorolás (gyengén-, közepesen, erősen fejlett) közül a 3. típus gyakran jelentkezik a temetőben.

A fejlődés szintje	Férfiak		Nők	
	N	%	N	%
Jellegtelen	8	11,11	20	43,48
Gyenge	25	34,72	17	36,90
Enyhén fejlett	22	30,56	6	13,04
Közepesen fejlett	10	13,89	3	6,52
Fejlett	5	6,94	-	-
Erősen fejlett	2	2,78	-	-

75. Ábra. A homlokeresz fejlődési szintjei D. Botezatu mérései alapján

A csecsnyúlvány felszíne erősen fejlett a férfiak és közepesen fejlett a nők esetében.

A fejlődés szintje	Férfiak		Nők	
	N	%	N	%
Nagyon gyenge I	1	1,32	3	5,56
Gyenge II	4	5,26	9	16,6
Közepes III	10	13,16	25	46,3
Fejlett IV	28	36,84	11	20,3
Erősen fejlett V	33	43,42	6	11,11

76. Ábra. A csecsnyúlvány fejlődési szintjei D. Botezatu mérései alapján

Az arckoponya közepesen magas a férfiaknál, míg a nőknél a közép-magas arckoponya a jellemző.

Kategóriák	Férfi		Nő	
	N	%	N	%
Hipereroprosop	1	7,14	1	11,11
Euriprosop	-	-	3	33,33
Mezoprosop	5	35,71	3	33,33
Laptoprosop	3	21,43	2	22,22
Hiperlaptoprosop	5	35,71	-	-

77. Ábra. Az arckoponya morfológiai jellemzői D. Botezatu mérései alapján

A szemüregszélesség mindkét nem esetében kis-közepes méretű.

Kategóriák	Férfi		Nő	
	N	%	N	%
Nagyon kicsi	9	32,14	1	7,69
Kicsi	2	7,14	4	30,77
Közepes	6	21,43	4	30,77
Nagy	8	28,57	2	15,38
Nagyon nagy	3	10,71	2	16,38

78. Ábra. Az orbiták morfológiai jellemzői *D. Botezatu* mérései alapján

A szemüreg magassága a férfiak esetében közepes, míg a nőknél a rövid típus a domináns.

Kategóriák	Férfi		Nő	
	N	%	N	%
Nagyon kicsi	2	7,41	3	23,08
Kicsi	6	22,22	6	46,15
Közepes	8	29,63	4	30,77
Nagy	8	29,63	-	-
Nagyon nagy	3	11,11	-	-

79. Ábra. Az orbiták morfológiai jellemzői *D. Botezatu* mérései alapján

Az orr hossza a férfiak esetében közepes és hosszú (52,57 mm), a nők esetében hosszú (51,7 mm).

Kategóriák	Férfi		Nő	
	N	%	N	%
Nagyon kicsi	2	7,41	1	7,69
Kicsi	7	25,92	2	15,38
Közepes	10	37,04	3	23,08

Nagy	6	22,22	3	23,08
Nagyon nagy	2	7,41	4	30,77

80. Ábra. Az orr morfológiai jellemzői D. Botezatu mérései alapján

Az alsó állcsont (mandibula) magassága (go-pgo) a legtöbb esetben igen alacsony: férfiak (70,18 mm) és nők (68,16 mm).

Kategóriák	Férfi		Nő	
	N	%	N	%
Nagyon kicsi	21	21,76	10	43,48
Kicsi	5	14,71	6	26,09
Közepes	6	17,65	6	26,09
Nagy	2	5,88	1	4,35
Nagyon nagy	-	-	-	-

81. Ábra. A mandibula morfológiai jellemzői D. Botezatu mérései alapján

A mandibula bicondilaris szélessége (kdl-kdl) a férfiaknál közepesen széles (121,39 mm), a nők esetében pedig széles (119,22 mm).

Kategóriák	Férfi		Nő	
	N	%	N	%
Nagyon kicsi	3	15,79	1	7,14
Kicsi	4	21,05	2	14,29
Közepes	4	21,05	2	14,29
Nagy	3	15,79	4	28,57
Nagyon nagy	5	26,32	5	35,71

82. Ábra. A mandibula bicodilaris szélessége D. Botezatu mérései alapján

8. 4. 3. A *postcranialis* váz biometrikus jellemzői

A hosszú csontokon erős fizikai munka nyomai figyelhetők meg: a *humerus* vizsgálatakor feltűnik a deltaizom tapadásának erős lenyomata (főleg férfiak esetében), a femur proximalis epifízisének deformáltsága, a linea aspera erős fejlettsége férfiak esetében, ugyanakkor a tibia közepes kihasználtsága gyakori gyaloglásra és nehéz tárgyak cipelésére utal. A megfigyelhető patológiás elváltozások is elsősorban munkabalesettel és az életmódból adódó rendellenességekkel hozhatók kapcsolatba – pl. az ugrócsont és a *tibia distalis* epifízisének (a szárcapocscsont alsó vége) deformáltsága a gyakori guggoló pozícióra utal (lásd patológiás elváltozások).

Kategóriák		Férfi				Nő			
		Jobb		Bal		Jobb		Bal	
		N	%	N	%	N	%	N	%
<i>Femur</i>	<i>hiperplatimar</i>	25	26,88	32	34,40	28	44,44	26	42,62
	<i>platimar</i>	44	47,31	42	45,16	25	39,68	30	49,18
	<i>eurimar</i>	22	23,66	17	18,28	9	14,28	5	8,20
	<i>stenomar</i>	2	2,15	2	2,15	1	1,59	-	-
<i>Tibia</i>	<i>platicnem</i>	12	14,12	11	13,75	15	25,86	15	28,85
	<i>mezoscnem</i>	24	28,24	29	36,25	16	27,59	14	26,92
	<i>euricnem</i>	59	69,41	40	50,00	27	46,55	24	46,15

83. Ábra. A hosszúcsontok jellemzői D. Botezatu mérései alapján

8. 5. Testmagasság

106 csontváz esetében nyílt lehetőség magasságmérésre (74 férfi és 32 nő esetében) három módszer segítségével: Manouvrier, Trotter–Glesar, E. Breiting (férfi vázak) és H. Bach segítségével (női vázak). R. Martin klasszifikációja alapján a népesség testmagassága a közepmagas kategória alsó szakaszába sorolható (168,48 cm férfiak és 157,38 cm nők esetében). Csak néhány esetben figyelhető meg eltérés magasabb vagy alacsonyabb termet felé, ez alapján a lakosság egységesen közepes termetű.

Kategória	Magasság	Férfiak		Nők		Kategória
		N	%	N	%	
Nagyon kicsi	x–150cm	-	-	-	-	0.140cm
Kicsi	151–160cm	5	6,76	2	6,25	141–149cm
Közép–kicsi	161–164cm	15	20,27	5	15,63	150–153cm
Közepes	165–167cm	14	18,92	9	28,12	154–156cm
Közép–magas	168–170cm	13	17,57	8	25,00	157–159cm
Magas	170–180cm	27	36,49	8	25,00	160–170cm
Nagyon magas	180–x	-	-	-	-	-

84. Ábra. A testmagasság adatok alakulása D. Botezatu mérései alapján

Számozás	Temető	Évszázad	Közepes	Középmagas	Magas
1.	Gyulafehérvár Mentőállomás ¹⁵³⁹	9–10.		157,38cm	
2.	Gyulafehérvár Brândușei utca ¹⁵⁴⁰	10–11.			163,0cm
3.	Vajdahunyadi temető ¹⁵⁴¹	11.		156,07cm	
4.	Ópiski ¹⁵⁴²	12.		155,35cm	
5.	Arad- Csóka-erdő ¹⁵⁴³	10–11.		159,8cm	
6.	Kolozsvár Szántó utca ¹⁵⁴⁴	10.		158,4cm	

¹⁵³⁹ A Mentőállomás temető 1979–1981-es anyagát kiegészítettük az utólag előkerült csontvázakkal a Profi-OMV leletmentő ásatások kora középkori anyagával és néhány szorvány csontvázal.

¹⁵⁴⁰ A temető csontanyagának jelentős része Bukarestbe került és ott adminisztrációs problémák miatt az elemzés elmaradt. Három alkalommal nyílt lehetőség megtekinteni a Brândușei utcai temető csontanyagát: első ízben 2005-ben, Mende Balázs Gusztáv és Langó Péter társaságában, DNS gyűjtés alkalmával (...számú sírok), ezt követően 2007-ben (... számú sírok) és utoljára 2012-ben, mikor megtaláltuk a Gyulafehérvári Egyesülés Múzeum rakatárában az 1997–1999 között feltárt csontvázakat (a feltárt 23 vázból 21-et sikerült azonosítani), amelyeket M. Drâmbărean gyulafehérvári régész tárt fel (Groza Tiberiu telkén feltárt sírok): M1/99, M2/99, M3/99, M4/99, M5/99, M6/99, M7/99, M8/99, M9/99, M11/99, M12/99, M13/99, M14/99, M15/99, M16/99, M17/99, M18/99, M19/99, M20/99, M21/99, M23/99. A fenti sírok régészeti kontextusát Aurel Dragotă közölte 2001-ben: Dragotă-Brânda 2001, 289-318.

¹⁵⁴¹ DRAGOTĂ-ȚIPLIC 2000, 126.

¹⁵⁴² MUNTEAN 1999, 353.

¹⁵⁴³ MUNTEAN 1999-2000, 535-553.

¹⁵⁴⁴ MARCSIK 2002-2003, 83-90.

7.	Tetarom-Nokia Nemeszsúk ¹⁵⁴⁵	11–12.	152,78cm		
8.	Zalavár-Kápolna ¹⁵⁴⁶	11–12.		158,81cm	
Testmagasság átlaga a 10–11. századi temetőkben: 157,93cm ¹⁵⁴⁷					

85. Ábra. Testmagassági adatok a Kárpát-medencében hasonló 10–12. századi temetők alapján (Nők)

No.	Temető	Évszázad	Közepes	Középmagas	Magas
1.	Mentőállomás temető	11–12.		168,48cm	
2.	Brândușei utcai Temető	10–11.			173,59cm
3.	Vajdahunyadi temető	11.		-	
4.	Ópiski- Simeria Veche	12.		167,56cm	
5.	Temesvár- Csóka-erdő	10–11.		169,1cm	
4.	Szántó utcai temető	10.			172,4cm
5.	Tetarom-Nokia Nemeszsuki temető	11–12.		169,71cm	
6.	Zalavár-Kápolna	11–12.		169,17cm	
Testmagasság átlaga a 10–11. századi temetőkben: 168,83cm ¹⁵⁴⁸					

86. ábra. Testmagassági adatok a Kárpát-medencében hasonló 10–12. századi temetők alapján (Férfiak)

¹⁵⁴⁵ A csontanyag 20%-a került elemzésre, a temetőből kb. 70 kora középkori sír került elő, ebből Anamaria Diana közölt 21 sírt: Diana-Meșter 2013, 199-219.

¹⁵⁴⁶ MENDE 2005, 185-197.

¹⁵⁴⁷ ÉRY 1994, 217–224.

¹⁵⁴⁸ ÉRY 1994, 217–224.

8. 6. Koponyamérések jellemzői. Összehasonlítás középkori szériákkal a 9–13. századból

A 10–11. századi temetők embertani anyagára jellemző a 95% körüli europid koponyajelleg, és csak elenyésző számban fordul elő mongoloid vonás.¹⁵⁴⁹

<i>No.</i>	<i>Temető</i>	<i>Évszázad</i>	<i>M:1</i>	<i>M:8</i>	<i>M:9</i>	<i>8:1</i>
1.	Gyulafehérvár Mentőállomás	9–10.	188,05	140,29	98,77	74,81
2	Gyulafehérvár Brândușei utcai temető	10–11.	172,00	144,00	-	82,03
3.	Ópiski	10.	191,00	139,00	127,8	72,77
4.	Temesvár- Csóka-erdő	10.	182,45	139,05	-	76,22
5.	Kolozsvár Szántó utca	10.	183,33	144,33	104,33	78,97
6.	Kolozsvár Zápolya utca					
7.	Vajdahunyad- Kincseshegy	10.	170,00	125,00	92,00	73,53
8.	Nemeszsúk- Tetarom III Nokia	11–12.	179,00	143,00	99,00	79,93
9.	Ikervár	10–11.	188,30	149,20	103,50	79,20
10.	Sorokpolány	10–11.	191,58	140,50	98,40	73,33
11.	„Skandinávok”	6–11.	189,90	140,40	97,00	73,93
12.	Libice	9–10.	189,30	141,80	97,90	74,90
13.	Ptuj	10–11.	189,30	143,60	99,50	75,85
14.	Cedyna	7–9.	189,00	139,90	97,60	73,70
15.	Jozefov	8–9.	188,60	137,80	99,30	73,06
16.	Békés-Povádzug	10–12.	187,50	139,90	100,40	74,61
17.	Kelet-Dunántúl	10–13.	182,20	142,10	96,40	77,99
18.	Dévény/Devín	11.	180,60	145,00	97,70	80,50
19.	Szombathely	10–11.	192,06	141,93	98,31	74,79

¹⁵⁴⁹ SZATMÁRY 2000, 95–102.

	Kisfaludy Sándor u.					
20.	Zalavár-Kápolna	11–12.	183,9	141,0	96,7	76,73
21.	Verušić-A Vojvodina	11.	183,31	140,93	98,67	76,98

87. Ábra. A fő koponya indexek alakulása középkori szériákon

8. 7. Patológiás esetek¹⁵⁵⁰

8. 7. 1. Epigenetikus elváltozások

- sutura metopica 6 esetben figyelhető meg (4 férfi és 2 nő esetében)
- sutura mendoza 7 esetben jelentkezik (5 férfi és 2 nő esetében)
- Worm csontok 16 esetben fordulnak elő a Mentőállomás temetőben, (8 férfi és 8 női csontváznál), a többletsontok száma férfiak esetében 1,8, míg a nőknél 1–3. Három alkalommal a Tetarom-Nokia temetőben, és egy-egy alkalommal a Zápolya utcai temetőben és a Vajdahunyad-Kincseshegy temetőben is megjelenik. Ez a genetikai variáció számos erdélyi kora középkori temetőben jelen van.
- Inka csontok 4 esetben jelentkeznek (1 férfi és 3 női váz esetében)

8. 5. 2. Traumás elváltozások

- csontkinövések: elsősorban a csigolyatestek szélein – 12 esetben volt megfigyelhető (erős fizikai munka és reumás megbetegedések következtében)
  - csonttörések:
    - A. Sípcsonttörések: 3 esetben figyelhető meg (a csontok rendellenesen forrtak össze – 417, 470 és 630. sírok)
    - B. orsócsonttörések (úgynevezett Parry-törés): 2 esetben jelentkezik, mindkét sérülés férfiakon figyelhető meg (védekező sérülés)
    - C. koponyasérülések: 5 esetben figyelhető meg (kizárólag férfikoponyákon) – 568., 632., 637., 668. és 658. sírok.
    - D. Porckorongsér: 7 férficsontváz esetében figyelhető meg
    - E. Arthrosis: az 512. női sír állkapocscsontján figyelhető meg.
6. 3. Fogágybetegségek

¹⁵⁵⁰ MARCSIK et al. 2006, 67–71.

Sírok száma	Férfi	Nő
Felnőtt egyének		
219	90	67
Gyermekek (Infans I–II.)		
123		
Összesen: 342		

88. Ábra. Fogágybetegségek

157 csontváz esetében mutatható ki fogszuvasodás (90 férfi és 67 nő esetében), figyelmen kívül hagyva az Infans csontvázakat. 123 gyermekváz elemzése során csupán 10 esetben figyelhető meg fogszuvasodás (6–9 éves korú koponyák esetében: tejőrlők és tejszemfogak esetében jelentkezik).

Csak néhány esetben figyelhető meg fogvesztés (valószínűleg paradontosis nyoma), ugyanakkor egyéb fogínygyulladásra jellemző nyom 7 esetben mutatható ki (3 férfi és 4 nő esetében), ezek az elváltozások elsősorban a nagyőrlőket érintették (elsősorban az első őrlők, M1).

8. 8. Következtetések

A Maros középső folyásán élt 9–10. századi populáció fő jellemvonása a hosszú (dolichocran) és közepes (mesocran) koponya, de hasonló jegyek figyelhetők meg más dél-erdélyi 9–10. századi koponyákon is (Ópiski – hyperdolichocran és mesochran koponyák).¹⁵⁵¹ Az arckoponya közepes és magas (mesoconc és laptocran).

A koponyaindexek europid jellegeket mutatnak, mongoloid vonások alacsony számban fordulnak elő.¹⁵⁵² Ugyanakkor jellemző a keveredés az europid, mediterán-dinari, mediterán-nordikus, mediterán-alpi, dinári-nordikus és kelet-europid típusok között. A leggyakoribb koponyatípus a mediterrán (20 férfi és 21 női koponya), protoeuropid (15 férfi és 2 nő), dinári (14 férfi és 6 nő), északi vagy nordikus (16 férfi és 5 nő) és a kelet-europid (6 eset). A Gyulafehérváron élt lakosság hasonló vonásokat mutat több al-dunai 9–10. századi

¹⁵⁵¹ MUNTEAN 1998, 339–372.

¹⁵⁵² DRĂMBĂREAN et al. 1998, 187–210.

temetővel¹⁵⁵³ (Sultana, Izvorul, Obârjia Nouă). A lakosság elsősorban germán és szláv elemeket hordoz.

Éry Kinga¹⁵⁵⁴ átfogó kutatásai számos korai tévhitet vetettek el. A 60-as évektől vált nyilvánvalóvá, hogy az avarok embertani képében a mongoloid vonás csak 15%-ban van jelen. Az europid típusú avar kori lakosságon belül a keskeny, hosszú, valamint széles, rövid koponyájú egyének 50–50% arányban fordulnak elő. A Dunántúl, Dél Szlovákia temetőire a hosszú fej a jellemző, míg a Kelet-Dunántúl, Duna-Tisza-köze inkább rövid fejű lakosságból tevődik össze. A magyarok betelepülésekor a lakosság jó részére jellemző a keskeny, hosszú koponya (kevésbé a rövid és széles típus).

A honfoglaló népesség 2 részre osztható:

- A+B+C csoport, széles koponyák europa–mongoloid részaránya legalább 40%
- C csoport, keskeny koponyák, az europa–mongoloid vonás csupán 6%.

A besenyő elem beépülését az embertani adatok cáfolják, hisz a férfiak és nők taxonómiai összetétele és méretértékei között nincs erre utaló különbség.

A populációra jellemző a középmagas termet, robusztus csontozat, és az erősen fejlett izomszövet (elsősorban férfiak esetében).

Az elemzett csontvázak felépítése, termete és koponyamérete szoros kapcsolatokat mutatnak az Al-Duna mellett élt 9. századi bolgár temetőkkel is. Ezt a megfigyelést támasztja alá a 9. századi régészeti leletek hasonlósága, ugyanakkor az avar korra jellemző mongoloid vonás csírájában fennmaradt a 10. században is.

Az Éry Kinga nevéhez fűződő adatok is hasonló termetadatokkal szolgálnak. A férfiak esetében 168,83 cm, míg a nőknél 157,93 cm a testmagasság átlaga, vagyis a 10–11. századi lakosságra a nagy–közepes termet a jellemző. A honfoglalás pillanatában a Kárpát-medencében főként europid típusú, zömmel keskeny, hosszú koponyaformájú népesség élhetett.

---

¹⁵⁵³ FIEDLER 1992, 329–332.

¹⁵⁵⁴ ÉRY 1993.

Történeti következtetések

A 2,6 hektáros alapterületű Gyulafehérvár-Mentőállomás temető Erdély legnagyobb koraközépkori temetője. A több mint 30 éve feltárt lelőhelyen a 3. századtól a 11. századig terjedő temetkezések kerültek napvilágra.

A temető népességének kulturális sokszínűségét a temetkezési szokások és a sírmellékletek elemzése segítségével ismerhetjük meg.

A sírmező elterjedési térképe fontos információkat nyújt a sírok horizontális rendjéről. A sírok tájolása nagyon változatos, a legelterjedtebb irány a NY-K tájolás, de szép számban fordított tájolású (K-NY) és a szokásostól eltérő tájolású sírok is megjelennek. A sírmélység hasonlóan változatos, a gyermeksírok és a csekély számú hamvasztásos temetkezések sekély gödörből kerültek elő. A 9-10. századi temetkezésekben találjuk a legmélyebb sírokat, összefüggés mutatható ki a sírmélység és a gazdag mellékletű sírok között. A sírmélység nemek szerinti megoszlása nem lehetséges, a korcsoportoknál pedig nincs kapcsolat a kor és a sírmélység között (találunk olyan gazdag mellékletű gyermektemetkezést, amelyet mélyre temettek).¹⁵⁵⁵

A sírok legnagyobb része aknasír és lekerekített téglalap alakú. Trapéz alakú és padkás temetkezés csak kis számban fordul elő (mindkét temetőrészben megjelenik). A gyermeksíroknál megjelenik az ovális alak, a hamvasztásos temetkezések esetén a lekerekített négyzet és a szabálytalan forma.

A temető jelentős hányada gyermektemetkezés (26,96%), az elterjedési térképen megfigyelhető a gyermeksírok kis csoportokba való rendeződése (rokonkapcsolat?).

A nekropolisz délnyugati, középső és északi részén néhány szabadon hagyott hely figyelhető meg, ahova nem temetkeztek. Ezek akár temetési szertartások helyszínei is lehettek.¹⁵⁵⁶ A sírmező délnyugati részén egy szabadon hagyott terület környezetében több szuperpozíció és a legtöbb kettős temetkezés figyelhető meg, itt sem kizárt egy temetési szertartásra hagyott hely léte.

---

¹⁵⁵⁵ 46. sír. Lásd 15. tábla.

¹⁵⁵⁶ TETTAMANTI 1975, 89; BODRI 2013, 32-33.

Számos temetkezés melléklet nélküli, elsősorban rendellenes fektetésű csontvázak esetén mutatható ki (14 esetből egy alkalommal találunk mellékletet rendellenes fektetésű sírban).¹⁵⁵⁷

A 9-10. századi temetkezések jelentős része a feltárt temető középső részén és a délnyugati részén helyezkedik el. A 10-11. századi sírok az egész sírmező területén megjelennek és a korai sírok mellett helyezkednek el, szuperpozíció a két temetőhorizont között csak pár alkalommal figyelhető meg. A legtöbb esetben a 10-11. századi sírok nem vágják a korábbi, 9-10. temetkezéseket.¹⁵⁵⁸

Étel-és italmellékelés szokása a temető teljes felületén megjelenik, a legtöbb cserépedényes és húsmellékletes temetkezés a 9-10. századi síroknál figyelhető meg.

Kőpakolásos temetkezés (kő- és téglakeretes, kővel borított, kővel szegélyezett, néhány követ tartalmazó sír, stb.) ugyancsak az egész nekropoliszra jellemző.

Az állatáldozat mindkét temetőrészben megjelenő szokás, a juh/kecske és szarvasmarha áldozás a 9-10. századi síroknál figyelhető meg, a temető középső, északnyugati részében. A lovastemetkezések elkülönülnek a szarvasmarha, juh/kecske mellékletű síroktól és a temető feltárt részének nyugati felén találhatók. A legmélyebb állatáldozatos temetkezések a 9-10. századi síroknál figyelhető meg (1,50m-nél mélyebben).

Cserépedények, a fentiekhez hasonlóan, mindkét temetőrészben megtalálhatók, sűrűsödés a 9-10. századi síroknál figyelhető meg. Gazdag mellékletű és szegényes sírokban egyaránt kimutatható, sírmélység alapján nem lehet csoportosítani az edényeket (megjelenik mély és közepesen mély sírokban is, 0,40-1,65m).

A Mentőállomás temető alapvetően egy csontvázas sírmező, a 8-9. századra keltezhető hamvasztásos sírok száma elenyésző (a sírok 0,35%-a). A hamvasztásos sírok magasan jelentkeznek, jelentős részük modernkori bolygatás áldozata lett. A kevés hamvasztásos temetkezés horizontális elhelyezkedése hasonlít az al-dunai birituális temetőkben megfigyelhető jelenségekhez (csontvázas temetkezés sarkában elhelyezett urnás vagy szórt hamvas temetkezések).¹⁵⁵⁹ A feltárt sírok mellékletéről kevés információ maradt fenn, egy esetben kagylómaradványokat (456/1980. sír) és római egygombos fibulát - archaikát - tártak fel (854/1981-1985. sír). Jellegzetes al-dunai, kőkeretes urna csak egy

¹⁵⁵⁷ 500. sír. Lásd a rendellenes sírok elterjedési térképét.

¹⁵⁵⁸ Ez nem mondható el a 9. századi sírok esetében, ahol több alkalommal a helyben talált római szarkofágot szétbontották és újrahasználták saját halottaik eltemetésére.

¹⁵⁵⁹ KOMATAROVA-BALINOVA 2008, 141.

esetben volt dokumentálva Gyulafehérváron, az ompolyfalfaludi (ma Horizont lakónegyed) C99. urnás temetkezésében.¹⁵⁶⁰

A gyulafehérvári Mentőállomás temető különlegessége abban rejlik, hogy egy nagyterjedésű köznépi temető keretében számos, különböző kulturális gyökerű temetkezési szokás, sírmelléklet jelenik meg.

A Mentőállomás temető népességét etnikai és kulturális sokszínűség jellemzi. A fennmaradt sírmelléklet és a temetkezési szokások alapján két nagy kronológiai egységre lehet osztani a sírmezőt: 8-9. századi hagyományokat felvonultató 9-10. századi és 9. századi elemeket tovább vivő 10-11. századi temetőrészre. E bonyolult átmenet megértéséhez át kell tekintenünk a temetkezési szokások és a leletanyag nyújtotta információkat:

A Mentőállomás temető kora középkori temetőjének első fázisa¹⁵⁶¹ a 8. század végén és a 9. század elején indul és a 10. század első harmadáig tart. Ezt az időrendet a temetkezési szokások és a sírmellékletek alapján lehet megállapítani.

A temetkezési szokások és a leletek alapján a temető használatának korai fázisában késő avar (késő avar és avar kor utáni) és al-dunai (bolgár) rítuselemek jelennek meg:

A késő avarkori temetkezési szokások legjellegzetesebb példái a fordított tájolású (K-NY) és a szokásostól eltérő tájolású (ÉNY-DK, É-D, D-É) sírok magas aránya, a kettős temetkezések (anya-gyermek) és padkás temetkezések jelenléte, a kőpakolásos sírok (kövel borított, kövel szegélyezett temetkezések), az állatáldozat (szarvasmarha, juh/kecske koponyás temetkezések) és a húsmelléklet a sírban (juh/kecske, szarvasmarha, szárnyas, kagyló), valamint a zsugorított fektetésű csontvázak.

A sírmellékletek a gazdag későavar kori, valamint keleti-frank peremterületek temetőire jellemzők. A gazdagság az alábbi lelettípusokban mutatkozik meg: tojásdad alakú, nyújtott hordó formájú fazekak hullámvonal és vonalköteg díszítéssel, kézzel formált edények,¹⁵⁶² két- és háromtagú rúdgyöngyök, millefiori mozaikgyöngyök, hengeres alakú madárcsont tűtartók, orsókarikák, archaikák a sírban (római egygombos és omega fibulák), stb.

Dél-Erdélyben, a Maros középső folyásán, a 6- 7. század fordulójától számos avar kori temetőt és magányos fegyveres temetkezést tártak fel, amelyek jól körbehatárolható dél-erdélyi avar uralomra utalnak: Aranyoslóna¹⁵⁶³ (2 telep és 2 temető), Marosgombás-

¹⁵⁶⁰ BĀLAN-OTA 2012, 41-62.

¹⁵⁶¹ Radu Heitel szerint a temető 4 lelethorizontból áll, de nem helyes összemosni a 2-3. századi római temető anyagát a 9-10, 10-11 és 12. századi temetők anyagával (HEITEL 1995, 407-408, 417-418).

¹⁵⁶² Lásd 1. és 2. kerámia tipológia táblát.

¹⁵⁶³ NAGY 2011.

Református templom¹⁵⁶⁴ (temető), Magyarlapádon (temető), Marosnagy lak¹⁵⁶⁵ (temető), Marosújvár (temető), Felvinc-Marosveresmart¹⁵⁶⁶ (magányos fegyveres lovastemetkezés), Ispánlaka¹⁵⁶⁷ (temető). Megfigyelhető, hogy a Maros középső folyásán koncentrálódnak az avar kori temetők, Erdély egyik leggazdagabb sókitermelő vidékén. Feltételezhető, hogy a dél-erdélyi avar kori népesség, kisszámú lovas-fegyveres vezetésével ellenőrzése alá vonta a helyi sóbányákat (hasnólóan mint a 9. század második felétől megjelenő bolgárok. Ez a temetőkoncentráció a 8-9. században is fennmaradt, ezt a Medgyes csoporthoz tartozó birituális temetők jelenléte szemlélteti a legjobban.¹⁵⁶⁸

Az al-dunai típusú temetkezési szokások legfontosabb megnyilvánulásai Gyulafehérváron a bolgár-szláv közösségek által gyakorolt hamvasztásos temetkezések (kis számban ugyan, de jelen vannak Gyulafehérvár területén), a fordított tájolás és a megszokottól eltérő tájolásmód (É-D, D-É, K-NY), kő- és téglakeretes temetkezések, két-három cserépedény elhelyezése a sírban, elsősorban a koponya körül, állatáldozat (juh/kecske és szarvasmarha temetkezések - koponya és részleges szarvasmarha temetkezések) és húsmelléklet a sírban (juh/kecske). Az al-dunai típusú leletanyag az avar kori telepekhez és temetkezésekhez hasonlóan Dél-Erdélyben és a Maros középső vonalán sűrűsödnek: Maroskarna, Oláhgorbó, Csombord, Sebesán, Szászváros-Bömerberg/Dealul Pemilor X8, stb, Ompolyfalfalud, stb.

A sírmelléklet számos bolgár elemet tartalmaz: változatos díszítésű és formavilágú cserépedények (teljes felületén hullámvonallal és vonalköteggel díszített fazekak, mélytálak, besimított hálómintával díszített kétfülű fazekak, fényezett felületű gömbtestű fazekak, virágcserep alakú tálak,¹⁵⁶⁹ kétfülű amforaszerű korsók, egyfülű vízkiöntő kancsók),¹⁵⁷⁰ sárgafonatos keresztbe spriccelt üveggyöngyök, félholdcsüngős ezüst fülbevalók, nagyszámú vaskés melléklet, al-dunai temetőkre jellemző köpűsfejú nyílvevesszők, stb.

A 9-10. századi temetők összetett avar kori és al-dunai típusú leletanyagában a 10. század során, feltehetően a kereskedelemi kapcsolatok révén, bizánci eredetű vagy bizánci hatású tárgyak is eljutottak Gyulafehérvárra:¹⁵⁷¹ granulációs díszítésű félhold alakú csüngők,

¹⁵⁶⁴ ROSKA 1936, 154.

¹⁵⁶⁵ RUSU 1962, Fig. 4/8–10; RUSU 1964, 37, Fig. 3/8–10.

¹⁵⁶⁶ RUSTOIU-CIUTĂ 2008, 90-91.

¹⁵⁶⁷ PROTASE-BLĂJAN-BOTEZATU-HAIMOVICI 2000.

¹⁵⁶⁸ ȚIPLIC 2006, 34-35.

¹⁵⁶⁹ Hasonló példány jelenik meg Khisar mellett (DONČEVA-PETKOVA 211. tábla)

¹⁵⁷⁰ AI-X, BI-BXI, CI-CVIII, DI-DIX, EI-EVI, FI-FXV, GI-GX – U. Fiedler al-dunai kerámiatipológiája (FIEDLER 1992, 121-171) és lásd 1-6 kerámia tipológia táblát.

¹⁵⁷¹ A 9. századi temetkezésekkel ellentétben a 10-11. századi sírokban nagyobb szerepet kap az ékszmelléklet (lásd az ékszerek elterjedési térképét).

bizánci típusú mellkeresztek, gömbsorcsüngös fülbevalók, granulációs díszítésű ezüst lemezgombok, szőlőfürtcsüngös fülbevalók, Bizánc közvetítésével északi eredetű, granulációval díszített ezüst gyöngy, stb.

A 10. század második felében megjelent a honfoglaló magyarság anyagi kultúrája Gyulafehérvár környezetében: temetkezési szokásában (lovas-, fegyveres- és lovas-fegyveres temetkezések, cserépedények elhelyezése a lábnál) és sírmellékletében: kisméretű fazekak, zömök felépítésű cserépedények elterjedése, öntött, áttört bronz hajfonatkorongok, csüngős veretek, ezüst és bronz hajkarikák,¹⁵⁷² három szálból sodort bronz nyakperecek,¹⁵⁷³ elhegyesedő végű egyszerű kör keresztmetszetű karperecek,¹⁵⁷⁴ tegezek, íjak, nyílcsúcsok, fokosbalták, vaskések, csiholók, kovák, fenőkövek, lószerszámok (zabla, kengyel, hevedercsat, vaskarika).

A gyulafehérvári Mentőállandóság temető különlegességét a 9. századi hagyományok továbbélése és a temetkezési szokásokban megfogható szinkretizmus adja.

Számos 9. századi temetkezési hagyomány (kettős temetkezések, fordított tájolású sírok, kőpakolásos sírok, állatáldozás, étel- és italmellékelés szokása, stb.) tovább él a 10. századi temetkezésekben, eltűnnek a téglakeretes temetkezések és megjelennek új, korábban nem tapasztalható temetkezési szokások és sírmelléklet (koporsós temetkezések, tojásmelléklet, stb.). Szuperpozíció kevés alkalommal fogható meg, a 10-11. századi temetkezések a 9-10. századi sírok mellett helyezkednek el. A legszembeütőbb jelenség a fordított tájolású sírok magas aránya a 10-11. századi temetkezésekben, ezt tetézi a kőpakolásos sírok magas száma (jelentős fordított tájolású kőpakolásos sír került napvilágra).

A gyulafehérvári térségben a 10. század közepén megjelenő honfoglaló magyarság egy olyan összetett kulturális háttérrel rendelkező népességet talált, amely átvette ugyan a temetkezési szokásait (lovastemetkezés, fegyveres temetkezés, kisméretű, zömök edények mellékelése a sírba, stb.), de megőrizte a helyi hagyományokat is. Így jelenhettek meg kőpakolásos, fordított tájolású lovastemetkezések, kőpakolásos lovastemetkezések, lovas temetkezések amelyek nem tartalmazzak fegyvert vagy lószerszámot és fordított tájolású de a honfoglalás korra jellemző melléklettel eltemetett egyének:

- fordított (K-NY) tájolású, kőpakolásos, fegyveres lovastemetkezés három cserépedénnyel az elhunyt feje mellett (178. sír)

¹⁵⁷² Ezüst vagy bronz hajkarika csupán két esetben tűnik fel a 9-10. századi temetőrészben. Az ékszem mellékelés szokása a honfoglaló magyarokkal terjedt el széles körben.

¹⁵⁷³ Az avar korban elterjedt ékszertípus a 9. században eltűnt és a 10. században jelent meg újra a honfoglaló magyarok hagyatékában (VÁLYI 2000, 365-385).

¹⁵⁷⁴ A honfoglaló magyarsággal behozott ékszertípus valószínűleg Dél-Oroszországból származik (SZŐKE 1962, 94-95; TÓTH 2014, 210).

- kőpakolásos lovastemetkezések: 307
- padkás, kőpakolásos temetkezés: 387. sír
- lószerszám és fegyver melléklet nélküli lovastemetkezés: 384. sír.
- fordított (KDK-NYÉNY) tájolású temetkezés, ahol öntött, áttört hajfonatkorong jelenik meg a sírban (712. sír)

Összegzésként megállapíthatjuk, hogy a gyulafehérvári temetőben olyan népesség anyagi kultúrájával állunk szemben, amelynek gyökerei a késő avar korban alakultak ki, majd behódolt a Bolgár Cárság helyi uralmának, ez által közelebb került a balkáni és bizánci térség kulturális világához. A só kereskedelemnek köszönhetően pedig nemcsak a balkáni területekkel, hanem a keleti-frank peremterület gazdasági központjaival is kapcsolatban álltak, erre utalnak pl. a millefiori mozaikgyöngyök és egyéb Karoling típusú leletek.

Ezt követően a 10. század közepétől a honfoglaló magyarság új temetkezési szokása divatot teremtett a mikrorégióban, amelyet a helybeliek saját hitviláguk és felfogásuk szerint vettek át, s így módon a lovastemetkezésekben két temetkezési szokás elemei jelentek meg (kőpakolás és fordított tájolás a lovastemetkezésekben - szinkretizmus).

A leletek tanulmányozása alapján feltételezhető hogy a honfoglalók, a korábbi bolgár hatalmi központ mintájára, kisszámú fegyveres elit jelenlétében ellenőrizték a sóbányákat és a Maroson levonuló kereskedelem működését.¹⁵⁷⁵

A Mentőállandóság temető szegényes leletanyaga a köznépi temetők jellegzetességeit hordozza (a temető elenyésző részében találunk gazdag sírmellékletet, fegyvert, stb.). A 10-11. századi gyulafehérvári népesség, a leletek tanulsága szerint, szerény körülmények között élt, csak a lakosság töredéke élt módosabban és ápoltságos távolsági kereskedelmi kapcsolatokat Dél-Erdélyen kívüli területekkel. A kőpakolásos temetkezések gazdag és szegényes sírokban egyaránt megjelentek. Elképzelhetően a kőmellékelés elterjedt temetkezési szokássá vált a helybeliek körében (a szegények utánózták a módosabbak szokásait).

A fennmaradt embertani anyag szemléletesen mutatja, hogy a helyi közösség jelentős hányada kemény fizikai munkát végzett (munkabalesetre, erős tárgyak cipelésére utaló nyomok a csontvázakon). Feltételezhető, hogy ezek az egyének a környező só és nemesfém bányákban dolgoztak. A 10. századra keltezhető csontvázak elemzéséből kitűnik, hogy a lakosság közép magas termetű volt, domináns koponyaforma a hosszú koponya (dolichocran), az elhunytak koponyái elsősorban europid vonásokat mutatnak, de közöttük kis számban

¹⁵⁷⁵ HORED T 1968, 108; HORED T 186, 72; VÉKONY 2004, 656.

mongoloid vonású egyének is megfigyelhetők. Az avarkori lakosságra jellemző mongoloid vonás csírájában fennmaradt a 10. század során. A temető jelentős hányada gyermektemetkezésből állt (24%), a gyermekhalandóság más kora középkori köznépi temetőhöz hasonlóan magas volt, a legtöbb egyén 25-30. éves korban hunyt el (elsősorban a nők esetében figyelhető meg – szülés okozta komplikációk).¹⁵⁷⁶

A Mentőállomás temetőben eltemetett népesség feltehetően megőrizte identitását (ld. pl. a kőpakolás és a fordított tájolás szokása), amely a honfoglaló magyarság megérkezésekor sem merült feledésbe.

A gyulafehérvári temetőkben a kőpakolásos és a fordított tájolású sírok a helyi hagyományok folytatását mutatják, hasonló jelenség nem ismert sehol a Kárpát-medencében a honfoglalás korban.

A Mentőállomás temető elterjedési térképe, a temetkezési szokások és a leletanyag tehát két külön álló temetőhorizontot jelez Gyulafehérváron: egy 9-10. és egy 10-11. századi periódust. Számos 9. századi hagyomány feltehetően fennmaradt a 10. században is, s a tényleges rítusváltás a temetkezési szokásokban feltételezhetően csak a 11. század folyamán ment végbe Gyulafehérváron.¹⁵⁷⁷

---

¹⁵⁷⁶ Lásd Embertani elemzés.

¹⁵⁷⁷ Ezt a Brândușei utcai temető leletanyaga szemlélteti a legjobban.

Abstract

The title of my Ph.D. Thesis *9th-11th century Cemeteries from Alba Iulia*. The base of my research project is the Necropolis from Alba-Iulia-"Stația de salvare."¹⁵⁷⁸ The "Stația de salvare" medieval Cemetery is the largest necropolis from Transylvania.

The necropolis is located on the northern part of Alba Iulia, near the early medieval fortification (Belgrad - named by the Bulgarians in the 9th Century).

Thanks to the support of Dr. Horia Ciugudean, ex Director of the National Museum from Alba Iulia, I could made a detailed analysis of the early medieval cemetery, "Stația de salvare." Without his permission, I could not realise my work.

The object of my Ph.D. Thesis was to identify chronological and cultural aspects with the analysis of the archaeological and antropological material from Alba Iulia.

During the archaeological excavation of the Necropolis from "Stația de salvare" were excavated aprox. 1152 graves (between 1979-1985).¹⁵⁷⁹

According to the burial rites and rituals could be separate 2 early medieval cemeteries: 9th-10th centuries and 10th-11th centuries.¹⁵⁸⁰

The graves of the 9th-10th Centuries Cemetery have a various orientation: W-E, E-W, NW-SE, SW-NE, SE-NW, N-S and S-N. In the graves were discovered funerary offerings of late avar period: 1-2 pots, hand-made pottery, animal offerings (bones of sheep/lamb, bovine), graves with sacrificed animals (sheep and bovine skulls), glass beads, Millefiori bead (typical for Karoling Age), several wearing objects, tools, etc; and archaeological material of bulgarians: yellow or grey clays, carefully polished grey or yellow pottery, amphorae, moon-shaped pair of earrings, plummet pendants, iron knife, etc. Many graves are covered with brick and stones and in a few cases people used bricks of roman graves (sarcophagus). The 9th-10th Centuries material have excellent parallels in the Blandiana A, Ciumbrud and Orăștie cemeteries and biritual cemeteries from the Lower-Danube (bulgarians).

In the second burial stage could be separate graves from the 10th-11th Centuries. Only a few graves contain pottery. The pottery findings consist of small pots with incised

---

¹⁵⁷⁸ Near the "Stația de salvare" cemetery we included to the project the archaeological material of another 10-11th, centuries cemeteries from Alba Iulia: Alba Iulia-Brândușei street, Pâclișa, Alba Iulia-"Izvorul Împăratului", Alba Iulia-"Dealul Furcilor".

¹⁵⁷⁹ BLĂJAN-POPA 1983; MOGA 1987; HEITEL 1995, 407-408; CIUGUDEAN 1996; BLĂJAN 2004; CIUGUDEAN et al. 2006; CIUGUDEAN 2007; COSMA 2011.

¹⁵⁸⁰ Radu Heitel made a chronological order of the "Stația de salvare" necropolis: I-IV. phases (from roman age to early Árpáadian age - HEITEL 1995).

decoration. Many graves are covered with brick and stone (could be observed graves orientated in E-W with placement of stones). The archaeological material contains small finds (earrings, necklaces, bronze or silver bracelets, finger rings, "Grape"-type granulated earrings from silver, silver pendants, glass bead necklaces, perforated shells or used Roman coins, etc.). The tools found in graves include iron knives and iron strike-a-lights, grit stones, etc. In the second burial phase appear the material culture of the Hungarian Conquest period (the second part of 10th century): weapons (rhombic arrowheads, iron reinforcements of quivers, iron battleaxes) and could be observed rider graves (weapons and riding equipment in the grave, sometimes 1 or 2 pots).

In 10th century rider graves could be observed influence of syncretism (rider grave with placement of stones and E-W orientation).

With the analysis of burial rites and rituals, the archaeological material of the grave and anthropological analysis (skeletons excavated from OMV, Profi, Brândușei street cemeteries, the register of skeletons from "Stația de salvare" from Anthropological Institute of Iași) we had found two several cemeteries close to the "salt road" and the gold and silver ores from the Metalliferous Mountains. The communities from 9th and 10th centuries on the territory of Alba Iulia had the prime object to dominate the silver and gold ores and taking control over the salt road on the Mureș river (the most important commercial road in Transylvania).

KÖNYVÉSZET

Acsádi-Nemeskéri 1970

Acsádi, Gy., Nemeséri, J.: *History of Human Life Span and Mortality*. Budapest 1970.

Alekszejev-Debec 1964

Alekszejev, V. P., Debec, G. F.: *Kraniometrija*. Moszkva 1964.

Aldea-Blăjan.1980

Aldea E.-Blăjan M.: *Cercetări arheologice în cimitirul prefeudal de la Ghirbom (Gruiul Fierului)*, Apulum 18, 1980, 151-177.

Aldea-Ciugudean 1981

Aldea, I. A., H. Ciugudean: *Noi descoperiri feodale-timpurii la Blandiana (jud. Alba)*, Apulum, 19, 1981.

Aldea-Stoicovici-Blăjan 1980

Aldea, I., E. Stoicovici, M. Blăjan: *Cercetări arheologice în cimitirul prefeudal de la Ghirbom (comuna Berghin, jud. Alba)*, Apulum, 18, 1980.

Andrae 1973

Andrae, R.: *Mosaikaugenperlen. Untersuchungen zur Verbreitung und Datierung karolingerzeitlicher Millefioriglasperlen in Europa*, Acta praeistorica et Archaeologica, 4 (1973), 1001-98.

Anghel 1980

Anghel, Gh: *Alba Iulia*, București, 1987.

Anghel-Ciugudean 1987

Anghel Gh.-Ciugudean H.: *Cimitirul feudal-timpuriu de la Blandiana (j. Alba)*, Apulum 24, 1987, 179-196.

Anghel 1997

Anghel, Gh: *Necropola birituală de la Ghirbom (Gruiul Fierului)*, Apulum, 34, 1997.

Anonymus

Anonymus, *Gesta Hungarorum*. Béla király jegyzőjének könyve a magyarok cselekedeteiről. Hasonmás kiadásban megjelentette a Magyar Helikon, Pais Dezső fordításában. Budapest 1971.

Bach 1965

H, Bach: *Zur Berechnung der Körperhöhe aus den langen Gliedmassenknochen*.
Anthropol. Anz.14, 1965, 249-274.

Bakay 1965-1966

Bakai K.: *Gräberfeld aus den 10-11. Jahrhunderten in der Umgebung von Székesfehérvár und die Frage des fürstlichen Residenz I*, Alba Regia 6-7, 1965-1966, 43-88.

Bakay 1978

Bakay K.: *Honfoglalás- és államalapításkori temetők az Ipoly mentén (Gräberfelder an der Eipel aus der Zeit der Ungarischen Landnahme und Staatsgründung)*, StComSzentendre 6, 1978.

Bakay 1878

Bakay, K.: *Honfoglalás- és Államalapításkori temetők az Ipoly mentén. – Gräberfelder an der Eipel aus der Zeit der ungarischen Landnahme und Staatsgründung.* (StudCom 6.) Szentendre 1978.

Bălan-Ota 2012

Bălan, G., Ota, R.: *Săpăturile arheologice de la Micești-Cigaș (mun. Alba Iulia, Jud. Alba)*, Apulum 49, Alba Iulia, 2012, 41-62.

Bálint 1969

Bálint Cs.: *A honfoglaláskori lovastemetkezések néhány kérdése. (Über die Pferdebestattungen der Landnahmezeit)*, Évk. Szeged 1969/1, 107-114.

Bálint 1975

Bálint Csanád: *A szaltovó-majaki kultúra avar és magyar kapcsolatairól*, AÉ 102, 1975, 52-63, 9. kép.

Bálint 1990

Bálint Cs.: *Die Keramik der Saltovo-Majaki Kultur und ihren Varianten*, Budapest, 1990.

Bálint 1991

Südungarn im 10. Jahrhundert. (StudArch 11.) Budapest 1991.

Balogh-Pinter 1998

Balogh, Cs., Pintér, L.: *Avar sírok Városföldről*, Cumania 15, 1998, Kecskemét, 93-133.

Barta et al. 1993

Barta G., Bóna, I., Köpeczi G.: *Erdély rövid története*, Budapest, 1993.

Bárány-Oberschall 1953

Bárány-Oberschall, M.: *Byzantinische Pectoralkreuze aus ungarischen Funden. Forschungen zur Kunstgeschichte und christlichen Archäologie 2.* Baden-Baden 1953, 207-251.

Băcuet-Crișan 2003.

Băcuet-Crișan S.-Băcuet-Crișan D.: *Cercetări arheologice pe teritoriul orașului Zalău*, Zalău, 2003.

Bejan 1983

Bejan A.: Necropola de inhumație de sec. VIII-IX de la Timișoara-Podul Moloș, AMN, 20, 1983.

Bejan-Moga 1979

Bejan A.-Moga M.: *Necropola feudal-timpurie de la Hodoni (jud. Timiș)*, Tibiscum 5, 1979, 159-169.

Bejan-Mare 1998

Bejan, A.: Dudeștii Vechi – Pusta Bucova, necropola și morminte de inhumație din sec. VI-XII (II), AnB, VI, 1998, 323-339.

Bende 2012

Bende, L.: *Lószerszámos temetkezések, áldozati állatok és ételmellékletek a Körös-Tisza-Maros köze késő avar kori temetőiben.* In: *Thesaurus Avarorum. Régészeti tanulmányok Garam Éva tiszteletére – Archeological Studies in Honour of Éva Garam*, Budapest, 2012, 645-676.

Bende-Lőrinczy 1997

Bende, L., Lőrinczy, G.: A szegvár-oromdülői 10-11. századi temető. – *Das Gräberfeld von Szegvár-Oromdülő aus dem 10. bis 11. Jahrhundert.* MFME – StudArch 1997, 201-285.

Bende-Lőrinczi-Türk 2002

Bende, L., Lőrinczi, G., Türk, A.: *Honfoglalás kori temetkezés Kiskundorozsma-Hosszúhát-halomról (Eine landnahmezeitliche Bestattung von Kiskundorozsma-Hosszúhát-Hügel)*, MFME – StudArch 8, 2002, 351-402.

Benkő 1994

Benkő, E.: *Gyulafehérvár.* In: Kristó, Gy., Engel, P., Makk F.: *Korai magyar történeti lexikon (9-14. század)*, Budapest, 1994, 245-247.

Benkő 2000

- Benkő, E.: *Gyulafehérvár*. In: *Európa közepe 1000 körül*. (Szerk.: Alfried Wiczorek-Hans-Martin Hinz), Stuttgart, 2000, 369-371.
- Berkeszi 1907
- Berkeszi I.: *Dél-Magyarország éremleletei*, Timișoara, 1907.
- Binford 1971
- Binford, L. R.: Mortuary practices: their study and their potencial' in: Brown, J. A. (ed.), *Approaches to the Social Dimensions of Mortuary Practices*, *AmAnt* 36, No. 3, Pt. 2, 1971, 6-29.
- Bíró et al. 2010
- Bíró, Á., Langó, P., Türk, A.: *Adatok a Kárpát-medencei agancsból faragott íjmarkolat lécek értékeléséhez. Szentes-Derekegyház oldal, D-3 tábla 6. sír*, *Archaeológiai Értesítő* 135, 2010, 245-268.
- Blăjan-Popa 1983
- Blăjan M., Popa Al.: *Cercetările arheologice de la Alba-Iulia „Stația de Salvare” (Recherches Archéologiques á Alba-Iuli-, Stația de salvare”)*, *Materiale* 15, 1983, 375-380.
- Blăjan 1982
- Blăjan, M.: M.: *Cercetăro arheologice în cimitirul din secolul VIII e. n. de la Ghirbom – „Gruiul Măciuliilor” (jud. Alba). – Recherches archeologiques dans le cimetiere du VIIIe siecle de n. e. de Ghirbom – „Gruiul Măciuliilor” (dep. d'Alba)*. *Apulum* 20, 1982, 139-154.
- Blăjan-Stoicovici-Botezatu 1990-1993
- Blăjan M.-Stoicovici E.-Botezatu D.: *Monede descoperite în cimitirul feudal-timpurie (sec. XI) de la Alba-Iulia-Str. Vânătorilor*, *Apulum* 27-30, 1990-1993, 273-290.
- Blăjan 2004
- Blăjan, M.: *Alba Iulia (sec. VIII-XI)*, in H. Ciugudean, V. Moga, C. Inel, R. Ciubanu, M. Drâmbărean, C. Plantos, M. Blăjan, A. Dragotă, *Arta bronzului din preistorie în zoriievului mediu. Catalog expoziție. Alba Iulia 2004*.
- Blăjan 2006
- Blăjan, M.: *Alba Iulia, jud. Aba, Punct: Izvorul Împăratului*, *CCA*, XLI, 2006, 54-57.
- Blăjan 2006
- Blăjan, M.: *Descoperiri paleocreștine în bazinul mijlociu al Mureșului (secolele II-X)*, in *Discobolul* 2006, 427-434.
- B. Nagy-Révész 1986

B. Nagy, K., Révész, L.: *Egyedi típusú honfoglalás kori új csontmaradványai Hódmezővásárhely-Nagyszigetről. – Knochebeschläge eines landnahmezeitliches Bogens individuellen Typs von Hódmezővásárhely-Nagysziget.* ComArchHung 1986, 123-134.

Bodri 2012

Bodri, M.: *Temetkezési szokások a 10-11. században. A püspökladány–eperjesvölgyi temető,* Diplomamunka, 2012.

Boia 1997

Boia L.: *Istorie și mit în conștiința românească,* București 1997.

Boia 1998

Boia L.: *Două secole de mitologie națională,* București, 1998.

Bolindeț 2007

Rusu-Bolindeț, V.: *Ceramica romană de la Napoca. Contribuții la studiul ceramicii din Dacia romană,* Bibliotheca Musei Napocensis, XXV, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2007.

Bollók 2006

Bollók, Á.: *Lehetőségek a honfoglaló magyarság emléanyagának művészeti értékelésében. (A karosi II/52-es sír készenléti íjtartó tegezének korongja).* Limes 19/1, 2006, 63-85.

Bóna 1964

Bóna I.: *Das Silberschatz von Darufalva,* Acta Arch. Hung., XVI, 1964, 161-173.

Bóna 1986

Bóna I.: *A honfoglaló magyarok az Erdélyi medencében,* Erdély története I, 1986, 194-237.

Bóna 1988

Bóna, I.: *Daciától Erdőelvéig. A népvándorlás kora Erdélyben (271-896). Erdély a magyar honfoglalás és államalapítás korában.* In: Erdély története I. Bp.1988, 107-234.

Bóna 1994

Bóna I.: *Southern Transylvania under Bulgar rule (827-895),* History of Transylvania, Budapest, 1994, 102-106.

Brather 2005

Brather, S.: *Alter und Geschlecht zur Merowingerzeit. Soziale Strukturen und frühmittelalterliche Reihengräberfelder* in: Müller, J. (Hrsg.), *Alter und Geschlecht in Ur- und Frühgeschichtlichen Gesellschaften. Vom Neolithikum zum Frühmittelalter*, Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie, Bonn, 2005, 144-181.

Brather 2008a

Brather, S.: Bestattungsrituale zur Merowingerzeit. Frühmittelalterliche Reihengräber und der Umgang mit dem Tod' in: Kümmler, C. – Schweizer, B. – Veit, U. (Hrsg.), *Körperinszenierung, Objektsammlung, Monumentalisierung. Totenritual und Grabbau in frühen Gesellschaften. Archäologische Quellen in kulturwissenschaftlicher Perspektive*, Tübinger archäologische Taschenbücher 6, Münster 2008, 151-180.

Brather 2008b

Brather, S.: *Archaeology and Identity. Central and East Europe in the Early Middle Ages*, Spinei, V. – Rubel, A. (ed.), *Florilegium magistrorum historiae archaeologiaeque Antiquitatis et Medii Aevi II*, Editura Academiei Române, București 2008.

Brunšmid 1904

Brunšmid J.: *Hrvatske srednjovečne starine*, Vjesnik, 1903-4, 30-90.

Budinsky-Kricka-Fettich 1973

Budinsky-Kricka V.- Fettich N.: *Das altungarische Fürstengrab von Zemplin*, ArchSlov (Fontes), 1973, 2.

Bunardžić 1978-1979

Bunardžić, R.: *Izveštaj sa zaštitnog arheološkog iskopavanja ranosrednjovekovne nekropole na lokalitetu "Ciglane" kod Čelareva. – Report on the Protective Archaeological Excavation of the Medieval Necropolis at the "Ciglane" Locality near Čelarevo*. GPSKV 8-9(1978-1979), 33 – 67.

Caueet et al. 2003

Caueet, B., Ancel, B., Rico, Ch., Tămaș, C.: *Rețele miniere antice*. Misiunile franceze 1999- 2001, Alburnus Maior I., Bukarest, 2003, 471-530.

C.C.A. 2002

Cronica Cercetărilor Arheologice din România-campania anului 2001, București 2002.

C.C.A. 2003

Cronica Cercetărilor Arheologice din România-campania anului 2002, București 2003

C.C.A. 2005

Cronica Cercetărilor Arheologice din România-campania anului 2003, București 2004.

C.E. 2006

Civilizația medievală timpurie din Transilvania: rit și ritual funerar în secolele IX-XI.
Red.: Ciugudean, H., Dragotă, A. Alba Iulia 2002.

Chidioșan 1965

Chidioșan N.: *Mormântul din perioada feudalismului de la Galošpetru (Raion Marghita)/ Das Grab von Galošpetru (Raion Marghita) aus der frühfeudalen Zeit*, StComSibiu 12, 1965, 237-243.

Christie 2004

Christie, N.: Landscapes of Change in Late Antiquity and the Early Middle Ages: Themes, Directions and Problems, in: Landscapes of Change. Rural Evolutions in Late Antiquity and the Early Middle Ages, Szerk. Neil Christie, 2004, 1-39.

Ciobanu 2003

Ciobanu R.: *Punct: Dealul Furcilor, Cod sit: 1026.09*, CCA 38, 2003, 25.

Ciugudean 1996

Ciugudean H.: *Anul 1000 la Alba-Iulia. Între arheologie și istorie. Catalogul expoziției Muzeul Național al Unirii Alba-Iulia*, Alba-Iulia, 1996.

Ciugudean-Anghel 1983

Ciugudean H.-Anghel G.: *Necropola feudal-timpurie de la Blandiana (jud. Alba)*, MCA 17, 1983, 361-364.

Ciugudean-Dragotă 2001

Ciugudean H.-Dragotă A.: *Pâclișa, mun. Alba Iulia, jud. Alba. Punct: La Izvoare*, CCA 35, 2001, 176.

Ciugudean-Dragotă 2001

Ciugudean H.-Dragotă A.: *Cercetări arheologice la Alba-Iulia-Pâclișa: descoperirile hallstattiene și medievale timpurii (Campania din anul 2000)*, Apulum 38/ 1, 2001, 269-288.

Ciugudean-Dragotă 2002

Ciugudean H.-Dragotă A.: *Civilizația medievală timpurie din Transilvania: rit și ritual funerar (secolele IX-XI)*. Catalogul expoziției, Alba-Iulia, 2002.

Ciugudean-Ciobanu-Moga-Drâmbărean 2003

Ciugudean H.-Ciobanu R.-Moga V.-Drâmbărean M.: *Necropolele orașului Alba-Iulia – din preistorie în zorii Evului Mediu – Catalog de expoziție*, Alba Iulia, 2003.

Ciugudean-Pinter-Rustoiu 2006

Ciugudean H.-Pinter Zeno K.- Rustoiu G.: *Habitat-Religie-Etnicitate: Descoperiri arheologice din secolele IX-XI în Transilvania. Habitat-Religion-Ethnicity: 9th-11th century archaeological finds in Transylvania*, Alba-Iulia, 2006.

Constantin-Rustoiu 2002

Constantin I., Drâmbărean M., Gligor A., Dragotă A., Ciobanu R., Rustoiu G.: Punct: Stația distribuție carburanți OMV. CCA, Alba Iulia 2002.

Cosma 1994

Cosma C.: *Mormintele din secolele IX-XI.p. Chr. Descoperite la Zalău (jud. Sălaj)*, EphemNap 4, 1994, 323-330.

Cosma 2001

Cosma C.: *Gräberfelder, Eizelgräber und Grabfunde unsicheren characters aus dem 9-10. Hh. Im westen und nordwesten Rumäniens*, Studia Archeologica et Historica Nicolqo Gudea Dicata, 2001, 499-564.

Cosma 2006-2007

Cosma, C.: *Die Gräberfelder von Köttlach-Typ aus West- und Nordwestrumänien*, EphemNap, XVI – XVII, Kolozsvár 2006-2007, 227-253.

Cosma 2007

Cosma, C.: *Funerary offerings and votive depositions in Europe's 1st Millennium AD. Cultural artefacts and local identities*, Kolozsvára 2007.

Cosma 2011

Cosma, C.: *Funerary Pottery in Transylvania of the 7th-10th Centuries*, Kolozsvár 2011.

Corbu 2006

Corbu E.: *Sutul României în evul mediu timpuriu (secolele VIII-XI)*. Repere arheologice, Istros kiadó, Brăila Múzeum, Brăila, 2006.

Christlein 1973

Christlein, R.: *Besitzabstufungen zur Merowingerzeit im Spiegel reicher Grabfunde aus 145 West- und Süddeutschland*, JRGZM 20, 1973, 147-180.

Curta 2008

Curta, F.: *The Other Europe in the Middle Ages. Avars, Bulgars, Khazars and Cumans*. Leiden, Boston 2008.

Cs. Sebestyén 1932

Cs. Sebestyén, K.: *A magyarok ijja és nyila*. Dolgozatok 8, 1932, 167-226, 227-255.

Cs. Sós 1961

Cs. Sós, Á.: *Das frühmittelalterliche Gräberfeld von Keszthely-Fenekpuszta*. Acta Arch.Hung 13, 1961, 247-305.

Daim 1996

Daim, F.: *Reitervölker aus dem Osten. Hunnen + Awaren*. Burgenländische Landesausstellung 1996. Ed in chief: Daim, Falko. Eisenstadt 1996.

Dankanits-Ferenczi 1959

Dankanits Á.- ferenczi I.: *Săpăturile arheologice de la Ciumbud*, Materiale 6, 1959, 605-616.

Diaconu 1962

Diaconu Gh.: Un mormânt de călăreț din secol. VII descoperit la Târgșor, SCIV XIII, 1962.

Dienes 1966a

Dienes, I.: *A honfoglaló magyarok lószerszámának néhány tanulsága* (Quelques enseignements tirés de l'harnachement des hongrois conquérants)' *ArchÉrt* 93(1966) 208-234.

Dienes 1975

Dienes, I.: *A honfoglaló magyarok és ősi hiedelmeik*, in: Hajdú, P. (szerk.), *Uráli népek*, Budapest 1975, 77-108.

Dienes 1986

Dienes, I.: *A Felső-Tisza-vidék a X. században*. In: Entz, G. (szerk.), *Szabolcs-Szatmár megye műemlékei I.*, Budapest 1986, 92-114.

Dimitrov 1971

Dimitrov D. I.: *Novookrit rannobălgarski nekropol pri Devnja*, Izvestija Varna 7, 1971, 22, 57-76.

Dimitrov 1972

Dimitrov D. I.: *Rannobălgarski nekropol No. Devnja*, Isvestija Varna 8, 1972, 23, 45-65.

Dimitrov 1974

Dimitrov D. I.: *Pogrebalnijat obred pri rannobălgarskite nekropoli văr Varnensko (VIII-X.v.)*, Isvestija Sofia 34, 1974, 51-94.

Dimitrov 1978

Dimitrov D. I.: *Necropolăt pri gara Razdelna*, Izvestija Varna 14, 1978, 29, 120-152.

Dókus 1900

- Dókus Gy.: *Árpád-kori sírleletek Zemplén vármegyében*, ArchÉrt 20, 1900, 39-61.
- Dolinescu-Ferche-Ionescu 1970
- Dolinescu-Ferche S.- Ionescu M.: *La nécropole birituelle du VIII siècle à Frățești-Giurgiu*, Dacia N. S. 14, 1970, 419-430.
- Dončeva-Petkova 1980
- Doncheva-Petkova, L.: ЗНАЦИ ВЪРХУ АРХЕОАГИЧЕСКИ ПАМЕТНИЦ ОТ СРЕДНОВЕКОВНА БЪГАРИЯ VII-X ВЕК, СОФИЯ, 1980.
- Dončeva-Petkova 1999
- Doncheva-Petkova, L.: ПЪРВОПРЕСТОЛНА. ПЛИСКА, Sofia, 1999.
- Dončeva-Petkova 2005
- Doncheva-Petkova, L.: Odartsi. Eleventh Century Cemeteries. Vol. 2, Marin Drinov Academic Publishing House, 2005.
- Dončeva-Petkova 2007
- Dončeva-Petkova, L.: *Eight-and ninth-century pottery from the industrial quarter of Pliska, capital of the early medieval Bulgarian kingdom*. In: Post-Roman Towns, Trade and Settlement in Europe and Byzantium, vol. 2. Szerk. Joachim Henning, Berlin, New-York, 2007, 293-314.
- Dončeva-Petkova 2011
- Doncheva-Petkova, L.: *Ethnic changes in present-day Bulgaria in the 6-9th. Centuries*, In: Avars, Bulgars, Magyars on the Middle and Lower Danube, Sofia-Szeged, 2011, 5-26.
- Dörner 1970
- Dörner E.: *Cercetări și sătături archeologice în județul Arad*, Materiale, 1970, 9, 445-465.
- Dostal 1966
- Dostal, B.: *Slovenská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě Praha*, 2006.
- Dragotă -Brânda
- Dragota A., Brânsa S.: *Necropola medieval-timpurie de la Alba Iulia-Str. Arhim. Iuliu Hossu (fosta Brândușei). Săpăturile de salvare din anul 1999*, Apulum, XXXVIII/1, 2001, 289-318.
- Dragotă- Ciugudean 2000

Dragotă A., Ciugudean H.: *Cercetări arheologice la Alba Iulia-Pîclișa: descoperirile hallstattiene și medievale timpurii (Campania din anul 2000)*, Apulum XXXVIII/1, 2001, 269-288.

Dragotă-Ciugudean 2001

Dragotă A., Ciugudean H.: *Pîclișa, mun. Alba Iulia, jud. Alba. Punct: „La uzvoare”*. Kód: 1062.01, CCA XXXV, 2001, 176.

Dragotă -Rustoiu

Dragotă A., Rustoiu G.: *Un mormânt medieval timpuriu cu monedă antică perforată del a Alba Iulia-Profi*, PA, III, 2003, 79-88.

Dragotă 2004

Dragotă A., Orian C.M.: *Cercetări arheologice la Alba Iulia-Spitalul Veterinar și Canton C.F.R. (1961-1962)*, In: Acta Terrae Septecastrensis III, Szeben, 2004, 169-182.

Dragotă et alii 2005

Dragotă A., Rustoiu G., Deleanu V., Cordoș C.: *Necropola medievală timpurie de la Alba iulia Str. Brîndușei (III)*, Apulum, XLII, 2005, 201-228.

Dragotă 2009

Dragotă A., Rustoiu G., Deleanu V.: *Necropola medievală timpurie de la Alba Iulia-Str. Brîndușei. Cercetările arheologice din anii 1999-2008*, Bibliotheca Musei Apulensis XXIII, Alba Iulia, 2009.

Dragotă 2009

Dragotă A., Rustoiu T. G., Pinter K.Z., Țiplic M., Drîmbărean M.: *Considerații pe marginea Necropolei de la Gâmbaș (secolul X)*. In. Patrimonium Apulense IX, 2009, 91-98.

Dragotă 2011

Dragotă A., Rustoiu G. A., Drîmbărean M.: *Valori ale patrimoniului românesc. Podoabe și accesorii vestimentare din sec. X-XI*, Alba Iulia, 2011.

Dumitrașcu 1978

Dumitrașcu : *Ceramica din sec. VIII-XI*, Crisia 8, 1978, 51-111.

Drașovean-Țeicu-Munteanu 1996

Drașovean Fl.- Țeicu D.- Munteanu M.: *Hodoni. Locuirile neolitice și necropola medievală timpurie*, Reșița, 1996.

Drîmbărean-Rodean-Gligor-Moga-Anghel 1998

- Drâmbărean M.- Rodean n.- Gligor a.- Moga v.- Anghel D.: *O nouă necropolă medievală timpurie descoperită la Alba Iulia*, *Apulum* 35, 1998, 187-210.
- Dulea 2001-2002.
- Dulea O.: *Considerații privind locuirea în Banat și Transilvania în secolele VII-VIII d. Hr. (II. Necropole și morminte izolate)*, *Sargetia*, 30, 2001-2002, 224.
- Dumitrașcu 1983
- Dumitrașcu S.: *Podoabe și piese de îmbrăcăminte din mileniul I*, *Crisia* 13, 1983, 33-142.
- Dumitrașcu- Togan 1997
- Dumitrașcu S.- Togan S.: *Cimitirul de la Boarta-Râul Zăpozii-Șoian*, *StComSibiu* 18, 1974, 93-108.
- Dumitriu 2001
- Dumitriu L.: *Der Mittelalterliche Schmuck des unteren Donaugebietes in 11-15. Jahrhundert*. Muzeul Național de Istorie a României, București, 2001.
- Dušek 1964
- Dušek M.: *Kostrové pohrbisko z. X. a XI. storočia v Dolnom Petri*, *StZvesti* 14, 1964, 197-222.
- Eliade 1999
- Eliade M.: *Vallási hiedelmek és eszmék története II*, Budapest, 1999.
- Éry 1961-1962
- Éry, K.: *Reconstruction of the tenth Century Population of Sárbogárd on the Basis of Archaeological and Anthropological Data. A sárbogárdi X. századi közösség konstrukciója régészeti és embertani adatok alapján*. *Alba Regia* 8-9, 1967-1968, 93-147.
- Éry et al. 1963
- Éry, K., Kralovánszki, A., Nemeskéri J.: *Történeti népességek rekonstrukciójának reprezentációja*. *Anthr. Közl.* 7, 1963, 41-90.
- Éry 1994
- Éry K.: *A Kárpát-medence embertani képe a honfoglalás korában*, In: *Honfoglalás és régészet*, Balassi Kiadó, Budapest, 217-224.
- Fehér 1931
- Fehér, Géza: *A bolgár-török műveltség emlékei és magyar őstörténeti vonatkozásaik. – Les monuments de la culture Protobulgare et leurs relations Hongroises*. *Archaeologia Hungarica* 7. Budapest 1931, 146.

Fehér-Éry-Kralovánszky 1962

Fehér G.- Éry K.- Kralovánszky A.: *A Közép-Duna-medence magyar honfoglalás és kora Árpád-kori sírleletei*, Régészeti Tanulmányok II, Budapest, 1962.

Feneşan 1974

Feneşan C.: *Câteva considerații privind circulația monetară în Banat în timpul feudalismului timpuriu (Einige Betrachtungen bezüglich des Münzverkehrs im Banat zur Zeit des Frühfeudalismus XI-XIII Jahrhundert)*, Crisia 4, 1974, 107-112.

Ferenczi 2001

Ferenczi, G.: *A kora Árpád-kori kelet-magyarországi védelmi rendszer kérdésével kapcsolatos magyar nézetek, felfogások fejlődése.* – The Evolution of the Hungarian Approach to the Problem of the System of Defending the Eastern Frontiers of Hungary the Reign of the Árpadians. AS 2001, 211-230.

Fettich 1931

Fettich N.: *Adatok a honfoglaláskor archeológiájához (Angaben zur Archäologie der ungarischen landnahmezeit)*, ArchÉrt, 1931, 45, 48-112.

Fettich 1937

Fettich N.: *A honfoglaló magyarság fémművészete (Die Metallkunst der landnehmenden Ungarn)*, ArchUng, 21, 1937.

Fiedler 1992

Fiedler U.: *Studien zu Gräberfeldern des 6. bis 9. Jahrhunderts an der unteren Donau*, in Universitätsschriften zur Prähistorischen 11, Bonn, 1992.

Fiedler 1994

Fiedler U.: *Zur Datierung der Siedlungen der Awaren und der Ungarn nach der Landnahme. Ein Beitrag zur Zuordnung der Siedlung von Eperjes*, ZFA 28, 1994, 307-352.

Fiedler 2008

Fiedler, U.: *Bulgars in the Lower Danube region. A survey of the archeological evidence of the state of current research.* In: Curta, F. (szerk.): *The Other Europe in the Middle Ages. Avars, Bulgars, Khazars and Cumans.* Leiden, Boston 2008., 151-237.

Fiedler 2012

Fiedler, U.: *Der archäologische Niederschlag der Christianisierung des donau-bulgarischen Reiches (864/5)*, MCA Seria Nouă VIII, Bukarest, 2012, 107-139.

Flerov 1984

Flerov, B. S.: Маяцкий могильник. In: маяцкое городище Ред: С. А. Плетнева. Москва 1984.

Fodor 1962

Fodor I.: *A honfoglaló magyarság. Kiállítási katalógus*, Budapest, 1962.

Fodor 1975

Fodor I.: *Cerépüstjeink származása*, AÉ 102, 1975, 250-265, 7. kép.

Fodor 1984

Fodor, I.: *Die Bulgaren in der ungarischen Ländern während der Ansiedlungsperiode der Ungarn*, Mitteilungen des Bulgarischen Forschungsinstitutes in Österreich, 6, 2, 1984.

Fodor 2008

Fodor, I.: A honfoglaláskori temetők vallomása, In: *Historia* 30/2, 2008, 8-10.

Fodor 2009

Fodor, I.: *Magyarország története. Östörténet és honfoglalás*, Budapest, 2009.

Friesinger 1971

Friesinger H.: *Frühmittelalterliche Körpergräber in Tulln*, NÖ, ArchA 50, 1971, 197-267.

Friesinger 1971-74

Friesinger H.: *Studien zur Archäologie der Slawen in Niedereösterreich*. Mitt. der Preähist. Kom. Der Österr. Akad. Der Wiss. XV und XVI. Band, Wien 1971-1974.

Frisnyák 1995

Frisnyák S.: *Magyarország történeti földrajza*. Egyetemi-főiskolai tankönyv. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1995.

Frisnyák 2000

Frisnyák S.: *Das Karpatenbecken*. In: *Europas Mitte um 1000. Beiträge zur Geschichte, Kunst und Archäologie*. Band 1. Szerk. Alfred Wiczorek és Hans-Martin Hinz. 2000.

Gál 2011

Gál, Sz. S.: *Romania*. In: *The Routledge Handbook of Archeological Human Remains and Legislation. An International guide to laws and practice in the excavation and treatment of archaeological human remains*. Ed. Marquez-Grant N., Fibiger, L. London and New-York 2011, 355-363.

Gáll 2001

Gáll E.: *Sistemul cronologic al descoperirilor funerare din secolul X în Bazinul Transilvan*, *Apulum* 38, 2001, 1-14.

Gáll 2004

Gáll E.: *Töprengések Erdély X. századi anyagi kultúrája időrendi kérdéseivel kapcsolatosan*, 2004, Kézirat.

Gáll 2006

Gáll E.: *Burial customs in the 10th-11th centurie in Transylvania, Crişana and Banat*, *Dacia* 2006, 334-454.

Gáll 2007

Gáll E.: *S.végű hajkarikák megjelenésének ideje az Erdélyi-medencőben*, *Acta Siculica* 2007, 239-251.

Gáll-Gergely 2009

Gáll E.-Gergely B.: *Kolozsvár születése. Régészeti adatok a város 10-13. századi történetéhez. Appendix: Gál Szilárd Sándor: Antropológiai elemzés*, Kolozsvár 2009, 157-161.

Gáll et al. 2010

Gáll, E., Gál, Sz. S., Vremir, M.: *Analiza mormântului 10 din necropola de la Cluj-strada Zăpolya (Dostojevski, gen. Traian Moşoiu)*. *Mat. şi Cerc. Arh.*, S. N. 5, 2010, 335-355.

Gáll 2013

Gáll E.: *Az Erdélyi-medence, a Partium és a Bánság 10-11. századi temetői*, Szeged, 2013.

Gáll 2014

Gáll, E.: *The Avar conquest and what followed. Some ideas on the porcess of „avarisation” of the Trasilvanian Basin (6th-7th centuries)*. In: *Archäologische Beiträge. Gedenkschrift zum hundersten Geburtstag von Kurt Horedt*, Kolozsvár, 2014, 295-325.

Garády 1936

Garády S.: *Az Óbuda-Csúcshegyi dűlőben a 20841/2 hrsz. telken kiásott két honfoglaláskori sír*, TBM IV, Budapest, 30-33.

Isac-Gáll-Gál 2012

Isac, A., Gáll, E., Gál Sz. S.: *Un cimitir din secolul XII la Gilău (jud. Cluj) (germ. Julmarkt; mgh. Gyalu)*, MCA, Seria Nouă VIII, Bukarest, 165-177.

Garam 1995

Garam, É.: *Das Awarenzeitliche Gräberfeld von Tiszafüred*, Cemeteries of the Avar period (567-829) in Hungary, 3, Budapest.

Garam 2003

Garam, É.: *Avar kori fibulák*, in: *Archaeologiai Értesítő*, 128, 2003, 95-123.

GeogrRom 1980

Geografia României, Bukarest, 1983.

Giesler 1981

Giesler J.: *Untersuchungen zur Chronologie der Bjelo-Brdo (Ein Beitrag zur Archäologie des 10. und 11. Jahrhunderts im Karpatenbecken)*, PZ 56, 1991, 3-181.

Grigorov 2007

Grigorov, V.: *Метални накити от средновековна България (VII-XI)*, Sofia, 2007.

Gróf 2006

Gróf, P.: *Árpád-kori bronz mellkereszt Visegrád-Várkertből. –Árpádenzeitliches Brustkreuz aus Bronze in Visegrád-Várkert*. In: *A fénylő középkor. Tanulmányok Kovalovzky Júlia tiszteletére*. Szerk.: Fodor I.-Szatmári I. Budapest-Békéscsaba 2006, 35-41.

Györffy, 1987

Györffy, Gy.: *Az Árpád kori Magyarország történeti földrajza II-III*. Budapest 1987.

Hajnal 2003

Hajnal, Zs.: *9. századi női sír Esztergom környékéről*, ComArchHung 2003, 119-136.

Hampel 1900

Hampel J.: *A honfoglalás kor hazai emlékei*, Pauler Gy.-Szilágyi S., A magyar honfoglalás kútfoi, Budapest, 1900, 590-826.

Harhoiu 1998

Harhoiu, R.: *Die frühe Völkerwanderungszeit in Rumänien*, Bukarest, 1998.

Harhoiu et al. 2011

Harhoiu, R., Spânu, D., Gáll, E.: *Barbari la Dunăre*. Kolozsvár, 2011.

Harhoiu-Baltag 2007

Harhoiu, R., Baltag, Gh.: *Sighişoara-Dealul Viiilor*. Monográfia. Kolozsvár, 2007.

Heitel 1983

- Heitel R.: *Unele considerații privind civilizația din bazinul carpatic în cursul celei de-a doua jumătăți a secolului al IX-lea în lumina izvoarelor arheologice*, SCIVA, 34, 2, 1983.
- Heitel 1986
- Heitel R.: *Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice din zona sud-vestică a cetății de la Alba Iulia (1968-1977) II. Piese de metal*. SCIVA 37, 1986, 233-248..
- Heitel 1986
- Heitel R. R.: *Principalele rezultate ale cercetărilor din zona sud-vestică a cetății de la Alba-Iulia (1968-1977), II. Piese de metal*, SCIV, 37, 1986, 3, 233-249.
- Heitel 1994-1995
- Heitel R. R.: *Die Archäologie der ersten und zweiten phase der eindringens der Ungarn in das innerkarpatische Transilvanien*, Dacia, N. S., 1994-1995, 38-39, 389-439.
- Härke 1989
- Härke, H.: *Die anglo-amerikanische Diskussion zur Gräberanalyse*’ *AKorr* 19, 1989, 185-194.
- Härke 1997
- Härke, H.: *The Nature of Burial Data*’ in: *Jensen, C. K. – Nielsen, K. H. (ed.), Burial and Society. The Chronological and Social Analysis of Archeological Burial Data*, Aarhus, 1997, 19-27.
- Härke 2000
- Härke, H.: *Social Analysis of Mortuary Evidence in German Protohistoric Archaeology*, *JAA* 19, 2000, 369-384.
- Hica 1974
- Hica, I.: *Un cimitir din sec. al 17-lea de la Valea Largă, jud. Mureș. Stud și Cerc. Ist. Veche*, 25, 4, 1974, 517-526.
- Hica-Blăjan 1973
- Hica, I., Blăjan, M.: *Un cimitir de incineratie din sec. VIII la Turdaș (jud Alba)*. *Acta Mus. Napocensis* 10, 1973, 641-652.
- Holl 1956
- Holl I.: *Adatok a középkori magyar fazekasság munkamódszereihez. Beiträge zu den Arbeitsmethoden der ungarischen Töpferei des mittelalters*. *BudRég* 17, 1956, 177-194.
- Hidvéghi 1912

- Hidvéghi, S.: *Sírleletek a honfoglalás korából*. ArchÉrt 32, 1912, 320-322.
- Horedt 1951
- Horedt K.: *Ceramica slavă în Transilvania*. Studii și Cercetări de Istorie Veche 2, 1951, 184-232, XIV. tábla.
- Horedt 1956
- Horedt K.: *Avarii în Transilvania*, SCIV, VII, 1956, 393-406.
- Horedt 1965
- Horedt K.: *Un cimitir din secolul IX-X e.n. la Mureș*, SUBB, Ser. Hist. 1], 1965, 2, 7-23.
- Horedt 1966
- Horedt K.: *Die Ansiedlung von Blandiana, rayon Orăștie, am Ausgang des ersten Jahrtausends u. Z, Dacia*, 10, 1966, 261-289.
- Horedt 1968
- Horedt K.: *Interpretări arheologice*, AMN, 5, 1968, 419-428.
- Horedt 1976
- Horedt K.: *Die Brandgräberfelder der Mediaschgruppe aus dem 7-9 Jh. In Siebenburgen*, ZfA, 10, 1976, 33-57.
- Horedt 1986
- Horedt K.: *Siebenbürgen im Frühmittelalter*, Bonn, 1986.
- Horváth 2004
- Horváth, C.: *Léncékszerek a honfoglalás kori leletanyagban. – Kettenschmucksachen in dem landnahmenzeitlichen Fundmaterial*. MFMÉ – StudArch 10, 2004, 459-482.
- Horváth 2012a
- Horváth, C.: *Győr és Moson megyék honfoglalás és kora Árpád-kori temetői és sírleletei*. Doktori disszertáció, ELTE-BTK, Budapest 2012.
- Horváth 2012b
- Horváth, C.: *10. századi sírok Kőszeg–Kőszegfalvi rétek területén* (Gräber aus dem 10. Jahrhundert auf dem Gebiet der Wiesen bei Kőszeg–Kőszegfalva, *Savaria* 35, 2012, 187-205.
- Höllrigl 1930
- Höllrigl, J.: *Árpád-kori keramikánk. I. Fenékbélyeges edények*, ArchÉrt XLIV, 1930, 142-169.
- Höllrigl 1932-33

- Höllrigl, J.: *Árpádkori keramikánk, II. Dombodri fenekű edények*, ArchÉrt XLVI, 1932-33, 85-100.
- Hrubý 1955
- Hruby V.: *Staré Mešto. Velkomoravské pohrebiste „Na valách”*, Praga, 1955.
- Iambor-Matei 1983
- Iambor P., Matei Șt.: *Noi cercetări arheologice la complexul medieval de la Cluj-Mănăstur*, ActaMN, 20, 1983, 131-146.
- Istvánovits 1996
- Istvánovits E.: *Begräbnisplatz aus dem 10-11 Jhr. Auf dem Hügel von Irány-Esbóhalom*, A magyar honfoglalás korának régészeti emlékei, Miskolc, 1996, 25-47.
- Istvánovits 2003
- Istvánovits E.: *A Rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékanyaga*, Nyíregyházi Jósza András Múzeum, Nyíregyháza, 2003.
- Jankovics 1991
- Jankovics B. D.: *Ásatások az Árpád-kori Fenék falu területén 1976-1978. Ausgrabungen auf dem Gebiet des árpádzeitlichen Dorfes Febék 1976-1978*. Zalai Múzeum 3, 1991, 185-211.
- Jancović
- Jancović, M.: *Beograd i njegova okolina od IX do XI veka. In: Trudy VI Meždunarodnogo Kongressa slavjanskoj arheologii*. Tom 1: Problemy slavjanskoj arheologii, str. 42-52, Moskva 1997.
<http://www.rastko.rs/arheologija/djankovic/mjankovic-beograd.html>
- Jireček 1876
- Jireček, J.: *Geschichte der Bulgaren*. Praga. 1876,
<http://archive.org/stream/geschichtederbu00jiregoog#page/n164/mode/2up>
- Jósa 1896
- Jósa A.: *A bezdédi honfoglalás kor hazai emlékei*, ArchÉrt, 16, 1896, 385-412.
- Juhas 1978
- Juhas D.: *Satul Sântandrei (Contribuții monografice)*, Crisia, 8, 1978, 493-519.
- Jerusalimskaja, Barkopp 1996
- Jerusalimskaja A.-Barkopp B.: *Von China nach Byzanz. Frühmittelalterliche Seichen aus der Staatlichen Ermitage, Sankt Petersburg-München*, 1996.
- Jotov 2003

- Jotov, V.: *Vikinitite na Balkanite*. – Vikings on the Balkans. Varna 2003.
- Jotov 2004
 Йотов, В.: Въръжението и Снаряжението. От българското средновековие (VII- XI век). Varna, 2004.
- K. Végh 1993
 K. Végh, K.: *A kistokaji honfoglalás kori temető*, HOMÉ I, Miskolc, 1993, 53-103.
- Karácsonyi 1903
 Karácsonyi J.: *A bihari honfoglalás kori lovassírról*, *ArchÉrt*, 23, 1903, 405-412.
- Kazakov-Chalikov-Chuzin 1990
 Kazakov, E. P.-Chalikov, A. Ch.-Chuzin, F. S.: *Die Keramik vom Saltovo-Typ aus dem mittleren Wolgagebiet*, in: *Varia Archeologica Hungarica* III. 1990, 137-170.
- Kirpičnikov 1966
 Kirpičnikov, A. N.: *Drevneruzskoe oružie, II*. In: *ArchSSSR. Svod areologiceskih istočnikov vyp. E1-2*. Moszkva-Leningrád, 1966.
- Kisléghi Nagy 1904
 Kisléghi Nagy Gy.: *Lovas halomsírokról Torontál megyében*, *ArchÉrt*, 24, 1904, 417-421.
- Kisléghi Nagy 1907
 Kisléghi Nagy Gy.: *Arankavidéki halmok (Torontál m.)*, *ArchÉrt*, 27, 1907, 266-279.
- Kisléghi Nagy 1911
 Kisléghi Nagy Gy.: *Torontál megye őstörténete (Die Urgeschichte des komitats Torontál)*, in Borovszky S., *Torontál vármegye (Das Komitat Torontál)*, 1911, 321-322.
- Kiss 1969
 Kiss A.: *Über die mit Keramik Verbundenen Bestattungsarten im Karpatenbecken des 10-11. Jahrhunderts*, *ÉvkSege*, 1969/ 2, 175-182.
- Kiss 2000
 Kiss A.: *Időjárási adatok a XI-XII. századi Magyarországról*. In: Piti Ferenc-Szabados György (szerk.): *Magyarok eleiről. Ünnepi tanulmányok a hatvan esztendő Makk Ferenc tiszteletére*. Szeged, 2000, 249-263.
- Kiss 2000

Kiss, A.: *Vas megye 10-12. századi sír- és kincsleletei*. – Angaben zur Geschichte des Komitats Vas im 10-12. Jh. [Magyarország honfoglalás kori és kora Árpád kori sírleletei 2. Szerk. Kovács L. – Révész L.] Szombathely 2000.

Klanika 1985

Klanica, Z.: *Mikulčice-Klašteřisko*. PamArch 76, 1985, 474-539.

Kmoskó 1997

Kmoskó M.: *Mohamedán írók a steppe népeiről*, Földrajzi irodalom 1/1. (add.: Zimonyi I.), Budapest, 1997.

Kolniková 1967

Kolniková, E.: *Oblolus mŕtych vo včasnostredevkyh hroboch na Slovensku*. Slovenská Arch. 15, 1967, 189-245.

Koperski 1996

Koperski: Przemyśl. In: *A honfoglaló magyarság*. Szerk. Fodor István, Budapest, 1996, 439-448.

Korošec 1950

Korošec J.: *Staroslavensko grobišče na Ptujskem gradu*, Ljubljana, 1950

Kovács 1942.

Kovács I.: *A kolozsvári Zápolya utcai magyar honfoglalás kori temető* (Der landnahmezeitliche Friedhof von kolozsvár-Zápolyai Gasse), Közl, 1942, 2, 85-118.

Kovács 1985

Kovács L.: *Über die Datierung der Grabfunde des 10. Jahrhunderts in Ungarn Anhand der Arbeit von. J. Giesler: Untersuchungen zur Chronologie der bijelo Brdo-Kultur*. In: Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungariae 37, Budapest, 1985, 208-222.

Kovács 1986

Kovács, L.: *Honfoglaláskori sírok Nagytarcsán II*. ComArchHung 1986, 93-121.

Kovács 1986a

Kovács, L.: *Viselet, fegyverek*. In: Kristó Gy.: *Az Árpád-kor háborúi*. Budapest 1986.

Kovács 1989

Kovács L.: *A Nagyhalász-zomborhegyi 10. századi magyar temetőrészlet* (Ungarischer Friedhofsteil von Nagyhalász-Zomborhegy aus dem 10. Jahrhundert), Fontes, AH, 1989.

Kovács 1997

Kovács, L.: *A kora Árpád-kori pénzverésről. Éremtani és régészeti tanulmányok a Kárpát-medence I. (Szent) István és II. (Vak) Béla uralkodása közötti időszakának (1000-1141) érméiről. – Über die ungarische Münzprägung in der frühen Arpadenzeit. Numismatisch-archäologische Studien über die Münzen aus dem Zentrum der Regierungszeiten Stephans I (des Heiligen) und Béla II (des Blinden) (1000-1141) im Karpatenbecken.* [VAH 7.] Budapest 1997.

Kovács 2004

Kovács L.: *Érmék nem dísz vagy ékszer szerepben a honfoglaló magyar sírokban, Változatok a történelemre. Tanulmányok Székely György tiszteletére (add.: Erdei gy.-Nagy B.),* Budapest, 2004, 43-50. ArchÉrt, 31

Kovács 2013

Kovács L.: *A honfoglalás kor kutatásának legújabb eredményei.* Tanulmányok Kovács László 70. születésnapjára. Szerk. Révész László és Wolf Mária, Szeged, 2013.

Költő 2003

Költő, L.: *Vörs, Major-dűlő.* In: *Régészeti kutatások Magyarországon 2001 – Archaeological Investigations in Hungary 2001.* Budapest 2003, 238-239.

Kralovánszky 1959

Kralovánszky, A.: *Beiträge zur Frage der Ausgestaltung, Chronologie und der ethnischen Bestimmung des sog. Schläfenringes mit S-Ende, StSl 5,* 1959, 327-361.

Kralovánszky 1964

Kralovánszky, A.: *Szarvasmarha-temetkezés a honfoglalás korából (Viehbestattung aus der Zeit der ungarischen Landnahme), MMMK 1964,* 171-184.

Krizsán 2010

Krizsán, Zs.: *Pénzzel keltezett sírleletek Vas megye Árpád-kori temetőiben (Coin dated burial findings in cemeteries of the Árpadian-age in Vas county)* *Savaria* 33(2010) 119-143.

Kristó 1988

Kristó, Gy.: *A vármegyék kialakulása Magyarországon. Nemzet és emlékezet,* Budapest, 1988, 482-512..

Kristó 1998

Kristó Gy.: *Magyarország története 895-1301,* Budapest, 1998.

Kühn 1911

- Kühn L.: *Középkori temetőről Nagyőszön*, ArchÉrt, 31, 1911, 182-183.
- Kühn 2004
- Kühn L.: *10-11. századi temető Köröstarján-Csordás dombon*, 2004, ArchÉrt, (in print).
- Kvassay 1982
- Kvassay J.: *Kerámia X-XI. századi sírokban*. Bölcsészettudományi disszertáció, 1982.
- Kvassay 2013
- Kvassay, J.: *Kerámia 10-11. századi sírokban. Régi leletek, új lehetőségek*, In: A honfoglalás kor kutatásának legújabb eredményei. Tanulmányok Kovács László 70. születésnapjára, Szeged, 2013, 499-509.
- K. Végh 1971
- K. Végh, K.: *Kistokaj*. HOMÉ 10, 1971, 513-514.
- K. Végh 1993
- K. Végh, K.: *A kistokaji honfoglalás kori temető*, HOMÉ 30-31/1, 1993, 53-103.
- K. Végh 2000
- K. Végh, K.: *Megjegyzések a Kárpát-medence X-XI. századi huzalkarpereceinek és sodrott karpereceinek viseletéhez és használati idejéhez*, JAMÉ 42, 2000, 33-57.
- Lakatos 2003
- Lakatos, A.: *10-11. századi temető Köröstarján–Csordásdombon* (Tărian, Románia) [Cemetery of the 10-11th centuries at Köröstarján–Csordásdomb (Tărian, Románia)] ArchÉrt 128, 2003, 211-226.
- Langó 2000
- Langó P.: *Honfoglalás kori temetők Szarvas területén* (Landnahmenzeitliche Gräberfeld in Szarvas), MFMÉ-StudArch 6, 2000, 33-57.
- Langó 2000
- Langó, P.: *Megjegyzések a Kárpát-medence X-XI. Századi huzalkarpereceinek és sodrott karpereceinek viseletéhez és használati idejéhez*, JAMÉ XVII, Nyíregyháza, 2000, 33-57.
- Langó-Türk 2003
- Langó, P., Türk, A.: *Honfoglalás kori női sír Szentes Derekegyházi oldal határrészről*, Szentes, 2003.
- Langó-Türk 2004
- Langó, P., Türk, A.: *Honfoglalás kori sírok Mindszent–Koszorús-dűlőn*. (Adatok a szíjbefűzős bizánci csatok és a délkelet-európai kapcsolattal egyszerű mellkeresztek

tipológiájához). (Landnahmezeitliche Gräber in Mindszent–Koszorús-dűlő. Angaben zur Typologie der trapezenförmigen byzantinischen Schnallen und einfachen Kreuzanhänger mit Südosteuropäischen Beziehungen)' *MFME – StudArch* 10(2004) 365-457.

Langó 2007

Langó P.: *Amit elrejt a föld...A 10. századi magyarság anyagi kultúrájának régészeti kutatása a Kárpát-medencében*, Harmattan kiadó, Budapest, 2007.

Langó-Türk 2009

Langó, P., Türk, A.: *The 11th-century pectoral cross with filigree (spiral-beaded wire) decoration from Szentes- Nagytőke and its circle*. In: Eurika, In Honorem Ludmilae Donchevae-Petkovae, Szofia 2009, 387-395.

Langó-Türk 2011

Langó, P., Türk, A.: *Régészeti adatok a Kárpát-medence 10-11. századi hagyatékának bulgáriai kapcsolatrendszeréhez I. A csiüngös veretek. Arhäologische Anmerkungen zum bulgarischen Beziehungsgeflecht des Nachlass des 10-11. Jh. im Karpatenbecken – I. Beschläge mit Anhängsel*. *MFME XII*, Szeged, 2011, 517-523.

Langó 2013

Langó, P.: *Relations between the Carpathian Basin and South East Europe during the 10th century. The evidence of the minor objects*. *Dissertationes Archaeologicae*, Seria 3, 1,213, 321-331.

László 1942

László Gy.: *A kolozsvári Zápolya-utcai honfoglaláskori temető*, *Erd. Múz*, 47, 1942, 578-584.

László 1943

László Gy.: *A honfoglaló magyarság művészete Erdélyben*, Cluj, 1943.

László 1943

László Gy.: *A koroncói lelet és a honfoglalók nyerge*, *ArchHung.*, XXVII, 1943.

László 1944

László Gy.: *A honfoglaló magyar nép élete*, Budapest, 1944.

László 1945

László Gy.: *Ősvallásunk nyomai egy szamosháti kocsistörténetben*, Kolozsvár, 1945.

László 1997

László Gy.: *A honfoglaló magyar nép élete (új kiadás)*, Püski, 1997.

Lovag 2001

Lovag, Zs.: *Kereszt öntőformája*, in: *Paradisum Plantavit. Bencés monostorok a középkori Magyarországon (Benedictine Monasteries in Medieval Hungary)*, Pannonhalma 2001, 129.

Lovag 2013

Lovag Zs.: *Árpád-kori mellkeresztek*, In: *A honfoglalás kor kutatásának legújabb eredményei. Tanulmányok Kovács László 70. születésnapjára*, Szeged, 2013, 493-497.

Lőrinczy 2001

Lőrinczy, G.: *Kelet-európai népesség a 6-7. századi Kárpát-medencében*. In: *A Kárpát-medence és a steppe*. Szerk. Márton A. Budapest 2001, 40-47.

Luca-Mândescu 2001

Luca, C. –Mândescu, D.: *Rituri și ritualuri funerare în spațiul extracarpatic în secolele VIII-X*. Brăila 2001.

Luca-Pinter 2001

Luca, C., Pinter, K. Z.: *Der Böhmerberg bei Broos/Orăștie. Eine archäologische Monographie*, Sibiu 2001.

Madaras 1993

Madaras L.: *Avar temetőrészlet Öcsöd határában*. Tisicum – a Jász Nagykun- Szolnok Megyei Múzeumok Évkönyve 8 (1993), 181-207.

Madgearu 2001

Madgearu Al.: *Românii în opera Notarului Anonim*, Cluj-Napoca, 2001.

Madgearu 2002-2003

Madgearu, Al.: *Transylvania and the Bulgarians expansion*, AMN, II, 2002-2003.

Madgearu

Madgearu, A.: *Salt Trade and Warfare: The Rise of Romanian-Slavic Military Organization in Early Medieval Transylvania*; in: Curta, Florin (Editor): *East Central and Eastern Europe in the Early Middle Ages*; The University of Michigan Press, 2005.

Maneva 1992

Maneva E.: *Srednovekom nakit od Makedonija*, Skopje, 1992.

Manouvrier 1893

L. Manouvrier: *La détermination de la taille d'après les grands os des membres*. *Mémoires de la Société d'Anthropologie de Paris*, Serie 24: 347-402, 1893.

Marcu-Istrate 2008

Marcu-Istrate, D.: A gyulafehérvári római katolikus székesegyház és püspöki palota régészeti kutatása. – The Roman Catholic Cathedral and the Bishop's Palace of Gyulafehérvár. Budapest 2008.

Marcsik 2003

Marcsik, A.: *Studiu antropologic al scheletelor umane descoperite în cimitirul de secol X din Cluj-Napoca*, Str. Plugariilor, AMN, 2003, , 83-90.

Martin-Saller 1957

Martin, R., Saller, L.: *Lehrbuch der Anthropologie*. Stuttgart 1957.

Mărghită 1965

Mărghită L.: *Morminte din epoca feudală timpurie descoperite la Seitin*, SCIV, 1965, 16, 581-585.

Medeleţ-Tănase-Gáll 2001

Medeleţ Fl.-Tănase D.-Gáll E.: *X. századi honfoglaláskori temetőrészlet Vejtén (Temes megye, Románia)*, ArchÉrt 2001, 1-2, 99-102.

Medgyesi 1995

Medgyesi P.: *Avar kori sírlelet (?) és 10-11. századi magyar köznépi temető részletei Gyulavarsánd-Laposhalomról (Avarzeitlicher Grabfund und Teile eines ungarischen Gräberfeldes aus dem 10-11. Jahrhundert von Gyulavarsánd-Laposhalom)*, Altum castrum, IV, 1995, 98-118.

Mehling 1998

Mehling Almut: *Archaische als Grabbeigaben*. Studien an merowingzeitlichen Gräberfeldern, Materialien zur Ur- und Frühgeschichtlichen Archäologie, Tübinger Texte, 1, 1998, 79-81, 137-139.

Meindl-Lovejoy 1985

Meindl, R. S., Lovejoy, C. O.: *Ectocranial suture closure: a revised method for the determination of skeletal age at death based on the lateral-anterior sutures*. Am. J. Phys. Anthropol. 68/1, 1985, 57-66.

Mende 2005

Mende B.: *Research on the prehistory of the Hungarians: a review*, Varia Archaeologica Hungarica, Budapest, 2005.

Mersdorf 2007

Mersdorf Zs.: *Tecnológiai nyomok a Zalavári Karoling-kori edények felületén*, ComArchHung, 2007, 195-212.

Merva 2012

Merva, Sz.: *A 10-11. századi kerámia keltezésének problematikája egy kisalföldi esettanulmány tükrében.* In: Hadak Útján. Népvándorláskor Fiatal Kutatóinak XX. Összejövetelének konferenciakötete, Budapest-Szigethalom, 2010. október 28-30, Budapest, 2012, 271-287.

Mesterházy 1973

Mesterházy K.: *Régészeti adatok Hajdú-Bihar megye területe IX-XIII. századi településtörténetéhez.* I, II. A Debreceni Déri Múzeum Évkönyve, 1973, 95-174, 30. kép, XXXI. tábla; 211-266, 1. térkép.

Mesterházy 1978

Mesterházy K.: *Honfoglaláskori kerámiánk keleti kapcsolatai,* Folia Archaeologica XXVI, 1975, 99-117, 1-10. ábrák.

Mesterházy 1990

Mesterházy K.: *Temetkezési rend az ártándi 10-11. századi temetőben (Bestattungsordnung im Gräberfeld von Ártánd aus dem 10-11. Jahrhundert),* ArchÉrt, 117, 1990, 50-57.

Mesterházy 1993

Mesterházy K.: *Régészeti adatok Magyarország 10-11. századi kereskedelméhez,* Századok, 127, 1993, 3-4, 450-468. 32, 1988, 91-139.

Mesterházy 1994a

Mesterházy, K.: *Az úgynevezett tokaji kincs revíziója. – Revision des sog. Tokajer Schatzes,* FolArch 43, 1994, 193-242.

Mesterházy 1997

Mesterházy, K.: *Die Kunst der landnehmenden Ungarn und die abbasidisch-irakische Kunst.* Acta ArchHung 49, 1997, 385-418.

Mihailescu 1969

Mihailescu V.: *Geografia fizică a României,* Bukarest 1969.

Miles 1967

Miles, E. A. W.: *The dentition in the assessment of the individual age in skeletal material.* In: Dental Anthropology. Ed. Brothwell, D. R. Oxford 1963.

Mítrea 1961

Mítrea B.: *Săpăturile de la Sultana,* MCA, VII, 1961, 532-538.

Mítrea 1988

- Mitrea B.: *La nécropole birituelle de Sultana, Résultats et problèmes*, Dacia, N. S., 32, 1988, 91-139.
- Mitrea 1989
- Mitrea B.: *Das Gräberfeld aus dem VIII. Jahrhundert von Izvoru, jud. Giurgiu*, Dacia, N.S., 33, 1989, 145-219.
- Moga-Bounegru-Frunză 2007
- Moga V., Bounegru G., Gh. Frunză: *Alba Iulia, Punct: Str. Izvor*. CCA, 2007, 34.
- Morariu 1980
- Morariu T. et.al.: *Județul Alba*, Bukarest, 1980, 34.
- Muntean 1998
- Muntean, M.: *Studiul antropologic al scheletelor provenite din necropola medievală timpurie de la Simeria Veche (Jud. Hunedoara)*, AnB, VI, 1998, 339-372.
- Muntean 1999
- Muntean, M.: *Determinarea antropologică a scheletelor provenite din necropola medievală timpurie de la Cioreni, județul Timiș (sec. X. d. Chr.)*, AnB, VII, 1999, 533-554.
- Müller et al. 2010
- Müller, R., Fóthi, E., Kustár, Á.: *Die Gräberfelder vor der Südmauer der Befestigung von Keszthely-Fenekpuszta, Castellum Pannonicum Pelsonense 1*, Budapest, Keszthely, Leipzig, Rahn, 2010.
- Nagy 1968
- Nagy Á.: *Az Eger-Szépasszonyvölgyi X. századi temető*, EMÉ 6, 1968, 69-100.
- Nagy 1893
- Nagy G.: *A magyarhoni lovassírok*, ArchÉrt, 13, 1893, 223-234.
- Nagy 1913
- Nagy G.: *Erdély a honfoglaláskor idejében a régészeti leletek világánál*, ArchÉrt, 33, 1913, 268-275.
- B. Nagy-Révész 1986
- B. Nagy, K., Révész, L.: *Egyedi típusú honfoglalás kori íj csontmaradványai Hódmezővásárhely-Nagyszigetről*, ComArchHung 1986, 124-134.
- Nemejcová-Pavuková 1962
- Nemejcová-Pavuková V.: *Belobrdeské pohrebisko v rovinke, okres Bratislava-vidiek*, AR, 14, 1962, 657-681.
- Németi 1983

- Németi J.: *Noi descoperiri din epoca migrațiilor din zona Carei*, SCIV, XXXIV, 1983, 34-50.
- M. Nepper 2002
- M. Nepper I.: *Hajdú-Bihar megye 10-11. századi sírleletei*, Budapest-Debrecen, 2002.
- Nicolaescu-Plopșor-Wolski 1975
- Nicolaescu-Plopșor D.-Wolski W.: *Elemente de demografie și ritual funerar la populațiile vechi din România*, București, 1975.
- Nyári 1873
- Nyári J.: *A pilini Leshegyen talált csontvázakról*, ArchKözl, 1873, 9, 16-24.
- Olasz 1959
- Olasz E.: *Elpusztult X-XIV. századi falvak Kardoskút, Tótkomlós és Békéssámson határában*, ÉvkSzolnok, 1959, 31-39.
- O'shea 1984
- O'shea, J. M.: *Mortuary variability: an archaeological investigation*, Orlando 1984.
- Ortner-Putschar 1981
- Ortner, D. J., Putschar, W. G. J.: *Identification of Pathological Conditions in Human Skeletal Remains*. Washington 1981.
- Ota 2010
- Oța, S.: *Piese de orfevrărie de tradiție bizantină în spațiul nord-Dunărean (secolul al XI-lea – începutul secolului al XIII-lea)*, in: *Între stepă și imperiu. Studii în onoarea lui Radu Harhoiu*. Archäologische Studien für Radu Harhoiu zum 65. Geburtstag, București, 2010, 401-435.
- Paine 2005
- Paine, S.: *Amulettek. A mágikus, bajűző és szerencsét hozó erők világa* (ford. Medgyesy Zs.), Budapest 2005.
- Palóczi-Horváth 1971
- Palóczi-Horváth, A.: *X. századi temető a szabadkígyósi tangazdaság homokbányájában (Tenth century cemetery in the sand-pit of the model farm of Szabadkígyós)*, BMMK 1(1971) 7-48.
- Pap 2002
- Pap, I. K.: *Téglás és téglakeretes temetkezések a Délkelet Alföldön (Gräber mit Ziegeln und Ziegelrahmen in der südöstlichen Tiefebene)*, Communicationes Archeologicae Hungariae, 2002, 177-194.
- Pap 2010

- Pap, I. K.: *Koporsós temetkezések Szombathely–Kisfaludy Sándor utca kora Árpád-kori temetőjében* (Burial in coffins in the cemetery from the early Arpadian-age (997-1301) in the Kisfaludy Street in the town of Szombathely) *Savaria* 33(2010) 93-117.
- Parádi 1959
- Parádi N.: *Technikai vizsgálatok népvándorláskori és Árpád-kori edényeken*, RF, 12, 1959, 620, 48. kép, III. tábla.
- Parádi 1963
- Parádi N.: Magyarországi pénzleletes középkori cserépedények (Münzenfunde hortende mittelalterliche Gefässe in Ungarn), *ArchÉrt* 90, Budapest 1963, 205-251.
- Parádi 1967
- Parádi N.: *A ház-benedekpusztai Árpádkori edényégető kemence*. *ArchÉrt* 94, 1967, 20-36.
- Parker Pearson 1982
- Parker Pearson, M.: Mortuary practices, society and ideology: an ethnoarcheological study' in: Hodder, I. (ed.), *Symbolic and structural archeology*, Cambridge 1982, 99-113.
- Pauler-Szilágyi 1900
- Pauler Gy., Szilágyi S.: *A magyar honfoglalás kútfoi*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest 1900.
- Pauelsen 1967
- Pauelsen, P.: *Alamannische Adelsgräber von Niederstotzingen*, Veröffentlichungen des Staatlichen Amts für Denkmalpflege Stuttgart, Serie A, Band 12, Stuttgart 1967.
- Petkes 2006
- Petkes, Zs.: *A honfoglaló magyarság baltái és fokosai. Fokosok és balták a honfoglaló és kora-Árpádkori magyarság régészeti hagyatékában*. Szakdolgozat, 2006.
- Petkes 2008
- Petkes, Zs.: *12. századi temetőrészlet Alap–Tavaszmajorból*, *Alba Regia* 37(2008) 141-187.
- Petkes 2011
- Petkes, Zs.: *Rúdablák a 10-12. századi Kárpát-medencében*. In: *Hadak útján XIX. Fiatal Népvándorlástudósok 19. összejövetelének konferenciakötete*. Szerk. Bíró Sz.-Tomka P. Győr, 2011, 231-246.
- Petrova 2007

- Petrova, V.: *The early medieval yellow pottery from Pliska*. In: *Post-Roman Towns, Trade and Settlement in Europe and Byzantium*. Szerk. Joachim Henning, 2. kötet, 2007, 315-339.
- Pinter 1994-1996
- Pinter K. Z.: *Spada medievală din mormântul de călăreț de la Deva. Considerații tipologice și cronologice (Das mittelalterliche schwert aus dem Reitergrab in Diemrich Deva)*, Sargetia, 1994-1996, 235-245.
- Pinter-Boroffka 1999
- Pinter, Z. K., Boroffka, N.: *Neue mittelalterliche Gräber der Ciumbrud Gruppe aus Broosâ/Orăștie, Fundstelle Böhmerberg/Dealul Pemilor X8, Transsilvanica. Archeologische Untersuchungen zu älteren Geschichte des südlichen Mitteleuropa. Gedenkschrift für Kurt Horedt, hrsg. von N. Boroffka, T. Soroceanu, Rahden, 1999.*
- Pinter-Luca 1995
- Pinter K. Z.- Luca S. A.: *Necropola medieval timpurie de la Orăștie-Dealul Pemilor. Punctul X2/ 1992-1993*, Corviniana, 1995, 17-44.
- Pitarakis 2006
- Pitarakis, B.: *Les croix-reliquaires pectorales byzantines en bronze*, Paris 2006.
- Pletněva 1967
- Pletněva, S. A.: *Ot kočevii k gorodam. Saltovo-maiatskaia kul'tura – From coaching to cities. Saltovo-Mayak culture*. Mat. Izsl. Arh. 142, Moskva 1967.
- Pohl 1988
- Pohl, W.: *Ein Steppenvolk in Mitteleuropa, 567-822 n. Chr.* München 1988.
- Popa 1991
- Popa R.: *Observații și întrebări la istoria României din jurul anului 1000*, SCIVA, 41, 1991, 3-4, 153-188.
- Popescu 1956
- Popescu D.: *Cercetări arheologice în Transilvania. Săpăturile de la Varsand, Materiale*, 2, 1956, 125-143.
- Popović
- Popović, M.: *Beogradska tvrđava*, Belgrad, 2006.
- Posea 1982
- Posea G.: *Enciclopedia geografică a României*, Ed. Științifică, București, 1982.
- Pöllath

- Pöllath, R.: *Karolingerzeitliche Gräberfelder in Nordostbayern*, IV, München, 2002.
- Protase 1965
- Protase D.: *Cimitirul slav de la Ocna Sibiu*, in Omagiu O. Constantinescu, Iași, 1965, 163-169.
- Rašev 2008
- Rašev, R.: *Bulgarska ezicheska kultura (7-9vek)*, Sofia, 2008.
- Rácz 2008
- Rácz L.: In: *Gazdaság és gazdálkodás a középkori Magyarországon* (szerk.) Kubinyi András-Laszlovszky József-Szabó Péter, Budapest, 2008, 21-37.
- Rădulescu-Gáll 2001
- Rădulescu A.-Gáll E.: *Ein landnahmenzeitlichen Gräberfeld in Temesvár (Timoșoara)- Csóka erdő (Romania)*, ActaArchHung, 52, 2001, 154-193.
- Reiholcová 1995
- Reiholcová M.: Pohrebisko v Čakajovciach (9-12. storočie), Nitra 1995.
- Reinecke 1925
- Reinecke, P.: Reihengräber und Friedhöfe der Kirchen' *Germania* 9, 1925, 103-107.
- Réthy 1898
- Réthy L.: *Két Árpádkori temető Arad megyében*, ArchÉrt, 18, 1898, 124-131.
- Révész 1985
- Révész, L.: *Adatok a honfoglaláskori tegez szerkezetéhez. – Angaben zum Bau des Köchers aus der Zeit der ungarischen Landnahme*. Acta Ant et Arch Suppl 5, 1985, 35-53.
- Révész 1988
- Révész, L.: *Gömbsorcsüngős fülbevalók a Kárpát-medencében. – Ohrgehänge mit Kugelreihenanhänger im Karpatenbecken*. HOMÉ 25-26, 1988, 141-159.
- Révész 1989
- Révész, L.: *Líra alakú csatok a Kárpát-medencében. – Lyraförmige Schmallen im Karpatenbecken*. HOMÉ 27, 1989, 513-541.
- Révész 1992
- Révész, L.: *Honfoglalás és államalapításkori temető Miskolcon. – Friedhöfe aus der Zeit der Landnahme und der Saatsgründung in Miskolc*. In: Régészeti tanulmányok Miskolc korai történetéből, Szerk. Rémiás T., Miskolc, 1992, 91-120.
- Révész 1994

Révész, L.: *Vezér sírok a Felső-Tisza vidékén*. In: Honfoglalás és régészet. Szerk.: Kovács L., Budapest 1994, 139-150.

Révész 1996a

Révész L.: *A karosi honfoglaláskori temetők. Régészeti adatok a Felső-Tisza vidék X. századi történetéhez (Die Gräberfeldern von Karos aus der Landnamenzzeit. Archäologische angaben zur Geschichte des oberen Theissgebietes im 10. Jahrhundert)*, Miskolc, 1996.

Révész 1996b

Révész, L.: *Honfoglaláskori temető Szentes-Borbásföldön (Szabó János Győző ásatása nyomán). – Ein landnahmezeitliches Gräberfeld in Szentes-Borbásfeld (Nach der Ausgrabung von János Győző Szabó)*. MFMÉ – StudArch 2, 1996, 299-336.

Révész 1997a

Révész, L.: *Honfoglalás kori női sír Békéscsaba-Erzsébethelyen. – Ein landnahmezeitliches Frauengrab in Békéscsaba-Erzsébethegy*. MFMÉ – StudArch 3, 1997, 169-195.

Révész 1997b

Révész, L.: *Kristó Gyula könyvéről*. Századok 131/1, 1997, 215-233.

Révész 1999a

Révész, L.: *Emlékezzetek utatok kezdetére... Régészeti kalandozások a magyar honfoglalás és államalapítás korában*, Budapest, 1999.

Révész 1999b

Révész, L.: *Honfoglalás kori temető Tengőd-Hékútpusztán. – Friedhof aus der Zeit der Landnahme in Tengőd-Hékútpuszta*, HOMÉ 37, 1999, 267-299.

Révész 2000

Révész, L.: *Hitelesítő ásatás a tuzséri honfoglalás kori temető területén. – Nachgrabung im Gebiet des landnahmezeitlichen Gräberfeldes von Tuzsér*, JAMÉ 42, 2000, 7-32.

Révész 2001

Révész, L.: *Aranyszántás Balotán. – Goldenes Ackerfeld in Balota*, Budapest-Kiskunhalas, 2001.

Révész 2001-2002

Révész, L.: *Honfoglalás kori temető Tiszanána-Cseh tanyán. – Landnahmezeitliches Gräberfeld im Tiszanána-Cseh-Gehöft*, FolArch 49-50, 2001-2002, 263-303.

Révész 2003

- Révész, L.: *Das landnahmezeitliche Gräberfeld von Bezdéd. Angaben zur Ausgrabung und zur Auswertung des Fundmaterials*, ComArchHung 2003, 137-170.
- Révész 2006a
- Révész, L.: *Zur absoluten Datierung frühungarischer Gräber. Archäologische Datierung – natur wissenschaftliche Datierung*. In: *Das frühungarische Retergrab von Gnadendorf (Niederösterreich)*, Hrsg.: Daim, F.-Lauermann, E. Mainz, 2006, 189-210.
- Révész 2006b
- Révész, L.: *Honfoglalás kori sír alsó-ausztriai Gnadendorfban*, Csodaszarvas 2, 2006, 3-40.
- Révész 2008
- Révész, L.: *Heves megye 10-11. századi temetői. – Die Gräberfeld des Komitates Heves im 10-11. Jahrhundert.* (Magyarország honfoglaláskori és kora Árpád-kori sírleletei 5. Szerk. Kovács L.-Révész L.), Budapest, 2008.
- Révész 2012
- Révész, K.: *A torquesek (nyakperecek) és a keleti kereszténység?* In: *Középkortörténeti tanulmányok* 7, Szeged, 2012, 59-74.
- Richards 1987
- Richards, J. D.: *The significance of form and decoration of Anglo-Saxon cremation urns*, Oxford, BAR-BS 166, 1987.
- Ritz 1993
- Ricz Péter: *Adatok az északbácskai avar temetők felhagyásának időrendi kérdéséhez. — Angaben zur chronologischen Frage der Auflassung dere awarischen Gräberfelder in der Nordbatschka*. In: *Az Alföld a 9. században*. Szerk.: Lőrinczy Gábor. Szeged 1993, 171 – 179.
- Roganský 2009
- Roganský, L.: *Signia Christiana. Artefakty kresťanskeho rázu z poslednetiny prvého tisícročia medzi Čechami a Potisum*, Nitra, 2009.
- Rosner 1999
- Rosner Gy.: *Das awarische Gräberfeld im Szekszárd-Bogyiszló utcai Strasse*, Monumenta Avarorum Archaeologica, 3, Budapest, 1999, 44-99.
- Roska 1913
- Roska M.: *Árpád-kori temető Vajdahunyadon*, DolgCluj, 4, 1913, 166-198.
- Roska 1914

- Roska M.: *Árpádkori temető Várfalván (Cimitiere Arpades a Varfalva)*, DolgCluj, 5, 125-168, 169-187.
- Roska 1936
- Roska M.: *A honfoglalás és Erdély in Asztalos m. (kiadó), A történeti Erdély*, Budapest, 1936, 162-173.
- Roşu 1980
- Roşu Al.: *Geografia fizică a României*, Bukarest, 1980.
- Rusu-Dörner 1962
- Rusu M.-Dörner E.: *Săpătura de salvare de la Şiclău, r. Criş reg. Crişana*, Materiale, 8, 1962, 705-712.
- Ruttkay 1976
- Ruttkay, A.: *Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slovakei (II)*, Sloven. Archeol. 24, 245–395.
- Rybakov 1982
- Rybakov, B. A.: *Die Kultur des mittelalterlichen Nowgorod*. In: Wikinger und Slawen. Zur Frühgeschichte der Ostsee-völker. Hrsg. Hermann, J. Berlin 1982, 239-262.
- Sabău 1958
- Sabău I.: *Circulația monetară în Transilvania secolelor XI-XIII, în lumina izvoarelor numizmatice (La curculation monétaire en Transylvanie aux XI-XIII siccles r la lumicre des sources numismatiques)*, SCN, 2, 1958, 269-301.
- Samson 1987
- Samson, R.: *Social structures from Reihengräber: mirror or mirage?* Scottish Archaeological Review 4, Glasgow 1987, 116-126.
- Schmid 2009
- Schmid, M. M. E.: *Das spätawarenzeitliche Gräberfeld von Rákóczifalva Kom. Jász-Nagykun-Szolnok*, Magisterarbeit zur Erlangung des Grades einer Magistra Atrium M.A. Vorgelgt der Philosophischen Kakultät der Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Unuversität zu Bonn. 2009, 31-32.
- Schulze-Dörrlamm 2010
- Schulze-Dörrlamm, M.: *Byzantinische Gürtelschnallen und Gürtelbeschläge im Römisch-Germanischen Zentralmuseum*, Teil 2, 2010, 25, 262-264, 359.
- Schramm 1997

Schramm, G.: *Ein Damm bricht. Die römische Donaugrenze und die Invasionen des 5–7. Jahrhunderts im Lichte von Namen und Wörtern (Átszakad egy gát. A római Duna-határ és az V–VII. századi inváziók nevek és szavak fényében)*. R. Oldenbourg Verlag, München, 1997 (Südosteuropäische Arbeiten, 100).

Schramm 1997

Schramm, G.: *Korai román történelem*. Nyolc tézis a délkelet-európai kontinuitás helyének meghatározásához, Debrecen 1997.

Sedov 1986

Sedov, V. V.: *Ostslawen, Balten und Esten*. In: Wikinger und Slawen. Zur Frühgeschichte der Ostseevölker. Hrsg. Hermann, J. Berlin 1982, 239-262.

Simonyi Szatmáry Wolf 2004

Simonyi E., Szatmáry Gy., Wolf M.: *Archaeometrical investigation of pottery of the 10th. Century, Edelény, North-East Hungary*. Poszter a 2004-ben Zaragozaban rendezett Archaeometria konferencián, 2004.

Simonyi 2005

Simonyi E.: *Adatok a 10-13. századi kerámia készítéséhez Északkelet-Magyarországról*. Hermann Ottó Múzeum Évkönyve, XLIV, 2005, 37-57.

Skriba Péter 2010

Skriba, P.: *9. századi település a Hosszú-víz völgyében (Vát – Telekes-dűlő, Vas megye). – Eine Siedlung des 9. Jahrhunderts im Tal des Hossz-víz (Vát – Telekes-dűlő, Kom. Vas)*. Archaeologiai Értesítő 135, 209-244.

Solymossy 1933

Solymossy, S.: *A vas babonás ereje (Die abergläubische Kraft des Eisens)*, Ethnographia 44, 1933/3-4, 97-117.

Somogyi 1996

Somogyi, S.: *A magyar honfoglalás földrajzi környezete*. In: A Kárpát-medence történeti földrajza. Szerk. Frisnyák S. Nyíregyháza, 1996, 7-17.

Șerbănescu 1973

Șerbănescu D.: *Morminte din perioada prefeudală descoperite la Chirnagi (Jud. Ilfov)*, 667-670.

Cs. Sós 1961

Cs. Sós Á.: *Das frühmittelalterliche Gräberfeld von Keszthely*, ActaArchHung, 13, 1961, 249-316.

Cs. Sós-Bökönyi 1963

- Cs. Sós Á.-Bökönyi S.: *Die Ausgrabungen Géza Fehérs in Zalavár*, Budapest 1963.
- Spinei 2009
- Spinei, V.: *The Romanians and the Turcik Nomads North of the Danube Delta from the Tenth to the Mid-Thirteenth Century*. Boston 2009.
- Sternberger 1947
- Sternberger, M.: *Die Schatzfunde Gotlands der Wikingerzeit I-II*. Uppsala 1958.
- Stloukal-Hanáková 1978
- Stloukal, M., Hanáková, H.: *Die Länge der Längsknochen altslawischer Bevölkerungen unter besonderer Berücksichtigung von Wachstumsfragen*. J. Comp. Hum. Biol. 29, 1978, 53-69.
- Szabó 1964-1965
- Szabó J. Gy.: *Das Weiterleben des Spätavarentums auf dem Alföld im X. Jahrhundert*, MFMÉ, 1964-1965, 61-71.
- Szabó 1975
- Szabó, J. Gy.: *Árpád-kori falu Sarud határában II. A település*, EMÉ 13, Esztergom, 1975, 19-62.
- Szabó 1976
- Szabó J. Gy.: *Árpád-kori telep és temetője Sarud határában. III. A temető leírása és a rendellenes temetkezések párhuzamai*. Esztergom, 1976, 17-79.
- Szabó 1978-79
- Szabó, J. Gy.: *Árpád-kori falu és temetője Sarud határában IV. A sírok relatív és abszolút kronológiája, a temető jellege*, EMÉ 16-17, Esztergom, 1978-79, 45-124.
- Szalontai 2000
- Szalontai Cs.: *Kritische Bemerkungen zur Rolle de Bulgaren im 9. Jahrhundert in der Grossen Ungarischen Tiefebene un in Siebenbürgen*, MFMÉ – StudArch 6, 2000, 263-286.
- Szatmári 1995
- Szatmáry, I.: *Bizánci típusú ereklyetartó mellkeresztek Békés és Csongrád megyében. – Die Pektorales byzantinischen Typs als Reliquinschreine im Komitat Békés un Csongrád*. MFMÉ – StudArch 1, 1995, 219-264.
- Szatmáry 2000.

Szatmári L.: *Observation on anthropological research concerning the period of Hungarian conquest and the Arpadian age*, Acta Biologica Szegediensis, 44 (1-4), 95-102.

Szatmáry-Marcsik 2006

Szatmáry, L., Marcsik, A.: *Symbolic treohinations and population structure*. Mem Inst. Osw. Cruz 101, 2006, 129-132.

Székely 1945

Székely Z.: *Adatok a Székelyföld népvándorlás korához*, Sepsiszentgyörgy, 1945.

Széll 1941

Széll M.: *XI. Századi temetők Szentes környékén. – Les cimetiérs du XI. siècle aux environs de Szentes*, FolArch, III-IV, 1941, 231-267

Szilágyi 1994

Szilágyi K.: *Perlentyen aus dem X-XI. Jahrhundert in Ungarn und ihre archeologische Bedeutung*, Pam Arch., LXXXV, 1994, 75-110.

Szőke 1941

Szőke B.: *Honfoglalás kori magyar sírok Naszvadon (Gräber der ungarischen Landnahmezeit in Naszvad)*, FolArch., 3-4, 1941, 214-224.

Szőke 1955

Szőke, B.: *Cserépbográcsaink kérdéséhez*, ArchÉrt 82, Budapest, 1955, 86-90.

Szőke 1962

Szőke B.: *A honfoglaló és kora Árpád-kori magyarság régészeti emlékei*, in Régészeti Tanulmányok, Budapest, 1962.

Szőke 1979

Szőke B. M.: *Zur Problematik des Bestattungssiten mit verstümmelten Rinderschädel des Types Sopronkőhida*, Acta Arch. Hung., 31, 1979, 51-103.

Szőke 1979

Szőke B. M.: *A keresztény térítés kezdetei Pannóniában a Karoling-korban (a petőházi Cundpald kehely és a sopronkőhidai temető helye és szerepe)*, Soproni szemle 2000, 310-343.

Szőke 1984

Szőke B. M.: *Die Gräberfelder des 7-10. Jahrhunderts des südlichen Teiles des Kis-Balatons (Klein Platensee)*, in Interactionen der mitteleuropäischen Slawen und anderen Ethnika im 6-10. Jahrhundert, Nitra, 1984, 255-260.

Szőke-Vándor 1983

- Szőke B. M.-Vándor L.: *8-9. századi birtuális temető Zalakomár határában*, Zalai Gyűjtemények, 18, 1983, 69-86.
- Szőke-Vándor 1987
- Szőke B. M.-Vándor L.: *Pusztaszentlászló Árpád-kori temetője (Arpadenzeitliche Gräberfeld von Pusztaszentlászló)*, Fontes Archaeologici Hungariae, Budapest, 1987.
- Szőke 1992
- Szőke, B. M.: *Das karolingerzeitliche Gräberfeld von Sárvár-Végh malom*, ComArchHung 1992, 125-158.
- Szőke 1993
- Szőke, B. M.: *A 9. századi Nagyalföld lakosságáról*. In: *Az Alföld a 9. században*. (Az 1992. November 30 – december 1-én elhangzott előadások írott változatai.) Ed.: Lőrinczy, Gábor. Szeged 1993, 33-38.
- Szőke 1994
- Szőke, B. M.: *Karoling-kori szolgálónépi temetkezések Mosaburg/Zalavár vonzáskörzetében: Garabonc-Ófalu I-II*. Zalai Múzeum 5, Zalaegerszeg, 1994, 251-317.
- Szőke 2011
- Szőke, Béla Miklós: *Pannónia a Karoling-korban*. Akadémiai doktori értekezés, Budapest 2011.
- Tainer 1975
- Tainer, J. A.: *Social inference and mortuary practices: an experiment in numerical classification*, WA 7, 1975, 1-15.
- Takács 1986
- Takács M.: *Die Arpadenzeitlichen Tonkessel im Karpatenbecken*, VAH I, Budapest, 1986.
- Takács 1993
- Takács, M.: *A kisalföldi, Árpád-kori cserépbográcsok pontosabb időrendje (Egy kísérlet a leletanyag rendszerezésére)*, HOMÉ XXX-XXXI/2, Miskolc 1993, 447-479.
- Takács 1997b
- Takács M.: *Honfoglaláskori edényművesség (Pottery manufacture in the Coquest Period)*, in L. Kovács-A. Paládi-Kovács (eds): *Honfoglalás és néprajz. Honfoglalásról sok szemmel 4.*, Budapest 1997, 205-223.
- Takács 2000

- Takács M.: *Polírozott kerámia a kora középkori Kisalföldön*, Arrabona 38, 2000, 7-51.
- Takács 2002
- Takács, M.: *A Lébény Kaszás-dombi 373-as objektum kerámiája – Die Keramik des Siedlungsobjektes Nr. 373 von Lébény – Kaszás-domb*. In: Zgodnji Slovani – Die frühen Slawen. Zgodnjesrednjeveška lončenina na obrobju vzhodnih Alp. – frühmittelalterliche Keramik am Rand der Ostalpen. Ljubljana 2002., 170 – 178.
- Takács, Vaday 2004
- Takács M, Vaday A.: *Avar edényégető kemencék*, Agria, 2004, 5.
- Takács 2009
- Takács M: *Über die Chronologie der mittelalterlichen Siedlungsgrabungen in Ungarn. Erläuterungen zu zwei chronologischen Tabellen*, Acta Archaeologica 2009, 223-253.
- Takács 2012
- Takács, M.: *A korongolt, korai Árpád-kori cserépbográcsok formai sajátosságairól*. In: Hadak Útján XX. Népvándorlások Fiatal Kutatóinak XX. Összejövetelének konferenciakötete, Budapest-Szigethalom 2012. október 28-30, Budapest, 2012.
- Tănase-Bejan-Gáll-Kalciov 2004
- TănaseD.-Bejan A.-Gáll E.-Kalciov Gh.: *Dudeștii Vechi-Movila lui Dragomir-fragment de necropolă din secolul al X-lea*, ArchMed, 2004, (in press).
- Tettamanti 1975
- Tettamanti S.: *Temetkezési szokások a X-XI. században a Kárpát-medenceében*, Studia Comitatus, 3, 1975, 79-112.
- Tomka 1969
- Tomka P.: *A Sopron. Présháztelepi IX. századi temető*, Arrabona, 11, 1969, 39, 1962.
- Tompka 2002
- Tomka, P.: *Christ oder Heide? Das Grab 317 von Táp-Borba (Keresztény volt vagy pogány? A táp-borbai 317. sír)*, Zalai Múzeum 11, 2002, 211-228.
- Točík 1968
- Točík A.: *Altmagyarische Gräberfelder in der Südwestslowakei*, ArchSlovenska (Cattalog), 1968, 3.
- Toropu-Stoica 1972
- La nécropole préféudale de Obârșia-Olt (Note preliminaire)*, Dacia, N.S., 16, 1972, 163-188.

Tóth 2011

Tóth, Z.: *Az avarkori állattáldozatok értelmezése*, Magiszteri értekezés, I. évfolyam, 2011.

Tóth 2008

Tóth, K.: *A honfoglaló magyarság kettőslélek-hitével kapcsolatos jelenségek kelet-európai párhuzamai (Magyar jellegű temetkezések Kelet-Európában)* [Osteropäische Parallelen der mit dem Doppelseelen-Glaubender landnehmenden Ungarn verbundenen Erscheinungen (Bestattungen ungarischer Art in Osteuropa)] *A Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve* (volt *BÁMÉ*) 32(2010) 243-302.

Tóth 2014

Tóth, A.: *A Nyíri Mezőség a 10-11. században*, Szeged 2014.

Török 1962

Die Bewohner von Halimba im 10. und 11. Jahrhunderten, ArchHung., 39, 1962.

Trotter-Gleser 1958

Trotter, M., Gleser, G. C.: *A re-evaluation of estimation of stature based on measurments of stature taken during life and long bones after death*. Am. J. Phys. Anthropol. 16, 1958, 79-123.

Tufescu 1966

Tufescu V.: *Subcarpații*, Bukarest, 1966.

Țiplic 1999

Necropola medievală timpurie de la Orăștie-Dealul Pemilor X2 (Hunedoara) și bătălia dintre Ștefan I. și Gyula-Gyula, AnaleleANTIM, 1999, 150-153.

Țiplic 2006

Țiplic, M.: *Transylvania in the Early Middle Ages*, Gyulafehérvár, 2006.

Ubelaker 1984

Ubelaker, D. H.: *Human Skeletal Remains. Excavation, Analysis, Interpretation* [Revised ed.] Washington 1984.

Újvári 1972

Újvári I.: *Geografia apelor României*, Bukarest, 1972.

Vályi 1996

Vályi K.: *Bolgár és késő avar kori elemek a pusztaszeri település kerámiájában*. In.: *Honfoglaló magyarság – Árpád-kori magyarság. Antropológia–régészet–történelem*. Szerk.: Pálfi Gy. – Farkas I. Gy. – Molnár F. Szeged, 1996, 43 – 58.

Vályi 2000

Vályi, K.: *Régészeti emlékek*, in: Kristó, Gy. – Makk, F. (szerk.), *Európa és Magyarország Szent István korában*, Dél-alföldi Évszázadok 12, Szeged 2000, 365-385.

Vážarova 1976

Vážarova, Ž. N.: *Slaven und Protobulgaren (nach Angaben dem Nekropolen aus dem 6. bis. 11. Jahrhundert im Landesgebiet Bulgariens)*, Sofia, 1976.

Vékony 1988

Vékony G.: *Dákok, rómaiak, románok*, 1988.

Vékony 2002

Vékony, G.: *Magyar őstörténet – Magyar honfoglalás*, Budapest, 2002.

Vékony 2004

Vékony, G.: *Sókereskedelem a Kárpát-medencében az Árpád-kor előtt*. In: "Quasi liber et pictura" Tanulmányok Kubinyi András hetvenedik születésnapjára. Studies in Honour of András Kubinyi on his seventieth birthday. ELTE Régészettudományi Intézet. Institute of Archaeological Sciences of Eötvös Loránd University Budapest, 2004, 655-662.

Velter 2002

Velter, A-M.: *Transilvania în secolele V-XII*, Bukarest, 2002, 132-135.

Vida 2002

Vida, T.: *Heidnische und christliche Elemente der awarenzeitlichen Glaubenswelt, Amulette ind der Awarenzeit* (Pogány és keresztény elemek az avar kori hitvilágban, avar kori amulettek), *Zalai Múzeum* 11, 2002, 179-209.

Vlkolinská 2009

Vlkolinská, I.: *The cemetery Nitra-Lupka and the marks on the vessel's bottoms*. In: In honorem Ludmilae Donchevae-Petkovae, Sofia, 2009, 267-273.

Wolf 2002

Wolf, M.: 10. századi kerámialeletek Borsodon, Hermann Ottó Múzeum Évkönyve XLI, 2002, 39-60.

Wolf 2006

Wolf M.: *Adatok a X. századi magyarság kerámiaművességéhez*. In: Az agyagművesség évezredei a Kárpát-medencében. Szerk: Holló Szilvia Andrea, Szulovszky János, Budapest-Veszprém, 2006, 47-58.

Wolf 2013

Wolf, M.: *Kerámiavizsgálatok eredményeinek felhasználása 10-13. századitelepüléseinek kutatásában I. (Borsod)*, In: A honfoglalás kor kutatásának

legújabb eredményei. Tanulmányok Kovács László 70. születésnapjára, Szeged, 2013, 755-837.

Zábojník 2007

Zábojník, J.: *Problematik hrobov s parciálnym spolupochovaním zvierat v období avarského kaganátu*, Hrob 63 na Pohrebisku V Čiernom Brode, Slovenská Archeológia LV-2, 353-386.

Zaharia 1977

Zaharia E.: *Populația românească în Transilvania în secolele VII-VIII e. n.*, București 1977.

Zirra 1963

Zirra V.: *Necropola de la Istria-Capul Viilor*, Dacia, NS, VII, 1963, 356-411.

Rövidítések jegyzéke

AALódz	Acta Archaeologica Lodziensia
AB	Analele Banatului (Timișoara)
ActaArchHung Acta	Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae (Szeged)
Acta Biol. Szeged	Acta Biologica Szegediensis (Szeged)
Acta Mus. Napocensis	Acta Musei Napocensis (Cluj-Napoca)
Acta Mus. Napocensis Seria Historica	Acta Musei Napocensis Seria Historica (Cluj-Napoca)
Acta Mus. Porolissensis	Acta Musei Porolissensis (Zalău)
Acta Sic	Acta Siculica (Sepsiszentgyörgy)
Acta ArchHung	Acta Archeologica Academiae Scientiarum Hungaricae
AH	Archaeologica Hungarica (Budapest)
Agria	Agria. Annales Musei Agriensis. Az egri Dobó István Vármúzeum évkönyve (Eger)
Alba Regia	Alba Regia. Annales Musei Stephani Regis. Az István király Múzeum Közleményei (Székesfehérvár)
Altum Castrum IV	Altum Castrum IV. A népvándorlaskor fiatal kutatóinak IV. összejavítása (Visegrád)
Am. J. Phys. Anthropol.	American Journal of Physical Anthropology (Washington D. C.)
An. Inst. Stud. Clas.	Anuarul Institutului de Studii Clasice (Sibiu)
Anthr. Anz.	Anthropologischer Anzeiger (Stuttgart)
Anthr. Közl.	Antropológiai Közlemények (Budapest)
Apulum	Apulum. Arheologie, Istorie, Etnografie (Alba Iulia)
ArchÉrt	Archaeológiai Értesítő (Budapest)
Arch. Hung.	Archaeologica Hungarica (Budapest)
Arch. Közl.	Archaeológiai Közlemények (Budapest)
ArchRom	Archaeologia Romanica (București)
A. Sl. Cat.	Archaeologica Slovaca Catalogi (Bratislava)
Arch. Medievală	Arheologia Medievală (Cluj-Napoca)
ArhSSSR	Arheologija SSSR. Svod Archeologičeskikh Istočnikov

	(Moszkva)
ATS	Acta Terrae Septecastrensis (Sibiu)
AVANS	Archeologické Výskumy a Nálozy na Slovensku (Nyitra)
BMMK	A Békés Megyei Múzeumok Közleményei (Békéscsaba)
BudRég	Budapest Régiségei (Budapest)
Cerc. Arh.	Cercetări Arheologice (București)
ComArchHung	Communicationes Archaeologicae Hungariae (Budapest)
Com. Stud. Soc. Hist.	Comparative Studies in Society and History (London-New-York)
Coviniana	Corviniana. Acta Musei Corvinensis (Hunedoara)
Crisia	Crisia (Oradea)
Cumania	Cumania. A Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Évkönyve (Kecskemét)
Dacia N. S.	Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne.
Dolg. Szeged	Dolgozatok a Szegedi Tudományegyetem Régiségtudományi Intézetéből (Szeged)
Dolg. Erdélyi Nemzeti Múz.	Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárából (Travaux de la section numismatique et archéologique du Musée National de Transylvanie) (Kolozsvár)
Ephemeris Napocensis	Ephemeris Napocensis (Cluj-Napoca)
Erd. Múz.	Erdélyi Múzeum (Kolozsvár)
FAH	Fontes Archaeologici Hungariae (Budapest)
Folia Anthr.	Folia Anthropologica (Budapest)
FolArch	Folia Archaeologica (Budapest)
HK	Hadtörténeti Közlemények
Hajd. Múz. Évk.	Hajdúsági Múzeum Évkönyve (Debrecen)
HOME	A Hermann Ottó Múzeum Évkönyve
Izv. Arch. Inst. Sofia	Izvestija na Bŭlgarskija Archeologičeski Institut (Sofia)
Izv. Narod. Muz. Varna	Izvestija na Narodnija Muzej (Varna)
Jahrb RGZM.	Jahrbuch des Römisch-Germanische Zentralmuseums (Mainz)
JAMÉ	A nyíregyhézi Józsa András Múzeum Évkönyve

	(Nyíregyháza)
JPME	A Jannus Pannonius Múzeum Évkönyve (Pécs)
Mat. și Cerc. Arh.	Mateiale și Cercetări Arheologice (București)
Mat. și Cerc. Arh. S.N.	Mateiale și Cercetări Arheologice Serie Nouă (București)
Mat. Isyl. Arh.	Materiali i izsledovanija poArheologii SSSR (Moszkva)
Mem. Inst. Osw. Cruz.	Memórias do Instituto Oswaldo Cruz (Rio de Janeiro)
MFME	A Móra Ferenc Múzeumok Évkönyve
MFME-StudArch	A Móra Ferenc Múzeumok Évkönyve – Studia Archaeologica (Szeged)
MTA Évk.	MagyarTudományos Akadémia Évkönyve (Buda)
Nép- Ért.	Néprajzi Értesítő (Budapest)
Op. Hung.	Opuscula Hungarica (Budapest)
PP	Pliszka-Preszlav (Varna)
Prähistorist Zeitschr.	Prähistoristische Zeitschrift (Berlin)
Russ. Arh.	Russijkaja Arheologia (Moszkva)
Sargetia	Sargetia. Acta Musei Devensis (Deva)
Slovenská Arch.	Slovénská Archeológia (Bratislava)
SSz.	Soproni Szemle (Sopron)
Sovetskaja Arch	Sovetskaja Arheologija
StudArch	Studia Archaeologica (Budapest)
Stud. și Cerc. Istor. Veche	Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie (București)
Stud. și Cerc. Num.	Studii și Cercetări Numizmatice (București)
Stud. Comitatusia	Studia Comitatusia. Tanulmányok Pest Megye Múzeumaiból (Szentendre)
Stud. și Comun. (Satu Mare)	Studii și Comunicări (Satu Mare)
Stud. și Comun. (Sibiu)	Studii și Comunicări . Arheologie-Istorie (Sibiu)
Stud. Slav.	Studia Slavica (Budapest)
Stud. Univ. Babeș-Bolyai	Studia Universitatis Babeș-Bolyai (Cluj-Napoca)
Štud. Zvesti Arch. Ústavu	Študijné Zvesti Archeologického Ústavu Slovenskej Akadémie Vied (Nitra)
Székelyföld	Székelyföld Kulturális folyóirat
VAH	Varia Archeologica Hungarica (Budapest)

VTT	Veszprémi Történeti Tár
ZfA	Zeitschrift für Archäologie (Berlin)
Zeitschrift Arch.	Zeitschrift für Archäologie (Mainz)
ZAM	Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters (Köln)
Zalai Gyűjtemény	Zalai Gyűjtemény (Zalaegerszeg)
Ziridava	Ziridava. Muzeul Județean Arad (Arad)